שו״ת · ראשונים

תשובות מהר"ח אור זרוע

רבנו חיים אליעזר [מהר"ח אור זרוע]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תשובות מהר"ח אור זרוע

רבנו חיים אליעזר [מהר"ח אור זרוע]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תשובות-מהרח-אור-זרוע/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 8
סימן ב 9
סימן ג 10
סימן ד 11
סימן ה 12
סימן ו 12
סימן ז 14
סימן ח 15
סימן ט 21
סימן י 22
סימן יא 26
סימן יב 27
סימן יג 27
סימן יד 28
סימן טו 29
סימן טז 30
סימן יז 30
סימן יח 31
סימן יט 31
סימן כ 31
סימן כא 32
סימן כב 32
סימן כג 32
סימן כד 33
סימן כה 34
סימן כו 36
סימן כז 41
סימן כח 42
סימן כט 43
סימן ל 43
סימן לא 43
סימן לב 45
סימן לג 46
סימן לד 46
סימן לה 46
סימן לו 47
סימן לז 47
סימן לח 49
סימן לט 49
סימן מ 51
סימן מא 52
סימן מב 52
סימן מג 52
סימן מד 53
סימן מה 53
סימן מו 54
סימן מז 54
סימן מח 54
סימן מט 54
סימן נ 55
סימן נא 55
סימן נב 56
סימן נג 58
סימן נד 63
סימן נה 64
סימן נו 64
סימן נז 66
סימן נח 68
סימן נט 68
סימן ס 68
סימן סא 69
סימן סב 70

סימן סג 71
סימן סד 71
סימן סה 73
סימן סו 76
סימן סז 76
סימן סח 76
סימן סט 80
סימן ע 84
סימן עא 90
סימן עב 90
סימן עג 90
סימן עד 90
סימן עה 91
סימן עו 91
סימן עז 92
סימן עח 93
סימן עט 93
סימן פ 93
סימן פא 95
סימן פב 97
סימן פג 98
סימן פד 99
סימן פה 99
סימן פו 100
סימן פז 102
סימן פח 103
סימן פט 103
סימן צ 103
סימן צא 104
סימן צב 107
סימן צג 108
סימן צד 111
סימן צה 111
סימן צו 113
סימן צז 113
סימן צח 114
סימן צט 114
סימן ק 115
סימן קא 116
סימן קב 118
סימן קג 118
סימן קד 121
סימן קה 122
סימן קו 122
סימן קז 122
סימן קח 123
סימן קט 123
סימן קי 124
סימן קיא 129
סימן קיב 129
סימן קיג 134
סימן קיד 135
סימן קטו 135
סימן קטז 136
סימן קיז 137
סימן קיח 137
סימן קיט 139
סימן קכ 140
סימן קכא 140
סימן קכב 144
סימן קכג 145
סימן קכד 145
סימן קכה 147
סימן קכו 147

סימן קכז 151
סימן קכח 153
סימן קכט 154
סימן קל 158
סימן קלא 158
סימן קלב 159
סימן קלג 159
סימן קלד 159
סימן קלה 160
סימן קלו 164
סימן קלז 164
סימן קלח 165
סימן קלט 166
סימן קמ 167
סימן קמא 169
סימן קמב 170
סימן קמג 172
סימן קמד 173
סימן קמה 174
סימן קמו 174
סימן קמז 175
סימן קמח 181
סימן קמט 182
סימן קנ 182
סימן קנא 182
סימן קנב 183
סימן קנג 184
סימן קנד 185
סימן קנה 186
סימן קנו 187
סימן קנז 187
סימן קנח 189
סימן קנט 192
סימן קס 194
סימן קסא 196
סימן קסב 199
סימן קסג 200
סימן קסד 202
סימן קסה 205
סימן קסו 205
סימן קסז 206
סימן קסח 209
סימן קסט 210
סימן קע 211
סימן קעא 212
סימן קעב 213
סימן קעג 214
סימן קעד 215
סימן קעה 218
סימן קעו 219
סימן קעז 220
סימן קעח 221
סימן קעט 221
סימן קפ 222
סימן קפא 223
סימן קפב 224
סימן קפג 225
סימן קפד 229
סימן קפה 229
סימן קפו 229
סימן קפז 230
סימן קפח 230
סימן קפט 230
סימן קצ 231

סימן קצא 231
סימן קצב 233
סימן קצג 234
סימן קצד 235
סימן קצה 237
סימן קצו 237
סימן קצז 238
סימן קצח 238
סימן קצט 239
סימן ר 242
סימן רא 243
סימן רב 243
סימן רג 244
סימן רד 246
סימן רה 246
סימן רו 248
סימן רז 250
סימן רח 251
סימן רט 251
סימן רי 252
סימן ריא 254
סימן ריב 256
סימן ריג 257
סימן ריד 258
סימן רטו 258
סימן רטז 260
סימן ריז 262
סימן ריח 263
סימן ריט 264
סימן רכ 265
סימן רכא 265
סימן רכב 269
סימן רכג 274
סימן רכד 275
סימן רכה 276
סימן רכו 277
סימן רכז 279
סימן רכח 280
סימן רכט 282
סימן רל 286
סימן רלא 289
סימן רלב 290
סימן רלג 291
סימן רלד 293
סימן רלה 294
סימן רלו 298
סימן רלז 300
סימן רלח 301
סימן רלט 301
סימן רמ 302
סימן רמא 302
סימן רמב 303
סימן רמג 304
סימן רמד 306
סימן רמה 307
סימן רמו 307
סימן רמז 308
סימן רמח 310
סימן רמט 311
סימן רנ 314
סימן רנא 317
סימן רנב 321
סימן רנג 321
סימן רנד 323

סימן רנה 324
סימן רנו 325
סימן רנז 325
סימן רנח 326
סימן רנט 328
סימן רס 331
סימן רסא 332

סימן א

א **עליך** החיים והשלום מורי ורבי הר"ר חיים נא ממך שתשיבני על אודות הטליתות שיש בני אדם שלובשים טלית קטנה ומברכים עליה והולכים לבהכ"נ ולובשים הגדולה ומברכים עליה אעפ"י שעדיין הוא מעוטף בקטנה, ומאד נראה לי תמהון מאחר שעדיין עושה המצוה שהוא מעוטף עדיין בציצית למה יחזור ויברך על טלית השניה מאחר שדעתו ללבשה כי אפילו למנהגנו שאנו רגילין לברך פעם שנית כשסח בין שחיטה לשחיטה אחרת היינו דווקא שם הדיבור חשוב הפסק שהרי מיד כששחט אינו עסוק בשחיטה ואינו עושה מצוה זאת עד שיתחיל לשחוט פעם שנית, אבל בכאן כל שעה ושעה עושה המצוה למה יחזור ויברך פעם שניה, ואם נפשך לומר שהדבור חשוב הפסק לגבי טלית שניה אעפ"י שעדיין מקיים המצוה א"כ לגבי אותה שהוא לבוש נמי יהא חשוב הפסק ויברך כל שעה ושעה כשמדבר אלא מאחר שאינו חשוב הפסק לגבי דידה אינו חשוב הפסק לגבי חברתה, כך דעתי נוטה שמצות ציצית דומה לגמרי לאכילה ואני ראיתי את מורי הרב ר' מאיר ז"ל שלא היה הולך בקטנה לבית הכנסת אלא לאחר בית הכנסת כשחזר לבית ברך עליה ולא שאלתיו למה היה עושה כן כי אמרתי בלבי שאם היה מברך על הקטנה והיה הולך לבית הכנסת לא היה צריך לברך על הגדולה אפילו אם היה סח בנתיים ומצוה מן המובחר לברך על הגדולה. והשיבני והבינני מעבר לכתב אם תוכל, ושלום לך ושלום לתורתך ולכל אשר לך כ"ד משה ב"ר יעקב הלוי תלמידך.

ב **היו** עריבים עלי דבריך ידידי הר' משה ובקוצר אודיעך אשר עם לבבי כי נראה לי שאם סח בין לבישת הטליתות הוי הפסק כמו בין תפלה לתפלה. ומה שהקשית אם כן לגבי אותו טלית עצמו נמי יהיה הפסק זה יקשה לי גם גבי תפלין כשסח כי היכי דחוזר ומברך על של ראש יחזור ויברך על של יד, בין לפרש"י בין לפר"ת אלא מאי אית לך למימר אין לברך על המצוה אלא בתחלת קיומה וכן אתה מוצא במזוזה ובישיבת סוכה, ומה שהעדת משם מורי רבינו תמיה אני אם סיחה לא הוי הפסק למה חוזר וברך על טלית קטנה בבית ואי הוי הפסק למה לא ברך על הקטנה בבית ויחזור ויברך על הגדולה אפילו בעוד הקטנה עליו דהא כל חדא וחדא מצוה באפי נפשה היא שאם היו עליו ב' טליתות של ד' כנפיים ובאחת יש ציצית ובאחת אין ציצית פשיטא שהיה עובר בעשה על אותה שאין בה ציצית ואין להאריך. ואבא מרי זצ"ל כתב בשם רבינו אבי העזרי ז"ל שאפילו לא סח בין שחיטה לשחיטה שחוזר ומברך כי גופין מחלקין וראייתו מבעשור שבחומש הפקודים דמשמע התם דב' תורת צריכי ב' ברכות וא"כ הוא הדין בב' טליתות. ושמא זה היה טעם של מורי רבינו ז"ל כי לפעמים לא היה צריך להסיח בין הטליתות

וגם לא היה רשאי להסיח בלא צורך לחייב עצמו בברכה כיון שיכול ליפטר בברכה אחת כמו שמשמע פרק בא לו. ואז היה מסתפק אם היה צריך לחזור ולברך על הגדולה אפילו בלא הפסק כדברי רבינו אבי העזרי זצ"ל אם לאו, והוי מפיק נפשיה מפלוגתא כי כן היה דרכו. אבל לאחר התפלה היה ממתין עד שהיה צריך להסיח וכשצריך אין חייב לשתוק לכן נראה לי שסיחה ודאי הוי הפסק וכשלא סח בנתיים אם בשעת הברכות נתכוין לברך על ב' הטליתות אין צריך ברכה אחרת ואם לא נתכוין אלא לפטור את שהוא לובש משמע מלשון אבא מארי זצ"ל שצריך לחזור ולברך וצריך לדקדק ושלום כ"ד חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן ב

ראובן השיא בתו לשמעון והיה לשמעון מעות ומחזור בריגנשפורק שהיה לו ליתנם בנדוניא ולא רצו קרובי הכלה להכניסה לחופה עד שלוי גיסו של שמעון קבל עליו בחרם ובשמתא להביאם והשבתי על זה וזה לשוני חשתי ולא התמהמתי מורי ורבי הרב ר' יונתן שלי"ו. נ"ל שהחרם אינו חל כדפירש"י זצ"ל פ' שבועת הדיינין (דף ל"ח ע"ב) דבדורות האלו תקנו לגזור ארור בעשרה, וכתב אבא מארי זצ"ל דבפחות מעשרה אין החרם חל ואין כאן שבועה כמו שפסק ר"ת ז"ל מההיא דפרקי דר' אליעזר פר"ח אמרו נחרים בינינו שאין אחד ממנו מגיד את הדבר ליעקב אבינו אמר להם יהודה ראובן אינו כאן ואין החרם חל בפחות מעשרה מה עשו שתפו למקום ב"ה עמהם וכו' מגיד דבריו ליעקב ודבר זה לא הגיד, מכאן לחרם בעשרה. ולההיא דנדרים הריני עליך חרם הרי את עלי חרם לא דמי ואין ענינו לכאן, ולך מורי הרב אור יקרות וקפאון. ואי משום הערבות סבורני מטיבותיה דמר דערב מאיש לאשה בנדונייתו של איש לא משתעבד דלאו מידי חסרה, וטב למיתב טן דו, ואינו מבין דמשמע שאם היה ראובן עמהם לא היו משתפין הקב"ה עמהם והשתא נמי כשלא היה ראובן למה שיתפו ידרו זה לזה בתקיעת כף שלא יגלו לאביהם והייתי סבור מתוך כך לומר שלא הוצרכו עשרה אלא שיחול החרם גם על ראובן אשר איננו פה אעפ"י שראובן לא ידע שמכרוהו ידע שהשליכוהו הבורה ובפרק מציאת האשה (ס"ט א') גבי מעשה דשלח ליה רב ענן לרב הונא גרסי' ויתיב רב ששת קמיה משמע לכאורה דלא הוו עשרה ואמר ובשמתא ליהוי מאן דלא אמר ליה ואם שמתא וחרם חלים מפי אחרים בלא עשרה ה"ה מפי עצמו ועוד אחי יוסף לא ישתפו ויאמר אחד מהם לחבורה והם לו ליהוי בשמתא מאן דאמר, אלא לכך הוצרכו לשתף שיחול החרם על כל היודע ואפילו אינו עמהם ומזה לא היו יראים שראובן יגלה קודם

שידע שהחרימו כי יודעים היו שראובן היה בטוח להשיבו אל אביו, ומיהו דעתי בטלה ומבוטלה, מפני דעת אבא מארי זצ"ל שכתב בשם ר"ת דבפחות מי' אין החרם חל ואין כאן שבועה וכדמשמע לשון רש"י ז"ל ואפילו אם היה חל כאשר כתבתי אני, וגם אם נתן תקיעת כף, אם הוא כך כמו שהוא אומר שנדר להביא מחזור וג' ליטרות של גיסו, אם לא נתנו לו נראה שאין כאן עונש מידי דהוי אהדירו חברו שיאכל אצלו וחלה הוא או בנו או שעכבו נהר דהרי אלו נדרי אונסין ושבועה כנדרים ואפילו שאלה לא בעי (לשמואל בנדרים ד' נ"א ע"ב) וסבורני שהתוס' פסקו כן, שאם יש לו לענש זה הוא משום שוא ואפילו אם יקיים אבל לקיים אינו חייב בשאין בידו. ושלום חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן ג

א **ראובן** טוען על שמעון שהלך אצלו ואמר לו אם אתה חפץ לקנות קרקע אני יודע קרקע שרוצים למכור ואומר לך לפנים שתצטרך לידור לי שלא תגמור הקניה כי אם על ידי ואפילו אם תגמור הקנין על ידי אחר אתה צריך ליתן לי הסרסרות ו' ליטרות לייש כי קדמתי בדבר והשיב לי ברצון ונדר לי שלא יגמור הדבר כי אם על ידי ועל זה טרחתי ושלחתי שליח אחר המוכר י"ד פרסאות והבאתי אותם יחד הקונה והמוכר בבית אחד זה לקנות וזה למכור וקרוביו של שמעון אמרו לי אם תתן לנו חלק מסרסרותך אז נגמר הדבר ואם לאו אז לא יוכל לגמור ועניתים זה אינו יכול להיות כי הקונה והמוכר נדרו לי שלא לגמור כי אם על ידי, וכשראו קרוביו של שמעון שלא רציתי אז אמרו קרוביו של שמעון הקרקע הוא משועבד לגוים ודחו אותי בקש ואמרתי להם אחקור אחר השעבוד וכשנפרדתי מהם אז גמרו הדבר וקיימו יחד הקנין בלא ידיעתי ותבעתי המוכר לדין עבור הסרסרות וזכיתי בדין.

ב ושמעון משיב יש לי עדים שלא קניתי שום קרקע ולמה אתן לו כלום מאחר שהוא עצמו טען שחמר לי שאם הייתי רוצה לקנות קרקע שאתן לו והרי שלא חפצתי לקנות קרקע ולא קניתי שום קרקע וגם לא שלח אחר המוכר והמוכר שמכר לאדם אחר ולא פרע לו שכר השליח וראובן זה לא היה לו עסק באותה מכירה ולא נעשה סרסור בה כי שיקר במוכר וכשבא המוכר כעס עליו ואמר אי אפשי בסרסרותו ולא אמכור על ידו. ומה שטען שזכה בדין נגד המוכר להד"ם, כי המורה לא ידע שזה ראובן עשיר ולא הפסיד בזה כלום שהרי לא יצא מן העיר לעסק זה ואין אומנותו בכך וזה לא ידע המורה. ושכר טורחו פסק לו ולא יותר וכשידע המורה שעשיר הוא ואין אומנותו בכך יפטור את המוכר מכל וכל ועוד אפילו אם היה כך שנדרתי לו המעות עבור מכירה זו השטיתי

בו ולא היה שם לא קנין ולא עדים ואף כי לא היה יכול לגמור המקח שמכר המוכר זה לאדם אחר כאשר יש לי עדים כי שיקר במוכר והודיעו שהיה לו משכון מן הקונה לגמור המקח ואמר לקונה שהיה הקרקע בשופי פטור מכל ערעור וכשבא המוכר וראה שרימהו וגם הקונה ראה שיצאו עליה עסיקין ונפרדו מכל וכל ונתבטל סרסרותו כי המוכר לא רצה למוכרו על ידו אחרי שכיחש בו, ע"כ עיקר הטענות.

ג וזו התשובה. **הדברים** יגיעים למצוא מרגועים למרבי ריעים וחוזרים ונפשעים לאמור לא הוא, ודברי תוהו לומר שכר שדכנות וסרסרות צריך קנין ולא היא כי רשב"א כתב שאין צריך וכן כתב רבינו אבא מארי זצ"ל בשמו וזה מקצת לשונו השדכנים והסרסורי' נוטלים שכרם שנדרו להם משלם ואין כאן משום דין אסמכתא כי קונה שכרו בפעולתו אם היה תנאי לתת לו שכרו חצי זקוק על מנת שיתפייס לכונסה הרי גמר פעולתו כשנתפייס ע"כ. וכל אורך חשובה אינו בידי אך ידעתי שבזה תלה כי יש אדם שהמוכר והקונה שומעים לו יותר מאדם אחר וגם יש אדם שלא היה מראה בכך להיות שדכן וסרסור אם לא בשכר גדול נגד בזיונו וגם יודע להטעים דברים למוכר ולקונה וסומכים עליו יותר מעל אחרים ואין זה דומה למעבורת וחליצה שאין נותן לו אלא שכר טורחו אעפ"י שאחר לא היה כאן מזומן להעבירו וכן חליצה אי אפשר באחר, שלשם שכר הפעולה לא עדיפא שכל אדם היה יכול להעבירו אם היה כאן והיה לו מעבורת וגם הוא מעביר אחרים שאין השעה דחוקה להם בזה בשכר מועט אלא שלזה שרואה שהשעה דחוקה לו רוצה להתיקר להרבות לו שכר וכן לחלוץ כל אדם היה עושה בקל אם היה כשר הרי אין אומנות המעביר והחולץ גורם להרבות השכר אלא דוחק העובר והחולצת, אבל כאן שבאומנתו יודע לעשות מה שאין כל אדם יכול לעשות הרי הוא כנוקב מרגליות וכיוצא בו שאין שייך שם לומר טול שכר טורחך ולא יותר. ומדתניא פרק הגוזל בתרא (ד' קי"ו) השוכר את הפועל להביא כרוב ודורמסקנין לחולה נותן לו שכרו משלם וכתבו התוס' וז"ל ששכרוהו בשביל החולה יותר ממה שהיה ראוי לשוכרו דהכי משמע לשון ונותן לו שכרו משלם וצריך לומר דמיירי כגון דליכא למימר משטה אני בך שהיה מפסיד במקום אחר כיוצא בזה עכ"ל משמע דאפילו בכל מלאכה שייך לומר משטה אני בך אם שכר את הפועל ביותר מן הראוי לו ושמא דוקא במקום שהשוכר הוא דחוק לשכור.

סימן ד

מורי רבינו מאיר זצ"ל הורה לי לברך על טלית קטן שיש בו בית צואר ולובשין אותו ואמר לי מורי שיש לברך עליו להתלבש בציצית ורבינו אבא מארי כתב בקובץ שלו וז"ל

והא דיש בני אדם שמקפידין על חלוקי צמר או על פשתן שתופרין אותם יחד מלפנים ומלאחריהם כדי שלא יהא בת ד' כנפים אומר מורי אבי העזרי דאינן צריכים דכיון דדרך לבישה הוא לא מיחייב בציצית דלא מיחייב אלא דרך עיטוף, תדע דמדברכינן להתעטף ולא מברכינן ללבוש ומזה הטעם אמר ר' דאינם יוצאין ידי חובה אותם בני אדם שעושין בית הצואר בסרבל שלנו או בית הצואר כמו לחלוק דדרך לבישה הוא ולא עיטוף.

סימן ה

כתב בספר המצות וז"ל הטעם שאמרנו שצלי אין צריך מליחה מפני שדם האיברים שלא פירש מותר ואותו שפירש נופל לארץ, אין ענין טעם זה בתרנגולת או אווז שהם חלולים ופירש הדם מלמעלה למטה בתוך החלל והרי הוא כאלו פירש מחתיכה לחתיכה, ופעמים שהאווז והתרנגולת נצלים יפה מצד אחד ופלט כל דמו אותו צד ואין נצלין יפה מצד אחר ולא פלט כל דם שלו וכמו כן אינו פולט כל דם שבא לו מלמעלה לפי זה נכון למי שרוצה לצלות עוף שלם שימלחנו מבחוץ ומבפנים וישהנו כשיעור מליחה ואחר כך ידיחנו ויצלו אותו עכ"ל ותמהתי שרוצה לומר דבשר הנצלה יפה ובלע דם הנוטף עליו ממקום אחר אין שייך בו לומר כבולעו כך פולטו והוא עצמו כתב לעיל בשם ר"ת דלפי מסקנא דכיצד צולין דמסיק כבולעו כך פולטו לא נאמר עוד שאני לב דשיע ואין להתיר לב שנתבשל בדמו קודם שקרעוהו ופי' הא דתניא התם הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו אחר בישולו פירוש אחר צלייתו דשייך בו כבולעו כך פולטו. ומעתה למה לא נחוש שאחר שנצלה מצד אחד יפה שאינו פולט דם יבלע דם הבא עליו מצד שלא נצלה יפה, וגם רבינו אבא מארי זצ"ל כתב וז"ל ושפוד שאנו צולין בו בשר האיך הוא מותר והלא הבשר פולט דם והשפוד בולע ואחר שפירש הדם מעצמו ע"י האור השפוד בולע, וי"ל כבולעו כך פולטו עכ"ל ומעתה תימה וכיצד הנצלה יפה בעוף יגרע משפוד של ברזל שלא נאמר בו כבולעו כך פולטו וכפי דברי ספר המצות עוף שנצלה עם כבד שבתוכו נראה שיש לאוסרו ואפי' עוף אחר שנצלה עמו בשפוד של מתכת ואפילו לא נגע בו או בשפוד של עץ ונגע בו יש לאסור דכיון שאין ס' בעוף נגד הכבד נעשה כולו חתיכה דאיסורא ואוסר העוף שעמו, וכן שפוד יאסר.

סימן ו

כתב בספר המצות שכתב רבינו משה בר' מיימון שאחר מליחת והדחת בשר ישליך מיד הבשר במים רותחין אבל לא לפושרין כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם עכ"ל ומשמע מלשונו

שאין הדם יוצא על ידי מליחה וזהו תימה גדולה וגם משמע מדבריו שכשמשליך אותו לרותחין אינו פולט דם הנשאר בו וגם זה קשה מאד להבין ושמא סבירא ליה כפשט הגמר' דפ' כל הבשר (ד' ק"ח ע"ב) דמשני אהא דפריך אדרב דאמר אפשר לסוחטו אסור ומי אמר רב הכי והא אמר רב כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותחת בשר אסור וחלב מותר ואי ס"ד אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי מותר חלב נבלה היא וכו' הכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פליט אלמא דכל דבר שנופל לתוך הרתיחה לא פלט, והתוס' אמרו דווקא מה שבולע עתה תוך הרתיחה אינו פולט אבל מה שבלע קודם פולט שהרי דבר הנראה לעין הוא כשנותנין ירק בקדרה רותחת משתנה מראית המים ומוריק ובשר שמן נימוח בתוכה ונראה השמנונית על הרוטב ומעשים בכל יום שמגעילין ביורה רותחת לפי שנפלט האסור שבלע מקודם לכן כן פירש רבינו שמואל ורבינו יעקב ע"כ. ושמא אין הוכח' כל כך מירק ומבשר שמן שאפילו כשמשימין ירק ברותחין שבכלי שני משתנה מראית המים ומוריקים ואפילו כשמשימין אותו לתוך פושרין ואפילו לתוך מים צוננין משתנה קצת מראית המים ומוריקין וכן בשר שמן נמחה אפילו בצונן עד שנראה השמנונית על המים, ומן ההגעלה שמא אין ראיה כי כיון שאין בכלים הנגעלים ציר ולחלוחית של גופן כי אם מה שבלעו ממקום אחר אז הם פולטים מה שבלעו אבל הבשר שיש בו ציר ולחלוחית בגופו אינו פולט חלב שבלע וכן אמר לי מה"ר מתתי' בן הרב ר' יצחק זקני שכך חילק בתוס' שלהם לתרץ מה שהקשתי בו דאמר דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח והיה קשה לי אפילו חתיכת בשר צלי או מבושל רותחת שעלתה בקערה של חלב תהא מותרת שהרי אמרו בתוס' בשמעתתא דטיפת חלב שנפלה על חתיכ' בשר שכל דבר הבלוע בחתיכה ממקום אחר כמו טפת חלב שנבלעה בחתיכת בשר אינו מפלטת אותה טפה לתוך חתיכה אחרת בלא רוטב ואפילו שניהם רותחת, וכן גם הקערה לא תפליט חלב הבלוע בה לתוך חתיכת בשר רותחת שבתוכה בלא רוטב כך שאלתי לו ואמר לי שהקשו כן בתוס' שלהם ותירצו כיון שאין בקערה ציר ולחלוחית של גופה כי אם הבלוע בה ממקום אחר, לזה היא פולטת לתוך החתיכה אפילו בלא רוטב וכן נחלק גם כאן ויחשב דם שבחתיכה כבלוע ממקום אחר כיון שאינו מגוף החתיכה וכשנותנה לתוך קדירה רותחת חום רתיחה שורף מיעוט דם הנשאר בה אחר מליחה ומכלהו, עד שקודם שתנות מרתיחתה כלה כולו אע"פ שגבי כזית בשר שנפל לתוך יורה רותחת של חלב מקשה הספר סוף סוף כי נייח הדר פליט זהו עבור שלשם יש רוב חלב אבל כאן שלא נשאר בו רק מיעוט דם אחר המליחה חום הרתיחה שורפו ומכלהו קודם שתנוח הקדירה

מרתיחתה, וגם מה שרוצה לומר שאין כל הדם יוצא על ידי מליחה שמא תופס הלכה כשמואל שסובר שאין כל הדם שבחתיכה נפלט ממנה על ידי צלייה דאמר שמואל ככר שחתך עליה בשר אסורה ובנצלה כל צרכו איירי כמו שכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל וכן כתב בספר המצות ומליחה כצלייה ויתיישב מה שהקשה בני שיחיה וכי שמואל לא היה אוכל בשר מבושל כיון שהצלייה אינה מוציאה כל הדם מן החתיכה גם המליחה כן, ועתה נאמר שהיה עושה כמו שכתב המיימוני ואנו תופסים ההלכה כרבא דקרי ליה חמר בשר", ואם ההיא דשמואל מיירי בבשר שנמלח קודם צלייתו לגירסת רבינו גרשום ורבינו שלמה דלצלי בעי מליחה א"כ אעפ"י שנמלח ונצלה לא פלט כל דמו ומה יעשה מי שרוצה לאכול בשר צלי אלא כיון שדם האברים שלא פירש דרבנן לא החמירו בו חכמים יותר דאין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בו. ואפילו אם יהא מותר לאכול בשר חי בלא מליחה זהו שלא פירש דמו כלל ממקומו אבל כשפירש ממקום למקום תוך החתיכה נאסר אם לא שמלחוהו וצלאוהו דכיון דעבד תרתי לא הטריחוהו חכמים יותר, וכפי דברי אלה יתיישב גירסת רבינו גרשום ורבינו שלמה בהקומץ רבה (ד' כ"א) דגרס התם כיצד הוא עושה מולחו והופכו וחוזר ומולחו ומעלהו וכן לצלי פי' דלצלי צריך למולחו והופכו וחוזר ומולחו ומיד צולהו ואין צריך להשהותו במלח קודם צלייתו כמו לקדירה וגם גירסת הספרים דגרס וכן לקדירה יתיישב שפי' שיש די במולחו והופכו וחוזר ומולחו וגם מה שהירושלמי קורא מליחת קדשים מלוח לשעה יהא פירושו כן שאין צריך להשהותו במלח אלא מיד אחר מליחתו מעליהו ומה שצריך למלוח צלי ולא נאמר שיצא דמו בצלייה בלא מליחה לפי שהמלח פותח את החתיכה להוציא דמה מה שאין כן בצליה, והא דאמר בביצה ושוין שמולחין עליו בשר לצלי אעפ"י שלצלי ולקדרה שוין במליחת מולחו והופכו וחוזר ומולחו מ"מ אין להשהותו על העור כדרך שמשהין לקדירה.

סימן ז

יין שבתוך המזון אינו פוטר יין שלאחר המזון דזה לשרות וזה לשתות וע"כ פי' אם רוצה לשתות אחר המזון קודם שיאמר הבו ונבריך דאי כשאמר הבו נבריך בלא טעם דזה לשרות וזה לשתות היה צריך לחזור ולברך מטעם היסח הדעת ומעתה איני יודע מתי אחר המזון שלא יהא היין שבתוך המזון פוטרו וע"כ נראה טוב שיברך על היין מיד אחר ברכת המוציא דמשום טעימה שטעם מפרוסת ברכת המוציא לא יקרא תוך המזון שיבא

לשרות דאכתי אין מאכל במעיו שיצטרך לשרותו וא"כ הוי ליה כמו יין שלפני המזון שהוא פוטר יין שבתוך המזון ושלאחר המזון כל זמן שלא יסיח דעתו.

סימן ח

א **עטרת** תפארת, צניף אדרת, גולת הכותרת, רכב ישראל ופרשיו, ראש המחנה ושלישיו הר' חיים שי' בן רבינו יצחק זצ"ל ילמדנו טלית של משי ואינו משי רק הערב אך לא השתי והשתי עצמו ספק לנו אם הוא פשתן או קנבוס האיך יטילו בו ציצית, אם של צמר שמא הוא פשתן ואסור דאמרינן במנחות (ד' מ') אפשר במינו, ואם של משי בעינן מין כנף דשאר מינים במינם דוקא פוטרין והכא יש בו או קנבוס או פשתן אם של קנבוס הרי יש בו משי ואין זה מין כנף אם של פשתן ואותו פוטר בין במינו בין שלא במינו הא תניא (שם) סדין בציצית בית שמאי פוטרין ופירשו בתוס' בשם ר"ת פוטרין אפילו מציצית של פשתן ופסקו כבית שמאי והאריכו התוס' לשם ואם נאמר כאן שהערב הוא של משי והוא העיקר הנראה מבחוץ ונראה כאלו כולו של משי מעתה אפילו השתי של פשתן בטל הוא לגבי המשי כדאמר פרק במה אשה (ד' נ"ז ע"ב) שלשה דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים, ופי' ר"י דמיירי בתכשיט שהוא מלבדים וקבועים בו אבנים טובות וציורי זהב וגוף הלבדים בטלים לגבם וגם שנינו צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר להביא פשתן עמהם שכבר נתבטל או שמא אין ראיה מכאן דאיכא למימר דוקא טרפן קודם טווייה וגם מאיסטמא אין ראיה דהתם כלאי לבדים גופייהו דרבנן דתנן במס' כלאים הלבדים אסורין מפני שהם שועין והיינו מדרבנן כדאמר בפר' האשה שהיא עושה צרכיה (ד' ס"א ע"ב) מדאורייתא שוע טוי ונוז ומסיק הלכה כמר זוטרא אבל הכא שהוא ארוג ממש הוי מדאורייתא ולא בטיל השתי ואפילו אם נאמר דכל כלאים שלנו דרבנן לפי שאינן שזורין כמו שכתב רבינו משה בספר המצות מ"מ שמא יש להחמיר ולחלק דשאני לבדים שהשוע שלהם האוסרם לא יבא לעולם דרך איסורא דאורייתא, דלא שייך בלבדים רק שוע אבל בגדים שלנו דהיינו שוע טווי וארוג הוא ממש דרך איסורא דאורייתא רק חסרון המשזר ולהכי אפילו אם נקל בו לגבי עורות התפורים בפשתן ולגבי הרואה כלאים על חברו מ"מ לגבי בטול לא נקל עליהם וצ"ע אם יש לסמוך אהא שכתב רבינו משה והביא במסכת כלאים ר' יוסי אומר כלים הבאי' ממדינת הים אין צריכים בדיקה לפי שחזקתן מן הקנבוס או שנחוש למה שמפרש בירושלמי עכשיו שהפשתן מצויה בכל מקום צריכין בדיקה.

ב **עוד** ילמדנו על אשה שיש לה חולי במקום השתן ודרך אותו החולי שאין לה מכה ידועה באותו מקום אך בשעה שמשתנת כואב לה מאד בירכים ששם מקום השתן לפנים מן הרחם והרחם שם יש בו שני נקבים האחד הוא המקור הנקרא חדר בלשון המשנה ומשם יוצא דם הטמא ולשם נכנס הזרע בו ונקלט בתוכו ומתעברת, ועוד נקב אחר בצדו והוא מוציא השתן, והנשים החכמות כשמכניסות אצבע שלהם ברחם עם העד לבדוק הם יודעות להבחין בין נקב זה לזה ואותה האשה שיש לה החולי כשמשתנת אז יוצא דם ממנה וגם אחר שהשתינה בודקת ומוצאה דם אך היא אומרת שמצאה דם במקום נקב המוציא השתן, והנה יש שמטהרים אותה אפילו אם מצאה דם בבדיקה מטעמא דאמרינן בנדה (ד' ס"ו) נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שממנה יוצא דם ואע"ג דהכא ליכא מכה שתוכל להגלע בה מ"מ יש לומר שעל ידי כאב עוקר הדם מן הצדדין ויש לטהר כמו במכה גם כי אומרים שיש לנסות וליקח מוך לבן להכניסו באותו מקום על מקום המקור ואחר כך להשתין בספל ואז יראו שיש דם בשתן ואחר כך תוציא המוך וימצאו אותו טוב לבן ונקי מכל אדמומית כבראשונה זה הוא הוכחה שאינו בא מן המקור, אבל יש אוסרים ואומרים כיון דבתר דתמו מיא אתי דם בבדיקה, אין לטהר דאפילו רבי יוסי בפרק האשה (ד' נ"ט ע"ב) דמיקל היינו דנמצא בתוך הספל ואפילו בספל איכא למימר דלא מטהר אלא במזנקת, ואי משום שהכא ברור לנו שזה החולי רגילתו להביא דם מן הגוף אעפ"י שאין המכה ידועה באותו מקום מ"מ אפילו הכי כאן דדחיק לה עלמא שכואב לה להשתין איכא למימר הדור מי רגלים למקור ואייתי דם אע"ג דר' יוסי לית ליה הך סברא דאיהו אמר בין עומדת בין יושבת טהורה שמא י"ל היינו דוקא בראתה דם בספל כדמוקי תלמודא ביושבת על שפת הספל ומזנקת דמוכח דלא אתו דם בתר דתמו מיא ושמא בהא מודה ר' יוסי. ואפילו ר' יוסי פר"ח לא מטהר אלא משום נדה אבל טמאה משום כתם לא ולהכי הכא שמצאה דם בבדיקה אין לטהר כלל ויש לחוש שחזקת דמים מן המקור ואך כשבודקת ואינה מוצאה דם יש להסתפק על הדם הנמצא בספל אם נטהר כיון שברור לנו שאותו חולי מביא דם או שמא נאמר היא הנותנת שעל ידי הדחק מביא דם אפילו מן המקור. וכל זה שנסתפק זהו בלא הכנסת מוך על נקב שעל המקור אכן אם תכניס מוך על המקור בשעה שמשתנת לראות אם יגע הדם במוך בזה שמא יש להקל לטהר ואת"ל שכך הוא ולהקל ולטהר אכתי יש להסתפק אם צריכה להכניס מוך בכל פעם כשמשתנת ולא דמי לשאר בדיקות כגון אמרה יש לי מכה באותו מקום שממנה יוצא דם, או כמו בדיקה דשפופרת ומכחול דהתם הדם בא הכל ממקום אחד אך שאין ידוע לנו אם מן הצדדין אם מן המקור אבל הכא שאנו יודעים

שדרך החולי שהוא מביא דם טהור אך שאין אנו יודעים אם לפעמים אגב דדחיק לה עלמא אם מביא דם גם מן המקור א"כ צריכה להכניס מוך בכל פעם כשמשתנת דאע"ג דגבי חדר אמרינן (נדה י"ז ע"ב) שחזקתו מן המקור בנמצא בפרוזדור היינו לחומרא אבל שחזקתו לקולא לא אמרינן ועוד דאי האי אתחזק גם החדר איתחזק והוי ספיקא ואפילו בבדיקה ג' פעמים לא נקל בספיקא דאורייתא וצריכה לבדוק בכל פעם שמשתנת.

ג **עוד** ילמדנו עוף שנשברה רגלו למעלה מן הארכובה רחוק מצומת הגידין ובא לפני החכם ובדקו יפה סביב הירך שהוא שלם כולו כל העור סביב והנה בעוד שהיו ממשמשין בו יצא מעט מחודו של העצם לחוץ ונקב בעור נקב קטן ואותו היוצא לא היה רק מעט מחודו של השבירה והנה פירש רש"י פרק בהמה המקשה (ד' ע"ו ע"ב) שאם יצא העצם לחוץ דרך נקב קטן אסור אפילו חזר בפנים ונסתפק השואל כי מה שפירש הקונטרס זהו כשיצא העצם שלא בפנינו שאז יש להסתפק שמא יצא רוב עוביו או רוב הקיפו וכיון שאם היה נשאר בחוץ היה אסור גם עתה שחזר לא יחזור ויוכשר אבל הכא שיצא מיעוטו בפנינו וברור הוא שהיו עור ובשר חופין רובו למאי ניחוש לה אך על האבר יש להסתפק אם יש לו דין אבר מן החי מדרבנן. על מי מנוחות, וגודל שמחות ישיגוך רווחות, ונסו אנחות, ויגדל הדר שלוותך, ושלום תורתך וישיבתך, כנפש הצמא למיפוץ מי בארך, ואני בארץ עיפה ומעות יש לי ואין שולחני להרצותם, אך אל עין משפט מקום תחנותך לשם שלחתי, ונא תאיר עיני ושלח לי על יד המוקדים, כי בעוונותי אשר אני רחוק ממך ותזכרני להשיב טעם תשובתך, ונצח יאיר שלוותך, כנפש אי"ע חיים ה"ע בה"כ נ"ע.

ד **איך** דעתי אחוה, פן אכוה להורות אמרות סתומות בעט נרשמות ביד מורי הרב ר' אליעזר, המנוזר בנזר התורה, ושיטתו ישרה, בסברא ברורה וראייתו סדורה, במשנה ובגמרא, ודעתי נבערה, קטנה דמנערה, ועל כן זחלתי ואירא, אכן מצותו אשמורה, דבר תורה לבררה, ומיניה ומיני תצא תורה, ויהי רצון יוצרנו יתברך ויתעלה, לגלות לנו פלא, בדברים האלה, להורות כהלכה. על דבר הטלית אשר כתב מורי שערבו משי ושתיו פשתן מה ציצית יטילו בו, כבר הוריתי להטיל בו ציצית של פשתן שהוא פוטר אפילו שלא במינו ואין שייך כלל לפוטרו ולאסור כמו סדין בציצית לפר"ת דאין שייך לגזור בו משום כסות לילה שהוא עיקר הטעם כדפר"י מדנקט ליה סתמא דתלמודא פ' ב"מ (ד' כ"ה ע"ב) שאין כסות כזה מיוחד ללילה כלל, והיא גופה תמיה לי דעכשיו שאין תכלת מצויה לנו כלל ואין לירא כלל לכלאים שלא במקום מצוה למה לא נתחייב לעשות ציצית של פשתן לטלית של פשתן וכי במנין נגזר שיהא צריך מנין אחר להתירו וכדי

הוא רבינו שלמה לסמוך עליו, ואם הייתי רואה אדם שהיה עושה ציצית של פשתן לטלית של פשתן המיוחד לכסות יום לא הייתי מוחה בידו, ובחלוקים של פשתן שאנו לובשים נזהרים שלא לעשות בם ארבע כנפיים שלא יתחייבו בציצית אמנם ראיתי כתוב בשם רבינו שמחה כיון שרוב החלוק תפורו סתום סביב גופו ואין כי אם למטה מיעוטו מפורד אעפ"י שיש לו ד' כנפים פטור ומדמה אותו להיא של עור וכנפיה של בגד דפטר רבא פרק התכלת משום דבתר עיקר הבגד אזלינן ורבינו אבא מארי זצוק"ל כתב בשם רבינו אבי העזרי שכל טליתות שאינם מתעטפים בהם אלא לובשים אותם אין בהם מצוה כלל מדמברכינן להתעטף בציצית, אכן מורי רבינו מאיר זצוק"ל אמר לי שיש לברך על טליתות שאנו לובשים כעין חלוק שפתוח מב' צדדין להתלבש בציצית ותמהתי א"כ למה נהגו כל העולם להתעטף שאין כל העולם רגילין לצאת לשוק מעוטפי' ואף לא בביתם יתקנו סרבלים בד' כנפיים, ומלאכא דאמר לרב קטינא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה למה לא תיקן לסרבלו ד' כנפיים ויתחייב בציצית, ומ"מ בעובדא דידן נראה שיטיל בו ציצית של פשתן דאין לגזור בו כלל משום כסות לילה וגם שמא יקרע אין שייך ועוד נראה לפע"ד להטיל בו ציצית של משי אע"פ שמאיסטמא אין ראיה לפי עניות דעתי שהרי אפילו אם היה כולו של משי השתי והערב ולא היו בו כי אם ב' חוטין של צמר ושל פשתן זה אצל זה היה אסור כדתניא בתוספת' העושה חלוק שכולו צמר גמלים או צמר ארנבים וארג בו חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן אסור, ופי' הרשב"א ששני החוטין זה אצל זה אעפ"י שהלשון מגומגם לי קצת למה תפס כלל בצד זה, ואם בא להשמיענו אעפ"י שלא נארגו החוטין באמצע הבגד בעיקרו אלא בצדו אסור לא היה לו לומר בצד זה אלא בצדו ושמא שחוט א' בצד התחתון והשני בצד העליון בעובי הבגד והחוטין נוגעין זה בזה מ"מ כשרואים חוט של צמר אין רואין של פשתן וכן להפך אעפ"כ אסור ואין זה דומה לאיסטמא שלשם לא נעשית לשם בגד כלל כי אם לחבר אבנים טובות ומרגליות אבל כאן כל חוט וחוט עשוי לעיקר הבגד דהי מינייהו מפקעת, אמנם איני מבין לפי דברי רבינו שמשון זצ"ל דכל דבר העשוי לחבר אין בו משום כלאים א"כ למה אסור לתפור בגד. צמר בחוטי פשתן והלא החוטין אין באים כי אם לחבר והוא עצמו אסר לחבר העורות לבגד צמר בחוטי פשתן ושמא טעם של איסטמא שאינה לובשתה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים כי אם להראות אבנים טובות ומרגליות הקבועים בה והוי ליה כמוכרי כסות שמוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ולפי זה יתיישב ההיא דלעיל דב' חוטין אוסרין בגד שלם ומעתה אין ראיה מאיסטמא לטלית של משי מ"מ נראה לפי

עניות דעתי שכאן אנו הולכין אחר המשי ולא אחר הפשתן דאמר רבא פרק התכלת (דף מ' ע"ב) היא של בגד וכנפיה של עור חייבת בציצית היא של עור וכנפיה של בגד פטורה מן הציצית דבתר עיקר הטלית אזלינן וכאן לפי הסברא המשי הוא עיקר הבגד ובתריה אזלינן מיהו לא יכולתי בזה לסמוך על דעתי דשמא הפשתן עיקר והמשי אינו בא אלא לייפותו ולנאותו ולפי דברי רבינו משה בר' חסדאי לא היה לילך אחר הפשתן שהוא פירוש הא דתניא בתוספתא דנגעים בגד ששתיו סריקון, וערבו צמר ערבו סריקון ושתיו צמר אין מטמא בנגעים ע"כ הברייתא ופירש הטעם דסריקון מין פטור שאינו מטמא בנגעים פטור אפלו הצמר דדוקא ברישא דברייתא (וכ"ה במשנה ד' פי"א דנגעים) דקתני בגד ששתיו צבוע וערבו לבן שתיו לבן וערבו צבוע הולכין אחר הנראה דשניהם מין חיוב וא"כ גם משום איסור כלאים לא יהא בו דאמרינן בירושלמי פרק בתרא דכלאים תנינן תרי כללין ולא דמיין דין לדין תנינן אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתים בין צבועים בין לבנים, ותנינן אין מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים ובלבד לבנים ומתרץ שם ר' מנא ששנה עליו הכתוב צמר ופשתים כמה פעמים ולכך יש לדרוש מה פשתים כברייתא אף צמר כברייתא ולאפוקי צבועים ומשמע דאי לאו דשנה הכתוב הייתי משוה כלאים לנגעים אם כן בגד ששתיו סריקין וערבו צמר שאינו מטמא בנגעים אפלו אם הצמר נראה עבור שהסריקין מין פטור לא היה בו כמו כן איסור כלאים דהכא ליכא קרא לרבות (נ' דצ"ל למעוטע ור"ל דליכא קרא יתרא בנגעים למעט שתיו סריקין אלא מגופיה דקרא ממעטינן לי' וממילא גם גבי כלאים אמעיט) כמו בצבוע וא"כ אז היה מותר להטיל בו ציצית של צמר אכן קשה מברייתא דתוספתא שהבאתי לעיל חלוק שכולו צמר גמלים או צמר ארנביים וארג בו חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן אסור והוא הביא אותה ברייתא ואינו רוצה לפרש שב' החוטין זה אצל זה, כמו רבינו שמשון אלא רוצה לפרש חוט אחד בצד זה וחוט אחד בצד אחר וכן הוא מפרש הא דתנן בפרק בתרא דכלאים לא יקשור אדם סרט של צמר בשל פשתן לחגור בה מתניו אעפ"י שרצועה באמצע רוצה לומר שבשני ראשי הסרטין יש רצועות ואין הסרטין נוגעין זה בזה כלל ואפילו הכי אסור וכתב כי ההיא דלא יקשור קתני בתוס' בלשון יחיד דתניא ר' חנניא בן גמליאל אומר לא יקשור וכו' מכלל דאיכא דפליג ומתיר וקשה אמאי מתיר מאי שנא מההיא דחלוק ודוחק לחלק ע"כ דבריו ואם היינו יכולים לומר מה שאוסר בחלוק חוט של צמר בצד זה ושל פשתן בצד זה היינו שאותם החוטין הם כמו אימרא שעל ידי אלו החוטין מתקיים כל הבגד ועשוין לקיום הבגד והם עקרו אבל ברצועות אעפ"י שעל ידי הסרטין עומדין הרצועות מ"מ אין עיקרו עשוין לכך ואין הסרטין עיקר יותר מן הרצועות

ולכך מתיר ומאן דאסר לא יחלק כך וכיוצא בזה מצינו בירושלמי דאסרי רב הונא ורב אבינא ליתן פרוטות בתוך בגד צמר שהוא לבוש בו ולקשור סביב הפרוטות חוט של פשתן ולכאורה אם היה קושר בלא פרוטות היה מותר ואפי' שמואל דשרי התם יאסור כאן וכפי זה אז היה נראה כמו שכתב רבינו משה בר' חסדאי שאסור לתפור עורות התפורין בפשתן תחת בגד של צמר ומיהו אעפ"כ היינו צריכי' לחלק בין כלאים לנגעים דשתי של צמר מחזיק ומעמיד כל הערב של סריקון ואעפ"כ אין מטמא בנגעים ולענין כלאים אסור ואם היינו אומרים דאין השתי מחזיק את הערב ולא הערב את השתי שהרי אחר שארגם ולא עשה בהם אימרא יכול להוציא את השתי מן הערב ואין מחוברין זה לזה כלל ואין בהם משום כלאים שכך התיר ר"י בגד של פשתן כפול ויש בין הכפולים גיזי צמר משום דיכול להוציא הגיזין בין התפירות והוו להו כמונחין בשק ובזה יתיישב פירוש הקונטריס שפירש שעטנז שוע יחד טווי יחד נוז אריג דמיחדיו לא נפקא לן אלא כשהן מחוברין יחד ובזה מודה רש"י וגם בנגעים כהאי גונא נלך אחר הסריקון.

ה **ואודות** האשה שהיא עושה צרכיה ומצאה דם כבר בא מעשה לידי כיוצא בזה ושאלתי למורי הרב ר' שלמה ז"ל ואסר משום דשמא מחמת עצירת השתן הדור מי רגלים למקור ואייתו דם ומן הנקבים שכתבת לא שמעתי יותר ומי יודע שמא אחר פרוזדור ואחר עלייה או מקור ובתוספתא ס"פ נמצא על בית יד תניא, דם היוצא עם הרעי טהור דם המנטף בין לפני המים בין אחר המים טמא ע"כ הברייתא. ואיני מבין מה הוצרך להשמיענו מדם היוצא עם הרעי והלא אפילו היוצא עם מי רגלים טהור לר' יוסי בין יושבת בין עומדת ושמא כי האי גוונא איירי שמחמת כאב בא הדם כי תחלה שנה באותה ברייתא פלוגתא דר' מאיר ור' יוסי וזה מיירי בלא כאב אכן על ידי כאב שמא יש נקבים בפנים שנפתחים זה לזה ועל כן הוצרך להשמיענו כשיצא מן הרעי דסד"א שמא כל הנקבים נפתחים זה לזה על ידי כאב ושמא נקבים של מטה כנקבים של מעלה שמי החוטם נגררין דרך הפה כשיש חולי לאדם וכן גם למטה וכן נראה כי כשיצאו מי רגלים חוץ לנקב ובאים לבית החיצון למקום שהשמש דש שוב לא תוכל כלל לעצור עצמה שיחזרו מים אחוריהם ויכנסו למקור ואם היתה יכולה לעצור עצמה למה יכנסו למקור (נ' דצ"ל ולא למקום) שיצאו משם אלא כך הפירוש כשנעצרים המים קודם שיצאו חוץ לנקב שיוצאים ממנו או מחמת חולי או כשעוצרת עצמה אז מתמלא מקום השתן עד שמשם דרך סדק או נקב יוצאים ונכנסים למקור ומביאים עמהם דם ולא כשנכנסים למקור כשהיו יוצאים (נ' שצ"ל יוצאים אח"כ) דרך המקור אלא כשמשתנת אז חוזרים למקומם דרך נקב שיצאו ומביאים דם המקור עמהם והמקור לא נפתח שאם נפתח המקור היה לה לראות בבדיקה

כי כשהוא לפתח אין נסתם כל כך במהרה ובברור היה בא דם בתר דתמו מיא וכפי זה לא יועיל אפילו אם תסתום הנקב בשעת הטלת מים.

י **ואודות** העוף כפי מה שכתבת שברור לכם שלעולם היו עור ובשר חופין את רובו ואין לירא כלל מצומת הגידין כפי אלו הדברים אז האבר והעוף מותרין אבל אם הייתם מסופקי' היה לאסור האבר ולא העוף כיון שהשבר היה בעצם האמצעי ולא בעצם רחב הדבוק בגוף כך כתב רבינו אבא מארי זצ"ל בשם רבינו אבי העזרי ושלם למורי ולתורתו ולישיבתו כחפץ משרתו העלוב חיים אי"ע בן רבינו יצחק נב"ה.

סימן ט

כתב רבינו שמחה וז"ל ועל היין שנתקרח אני דן שבטל מתורת משקה כדתניא פ"ב דטהרות מים טמאים שהגלידו ואין בהם משקה טופח טהורין נימחו חזרו לטומאתן ישנה אלמא על ידי שהגלידו בטל מתורת משקה ופרחה הימנו טומאה שהיתה עליו וכ"ש שאינו מקבל טומאה וה"ה שאינו מתנסך על ידי מגע גוי הואיל ואין תורת משקה עליו, ומה שהקשית על מה שכתבתי שבעודו גלד אינו אסור משום יין נסך וכי פקע איסוריה מיניה כדפריך (בע"ז ד' כ"ט) גבי חומץ וכי משום דאחמיץ פקע איסורא מיניה. תיקשי לך וכי משום דאגליד פקע טומאתו מיניה אלא לא דמי לחומץ דלא בטל ממשקה ע"כ דבריו וכל אורך דבריו לא כתבתי, וכעין זה כתב רבינו משה בר חסדאי פ"ג דטהרות דתנן התם הרוטב של בשר ותבשיל של גריסין והחלב אלו מינין דרכן להיות טופח וקרושין קרשו הרי אלו שניים שהאוכל פחות מכביצה מקבל טומאה מדרבנן והכא כשהתחילו ליקרש קבלו טומאה ממשקין שעדיין לא קרשו, חזרו ונימוחו כביצה מכוונת טהור, דכשהתחילו להיות נמוחין לא היה כביצה אוכל לטמאות את המשקה ואפילו מדרבנן אינו מטמא ופנים חדשות באו לכאן, ויש מקשים אמאי טהורים וכי טומאה שבהן להיכן הלכה דהכי פריך פרק כל שעה (דף ל"ג ע"ב) גבי ענבים שנטמאו דקאמר דורכן פחות מכביצה, ויש לחלק דהתם הוא דשייך למפרך טפי וכי טומאה שבהן להיכן הלכה שהרי גם כשהן בתוך עורן היו משקין ומפקד פקידי (נ' דצ"ל ומבלע בלייעו) וכשיצאו בשביל כך אין להם ליטהר אבל כאן כשהיה אוכל לא היה שם משקין כלל ולכך אם נעשו משקין אחרי כן פנים חדשות הן ולא היה עליהם שם טומאה עכ"ל. וברוב מקומות בטהרות מדמה איסור יין נסך להלכות טומאה וטהרה אם כן גם ביין נסך גמור שנעשה אוכל היה מותר כמו שכתב רבינו שמחה על היין שהגליד, א"כ הדבש שמתקנים במלכותכם אם מרסקים את הענבים כדי שיתבקעו ויוכל העפר שזורין עליו

ליבלע בענבים ואין כוונתם להוציא היין מן הענבים שאם היה אפשר היה כל היין נשאר בפנים רק שהענבים היו מתבקעים כדי להכניס עפר הבארה עליהן לתוכו אז היה נראה דבר פשוט דמותר דאין זה המשכה שכך כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל וז"ל ורבינו אבי העזרי כתב ובלבד שיתכוין להמשכת יין, אבל אם כוונתו שמשבר כדי שיכנס בגיגית הרבה ולא כדי שיזוב וימשך היין לצד אחר אין נראה בזה להחמיר. ור"ת כתב בתשובתו לרבי' שמרי' בגת פקוקה ומליאה (ע"ז נ"ה ע"ב) פירוש שלא הוציאו מן היין כלום על ידי גרגותני ועומדת הגת במלואה שכל הענבים שנתנו בגת עדיין בתוך הגת אבל בגיגית אין אנו מקפידין אם הגוי מביא והיין מזלף, או משבר הענבים במקל טרם שימשך הימנו רביעית או פחות עכ"ל. הרי פירשו רבותינו להדי' דכשהוא סוחט הענבים וממעכן ואינו מתכוין להמשכת יין דאין זה המשכה וכן גם כאן. אבל אם סוחטין את הענבים כדי להוציא יינן ומסננין היין לתוך הכלי ושם נותנין העפר לתוכו אז נתנסך היין קודם שנתנו היין (נ' דצ"ל העפר) לתוכו מ"מ אם היה עצמו מתקשה ונעשה אוכל כאשר סיפר לי מורי הרב ר' שמריה היה נראה להתירו מידי דהוי איין שהגליד שהתירו רבינו שמחה כמו שכתבתי לעיל. ומתוך כך לא ידעתי אם נתיר יין נסך שנפל לתבשיל דנעשה אוכל ולא משקה ופנים חדשות הן והוי כאלו היין נעשה מים דלגבי סחיטה מתירין לסחוט בשבת לתוך הקדירה דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי או שמא הוי כרוטב של בשר ותבשיל של גריסין דחשיב משקה פ"ג דטהרות במשנה שכתבתי לעיל וצ"ע ואת"ל דמותר א"כ האי דפריך תלמודא פרק אין מעמידין (שם כ"ט ע"ב) פשיטא משום דאיבשל פקע איסורא לשם מיירי שהרתיחו ובשלו לבדן ולא נתנו במאכל. ויין שנתנו לתוך אלונתית (שם ל' ע"א) גם הוא משקה ולא נעשה אוכל, ויין שהגליד שהתיר רבינו שמחה אינו דומה לחרס הדרייני (שם ל"ב ע"א) כי גם שם אין היין נעשה אוכל שאין מבליעין אותו בחרס אלא לשמירה בעלמא.

סימן י

וחלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אסור ואפילו במקום שחלב בהמה טמאה יותר ביוקר מחלב בהמה טהורה נראה לאוסרו דאם חלב סוסיא ששותים אותו לרפואה ביוקר, חלב חזרה וחלב חמורה וכיוצא בהם אין נמכר ביוקר. ובספר המצות כתב וז"ל הורו מקצת הגאונים שכל גבינות הגוים אסורים בין שהעמידה בדבר איסור בין שהעמידה בדבר היתר שכללו בגזירתם הכל אפילו במקום שאין שם טעמי האיסור ואיני מבין לפי זה האיך אנו אוכלים דגים שקורין הריגנש' שהם מלוחי גוים, כי כתב

בספר המצות עוד אמר בספר העתים בשם הירושלמי דפ"ק דשבת תני ר' שמעון בן יוחי בו ביום גזרו על פיתן ועל שמנן ועל כבושיהן ומלוחיהן וגבינותיהן וחמאותיהן, אמנם בירושלמי שלפנינו אינו כתוב שם חמאותיהן עכ"ל. ואם כן כמו שבגזירת גבינות גזרו על הגבינות אפילו כשמעמידין אותן בדבר היתר גם בגזירת מלוחין נימא דכללו הכל אפילו במקום שאין רגילים למלוח טמאים אם טהורים, ושמא אין לדמות כל גזרות חכמים זו לזו וה"נ אמרו התוס' פ"ק דשבת ובכמה דוכתי. ורבינו אבא מארי זצוק"ל כתב וז"ל ובארץ נרבונא אוכלים גבינות גוים מפני שמעמידים אותם בכמיהים ולחלב טמא ליכא למיחש דלא קאי ואי משום דרב מלכיא (ע"א ל"ה ע"א) אינהו פסקו כריב"ל אי משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל ואי משום דר' ירמיה דקאי כר' יהושע בן לוי ופירש דבישן נמי איכא למיחש לגילויא ואנן האידנא לא קפדינן אגילויא, וכדין עבדי דאכלי להו, ואיני יודע למה אסר רבינו תם גבינה העשויה מחלב שחלבוהו לאכילה ולכותח דחלב טמא ליכא למיחש דהא לא קאי, מיהו אפילו לדבריו סתם גבינה של גוים שריא דלא מחזקינן לה בחזקת איסור לומר שעשאוהו מחלב שחלבוהו לחלב ולכותח עכ"ל. ואיני יודע אותם אמוראים שמפרשים משום שמעמידים אותה בעור קיבת נבילה או משום שמחליקין פניה בשומן חזיר האיך היה אם רובם עבדי הכי אין צריך גזירה ור' יהושע למה לא רצה לגלות טעם זה לר' ישמעאל מפני שגזירה חדשה היתה ואיכא מאן דלא סבירא ליה האי טעמא ואתי לזלזולי בה, וכי איכא מאן דלא סבירה ליה למיחש לרובה ואי מיעוטא עבדי הכי א"כ מאן דלא חייש למיעוט גבינותיהן מותרות ולית ליה האי גזירה. ושמא י"ל אע"ג דבשעת הגזירה היו מיעוטם עושין כן מ"מ חשו חכמים כיון שכבר התחילו הגוים להתרגל בכך מידי יום יום אחד ילמוד מחבירו לעשות כן עד שרובם יעשו כן, ולריב"ל דאמר משום גילוי למה לא גזרו על מים של גוים משום גילוי ואע"ג דרב לא שתה מים מבי ארמאה (פ' אין מעמידין ד' ל') אין נראה כלל דמשום גזירת חכמים עשה כן, ומשמואל אין ראי' (כלומר דלא גזרו על מים) דגם גבי גבינה יאמר אמניקורתא קפדי כי הוא מפרש טעם גבינות משום שמעמידין אותן בעור קיבת נבילה, ועוד וכי לרב יאסרו מים של גוים בכל מקום ואפילו לדידן דלא קפדינן אגילויא כמו גבינות לפי דברי הגאונים שאסרום אפילו היכי שאין שייך טעם האיסור וכן יאסרו מימיהם לריב"ל כי מאד תימה לומר שעל הגבינות גזרו משום גילויא ועל המים וכל שאר דברים כיוצא בהם לא גזרו, ואי משום דבשאר דברים חיישי אמניקורתא כשמואל ובגבינות לא חיישי גם זה תימה גדולה וגם חלב שחלבו גוי וישראל כי יתיב לא חזי ליה וכי קאי חזי ליה שמותר כדמסיק פ' אין מעמידין (ד' ל"ט ע"ב) שהגוי ירא לערב

פן יעמוד הישרא' ויראהו מ"מ וכי אין לחוש שמא הגוי העמיד הכלי מידו על הקרקע שעה אחת כדי להוציא מי האף מחוטמו או בשביל שום צורך אחר ושיעור הגילוי כדי שיצא נחש מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזור לחורו והכא היה לחוש רק כדי שיצא וישתה הגוי (נ' דצ"ל דגוי) אפילו אי חזי ליה לא יגיד לישראל כי הם שמחים לאיד, וגם תמהתי למה לא נאסור גבינות של גוים וחלב שלהם לפי שהם מניחים בשר וחלב יחד וכמה פעמים מערבים בשר וחלב יחד ובפ' כל הבשר (ד' קי"ב) אסר רב נחמן להניח כדא דמילחא בהדי דכותחא, וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל וז"ל כתב מורי רבינו יהודה בר' יצחק בשם רבינו יצחק בר שמואל מכאן נראה להחמיר שאין להניח שני תבשילין של בשר וחלב זה סמוך לזה בתיבה אחת שמא יתערבו יחד ולאו אדעתיה כדאמר הכא גבי כדא דמילחא וכדא דכותחא ואפילו אם ת"ל שאצל לחם או בשר מותר לפי שהיה ניכר כשני (נ' דצ"ל בשני) תבשילין נ"ל מיהא סברא להחמיר ואע"פ שיש לחלק דשאני הכא דכדא דמילחא וכדא דכותחא וחלא עושין לטעם ולמשמרת לימים רבים וזימנן דנפיל מהא להא ולאו אדעתיה אבל בדבר שאינו עשוי להצניע אלא לפי שעה אין לחוש מ"מ נראה סברא להחמיר אם לא יכסנו בטוב עכ"ל. מיהו היכא שהניח בדיעבד דילמא לא מחזקינן איסורא ושרי ע"כ לשון רבינו אבא מארי זצוק"ל. הרי אפילו בישראל שהניח כתב דילמא שרי ולא התיר אותו בברור אלא כתב בלשון דילמא אבל בגוים שמערבין חלב ובשר יחד במזיד ומניחין זה אצל זה כפי הסברא היה לנו לאסור ודאי ולמאן דלא שתי מיא מבי ארמלתא יאסרו גבינות של ארמלתא לר"י בן לוי, ופ"ק דע"ז (י"ב ע"א) דאמר ליה ר' חנינא לרשב"ל לא הלכת מימיך לצור וראית ישראל וגוי ששפתו שתי קדירות על גבי כירה אחת ולא חשו להם חכמים ומפרש אביי התם דלא חשו משום בשר נבלה דלא אמרינן דילמא מהדר ישראל אפיה לאחוריה ושדי גוי נבלה בקדרה. וכתב שם רבינו אבא מארי זצוק"ל וז"ל מכאן פסק הר' פטר בשם ר"ת שאם היו ב' קדרות על גבי כירה אחת של ישראל ואחת של גוי, והדר ישראל אפיה דחיישינן דילמא שדי גוי נבילה בקדירת ישראל ואסורה מדקאמר אביי דלא חיישינן דילמא מהדר אפיה ישראל משמע אי הדר אפיה חיישינן דילמא שדי ואסור. והרב ר' ברוך בר' יצחק מריגנשפורק מתיר מדשרינן ביין נסך בנכנס ויוצא ורבינו אלחנן מוקי להיא דב' קדירות ששניהם אכסנאים דלא מירתת מיניה דלא שרינן ביוצא ונכנס ועוד הביא הרב ר' ברוך ראיה מהנהו שפוכאי (שם ע"ב ע"ב) דאמר להו רבא לא לסייע גוי בהדייכו דילמא משתילתו ושדיתו ליה עילויה וקאתי מכח גוי ואסיר וכי היכי דהתם חיישינן לדילמא הכי נמי הכא אי הוי אסיר כי מהדר ישראל אפיה הוי לן לכתחילה לאסור לשפות דילמא מהדר

אפיה, אלא ה"פ לא חיישינן במהדר אפיה דילמא שדי גוי נבילה בקדרה. ואין נראה לרבינו אבא מארי זצוקל"ה דלישנא לא משמע הכי כלל, ותו דלא דמי לדשפוכאי דהתם ליכא אלא חדא ספיקא דילמא מישתלו ואי מישתלו וודאי אסור ולהכי חיישינן התם לדילמא, אבל הכא אפילו אי מישתלו איכא ספיקא דילמא שדי ולכך התירו לשפות דלתרי דילמא לא חיישינן לכתחילה וגם מה שהביא מיוצא ונכנס דחה רבינו אבא מארי זצוק"ל דלא שרינן ביוצא ונכנס אלא היכא שנתפס עליו כגנב דלית ליה לאישתמוטי אבל הכא דאית ליה לאישתמוטי ולומר אני מגיס בקדירה כדי שלא יקדח תבשילך חיישינן ואסור. מ"מ מדברי כולן נלמוד דחיישינן לאישתלי וכן מוכח בכדא דמילחא וכמכא דחיישינן לאישתלי, וא"כ גבי גוי אמאי לא ניחוש לאישתלי, ועירב בשר וחלב יחד. ומורי רבינו מאיר זצוק"ל ומורי רבינו אליעזר זצוק"ל. לא היו מניחין לחתך גוי לתקן בגדיהם בבית הגוי דילמא משתלי ויקח חוט של פשתן במקום חוט של קנבוס ויתפור בו, וא"כ גם כאן ניחוש דילמא אשתלי, ואולי נוכל לומר דריב"ל בא לומר דאפילו במקום שאין לחוש לאיסור כגון שישראל מסר בהמתו לגוי ויחד לו בית לכך ואין שם כלל בהמה טמאה שאין לירא שם להחלקת פניה בשומן חזיר או שיעמידוהו בעור קיבת נבילה או בחומץ כי למה יעשה הגוי כן להכשיל את ישראל המשכירו יש לו הרבה קיבות כשירות להעמיד בהם, ולהכעיס להכשיל את ישראל לא חיישין דילמא עביד כמו שהוכיח ר"י מארבא דמורייס (שם ל"ד ע"ב) וגם לדילמא אישתלי ליכא למיחש אם ישראל דר עמו בבית ויוצא ונכנס תדיר אפילו הכי אסורים משום גילוי, וגם הגוי נזהר שלא לערב בשר וחלב פן ירגיש הישראל ויפסיד שכירותו וגם יצטרך לפרוע. אבל במקום שיש לחוש לטעמי איסור גם ריב"ל מודה ומיהו בשביל איסור אין נראה לו שגזרו שאם רובם עושים כן שמחליקין בשומן חזיר או מעמידין בעור קיבת נבלה וכיוצא בה אין צריך לגזור ואם מיעוטא למיעוטא לא חיישינן ושאר אמוראי גזרו כדפירשתי לעיל, ובלא זה צריך ליתן טעם למה לא אמר מאי בינייהו. וגם לריב"ל אי לאו טעמא דאיסורא משום גילוי לחוד לא היו גוזרים אלא כיון דיש טעמי איסור מעתה אסרו בכל מקום משום גילוי וכעין זה אמרו התוס' פ"ק דכתובות (ד' ב') דעיקר תקנה דניסת ברביעי משום בת כהן ושקיבל בה אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד ומעתה לא פלוג וכן יש טובא. וכפי דברי אלה אז אפילו במקום שחלב טמא יוקר יותר מן הטהור יש לאסור מטעם אשתלי ויתיישב בזה שר' ירמיה דקאי פ' אין מעמידין (ד' ל"ה) כריב"ל מפרש בירושלמי מטעם חלב בהמה טמאה ולא נאמר דפליג אתלמודא הבבלי כדפי' בתוס' וא"ת כיון דיש לאסור משום דילמא אישתלי מה צריך שמואל לומר מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה

ורב מלכיא מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר ושמא אי לאו שאנו רואין שמחליקין או מעמידין בעור קיבת נבלה לא הוי חיישינן לשמא יערבו דה"א מיסרא סרי או שמא הוי אזלינן בתר רובה דלא מישתלי, ומ"מ חלב בחלב רק שהטמא יקר נראה בברור דיש לחוש למשתלי.

סימן יא

ומעניין המילה נראה דאין האב חייב למול בנו בידיו אלא לעסוק שיהא נימול דומי' דכל הני דקחשיב התם ללמדו תורה ללמדו אומנות להשיטו בנהר וכי לא ישכור מלמד לבנו לתורה ולכל הני, או בסוכות דכתיב חג הסוכות תעשה ודרשינן תעשה ולא מן העשוי א"כ ע"כ קאי תעשה אסוכה שחייב בעצמו לעשות סוכה וכי לא יאמר לאחר לעשות סוכה וכן גבי תפילין וכי לא יקשרם לו אחר על ראשו וזרועו וכן ציצית, אלא כל הני עיקר מצוותן אינו העשייה אלא שהמילה חתומה בבשרו וכן ישיבתו בסוכה וכן תפילין המונחין בראשו ובזרועו, ומילה גם היא עיקר מצותה כן שאל"כ דוד המלך ע"ה שהיה מצטער כשנכנס למרחץ וראה עצמו ערום בלא מצוה נזכר על המילה ואם לא היה מצות המילה אלא העשייה למה שמח עליה יותר מראשו וזרועו וכל גופו שקיים בהם מצות תפילין וציצית וכמה מצות אלא מילה היא מצוה בכל עת כתפילין המונחין בראשו וציצית בבגדו, ובמקומו של ר' אליעז' היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות איזמל בשבת וכי כל זה אבי הבן בעצמו עשה ולא אחר ועוד אם האב בעצמו חייב למולו או הוא או שלוחו דוקא א"כ אם מל אותו אחר בלא רשות האב שאינו חפץ בשליחותו אינו מהול ויצטרך להטיף ממנו דם ברית כמו דהאומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצאו תרום דאמר דילמא אינש אחרינא שמע ואזל ותרם ורחמנא אמר מה אתם לדעתכם וכו' (חולין ד' י"ב) אלא וודאי אין האב חייב למול בידו אלא שיתעסק שיהא בנו נימול ואין להאריך, וע"כ כן הוא שאם לא כן לר' אליעזר שלולב וכל מכשיריו דוחה את השבת אם ראובן אין לו לולב שמעון יחלל שבת לתקן לראובן כדרך שאנו עושין במילה שראובן מל בן שמעון, ואפילו אם האב אומן ואומר לאחר למול את בנו לא עבר בזה כלל בעשה ופ"ק דפסחים דפריך אבי הבן מאי איכא למימר פירוש כיון שעליו מוטל לעסוק שיהא בנו נימול, ועת לקצר, וההיא דמילת זכריו (יבמות ד' ע"א) איתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה דמוקי לה כגון שאביו ואמו היו חבושין, התם נמי אין מוטל על האחרים לעסוק במילתו של זה עד שיצא אביו מבית האסורין ונראה לפי הענין שב"ד בההיא שעתא לא מיחייבי ביה כי היו בטוחין שאביו יצא ויעסוק במילתו ואם אמו לא היתה

חבושה היא היתה חייבת לעסוק דלא ממעט לה קרא אלא היכא דאיתיה לאבוה ולא דמי לפדיון ולתלמוד תורה דהתם יליף מתפדה תפדה ומולמדתם ולמדם (קדושין ד' כ"ט) מה שאין כן גבי מילה ואי מאותו לא מצינו למיפטרה אפילו כי ליתיה לאב דכל התורה בלשון זכר נאמרה והשווה הכתוב אשה לאיש ואם היא לא היתה חבושה נמצא שביום השמיני שהוא זמן המילה כבר הוטלה החוב עליה ואפילו אם היה האב יצא בין עשיה לאכילה לא היה מעכב מלאכול שכבר הוטלה על האם ולא דמי לבי דינא.

סימן יב

ועל הנשבע לגרש ארוסתו או אשתו תמיה אני איך תחול השבועה שנשבע לבטל המצוה וחרם של רבינו גרשום מ"ה שאין לגרש אשה אלא מרצונה ומדעתה ואפילו אם בשעת שבועתו היתה חפצה לקבל גט ועתה אינה חפצה וכי מי שנשבע לעבור על החרם יעבור וודאי אם היא רוצה להתגרש לקיים שבועתו יגרש ויחזיר אם ישראל הוא אכן אם הוא כהן או אפילו ישראל והיא אינה רוצה ליפסל מכהונה נראה דלא חלה השבועה כלל, אכן אם חפיצה היא והוא נתחרט והוא כהן צ"ע, ומחמת שכתב בשם מורי רבינו מאיר זצוק"ל שחייב לקיים שבועתו אין להשיב את רבינו הארי ומה שנשבע שלא ישאנה אם היא אינה רוצה להתגרש וכל כמה דאגידא ביה לא יהבי ליה אחריתי ומתבטל מפריה ורביה. הרי נשבע לבטל מצוה דפרו ורבו ולשבת יצרה, אכן אם היא קטלנית שמא היו קידושי טעות ואפילו גט שמא אינה צריכה, הרבה היה להאריך בזה אכן כיון שרבינו זצוק"ל השיב כאשר כתבתם אשמרה מחסום לפי.

סימן יג

ולענין הדיינין אם לא נאמר בזמן הזה אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות, א"כ מי ידין ומי יאמר אדון דין תורה ולכתוב מאיזו טעם דנו לא ידעתי מה יועיל דאם הנידון ילך לפני חכמים הגדולים ויאמר להם כך דנוני אם טעה בדבר משנה יכתבו לו כן ויחזיר הדין ואם לא טעה בדבר משנה כיון דקבלוהו עלייהו אפילו חד הדיוט דינו דינא ומה שעשה עשוי ואינו משלם מביתו ואפילו אי נשא ונתן ביד (לפע"ד חסר כאן ודוקא אם קבלוהו עלייהו סתם) ולא אם אמרו לו דון לנו דין תורה וכן הדין בג' הדיוטות ואפילו דנו על כרחייהו דבעלי דינין או יחיד מופלג ומופלא כרב נחמן ורב חייא, אכן תלתא הדיוטות או יחיד מופלג ומופלא שדנו על כרחם צריכים לשלם מביתם אם נשאו ונתנו ביד או אי קם דינא אפומייהו אבל אם לא נשאו ונתנו ביד אלא מעצמו פרע החייב על

פיהם פטורים ואפילו הכי דינא לא הדר כך כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל בשם ריב"א, ומ"מ נכון הוא לכל ירא שמים לכתוב מאיזה טעם דן, אבל מ"מ אם לא טעה בדבר משנה אין הדין חוזר וגם אינו משלם מביתו אם לא נשא ונתן ביד ולא קם דינא אפומיה.

סימן יד

א **הנה** בא אלי שארי ידידי נחמן בר' שמריה והראה לי מכתב מה"ר משה בה"ר מאיר זצ"ל שמה"ר שמריה בר' חיים ז"ל הורה ואמר שאין להתאבל על הקדושים, ומטיבותיה דמר קאמינא שלא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש, ואומר אני שצריך כפרה וסליחה על הדבר אשר יצא מפיו כך, כי זה לשון רבנא זקיני זצ"ל בפרק נגמר הדין (ד' מ"ו) תנן הרוגי ב"ד לא היו מתאבלין עליהם אלא אוננין שאין אנינה אלא בלב וכתיב נמי באבוד רשעים רנה הילכך נראה בעיני אני יצחק בר' משה המחבר דאדם שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה ומת קודם שעשה תשובה שאין מתאבלין עליו ואמר בגמרא (ד' מ"ז) אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא היו בה קדשים קדשי מזבח ימותו והוינן בה כיון דאיקטל הוו להו כפרה וליסלקו לגבוה לאו משום דאמרי' הואיל ונדחו ידחו אמר ליה אביי מי סברת מת מתוך רשעו הוי ליה כפרה מת מתוך רשעו לא הוי ליה כפרה דתני רב שמעיה יכול אפילו פירשו אבותיו מדרכי צבור יטמא ת"ל בעמיו בעושה מעשה עמיו פי' כגון אביו ואמו שנשתמדו אעפ"י שמתו לא הויא להו כפרה דאסור ליטמא להם ומת מתוך רשעו לא הויא ליה כפרה אמר ליה רבא מי קא מדמית מת מתוך רשעו לנהרג מתוך רשעו נהרג מתוך רשעו משום דלאו כי אורחיה מיית הוי ליה כפרה, מת מתוך רשעו כיון דכי אורחיה קא מיית לא הויא ליה כפרה תדע דכתיב מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ מאי עבדיך ומאי חסידיך לאו חסידיך ממש ועבדיך הנך דמיחייבו דינא מעיקרא כיון דאיקטיל קרי להו עבדיך, פי' וש"מ דנהרג מתוך רשעו הויא ליה כפרה, אמר ליה אביי מי קא מדמית הרוגי מלכות להרוגי ב"ד הרוגי מלכות כיון דלאו בדין קא קטלי הויא להו כפרה, הרוגי ב"ד כיון דבדין קטלי לא הויא להו כפרה תדע דתנן לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו הא למדת בין לאביי בין לרבא מת מתוך רשעו לא הוי ליה כפרה נהרג בידי גוים הויא ליה כפרה וכי פליגי בהרוגי ב"ד לאביי לא הוי להו כפרה ולרבא הוי להו כפרה הלכך אדם שעבר עברה שיש בה חיוב מיתה מת מתוך רשעו לכ"ע אין מתאבלין נהרג בידי גוים מתוך רשעו לכ"ע מתאבלין שאין לומר דמת מתוך רשעו לא הויא ליה כפרה היינו לענין דאין ליטמאות לו אבל לענין אבילות ה"נ דמתאבל דהא רב אדא בר אהבה מייתי

ראיה ממתניתן דתנן לא היו מתאבלין עליהם, והא דמסיק התם וקבורה ועיכול בשר בעינן היינו דווקא בהרוגי ב"ד דבדין קא מקטלי אבל הרוגי גוים דלאו בדין קא מקטלי מיתה בעלמא מכפרת לו ומתאבלין עליו עכ"ל רבנא זקני זצ"ל באור זרוע וזה לשון אבא מארי זצוק"ל בסימני אור זרוע אדם שעבר עברה שיש בה חיוב מיתה ומת מתוך רשעו דהיינו קודם שעשה תשובה אין מתאבלין עליו נהרג בידי גוים מתוך רשעו הויא ליה כפרה ומתאבלין עליו עכ"ל אבא מארי זצוק"ל. ומעתה כ"ש וכ"ש עד סוף כל העולם שנהרג מתוך צדקו בידי גוים כגון אלו הקדושים שנהרגו בידי גוים על קידוש הב"ה ונתקדשו על יחוד שמו יתברך שמתאבלין, ומי שאמר שאין להתאבל א"כ הוא מוציא לעז עליהם ומדמי להו ח"ו מת מתוך רשעו פשיטא שזה עצמו צריך כפרה וסליחה/

ב ולא להוכיח באתי כי מי אנכי ומי חיי עפר רמה ותולעה ואני תלמיד ומדוכא ומה"ר שמריה ב"ר חיים הוא הרב אך שכותב לי כל שעה שארי לכן לא נמנעתי מלכתוב את אשר בלבבי ועצתי, כ"א היה שומע לעצתי היה נראה לי על הדבר שיצא מפיו שלכל הפחות היה מקבל עליו תעניות שני וחמישי עד ראש השנה, ועל כל זאת חס לי להרהר אחריו כאשר אמרו רבותינו אם ראית ת"ח וכו' אל תהרהר אחריו והוא יודע בטוב מה לעשות אך כתבתי את אשר עם לבבי ועצתי, והקב"ה ייחד לבבינו לאהבה ולירא את שמו ויחזירנו בתשובה שלימה לפניו ויתן בלבנו לשוב בתשובה שלימה לפניו ובשכר זה ישלח לנו הקב"ה גואל במהרה בימינו ככתוב ובא לציון גואל ולשבי פשע וגומ', ושלם למורי ולתורתו ולישיבתו ולכל קהלא קדישא שברג"נ, והמקום ירחם עליהם ועלינו ועל כל ישראל בעגלא ובזמן קריב ויפיל כל אויבנו וישבר וימגר כל הקמים עלינו לרעה אכי"ר ושלום כחשק תלמיד המדוכה העני והעלוב הנבזה. יצחק בן הרב ר' חיים נב"ה. ושוב מצאתי שכתב רבינו זקני בקובץ שלו בשם ספר המקצועות וזה לשון רבנא זקיני שכתב בספר המקצועות מי שנהרג על ייחוד השם ועל קידוש השם ברוך הוא בין בשעת השמד בין שלא בשעת השמד כגון דאמרי ליה פלח לע"ז ואי לא קטילנא לך ומסר את עצמו למיתה ונהרג או נצלב או נשרף על יחוד השם כיון שקידש את השם בנפשו ובגופו כל ישראל חייבין להתאבל עליו ולקרוע ולהספידו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ואשתו לא תינשא עולמית משום כבוד שמים ומשום כבודו, וסיים בקובץ עד כאן לשונו.

סימן טו

שאור ותבלין לטעמא עבידי וטעמא לא בטיל כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל שפי' רשב"ם גבי הא דפסקינן כל איסורין שבתורה בס' מיהו בדבר שטעמו ניכר ביותר מס' כגון שאור

ותבלין הכי נמי דלא בטלי, ולא הבנתי דמאי חילוק יש בין שאור ותבלין לשאר איסורין שבכל איסורין כשטעמן ניכר אינן בטלין, וסבורני שר"ל כגון אם חימץ עיסת חיטין בשאור של שעורין ויש ששים בעיסה נגד השאור דהשתא אינו טועם טעם שעורין כלל מ"מ כיון שהעיסה נתחמצה מחמת השאור האסור אסורה וכן בתבלין וכן משמע מלשון הקונטרס פרק כל הבשר שפירש ששאור ותבלין הם מתקנים את העיסה והמאכל והם העיקר בהם, ופי' דתרומ' תפוח שריסקו ונתנה בעיסה וחימצה אסורה, ירושלמי תני ר' יוסי מתיר ומוקי לה התם דפליגי במאמץ במימיו אבל בגופו מותר וכתב שם רבינו שמשון ותימה הוא אי לענין פסח מתיר ר' יוסי ואי לאו דמדמי לה לבישול הוי מצינו למימר דלענין דלא אסר מילי אחרינא דווקא קאמר ר' יוסי עכ"ל, משמע שר' יוסי מתיר אפילו לענין פסח וכן מחמץ בגופו לרבנן ולעיל בתחלת קונטרסי דמיתי שמרים לגופו של תפוח להתיר פת שנתחמץ בשמרי גוים, יצורנו יתברך ויתעלה יאיר עינינו בתורתו.

סימן טז

האשה שהכניסה נדוניא לבעלה כתבים פסולים ומסרתם לידו ומת האיש ועתה אומרי' יורשין אלו הם נכסי צאן ברזל ומה שהותירו הותירו לו הלכך הרבית שעלה עליהם שלנו הוא כולו, אע"פ דאין זה לדמות לכתב לה פירות כסות וכלים דפ' נערה שנתפתתה (ד' מ"ז) שפי' ר"ת שאעפ"י שנישאת לא זכה הבעל כת"ק דר' נתן דאזלין בתר אומדנא ולא נתכוין האב אלא כדי שגם בתו תהנה דה"מ בנדוניא שהאב פוסק וכותב אבל מה שהיא עצמה מכנסת בחיבת חופה וביאה מתחייבת כמו תוספת דכתובה שהוא מתחייב לה בכך מ"מ אעפ"י שנתחייבה בכך ליתן לו כל אשר כתבה מ"מ הרי לא נתנה לו ולא בא לידו כי במסירת כתבים הפסולים לידו לא נקנו לו החובות דאין אותיות נקנות במסירה (ב"ב ד' ע"ו) עד דאמרי ליה כשמוסרם לו קני לך איהו וכל שיעבודיה לפירוש רשב"ם, ולפי' ר"ת עד דכתב ליה ואמר ליה, וכאן שלא אמרה לו כן בשעה שמסרתם לו לא קנו לו החובות ואיך נאמר בזה אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו וע"כ היה נראה שלא זכו היורשין ברבית אלא יחזירו לה אשר הכניסה דהיינו הכתבים.

סימן יז

ר"י הביא ראיה דהיתר בהיתר בטל מדתנן (כלאים פ"ט) צמר גמלים וצמר רחלים שטרפו זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר להביא פשתן עמהם ע"כ וכתב אבא מרי זצ"ל מכאן דאם נתערב חמץ במצה קודם זמנו שנתבטל כבר מאותו זמן ואינו חוזר וניעור בפסח

לאסור במשהו וכן כתב גם בספר המצות מכאן דבשר שנמלח קודם הפסח, ולא נבדק המלח מן החמץ שמותר מטעם זה ואני בעוני דעתי אומר, מה ראיה יש מצמר רחלים דשם חל כבר איסור עליו שאסור להביא פשתן עמו והפשתן הוא בעולם אבל חמץ קודם זמנו שאין איסור חמץ חל עליו עדיין כלל מה ביטול שייך בזה וכי אם נפל דלף של מים על מקצת קמח שבכד גדול בפסח והחמיץ ושוב נתייבש ונפרך בתוך הכד יהא מותר שהרי זה הקמח שנתחמץ כבר נתבטל בקמח שבכד קודם שהחמיץ. וכן ראיתי תשובת מורי רבינו מאיר זצ"ל שהשיב שאינו בטל וכתב משם רבינו אבי"ה דאין מטבילין את הכלים קודם שיטמאו שיטהרו בטבילה זו לכשיטמאו וכן גם כאן, מ"מ נ"ל קמח שנטחן קודם הפסח ולא בדקו החיטה להתירו בפסח כי סתמא דמילתא יש ס' של היתר כנגד האיסור, ושמא אפילו ס' אין צריך דבדבר יבש חד בתרי בטל וכשהגיע זמן ביעור חמץ דהיינו משש שעות ומעלה בערב הפסח אז חל איסור על החמץ ומתבטל דאכתי לא הוי במשהו עד הלילה דמטי איסור כרת. ואם נפל חמץ על בשר מלוח בפסח היה נראה להתיר הבשר דהוי טהור מליח וטמא תפל שמותר.

סימן יח

נראה דחורין וסדקין שבחצר צריכין בדיקה ולא מהני שם עורבין מצוין, וכן משמע מתוך לשון ספר המצות שכתב ואמצע החצר אינו צריך בדיקה.

סימן יט

נראה דמשעה שברך על ביעור חמץ אסור לו לדבר עד שיגמור כל הבדיקה כמו אם סח ביו שחיטה לשחיטה, ומורי הרב ר' שלמה ז"ל השיב לי דלא דמי דהתם אין חובה עליו לשחוט ולכך הוי הדבור הפסק כי שמח הסיח דעתו שלא לשחוט עוד, אבל כאן על כרחו צריך לבדוק, והשבתיו מתפילין שסח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך אעפ"י שעל כרחו יניחם.

סימן כ

תמהתי דבביצים אזלינן בתר רובא וקונין אותן מן הגוים אע"ג דלא אמר של עוף פלוני הוא וטהור הוא לפי שרוב ביצים שבינינו הם מעופות טהורין, ולמה לא נקנה חלב מן הגוים מטעם זה, והדבר ידוע שרוב החלב שמוכרים עתה הגוים בשוק מבהמה טהורה היא וצ"ע.

סימן כא

וליקח ביצים ביום טוב אם לא שרבותינו אסרום הייתי מתיר מטעם דכל דפריש מרובא פריש ורוב הביצים שבעולם לא נולדו היום. ואינו יודע אם שייך לומר כאן הדרא לניחותא כמו לגבי אשה (נזיר י"ב ע"א).

סימן כב

נראה לי שאנו בודקים את החמץ לקיים בו מצוה דאורייתא דאין ביעור חמץ אלא שריפה וכשאנו מבטלין אנו אומרים דלא חמיתיה ודלא ביערתיה ליבטל ולהוי כעפרא דארעא אבל דחמיתיה ודביערתיה אין אנו מבטלין לפי שאנו רוצים לקיים בו מצוה דאורייתא שביעורו שריפה, לכך נראה לשהות שלא לשורפו עד שעה שביעית שאז מצותו בשריפה לפירוש ר"י ומ"מ צריך לבטל קודם שתכלה שעה חמישית.

סימן כג

טרם מלה, שלום תחלה, וכל הפורש ממך כפורש מחיים, ח"ו שאיני בא להשיב על דבריך אלא כמפטפט לפניך על גבי קרקע, ומה שכתבת מה נחלק בין ריבית דברים, ובין בני אשונא דשפכי לרבינא טפי כופיתא ודומה מתנה בעלמא הוא דיהבי ליה כיון שלא אמרו וכו' (ב"מ ע"ג ע"ב) שמא יש לחלק בשעה שהוא מקדים לו שלום עדיין הוא חייב המעות אבל הכא כבר פרעו המלוה כשמוסיפין לו כי כך תירצו התוס' על מאי שנא מהלווהו ודר בחצרו דצריך להעלות לו שכר (שם ס"ד). ומה שכתבת אפילו אם היו נותנים לו לא היה מקבל דשונא מתנות יחיה שמא הכא לא חשיבא מתנה כי טובת הנאה קא שקיל רבינא שהיה מקדים להם המעות לבני אשונא ולאחרים לא היה מקדים דהא האומר לחברו טול סלע ותן לבן בתי לוי כור מעשר שיש בידך וכי באותו סלע נאמר בו שונא מתנות יחיה, ונראה דהאי טובת הנאה עדיף מהא דאמר רבא שרי ליה לאינש למיתב ד' זוזי לחבריה וכו' עד מאי טעמא שכר אמירא בעלמא קא שקיל הכא נמי טובת הנאא קא שקיל, והודיעני דעתך על יד כתב הראשון שתשלח לי אם היה רגיל בו קודם מותר ליתן לו שלום מאי שנא מהא דאמר רב נחמן אעפ"י שאמרו הדר בחצר חברו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר הלווהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר והיינו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר וכי מי לא עסקינן אעפ"י שכבר הי' דר בו מקודם הלוואה ולא העלה לו שכר שאין לך רגיל גדול מזה. ואחרי כותבי כתב זה ראיתי בפסקי הרב ר' חזקיהו שמלשונו משמע היכי שכבר היה דר בו בחצר קודם

הלוואה ולא העלה לו שכר שהיה מותר לדור בו אחר הלוואה בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר. רחביה העלוב בהר"ר הילל מלך.

סימן כד

מה שהביא ר"ת ור"י ראיה דלצלי לא בעי מליחה כלל דדם האיברים שלא פירש מותר מדרב הונא ורב נחמן דחלטי להו כבדא בחלא (חולין קי"א) איני מבין דהכבד כולו דם ורחמנא שרייה, ור"ת בעצמו מתיר לבשל אחר מליחת אעפ"י שלעולם פולטת כדתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שפולטת ואינה בולעת, וכתב בספר המצות וז"ל אינה נאסרת כשמבושלת לבדה בקדרה שתדירה תמיד לפלוט ואפילו שלוקה לגמרי שמסתמא היה לה לגמור פליטתה אעפ"י כן הואיל ויש בה רוב דם פולטת תמיד ואינה בולעת לעולם וכן הלכה עכ"ל ואם כן לא גזרו על דם כבד הפורש לתוך הקדרה אחר ששהה כדי מליחה וכל שכן שלא גזרו על דם הכבד שלא פירש כלל אפילו אם דם האברים שלא פירש אסור, בכבד דכולו דם ורחמנא שריה לא גזרו, וכן נאמר גם לפרש"י שאוסר לבשלו אחר המליחה ומתיר לבשלו אחר צלייה כי מחמת הצלייה מתקשה כמו ע"י חליטה, ומדאמר שמואל (שם קי"ב) ככר שחתך עליה בשר אסור לאוכלה לפי שמתוך דוחק הסכין נפלט הדם שבתוך הבשר לתוך הככר אבל הבשר מותר אעפ"י שלא נפלט עדיין כל דמו גם מזה איני רואה ראיה שיהא דם האברים שלא פירש מותר שהרי התם מיירי בנצלה כל צרכו כך כתב רבינו אבא מארי זצ"ל וכן כתב בספר המצות וז"ל ומזה אין הלכה כשמואל שאוסר הככר אלא כרבא שמתירו הואיל והבשר נצלה כל צרכו עכ"ל, וא"כ שאפילו בנצלה כל צרכו אומר שמואל שלא נפלט כל דמו גם על ידי מליחה אין כל הדם נפלט. ותימה אם שמואל לא היה אוכל בשר מבושל אחר שנמלח ושהה כדי מליחה אלא נראה דשמואל לא אסר הככר אלא משום מראית העין כמו דם השיניים שעל הככר שצריך לגוררו ודם דגים שאין בו קשקשים. ומבר אווזא פ' מפנין (ד' קכ"ח) דהוו מטלטלין בי רב חסדא בשבתא משום דחזי לאומצא שמא מותר למולחו כמו ביצה ולא דמו לצנון שאסור להשהותו במלח בשבת כי בזה הוא מיתקן אבל הבשר אינו מיתקן בשהייתו במלח אלא שמוציא את דמו ויהא מותר כרבא דאמר אין עיבוד באוכלין דדמי להטבלת צנון במלח דשרי, ורבינו אבא מארי זצ"ל כתב דמודה רבא דמדרבנן אסור מההיא דביצה דרב אדא מערים ומלח גרמא גרמא ביום טוב אלמא דאפילו ביום טוב לא התירו אלא על ידי הערמה ואיני מבין דהתם כמה דברים אסרו ביום טוב אע"ג דלאו מלאכה נינהו שאין לטרוח מיום טוב לחול, ואפילו ניקור

בשר אומר משום מורי הרב ר' יונתן שאסר משום רבותיו לנקר ביום טוב יותר מכדי צורכו, ורבינו אבא מארי זצ"ל התיר על ידי הערמה כההיא דרב אדא אבל בלא הערמה מודה דאסור אע"ג דלאו מלאכה הוא וכן להטביל כלים וכיוצא בזה, ומעתה לא נתיר דם האברים שלא פירש וגרסינן שפיר פרק הקומץ רבה (ד' כ"א) מולחו והופכו וחוזר ומולחו וכן לצלי ולא שלקדרה יצטרך יותר מליחה מלצלי אלא מיד אחר מליחתו צולהו כמו באברי קדשים שמיד אחר מליחתן מעלן אבל לקדרה צריך להשהותו במלח כדי צלייה קודם בישולו שהמלח פותח את החתיכה להוציא דמה על ידי צלייה והצלייה אינה פותחתו, וההיא דביצה ושוין שמולחין עליו בשר לצלי פירוש שלא ישהנו על העור כדרך שמשהין לקדירה.

סימן כה

הלנצח תריבון, ומצות תרבון, קרובי ר' שלום הנהרג וכשנגדם הלא יש ביניכם שבח לאל ב"ה חכמים ונבונים, מורי הר' שבתי בן הנ"ר שמואל ובית דינו ועל פיהם היה לכם לעשות ולהשקיט הריב ומה בצע לקרובי הנהרג אפילו אם היה כך שהיו יכולים להביא את הר' משה וחמיו לידי לעז וכי בזה יחיו את ר' שלום, ואף כי הוא התחיל לשלוף סכינו ואחיו וגיסיו שלפו חרבות עד שגרשו אנשים נכבדים מתוך הסעודה בריב ומצה, כעובדא דקמצא ובר קמצא, ועלתה נצה עד שבאו לידי שפיכות דם, ואם באותה שעה היו קובלים זה לגוים לא הייתי מפשיעם בכל מה שהיה בא הפסד מזה לר' שלום ואחיו וגיסיו שהאדם שהולך להכות את חבירו ואין המוכה מעמיד עצמו על גופו כ"ש מממונו כאשר כתב מורי רבינו מאיר זצוקלה"ה יש להסתפק אם מותר לכל אדם להציל את המוכה בגופו של המכה אם אי אפשר להצילו בענין אחר דהא רב כהנא שמטיה לקועיה דההיא דאמר מחוינא ומחוינא (ב"ק ד' קי"ז) ופירש בספר המצות משום דהוי כבא במחתרת ואע"ג דלפי הסברא לא היה שייך שם לומר אין אדם מעמיד עצמו על ממונו דכנגד המלכות שיקחו ממונו לא ילחם כ"ש כאן שאדם הולך להכות את חברו ואין אדם מעמיד עצמו על גופו ומתוך כך שמא יבא לידי שפיכת דמים שמותר לכל אדם לשמוטי לקועיה דגם בבא במחתרת וכי דבר ברור הוא אי בעל הבית קאי לאפיה דקטיל ליה, שמא יחבול בו, או יקצוץ ידו או רגלו ויקח ממונו וילך לו, אלא כיון ששמא יבא לידי שפיכות דם אמרה תורה אין לו דמים וכ"ש כאן ומעתה גופו הפקר ממונו לכ"ש למ"ד שממון מסור מותר לאבדו ביד ואפילו מאן דאסר כאן להציל את הנרדף פטור המפסידו בין של רודף בין שהיה רודף אחר רודף ושיבר כלים של כל אדם דפטור

ולאו מדינא אלא שאם לא כן אין לך אדם שמציל את חבירו מיד הרודף וגם כאן כיון שזה הולך להכות ובוודאי יפה ומותר לכל אדם להגיד לשופט ולצוות לתופסו ואפילו אם יפסיד מחמת כן כל ממונו, וכן אני אומר שמטעם זה פטרו רבותינו הקובל בשעת הזעם כיון שעוז זעמו עליו ולא יכול להתאפק על צערו ובשתו שאם לא יקבול וינקם על ידי השופט אפילו אם היה לו להפסיד גופו ינקום בושתו ושמא יבא מתוך כך לידי שפיכות דמים מותר לקבול לשופט ואפילו לאחרים מותר כדפירשתי לעיל, וודאי אם אדם כשר הכה ואירע לו במקרה שהכה וידוע שלא יוסיף אלא יתחרט אסור להפסיד ממונו, ומ"מ בזה המעשה הרע אם אחר שביישום והוציאום מן הסעודה, וקמו מתוך העדה הנועדה, היו קובלים לגוים ובזה יתיישב דעתם שלא לנקום עוד, ועוד היה נראה לפוטרם על כל היזק שיבוא למביישיהם מזה, אכן כאן לפי כל העדיות באו הגוים להרוג או לעשות רושם ממה נפשך אותו שנודע שהביא הגוים ושלף חצי ארבו והכניסם לבית הנהרג הוא רוצח גמור, וכן יש להכריז עליו בכל הקהלות המכירים אותו, ותעל צחנתו ובושתו, וילכד ברשתו. אכן הר' משה וחמיו למה ילכדו ואפילו אם היה כך שאמרו לאותו רשע להביא גוים דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ואפילו שאול המלך כשאמר לאבנר ולעמשא לפגוע בנוב עיר הכהנים לא אבו, כ"ש זה הרשע הרוצח שאפילו אם היה כך שאמרו לו לעשות הדבר הרע הזה היה לו לירא את השם הנכבד והנורא ולא היה לו לעשות. ואעפ"י שיש להסתפק אם אדם אומר למשומד להרוג אם יתחייב המשלח, כיון שהשליח משומד ואין בו יראת הקב"ה בברור יעשה ולא ישמע דברי הרב, מ"מ זה הרוצח הרשע שמא לא הוחזק בכך מתחלה ועל כן אין צורך להאריך בזה וכל זה כתבתי אפילו אם היה כך שאמרו לו לעשות, אבל לא ראיתי שום עדות ברורה על כך כלל וראוי לגעור בכל האומרים להר' משה ולחמיו רוצחים על המעשה הרע הזה רובן לנקותם שלא יעצו כך לאותו הרשע לעשות גם על זה לא ראיתי עדות ברורה כי מי יודע מה לחשו יחד כשבאו לבית דין אחר שנתגרשו וחלילה וחס שלא לחשוד את הר' משה בדבר הרע הזה. ומ"מ להחרים ולנדות את הפוער פיו לבלי חק נגדם בדבר הזה אי אפשר משום לפני עור לא תתן הכשול כי בברור יעברו וכשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. אכן זה הוא גמר דברי שאין על הר' משה וחמיו שום דין רציחה על המעשה הרע הזה, וכן יכריזו בשמי בכל מקום שירצו ואודות הקבלות שקבלו קרובי הנרצח והפסידו להם ממונם כפי דבריהם נראה שאין לחייבם דדיני מסורות קנס הם כדאיתא בירושלמי וכתב בספר המצות בשם רבינו יצחק בר' אברהם שבכל מקום שיהא הדבר מצוי אם לא יקנסו יש לחייב דינא דגרמ' ובזה

ה"נ (נ' שצ"ל א"נ והוא ר"ת אין נראה) שיהא מצוי ושבח לאל ב"ה תוך כמה שנים לא שמענו קבלה מרציחה עד עתה, ועוד יש טעמים ואין ראוי לכתוב הכל. ומה שכתבו שלא קבלו בשעת הזעם לא כיונו כי על דבר רציחה לעולם הוי שעת הזעם. דכתי' כי יחם לבבו ואם גואל הדם הרג את הרוצח אחר כמה שנים בפגעו בו קרינן ביה כי יחם, ומודה ועוזב ירוחם, ושלום העלוב חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

סימן כו

א זה אשר כתב רבינו שמחה לרבינו אבא מארי זצוק"ל.

ב **מה** אשיבך על אודות הסבלונות זכורני עובדא שמורי רבינו יב"א שידך בתו לבן אחיו סבור שהיתה פקחת ונמצא להפך ולא רצה לכונסה והצריכה מורי רבינו יהודה גט מפני סבלונות ששלח מ"מ מכח הלכה אין בידי כי אביי דחה דיוקא דמתניתן לשני צדדין (קדושין ד' נ') גם לפי ר"ח משמע דנאמנים לומר שלא היו הקדושין כמו שכתבתי נדון לפי' רש"י היכי דמקדשי והדר מסבלי במה מקודשת הואיל ולא פירש לשם קידושין ולא היו עסוקין בענין אית לן למימר כיון דהני סבלונות לא לשם מתנה ולא לשם פקדון נתנו אלא כל הסבלונות נותנים לשם חתנות ושדיך בהו מעיקרא כאילו פירש בפירוש. וא"ת אפילו פירש בפירוש אם לא קידש בעדים אין חוששין לקידושין אפילו אם שניהם מודים איכא למימר מידי דהוי אקידשה על תנאי וכנסה סתם דאמרינן (כתובות ד' ע"ב) גמר ובעל לשם קידושין, ומעשים בכל יום המקדשין יתומות קטנות שאין אנו מצריכין אותם לקדשם פעם אחרת בגדלותם, ואפילו אי ליכא עידי ייחוד. בדבר זה דנתי כבר לפני מורי רבינו הקדוש זצ"ל כי מאד היה לבי נוקפי בדבר הזה עד שאני סבור שהאיר הקב"ה עיני בדבר זה שכל חזקה שאינה פוסקת עומדת במקום עדים בין בממון בין בדבר ערוה כי כל חזקה שאינה פוסקת היא באה מכח רוב כגון חזקה אין חדם פורע תוך זמנו, רוב בני אדם אין עושין כן, חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ נעשה בגדול, וכן חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, אלא בעילת אישות, כאילו פירש לפנינו לשם קידושין. חזקה פוסקת היא אשה זו בחזקת פנויה עומדת, או בחזקת אשת איש עומדת ואורחא דנרש, והסיבה הנכחות בידי מזה ואפילו בדיני נפשות סמכינא אחזקה שאינה פוסקת. א"כ אית לן למימר חזקה כל השולח סבלונות אחר שידוכין הואיל והם דרך חתנות ודאי בתורת קידושין שלח, ואנן סהדי דהכי הוא כאלו חדשה בפנינו. וסבורני דה"ה או כ"ש אם שידך ושוב קדשה בלא עדים ושניהם מודים דהוו קידושין מעליא כל היכא דקים לן דעתו בלא אמירתו סמכינן אחזקה ואמר נמי בפ"ק דקידושין דשידך

מילתא היא, אבל אפילו שניהם מודים דאין חוששין לקידושין, היינו בלא שידוכין אפילו ראינוהו נכנס אצלה ובידו חפץ שוה פרוטה ונתן לה ולא שמענו שנתן לה לשם קידושין, ליכא חזקה ודאי לשם קידושין נתן לה ולא לשם פקדון ולא לשם מתנה ואפילו קידשה בפירוש ושניהם מודים כיון דליכא עדים אין חוששין לקידושין. והאי דס"ד הכא למיחש למיעוט, ולפירוש ר"ח משמע דודאי חיישינן למיעוט והא לא קיימא לן הכי בחששת קטן וקטנה אנו מפרשים אותם הכא דאשה זו בחזקת פנויה עומדת נסמוך מיעוטא לחזקה כרשב"ג בפ' הלוקח בהמה (כ"ג ע"ב) ואפילו לפי' ר"ת דפסק דקיימא לן הכי דחיישינן למיעוט היינו דחזקה מסייעת לו ולא תיקשי אפי' לפי' רש"י דודאי לקולא מודה דלא סמכינן אמיעוט חזקה ועוד דרוב זה גרוע משאר רובים דרובא דתלי בידי שמים כגון איילונית וסריסות מיעוט שלהם בידי שמים, ורוב תינוקות מטפחין בדעת זו נבראו רוב התינוקות אבל רוב התלוי במנהג שיש מקום שנוהגים עצמם לקדש ואחר כך לסבל רובא דעלמא אין חוששין בדבר כיון דליכא רובא דעלמא, ועוד שחזקה מסייעת למיעוט אפילו רבנן מודו דחזקה עדיפא מהאי רובא לפי' ר"ח והכי מסתבר נמי לפי' רש"י אפילו הכי לקולא לא אמרינן ע"כ לשון רבינו שמחה זצ"ל. בתוס' מקדושין יש בידי ואינה פרישת רבותינו הצרפתים וכתוב בהם וז"ל וכבר היה מעשה בעירנו מאחד ששלח סבלונות ומנהג בעירנו דרובא מסבלי והדר מקדשי והורו הגאונים הר"א והרב יצחק הלבן זל"ע שאם יש עדים ששלח סבלונות חוששין. והר' יצחק והר' אליעזר דמיין אומר אעפ"י שאין עדים חוששין לקידושין דהא מסיק במס' כתובות (ד' י"ו) רקדו לפניה שחקו לפניה משוינן כעדות יצאה בהינומא וראשה פרוע הכא נמי מאחר דענין מלכותם עושין קנין ונותנים טבעת ומוליכין מנעלים לה ולקרוביה בקולי קולות אין לך עדות גדול מזה על הסבלונות. וכל מה שכתבת זהו לפי' רש"י שפי' שמא לשם קידושין שלח הסבלונות ומתקדשת בסבלונות אבל לפי' הר"ם שפירש חוששין שמא קדשה כבר כיון ששלח סבלונות אז אין צריך לדברי רבינו שמחה, וכל זה דווקא כשהחתן שלח סבלונות וקבלתם הכלה מיד השליח אז חוששין אבל אם אבי החתן או אמו שלחו הסבלונות משמם ולא משם החתן אז אפילו אם קבלתם הכלה מיד השליח נראה דאין לחוש לפי' רש"י שפירש שמא לשם קידושין דכיון דלא משם החתן שלחום איך תתקדש, ובעובדא דציפי גרסי' (בקדושין ד' מ"ה) מיקדשא ברתך לברי אבל כאן ששולחין משמם ואין השליח מכיר את החתן כלל נראה דאין לחוש, אכן לפי' הר"ם יש לחוש שמא כבר קדשה ואפילו אם החתן שלחם ולא קבלתם בידה מיד השליח אלא אמה או אדם אחר ולא אמרה להם המשודכת לקבלם נראה דלפי' רש"י אין לחוש דרבינו עצמו השיב לרבינו

אבא מארי זצ"ל על אחד ששלח סבלונות וגם טבעת לקדש את משודכתו והביא השליח עדים ואת בעל ביתו עמו לבית המשודכת ואמר בעל ביתו של השליח למשודכת הנה החגור ששלחה אם הבחור למשודכת כי חגור שהוא הסבלונות והטבעת של קידושין היו ביד בעל הבית של השליח שהשליח נתנם לידו, ולא רצתה המשודכת לקבלו מידו גם כי כסתה פניה מהביט בהם וקבלה אשה אחרת העומדת אצל המשודכת את החגור מידו, ואחרי כן הוציא בעל הבית של השליח טבעת ואמר למשודכת הילכי הטבעת ששלח הבחור לקדש אותך ולא ענתהו המשודכת דבר כי כסתה פניה מהביט בהם וקבלה האשה האחרת את הטבעת מיד שמעון כאשר קבלה החגור ולא שמע שום אדם שאמרה המשודכת להאשה לקבל, וגם לא שמע שום אדם שאמרה לשמעון לתת בידה ועל ידי זה המעשה יצא לה שם בעירה ובשאר עיירות שהיא מקודשת והחזיקוה בחזקת מקודשת, ועל זה המעשה כתב רבינו שמחה וז"ל סבורני דאין כאן בית מיחוש ואפילו היה מדבר עמה על עסקי קידושיה ולא רצתה לקבל וקבלה אחרת מודה ר' יוסי כ"ש הכא שבעל הבית לא היה שלוחו של הבעל והמקבלת לא היתה שלוחה דאין כאן בית מיחוש עכ"ל. וא"כ כ"ש אם לא קבלה המשודכת הסבלונות מיד השליח אלא אמה או אדם אחר ואם היא בוגרת אפילו קבלם אביה דאין לחוש לפי' רש"י. אמנם איני יודע למה לא נחוש דילמא שליח שויתה המשודכת לאשה המקבלת מעיקרא לפי שהיא עצמה היתה בושה לקבל שהרי גם פניה כסתה מהביט בהם, ובעובדא דציפי (ד' מ"ה) פריך תלמודא דילמא שליח שוויה ומשני לא חציף אינש לשוויה לאבוה שליח וזה אין שייך כאן. וגם מה שכתב רבינו שמחה שבעל הבית לא היה שלוחו של בעל לא הבנתי דכיון שניחא להבחור וחפץ לקדשה ולדעת כן שלח שלוחו לקדשה זכין לאדם שלא בפניו וכל המקדשה לו נעשה שלוחו לכך, וכן כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל וז"ל במקום שידוע בראובן שחפץ ברחל והלך אחד מן השוק וקדשה לראובן בממון ראובן או בממון עצמו שזיכה לו, הרי זו מקודשת מדאורייתא עכ"ל. וא"כ בהאי עובדא אעפ"י שבעל הבית לא היה שלוחו של הבחור והמקבלת לא היתה שלוחה היה לחוש מטעם שכתבתי. ולא ידעתי לפי מה שכתב רבינו אבא מארי זצוקלה"ה מה צריך קרא פרק האיש מקדש (ד' מ"א) שהשליח עושה שליח ושמא אי לאו קרא לא הייתי מרבה זכייה מתורת שליחות אלא דוקא עשאו שליח הוא כמותו ולא אחר. ומ"מ גבי תרומה ושאר מקומות דליכא קרא מנלן שהשליח עושה שליח דמגירושין לא ילפינן שכן ישנו בעל כרחה כדפר"י התם ושמא גילויא מילתא בעלמא הוא כיון שבשניהם כתיב שליחות ומ"מ איני מבין דאמר רב נחמן פ"ק דשחיטת חולין (ד י"ב) האומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצאו תרום

אין חזקתו תרום דדילמא אינש אחרינא שמע ואזל ותרם, ומאי נפקא מינה כיון שחפץ לתרום כל אדם יהא שלוחו לכך ושמא בתרומה אין השליח עושה שליח דבעינן דומי' דאתם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם. ומ"מ בסבלונות אפי' אם קבלתם אשה אחרת במקומה שלא במעמדה נראה דיש לחוש לפי' רש"י דדילמא שליח שוייה או ארצויי ארצי קמה ושתקה ואיתתא בכל דהו ניחא לה, וכן אם שלחו אבי החתן או אמו סבלונות משלהם משם החתן כיון שכבר עשו קנין והחתן היה שם וישב עם המסובין ובמקום שקבלו קנין על הקנס וניכר לכל שחפץ במשודכתו יש לחוש לפי' רש"י וכ"ש אם הכלה נערה או קטנה וקבל אביה או אמה הסבלונות דיש לחוש לפי' רש"י וכ"ש לפי' הר"ם. והא דאמר אין דבר שבערוה פחות משנים ע"כ בקידושין לא בעינן שנים בשעת חיילות הקידושין דתנן ריש פרק האומר (נ"ח ע"ב) האומר לאשה הרי את מקודשת לי אחר שלשים יום ובא אחר וקדשה תוך ל' יום מקודשת לשני ובגמרא רב ושמואל דאמרי תרווייהו לא בא אחר וקדשה תוך ל' יום מקודשת לראשון אע"פ שנתאכלו המעות דהני זוזי לאו למלוה דמי ולאו לפקדון דמי דלאו להוצאה ניתנו וברשותא דידה קא מתאכלי ופי' לשם כיון שלבסוף ל' אם לא היתה מתקדשת לא היתה מתחייבת להחזיר לו המעות הרי אלו נתנם לה עתה ובאה לה הנאה הרי דבשעת חיילות הקידושין אין עדים רק שיש עדים שבתחלה באו אלו המעות לידה לשם קידושין, וכן בגט תנן במי שאחזו הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש ומת תוך י"ב חדש אינו גט, הא אם לא מת הוי גט, וטובא איכא כהאי גוונא ואין להאריך וא"כ בשעת חיילות הקידושין והגירושין לא בעינן שיהיו עדים אלא שיש עדים שמתחלה באו לידה בתורת קידושין או גירושין מתקדשת ומתגרשת כשיגיע הזמן אע"ג דבההיא שעתא אין שום עדות, א"כ טבעת ששלח בחור לקדש משודכתו ובפני עדים אמר השליח למשודכת הרי הטבעת ששלח הבחור לקדש אותך אם אחר כך ראו הטבעת בידה שמחזקת בה ואומרת שהיא שלה אעפ"י שמתחלה לא קבלתה מיד השליח יש לנו לומר שהיא מקודשת שהרי הדבר ידוע על פי עדים שהבעל לשם קידושין שלחה ועתה היא לקחתה להיות שלה מסתמא לא לגזול נתכוונה דאוקמה אחזקת צדקת שאינה גזלנית ובתורת קידושין לקחתה, ואע"ג דאיכא למימר אוקמה בחזקת פנויה הא חזקה עדיפא לפי דעתי, ונ"ל שמשמע כן מן התוס' פ"ק דכתובות (ד' ט') שכתבו אהא דגרסינן התם אי נמי באשת ישראל שקבל בה אביה קידושין כשהיא פחותה מבת ג' שנים ויום אחד, והקשו נוקמה בחזקת היתר לבעלה ונאמר שנאנסה, ותירצו דאונם יש לו קול, ועתה מה קשה אדרבה נוקמה בחזקת פנויה ונאמר לא נאנסה, אלא חזקת צדקת עדיפא וכן משמע בהאומר (ד' ס"ה) דמייתי

התם ההיא דמגרש ולנה עמו בפונדקי ומסיק דב"ה סברי הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה, ופרש"י וז"ל משראה שנתייחדה עמו אין צריך להעיד על הביאה דכיון דלבו גס בה מחזיקין אותו שבא עליה לשם קידושין עכ"ל ולמה לא נאמר נוקמה בחזקת פנויה אלא משום חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והיא עדיפא ה"ה כאן שחזקת צדקת עדיפא מחזקת פנויה ונאמר שוודאי לשם קידושין לקחתה. וגם כפי מה שכתב רבינו שמחה ומחלק בין חזקה פוסקת לשאינה פוסקת וחזקת פנויה חזקה פוסקת היא כאשר כתב בעצמו אבל חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות היא באה מכח הרוב שהיא חזקה שאינה פוסקת וכיון שהיא באה מכח הרוב רובא וחזקה רובא עדיף כן נאמר חזקה שאינה גזלנית שהיא כמו כן באה מכח רוב שרוב בני אדם אינו גזלנים והוי חזקה שאינה פוסקת עדיפא מחזקת פנויה, וכיון דלא בעינן עדות בשעת חיילות הקידושין כאשר כתבתי לעיל א"כ כיון שידוע שהבחור לשם קידושין שלח טבעת זו ויצאה הטבעת מיד השליח לשם קידושין ועתה היא בידה ומחזקת בה ואומרת ששלה היא והכל רואים שהיא בידה ומחזקת בה ואומרת ששלה היא ודאי לשם קידושין לקחתה ונתקדשה בלקיחתה אפילו בלא עדים. אבל איני מבין כלל דפ' האומר (שם) אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין אמאי והלא ילפינן דבר דבר מממון ובממון אם קבל קנין או מכר בלא עדים קנה כדפסק ר"ת גם בקידושין נאמר כן וגם גבי סבלונות פי' רש"י חוששין אם שלח סבלונות בעדים, מיהו מסבלונות אין תימה דצריך עדים ששלח אכן אם היה כך כאשר כתבתי שאין צריך עדים בשעת חיילות הקידושין נהי דבהודאתם חבים לאחריני כדאמר ליה רב כהנא לרב אשי (שם) מ"מ האיך הוא מותרת להתקדש לאחר או האיך הוא מותר בקרובותיה והיא בקרוביו והלא שויתינוהו אנפשה חתיכה דאיסורא וכן הוא וגם פתח פתוח כשני עדים דמו, משמע דאין צריך עדות לדבר שבערוה או אשתו זנתה בעד אחד דאפילו לרבא אי מהימן ליה כבי תרי נאסרה (שם ס"ו) וגם גט פסק ר"ת דאפילו למ"ד עידי חתימה כרתי צריך עידי מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים, ואם היו יכולים לומר דהכא ילפינן דבר דבר מממון כאלו כתוב אצל ערות דבר על פי שנים עדים כמו שכתוב לשם והרי כאלו כתוב וכתב לה ספר כריתות על פי שנים עדים ונתן בידה אם כן צריך שיתן לה הגט בפני עדים וכן הקידושין אבל בעד אחד אין חוששין, אבל איני מבין מה הקשה רב אשי לרב כהנא דנימא הודאת בעל דין כמאה עדים דמו והלא לא ילפינן שיהא דין ערוה כדין ממון אלא הכי ילפינן כמו שכתוב על פי שנים עדים אצל דבר שבממון כך כתוב על פי שנים עדים אצל דבר שבערוה וע"כ כך הוא שהרי המוכר או הנותן בלא עדים קיים והמגרש או

מקדש בלא עדים אינו כלום ומה שאנו דורשים על פי שנים עדים למטה ולא למעלה זה אינו כן כדאמר בסוף המגרש ואם היה כך אז לעולם בשעת שיתן לידה בעינן עדות על פי שנים עדים ומה שהבאתי למעלה שבשעת חיילות הקידושין לא בעינן עדות מעתה אין זה ראיה כי בשעת נתינה יש שם עדות אכן מה שהקשה רב כהנא לרב אשי מהודאת בעל דין צריך ליישב ושמא כך הוא הודאה היא כמו עדים שפירש שם הקונ' דאשכחנא במודה מקצת דרחמנא חייביה על פי הודאה כמו עדים דכתיב כי הוא זה, כי למה לא יוכל לומר אחר שהודה שקרתי, אלא הודאתו חשיבא כעדות מגזירת הכתוב ומעתה אז היינו צריכים לומר שבעדים הגיע לידה הסבלונות והקידושין והגט או ליד שלוחה. ושוב שמא יש לומר דאפילו אם האב שלח סבלונות משמו ולא משם הבחור דחוששין להן לפי דעת רבינו שמחה שפירש דסתמן לשם חתנות נתנו וכיון דשדיך מעיקרא אנן סהדי דעל שם קידושין נתנם ומחשיב אותו כמו מדבר עמה על עסקי קידושין וא"כ אם היה מדבר עמה על עסקי קידושין שתתקדש לבנו ונתרצת ונתן לה טבעת וכי אין לי לומר שמקודשת להבן כיון שדבר עמה על עסקי קידושין מה שנתן לה בתורת קידושין נתן לה וכן הוא קבלתם לשם כך. ומה שכתבתי לעיל אם דבר נדרש למעלה ולמטה כדמשמע בסוף פ' המגרש דקאמר וב"ה להכי כתב ערות דבר דמשמע הכי ומשמע הכי א"כ למה נאסרת בטענת פתח פתוח בלא עדים מאי שנא משניהם מודים בקידושין, שמא י"ל דגלי קרא שנאסרת בלא עדים על ידי קינוי וסתירה כיון שהדבר ברור ואפילו אינו ברור כי אפילו ע"י קנוי וסתירה שמא לא נטמאת ולכך שותה כ"ש בפתח פתוח שהדבר ברור וגם הוצרך לכתוב עדים שלא נאמר דלא תיאסר אלא על ידי קנוי וסתירה ואפילו בעדים כדבעי למימר תלמודא פ"ק דכתובות (ד' ט') שדעת המקשה היה אפילו אם אדם היה רואה את אשתו מזנה לא תיאסר בלא עדים. ותימה דילפינן ערות דבר דבר מממון ופי' כאילו כתב הכא על פי שנים עדים וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ולכך בעד אחד אין חוששין לקידושין וגבי ממון כתוב להדיא על פי שנים עדים יקום דבר ולשם לא בעינן עדות אלא מכר או נתן בלא עדים קיים, ושמא שאני ממון דאיתייהב למחילה וגם אשכחנא דרחמנא אחשיב הודאתו כעדות בממון כדפירשתי לעיל.

סימן כז

קישות שהתליע עכבר כיון שלא שרץ על הארץ מותר וא"כ טהור הוא ק"ו מפיגול ומחלב שהוא בכרת וטהור, זה שמותר אין דין שיהא טהור ובא"ט (ד' ס"ו) דרשינן מקראי דבורות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן ואינו נמנה ואפילו פירשו לדופני הבור

היינו רביתייהו וכן תולעים שביין אפילו פירשו לדופני החבית מבפנים מותר ונראה דאפילו לא חזרו ליין אלא אכלן אדם מעל דופני החבית מבפנים מותר ואעפ"י שגבי תולעים שבאו מחבית אחרת לתוך זו היה קרוי על הארץ דעד כאן לא מבעיא לן התם אלא פירשו מתמרה לתמרה אבל מתמרה לקישות נראה דפשיטא ליה לאסור אעפ"י כן כיון שבזה הכלי נולד אינו קרוי שורץ על הארץ וא"כ עכבר שגדל ביין ושרץ על דופני החבית מתוכה אפילו במקום שאין יין ונתייבשו דפנותיה מותר א"כ אין עכבר אסור עד שיצא מכלי שנברא בו, וא"כ עכבר שילד עכבר בחבית לא יאסר עכבר הנולד בחבית עד שיצא. ואעפ"י ששנינן (בכורות ד' ה') כל היוצא מן הטמא טמא זה הוא שאין דבר אחר גורם לו טומאתו כגון חמור וערוד אבל כאן ששירוצו גורם לו איסורו אין היוצא ממנו טמא עד שישרוץ, ואולי יש לחלק זה ששורץ במים או ביין אין דרכו לצאת משם לעולם מה שאין כן בעכבר הנולד וצ"ע. אכן אם שייך בשרצים כמו בחיות דגמירי אין חיה שביהודה גדילה על פירות שבגליל ולא חיה שבגליל גדילה על פירות שביהודה א"כ במקום שהשרץ גדל היינו רבותיה כמו דופני חבית לשרץ שביין ולא יאסר השרץ עד שישרוץ במקום שאינו גדל על פירותיו.

סימן כח

נראה שאם היה ראובן אומר תחרימו לי עבור עדות או תקבלו עדות שיש לי על שמעון שהלויתי לו מנה ואיני חפץ עתה להעמידו בדין עד שאפנה רק שיהיה לי עדות כתוב וחתום בידי, ושמעון אומר אין לכם להחרים ולא לקבל שום עדות עד שיטעון עמי כי אפי' אם יש לו עדות יש לי טענות נגדו שאוכל ליפטר ממנו, נראה דהדין עם שמעון דוגמת דחוזר בשטר (ב"ב ד' ע"ו) אפילו בשטר מכר פי' התוס' דלא ניחא ליה דליפשי שטרי עילויה דהרואה או שמע שכותבין עליו שטר אינו יודע מאי שטר הוא ויסבור כי שטר אחר הוא וזיילי נכסיה וכן גם כאן דהשומע שמעידין שלוה אינם יודעים שפרע או טענה אחרת שיוכל הוא ליפטר בה וזיילי נכסיה דהעדאת עדים יש לה קול דהמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים. ומעתה אי שלחו דיסקיא מב"ד הגדול להכא השיאוהו ויראה פנינו כי ההיא דס"פ זה בורר (ד' ל"א ע"ב) קודם דפתחו ליה בדיניה, יוכל לומר לא אטעינן כאן אלא לב"ד הגדול אזלינא ולא יקבלו עידיו עד אחר שיטעון ויהיה הדבר תלוי בקבלת העדות שכבר שמענו שאין לו שום טענה שיוכל ליפטר בה אם יעידו העדים כדברי ראובן. אכן אם כבר טען כאן ופתחו ליה בדיניה, ושמענו שאין לו טענה שיוכל ליפטר בה לא מצי אמר לב"ד הגדול קאזילנא וישלחו לו לבא לשמוע

עדיו ואם לא יבא יקבלו עדות שלא בפניו, ומתוך כך נראה שאם סידר התובע טענותיו בפנינו ואין הנתבע רוצה להשיב אלא אומר לב"ד הגדול קאזילנא אין זה קרוי פתחו לי' בדיניה עד אשר יטענו שניהם בפנינו, כן השבתי להרב ר' חיים בן הר' יעקב מעיר וזו בארץ בורגנא.

סימן כט

כתב רבינו אבא מארי זצ"ל שרבינו שמחה זצ"ל הורה הלכה למעשה לבטל מי חלב לכתחלה ברוב בעלמא לפי שאיסורה דרבנן ואיני מבין דפרק כל הבשר (ד' קיב) אסר רב נחמן להניח כדא דמילחא אצל כדא דכמכא פירוש כותח בתיבה אחת דילמא לאו אדעתיה ויפול מן הכותח לתוך המלח ואחר כך יתן המלח לתבשיל של בשר ומה בכך והלא לכתחלה יכול ליתן מעט כותח שאין בו חלב ממש אלא נסיובי דחלבא דהיינו מי חלב, ואי משום דמילחא לטעמא עבידא וטעמא לא בטיל הרי פירשו התוס' דהיינו דוקא במלח שגופו אסור כגון של הקדש וכיוצא בו אבל מלח ותבלין שנאסרו מחמת בליעה בטלי שאין כח לאסור יותר מן הנאסר, ולפי' השר מקוצי וריצב"א ניחא שכתב בספר המצות משמם כיון שהמלח נמס ומוליך איסורו עמו בכל הקדירה לא בטיל, ומיהו שמעתי מר' שמואל ב"ר אהרן בשם ספר יריאים שנסיובי דחלבא קודם שהרתיחן ויש בהם ממשות חלב הוו דאורייתא ואז ניחא.

סימן ל

כתב בספר המצות דתניא במכילתא כל מלאכה לא יעשה בהם לא תעשה אתה ולא יעשה לך חברך ולא יעשה לך גוי ונראה לו שאינה אלא אסמכתא מדשרינן ליתן כלים לכובס נכרי וכן עורות לעבדן בבית הגוי ואי אסיר מדאוריתא לא היה ראוי לחלק בין בביתו של ישראל לבביתו של הגוי ומיהו לשון לא יעשה הכתוב בתורה משמע קצת שהיא דרשה גמורה ע"כ דבריו. ולי נראה שדרשה גמורה היא ואסירה מדאוריתא היכא דלא קצץ דבדישראל קא טרח אבל היכא דקצץ גוי בדנפשיה קא טרח והיה מותר מן התורה אפילו בבית ישראל אלא שרבנן החמירו ולא התירו אלא בביתו של גוי.

סימן לא

כתב בספר המצות מדשרו רב ושמואל (ביצה ד' י"ד) לכתוש מלח בי"ט על ידי שינוי דאצלי אצלויי שמעינן דכל דבר אפילו אינו מפיג טעמו ואפשר לעשותו מעי"ט מותר

לעשותו בי"ט ע"י שנוי וצריך ליישב למה אין מרקדין את הקמח על ידי שינוי דדוקא שינוי אגבה דפתורא (שם ד' כ"ט) אבל לרקד לכתחילה אפילו ע"י שנוי לא, ושמא יש לירא שיכוין מלאכתו בי"ט ובכתישת מלח אין כל כך לירא שבלא זה צריך למלוח בכל יום ולכתוש בעי"ט. ולפי דבריו נראה דלגבן ע"י שינוי שרי כגון שלא ישים החלב בבגד פשתן כדרך שעושין טברוג אלא בבגד צמר או שינוי אחר וגם נ"ל שאין שינוי מועיל אלא כשגוף המלאכה נעשית ע"י שינוי כמו יונק דהוי כלאחר יד וכיוצא בזה אבל אם היה בשבת ומעמיד קדירה אצל האש כלאחר יד וכשהיא מתבשלת אין שום שינוי היה חייב. ועתה ניחא מההיא דשונין את הקמח אגבא דפתורא ולא מרקדין דאין שום שינוי נעשה בהרקדה שכדרכו הוא מרקד רק שנופל על השולחן ולא תוך כלי, אבל אם היה עושה, גוף ההרקדה על ידי שינוי הכי נמי דשרי מדתניא בתוספתא פלפלין כתבלין שבית הלל מתירין לדוך כדרכן אף במדוך של אבן ביום טוב. הוכיח ר"י זצ"ל דהא דאמר רב יהודה פרק תולין (ד' קמ"א) הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי תרתי אסור רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא שרי דמיירי בשבת דבי"ט שרי אפילו כדרכן. ולבי מגמגם שלא מצינו שהתירו רבותינו שום מלאכה על ידי שינוי בשבת ואפילו בורר דשרינן לאלתר לאכול (שבת ע"ד א') פי' בספר המצות דוקא אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל אפילו בידו לאלתר חייב. ואם היינו יכולין לומר דההיא דתולין מיירי בי"ט כדפרש"י זצ"ל ור"ח ופר"ת זצ"ל ושאלתות דרב אחאי גאון זצ"ל. ובמקום שצריך שינוי כגון דידע מאי קדירה בעי לבשולי וידע מבעוד יום שצריך פלפלין והיה לו לדוכם מבערב אז אין מפיגין טעמם שבזה נסתפקו התוס' סוף פ"ק דביצה אי פלפלין מפיגין טעמן או לאו, ולא מצאו לזה ראיה ברורה ויהא פי' התוספתא פלפלין הרי הם כתבלין לפי שרוב המאכלים טעונין פלפלין ודרך בני אדם לפלפל רוב מאכלם היה להחשיבו כמלח קמ"ל דלא אלא הם כתבלין ולמ"ד תבלין מפיגין טעמן מלח אין מפיג טעמו ופלפלין מפיגין טעמן מ"מ צריך שינוי לפלפלין כגון שמיד שקדש היום רוצה לדוכם ובברור שאם היה דכם קודם שקדש היום בשעה קטנה לא יפיגו טעמן ובזה מיירי ההיא דתולין, אעפ"י שלשחיטה מיד כשקדש היום לא הייתי אוסר מההיא טעמא דמתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ומטעם זה נתיר אפילו דבר דאפשר לעשות מבעוד יום מ"מ במקום דאפשר לשנות ישנה.

סימן לב

מדאמר בירושלמי פ"ק דביצה שירי פתילה ושירי מדירה ושירי שמן שכבו בשבת מהו להדליק בי"ט רב ורב חנינא תרווייהו אמרין אסור ור' יוחנן אמר מותר, ופי' בספר התרומה וכן בספר המצות מטעם הכנה דכבוי הפתילה והלפידים הוו הכנה. שיותר טוב להדליק על ידי שכבר דלקו וכבו וגם השמן כתב בספר המצות שמצטלל יותר על ידי שהודלקה כבר, ולפי זה אין תקנה במה שיעשה פתילות אחרות כי גם שירי השמן אסור להדליקן. ושמא ע"י ביטול שיטיף שמן שלא דלק עדיין לתוך הכלי ויבטל בו שמן שהוכן שרי כמו עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור פ"ק דביצה (דף ד') ומ"מ נראה דשירי פתילה ושמן שכבו בי"ט מותר להדליקו לצורך השבת כשהולכין בערב לבית הכנסת דע"כ אותה הדלקה לצורך יום טוב היא דאי לאו הכי האיך אנו מדליקין אפילו אותם שכבו (נ"ל שצ"ל שלא כבו) והא קיימא לן דאית לן הכנה דרבה ולא שרינן לאפות ולבשל מיום טוב לשבת אלא משום הואיל והכנה משכחת לה כשהוא כבר כל כך סמוך לחשיכה שבוודאי לא יבואו אורחין וא"כ גם כאן אם אין שייך כאן הואיל האיך נדליק מי"ט לשבת והלא אית לן הכנה דרבה אלא ע"כ הדלקה זו לצורך י"ט היא והוא מכין לעצמו אכן אם חל ר"ה ביום ה' וביו' ו' וכבו ביום ראשון אסור להדליקו ביום שני, ובנרות שאנו מדליקין בבית לפני השולחן איני יודע טעם כי מאי שייך כאן הואיל והא אי מקלעי ליה אורחין לאכול בי"ט לא יהנו מאלו הנרות כלום דהן עוד היום גדול ושמא אחר שקבלו שבת עליהם ועוד היום גדול כשבאין לאכול אחר שיצאו מבית הכנסת מ"מ לא פקע קדושת י"ט אלא שניתוסף קדושת שבת והואיל וכן תהא הדלקה זו צורך יו"ט והוא מכין לעצמו. צריך ליתן טעם לפי דברי רבותינו ז"ל שמחשיבין הכיבוי הכנה ואוסרים להדליק בי"ט שירי שמן ופתילה שכבו בשבת וא"כ אפילו אם כבו בי"ט עצמו יאסרו גזירה משום יו"ט שחל להיות אחר השבת, וחילק לי חבר ושכחתי שמו דביצה שנולדה בי"ט שאחר השבת ודאי אסורה ואין שום ביצה שנולדה היום ביום טוב שאחר השבת היתר דכולהו מאתמול גמרי אבל שירי פתילה ושמן שכבו בי"ט שאחר השבת מותרין ואין אסורין אלא אותם שכבו אתמול בשבת ובשביל אלו אין שייך לאסור אותם שכבו היום וכמדומה לי שהר' עובדיה אמר לי כן ויפה כיון.

סימן לג

מדשרו ב"ה פ"ק דביצה (ד' י"ד) לדוך מלח ביו"ט כדרכו במדוך של אבן נראה דאוכל נפש דאפשר לעשותן מערב יו"ט שרי מדאורייתא לעשותו ביו"ט ובספר המצות כתב בשם ר"י זצ"ל דמדאורייתא אסור וכן כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל.

סימן לד

תנן פרק קמא דחלה חמשת דברים חייבין בחלה החטין והשעורין והכוסמין שבולת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה. פר"י זצ"ל דזהו המשנה מיירי בבלול וכן איתא בירושלמי ומשנה דלקמן (פ' שתי נשים) דתנן התם שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה אפילו הן ממין אחד פטורין ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב, ושלא במינו פטור, איזהו מין במינו החיטין אינן מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין, והשעורין מצטרפות עם הכל חוץ מן החיטין. פירוש בנשוך אז כוסמין ושעורין ושיבולת שועל ושיפון מצטרפי אהדדי, וחטין וכוסמין מצטרפי אהדדי, ואמר בירושלמי אמר ר' יוחנן סתם אשה אחת אינה מקפדת שתים מקפידות הן אשה אחת שהיא מקפדת עשו אותה כשתי נשים. ואיני מבין וכי אין הנשים מקפידות מללוש שעורין ושיפון יחד ולא יחשב זה נקי וקיבר דאמר בירושלמי נקי וקיבר מקפדת הוא וצ"ע.

סימן לה

פ' השוחט בשחיטת חולין (ד' ל"א) מייתי מתניתין דמקוואות דתנן התם גל שנתלש ובו ארבאים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורין ומוקי ליה ביושב ומצפה אימתי יתלש הגל ויפול על הכלים וכלים דומיא דאדם מה אדם דבר כוונה אף כלים דקא מכווין להו אדם אלמא אעפ"י שהאדם אינן מטבילן בידיו אלא רואה ומכוין קרי כוונה ומהני. ובנדה שנאנסה וטבלה פליגי התם רב ור' יוחנן דרב אמר טהורה לביתה וכו' ואמר התם היכי דמי נידה שנאנסה וטבלה אילימא דנאנסה מחברתה ואטבלה כוונה דחברתא כוונה מעלייתא היא ואין הפירוש דווקא שחברתה הטבילתה בידים דא"כ לוקי כגון שחברתה איימה עליה וגיזמה לה עד שטבלה אלא משמע דאפילו כה"ג הוי כוונת חברתה כוונה מעלייתא. מכאן נ"ל באם אשה לשה מצה של מצוה בפסח דבעי שימור לשם מצוה ושמרתה מן החימוץ ולא לשם מצוה ואדם העומד שם מתכוין שימור זה לשם מצוה דמהני דומיא דטבילה וגבי גט דתנן (גטין ד' כ"ב) הכל כשירין לכתוב את הגט חוץ

מחרש שוטה וקטן ולא מהני אחר עומד אגביו התם משום דכתיב וכתב לה לשמה שהכותב יתכוין לשמה.

סימן לו

הביאו אתרוגים בסל אחד ד' שותפין לאחד היו כ' ולאחד ח' ולאחד ג' ולאחד ב', וסימנו בקשרים של כל אחד ובא האנס והוריק כולם מן הסל והתיר הקשרים ולקח עשרה מהם והשאר החזיר להם ועתה אבדו הסימנים ואין ידוע שלמי נלקחו, ושמא היה שייך לומר כל דפריש מרובא פריש וכשלקח הגוי לקח מן הרוב דהיינו משל אותו שהיו כ' שלו כההיא דתערובות ונכבשינהו דניידי ונימא דכל דפריש מרובא פריש ואע"ג דקיימא לן כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב היכא שאין אחד מהם מוחזק אפילו שמואל מודה דהולכין אחר הרוב כך פירשו התוס' פ"ק דיבמות בשמעתתא דתני רב ביבי בר אבייי וכאן אפילו אחד מהם תפסה אין זה כלום דתפיסה ספק אחר שנולד הספק וגם לא טעין ברי לא מהני כמו תקפו כהן כ"ש תפיסת שלוחו אפילו שווייה שליח דלא מהני דהוי תופס לב"ח דלא קנה אפילו שוויה שליח כדפי' בתוס' פ' הכותב. ושלום חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

סימן לז

ללא שאלני נדרשתי, ולחם ושמלה אין בביתי, ותבונה חסרתי, אכן שמחתי ושמחתי בראותי, דברי איש האפרתי, הכרתי והפליתי, ידיד נפשי חבירי ורבי' מורי ה"ר שמואל בן מורינו הרב ר' יעקב זצ"ל. וברוך המקום ברוך הוא אשר לא עזב חסדו מעמו והעמיד שופטים חכמים וידועים, כי כל דבריך נכונים למבינים כי ודאי שליש נאמן וכן כתב רבינו אבא מארי זצ"ל דתניא בתוספתא דפ"ק דב"מ הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והשליש נאמן משניהם זה אומר כך וזה אומר כך והשליש אומר כך השליש נאמן, אימתי בזמן שהשלישות בידו אבל אין השלישות יוצא מתחת ידו אין השליש נאמן ונראה לי דשליש נאמן אפילו לית ליה מגו מדלא משני רב נחמן לרבא פ' זה בורר (ד' ל"א) דפריך ליה מברייתא דסימפון דיוצא מתחת שליש דכשירי הכא במאי עסקינן דאית ליה מגו ומדלא משני הכי ש"מ דנאמן בלא מגו וכן כתבו התוס' פ' התקבל (ד' ס"ד) וז"ל ואין לפרש דמטעם מגו מהימן הכא השליש דהא מותיב מינה תיובתא לרב נחמן דאמר כיון דאיתחזק בבי דינא אי בעי קלתיה לא אמר שמואל דמהימן שליש אפילו היכא דליכא מיגו עכ"ל ועוד כתב רבינו אבא מארי זצ"ל דמהימן בלא שבועה דקיימא

לן כרב חסדא דפ' התקבל (שם) דבעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין דשליש נאמן ובאיסורא לא מצינו שבועה וכן השיב לו רבינו שמחה דנאמן בלא שבועה ואפילו אין המשליש מודה לשליש שעשאו שליש נאמן השליש לומר שהוא שליש מההיא דפרק התקבל דבעל אומר לפקדון, ושליש אומר לגירושין דשליש נאמן אעפ"י שהבעל אומר לפקדון ומיהו זה איני מבין וכי כל נפקד יכול לומר שליש אני ויתן הפקדון למי שירצה שיהא לו דין עם המפקיד. ונ"ל דהכי פירושו בעל אומר לפקדון שיהי' גט זה שמור בידו עד שיתקיים דבר פ' ואז תתגרש בו הרי מודה שעשאו שליש וצ"ע. ופירוש אין בידי עתה מגיטין מ"מ בעובדא דידן שעשאו שליש אעפ"י שר' משה אומר לא לזה הדבר הושלש אצלך כי אם לזה והשליש אומר לזה הושלש בידי השליש נאמן ואפילו יש עדים שהשליש משקר נסתפקו התוס' שמא השליש נאמן כתבו פ' התקבל וז"ל שאני ממון דאתיהב למחילה כיון שהאמינו ומסר בידו נתרצה בהבטחתו עליו למחילה על ממונו להאמין כל מה שיאמר אפילו שקר שהאמינו להפסיד ממונו אפילו שלא כדין וכן סובר רב חסדא בגט שעל דעת כן נתן לו שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין אעפ"י שמשקר. וצ"ע בין באיסורא בין בממונא אם באו עדים עכ"ל. ואני רציתי לדקדק מלשון ברייתא דתוס' דשליש נאמן אפילו אם עדים מכחישין אותו דקתני הודאת בעל דין כמאה עדים והשליש נאמן משניהם משמע דעדיף שליש מהודאה שיהא כך' עדים, הרי דין אמת דנת ועליך קראתי סוד הב"ה ליריאיו אכן אם יתראה בעיניך מורי למה לא יהא זה אסמכתא כיון שלא פירשו בשעת הקנין אם תמרה את פיו תתחייב עשרה זקוקים מעכשיו דכל אסמכתא בעינן קנין מעכשיו בב"ד חשוב כמו שכתבו התוס' פ' איזהו נשך ואעפ"י שכתוב בעדיות שהגביהו המשכון מה מועיל זה והלא גוף הספרים לא הפסיד אם ימרה אלא שהם משכון עבור עשרה זקוקים ומנה אין כאן משכון אין כאן ואפילו אם היה מפסיד גוף הספרים אם ימרה כיון שלא פירשו מעכשיו בשעת הגבהה מה יועיל לקנות בהגבהה זו כשימרה ולא מעכשיו ואם בלא הגבהה כלל שמא היה קונה, כי כשימרה יקנם השליש שהם בחצרו לצורך דן ומ"מ כיון שהגביהו דעתייהו דבהגבה זו בעי דליקנו כשימרה וזה אינו כלום כיון שלא פירשו מעכשיו, וגם לא ידעתי אם יש זמן להמראתו וכי אם מיד לאלתר לא יקיים יפסיד עשרה זקוקים, ובזה יתיישב מורי, וידע אדוני כי כלל לא אביתי לכתוב אלא שה"ר משה אמר שכתבת לו כתב שהייתי כותב ולא אבה כלל להראותו לי ותמהתי למה ולא אמר לי טעם. ואתה מורי הטוב בעיניך עשה ושלום למורי ולתורתו ולישיבתו אוהבו העלוב חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

סימן לח

על גרעיני הפירות פסק רביני יהודה שירליאון שמברכין עלייהו בורא פרי העץ ונראה לי דוקא כשאוכלן לשם אכילה אבל אם אוכלם לשם מיתוק כדרך שאוכלין גרעיני גודגניות, כדי שיהא ערב לו לשתות אחריהם אין מברכין עליהם אלא שהכל שהרי אפילו פת המתובלת בתבלין הרבה ורגילים לאוכלו למיתוק כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל כשאינו אוכלו לשם רעבון אלא לשם מיתוק בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולאחריו בורא נפשות רבות, ומ"מ יש לגמגם גם בפת כי האי גוונא לא יברך בורא מיני מזונות אלא שהכל.

סימן לט

כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל מההיא דמרבין על השכר וז"ל מכאן אני המחבר למד, שיש רבית בשכירות דדוקא משום דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף, הא אי משתלמת מעכשיו הוי אסור כמו במכר הלכך לבסוף כשהגיע עת תשלומין אילו אמר ליה אמתין לך שכירותי עד זמן פלוני על מנת שתתן לי כך וכך הוי אסור עכ"ל ואיני מבין דזה הוי ליה זקפן עליו במלוה כי ע"כ לא בעינן שיזקוף ממש דהא בהקפת חנות מסיק בירושלמי דאם הקיף לו שנייה נעשית הראשונה מלוה ואומר הטעם הואיל וראוי ליתן לו מעות ולא נתן נעשית הראשונה מלוה לר' יהודה וכוותיה פסק רבינו אבא מארי זצוק"ל א"כ ראוי ליתן לו והיה נותן לו אלא שהרחיב לו זמן עבור הרבית שנתן לו. ועוד כתב רבינו אבא מארי זצ"ל וז"ל וכבר היה מעשה בהרב ר' אליעזר דטול זצ"ל שהיה נשכר לר' חזקיה זצ"ל בבוברט וכשהגיע זמן שהיה לו ליתן שכירות שלו ולא נתן ועכבו הרבה עד אחר הזמן והיה הרב ר' אליעזר זצ"ל תובע אותו כמו שהיה יכול להרויח באותם מעות עד אותו הזמן והיה דן מורי רבינו אבי העזרי זצ"ל לחייב את ר' חזקיה מההיא דתנן פ"ק דמכות מעידין אנו את איש פלוני שהוא חייב לחברו אלף זוז ליתן לו מכאן עד שלשים יום והוא אומר מכאן עד עשר שנים, ועתה אם שייך רבית בשכירות אמאי משלמי עדים כמו שרוצה ליתן דע"כ לא מיתוקמא ההיא אלא בשכירות דאי מלוה ומכר לא הוי יהיב ליה כלום משום רבית עכ"ל גם זה איני מבין כלל כי שמין כמה אדם רוצה ליתן לגוי שיהא בידו אלף זוז משלו שנה וזה הפסידוהו, כלל איני מבין ראיה זו, ושוב כתב אבא מארי זצ"ל וז"ל והרב ר' אברהם זצ"ל אחיו של ה"ר אליעזר זצ"ל הביא שיש רבית בשכירות מדאמר רבא להנהו דמנטרי באגי פוקו וסייעו בבי דרי כי היכי דתמשוך שכירות דידכו עד ההיא שעתא דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ולההיא שעתא

לא מיחזי כי אגר נטר עכ"ל ושמא גם זה יש לדחות דאי אפשר אם לא היו משתכרין לבעלים למלאכה אחרת ותעשה הראשונה מלוה כהקפת חנות. ואיני יודע כלל מה דעת רבותינו שאמרו אין רבית בשכירות מנא להו אם לא מכאן דלשמיטה אינו בכל משה ידו וכן לענין לכנוס לביתו למשכנו אינו בכלל כי תשה ברעך משאת מאומה ה"ה לענין רבית ואם כן הוא גזל ופקדון שלא זקפן עליו במלוה אלא כעין עובדא דהרב ר' אליעזר זצ"ל ור' חזקי' ז"ל אין בהם משום רבית כיון דאין שביעית משמטתן כמו שכתב אבא מארי זצ"ל מברייתא דספרי פרשת ראה וצריך טעם. ועוד לא הבנתי כי ראיתי בירושלמי פרק בתרא דשביעית לא כן אמר ר' בא בר ממל ורב עמרם ורב מתנה בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו השביעית משמטתו, ורבינו שמשון זצ"ל כתב בפירוש משניות פ' בתרא דשביעית וגם אבא מארי זצ"ל הביאו פרק בתרא דע"ז דכל היכא דלא מתנה ליתבע אין שביעית משמטתו כיון דלא קרינן ביה לא יגוש, וז"ל במסכת שבת ברישׁ שואל פליגי בהלוואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע רבא אמר ניתנה ליתבע ודייק ממתני' דהשוחט את הפרה וחילקו בר"ה של מוצאי שביעית אם היה החדש מעובר משמט דנמצא יום ראשון שנמכרה היה חול וסוף שביעית ומשמט אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע אמאי משמט ומשני שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוי, ותימה דמשמע דלמ"ד ניתנה ליתבע אתיא ליה מתניתן שפיר אמאי והא עד כאן לא פליגי אלא אחר יו"ט כדמוכח התם אבל ביום טוב כולהו מודו דלא ניתנה ליתבע ולא קרינן ביה לא יגוש בשביעית דמא קרינן ביה אחר כך אין מועיל כלום מידי דהוי אמלוה את חברו לעשר שנים דפ"ק דמכות עכ"ל רבינו שמשון ז"ל ולפי דעתי הענין יש לישב דכל היכי שהמלוה גורמת שלא ניתנה ליתבע כגון לעשר שנים או הלוואת יום טוב אם לא ניתנה ליתבע אחר יום טוב לא קרינן ביה לא יגוש ואינו משמט, אבל מה שאיסור יום טוב גורם שביעית משמטת וקרינן ביה שפיר לא יגוש וכי אם יום אחרון של שביעית חל בשבת לא תשמט אותו שביעית או אם רחוק הוא מבעל חובו שלא יוכל לתובעו לא תשמיטנו שביעית. אכן הירושלמי צריך ליישב מאי שנא על מנת שלא לתובעו מלעשר שנים אין זה עצמו צריך לדעת וכי עבור שאמר לו לא אתבעך קאי בלא יחל דברו אם יתבענו אלא מיירי כגון שנדר או נתן תקיעת כף שלא לתובעו ומעתה איסור שבועה ונדר גורמים שלא יוכל לתובעו ודמי לאיסור שבת ויום טוב. ומעתה שמא יש לדקדק מי שהלוה מעות לחבירו בחצי ריוח בתחלת שביעית שיחזירם לו בשמינית אין שביעית משמטתו דסוף שביעית לא קרינן ביה לא יגוש ואפילו אם הלוום לו שיחזירם לו קודם סוף שביעית אם המקבל הלוום על חובות או על משכונות ואין הגוים רוצים

לפרוע בסוף שביעית ומעכבים המעות בידם עד שמינית על כרחו של המקבל נראה דסוף שביעית לא קרינן ביה לא יגוש דברשות מרה קיימא אלא שזה חייב באונסיה וכן כתב אבא מארי זצ"ל בשם ר"ח זצ"ל והאלפסי וזה מקצת לשונו אע"ג דפלגא מלוה הוא למשא ומתן ניתנה ולא להוצאה ניתנה שהקרן לעולם בחזקת מרה דעיסקא קאי ואי מיית המקבל ואיכא סהדי דהני מטלטלי דשבק מחמת ההוא עיסקא נינהו שקיל להו מלוה בלא שבועה אפילו מיתמי לא קנינהו מיתנא אלא לאיעסוקי ביה בלחוד וכיון דמית הדר עיסקא למרה. והואיל וכן לא יוכל המלוה ליגוש את המקבל לומר פרעני שכבר הגיע הזמן ואפילו אם הגוים לא יפרעו לך לעולם מה לי בזה אתה חייב באונסין שהמקבל יאמר איני חייב לך כלום כל זמן שלא נפסד וכי מפני שאתה צריך להמתין אפרע לך, וכי אם נפקד אחד שמר הפקדון במקום התורפה ופשע בשמירתו ואפילו אם נאנס משם חייב למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב יאמר הפקדון עד זמן פלוני הפקדתיהו בידך פרעיהו לי לאלתר הא ודאי ליתא וכן גם כאן. ואם נפרעו כל מעות של העיסקא למקבל קודם מוצאי שביעית ובמוצאי שביעית מעות מזומנים בידו אפילו הכי נראה דאין שביעית משמטתו דכיון שדמי העיסקא לא ניתנו לו אלא למשא ומתן ולא לגמרי כדפיר' לעיל משעה שהגיע זמנו להחזירם אינו חייב באונסיה ואינה מלוה בידו אלא שומר שכר הוא עליה ופקדון בעלמא הם בידו ואין שביעית משמטתו מידי דהוי אשואל את הפרה דאחר ימי שאילתו אפילו מתה בביתו של שואל פטור כדאיתא פרק האומנין. וכ"ש אם אחר שהגיע זמנו לפורעו הלוום בלא רשות הנותן שיאמר הנותן למקבל אין אתה לוה עליה כלל אע"פ שאתה חייב באחריותו כל הריוח שלי כי כל מה שאדם מסגל במעות חברו הריוח של בעל המעות כדמוכח בעובדא דרב ספרא פ' מי שמת, אכן שכר טרחו שקיל לפי' ר"ת זצ"ל ולפי' ריב"ם זצ"ל לא שקיל כלום מ"מ לוה כלל לא הוי דתשמיטנו שביעית.

סימן מ

א השיב רבינו אבי העזרי זצ"ל לאבא מארי זצ"ל.

ב **מקובלני** מרבותי שכל איסור והיתר הנמלחים יחד שאין שייך בו ענין בטול ששים דהא בעינן בבישול ניער וכסה, אלא דינו בקליפה לפי אומד הפיעפוע כדאמר' בפסחים (ע"ה ב') נטף מרוטבו וכו' יקלוף את מקומו, ואם כחוש מאד ונמלח כשאינו נאכל מחמת מלחו או נצלה קולף ואוכל עד שמגיע לאיסור כדתנן ירך שנתבשל בה גיד הנשה וכו' עד לא שנו אלא שנתבשל בה אבל נצלה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד, וכוליא בחלבה כו'

מיירי, שהיה רב החלב והיה מפעפע בכולה, אבל אם היה מעט קולף עד שיעור הפיעפוע כדתנן בזבחים רקיק שנגע ברקיק וחתיכה שנגעה בחתיכה אין אסור אלא מקום שנגע, ועוד יש ראיות הרבה לדבר עכ"ל. אכן אבא מארי זצ"ל כתב בתשובה ששייך ענין בטול ששים גם במליחה וכן נוהגים העולם.

סימן מא

לשון אבא מארי זצ"ל פעם אחת היינו מסובין בבית המשתה בחנוכה ובתוך הסעודה אמרתי אחשוב דבר חידוש בהלכה ובא ללבי והקשיתי אהא דאמר הרי זה גיטך על מנת שלא תיכנסי כל ל' יום לבית פלוני הרי זה גט, ואמאי הוי גט הא מתנה על מה שכתוב בתורה שאם פלוני יחלה או אחד מבני ביתו אי אפשר לה שלא תלך לבקר את החולה כדתנן הריני נזיר על מנת שאטמא למתים וכו' הרי זה נזור ואסור בכולם, מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה, ואפילו תאמר ביקור חולים דרבנן הוא הא אמרי' בפרק אעפ"י (נ"ו ב') כמדומה לי דאפילו למ"ד מתנה על מ"ש בתורה תנאו קיים, בדרבנן תנאו בטל. ואגב חביבותיה כתבתיה יצחק בר' משה נב"ה. עכ"ל רבינו אבא מארי זצ"ל.

סימן מב

איתא פרק ראוהו דתרי קלי מתרי גברא לא משתמעי ומשום הכי בתורה לא יהיו שנים קורין אבל בהלל ומגילה אפילו עשרה קורין מאי טעמא כיון דחביבא עלייהו יהבי דעתייהו ושמעי. כתב אבא מארי זצ"ל וז"ל ומכא ההיא דפרק ראוהו אומר מורי הרב ר' אברהם בר' עזריאל זצ"ל דהמסובין על השולחן בערבי שבתות ומדברים ויכולו לקידוש עם מי שתופס הכוס שלא יצאו ידי חובתן וצריכים לקדש פעם שניה כל המסובין וק"ו משנים הקוראין שאע"פ שמה שקורין בזה השבת אין קורין בשבת אחרת אפילו הכי מאחר שקורין בכל שבת ושבת לא חביבה עלייהו ולא יהבי דעתייהו. ואפילו בימים טובים דחביבה עלייהו מ"מ המדבר עם המקדש צריך לקדש פעם שנייה דהא דאמר דהיכא דחביבא עלייהו יהבי דעתייהו ושמעי תרי קלי ה"מ כשהוא עצמו שותק אבל היכא שגם הוא מדבר האיך יבין הלכך צריך לקדש שניה.

סימן מג

א לשון אבא מארי זצ"ל שכתב בקובץ שלו.

ב **הלכך** הקונה סכין ישן מן הגוים שתשמישו על ידי האור צריך ללבנו באור ואחר כך להגעילו בחמין מפני שאדם חס על סכינו ואינו מלבנו יפה כדתניא בתוספתא פעמים שאדם חס על סכינו ואינו מלבנו יפה, אבל סכין שאין צולין בו בשר אלא פעמים שחותכין בו בשר רותח מן השפוד הנהו לא בעי ללבוני אלא מגעיל ברותחין ודיו בשיטת רבינו יעקב זצ"ל ומביא ראיה לדבריו דאמר בירושלמי שלהי ע"ז גבי ההוא סכין שפה והיא טהורה אמר ר' בא הדא דתימר בסכין קטנה אבל בסכין גדולה מלבנה באור ומפרש בקטנה כעין אותן שלנו שאין רגילות להשתמש בהן על ידי האור אבל גדולה שרגילות להשתמש בהן על ידי האור מלבנה. וכשמלבו סכין שתשמישה ע"י האור או מגעיל סכין שתשמישו ברותחין אי כל הכלי בלע צריך כולו ללבן או להגעיל אי מקצת בלע אע"פ שנאסר במקצתו, דחם מקצתו חם כולו אין צריך ללבן או להגעיל כי אם עד מקום שבלע דכבולעו כך פולטו. וכלי שנכנס כולו לאיסור אינו יכול ללבנו או להגעילו לחצאין כמו שהיה מדקדק הרב ר' ברוך ברבי יצחק זצ"ל מריגנשבורק. וכשמגעיל כלי גוים או כלי חמץ אם אינן בני יומן מותר להגעילן אפי' בפחות מששים ולא גזרינן אטו בני יומן ואם הן בני יומן מגעילן ביורה שיש בה מי הגעלה ששים כנגד האיסור ולאחר הגעלה צריך לשוטפו בצונן שיש לסמוך על פי' רבינו יצחק בר' שמואל זצ"ל לקיים המנהג עכ"ל.

סימן מד

א גם זה מקובץ אבא מארי זצ"ל וז"ל.

ב **הלכך** לדברי רבינו יעקב ז"ל קיימא לן דבשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו לקולא אבל לחומרא עושה, ובשל סופרים בין לקולא בין לחומרא חזקתו עושה שליחותו. ולדברי הרב ר' שמשון זצ"ל קיימא לן כרב ששת דאפילו בשל תורה חזקה שליח עושה שליחותו ואפילו לקולא. ולדברי רבינו יצחק זצ"ל קיימא לן דחזקה שליח עושה שליחותו במקום שיכול לבא לידי מכשול ואפילו לקולא.

סימן מה

העלמה שנתקדש לאיש ושניהם היו אנוסים לעבור על תורת משה על ידי גוים, וגם העדים כיוצא בהם, רואה אני שהיא צריכה גט שאף ישראל משומד לרצונו שקידש קידושיו קידושין שנאמר חטא ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא וכ"ש שהאנוסים לבם לשמים והרי אלו הוכיח סופם על תחילתם שחזרו ויצאו כשמצאו הצלה ואפילו אם העדים נהגו הפקר בעצמן בעודן בין הגוים לפשעו בעבירות בנות אל נכר אין עדותן

בטלה. בכך דקיימא לן החשוד על העריות כשר לעדות ומודה רב נחמן לעדות אשה שהיא פסול והני מילי לאפוקה אבל לעיולה מהימני שלמה ב"ר יצחק.

סימן מו

בשר תפל שמלא קרח וכפור שקורין גילא בלע"ז ואין ראוי למליחה עד שיפילו ממנו הקרח תחלה אם מותר לשרותו במים חמין בכלי שני. מתוך תשובה שהשיבותיך בראשונה אתה למד דשרי בכלי שני אעפ"י שהיד סולדת דכיון דכלי שני אינו מבשל אפילו יהא לו כח להפליט ולהבליע כמו שהיה אומר רבינו חיים מאחר שלא נתבשל חוזר הדם ויוצא ממנו על ידי מליחה או על ידי צלייה. וצורנו ישפיע לך ברכה חיים ושלום שמשון ב"ר אברהם. ומכאן נראה ללמוד דבשר שנשרה במים יום שלם אע"ג דמפליט ובולע מההיא דאי תרו ליה כוליה יומא בחלבא לא עדיף מכלי שני ויש לו תקנה במליחה.

סימן מז

אע"ג דתנן (שבת י"ז ב') אין פורסין מצודות חיה ועוף ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום נראה דמצודות עכברים מותר לפרוס דאי נמי עביד בשבת ואפילו היה צד בשעת פריסת המצודה לא מיחייב חטאת דמלאכה שאינה צריכה לגופא היא מ"ד אצידת נחש.

סימן מח

נראה שאין אבילות נוהג בפורים דלא גרע משבעת ימי המשתה דאמר פ"ק דכתובות (ד' א') דאין אבילות נוהג בהן ואע"ג דאם התחילה אבילות אין מותר לכנוס ודאי כי ימתין עד אחר כך ויכנוס אבל פורים שחל עליו על כרחו וחייב לעשות משתה ושמחה לא ינהוג, ובאבילות שהוא דאורייתא מואחריתה כיום מר צ"ע.

סימן מט

נסתפקתי אם אסור להושיט כוס למתענה כמו לנזיר לפר"י זצ"ל שפירש דמתוך שכל העולם רגילים לשתות יין, ובלבד הוא יש לירא שישכח נזירותו וה"ר אברהם ב"ר שמחה זצ"ל אמר לי א"כ יאסר לילך לכרם כנזיר סחור סחור לכרמא והוא הדין, והיא התשובה. ומורי נכדי השיב לי דדוקא נזיר שמותר לאכול מטעמים כמו כל אדם ולמוד הוא ליתן לתוך פיו לפיכך משתלי בקל גם ביין יתן לתוך פיו, אבל המתענה אינו למוד ליתן לתוך פיו היום כלום ויודע שכולם אוכלים והוא מתענה הלכך ליכא למיחש כמו גבי נזיר,

ומעשים בכל יום שהחזן מברך ביום התענית על כוס יין בברית מילה שחל בתענית. ואין נראה לי ראיה שאין החזן רגיל לשתות מאותו הכוס בכל עת. ועוד כתב ראיה ממורי רבינו מאיר זצ"ל שהיה מקדש על השולחן לבני ביתו בי"ט שני של ר"ה אעפ"י שהיה מתענה.

סימן נ

אדם שהיה לו בן ושוב הרע לעשות שלקח ישראלית פנויה בלא חופה וקידושין והלך עמה מעיר כמה שנים וילדה לו בנים, ושוב מת בנו מאשתו הכשרה שהיה נשוי ולא הניח בנים ואשתו זקוקה לבני הפנויה, ויש שרצו לפוטרה שלא תיזקק להם לפי שבעודה הולכת עמו וכרוכה אחריו נחשדה מכמה בני אדם פריצי הדור ופרוצה היתה. ועל זה השבתי וזה לשוני, לא ידעתי כלל למה לא נאמר רוב בעילות אחריו כיון שהיתה כרוכה אחריו והולכת עמו ואפשר שבא עליה לשם קידושין דלא שביק היתרא וכו'. ומטעם זה פסקו הגאונים דהבא על שפחתו וילדה אם בא על הבת דחייב משום בתו דודאי שחררה וכן גם כאן. וס"פ אלמנה ביבמות (ס"ט ב') אמר רבה דמתניתן דילדה איירי בדדיימא מיניה ומעלמא ואף ע"ג דלהאי איסורא ולהאי איסורא בתריה שדינן ליה. ובאידך לישנא דפרק אלמנה דבארוס' שעיברה פליגי וקיימא לן כשמואל דהולד שתוקי מאי שתוקי בדוקי פי' שבודקין את אמו אם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת פי' לארוס כן הסיק רבינו אבא מרי זצ"ל בשם האלפסי. ומיהו שמא אין ראיה מארוסה דאסורה לאחרים מדאורייתא להאי עובדא. אמנם היה נראה לי אם יוכשר בעיני רבותי אם היה שייך לומר כאן כמו ביבם משומד שנשתמד קודם נישואי אחיו המת ועדיין הוא בשמדותו שאינה זקוקה לו כלל דאדעתא דהכי לא נתקדשה לו וא"כ שתיזקק לבני זנונים אין דעתה כלל. ואמת שצריך לחלק כי היבם היה נשוי קודם המת ועדיין נשוי לא תיזקק לו מהאי טעמא כיון דאי אפשר לייבמה כלל או באלו המדינות שאין מניחין כלל ליבם.

סימן נא

מעשה בראובן שקנה עשרים וארבע מאכסנאי אחד ואחר שנתן האכסנאי המקר' ליד ראובן באו לגמור המקח ולא רצה האכסנאי לסמוך על ראובן בכסף ליתן לו עד זמן שקצבו ביניהם ונעשה שמעון ערב לאכסנאי ואמר שמעון לאכסנאי אני ערב קבלן על מנת שאותה מקרא שקנה תהא בידי למשכון עד שעת הפרעון שאם אז לא ינתן הכסף

שיחזור לו המקרא ויפייסהו מהפסדו מה שקבל הפסד מעיכוב מכרו. והשבתי וזה לשוני. על טענה הראשונה שטען שמעון על ראובן שנתערב עבורו נגד האכסנאי לפייסו על שנתעכב בממכרו נראה שבזה לא נשתעבד ראובן לאכסנאי אם לא קנו מידו מעכשיו בב"ד חשוב דהא אסמכתא גמורה היא דלאו בידו ואע"ג דלא גזים כאשר כתבו התוס' פרק זה בורר (כ"ד ב' ד"ה כל) וזה לשונו ובידו לגמרי לא חשיב אסמכתא ודוקא היכא דלא גזים כגון אם אוביר ולא אעבד אשלם במיטבא דאין זה גזים כיון שכך הפסידו עכ"ל. וזהו ממש כמו אם אוביר ולא אעבד אשלם כי אין בידו של שמעון לעשות שראובן יתן הכסף ולא יחזור בו מן המקח ולכך לא נשתעבד בשילום הפיוס ודמי לאי תקדמיה יונך ליוני, ועוד שאין כתוב בטענות שראובן נדר לאכסנאי לפייסו או שאמר לשמעון לידור. ועל גוף הספרים שנתערב שמעון להחזירם לאכסנאי כיון שהיו הספרים כבר ביד ראובן בשעה שנתערב שמעון עבורם הוי ערב שלא בשעת מתן מעות ובעי קנין ואפילו אם קנו ממנו אין כאן דין קבלנות דקיימא לן כרבא דאמר דכולן לשון ערבות הן לבד אתן לו ואני נותן לך או תן לו ואני קבלן כדפי' רשב"ם סוף ב"ב. וכפי מה שכתוב בטענות שנתערב על מנת שאותם המקראות יהיו בידו אם לא בעינן בממון תנאי כפול כאשר פסקו מקצת רבותינו כיון שלא באו המקראות לידו לא נשתעבד כי ראובן לא רצה ליתן המקראות ליד שמעון אחר שנתערב.

סימן נב

ושוב פסקתי על מה שטוען ראובן אמת שנעשית ערב על מקצת ספריי שבידך ומיגו שהייתי יכול לומר פרעתיך בזמנו נאמן אני לומר שיש מספרים בידך ועליהם נתערבת ושמעון אומר אין בידי מספריך כלום. השבתי שלפי דברי ר' שמחה זצ"ל אינו נאמן כמו שהוכיח ממעשה דדינרא וקיתונא דירושלמי דפ' האומר בקידושין דגרס' התם חד בר נש קם עם חבריה בשוקא א"ל הב לי קיתונא וסב דינרא אתא עובדא קמי ר' מנא ואמר ליה את אודית ליה בדינר והוא לא אודי לך בקיתונא או זיל והב ליה דינרא שמעינן מינה מדלא חמר מיגו דאי בעי למימר האי דתפיס דינרא לא היו דברים מעולם דאית לך דינר גבאי יהא נאמן לתפוס הדינר בשביל הקיתונא דאין אדם נאמן מחמת תפיסה שתפוס משל חבירו חפץ ומודה הוא לבעל החפץ שהוא שלו אלא בשביל מנה שחייב לו בעל החפץ רוצה לתופסו לאו כל כמיניה דתופס לטוענו עד כדי דמי התפיסה במיגו דאי בעי אמר איני תופס משלך שיהיה נאמן לומר אתה חייב לי מנה דכיון דאינו טוען שחפץ זה בא לידו בתורת משכון אלא בתורת פקדון ורוצה לתופסו בשביל המנה ואין לו לתופס

עדים שנתחייב לו כלום וזה בעל החפץ כופר שאין חייב לו כלום מכל מקום הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וזה התופס מודה לבעל החפץ ובעל החפץ אינו מודה במנה לתופס נאמר לתופס להחזיר החפץ ואחרי כן ידין עמו על המנה שתובע ונשבע לזה הנתבע במנה שאינו חייב לו ולא ישלם עכ"ל. אבל התוס' לא אמרו כן בשמעתתא דנזקקין לתובע תחלה (ב"ק מ"ו ב') שפירש רש"י זצ"ל כגון התובע את חברו לדין שהלווהו ואינו משלם לו וזה טוען משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד נזקקין תחלה לתביעת התובע עד שיהא ממונו בידו ואחר כך נזקקין לדין המשכון. ואמרו התוס' ומיירי כגון שראובן יש לו שטר משמעון עבור המנה דאי לאו הכי היה שמעון נאמן במגו דאי אמר פרעתיך ואפילו יש עדים לראובן דהמלוה את חברו בעדים אין צריך לפורעו בעדים עכ"ל התוספות ועל דברי רבינו שמחה זצוק"ל קשה והלא מיגו דאורייתא הוא ומאי שנא מהנהו עיזי דאכלי חושלי דנהרדעא (ב"ב ל"ו א') דאמר אבוה דשמואל דיכול לטעון עד כדי דמיהן, ומן הירושלמי לע"ד נראה דאין ראיה דיכולני לפרש דהוה נקיט שטרא אדינרא וכן משמע קצת מדקאמר את אודית ולא קאמר את מודית משמע דהשתא בעי מיהדר ביה מהודאתו ואי לא הוי נקיט שטרא הוי מצי שפיר מיהדר ביה כיון דחוץ לבית דין הוה דהא בשוקא הוה כמו שכתב רבינו אבא מרי זצוק"ל בתחלת בבא מציעא וז"ל, והיכא שהודה מעצמו חוץ לב"ד ולא אמר המודה אתם עידי אלא שכנגדו אמר אתם עידי מצי למימר לא היו דברים מעולם וכ"ש משטה אני בך עכ"ל אלא ודאי שטרא הוי נקיט בידיה וא"ת א"כ מה צריך להודאתו י"ל כגון דנקיט שטרא דלא מקוים וקסבר ר' מנא מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, א"נ אפילו בשטר מקוים ואי לא אודי הוי מצי למימר אישתבע לי דלא פרעתיך והשתא לא מצי למימר הכי. ומורי הרב ר' שלמה ב"ר מכיר זצ"ל כתב לי אמת כי מורי הרב ר' חיים ב"ר משה זצ"ל כתב שהקשו לו לרבינו שמחה זצ"ל מהנהו עיזי כאשר כתבת ותירץ דהתם היו עדים שאכלו חושלי ולא ידעי כמה אכלו אבל אם לא היו עדים כלל היה צריך להחזיר העזים. ואמת ויציב כי ריצב"א זצ"ל חולק על רבינו שמחה זצ"ל ודחה את הירושלמי משום דהתם ליכא מגו כלל לפי שהקיתונא היה שוה יותר מדינר, ואין שייך להאמינו בקיתונא נגד הדינר לפי שזקוק היה להודות לו בדינר כדי שיודה לו בקיתון, ואותן העדים כנגדו ולא רצו להודות לו כל עיקר אבל במקום שעל ידי מיגו אינו בא אלא לפטר מתביעת חברו אמרינן מיגו שפיר להוציא תפיסת חברו ע"י הודאת ממון אחר עד כאן דברי מורי הרב ר' שלמה ב"ר מכיר זצ"ל. ושוב שלחתי הדברים למורי ה"ר אשר שי' והשיבני וזה אשר השבתי על תשובתו. כתבת מורי וזה לשונך כיון שהתנה שמעון במעמד ראובן לפייס את האכסנאי על עיכוב

מכרו ושמע ראובן ושתק ולא מיחה ונגמר ככה המכר, נעשה שמעון שלוחו של ראובן בדבר זה וכאילו התנה ראובן בעצמו ובידו היה לקיים המקח ולא הוי אסמכתא, והבאת ראיה מפרק האיש מקדש (ד' מ"ה) דגרסינן התם הנהו בי תרי דהוו שתו חמרא תותי ציפי בבבל וכו' עד ודילמא ארצויי ארצי קמיה ושתיק ה"ה כאן שבשתיקתו יש לומר דניחא ליה.

סימן נג

דעת זקינים קדמונים יש בך כאשר כתבת, כן כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל והביא ראיה משם היכא שידוע שראובן חפץ ברחל וקדשה לו אחד מן השוק בממון ראובן או בממון עצמו שזיכה לו הרי זו מקודשת מדאורייתא עכ"ל והודה לדבריו רבינו שמחה זצ"ל. אמנם הרב ר' שמואל זצ"ל בן רבינו ברוך זצ"ל השיב לי וז"ל והזכייה נתנה לדחייה אפילו לפי' רש"י זצ"ל (קדושין מ"ה ב') דשאני גבי בן הואיל ואי אפשר בשליחות משום חוצפה ניחא ליה בזכייתו אבל אינש דעלמא כיון דמצי לשוויה שליח מדעתו ורצונו ולא עשה, מאן לימא לן דניחא ליה דליתסר בקרובותיה וכ"ש עתה ליאסר בכל נשים שבעולם ובכל דהו אמרינן דליכ' זכייה כי ההיא דאותו ואת בנו בזיכה לו ע"י אחר אע"פ שכל העולם קופצים וקונים, שמא לדידיה ניחא ליה בצמצום הואיל ולא פירש עכ"ל. א"כ גם כאן איכא למימר דלא ניחא ליה לשלם עיכוב המכר אם לא ימצא כסף ליום הנועד, ולא דמי לציפי, וסבורני שגם רבינו אבא מארי זצ"ל לא אמר כי אם בידוע שראובן חפץ ברחל אבל מחמת שתיקה שאמר לו שמעון אקדש לך את רחל ושתק יחשב שלוחו לא מטעמא דהרב ר' שמואל זצ"ל, אלא שהרב ר' שמואל זצ"ל אפילו בידוע חולק מדלא שוויה שליח להדיא איכא למימר שעדיין לא היה חפץ לקדשה שמא ישא אחת מקרובותיה דעדיפא מינה ואפילו אשה דבכל דהו ניחא לה דוקא אם אמרה תנם על גבי סלע שלה והיא מקודשת, אבל אם לא אמרה כלום ונתנם בפניה על גבי סלע שלה והיא שתקה לא אמרינן מדשתקה ניחא לה ומקודשת מדקתני תנם ואם באת לומר דה"ה שתקה ונקט תנם משום רישא אשינויא לא סמכינן ולא דמי לשתיק' בשעת מתן מעות שקבלתם לידה, מ"מ למדנו מדבריהם דהיכא דמצי לשוויה שליח ולפרש לא אמרינן מדשתק ניחא ליה דליהוי שלוחיה ונוציא ממון מכח זה. ועוד הבאת מורי ראיה מנותן דאמר פ' המוכר את הבית (ע"א א') במה דברים אמורים במוכר את השדה לא מכר את הבור ודות וגת ושובך אבל בנותן מתנה נותן את כולה דפירש ומסיק תלמודא דנותן היה לו לפרש ופי' רשב"ם זצ"ל דנותן כיון דדרכו ליתן בעין יפה אם איתא דהשתא לא

בעין יפה יהיב היה לו לפרש ומדלא פירש נתן גם בור ודות ה"ה כאן שהיה לראובן לפרש איני רוצה לשלם הפסד עיכוב המכר ומדלא פירש נשתעבד. לא ידעתי למה לא דמיתו למוכר שאין צריך לפרש דזוזי אנסוהו ואינו מוכר כי אם מה שמפרש בהדיא דכיון דאין שייך כאן עין יפה לא אמרינן היה לו לפרש כמו במוכר. ולשון רבינו חננאל זצ"ל דמקבל מתנה ביש לפרש ועל כן היה לנותן לפרש אבל לוקח אינו בוש ועל כן אין על המוכר לפרש, א"כ כאן בהאי עובדא שאינו בוש לא רמיא על הלוקח לפרש אלא הערב היה לו לומר להדיא אל תשתוק אלא תאמר בפירוש מה בדעתך. ועוד שאין שייך לומר מטעם עין יפה אלא כשנתן השדה נתן כל מה שבתוכה והשייך לה אבל אם ראובן היה נותן שדה שמעון ללוי בפני שמעון ושתק שמעון ולא מיחה לא אמרינן שנעשה שלוחו וכאלו הוא עצמו נתן כיון ששתק כדאמ' בסוכה (ד' מ"ח ע"ב) אתרוג היה לו לר"ג נתנו לר' יהושע ויצא בו נתנו ר' יהושע לר' עקיבא ויצא בו. ואמרו התוס' היכי מוכח משם דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה והלא לא החזירו ר' יהושע לר' גמליאל, ותירצו שר"ג א"ל שבלסוף יחזירהו לידו. ולפי דברי מורי אפילו אם ר' עקיבא לא היה מחזירו לר"ג כיון שבפניו נתנו לו ושתק ר"ג ולא מיחה נעשה שלוחו. וכי אם ר"ג היה אומר בפ' לר' יהושע תנהו לר' עקיבא ונתנו לו על פיו פשיטא אפילו אם לא היה מחזירו ר"ע לר"ג שיצא ר' יהושע וכשנתנו ר' עקיבא על פי ר' גמליאל כאלו נתנו לר"ג כמו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך. ולפירוש דברי מורי ה"ה בשתק ולא מיחה אלא ודאי לא אמר הכי וכן מוכח במרובה (ד' ס"ח ע"ב) דמשני כגון שהקדישוהו בעלים בי גנב ופריך מי מצי מיקדש ליה והא אמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדישו ומסיק והוא דאמר בצנועין ואמאי לא שהקדישו גנב בפני הבעלים ושתקה דנעשה שלוחו של בעלים ועדיף מהקדישות בעלים בעצמן שהגנב מעכב אבל כאן שחפץ להקדישו נעשה כאומר לו הקדישו מדשתק אלא ודאי לא אמר הכי, וקצת היה להאריך בזו הראיה ואין צריך לחכם ונבון כמוך מורי, וכן מוכח פ"ק דב"מ (ו' א') גבי תקפה אחד בפנינו דבעי תלמודא הקדישה בלא תקפה מהו. וז"ל התוס' ומיירי נמי כגון ששתק בשעה שהקדישה ולבסוף כששאלה הגזבר צווח ומבעיא ליה כיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הוי הקדש בתקפה כיון ששתק אודיי אודי ליה והוי כפקדון שיש לו ביד אחרים שיכול להקדיש כדמוכח גבי קרי בהמוכר את הספינה (ע"ח א') דאי לא קייצי דמייהו הוו קדושות או דילמא הקדש לא הוי כתוקפה דלמה יצווח בשביל דבריו ומייתי מההוא מסותא ומסקינן דלא הוי הקדש אלמא שתיקתו אינה כהודאתו עכ"ל. ועתה לפי דברי מורי כיון שהקדיש ראובן במעמד שמעון ושמע ושתק ולא מיחה

נעשה ראובן שלוחו של שמעון בדבר זה וכאילו הקדישו שמעון בעצמו דבבי מסותא מקרקעי עסקינן שיכול שמעון עצמו להקדישם אם ירצה ואי משום דהתם לבסוף צווח כששאלה הגזבר הנה גם כאן הוא צווח כששואלין הימנו, פי' פרעון הפסד עיכוב המכר ואם באת לומר דכל הני לא דמו להכא, דהכא כיון שהמוכר לא היה מוכר הספרים אם לא היו נודרים לו כך יש לנו לומר מדשתק ניחא ליה דליהוו שלוחו, אדרבה להיפך יש לנו לומר משום הכי לא ניחא כי היה ירא אם אמחה לא ימכור לי כמו עשאה סימן לעצמו דפרק בתרא דכתובות (ק"ט ב') דאמר אי לאו דעבדו הכי לא הוה מזבן לי, גם כאן אי לאו דשתק לא הוי מזבין לי ועיקר דברי מורי איני מבין כלל אפילו אם היה אומר לו בעינא תהיה שלוחי ותתנה כך אם לא אתן כספי עד יום פלוני שאפייסהו מהפסד עיכוב מכרו והוא לא עשה כן, אלא התנה שהוא עצמו יפייסנו, במה נשתעבד המשלח ואפילו אם היה אומר אני מקבל עלי בקנין שהוא יפייסך כאשר שלחני לקבל קנין לא היה כלום כי כיון שאמר אני מקבל עלי לא נשתעבד המשלח אלא אם כן אמר אני מקבל קנין במקומו וידי כידו לפי שאני שלוחו וסודר שאני מושכו ותופס בו בידי כאילו הוא היה מושכו ותופס בו ששלוחו של אדם כמותו ואז בקבלת הקנין נשתעבד המשלח ולא השליח, אבל כאן שהשליח נשתעבד ולא המשלח, שהמוכר לא רצה לסמוך על המשלח בכלום מה שליחות שייך להזכיר כאן כאילו הוא עצמו התנה ואפילו אם היה מתנה בפירוש והמוכר אמר איני רוצה שאתה תשתעבד לי מה היה מועיל ואם באת לומר נעשה כאלו נשתעבד המשלח לשליח, במה, ועוד נ"ל אני עבדך דאפילו אם היה אומר בפירוש תתנה עמו כך שאם לא אתן לו כספו עד יום פלוני שתפייסהו על עיכוב מכרו ואני אתן לך במה שתפייסו ועתה אומר איני רוצה ליתן לך כלום כי לא נתכוונתי לידור כדי ליתן אפילו לפי דברי מורי היה פטור ויכול לומר משטה אני בך כדי שיתקיים מקחי כמו בטול דינר והעבירני אי לא אפסדיה כארי בזוז אין לו אלא שכרו אע"פ שבענין אחר לא היה מעבירו בחליצה וסבר לא אפסדיה מידי וכיון שהלוקח לא נשתעבד גם הערב לא נשתעבד מטעם אסמכתא ואע"פ שפסק רב האי גאון זצ"ל שבטענת משטה צריך שבוע' כאן אין צריך שבועה דדוקא כשהודה צריך לישבע שלא נתכוין להודאה גמורה אלא להשטותו או שלא להשביע את עצמו אבל כאן אפילו אם לא נתכוין להשטות במה נשתעבד ויחזור בו דקיימא לן כר' יוחנן דפרק הזהב האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו ואפילו מעצמינו יש לנו לומר להשטותו נתכוין כדאמר בירושלמי דבבא בתרא (סוף פ"ג) אמר ר' אחא ב"ר יעקב בפותח חלון לכותל חברו במעמד חברו ר' אומר פתחת בשמאל ונעול בימין פ' דלא קיימא לן כר' ישמעאל בר' יוסי דאמר כל

בפניו לאלתר הוי חזקה, הגע עצמך שהיה עומד שם פי' ולמה היה שותק אם לא מחל יכול למימר הוינא בעיי לעי פירוש טרוד הייתי ולא עיינתי, היה מושיט לו צרורות פי' כשתיקן החלון באותו פתיחה בעל הכותל סייע בהדיה והושיט לו צרורות יכול למימר מגחך הוינא בההוא גברא פירוש משחק הייתי בך לפי שסתמת כותלי שלא ברשותי אחר שהיית גומר בנין חלונך שתסתור בנינך עכ"ל רבינו שמחה זצ"ל שכך כתב גירסת הירושלמי ופירושו, ואינו אומר לשם שצריך לישבע שמגחך הוי ביה אלא אם יגע ופתח ייגע ויסתום כר' חייא וההיא דר' ענן פ' ח"ה דאהדר גודא וכו' ואמר והא אחיל ליה מדסייעני ולא אמר מגחך הוה ביה שאני התם כי היה לו לירא אחר שיגדור ויעשה הכל שדה אחת לא ידעו העדים עד היכן מגיע תחומו מה שאין שייך כאן ועוד נ"ל כמו שכתב מורי הרב ר' שמואל מלנדשהוט שכיון שלא פירש קצב הדבר במה יפייסו שלא נשתעבד כאשר כתב רבינו משה ב"ר מיימון זצ"ל וז"ל מי שלא פירש קצב הדבר כגון שאמר לו כל מה שתתן לי תן לו ואני ערב הלווהו ואני ערב או מכור לו ואני ערב יש מן הגאונים שהורו שאפי' מכר לו עשרת אלפים או הלוה לו מאה אלף נשתעבד הערב בכל. ונראה לי שאין הערב הזה חייב כלום שכיון שאינו יודע הדבר ששעבד עצמו בו לא סמכא דעתיה ולא שעבד עצמו ודברים של טעם הם למבין עכ"ל המיימוני ומטעם זה לא נשתעבד ראובן כי יוכל להפסיד מחמת עיכוב המכר כל אשר לו ולפי דבריו אפילו אם שמעון בעצמו היה מתנה כך לא נשתעבד אעפ"י שבידו לקיים המקח ולא הוי אסמכתא שהרי כל ערב אינו אסמכתא כדרב אשי בההיא הנאה דמשעבד ליה גמר ומשעבד נפשיה ואעפ"כ אינו משתעבד בדבר שאין לו קצב וה"ה כאן. ואם באנו לומד עבור אחרים אינו משתעבד עבור עצמו משתעבד לזה איני יודע ראיה עדיין וגם אין צורך ששמעון עצמו לא נשתעבד כלל וגם ראובן לא נשתעבד דלא עדיף כלל מערב ועוד אני אומר בלאו האי טעמא אפילו אם קנו מידו מעכשיו בב"ד חשוב אינו חייב דאנוס שאין בידו לכוף את שמעון לקיים המקח ואסמכתא לא קנו מעכשיו בב"ד חשוב אלא בדלא אניס ועוד הלא לא קיבל על עצמו אלא לפייסו יפייסנו ודיו ואם לא יתפייס מההוא יכול דדוקא גבי גט בעי למיתב לה תרקבא דדינרי דאין אונס בגיטין אבל בממון יש אונס וכי אם לא יתפייס בחצי ממונו שהפסיד יותר יתן לו חצי ממונו יאמר אני קיימתי כמו שנדרתי לפייסך. ושוב כתבת מורי וזה לשונך ועוד אני אומר אפילו לגבי ראובן לא הוי אסמכתא אף אם היה שמעון כופר שלא התנה בפניו אחרי שראובן אומר שבפני שמעון התנה ושמעון אומר לו לראובן להתנות אם המוכר כך והסמיכו שמעון על ספריו שביד ראובן עבור פיוס עכוב המקח וספרי שמעון עדיין ביד ראובן יקיים ראובן שלישותו ויפייס את

המוכר על עכוב המכר מספרי שמעון שבידו ויחזור ראובן על שמעון להחזיר לו בה מקדם שהרי אומר שנדר לתתם בידו ע"כ לשונך. וכבר כתבתי לעיל שאפילו אם אמר לו כך להתנות אינו כלום ושלישות לפי עוני דעתי אין שייך להזכיר כאן שהמוכר לא סמך על אלו ספרים כלום אם יאבדו מיד ראובן ולא סמך כי אם על ראובן מה שלישות הלא זה ראובן סמך על הספרים והמוכר על ראובן ועוד אומר אני אפילו אם אמר לו כך תתנה עמו לפייסו על עיכוב מכרו וסמוך בזה על ספריו כיון ששמעון עצמו לא נשתעבד גם הספרים לא נשתעבדו דמנה אין כאן משכון אין כאן. וההיא דפרק האומנין (ע"ח א') שבאת חבילה לידו כתב אבא מרי זצ"ל שרבינו יהודה שירליאון זצ"ל כתב בתוספותיו פ"ק דקידושין (ח' ב') דמיירי שקנה מהם חבילתם בקנין גמור ולא מיירי מידי במשכון ואפילו אם שמעון היה מקנה למוכר ספריו אם לא יפייסנו מעיכוב מכרו לא קני אא"כ הקנה לו מעכשיו בקנין גמור בב"ד חשוב בדלא אניס. ובפ' איזהו נשך (ס"ו ב') דאמר ליה רב בר שבא לרב כהנא אי לא פרענא לך ליום פלוני גבי מהאי חמרא ומסיק כל דאי לא קני דחשיב גזים כיון שעדיין לא הגיע זמן מכר היין כ"ש כאן כשאינו חייב לו כלום שלא קנה הספרים מטעם דלא לזבוני קיימי כדאמר באלו מציאות ספרים לא שכיחי וגם ידוע שזה האיש עשיר משופע מאד ואינו מוכר כלום אלא קונה קרקעות וספרים בכל אשר ימצא לו ואפילו אם הי' ראובן מקנה לשמעון ספריו בפירוש הריני מקנה לך ספרי ולא שיהיה שלך כולם אני מקנה לך אותם למוכרם או לשעבדם אין לו כח למוכרם או לשעבדם מכחו אלא א"כ מכרם בשם ראובן כגון שאמר אני מקבל קנין שאני מקנה לך ספריו ודבר זה כמותו שהוא מקנה לך ספריו אבל אם אמר אני מקבל קנין שאני מקנה לך ספריו לא אמר כלום ודבר זה נתברר על פי גדולי הדור רבינו אבא מארי זצ"ל ורבינו ישעיה מטרני זצ"ל וז"ל רבינו אבא מארי זצ"ל שכתב לרבינו ישעיה זצ"ל וגט חירות שכתוב בו ושחריתך מיני ומיוסף ומיקר אחיי שהרשוני לשחרר אותך אנת אוברש בר אברהם אבינו נראה בעיני שהוא פסול דלאו כל כמיניה לשחרר עבד של אחיו וכי מפני שהרשוהו משחררו, והא קיימא לן הילכתא דשליחא שווייה עכ"ל והשיב לו רבינו ישעיה זצ"ל וז"ל כלל אני אומ' אם הקנוהו לו בקנין להיות שלו יכול למוכרו ולשחררו אבל אם לא הקנוהו לו בקנין להיות שלו אעפ"י שהקנו לו בקנין לשחררו אינו כלום דדוקא כשקנה גופו שיכול למוכרו יכול לשחררו דמה לי להקנותו לאחרים מה לי להקנותו לעצמו אבל אם לא קנה שיוכל למוכרו אינו יכול לשחררו שאין השחרור נעשה על ידי שליח אך אם יכתוב השחרור בשם הרב עכ"ל ועתה ראה מורי שכתב להדיא שאינו יכול למוכרו עד שיקנהו לו שיהא שלו לגמרי ואין אנו אומרים כיון שאמר לו

למוכרו חשוב כאלו בעצמו מכרו ונעשה שלוחו א"כ איך נאמר כאן כיון שראובן התנה בפני שמעון שראובן ישתעבד למוכר לפייסו ושמע שמעון ושתק ולא מיחה חשוב כאלו שמעון עצמו התנה ונשתעבד ועוד אני אומר כיון שראובן אמר בשעה שנתערב שעל תנאי כן נעשה ערב ששמעון יתן המקראות לידו כששמעון לא נתנם לראובן לא בפירוש נשתעבד ראובן כי רבינו אבא מארי זצ"ל הסיק פרק האומנין דבממון לא בעינן תנאי כפול והתוס' אמרו פ' מי שאחזו דקיימא לן כר' מאיר ואפילו בממון בעינן תנאי כפול. ואתה מורי ידעת שמורי רבינו מאיר זצ"ל היה רגיל לומר כל היכא דאיכא מחלוקת גאונים ממונא היכא דקאי ליקום ועל כן אין להוציא כאן ממון מיד ראובן ועוד כתבת מורי דנראה לך עבור המקראות הוי ערב בשעת מתן מעות והבאת מהא דמדד עד שלא פסק וממשיך את הטלה ולא את הפרה כלל איני מבין מה ענין זה לכאן והלא הוא לא נתערב ליתן כסף אם יתקיים המקח ששמעון יחזור בו שיחזיר לו המקראות שהיו כבר ביד שמעון ומאיזה טעם יקרא ערב בשעת מתן המקראות.

סימן נד

ר"י התיר וומבייש שאין בתוכו כלאי בגדים אלא גיזי צמר בין בגד לבגד אין זה חיבור ואם היו פותחין שני הבגדים היו יכולין למשוך הצמר מבין התפירה. ואיני מבין והלא כלאים בציצית דשרי רחמנא ואמר רבא ש"מ קשר העליון דאורייתא פי' קשר אחד לכל הפחות וקושר קשר האחרון של צד הענף קשר העליון, שכשאוחז ציציותיו הרי הוא עליון ומי שאינו עושה אלא קשר אחד עושהו בסוף הגדיל מפני שמקיים כל הגדיל כך פי' רבינו שלמה זצ"ל עכ"ל ס' המצות, ומעתה והלא הציצית שהוא צמר אינו מחובר לטלית של פשתן אלא שמחמת קשר העליון הרחוק מן הכנף לא יוכל להוציא את הציצית מן הטלית ומאי שנא. וגם איני מבין אם ארג חוט של צמר בבגד של פשתן למה יהא כלאים והלא אין שום חוט מחובר לחברו ואיבעי סתר להו ויוציא כל חוט וחוט לבדו לחוץ ואין זה יחדיו, ושמא על כה"ג פירש הקונטריס דבעינן שוע יחד וטווי יחד ואריג ולאו מיחדיו נפקא לן אלא משעטנז אבל אם חבר בגד של צמר בשל פשתן בתפירה או בקשר בציצית בטלית אפילו אינם שזורים אז הן כלאים דאורייתא והא נפקא לן מיחדיו וכן חוט של צמר בבגד פשתן או להפך אפילו אינו שזור יהא כלאים דאורייתא ובפרק בתרא דכלאים תנן פיף של צמר ושל פשתן אסור מפני שהן חוזרין לאריג ופי' הר"ר משה ב"ר חסדאי זצ"ל נימון הנישולין מצמר אסור להניחן עם שתי וערב של פשתן מפני שהן חוזרין באריג פי' פעמים שהן נדבקים סביב החוט כשרוצה לאורגן וחוזרין ומתעקמין

יחד והוי כעין טוויה והביא ראיה מן הירושלמי וכפי זה גם הוומבייש שמא היה לאסור בלא קשר העליון אע"ג דיכול לעונבו ואיני יודע אם לא יהא כלאים.

סימן נה

כתב רבינו אבא מארי זצ"ל וז"ל ס"פ קמא דברכות (י"ב א') היכא דנקיט כסא דשכרא בידי' וסבר דחמרא הוא ופתח וברך אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא מאי, בתר פתיחה אזלינן ולא יצא או בתר חתימה אזלינן ויצא ולא איפשיט, מכאן דקדק מורי רבינו אבי העזרי זצ"ל דהיכי דקאי בה' ימים וכסבור שהם ד' ימים ופתח וברך אדעתא דד' ימים וסיים בה' ימים או איפכא דלא יצא דהואיל ולא איפשט אזלינן לחומרא וחוזר ומברך וסופר כהלכתו כדאמר פרק מי שמתו (כ"א א') דלמ"ד אמת ויציב דאורייתא מספק חוזר ואין בו משום ברכה לבטלה הכא נמי ספירה דאורייתא היא הלכך חוזר ומברך וסופר עכ"ל ואני העני בדעת איני סבור כן כי כיון שספר כראוי יצא דברכות אינן מעכבות ולא דמי לאמת ויציב דהתם הכי תקינו רבנן להזכיר יציאת מצרים בברכה ואם היה מזכיר יציאת מצרים בלא ברכה לא יצא דהא אעפ"י שקרא קריאת שמע והזכיר בה יציאת מצרים צריך לומר אמת ויציב.

סימן נו

א **כמוצא** שלל אגיל בגלל מראה סולל ואחז דרכו עתי לכתו לתבונתו הוגי דתו, נתן ערכו שואב מימיו גם כל ימיו צורך טעמיו אל תוך חכו ואני אושרו כי רב יושרו אחרי דברו אלכה עד כה יפרוס מנו שלום רבינו, ויודיענו שירות רבן אלא אין לראות מראין היות צאצאיו כמותו. ובמה אברכך רבינו ואין קילורין שלך חסירין אך כמותך יפוצו מעיינותיך ואשרי שיננך היושבים לפניך ואני רחקתי מגאוני ואין סר אלי לשאול שלום לי אך עתה על לב נעימי חמודי ר' נתן החבר להקביל פני מורינו ורבינו שיחיה ואתיתי להתוות שנים ושלש דלתות אולי יעלה על לב מורי שיזכירני ויראתי בפריסת שלומו וקדחתי במעט מזער וקצת פופוטויי ושגיוניי אכין לפניך ומתוך כך יחול השלום וזו השאלה. יצו מורי להשיבני על עופות שנמלחו בפנים מכל צדיהם אך מבחוץ לא נמלחו ומלחו בשר אחר על בית קיבולם למליחת קדירה אם מליחה זו חשובה כמו חתכו ומלחו מה לי מליחת עוף מבחוץ למליחת פנים. וא"ת שצריך חוץ ופנים דהיינו הופכו ומולחו א"כ חתיכה עבה יהא צריך לבוקעה ולמולחה מן הצדדין ולא מצינו תקלות באיסורין ואם באת לחלק חתיכה עבה לעוף הואיל והוא חלול זו לא שמעתי. ועליה דמר דמי לבאר.

ב **ועוד** יורנו רבינו על מה שראיתי בני אדם אוכלין שרשין מתוקין בשבת להנעים קול ודברים אחרים שאין דרך לאוכלם וגם גומעים ביצה חיה ואנו לא שנינו אלא כל האוכלים אוכל אדם לרפואה אבל אלו אין דרכם לאכול אלא לצורך מה שאמרנו ועוד אי דרכה של ביצה לגומעה חיה. כדאמר פ"ק דביצה מאי טעמא אסרה ר' יוחנן פר' אין מעמידין משום בישולי גוים הואיל ונאכלת כשהיא חיה. ומורי גאוני יבאר הדבר ויודיעני.

ג **ואי** קיימא לן אומן קונה בשבח כלי דלא כגירס' ר"ח דאיהו גריס הלכתא אין אומן קונה בשבח כלי אבל אי קונה מסתפק אני בכלי מתכות הנתונים לאומן לתקן אם הם צריכים טבילה הואיל וקנאו והוי כמוכרו לו בשכרו או שמא לא אמרו בכהאי גוונא אלא דוקא בלקוחין ממש וכמעשה שהיה ואין פה ראיה אך שצויו והויה דמר תסמכני וענותך תרבני ושלום ישיבתך ותורתך יסגא מאד כחשק משרתך הצמא אל מימיך שמואל בן הרב ר' ברוך שיחיה. ומורי עיכב מלהשיבני על הלקח ארון הקודש מורי אבי רבינו ואחר כך השיבני.

ד **הנמצא** כזה מזה בן מזה מימיו פרים נוזלים וקרים מהלכין דרך סילון מה לך אצל מי קילון איסתגרא בקמייתא כי אין בידי לא ראיה ברורה ולא הלכה סדורה ולא מפי השמועה אמורה אך טול מה שהבאת נותן עליו מלח והופכו ואין מחלק בין חתיכה עבה לקלושה ונראין הדברים שדרך פליטת האבר לצאת מצדו ולא מעבר אחד כמו דם של צד החוץ של עוף אין דרכו לצאת דרך פנים אלא בסמוך לו וכן כל חתיכה לכן צריך להופכו וכן כף שתשמישה בחמין בחוץ ובפנים מי שהיה מגעילה בפנים ולא בחוץ וכן להיפך כלום עלתה לו הגעלה עד שיכניסנה תוך הרותחין ואין חילוק בין עבה בין דקה ואפילו עבה הרבה הרתיחה מפלטת כל מה שבתוכה. ואני סבור שכך פירוש ההיא דע"ז (ע"ו א') בסופה אמר רב הונא יורה קטנה בתוך יורה גדולה יורה קטנה ששואבין בה רותחין מתוך גדולה אין לה תקנה בהגעלת רותחין גופה כמו יורה גדולה ששריא במהדר ליה שפה אפומא הואיל דבלעה גם מצד החיצון אין דרכו לפלוט אלא דרך דופן הסמוך לו דאי לא תימא הכי מה לו להזכיר יורה קטנה מן הגדולה נשמע לקטנה.

ה **ועל** לעיסת בשמים בשבת לבסומי קלא הואיל ואין שם מכה ואינו חושש בגרונו ששמן זית רפואתו דמי להא דתניא בתוספתא אין לועסין אצטבא בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה הרי זה מותר גם זה אינו מתכוין לרפואת הגוף ומותר.

ו **ומה** שכתב מורי מאומן קונה בשבח כלי אם הוא כלקוח מן הגוי וצריך טבילה וכי יש אונאה או ביטול מקח הכלי שוה דינר ובעל הבית לא יתן לאומן אלא פשוט אלא פי'

הוא קונה בשבח שכנגד שכרו ולא גוף הכלי אילו אומן היה רוצה לעכבו לא היה רשאי הלכך אין לו דין לוקח.

ז **תאיר** מורי עיני היכן כתוב מנה של חול שהוא כ"ה סלעים משמע מקראי פ"ק דבכורות דמנה של קדש כפול היה ומוסיפין על המידות שתות, אימא דקרא משתעי במנה של חול ומנה של חול היה נ' סלעים או ס' סלעים. אל יחר בעיני מורי שהשבתיך בעבר השני עבור כי ארכו הימים שמא עשית היסח הדעת ותשובתי מוקרעת ובידך לעקור ולטעת באמת ואמונה לא ניתנה להכתב האהבה טמונה ביני וביניך איש תבונה. שמחה ב"ר שמואל.

סימן נז

א שם טוב לטוב השם כי יחובר / נאים שניהם אז לעושיהם.

ב מלול והגא יוצאים מפיו / חיים וששון הם למוצאיהם.

ג ואני הרימותיו להשיב לי / נפש עצבה נענה מהם.

ד את צמאי ישקה במי בינה / גם נחלים מתוך מקוריהם.

ה לא מנעו ידיו להושיט מים / קרים ונובעים לצעיריהם.

ו **מושלי** ואדירי שלח לצעירו מים קרים על נפש עיפה להשיב נדחו מברייתא, ולהניח ברוחו הא כדאיתא והא כדאיתא ובאות עמו תשובות חבילות חבילות על כל קוץ וקוץ אך אמנם שגיתי בדא וטעמא מני אזדא או שמא מפלפולא דמר וחורפיה לא הבינותי יפה מה תיקן במה שכתב כי דרך פליטת האבר לצאת מצידו א"כ יהא צריך לבקע עבה ולעשותה דקה מן הדקה הואיל ואין הדם בוקע ועובר ואין לדבר סוף, ועוד חילוק חוץ ופנים של עוף מאי שנא פנים מחוץ או צריך שניהם מחוץ ופנים על זה לא השיבני מורי ונ"ל האמת וטעם ישר שבכל מקום שהאויר שולט אין כח לא באש ולא במלח להוציא הדם הילכך כמו שלא תצלה חתיכה המונחת על הגחלת אלא מצד המונח ואותו של צד אויר לא תצלה אלא בהיפוך כך במליחה כמו כן אין המלח מוציא מצד השני, כיון שבאותו צד אין חמימות הלכך צריך למולחה ולהופכה ואז יוצא הדם מחוץ ומפנים כמו שבהפיכת צליה נצלית על פני כולה וגבי עוף נמי איכא למימר אפילו אם מלחו בפנים צריך כמו כן בחוץ הואיל ואויר הקרירות שולט שם אבל מלחו בחוץ יפה אין צריך מליחת פנים כיון דחמימות בא לו מכל צדדין וראיה לדבר צליה, ואם ניתק לדחייה יודיעני מורי דעתו הנקיה. והא דאמר פרק אין מעמידין ישראל שהניח בשר על גבי גחלים וכו' אי לא הפך בשיל בתרי שעי יש לפרש כגון שהגחלים בתנור שיש

לו חמימות קצת כלפי גלוי שאם לא כן לא ידעתי טעמא, כי דוחק נראה לי להעמיד בחתיכה דקה מאד שניצלת כולה על ידי חמימות צד אחד. ומן הכף שהביא מורי שצריך הגעלה ברותחין היינו טעמא משום דאמרינן דכבולעו כך פולטו וכמו שבולעת משני צדדין צריכה לפלוט משני צדדין וה"נ פירוש דההיא מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות כמו שבלע מחוץ על ידי ניצוצות כך יפלוט על ידי ניצוצות ואם בלע ברותחין צריך להגעיל ולהפליט נמי ברתיחה והכי מוכח נמי ההיא דזבחים בישל במקצת כלי של חולין אין צריך להגעיל כל הכלי. ויודיעני מורי אם כיונו אותם שמעלים רתיחה על ידי אור מוסר מאש בלא מהדר לישה אפומא וגם אני רגיל לעשות כמו כן שראיתי עושים לפני. אבל תמיה אני אם יש תקנה בכך שלא הוזכר בתלמוד דבר זה ועליה דמר לבאר. ועל ענין הגרון יפה הבאת ואנהרית לעיין ממתנית' אך איסור נראה טפי משם כי שמא זה בכלל החושש בגרונו הוא שאין לך חששא גדולה מזו שנקלף בשר וניחר גרונו ואינו יכול להוציא כרצונו קול אם לא באכילתו בימים שאין דרכן לאכול כאשר כתבתי. ולריח הפה אינו דומה שהרי ריח הפה אינו מתרפא אך לעיסתו גורמת לסירחון פיו שאינו ניכר ודמי למולל בשמים מפני ריח רע דמפשחינן אלותא אלותא, אבל לעיסה וגמיעה מועלת ומצהלתו ומעברת כל עירעור שבגרונו אבל משום כבוד הבריות נראה להתירו בצינעה וכל שכן דאיכא נמי כבוד שמים בבסומי קלא סיום תפלה והא דתנן בפ' במה אשה יוצאה ובלבד שלא תתן לתוך פיה, י"ל דרפואה ודאי היא אע"ג דלא מפרש בגמ' אלא משום ריח הפה.

ז **תשובת** קניית הכלי לא נתיישבה לי כי מה בכך שאין בו אונאה וביטול מקח אימור כך התנה מעיקרא כמנהג עושי פעולה כדאמר במאני דבעל הבית שאין בהם אונאה מטעם דהוי בעל מנת שאין בו אונאה כדפי' בשאילתות ועוד ראיה ממשכנתא שלהי ע"ז דאטבלה משום ספיקא דכזביני דמי אע"ג דשמא בחצי דמי שוויה מישכנה בסתם משכנתא.

ח **ועל** המנה לא ידעתי מה שאילה לפני מורי שהרי כמו שאנו תופסים עתה הזקוק בי"ב דינרים כך היה להם המנה כ"ד זוזי בכולי תלמודא וה"ק ש"מ מנה דכתב בקרא כפול כי לא נאמר על אחרונים ששינו מדין ראשונים ודבריו כנים רק שאין אנו מבינים. ומניקוף לבי יסרני רבי אהובי וחביבי אם יש להקל בהסרת קרום של הכרכשא כי מאין נהגו להסירו הואיל ולא הוזכר במנין חמשה קרמי פ' גיד הנשה ואם מדעת הכרס נהגו הואיל ונוגע בחלב הכליות אומר אני אין לנו אלא מה שמנו חכמים ואעפ"י שראיתי מפרשים ריש מעיא באמתא דהיינו כרכשא מ"מ אינו אלא כפרש"י וכפשטיה.

סימן נח

ושומן הכרכשא שתחת הקרום יפרש לי מורי אם דין כרכשא יש לו ואין מחזיקין בו דם למולחו או נדיננו ככנתא גופא שצריך למולחה אעפ"י שהדקין אדוקין בה וכן מוכח קצת מפי' רש"י שפירש ריש מעיא באמתא כשהדקין יוצאין מן הקיבה צריך לגרור חלב שעליהן עד אורך אמה שמכאן ואילך הם דבוקין לכנתא, והוא שומן גמור ומותר ובלבד שינקרו אותו מן הווירידין שבו משמע שאפילו שומן שעל הדקין נמי צריך ניקור הא נמי לא שנא או שמא יש לחלק בווירידין, ומורי יתן את הדין שאם לא כן הדבר קשה שכמה פעמים ראיתי כרכשא הפוכה ומפקפקין במליחתה ואין נותנים לב על שומן שבפנים ואפילו למולחן יחד קשה הדבר הואיל ואין מחזיקין דם בכרכשא וגם בשומן הכרס כה"ג ונראה שהוא מותר ומטיבותיה דמר ולא תוחר.

סימן נט

וגם בעיני יפלא על חוטי דכפלי שהצריכו חכמים לחטוטי בתרייהו הואיל וחוטין שבחלב דהיינו חוטי דכפלי לפי' רש"י אינן אסורין אלא מדרבנן כדאמר בפ' גיד הנשה אמאי לא נדמה אותו להההיא דמס' נידה (ס"א ב') האי מאן דרמה ליה חוטא דכיתנא בגלימיה ונתקיה ולא ידע אי נתקיה שפיר דמי מטעם שהוא מדרבנן ואפילו איסור לא ידענא אמאי אית ביה ואפילו היה חלב גמור הואיל והם נבלעים והבשר חופה אותם וא"ת פעמים מתגלים כדאמר גבי תרבא דתותי מותני מ"מ תימה שלא הזכירם התלמוד וכל רז לא אנס לך גם עתה בא מעשה לידינו ונבקשה פני מורינו על זאת.

סימן ס

טלה אחד הוכה על מתניו כדרך שטבחי גוים עושים כדי שיתראה שמן ונתאדם הבשר מאד ונמצאת כוליא שכנגדו אדומיות שחורות ומטי למקום חריץ ונסתפקנו במה שכתב בה"ג מכי מליא דם כשירה דהיינו כשאלתנו או שמא התם בא הדם ממילא ונוכל לומר מחמת ברייתא הוא אבל הכא מחמת ליקוי הוא, ואין לקותא גדולה מזו ואעפ"י שבריאה מקילין טפי כשנסרכה מחמת מכת הדופן מהיכא שנסרכה מחמת עצמה התם טעמא אחרינא איכא, או שמא נוכל לומר כיון שמחמת מכה בא הדם כי היכא שהמכה חוזרת ומתרפא ה"נ הכוליא הדרה ובריאה, וכן נראה שאם יש לחוש אמאי לא אמרינן גבי הכה על כל פני השדרה כולה תיבדק הכוליא כדאמר גבי שמיטת גף בעוף תבדק הריאה, ואיני מורה הוראה, אך כל אשר תצונו נשמעה ונעשה, ומורי

ההוד יותר מעמוד בך אשענה ועליך סמיכנא ובחסדו יצו מורי להשיבני מעבר הלז כי שיטין הרבה שלא להטריח, ובתר דמובדין ולא משתכחין דבריו לי לששון ולמשיב נפש ושלום ביתו ותורתו וישיבתו יגדל כחשקו, שמואל בן רבינו ברוך זצ"ל הכ"מ.

סימן סא

א **הגידו** כחו, זכי רוחו, כי בכל ארחו, הולך בכחו, להדהין במשחו, זכה משמחו, על כן אי זכאי אגמרה להא מפומיה דמר כי אשב בחשך יאיר לי מורי אם בשעה שהאדם מעוטף בציצית נפסקה ציצית אחת מכנף בגדו אם יש לפושטו ולהסירו מעליו אחרי שאינו מצויץ כהלכתו נמצא מעוטף בכסות של ארבע כנפים בלא ציצית וקא עבר על עשה, או נאמר אשר תכסה אמר רחמנא ולא מכוסה ובא מהיתר ודמי להא דתניא במס' שמחות (הובא י"ד סי' ש"ץ ס"ב) היה יושב ומגלח ומת לו מת גומר גילוחו וכן הא דאמר בכל גגות (עירובין צ"ג ב') הואיל והותרה הותרה ומהאי דאמר בפרק כל כתבי הקדש (קי"ח ב') לא נחית ואתי עד דרמי חוטי אין ראיה דמצי למימר דהתם משום כלאים הוי ולא הוי בעי לפושטו הלכך רמי ביה מיד חוטי והכי נמי אמרינן בהגד' אחת (ילקוט שמואל א' כ"ד ו') בכריתות כנף שאול דכתיב ויך לב דוד אותו מהאי טעמא הוי, אי נמי התם בכל כתבי זהירות יתירה הוי ביה מאינש אחרינא דקאמר תיתי לי דקיימי מצו' ציצית מיהו בהקומץ רבה (ל"ח א') דמשני כרמלית דרבנן הוה משמע שאין לפושטו דקאמר דלא הוה ביה איסורא אחרינא אלא יציאתו בטלית שאינה מצויצית כהילכתה בכרמלית אבל עשה דארבע כנפות לית ביה, וכן נראה דדמי לעשיית מעקה ומזוזה דלא אשכחנא שיצא אדם מביתו עד שיעשה מעקה ומזוזה ויש לדחות דהכי נמי לא אשכחנא שיהא אסור לכנוס בלא מעקה ומזוזה מה שאין כן בהעטפת טלית בלא ציצית הלכך אין לדמותו למזוזה ומעקה. ואתה שר המשקים הבע מימיך למוצצי וללוקקי.

ב **ועוד** יודיעני אדוני האיך נוהג בכסא דמשכנתא דאחריני אם מונע מלשתות בה כל כמה דלא אטבלה כמו בכלי אסור דלא הוגעל או שמא אחרי שאין בטבילה פליטה ובליטה אך גזירת המלך להטביל מצוה בעלמא היא דרמי עליה להטבילה, אבל אחר דלא רמי עליה שוחה ושותה ואינו נמנע, או שמא כל דשתי ביה שמיה דמריה עליה ועליה דידיה רמיא נמי, אבל עיכוב שתיה לא ידעתי הואיל ולא שייך השתא טומאה וטהרה אך כן יסד המלך. ומה שהזכרתי משכנתא דבשל עצמן לא נחשדו להשהות שעה אחת בלא טבילה, אבל באלו רגילים אפילו גדולים דלא מסקי אדעתייהו וההיא דשלהי ע"ז (ע"ה ב') וכולם שנשתמש בהם וכו' נראה דלא גרסי' שלא יטביל כי לא שייך לשנויי

עלה הא כמ"ד נותן לפגם וכו'. וילמדנו רבינו אם עתה טבילת כלים כטבילה קדמוני' המעלה מטומאה לטהרה וצריך להטביל ידות הכלים כמו שהם ארוכים כגון שפודין ומחבות וקופיצין וסכינים גדולים או נאמר לא עדיפא הטבלתו מפליטת הגעלתו דקיימא לן בישל במקצת כלי גבי חולין שאין צריך להגעיל כל הכלי כ"ש ידותיהן שאין צריך וכ"ש בטבילה ואעפ"י שיש לדקדק מלשון הירושלמי והתוספתא שדין טומאה יש להם מ"מ לדעת מורי אני צריך ואגב אורחא הודיעני זכוכיות שפיהן צר מאד אין להטבילן שלא יעשו מים שבתוכן שאובין ואין בפיהן כשפופרת הנוד לערב המים כדאמר בחומר בקודש (כ"ב א') ומצינן למימר דההיא לא מיירי אלא במקוה מצומצמת ובשאיבת מים חסר המקוה אבל במקוה שלנו אין לפקפק ותפק נפשך להפק, לשוקד בפתחך ודופק.

סימן סב

א תשובה.

ב **שמואל** הרואה, פרי תואר נחמד למראה, בר אבהן ובר אוריין יאי ויאי, מאין לי שכל להשכילך, והמדע והשכל שלך, ומשלך אתן לך. בין למ"ד ציצית חובת גברא, בין למ"ד ציצית חובת טלית היא אי איתא ליה טלית בת חיובא חיוב למרמי בה חוטי בין מעוטף בה בין אין מעוטף בה דמצוה להטיל ציצית בטלית נמי חיובא כמו מזוזה לבית אלא זה ביניהם למ"ד חובת גברא אין הטלת ציצית גמר מצוה כמו קביעת מזוזה עד שיתעטף כדאיתא פ' התכלת דאין עשייתה גמר מצוה א"כ מה יתקן בזה שיפשיטנה וההיא דסוף הקומץ רבה שכתבת שהיא ראיה ברורה אין ענינה לדין זה דהתם מיירי שנפסקה הקרן עם הציצית ולא נשארו בה כ"א ג' כנפות דפטורה לגמרי וכי לית טלית בת חיובא לא מיחייב בין למ"ד חובת טלית בין למ"ד חובת גברא כדאמר נהי דחייביה רחמנא כי מכסי טלית בת חיובא לאיכסויה מי חייביה רחמנא וכדאמר פרק ר' אליעזר דמילה (קל"א ב') הואיל ובידו להפקירו כלומר הואיל ויכול לפטור עצמו מחובת ציצית. ותאיר עיני למ"ד חובת טלית עשייתה גמר מצותה כמו מעקה ומזוזה ועטיפה אינה מצוה למאי הלכתא שרא רחמנא כלאים בציצית ושמא כל חדא מצוה באפי נפשה היא וצריך ב' ברכות ברכה בשעת עשיה לעשות, ובשעת עטיפה להתעטף הא מנא לן דעת נקיה של מורי אביך הודיעני ודעתך הרב ר' משולם כתוב לי.

סימן סג

ועל כלי מתכת הלקוחים מן הגוים איני יודע שום חילוק בין בעל הכלי, לאחד השואלו ממנו אם אסור להשתמש ממנו קודם הטבילה גם השואל אסור, ואם מותר השואל אף הבעלים מותרים והתלמוד לא דבר בטבילה זו אלא במקום אחד ודבר הלמד מענינו הוא ואין לו חבר לדמות ואין לנו אלא לשון הברייתא וכולן שנשתמש בהם עד שלא יטביל ובקרא איתקש לגיעולי גוים וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת ובירושלמי מפרש מפני שיצאו מטומאת גוים ונכנסו לקדושת ישראל מדמה אותו לגר שנכנס לקדושה על ידי טבילה אעפ"י שקודם שלקחו היה מותר להשתמש בו. ועל געולי גוים עצמן תאיר עיני דאמר פ' אלו עוברין (מ"ד ב') יליף מגיעולי גוים גיעולי גוים לאו טעמא בעלמא ואסור ה"נ לא שנא ורבנן גיעולי גוים חידוש הוא בין לר' עקיבא בין לרבנן מאן לימא לן דאסר רחמנא המבשל בהם אימא גזירת המלך הליבון והגעלה כמו הטבילה בכלים חדשים הלקוחין מן הגוים ולא הצריך הכתוב לא ליבון ולא הגעלה אלא בלקוח מן הגוי. ועל ידות הכלים שכתבת אם יש להם דין הגעלה שאין צריכין ה"ה גבי טבילה איני מבין כי ההגעלה בפליטת האיסור תליא מילתא וטבילה בחדשים מה לי ידות כלים מה לי בית תשמישו. ומה שכתבת בשפופרת הנוד מירי במקוה מצומצם וחסר בשאיבת הכלי הא דתנן פ"ו דמקוואות השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אלא אם כן היו נקובים כשפופרת הנוד אלמא לא קפדינן אשפופרת הנוד אלא להטביל כלי בתוך כלי והחיצון אין צריך טבילה ומפסיק בין הפנימי למקוה אבל בכלי טמא אמרינן בחומר בקדש מגו דסלקא טבילה לגופיה דמנא סלקא נמי לכלים דאית ביה כ"ש כשאין כלי מפסיק דמטביל ולא בעינן כשפופרת הנוד. ההיא דסיפא כי אנו מפרשים כל הקדמת הברייתא למקראיה ולסעד' הכי פי' כיון שהיא מביאה עולתה תחילה שתקדים הבאת עולה תחילה מהני שתביא חטאתה מעין עולתה, ותזכה להחזיר עטרה ליושנה ולקדמתה. שמחה ב"ר שמואל.

סימן סד

א תשובה.

ב **ישמח** מורי וגאוני, בהשיבו על מנת מעני אעפ"י שאיני כדאי להטיף למולו, השמיעני לקולו, יערב עלי הילולו, אך גלוי וידוע שאין בדורו כמותו ומפלפול מדלא יכולתי לעמוד על דעתו על מה שהזכיר חובת טלית וחובת גברא דהא כ"ע מודו אפי' למ"ד חובת טלית היא דאסור לאיכסויי בכסות של ד' כנפים בלא ציצית דהא אפילו כשהוא בקופסתו חייב

להטיל כ"ש שהיא על גופו הילכך יש לו להסירה כמו שכתבתי אם לא מטעם שכתבתי, וכשיפשיטנה לא ישא עונה ותיקן להוציא מידי עברה כל זמן שאינו מונע להטיל מחמת מרד ופשע כדפי' ר"ת גבי קרקפתא דלא מנח תפילין. וגם צדקה דמיחייב עליה לאלתר ופדיון הבן ומילה אחר זמנה וכיוצא בהן טובא וההיא דהקומץ בסופו יפה דחיתה אך לשון הגמרא סייעתא לדידי דנקט קרנא דחוטי ולא נקט קרנא דגלימא זה השיאני לומר שלא נפסק הקרן לגמרי מן הטלית במקום תליית החוטין אך נפסק עד שנשרו החוטין ממנו כי זה ידוע כל שצריך כיון ותיקון לבצר ולעגל שלא יהא נראה כארבע כנפות, ולא יתכן לומר שמיד בפסיקתו נתעגל מאיליו ונפטר מן הציצית, ועוד דלא אפשר שלא היה מרגיש בפסיקת קרן שלם אם לא בהשרת חיטין כדפרישית ופירושים לא נמצאו לי ועצלות הראיה גרמא לי דחיה. ועל התרת כלאים שצויתני לחון דעת מורי אבי הרב ודעת חברינו הרב ר' משולם הצעתי לפניהם ולא השיבוני אך פליאה היא בעיני וגם בעיני יפלא להוציא הקרא מידי פשוטו אשר תכסה בה אמר רחמנא פי' גדילים תעשה לך מהם על ארבע כנפות שאתה מכוסה בו תוכל לעשות מהם מצמר ופשתים גדילים באותו ענין שהם כלאים במקום אחר כגון קשר העליון ואם בא להוסיף ולדרוש על כנפי בגדיהם מ"מ אפילו מונחים בקופסא רק שיהיו בגדיהם ולא שאולים אין זה תימה כי לכן צריך וצריך להטיל כלאים וצריכא פי' הברכה לאסור בעיטוף זה של ארבע כנפים בלא ציצית אלא להתעטף בציצית כי אפילו מונחת בקופסא חייבת כ"ש כשהוא מעטפה על גופו, ומטעם זה אני רגיל למחות ביד כהנים וחתנים לברך ברכה שאינה צריכה בעיטוף טליתות שאולות שהואיל ויכולים להתעטף בהם בלא ציצית כדרב יהודה בפ' כל הבשר דאמר טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית ואפילו למ"ד חובת גברא אומר אני כן דהא לא חייביה רחמנא אלא כי מכסי בטלית שהיא חייבת בציצית כדמוכח בהתכלת, ולך מורי הסולת, ואני קלטתי הפסולת, על כן אם שגיתי הבינני ולחתנים יש למצוא חובה לברכתם מטעם מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ולדעת כן נתנוהו המצדיקים ואעפ"י שאין אדם מקנה ונותן דבר שלא בא לעולם מכל מקום ברשות הקהל היא לתתה למי שירצו ומה ארבה להשיב סובין לעני זכור לי המבין.

ג **ועל** אותה דע"ז תמהתי איך תתפוס מורי לשון הברייתא דמאי קא משני נותן טעם לפגם אסור מה טעם נותן כלי צונן ממה שלא הוטבל ע"כ נראה דלא גריס ליה ומן הגיעול, לבי נעול, ולך המפתח והמנעול, אבל תמהתי על דבריך מאד שאתה מדמה לעשות הגעלה וליבון גזירת מלך היכן מצינו כיוצא בזה בשלמא לענין טבילה נוכל לומר אעפ"י שאין לו פליטה ולא קליטה ולא איסור גזירת היוצר הוא הואיל ויהבינן ליה דין כלי טמא,

הרי עולה מטומאתו בזה כמו שמצינו באדם וכל הטמאים שאפילו הורחצו במי שלג וכבסו בבורית לא יועילו אם לא במי מקוה ואפילו הם סרוחין או במעין, ה"נ אמרינן בכלים חדשים אבל בהגעלה וליבון אם לא מטעם פליטת איסור שבו שלא נתבטל כל זמן שהוא בתוכו למה ילביננו ויגעילנו, ועוד הא חזינן דבר האיסור שאסרה תורה כגון נבלה וחלב נתבשל בו ופולט עתה בתבשיל ואי טעמינו איך נתירנו אם לא הוגעל ונתלבן ולא באתה תורה אלא להורות לנו היתר בהגעלה וליבון שלא תאמר כמו כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם הואיל ונבלע בו פעם אחת ע"י בישול ואין לו תקנה בהגעלה ולהכי אמר רחמנא גבי חטאת ומורק שלא יעשה נותר הבלוע בו כי לעולם לא יתבטל הטעם שבו יחשוב כאילו הוא בעין עד שיגעיל ויתלבן. וידעתי כי לנסות בא מורי אולי יש לו מפורש ממשנה או מברייתא ונעלם ממני ולא הוגד לי. ועל ידות הכלים הבינות ולא חששת חילוק ויהי כן, ואשר השיבות משידה ותיבה שבים על זה לא שאלתי כי מי לא ידע בכל אלה שאין להטביל במים שאובין בכלי שלם אם לא בעירוב למקוה בשפופרת הנוד או בשאר חיבורין שפירשו חכמים, אבל אני שאלתי אהא דתנן במסכת מקואות פי' כלי שהטבילו דרך פיו כאלו לא טבל ופי' הר"ר יצחק ז"ל בפירושיו מפני שהמים נשאבין בתוכו וכן כלי שהוא צר מכאן וצר מכאן וכו' ולפירושיו הייתי רוצה לומר דלא מיירי אלא במקוה מצומצם אבל אמנם נראין הדברים מתוך המשנה שהטעם משום דראוי לביאת מים בעינן הלכך טהור בהטייתו על צידו וכן מוכיחים כמו כן דבריו שהזכיר התוספתא שר' יוחנן בן נורי מתיר להטביל כדרכו מפני שהוא בבית הסתרים, וכל סתר, יעתר לך נחקר ונחתר, וההיא דהיא מביאה פי' לא נראה אך גירסא עשויה וצריכה חיזוק ואני מגיס כלפי מעלה, ומורי אל יזחיחני כי געגועיי על רוב ענוותו וחסד לשונו בהעריכו לפני יאורו שתי עיני ויאבה הצור להרבות שלוותו, ולהגדיל שמחתו כחשק משרתו שמואל בן הרב ר' ברוך שיחיה.

סימן סה

קהלה המהוללה, תשואות חן חן לה, רבותינו שבריגנשפורק עיר ואם בישראל יש בידכם לאל לבנות ולסתור וסתומים לפתור תנו לבבכם לחקור את זאת בדין יושבי פרזות ששנינו פ' בני העיר במגילה (ד' כ"ו) בני העיר שמכרו בית הכנסת וכו' ואמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר ואמתני' קאי דאוקימנא בשל כפרים והוכיח רבינו אבי העזרי דבלא בררום להיות ראשים עליהם איירי דבירושלמי פ' בתרא דמגילה גרסינן ג' מבני הכנסת כבני הכנסת ז' מבני העיר כבני העיר, מה אנן

קיימים אם כשקבלו עליהם אפילו יחיד אם כשלא קבלו עליהם אפילו כמה אלא כן אנו קיימים בסתם עכ"ל הירושלמי, משם אנו למידים שאם מכרו בית הכנסת ג' מטובי בית הכנסת או שבעה מטובי העיר ובשעה שמכרו לא מיחו בני עירם אלא שתקו, או אפילו לא ידעו שמעשיהם קיים ויצאה בית הכנסת מקדושתה ושרי למשתי בה שיכרא וכתב רבינו אבי העזרי ה"ה דבכל מעשה הקהל מעשיהם קיימים ופירוש במעמד אנשי העיר שעושים בפרהסיא ואין מוחה שאם תפרש שצריכים לומר הן אז לא עשו ז' טובי העיר אלא כולם עכ"ל. ונראה לפי עניות דעתי דאפילו קהילות שלנו חשובים ככפרים בימי התנאים והאמוראים לפי שאנו מתי מעט ונשארנו מעט מהרבה, ויותר היו ישראל בכפר בימיהם מעתה בקהילה גדולה, וכעין זה כתב ר"י והתיר מטעם זה למכור עתה בהמה גסה לגוים והטעם כי כל בני העיר נגררים אחר טוביהם ולא שיהיו כל טוביהם יחד בשעת המעשה אלא ז' מטובי העיר או ג' מבני הכנסת כי כלל וכלל אין נראה לפרש שאין בעיר טובי העיר אלא ז' שאם כן מה שיעור נתנו חכמים בז' שאם יש עשרה או מאה טובים כאלו אין מעשיהם כלום ואם אין כי אם ששה או ה' אעפ"י שאין דומה להם בכל עירם לא יעשו כלום בלא דעת כולם אלא ודאי אפילו יש כמה טובי העיר אם ז' מהם עושים מעשה שהוא תקנת הקהילה וישובה אפילו אם שאר בני העיר לא ידעו עד אחר זמן ובאים אז לסתור מעשיהם אין כח בידם שאם לא כן איך יהא מותר למשתי שיכרא בבית הכנסת שמכרו שמא אחר זמן ימחו שאר בני העיר אלא כיון שז' מטובי העיר מכרו בזה שיערו חכמים שיש פרסום לכל בני העיר ועוד נ"ל שלא בשביל פרסום אלא שיערו חכמים כשיש ז' נושאים ונותנים בדבר יודעים לעמוד על האמת מה הוא תקנת העיר ויישובה שמצינו בעיבור שנה שגומרין בשבעה פ"ק דסנהדרין ואעפ"י שלשם אומר הטעם כנגד ברכת הכהנים או כנגד שבעה רואי פני המלך אסמכתא היא, ועוד היכי שיש חמשה חכמים מחוכמים ואעפ"י כן לא יגמרו אלא בשבעה ויוסיפו שנים מתלמידי תלמידיהם עליהם, על זה נותן טעם נגד ברכת כהנים או ז' רואי פני המלך, ועיקר הטעם הוא כאשר כתבתי כשיש ז' נושאים ונותנים עומדים על סוף הדבר ועומקו ולא בפחות מ"מ הרי הסקנו שאם ז' טובי העיר יעשו דבר שהוא תקנת העיר ויישובה שתקנתן קיימת על כן בני העיר לא יוכלו לסרב אחר זמן ואפילו אם יש בעיר טובים כאלו, אכן להפקיד ממון אינו סבור שיוכלו אם לא שיהיו ב"ד וגם בשביל המחלוקת שאם יתקנו ז' טובי העיר דבר יאמרו שבעה האחרים הטובים כמותן גם אנו נתקן ועיקר כוונתם כי כ"א ירצו להשתרר כמותן, נהגו קדמונינו לברור פרנסים להנהיג את קהלם ולנהלם, ומכיון שנבררו כל אשר יעשו עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע כך כתב רבינו

אבי העזרי, והרי הגבאים שבעירכם נתמנו על פי הברורים שבררת וברורם לכם רבותינו, ודעת כולם הסכימה לכך ואעפ"י שקבעו זמן ולא בררום כי אם לשנה כאשר שמעתי מ"מ בצאת השנה אם לא פשעו בכלום אלא תיקנו את הצדקה וענין הקהילה למה יעבירום לומר וכי אלו יהיו גבאים לעולם והכתוב אומר למען יאריכו ימים על ממלכתם הוא ובניו וגו' מגיד שאם בנו הגון למלכות הוא קודם לכל אדם ואין האחרים יכולים לומר גם ממשפחתינו נעמיד מלך אעפ"י שיש הגונים כמותו כ"ש הוא עצמו שקודם לכל אדם כל זמן שלא פשע בכלום ואפילו יש הגונים כמותו, ודאי אם בתחילה באו לברור גבאים או לתקן שום דבר תקנה לצורך העיר ילכו אחר רוב דעות המהוגנים זקני העיר וחכמים אבל לשנות ולסלק איש ממלאכתו בלי פשע סבורני שאין להושיב בית דין על ככה. ומ"מ יבררו ב' או ג' אנשים חשובים מן הקהילה שהגבאים יעשו תמיד חשבון לפניהם כמה יש מן הצדקה ומה עושים ממנה ומה ריוח יש להם דכתיב ויצורו וימנו ופ' עשרה יוחסין ועובדא דרב ביבי וההוא גיורא פסק להם רב יוסף רב ביבי דגברא רבה הוא ליעבד שררותא במילי דשמיא וההוא גיורא במילי דמתא משם למדנו שכל צרכי העיר במילי דשמיא כגון קופה של צדקה וכיוצא בה יש לעשות ע"פ גדול העיר ויפתח בדורו כשמואל בדורו ואפי' שאר צרכי העיר ותקנותיה אין לעשות כי אם על פיו כדא' פ"ק דבבא בתרא כאן דאיכא חבר עיר לאו כל כמינייהו דמתנו ועל כן נראה שגבאי הצדקה לא יוכלו כלל לסלקו כל זמן שלא יודע שפשע וגבי גבאי יתומים אע"ג דאכיל ושתי ולביש ומכסי לא מסלקינן ליה כל זמן שלא יתברר שפשע ותלינן אימור מציאה אשכח, ויותר יש להחמיר בנכסי יתומים מבצדקה בכמה דברים מצינו כן ואין להאריך ועל גבאי המס ודאי נכון לכל ירא שמים להתרחק מזה שלא יגבה המס שהספר מונה הגבאים בכלל פסולי עדות וח"ו שהייתי כותב כן או אומר על גובי המס שבעירכם כי מצינו מכשרים שבישראל שהיו גובי המס אבוה דר' זירא וכיוצא בו ואין נכון בזה להאריך כלל אכן נראה בעיני שהקהל יבררו שנים או שלשה מן הקהל שיתמנו עמהם וכל אשר יצטרכו לעשות בגביית המס יעשו כולם יחד ואם הקהל לא יוכלו להשוות דעתם ילכו אחר רוב דיעות המהוגנים כאשר כתב רבינו גרשום מאור הגולה וכן דעת מורי רבינו מאיר זצוק"ל כי בברור לא לחלוק על הקדמונים בא, ואם יש בעדים שמחמת נערותם ולא מחמת רעותם שבהם רוצים לבלבל לא ישמעו להם וזה יתברר על פי רבותינו ואנשי השם אשר דרים בעיירות שסביבותיכם. כן נראה לע"ד העלוב חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

סימן סו

תניא (ב"מ ע"ט א') השוכר את הספינה להילוך לו יין וטבעה לו בחצי הדרך אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן. ושם לשון התוס' על זה אמאי יש לו ליתן לו שכירות על מה שלא הלך עדיין והלא השוכר אנוס הוא שנטבע יינו. ולעיל אמרינן דהיכא דהשוכר אנוס הוא כגון דאתא מטרא ואין צריך להשקותו אבדה פסידא דפועלים ואפילו כפועל בטיל לית ליה. ופי' הריב"ן זצ"ל שהפועל לא איבד שום דבר, רק בטלתם אבל הכא שהמשכיר איבד ספינתו כפועל בטל מיהא אית ליה, כיון שמזומן לקיים תנאו. הא למדת היכא שהפועל לא הפסיד כלום אפילו כפועל בטל לית ליה. ועוד כתבו התוס' שם יותר וזה לשונו אם תאמר הלא השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף א"כ כמה שלא הלך עדיין אמאי לא יחזיר וכי בשביל שהוא מוחזק הרויח ויש לומר כיון שהקדים לו כל שכרו נתרצה שיהיה שלו כל זמן שישאר בידו, ולענין זה קנאו לאלתר דמדעת כן נתן לו. הא למדת דחזקה לשם בשביל שהשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף היה בידו לשמור כל השכירות עד סוף השנה והוא לא עשה כן אלא הקדים לו שם שייך לומר גילה בדעתו. אבל היכא שראובן השכיר את שמעון ללמוד בפניו זמן אחד ושמעון לא רצה להשתכר אם לא שהיה מקדים לו כל השכירות תחילה והקדים לו ראובן כל השכירות תחלה ואחר כך מת ראובן בתחלת הזמן שם אין שייך לומר גילה בדעתו וגם שמעון לא הפסיד כלום רק בטלתו אפי' כפועל בטל לית ליה ומה שקיבל חייב להחזיר לו הכל, זה נראה לפי עניות דעתי.

סימן סז

האשה שקנחה ונראה מקום הקינוח לבן וטהור בלי ספק והניחתו בקופסא, ואחר שעה נהפך לאודם והאדים ממש ומראה לו דם. נראה לומר דאיגלי בהתתיה ומעיקרא דם היה ועמאה נידה ולא מעיקרא לבן היה אלא לכשנעקר הלבין, מידי דהוי כדאמר גבי שחור אע"ג שביציאתו מגופה לא מראה דם לו ולפעמים הלקותא מלבנת כמו שער לבן בבהרת שלקותא הלבינתו, וגם דם נעכר ונעשה חלב וכן ג"כ.

סימן סח

אמר רב פפא (ברכות מ"א ב') הילכתא דברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה אין טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם, דברים הבאים שלא מחמת הסעודה תוך הסעודה טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם שלא מחמת הסעודה לאחר הסעודה טעונין ברכה

לפניהם ולאחריהם. פי' רש"י הבאים מחמת הסעודה ללפת בהם את הפת אין טעונין ברכה דהוו להו טפילה, הילכך כל מידי בין מזון בין פירות שהביאו ללפתן אין בו ברכה לא לפניו ולא לאחריו. שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה וכן כרוב ותרדין שאין לפתן ובאין למזון לשובע טעונין ברכה לפניהם דלאו טפילה נינהו ואינן בכלל לחם דנפטרו בברכת המוציא לחם, ולא לאחריהם דמיני מזון נינהו וברכת המזון פוטרתו. דברים הרגילים לבא אחר הסעודה כגון פירות אפילו הביאן תוך הסעודה שלא מחמת לפתן טעונין ברכה בין לפניהם דלאו טפילה נינהו, בין לאחריהם דאין ברכת המזון פוטרתן דלאו מזון נינהו ע"כ רש"י. משמע מלשונו שאפי' אוכל דייסא או כרוב או תרדין עם הפת אין הפת פוטרתן כיון שהם באים למזון ולהשביע אז הם עיקר כמו הפת ואינם טפילין לפת אלא כשאין באין אלא ללפת את הפת. וא"כ הוא הדין בשר גבינה ודגים שהדבר ידוע שבשר אינו בא אלא למזון ולשובע ולא ללפת את הפת דוקא. ור"ח פי' כל דבר הבא תוך הסעודה מחמת הסעודה לאכול בהן פת כגון מיני תבשילין וכיוצא בהם דעבידי למילפת בהו אין טעוני' ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. ויש מי שאומר אפי' ענבים ותאנים ורימונים וכיוצא בהם שהרבה בני אדם אוכלים בהן פיתן ובזמן שהן תוך הסעודה למילפת בהו פת פטורין ואינן צריכין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. ודייסא כיוצא בהם אבל דברים הבאים תוך הסעודה שלא מחמת הסעודה כגון מיני מתיקה חביצא בדובשא ופיול ודג וכיוצא בהם שבאים למתיקה ולא ללפת, טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם. דברים הבאים שלא מחמת הסעודה לאחר הסעודה כגון אבטיחי' וענבים ורימונים וכיוצא בהם שאין באין ללפת בהן את הפת שהרי סילקו את הפת מלפניה' ועדיין לא רחצו ידיהם הרי אלו טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שכיון שלא באו ללפת בהם אין ברכת המזון פוטרתן. ע"כ פי' ר"ח. ואיני יודע אם רוצה לומר כרש"י או רוצה לומר אפילו כשאכלן למזון ולשובע גם זה קרוי ללפת כיון שאין דרכן לאוכלן בלא פת כלל כ"א עם הפת פי' גבי פירות ובזמן שהם באים תוך הסעודה למילפת בהו פת פטורין וגבי תבשילין לא פירש כן דהיינו בשביל שדרך לאכול פירות בלא פת ע"כ צריך שיבואו בפי' כדי ללפת אבל סתמא טעונין ברכה לפניהם שדרך לאוכלם בלא פת אבל תבשיל שכלל אין דרך לאוכלו בלא פת איך שבא אפילו סתמא למזון ולשובע קרוי ללפת ואין טעון ברכה לפניו. ומ"מ לדברי שניהם על הדג צריך לברך שר"ח מנאו במיני מתיקה שאין באין ללפת והוו מדברים הבאים תוך הסעודה שלא מחמת הסעודה וטעון ברכה לפניו. ומה שסיים ר"ח ודייסא וכיוצא בהם לא ידעתי אם רצה לומר דינם כפירות ודוקא כשבא בפי' ללפת בה את הפת פטורה אבל סתמא חייבת

אפי' אכלה עם הפת לפי שאינה טפילה לפת שהיא באה לעיקר הסעודה להשביע כמו הפת ויהי' ממש פירושו כפי' רש"י. ולפי מה שהבנתי פי' רש"י אז דוקא היכא דעתו לאכול פת אלא שאינו יכול לאכול פת חריבה ומביא מלח או שומן סתמא אינו מביאן אלא ללפת ואפילו תבשיל או בשר אם הוא יודע בעצמו שאינו מביאו אלא ללפת ואם היה ערב לו לאכול פת חרבה לא היה מביאם אין טעונין ברכה שהפת פוטרתן אבל אם הוא יודע בעצמו שאפי' אם היה ערב לו לאכול פת חריבה היה מביאם לפי שרוצה לאכול בישרא וכווריי ולהשביע עצמו מהם ולא מן הפת לבד אז אין הפת פוטרתן אפילו אכלן עם הפת ושמא גם פר"ח רוצה לומר כן. אבל רבינו אבא מארי זצוק"ל כאב וז"ל ודייסא שפי' רש"י שאין הפת פוטרתן היינו כשאינו אוכלה עם הלחם אבל כשאכלה עם הלחם אז הפת פוטרתו כדפי' ר"ח. ופי' רבינו יהודה ב"ר יצחק דדברים הבאים מחמת הסעודה כיון דאדעתייהו קבע סעודתיה ואדעתייהו ברך ברכת המוציא כדי ללפת בהם את הפת אפילו אוכל מהם בלא פת אין טעונין ברכה לפניהם. וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל ונראין דבריו. וכפי מה שכתבתי אז לצאת ידי שניהם טוב שאדם יברך על הליפתן והתבשיל ברכה השייכא לו ואח"כ יברך על הלחם. ועל היין ששותין תוך הסעודה שאין הפת פוטרתו לפי שגורם ברכה לעצמו אעפ"י שאינו אוכלו עם הפת הוי שפיר בא תוך הסעודה מחמת הסעודה שעיקרו בא לשרות אכילה שבמעיו כדפי' ר"ת דאי אפשר לאכילה בלא שתיה כדאמרי' אכל ולא שתה אכילתו דם ולא דמי כלל לתבשיל שפי' לעיל שאפי' אוכלו עם הפת טעון ברכה כשאינו בא ללפת. ובפלוגתא דרב ורב כהנא ור"נ ורב ששת דלקמן שאומר רב כהנא ור' ששת דיין שתוך המזון אינו פוטר יין שלאחר המזון דזה לשרות וזה לשתות וקיי"ל כרב כהנא ור' ששת וכר"י וכל תלמידי דרב דאמרי אינו פוטר. ופי' רש"י יין שבתוך המזון לשרות אכילה שבמעיו הוא בא לא היו רגילים לשתות תוך הסעודה אלא מעט לשרות ע"כ רש"י. ומלשונו שכתב אלא מעט לשרות משמע שאם שותה תוך הסעודה הרבה יותר מכדי לשתות, לשתות קרינן ביה ופוטר יין שלאחר המזון וכפי מה שכתבו רבותינו שאין לברך על שום משקה תוך הסעודה אלא על היין שמא דוקא כשאינו שותה אלא מעט כדי לשרות ולפי שזהו צורך הפת הפת פוטרתן אבל אם שותה יותר מכדי לשרות אין הפת פוטרתן וע"כ כפי מנהגינו שאנו שותים תוך הסעודה הרבה יותר מכדי לשרות צריך לברך על כל משקה תוך המזון. ויין שתוך המזון פוטר יין שאחר המזון דזה לשתות וזה לשתות וגבי הא דאמרינן יין שתוך הסעודה אינו משכר נר' כגון שאינו שותה כ"א מעט כדי לשתות אבל אם הוא שותה הרבה יותר מכדי לשרות אפי' תוך הסעודה וכן אנו רואין בעינינו כשאדם שותה תוך

הסעודה הרבה משתכר. ירושלמי אבא בר רב כהנא אומר יין חדש ויין ישן צריך לברך שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך היסח הדעת כמי שהוא שינוי מקום וכתב רבינו אבא מרי זצוק"ל וז"ל ועתה ע"כ הא דקתני יין חדש ויין ישן צריך לברך היינו ברכת בפ"ה מדקתני סיפא שינוי יין אין צריך לברך דהיינו ברכת בפ"ה דאילו הטוב והמטיב הא אמרן בשמעתתן דצריך לברך, ותו דומיא דשינוי מקום והיסח הדעת דמיירי בברכת בפ"ה. ושינוי יין אין צריך לברך בפ"ה אעפ"י שהשני משובח מן הראשון דומיא דחדש וישן שהישן משובח מן החדש אלא חדש וישן שאני שהם כמו שני מינים עכ"ל. ואיני יודע אם רוצה לומר דתרתי בעינן שהישן טוב מן החדש וגם הוו כמו ב' מינין וא"כ ישן תחילה ואח"כ חדש אין צריך לברך בפ"ה או שמא אינו תלוי בחשיבות אלא משום דהוו בשני מינין וא"כ אפי' ישן וחדש צריך לברך בפ"ה וגם זכורני שמורי נכדי הרב ר' שלו' בר' ברוך ה"ק כפי מה שמדמה חדש וישן לשינוי מקום תימה שאם שתה במזרח ועמד וישב במערב שינוי מקומו הוי היסח הדעת וצריך לברך ואם אחר ששתה כאן במערב חזר ושינה מקומו למזרח הוי נמי היסח הדעת וצריך לברך ה"נ אם שתה חדש ובא לשתות ישן צריך לברך ואם שוב ירצה לחזור ולשתות חדש יצטרך לברך וזה לא מסתבר כלל. ורציתי לומר שחדש וישן צריך לברך על כל בריאה ובריאה לפי שטעם היין משתנה משנה לשנה שפעמים יינות של שנה משובחים מחברתה משא"כ בשאר פירות וכפי זה אפילו אם החדש יתיישן צריך לברך ולא יהא חילוק בין שתה ישן וחדש בין שתה חדש וישן. ומעניין הטוב והמטיב שצריך ואם היה אפשר לפרש הירושלמי יין חדש ויין ישן צריך לברך הטוב והמטיב אפילו אם אינו שותה אלא הוא לבדו מחמת שהושפעה טובה לעולם ביין חדש והוי ליה שפיר הטוב לי והמטיב לחבירי. ואעפ"י ששותה החדש תחילה מ"מ ברכת הטוב והמטיב באה על שניהם על החדש ועל הישן דהא אם לא היה שותה כ"א אחד מהם לא היה מברך דעל רבוי יינות נתקנה והרי נתרבה יין לכל העולם אבל שינוי יין שרוב העולם אין להם שינוי יין לא יברך אלא א"כ יש שותה עמו. שינוי מקום צריך לברך פי' אם שתה כאן שני מיני יינות ושינה מקומו ושותה גם שם אותן שני מיני יינות ששתה במקומו הראשון צריך גם כאן לברך הטוב והמטיב. אף ע"פ שכבר ברך במקום הראשון דכי היכי דשינוי מקום מחייבו בברכת בפ"ה ה"נ מחייבו בברכת הטוב והמטיב. וכן היסח הדעת לאפוקי מיש בני אדם שאומרים שאין לברך ברכת הטוב והמטיב היכא ששתה מזה היין תוך ל' יום. ומורי רבינו מאיר זצוק"ל אמר לי שתלמידי רבינו שמחה היה אומר שיש כן בירושלמי בפ' הרואה ואני קריתי כל הירושלמי דפ' הרואה ולא מצאתיו בו. ומה"ר אהרן בן מורינו הרב ר' יונתן אמר לי

מאיזה טעם נחלק בין ברכת בפ"ה לברכת הטוב והמטיב כמו שחייב לברך בפ"ה בכל עת שבא לשתות יין כן גם יברך הטוב והמטיב בכל עת שבא לשתות וישר בעיני א"נ יש לפרש שינוי מקום אם בירך הטוב והמטיב על יין חדש שגדל במדינה פלוני או נהר פלוני ושוב שותה יין חדש שבמדינה אחרת או שגדל בהר אחר וטעמו משתנה לטיבותא בכל שנה וזה דבר הידוע לכל יחזור ויברך הטוב והמטיב מטעמא דפרישית.

סימן סט

מי אנכי ומה חיי עפר רימה ותולעה, ואתם אנשים חכמים ונבונים ה"ר אשר בה"ר אליקים ור' יעקב ב"ר משה ור' מנחם ב"ר תמר נסתכלתם בקנקן חסר וריקן מכל טוב אכן לא גרע מנאמן עלי רועי בקר והנה אמר לי השליח לפרוס לכם אם כתבו לי מזה הענין כלום תחילה והנני נשבע לכם באמונתי כי לא ידעתי מן הדברים כלום לא בכתיבה ולא בשמיעה אפילו ברמז כל דהו וחס ליה לזרעא דאבא לעשות כן, והטענות קריתי ונלאיתי נשוא לקרותם אשר הם באורך בלי צורך וקלטתי הסולת והנחתי הפסולת לפי חסרון דעתי אשר נ"ל במה הדבר תלוי כגון אודות האשה אשר טענה לאה שאינו יורה כחץ, מעשה בא לפני רבינו אבי העזרי זצ"ל כי האשה צעקה על בעלה ששהתה עמו ט"ז שנים ואינה יכולה לסבול יותר כי דרך נשים אין לו ונשבעת שלעולם לא תבנה אשה ממנו ובאה מחמת הטענה שאין לה לא בנים ולא קרובים שתוכל לישען עליהם לעת זקנותה והרבה נתענתה תחתיו כי כמה פעמים נתקרבו ונתרחקו שלא ידענו מה היה להם וכמה פעמים החמיצו את דינה בבקשה ובפיוסים להטיל שלום ביניהם ולא הועלנו ועל כל זה נשאל לרבינו אבי העזרי זצ"ל והנה השיב על זה וז"ל דדעתו נוטה לדבר האמת דההיא דנדרים איירי בבאה מחמת טענה שאל"כ מ"ט דמשנה ראשונה והיא תובעת אותו להוציאה לכן חששה למשנה אחרונה לתולה עיניה באחר ולא כייפינן ליה לגרשה אפילו מוחלת לו כתובתה אלא יעשו דרך בקשה אבל דיבמות מיירי היא אמרה מיניה ואף על פי כן אינה תובעת לגרשני ואם הוא כופני לקבל גט יתן לי כתובתי והוא אמר מינה הדבר לא אתן לה כתובה, בהא אמרינן דאיהי מהימנא דאיהי קים לה ביורה כחץ טפי מיניה והשתא אין לחושדה בתולה עיניה באחר והלכה כמשנה אחרונה, והיכא דאין לחושדה כייפינן ליה לגרשה ולומר רוצה אני כדמוכח ס"פ אע"פ וכותבין עליו אגרת מרד ואפילו אם מודה שמתקשה ויכול לבא עליה הרי מהימנא לומר אינו יורה כחץ ולא יוליד ואם תובע הוא לגרש יוציא ויתן כתובה. והך דנדרים כגון שהיא תובעתו לגרש וכ"מ בגמ' בנדרים אמר נהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי ידע משום הכי משקרת

כשתובעת היא לגרשה מכלל דאם אין לחושדה ואינה תובעת לגרשה וכדפר"י לעיל איהי מהימנא ואפי' ידע בביאה וגם מודה לו כל זה כתב רבינו אבי העזרי ז"ל ויותר האריך בתשובה זאת אכן שאין שייך לעובדא דידן. הא למדת דעובדא דידן שתובעת לגרשה הלכה כמשנה אחרונה וחיישי' לתלתה עיניה באחר ולא מהימנא ואפילו מוחלת כתובתה ואפילו בבאה מחמת טענה כההיי' דנדרים השמים ביני לבינך ופי' שאינו יורה כחץ ושם כמו כן באה מחמת טענה כדפ' רבינו אבי העזרי זצ"ל ופי' אפי' מוחלת כתובתה וכתב ע"ז ששהתה ט"ז שנים הא למדת שאפי' שהתה ט"ז שנים ובאה מחמת טענה וטענה שאינו יורה כחץ ומוחלת כתובתה כשתובעת לגרש כעובד' דידן לא כייפינן ליה לגרשה וכסברת רבינו אבי העזרי זצ"ל וכ' רבינו יצחק אלפסי זצ"ל וז"ל דההיא דר' אמי קאי אמתני' ושהה עמה י' שנים ולא ילדה וקאמר מינה הוא דלאו בת אולודי היא ולית לה עלי כתובה ובעינא לאפוקה דהא שהה גבה י' שנים ולא אולידה. והיא אמרה ממך היא דאינו יורה כחץ הלכך אי בעית לאפוקי הב לי כתובתי מאי וקאמר ר' אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת דאיהי קים לה ביורה כחץ הילכך לא מצי לאפוקה עד דיהיב לה כתובת' וליכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר בכה"ג דהא אנן מפקינן לה בעל כרחה אבל ההיא דנדרים לאו על הדין עיקר אמירה אלא במי ששהתה עמו י' שנים ואתי' למיתבע לאפוקה ולמיתן לה כתובתה כי הוא לא בעי כלל לאפוקה עכ"ל האלפסי. הא למדת שגם האלפסי מודה שאפי' בשהתה עמו י' שנים ולא ילדה אי היא אמרה אינו יורה כחץ למשנה אחרונה ועשו דרך בקשה כשהיא תובעת לגרש כמו עובדא דידן וחיישינן שמא עינה נתנה באחר זהו אפילו כ"כ בבאה מחמת טענה ומוחלת כתובתה וכן רבינו אפרים זצ"ל וכן רשב"ם זצ"ל כולם הסיקו דההיא דר' אמי אירי כשאינה תובעת לגרשה, אבל אם תובעת לגרשה אינה נאמנת כ"ז כתוב באור זרוע. וכן הסיק רבנא זקיני זצ"ל לכן בעובדא דידן שתובעת לאה את ראובן לגרשה אעפ"י שבאה מחמת טענה ואפי' מוחלת כתובתה ואפי' שהתה עמו י' שנים חיישי' שמא עיניה נתנה באחר דלא מהימנא ולא כייפינן ליה לגרשה כדברי רבינו אבי העזרי זצ"ל לכן מכח הלכה אינה נאמנת לומר מטעם יורה כחץ ובאה מחמת טענה ומוחלת כתובתה לכוף ליתן גט לראובן בעלה. אכן מכח תקנת הגאונים כופין ליתן גט במורדת על בעלה ואינה חפצה בו כאשר כתב רבינו ישעיה מטרני זצ"ל בן רבינו אלי' זצ"ל לרבנא זקני זצ"ל וז"ל אם היא מורדת על בעלה ואינה חפיצה בו אעפ"י שאינו דין מכח הלכה לכוף את בעלה ליתן גט מ"מ גאוני הישיבות של בבל מזמן רבנן סבוראי שהיו אחר ההוראה תקנו שיכופו הבעל ליתן גט למורדת מיד וכן כתב בה"ג וכן כתבו גם רב האי גאון ורב שרירא גאון

וכל הגאונים שיותר משלש מאות שנה היה בימיהם שנתקנה זאת התקנה ואין לזוז הימנה וכן כתב רב אלפסי בפסקים ואין מי שיכול לעקור תקנת ב"ד הגדול שבבבל עכ"ל רבינו ישעיה בן רבי' אלי' זצ"ל ושאלתי את אבא מארי זצ"ל מה טעם שתיקנו והשיב לי כדי שלא יצאו בנות ישראל לתרבות רעה וכ"כ בס' המצות בשם רב שרירא גאון זצ"ל במורדת דלא משהינן לה אגיטא כלל פן תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה. אלא נותנים לה גט מיד כתקנת הגאונים אחר ארבע שבתות עכ"ל ס"ה. לכן גם עובדא דידן ראובן זה אעפ"י שאינה דין מכח הלכה מ"מ אחרי שמורדת בו ואמרה מאיס עלי כייפינן ליה ליתן גט מיד כתקנת הגאונים. אכן אודות הממון והנכסים במה הוא יזכה ובמה היא תזכה רבותינו חלוקים בזה כי בס"ה כ' וז"ל וכל מה שכתב לה בעל אפי' תפסה מוציאין מידה אבל מה שהביאה אין מוציאין מידה עכ"ל ס"ה וכן איתא בתו' מה"ר אליעזר זצ"ל וז"ל ומצא רבינו יהודא בכתב רבינו שרירא זצ"ל שתיקנו בימיו לתת גט לאשה לאלתר וכ' נמי רבינו יהודה זצ"ל דרבנן סבוראי תקנו למשקל מינה מאי דתפסה ולמיתן גט לאלתר עכ"ל. והכל פי' שכופין ליתן גט לאלתר כדי שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה כן אמר לי אבא מארי זצ"ל. ומה"ר אליעזר זצ"ל כתב בשם האלפסי זצ"ל דלא קנסינן לדידה מה שהביאה עמה וכ"כ בשם מהר"ם אבל אבא מארי זצ"ל אמר לנו שתחילה היה דן מהר"ם זצ"ל כן אבל בסוף ימיו פסק דקנסינן ליה בכולה אפי' במה שהביאה עמה וכ"כ לקהילות לתקן וכ"כ ה"ר אביגדור כ"ץ זצ"ל דקנסינן לה בכולה. והוסיף מהר"ם זצ"ל אפילו מאי דתפסה ואפי' ממה שהביא' קנסינן לה בכולה, וכן אמר לתקן לקהלות מחמת דלא אכשור דרי ורבו המורדות, וכן כמדומה לי על האמת שגם אבא מארי זצ"ל היה מודה ופסק כן לכן נראה לי כ"ש וכ"ש עתה בדור הזה דלא אכשור ולא אכשור דרי דקנסינן לה בכולה אפילו מה שהביאה עמה ואפילו במאי דתפסה ואפילו ממה שהביאה עמה מוציאין מידה ונותנין לו. אכן נ"ל זהו דוקא כגון נכסי צאן ברזל אבל נכסי מלוג נ"ל דכולי האי פשיטא דלא קנסינן לה אלא אלו יוצאין עמה כשיתן גט לכן נ"ל שאין צריך להאריך בזה מה דין הנכסים שנפלו לה עתה אם היה נכסי מלוג או לאו ואפילו הן נכסי מלוג אחרי שסופו ליתן גט יוצאין עמה ואין לו חלק בהם. אכן שאר הנכסים הן שהוא הכניס הן שהיא הכניסה הכל של ראובן ואפילו אם היא מוחזקת לאלו הנכסים מוציאין מידה הן ממה שהכניס הוא הן ממה שהכניסה היא. לכן ראובן זה חייב ליתן גט מיד, ואם אינו רוצה כופין אותו והנכסים יתנו לו הכל הן שהכניס הוא הן שהכניסה היא ואפילו אם היא מוחזקת מאלו הנכסים כל מה שהיא מוחזקת מאלו הנכסים מוציאין מידה. אכן הנכסים אשר עתה נפלו לה יהיו שלה הכל. ואודות השבועה אשר קבל עליו

בשבועה ליתן גט ועבר נ"ל כי בזה לא נקרא עבריין, כי אחרי שחייב ליתן גט ולקיים מצוה דרבנן ונשבע על זה לקיים תנינא נשבע לקיים את המצוה ולא קיים את המצוה פטור ואפילו במילי דרבנן שייך זה דליתיה בלא יקיים, ואחרי שסופו ליתן את הגט א"כ כשיתן את הגט למה יתחייב הקנס שנדר אם לא יתן את הגט והלא יתן גט, ואם בשביל שקבע זמן ליתן גט מתי שתתבענו ועבר הזמן ולא נתן הגט, בזה לא נתחייב הקנס וכן כתב אבא מארי זצ"ל על מעשה אחד כי ראובן אמר לשמעון אם לא אקנה לך קרקע שלי קודם חנוכה יהיה ספר זה קנוי לך מעכשיו בבית דין חשוב וכשהגיע ערב חנוכה לא הקנה. וכתב אבא מארי זצ"ל דנ"ל דיקנה לו עדיין אחר חנוכה והיום שהתנו לאו קפידא דדוקא גבי גט תנן במי שאחזו (ע"ד א') הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן עד ל' יום אם לא נתנה תוך ל' יום אינה מגורשת דאמר בגמרא קמ"ל דקפיד' הוי. ונ"ל דדוקא התם דלרחוקה קאתי אע"ג דקיימא לן כרב הונא והיא תתן ולא חיישינן לטעמא דלרחוקה הכא שאני כיון שפי' בהדיא אמרינן דקפידא הוי דטעמא משום דלרחוקה קא אתי אבל בעלמא לזרוזי קאתי והקונה והמקנה שניהם נתכוונו שאם לא יקנה לו קרקע שלו נקנה לו הספר אבל אם יקנה אפי' אחר חנוכה אז לא קנה הספר עכ"ל וכתב ג"כ ולא דמי למי שפרע מקצת ומשליש שטרותיו דר' יוסי אומר יתן דהתם כל עיקר התנאים לא הוצרך אלא עד שיפרע לו ליום פלוני דאי לפרוע ע"כ יפרע. וכן ההיא אם אי אתה נותן לי מיכן עד ג' שנים כו' דהתם נתכוון לקנות גוף הקרקע אבל הכא לא נתכוון לקנות גוף הספר אלא שיהיה בטוח שיקנה לו הקרקע. ונ"ל קצת לדמות לומר דעדיפא להוא דזבין נכסי אדעתא למיסק לארעא דישראל דכה"ג דברים שבלב אינם דברים עכ"ל אבא מארי זצ"ל ויותר האריך בראיות. הרי אתה רואה דבעלמא כשקבע זמן אמרי' דלאו לקפידא איכוון אלא לזרוזי אלא גבי גט דלרחוקה קאתי פי' ובקושי הוא מגרשה הלכך קפידא הוי דסבר לא תתנם או עד אדהכי והכי מפייסי' לה כפי' רש"י בתחלת הסוגיא כ"ש הכא ששייך לומר דהא אפי' בעלמא לזרוזי הוא דקאמר כ"ש שבקושי מגרשה אימור לזרוזי הוא דקאתי לכן אחרי שצריך ליתן גט וסוף יתן גט משום שעבר קביעו' הזמן ולא נתן ליום קביעות הזמן לא יתחייב קנס ואפי' אם נדר לה ליתן מן הנכסי' אפי' אם יוציא אנן סהדי שלא ידע שכן הדין אלא היה סבור שהיתה מרווחת בדין אבל אם היה יודעת דקנסינן לה בכולה לא היה נותן לה פרוטה אחרי שבע"כ מגרשה הוי ליה קנין טעות חוזר ואפי' אם נשבע על ככה הוי לי' כהקדש טעות חוזר וכשבועות שגגות שמותרין ויתר הדברים על אודות הקנטורין וחרופין אשר טען האפטרופ' על ראובן אין דינם מסור בידי אלא לפי הרבנים שבעיר כי הכל לפי המבייש והמתבייש ולפי הקנטור שהכעיסו

עד שאמר לו הגידופי' הללו, כי כ"כ רבנא זקיני זצ"ל כי אין חרם אלא בפסול משפחה כגון ממזר ועבד אבל כפר בתחיית המתים ונשתמד אין זה שום פסול לבניו אלא גנאי ובזיון הוא שבניו מגונין ומבוזים מחמת כן וע"כ יש עליו דין לפי ראות עיני דייני העיר כי הכל לפי המבייש והמתבייש ולפי הקנטור שקנטרו והכעיסו עד שאמר לו הגידופים הללו, ואודות אשר טענה לאה כי באתה לידי הפסד מחמת שסגר לה החדר בדיני גוים כפי מה שכתבתי שכל הנכסים יהיו שלו לכשיתן גט לבד מנכסי מלוג ומסתמא בזה לא הפסידה א"כ איהו דאפסיד אנפשיה ורוח והצלה יעמוד לנו ולרבותינו עמנו ועם כל ישראל יצחק בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן ע

אדני החבר ר' נתן שאל כדת מה לעשות לבחור אחד אשר נדר על דעת רבים ואמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי חוץ מחטין אם אשחק בקוביא לא בגיני ולא בגין אחרים ויהי היום ויצחק בגין אחר כי הציקתהו רוחו ועתה זה הבחור אשר עות ויכלם מאוד ועתה בא לשאול אם יש לו תקנה, כי אמר אבי כי אותו הנודר שכח לגמרי את נדרו בשעה ששחק בקוביא א"כ הוי ליה נדרי שגגות ועדיין לא חל הנדר כדתנן ספ"ג דנדרים (כ"ה ב') נדרי שגגות א' קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה, שאיני אוכל ואיני שותה ושכח ואכל ושתה ואע"ג דלא קתני בסיפא קונם אם אוכל אם אשתה אלא קתני שאני אוכל שאני שותה מ"מ כך הוא פתרונו שנודר על תנאי קונם דבר זה עלי אם אוכל אם אשתה והאכילה והשתיה הם התנאי שעל ידיה' חל הנדר וקתני דהוי נדרי שגגות ומותר שלא חל הנדר. ובספ"ג דשבועות (כ"ח ב') מייתי הך משנה גבי שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו דסבירא לן לכולהו פירושי דשמעתתא דהתם שאם אכל התנאי בשוגג שלא חלה השבועה משום דבעינן האדם בשבועה ואינו אדם בשבועה בשעה שיש לו השבועה לחול דהיינו בשעת אכילת התנאי ומייתי עלה הך משנה דנדרי שגגות, והא דתני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות ואפילו למאן דמחמיר בריש ד' נדרים (כ"א ב') לומר דד' נדרים הללו צריכים שאלה לחכם ואין נראה לומר דאפילו לא חל נדרו ע"י ששחק בקוביא בשוגג מ"מ על ידי שלא עשה מסתמא תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה וכל תנאי שאיני כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי והתנאי בטל ומעשה קיים וחל נדרו משעה שעשאו ואפילו לא שחק כי נראין הדברים שמועיל כמו גילוי הדעת כמו (כתובות צ"ז) זבין ולא איצטריכו ליה זוזי דהדר זבינו ושטר מברחת (שם ע"ט א'). וההיא דרבי שמעון בן מנסיא (ב"ב קל"א א') שאם היה בנו קיים לא היה

כותבם וקפצה ונשבעה (ב"ק פ' א') כל מי שיבא עלי איני מחזירתו דאפילו גילוי הדעת לא היה שם, ואמרינן לא נתכוונה זו אלא להגין לה וכמה דברים שאינם צריכים ולא הוו דברים שבלב משום דאנן סהדי שכך היה בדעתו ודומיא הא דאמרינן (נדרים ל' ב') הנודר מן הנולדים והרבה דברים יש בנדרים ואנו הולכין אחר הידוע לו מה שיש בדעתו ולא חשבינן ליה דברים שבלב והכי נמי בידוע שלא נתכוון לאסור כל פירות שבעולם על עצמו חוץ מחטין אלא א"כ ישחוק ואפילו לא נאמר כן בכל נדרים אלא נאמר כהלכה נדרים שהתנאי בטל ומעשה קיים שלא עשה כתנאי בני גד ובני ראובן הכא מיהא וודאי דבר ידוע הוא שלא נתכוון לאסור כל פירות שבעולם עליו כל ימיו חוץ מחטין בחנם אלא אם כן ישחק בקוביא כמו שאמר ויש כאן גילוי דעת גדול ועדיפא מההיא דקפצה ונשבעה שהבאתי לעיל ומטעם שלא התפיס בדבר הנדור לומר יאסרו כל פירות שבעולם עליו בקונם או בהקדש אין נראה לומר שלא חל הנדר אם לא אמר בקונם או כהקדש כשעשה נדרו דלא גרע מידות נדרים ואפילו אמר כנדרי רשעים עלי נדר בקרבן כדאמר' פ"ק דנדרים (ט' א') ובדבר מועט מאד חשבינן ידות נדרים כדפרישית, כ"ש כאן שנראה יד גמור ואמנם מתוך כתבו נראה שהצקתהו רוחו ושחק במזיד וזכר היה מנדרו או מתחלת ישיבת השחוק או לפני עמדו משם וראוי היה להחמיר עליו ולעונשו כאשר לא נזהר על תחלת הנדר פשע שנדר דבר שאין לו תקנה עולמית אם ישחק בקוביא אחרי שהיה מכיר שדעתו קלה עליו ולא יוכל להתחזק ולהעמיד על עצמו מן השחוק והוסיף על חטאתו פשע לשחוק ואסר עצמו בכל פירות שבעולם, חוץ מחטין שאי אפשר לעמוד בו כל ימיו בלא מכשול עון וחטאה גדולה ואי אפשר שלא יעבור על נדרו בשום פעם כל ימי חייו וגבי נדר בחרם וכו' לר' מאיר וגבי נדר ועבר על נזירותו לכולי עלמא מחמירין עליו לעונשו פ"ב דנדרים וראוי היה שלא לבקש שום תקנה עד כמה ימים שלא ינהגו קלות ראש בנדרים אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו שלא להחמיר עליו כל זמן שלא עבר על נדרו כי יש לדאוג פן לא יעמיד עצמו לשמור נדרו אחרי שראינו דעתו קלה עליו כל כך שלא יוכל לפרוש יצרו מלשחוק, על אחת כמה וכמה שלא ימשול ברוחו להזהר מכל פירות שבעולם חוץ מחטין כל ימי עולם, ומזה טעם נראה שיש למצא לו שום תקנה להיות לו הפרה לנדרו דהוי כמו לדבר מצוה כי ידוע וברור לנו שאי אפשר לעמוד בו כל ימי חייו ואי אפשר שלא יכשל בו כמה פעמים וזהו דבר מצוה שאם לא יתירוהו יבא לידי מכשול ועון כל ימיו לעולם והיה כי ירעב והתקצף כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם ונמצא כל ימיו בעברה, ורואים אנו שאינו חסיד ופרוש כל כך שיכוף יצרו לקיים נדרו כל ימי חייו ואם כן תלמוד תורה הוא ורגיל לעסוק בתורה, נמצא ממעט

ממלאכת שמים ומבטל תלמוד תורה ומרתו מרה ולא יוכל כפרה ואפילו בעיר שאין בה פירות אין תלמיד חכם רשאי לדור כ"ש הנאסר מכל פירות שבעולם חוץ מחטין שמתבטל מתלמודו וזה הטעם נראה הגון אבל לשון ראשון שפירש שאי אפשר שלא יבוא לידי מכשול מרופה בידינו, ואמנם נראין הדברים כי האוסר כל פירות שבעולם עליו אסור בבשר ובכמה דברים שיש לתלות שהם בכלל כל פירות שבעולם, ואף על גב דאמר' בהנודר ירק (נ"ה ב') הנודר מן הפירות בשנה זו אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים וטלאים ובבצים ובגוזלות, גדולי שנה עלי אסור בכולם מ"מ כשאמר כל פירות שבעולם עלי נראה שאסור בכולם דהא דחשיב בשבועות פ"ג (כ"ט א') שבועת שוא כשאומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר לפי שאי אפשר לו לקיים שבועתו כמו שבועה שלא אישן שלשה ימים דמלקין אותו ויישן לאלתר דהוי שבועת שוא, ואם אין בשר בכלל פירות שבעולם, מסתבר שלא היה חשוב שבועת שוא דאפשר לו להיות בבשר דבשר שמן מייתב דעתו טובא כדאיתא פרק בתרא דיומא וסוף פרק חזקת הבתים (ס' ב') מצינו גבי רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר שלא לשתות יין לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות ולחם הפנים אפשר בפירות פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים, ה"ה הכא מיתסר דאפשר בבשר חלב וגבינה אבל נראה שכלם בכלל כל פירות שבעולם כגון דגים ופשתן וצמר וקנבוס ומשי ועצים וכמה דברים הגדלים ונולדים זה מזה וכהמה וכהמה דברים נקראים פרי מפרי וגדולי קרקע הלכך הכי נמי בנדר זה אע"פ שאמר חוץ מחטין נראה הדבר שיבוא לידי מכשול כמו שנאמר שאסור בבשר בחלב, וכ"ש אם יאסר ברוב דברים שהזכרתי, ואע"ג דפרק בתרא דנדרים (ע"ט ב') תנן ואלו הן ענוי נפש אמרה קונם פירות שבעולם עלי יפר מ"מ חל נדרה וצריכה לקיימו עד שיפר וא"כ אינה יכולה לעמוד בו הוי לי' נדר שוא ואין צריך הפרה ומיד עברה עליו בלא יחל דברו ומותר לאלתר בלא התרה כמו שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו ויישן לאלתר, יש לחלק ולומר דשאני התם דלא אמרה כל, אבל היכא דאמר כל פירות שבעולם הוי נדר כדמוכח ההיא דשבועת פ"ג שהבאתי כל פירות משמע שכולל ומוסיף הרבה דברים וגם לשון שבעולם משום שכולל הרבה דברים מכשאומר פירות העולם והא דאמר פ"ד דנדרים (כ"ז ב' כ"ח א') גבי נודרים להרגים ולחרמים באומר יאסרו פירות העולם עלי אם אינן של המלך ופריך כיון דאמר יאסר איתסר כל פירי דעלמא משמע השתא דמיתסרא כל פירות דעלמא עליה אע"פ שבלשון הנדר לא הזכיר רק פירות שבעולם בלא כל איכא למימר דבפירות נמי גרס' איתסר פירי דעלמא עליה ולא גרס כל, ואפילו גרס ליה י"ל דלאו דוקא קאמר כל

פירי דעלמא אלא כל אותן פירות שאסר על עצמו וכן פ' השולח (ל"ד ב' ל"ה א') ונדרת ואסרת כל פירות שבעולם דלא קבלה מכתובתה אלא גליפקרא אחד וכו' ואפי' גרס כל י"ל דלאו דוקא נקט כל אלא בשאר כי נראה לומר דשפיר מיירי שאמרה כל ונאמנת לגבות בכך משום שאם היא משקרת עברה בבל יחל לאלתר כדין נדר שוא ושבועת שוא כדפר"י (שם ב' תד"ה אבל) דהא לעניין גביית כתובתה לא מהימנינן לה בכה"ג דא"כ היכי חיישינן התם דילמא אזלא גבי חכם ושרי לה תדור היום ותאכל בפנינו, או שום נדר אחר תדור ותעבור עליו בפנינו אלא ודאי בעינן שתה' נודרת לפנינו דבר שימשך האסור עליה עולמית אם היא משקרת ומטעם קידוש והבדלה אינו נחשב דבר מצוה דאפשר דנפיק בקדוש והבדלה דאחריני אע"פ שהוא לא ישתה ואע"ג דאינו ראוי לשתות קידוש והבדלה דאפילו זמן דיום הכפורים היינו אומר על הכוס ולמיתבי' לינוקא אי לאו משום דאתי למסרך ועוד דאפשר לקידושי אריפתא ולא בדולי אשכר של חטין דאפשר שיחשב לו חמר מדינה אחר שאסור ביין. ועד שאתה אומר שהוא דבר מצוה משום ד' כוסות ומרור וקידוש והבדלה יכול אתה למצוא שבתות וי"ט דכתיב וקראת לשבת עונג וביום טוב בעינן נמי לכם לר' יהושע ואפילו לר' אליעזר נמי בעינן לכם בעצרת ובשבת כדאיתא באלו דברים בפסחים (ס"ח ב') ומטעם דאי אפשר לו לאכול פת חטין שלא יהא בו מקצת משאר מינים אין להתיר לו על ידי טעם דקונמות הוי דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל, חדא דאם אינו חשוב לדבר מצוה אין לו הפרה כיון שהוא על דעת רבים והוי ליה דבר שאין לו מתירין, ועוד דאי אפשר לו לטרוח להיות בורר גורנו ואת עירמה שלו שלא יהא בה משאר המינים, ועוד דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל היינו דוקא במינו אבל בשאינו מינו בטל כדאיתא בירושלמי דנדרים. ואל תשיבני על מה שפירשתי דחשיב דבר מצוה משום דאי אפשר לו שלא יבא לידי מכשול והלא כל נודר על דעת רבים אין לו הפרה ואין חשוב דבר מצוה מה שמצוה להפר נדרים כדא' הנודר כאלו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן כי שם אין דבר ברור כל כך שיבא לידי מכשול במה שהוא מקיימו ואינו מתירו אבל כאן דבר ברור נר' שאי איפשר לו בלא מכשול כל ימי חייו הרבה כמה פעמים ור"ת היה מפרש טעם דלדבר מצוה יש לו הפרה משום דמסתמא ניחא להו לרבים בהפרה וה"ה הכא מחמת המכשול הידוע וקרוב לודאי ומעוט מלאכת שמים כדפרי' מאחר שאין שום קלקול והפסד בדבר שיתירו לו כמו שיש קלקול בנדר דאלמנה ובנודר ועי"כ שוב היינו מתירים אותם כי אם היה קלקול בהפרה כמו לשם נר' שלא היה נחשב היתר דבר מצוה בטעמים קטנים הללו שפירשתי כי אעפ"י שנכון שלא לשחוק בקוביא מ"מ אין זה קלקול שיש להזקיקו לידור

על כך כמו נודר ועובד ואלמנה ופשע בינוקי שיש בהם טעם הראוי להזקיקו לידור וא"ת ונדר אלמנה ונודר ועובד ניחוש למאן דאמר אין צריך לפרט את הנדר דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה ומה יועיל תירוץ שמתרץ התלמוד דאדרינן ליה על דעת רבים מ"מ יהא לו הפרה מטעם זה דהוי לדבר מצוה אם נדר מדבר שאי אפשר לו להיות בלא מכשול כי האי מעשה כיון דמטעם זה אנו באים לחוש בו לדבר מצוה דבשלמא למ"ד צריך לפרט את הנדר ניחא דכיון שיבא לפני חכם להתירו יפרש למה עשאו לאותו נדר שוב לא יתיר לו על ידי טעם זה של מכשול שהרי יותר יש קלקול בהפרתו כדפרישת אבל למ"ד אין צריך לפרט את הנדר קשה כדפיר'. איכא למימר הואיל דבשעה שהדירו את הנודר או לאלמנה הדירו על דעת רבים ופירשו להם שמדירים אותם על דעת רבים כדי שלא יהא להם הפרה מאז נודע להם כי אין טעם המכשול חשוב להתיר על ידו מטעם דפרישת ושוב לא ימלאום לבם ללכת אצל חכם להתירו כי אע"פ שאם היו הולכים אפשר שהיה מתיר להם מטעם מכשול אם לא יפרש את הנדר מ"מ הם לא יעברו להטעותם את החכם במזיד כיון שידעו שההיתר אינו היתר שהרי הודיעו להם בשעת הדרה שאין לו הפרה ומיהו בלא טעמים שפירשתי לא הייתי יכול להתיר הנדר שהודר על דעת רבים בלא דבר מצוה על ידי שהייתי מפרש דלא הוצרך התלמוד למצוא טעם דלדבר מצוה יש לו הפרה כי אם נדר שהוא מצוה בעשייתו כמו נודר ועובד ונדר אלמנה ופשע בינוקי ועל כן אין להתיר כי אם לדבר מצוה שינצח טעם ראשון כמו לא אשתכח דדייק כותיה שמנצח טעם דהוא פשע בינוקי אבל היכא דאין בעשיית נדר מצוה יש להתיר בעל דעת רבים אפילו בלא דבר מצוה כי אי אפשר לפרש הכי דא"כ תיקשי הך דאלו הן הלוקין (ט"ז א') דקאמר התם גבי אונס שגירש דלא משכחת בטלו ולא בטלו כגון הדירה על דעת רבים שלא יחזירנה דהיינו ביטול עשה שבה משום דלדבר מצוה יש לו הפרה ש"מ דאם לא היה מצוה בהפרת נדר להחזירה לא היה לו הפרה כשנעשה על דעת רבים אע"פ שלא היה שום מצוה בעשיית נדר ולפי מה שמפר' ר"ת דלדבר מצוה יש לו הפרה ש"מ משום דמסתמא ניחא להו בהכי להנהו רבים שנדר על דעתם ונראה לפרש דעל דעת רבים אין לו הפרה היינו שלא בהסכמתם אבל אם יסכימו להתיר אותם רבים שנדר על דעת אם הם ידועים מי הם יש להם הפרה אפילו שלא לדבר מצוה ולענין זה מועיל דבר מצוה שאז אין צריך לשאול בהסכמתו דמסתמא ניחא להו מיהו יכול להיות שאף לפי' רבינו אין לו הפרה אפילו ע"י אותם רבים שנדר על דעתם אם אינו לדבר מצוה כי היכי דנדר שהודר ברבים אין לו הפרה למאן דאית ליה דאלמה לנדריה כשעשאו ברבים הכי נמי על דעת רבים לכ"ע אין לו הפרה אפילו ברשות אותם רבים שנדר על דעתם אם הם ידועים

שפירשם כשנדר כיון דאלמיה לנדריה כשעשאו על דעת רבים דהכי משמע לכאורה בהך דאלו הן הלוקין (שם) דהדיר את אשתו על דעת רבים אחר שגירשה משכחת לה ביטלו אי לאו משום דהוי לדבר מצוה הא לאו הכי אין לו הפרה ואמאי והלא יכול להיות לו הפרה בלא דבר מצוה על דעת אותם רבים אלא משמע דעל דעת רבים בשום ענין אין לו הפרה כי אם לדבר מצוה אם לא תדחוק דבמכות איירי דוקא כגון שלא פירש אותם רבים מי הם אלא נדר סתם על דעת רבים ותאמר ששני עניינים הם בנדר על דעת רבים דהיכא דלא הזכיר שמם אין לו הפרה בלא דבר מצוה והיכא דפירשם יש לו הפרה על פיהם בלא דבר מצוה וגם אין נראה לומר דקרי ליה במכות בטלו משום דשמא לא ירצו אותם רבים להתיר לו והוא אינו יכול להתיר כי אם על פיהם ולא הוי בידו דהא ודאי משום הכי לא הוי קרינן ליה בטלו משום דאינו בידו דא"כ בכל נדר איכא למימר הכי דמי יימר דמזדקקי ליה תלתא ואם ראוי לחושבו דבר מצוה בנידריה דקיימינא עליה משום קידוש והבדלה וארבע כוסות ומרור ושבתות וימים טובים זה צ"ע אם הלכה (נדרים ס"ו א') כרבי עקיבא או כרבנן בנדר שהותר מקצתן הותר כולו ר' עקיבא מוסיף על דברי ב"ה דמשנת ד' נדרים (כ"ה ב') כדמשמע בסוגיא ואם רבנן דרבי עקיבא מצו סברי כב"ה א"כ יכול להיות הלכה כמותם אע"ג דמעשה היה והתירו ר' מאיר בכל הבצלים ומעשה רב יש לומר שהלכה כרבים ויש מקומות שמפרש עד שבא ר' עקיבא ולימד שלא חזרו בהם חכמים כגון גבי דרשה דאת דאיכא דלא דריש אתים ובין הלכה כר' עקיבא ולימד שלא אזרו בהם ובין אם הלכה כרבנן אפשר לומר כאן להאי גיסא ולהאי גיסא דאפילו לר' עקיבא דאמר נדר שהותר מקצתו הותר כולו אבל כאן מה שהוא דבר מצוה אין בו חרטה שהרי ידע כשנדר שיאסר בהם ואין אנו מזכירים דבר מצוה כי אם שעל ידי כן יהא ראוי להפרה אעפ"י שהוא על דעת רבים ולכך יכול להיות שלא הותר לו כי אם דבר מצוה לבדו ולא כל נדרו, אי נמי לאידך גיסא דאפילו רבנן דלית להו נדר שהותר מקצתו הותר כולו היינו לענין שאינה חשובה חרטה לענין כל הנדר כולו מה שהוא מתחרט ממין אחד שם אבל לדבר מצוה יש לו הפרה דטעמא משום דסתם רבים ניחא להו להתיר נדר כזה לענין דבר מצוה גם זה הנדר ניחא להו להתיר לגמרי מאחר שיש מצוה בהתרתו מיהו האי חילוקא דהאי גיסא אינו נראה כל כך פשוט כמו הראשון וצורנו יצרנו כאשון ושלם אלחנן בן ה"ר יצחק.

סימן עא

שבת קובעת דאפילו אכילת עראי חשיבא קבע למעשר נראה דגם לענין פת הבא בכיסנין שכתב אבא מרי זצ"ל שאם אחר ברכת המזון הביאו לפניו דיסתקא וכיוצא בזה המתובלת הרבה בתבלין ומתוך כך אין אוכלין ממנה כי אם מעט מברך עליה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות רבות אבל אי קבע סעודתו עליה בתחלה מברך עליה המוציא ולבסוף ברכת המזון גמור ונראה דכל אכילת שבת חשיבא קבע כמו למעשר ומיהו לאכול עראי בשבת חוץ לסוכה שמא אין לאסור מהאי טעמא דהתם בעינן תשבו כעין תדורו.

סימן עב

ירק שהגוים הדרים בעיר תולשים ביו"ט ומביאים אותו לשוק למוכרו היה נראה להתיר דשמא יתלוש לא גזרינן במידי דבעי מרא וחצינא כדפיר' התוס' (ביצה ג' א' ד"ה גזירה) ומוקצה אינו דיושב ומצפה אימתי יתלשנו הגוי כדפי' התוס' בפ"ק דשחיטת חולין (י"ד א' ד"ה מחתכין) לא חשיב בהמה שנשחטה מוקצה, מהאי טעמא שיושב ומצפה אימתי יבא חרש שוטה וקטן וישחטנה ואחרים רואין אותו.

סימן עג

כתב אבא מארי זצ"ל דעיסה הנילושה בבצים בלא מים או בשאר מי פירות פטורה מן החלה דאין מחברין בליש' קמח להיות עסה אחת אלא ז' משקין השנויין פרק בתרא דזבין ואלו הן הטל, המים, היין, והשמן, והדבש, והדם, והחלב, והאריך בזה. ולפי דבריו נראה לי דאין מברכין עליה המוציא דלאו לחם נינהו דאי לחם נינהו אלא שאין מחוברין צרפם התנור או הסל לחיוב חלה.

סימן עד

צואה הדבוקה במכנסים ומכוסה בבגדיו נראה דמותר לקרות ק"ש אפילו בעודה עליו דדוקא בדבוקה בבשרו אסר רב חסדא (ברכות כ"ה א') מטעם כל עצמותי תאמרנה, והא לא שייך בבגדיו וצ"ע דבדבוקה בסנדלו אסר רבא פ' מי שמתו (שם כ"ה ב') אע"ג דהניחה ע"ג גומ' וכן כתב אבא מארי זצ"ל בשם ה"ר אלעזר מוורמש זצ"ל מי שנתלכלכו מכנסיים בשבת במימי רגלים שנוטל ידיו ומקנח במקום הלכלוך ושוב יקנח ידיו בטהרה אלמא דכיסוי הבגד לא מהני ויש לחלק.

סימן עה

עיסה שנתחמצה בשמרי גוים היה נראה להתיר שפר"י זצ"ל שהחימוץ אינו נותן טעם מחמת בליעה של איסור ולא מחמת התערובת אלא מריח חלקו של שאור ולכך שנינו אין המחמץ מחמץ אלא לפי חשבון ופסק רשב"ם זצ"ל כרבא דריחא לאו מילתא היא גבי בת תיהא במס' ע"ז דסתם מתני' דתרומות כוותיה דייקא דתנן התם, תנור שהסיקוהו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת מותרת לפי שאין בה טעם כמון אלא ריח כמון ואפילו ר"ת ז"ל אינו חולק לומר דריחא מילתא אלא בריחא דפוטמא כגון בשר נבילה שצלאה עם בשר שחוטה, ואע"ג דאמר תלמודא פרק גיד הנשה (צ"ט א') שאני שאור דחימוצו קשה נראה דוקא שאור שהוא נעשה פת ונאכל אבל שמרים בעיסה הם כלים וגם אין נוחים לאכלם והנפש קצה בהם והוי ליה כמחמץ בגופו של תפוח דתנן פ"י דתרומה תפוח שריסקן ונתנו לתוך העיסה וחימצה הרי זו אסורה ובירושלמי תני ר' יוסי מתיר ר' אחא ור' אבוהו בשם ר' יוסי ב"ר חנינא אוסר מה פליגין במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו מותר ואיני יודע חילוק בין מימיו לגופו אלא כאשר כתבתי, ובריש כל המנחות באות מצה בעי תלמודא לאוקמי מתני' כר' חנינא בו גמליאל דאמר מחמיצין בתפוחין והוי חמץ גמור ולא נוקשה ואפילו הכי אמר הכא דבגופו מותר וכי מסיק התם אפילו תימא רבנן נהי דחמץ גמור לא הוי חמץ נוקשה הוי לא אמר אלא אפילו תימא רבנן אבל לעולם כר' חנינא אתיא ואפילו לרבנן וכי שאר חמץ נוקשה בטל ואעפ"י שאבא מארי הסיק דלכתחלה ריחא מילתא היא בשם רשב"ם זצ"ל וריב"א זצ"ל ושאר רבותינו לא אשכחנא דאסרי לכתחלה אלא ריחא דפיטומא ורבא מתיר לכתחלה להריח בבת תיהא.

סימן עו

מסיח לפי תומו כל היכא שאינו מתכוון להודיע מיתת הישראל שמת נראה דהוי מסיח לפי תומו וכן כל הנהו דסוף יבמות (קכ"א ב') מאן איכא ביה חיוואי שכיב חיוואי הרי שנתכוון להודיע בביתו שמת וכן טבע חסא והנהו עובדי דאבא יודן איש ציידן להודיע לישראל שעמו שמת פלוני, ועוד שהיה נראה שלא אמר כן אלא כדי להאהיב עצמו לישראל שעמו והיה לדמות לפירות הללו של ערלה הם שלא נתכוון אלא להשביח מקחו, ולכך הוצרך להשמיענו דלא שוודאי היה סבור שלהאהיב עצמו אמר כן או בשביל רשע כאשר עושים עוד היום כשרואים יהודים אומר יהודי מת וכן הפונדקית להאהיב עצמה היה נראה שאמר ולכך בעינן בכל הנהו וקברתיו או שמא לאו דוקא וקברתיו אבל כשאין הגוי מתכוון להודיע מיתת המת אפילו אם שאל מהגוי איה פלוני והוא

אומר וגם אינו נראה שהגוי מתכוין להאהיב עצמו על ישראל ולא בשביל רשע נראה דהוי מסיח לפי תומו. וישראל שהיה תפוס ביד הגוי ורצו לפשר עבורו עם השר ולא עלה בידם ושוב חזרו אצל השר אולי יוכלו עדיין לפשר להוציאו מן התפיסה וכשבאו אצל השר ואמרו אנו רוצים לדבר עמך עבור יהודי התפוס בידך אנה הוא השיב השר מת וצויתי להשליכו לכלבים נראה דהוי מסיח לפי תומו ואינו נראה כלל לומר שהגוים פטרוהו חנם יותר הורגים ממה שפוטרים חנם וגם לתלות שהמיר ומחמת כסופא ערק או שקצצו לו יד או רגל וערק שאם המיר היו מתפארים בכך לאחזוקי שקרייהו ויותר הורגים משקוצצים יד או רגל ופוטרים ונראה כאשר כתבתי מדפרש רב יוסף (יבמות קכ"א ב') נתכוין להתיר בא לב"ד משמע דבלא בא לב"ד מהני אפילו נתכוין להגיד רק שלא נתכוין להודיע מיתתן לבני ביתו ודברי שמואל ור"י אחד מהם וכן נראה פי' הירושלמי כל ששואלין אותו והוא משיב דוקא בב"ד ור' יוחנן אומר כל שמזכירים בב"ד אבל שלא בב"ד וגם במקום שאין הגוי יודע כלל בטיב ישראל היה נראה להתיר אפילו שואלין אותו והוא משיב וההיא דפונדקית כדפירש' לעיל וקצת נראה דאמ' בפר' כל הגט (כ"ח ב') מקומטריסין של אומות העולם איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו אמאי והא קיימא לן כל מסיח לפי תומו כשר ולמה לא נעמיד כששואלין אותו ומשמיענו כרשב"ל או כשמזכירין לו אשה ומשמיענו כר' יוחנן אלא ודאי כה"ג היה קרוי מסיח לפי תומו כיון שאינו מתכוין להודיע מיתת הנהרג כי אם לספר מעשה שהיה וגם אינו מתכוין להחניף לישראל, ומשם נראה כמו כן ראיה דדייקא ומנסבא אפילו שהוא תפוס ביד גוים שהרי בהדי גוים בעינן דייקא ואי לאו דעבידי לאחזוקי שקרייהו במידי דשייכי בה הוה סמכינא על דייקא ושרינן לה, צ"ע הטיב מה שכתבתי בזה.

סימן עז

ראיתי בני אדם שלווים מישראל על יד גוי ברבית ואומר הלוה למלוה הקרן תתפוס עלי וקח מיד הגוי משכוני עבור הרבית וטעות גדול בידם ואיסור רבית עליהם כי המשכון שהוא נותן לגוי אינו נותנו להיות שלו ולעשות בו כל מה שירצה אלא נותנו לו שיתנו לישראל ואם הגוי היה בא לעכב המשכון לעצמו לא היה מניחו לו נמצא שהמשכון הוא של ישראל הלוה וכאילו הלוה היה נותן מעות ליד הגוי ליתנם למלוה ברבית אין זה כמו נותן משכון לגוי ללות עליו כך וכך כי כאן הוא משכון משכננו לגוי במנה ואינו מקנהו לו אלא משכונו לו ואם הגוי הוא משכונו לישראל אחר מה לי בזה הוא תובע משכונו מן הגוי ואפילו אם ישראל המלוה יפסיד או יכפור המשכון לגוי הגוי צריך

מדינא לפרוע המשכון לישראל אפילו אם ישראל המלוה לא יפרע לגוי כלום ורחוקות זו מזו כמזרח למערב.

סימן עח

תנן פ"ב דידים (מ"ב) נטל את הראשונים ונמצאת על ידו קסם או צרור ידיו טמאות שאין מים האחרונים מטהרים אלא מים שעל גבי היד רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור. פי' רבינו שמשון זצ"ל ונמצא על ידו קיסם או צרור אעפ"י שהן רפוין ובאים בהם מים ידיו טמאות אעפ"י שנתן עליהם את השניים משום דמים שעל הצרור נטמאו מחמת ידיו ואין המים האחרונים מטהרים אלא מים שעל גבי היד כלומר ולא מים שעל גבי הקיסם והצרור. כל שהוא מבריית המים טהור ואפי' שעל גבי הצרור ואי נמי מודה רשב"ג במים שעל גבי הצרור אלא אהא דנקט ת"ק מים שעל גבי היד קאי ואתא לרבויי אפילו יבחושים אדומים שברייתן מן המים כדאיתא פ' כל הזבחים שקבל (כ"ב א') מכאן משמע שבשעת נטילה צריך שלא תהא טבעת בידו ואפילו רפויה מידי דהוי אקיסם וצרור וטיט שתחת הציפורן אפילו אם אינה חוצצת כאשר כתב א"מ זצ"ל דתניא בהדיא במקוואות (תוספתא הובא בריש פ"ט דמקואות מ"ג וי"ד סי' קצ"ח סי"ח) דצואה שתחת הצפורן אינה חוצצת מכל מקום מהאי טעמא צריך ליזהר דהוו להו כקיסם וצרור ובמצילט' אני מסופק אם נאמר כיון דבטל אגב גופו ואינו חוצץ להאי מילתא נמי דבטל ונראה להקל ממנהג העולם ולפירוש קמא שמא הלכה כרשב"ג דהא רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראייה אחרונה.

סימן עט

ראש חדש שחל להיות בשבת ושכח ולא הזכיר של ר"ח בברכת המזון ערבית ושחרית נראה דצריך לחזור לראש אם התחיל בהטוב והמטיב דמאי טעמא בכל ראשי חדשים אינו חוזר דאי בעי לא אכיל והכא ע"כ באי למיכל בשביל השבת.

סימן פ

אחד מן הקהל שהפרידו הפקיד מן הקהל במס, השבתי וזה לשוני, אם לא שמעו מפי השלטון עצמו שהפרידו אך מפי הסרדיוט אין ממש בזה שכך השיב ר"י זצ"ל וז"ל ומכח תנאי שהתנה החדרץ אין לפוטרו כי אם החרדץ התנה המלך לא התנה, ואם

שמעו מפי השלטון עצמו אם אחר ששאל המס בסתם אע"פ שעדיין לא פשרו נראה שכבר נתחייב שכך מנהג בכל הקהלות שאם אחר ששמע המס ויצא אחד מן העיר צריך ליתן עם הקהל וכן השיב ר"י זצ"ל שאפילו אם לא היה מנהג הקהלות שנראה לו דין תורה שכשאל המלך מס אפילו אם הפרידו שערי דברא משתעבדו עכ"ל. משמע מלשונו שבשאילת המס תלוי ולא בפשרה ומשם ואילך אפילו אם הפרידו השלטון בלא בקשתו אינו כלום שכך פי' רשב"ם זצ"ל וז"ל אבל אנדסקי ממונים של המלך הרגיל לגבות מכל בית ובית ומכל איש ואיש עד שיעלה החשבון למס הקצוב ושכחוהו לזה או לא רצו לשאול לו כלום לפי שהוא אדם בטל וסבורים היו שאין לו ממון וגבו כל המס מן השאר אעפ"י שהכביד עליהם כפי מה שהיה לזה ליתן פטור דסייעתא דשמיא הוא שמחלו לו עכ"ל. משמע דוקא לזה שלא מחמת חניפה לא שאלו לו אלא לפי שהיו סבורים שאין לו מחמת שהוא בטל אבל אדם שידוע להם שהוא עשיר ויש לו ורוצים להחניף לו אין זה סייעתא דשמיא וחייב ליתן עמהם וגם לשון שכחוהו שכתב נראה דוקא בזה שהוא בטל מהני שכחתן כי כיון שהוא אדם בטל ממלאכה ומתלמוד ומדרך ארץ ואינו עוסק בישובו של עולם נראה דסתם דעת המלך דדינא דמלכותא אין עליו אם לא ששאלוהו בפירוש אבל אדם אחר שעוסק בישובו של עולם ונושא ונותן דינא דמלכותא ודעת המלך שיתן שאל"כ למה הוו מסייעי איסטרטיגי לאכולי כשהמלך לא שאל כי אם מאכולי ומה שהזכיר רבינו שמחה זצ"ל לשון שותפות בתשובתו איני יודע פירושו מה הוא פי' שותפות אלא אם כן כשהמלך שאל מס תנו לי כך וכך הרי כבר כל אחד נתחייב ליתן מליטרא שלו כך וכך ואם אחר כך רצה המלך לשנות לפחות לזה ולהוסיף לזה אין זה דינא דמלכותא כי רשב"ם זצ"ל פירש פרק חזקת הבתים (נ"ד ב' ד"ה והאמר שמואל) וז"ל דינא דמלכותא דינא כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו הלכך דין גמור הוא עכ"ל. וזה לא קבלו שיגבו המס לפי דעתו אלא שכל אחד יתנו לפי ממונו שכך הנהיג הוא ושלפניו כל הימים ואם בא עתה לומר קחו מפלוני כך וכך או תפטרוהו לגמרי אין זה דינא ומעתה איני סבור לחלק בין הדרים בעיר אחת לדרים בעיר אחרת כיון ששאילת המלך את המס גורמת השותפות. ורבינו שמחה זצ"ל כתב דאם אחד בקש מן המלך למחול לו שהציל לאמצע ולפי מה שהביא מן התוספות ר"ל שאם מעצמם מחלו בלא פיוס מה שמחלו מחלו לו, נראה לי לפי דבריו כגון שאינו נוטל מה שמחל לו מן האחרים אבל אם נוטל מן האחרים מה שמחל לזה לאו כל כמיניה וכ"כ בעצמו וז"ל ועוד אית לן למיזל בתר אומדנא כל מה שמיקל לזה

מכביד על האחרים עכ"ל. ואני סבור לפי עוני דעתי שאין כאן דין שותף שהרי (ב"ק קט"ז ב') שיירה המהלכת במדבר ועמד עליהם גייס וטרפה הם שותפים בהפסד זה. כדתניא לעיל מינה כשנתפשרו קודם שטרפה מחשבין לפי ממון וא"כ מאי אמר רמי בר חמא הכא בשותפין עסקינן והלא לעולם הם שותפין לגבי גייס שבמדבר אלא ודאי אין הפסד השותפות כלום אלא הממון מקודם ועל כן הציל לאמצע כי דרך שותפין שאחד טורח בשביל חבירו אבל כאן כשמבקש מן המלך מחול לי חלקי ואל תכביד על האחרים בשביל כך כדרך שעשה דודו רבינו קלונימוס זצ"ל נראה לי דהציל לעצמו וכן אחר שנתפשרה השיירא עם הגייס שלא יטרפוה ודינם לחשב לפי ממון וביקש אחד מן הגייס למחול לו חלקו או אחר שנתנו לגייס כמו שנתפשרו עמו בקש שיחזירו לו חלקו וכי גם בזה הציל לאמצע אע"פ שאינם שותפין אינו סבור כלל אלא אפילו ביקש שימחול לו חלקו וידוע שבשביל כך לא יכביד על אחרים הציל לעצמו, ועוד נ"ל שאפילו אם לא ביקש מהמלך להפרידו והפרידו המלך אפילו קודם ששאל את המס אמר פלוני יתן לי כך ואתם תני לי כך ומתוך כך מיחל על זה יותר שאם היה להם ליתן את המס יחד כאשר בתחלה היה נופל לו יותר שאין כח ביד המלך להפרידו שאין זה דינא דמלכותא שלא קבלו עליהם בני המלכות חוקי המלך ומשפטיו אלא כמו שהנהיגם הוא ושלפניו אבל הוא שרוצה לשנות ומפרידם זה מזה וניכר הדבר שאינו מפריד אלא לשנות גבייתם והוא לעולם גובה המס שלו אין כח זה ביד המלך שאין זה דינא דמלכותא כיון שהוא רוצה לעולם המס שלו מהם אלא לשנות גבייתם הוא בא. ונ"ל ראיה מפ' הגוזל בתרא (קי"ג ב') דאמר התם שלוחא דמלכא כי מלכא ולא טרח וזה יודע המלך דשקלי מחד ואעפ"כ אי תבע להו בדינא שקיל דמי אכולהון דאין זה דין הגון שיתן זה יותר מזה אלא כולם בשוה וכן גם כאן, וכן משמע שאם הקילו האנדיסקי על אדם שאינו פרדכתא לא יועיל ועל כן דעת המלך כדעתם שאל"כ מה יועילו בפרדכתא ומה סייעתא דשמיא יש כאן.

סימן פא

א **אחננה** פני רבותי להשיבני הלכה למעשה על שוק שישראל וגוים דרים בו, מצד אחד ישראל ומצד אחד גוים אם יכולים הישראלים לעשות צורת הפתח לפני פתחי בתיהם ולטלטל מזה לזה אע"ג דקיימא לן כר' יוחנן דצורת הפתח מתיר מד' רוחות זהו דוקא בבקעה שאין אחרים אוסרים עליו או בחצר שרובה פתחי' וחלונות שאינה חשובה בכך כפרוצה למקום האסור לה אבל חצי חצר אחד או חצי מבוי אחד איך יהא ניתר בכך מ"מ כשהוא מוציא מביתו לתוך צורת הפתח הרי הוא מוציא מרשות המיוחדת לו

לרשות אחרים כי במה נסתלקו בני המבוי או החצר מכאן ואפילו את"ל בההיא דעשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי שאם עשה צורת הפתח אפילו אם דיורין חוצה לו לא אסר על הפנימיים זהו לפי שהחיצוניים אין להם שום תשמיש נגד חצר הפנימיים נראה דפ"ק דבבא בתרא (י"א ב') דחמש חצירות הפתוחות למבוי החיצונה משתמשת לעצמה והפנימי אם בא לסתום סותם ודלא כרב הונא כדפסק האלפסי וכן אבא מארי זצ"ל והרי סתמו בצורת הפתח אבל כשהחצירות זה כנגד זה אם בא אחר לסתום כנגד פתחו אינו סותם כך משמע מדברי ר"י זצ"ל שהקשה פ"ק דב"ב על פ' רש"י זצ"ל שפירש בההיא דרב הונא אם בא לסתום סותם להקיף מחיצה סביב ד' אמותיו שיש לו במבוי והקשה ר"י זצ"ל שיהא ד' אמותיו לפתח במבוי ואינו יכול לסתום וא"כ צורת הפתח לא מהני דאכתי יש רשות לחיצונים תוך צורת הפתח ומוציא מרשות לרשות ושוב ראיתי בפסקי מורינו ורבינו מאיר זצ"ל בעירובין וכתב להיתר ושום כח לא כתב כי אם כתב שבשני פסים משהו מכאן ומשהו מכאן או בפס אחד רחב ד' בעשר או בצורת הפתח ביתר מעשר יכולים לחלק אפילו חצר אחד או מבוי אחד ובזה ישב המנהג שאנו מערבין מבואות שלנו בצורת הפתח ואין הגוים אוסרים עלינו אע"ג דלא עבדינן דקה וכן אנו מחלקין חצי מבוי בצורת הפתח ולפי עניות דעתי הפחותה אין זה קשה כלום כי אפילו את"ל שאין שייך לומר כאן שאם בא לסתום סותם כדפי' לעיל כי הגוים לא היו מניחים לו לסתום מ"מ כיון שהגוים יכולים לילך בצד אח' לא אסר עלן ודמי לעיר של יחיד ונעשית של רבים, דאין מערבין אותה לחצאין לאורכה אבל לרחבה מערבין וכן פסק מורנו ורבינו זצ"ל כלישנא קמא וכן כתב רבינו אבא מארי זצ"ל וז"ל אבל לרחבה מערבין בני שני העבדים לראש אחד ובני שני העבדים לראש השני לבד מערבים שהרי יכולין להסתלק אלו מאלו ולא יהא דרך לאלו על אלו ובוררים להם אלו פתח שאצלם ואלו פתח שאצלם עכ"ל. א"כ ה"ה מבואות שלנו שכיון שיכולין לילך לצד אחר מערבין לחצאין וכן אמר רב יהודא אמר שמואל פ' הדר, גוי שיש לו חלון ד' על ד' פתוח לבקעה אפילו מכניס או מוציא גמלים וקרונות כל היום כולו אינו אוסר ודוקא התם בעינא טעמא כההוא פתחא דמיחד ליה טפי ניחא ליה לפי שהחלון אינו ראוי להוצאות גמלים וקרונות וכן משמע בההי' סוגיא דחצר שבין שני מבואות שדוחין אותה אצל שאינה רגילה וכן משמע קצת בההיא דמבוי עקום כרוך בידי' ואותם בעקמומית ופר"י זצ"ל דבני ראש האחד לא רצו לעשות לחי לפתחן ולמה לא אסרו על אלו והלא מ"ו רבינו מאיר זצ"ל בעצמו פירש דבמבוי אחד אפילו לא הורגלו לערב יחד אסרי אהדדי ודוחק לומר דמחמת עקמומיתו יחשב כשתי מבואות ולא הורגלו לערב יחד ולא דמי לעשה לחצי מבוי שהוצרך ר"י זצ"ל

דאין פתח חוץ ללחי כי החיצונים אוסרין על הפנימיים אעפ"י שאין להם תשמיש שם כדפי' לעיל מ"מ כי דחקי רבים עיילי להתם אע"פ שאם בא לסתום סותם מד' אמבוי מבוי דמצי למעבד דקה וכל כמה דלא עביד אסרי ולפי סברא זו לא הוי מהני צורת הפתח לחצי מבוי לרחבו. ולפי דברי רבינו זצ"ל שעל ידי צורת הפתח אנו מסולקים מן הגוים כמו בדקה אם כן כמו שהם אינם אוסרים מבואות שלנו גם אנו לא נאסור מבואות עליהם ויהא מותר לטלטל מבתיהם למבואות שלהם ובמבואותיהם וזה ודאי נראה היתר אפילו לפי דברי דדמי לרחבה דמערבין לחצאין דפי' לעיל ועוד נראה לפי ע"ד הפחותה דכי היכי דאמור רבנן אין עירוב מועיל במקום גוי ואין ביטול רשות מועיל במקום גוי עד שישכור וגוי לא מוגר הכי נמי אין צורת הפתח מועיל במקום גוי כדי שיצא מחצר או ממבוי שהגוי דר בו ולא ילמוד ממעשיו ודוחק וצ"ל כמו שחילק לי ה"ר יצחק לועז דעל צורת הפתח שאינו מותר לטלטל בכל החצר אפילו אי מהני יצא. ועוד סבור אני העני בדעת דאפילו דקה לא מהני אלא במבוי שלהם שאין לאחרים חלק בו כי אם על ידי שהורגלו לערב יחד ועל ידי דקה מסלקים ההרגל או אחד מבני מבוי שעשה דקה לפתחו הוא מסלק עצמו אבל כמו שכת' רבינו זצ"ל איני מבין אם הוא רוצה להסתלק ממה שחוץ לדקה ואותם שחוץ לדקה לא ירצו להסתלק ממה שבתוכה ומה כח יש לו לסלקם על כרחם הא אמר בפרק כיצד משתתפין יש דין השבת גזלה בשבת וגוי הביא אות' כדאמר גבי שני בתים ושלש חורבה ביניהם דלא שרי כל אחד בסמוך לו אלא משום דלזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה הא לשניהם שוה היה אוסר אלמא חשוב אותה אע"פ שב' חורבות מפסיקות בין ביתו לזו החורבה חשיב אות' דקיימא לן כרבי שמעון וכרבי יהודה דאפי' ישראל כי ליתיה לא אסר וכן פסק המימוני.

ב **ועוד** הודיעוני כי נ"ל אעפ"י שבעלי חיים מוקצים נינהו מ"מ נ"ל להתיר לטלטל עופות המצפצפים בקול נאה בכלובו דליכא למיחש דילמא שמיט גדפייהו כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים נינהו מידי דהוי אסליקוסתא שהיא למראה וקול ומראה כי הדדי נינהו לענין מעילה וצא ולמד מכל כלי שיר דאי לאו גזירה שמא תפסק שמא היה מותר לטלטלן ולשורר בהן, העני בדעת חיים אליעזר בן רבינו יצחק.

סימן פב

א **אענה** אף אני חלקי על דקשיא ליה למר האיך צורת הפתח מתיר בחצי מבוי, משום דמוציא מרשות המיוחדת לו לרשות המיוחדת לאחרים, לא ידענא מאי קשיא לי' למר דצורת הפתח חשוב כמחיצה המפסקת דלענין כלאים שרינן לזרוע חטה וחרצן זה אצל

זה על ידי צורת הפתח הלכך גבי שבת נמי חשיב כמחיצה המפסקת, ומה שדורסין זה אצל זה דרך צורת הפתח הוי כשתי חצירות ופתח ביניהם. ומה שכתבת מורי על עשה לחי לחצי מבוי משום דאין לחיצונים תשמיש על הפנימיים מנא ליה למר דאיירי דוקא במבוי סתם והלא איירי נמי במבוי מפולש ועשו חציים צורת הפתח ולחי ובמבוי מפולש אין חילוק תשמיש בכל המבוי דלא שייך ביה חיצונים ופנימיים וכן כל מבואות מפולשין יש לבני רשות הרבים דריסה עליהם כדאיתא פ"ק דב"ב אמר רב ענן אמר שמואל מבואות המפולשין ובקשו בני מבואות להעמיד להם דלתות בני רשות הרבים מעכבין עליה ואפילו הכי אינם אוסרין עליהם ומאי דקשיא ליה למר על דברי רבינו כמו שהם אינם אוסרים על מבואות שלנו גם אנו לא נאסור על מבואות שלהם ויהא מותר לטלטל מבתיהם למבואותיהם ובמבואותיהם לא הבנתי דברי מורי, והלא מבואותיהם אינם מתוקנים וכרמלית הם, וכי היכי דדידן אסירי משום גזירת רשות הרבים הכי נמי דידהו ואפילו לרבי מאיר דאמר חצירו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה ומותר להוציא מן החצר לבתים ומן הבתים לחצר במבואותיהם הפרוצים לרשות הרבים מודה, מה שכתב מר דכי היכי דאין ביטול ועירוב מועיל במקום גוי הכי נמי אין צורת הפתח מועיל במקום גוי נראה לי דלא קשה דלא פלוגי רבנן במחיצות דכי היכי דמחיצה מועלת הכי נמי צורת הפתח, ומה שהבאת מיש גזל בשבת הני מילי בחורבה ובגזוזטרא ברשות המיוחדת ליחיד וחברו משתמש בה בחול, בשבת מוחלת לבעלים, אבל בשימוש של רבים לא שייך ביה תורת בעלים.

ב **ועל** העופות לא מלאני לבי להתיר דאין ללמוד היתר שמוש בעלי חיים מהיתר כלים דאף כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו מותר אבל צרורות שבחצר אפילו צריך מהם צורך גדול אסור לטלטל משום דאין תורת כלי עליהם, הכי נמי בבעלי חיים ויש לאסור יותר בבעלי חיים דאין משתמשין בבעלי חיים ולא פלוג רבנן בבעלי חיים אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל.

סימן פג

כתב בספר התרומה שבימות החורף אסור ליתן פשטידא על התנור בשבת כדי שיהא נמחה שומנו שנקרש כדתנן אין מרסקין לא את השלג ולא את הברד וכו'. וכתב בספר המצות דיותר משמע משם להיתר דמסיים אבל נותן הוא לתוך הכוס ולתוך הקערה ואינו חושש. ולי נראה לקיים דברי ספר התרומה דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה רק שהמלאכה נעשית על ידה כאשר הוא מחשב בזה מתחייב כאלו היה עושה בידים

כמו אופה הוא מדביק הפת בתנור והיא נאפת מאיליה ומבשל וזורה ורוח מסייעתו כדאמר בהכונס, ומעתה גם כאן כשהוא נותן הפשטידא על התנור כדי שימחה שומנו אף על פי שאחר כך נמחה מאליו כאלו היה ממחהו בידו, וההיא דסוגיא במה טומנין דנותן הוא לתוך הכוס התם פירש רש"י זצ"ל לצונן ואם כן אינו מתכוין שיהא נמס ונמחה כלומר שאינו חפץ לשתות מי השלג והברד אלא לצנן מה שבכוס ובקערה ואף על פי שפסיק רישיה הוא שאי אפשר שלא יהא נמחה ונמס, הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה אלא במקום מצוה להתענג בשבת הוי במקום מצוה. ומטעם זה אין נראה לי מה שכתב בתוס' כתובות בגליון והילכתא מותר לבעול בתחלה בשבת ודווקא שיהא בקי בהטייה דלא להוי פסיק רישיה, ואני אומר אפילו אינו בקי מותר דהוי ליה פסיק רישיה דלא ניחא ליה במקום מצוה דלילשנא דחבורי מיחבר להנאת עצמו הוא צריך ולילשנא דמיפקד פקיד לדם הוא צריך.

סימן פד

איסור שעטנז בבגדים שלנו התפורים בחוטי פשתן נראה שאין בו איסור אלא מדרבנן אפילו לפירוש ר"ת זצ"ל דאין חוטי הצמר הארוגים בבגד שזורים ומתוך כן נראה שבשעת הדחק אין צריך לימנע מלישב עליהם דאפי' בשעטנז דאורייתא אתה מציעו תחתיך אלא גזירה שמא תכרך נימא על בשרו, ובדרבנן שמא אין לגזור זה דהוי גזירה לגזירה.

סימן פה

כתב אבא מארי זצ"ל וזה לשונו אומר רבינו יצחק ב"ר שמואל זצ"ל דלדברי הכל אם בשל או אפה עבד ישראל אפילו לצורך עצמו אסור לאדונו אף על פי שהיה ראוי לכוס כההיא דס"פ כל כתבי (קכ"ב א') דתנו רבנן גוי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל. ואם בשביל ישראל אסור, במה דברים אמורים כשאינו מכירו אבל מכירו אסור ואפילו בשבת ראשונה ובפעם ראשונה שאין העבד יודע אם אדונו יאכל מזה אם לאו אפילו הכי אסור כדמסיים עלה בתוספתא בד"א בגוי שאינו מכירו אבל מכירו אסור מפני שמרגילו ועושה שבת אחר הרי להדיא אוסר שבת ראשונה מפני שבת אחרת עכ"ל וכפי זה נראה לאסור גוי שהדליק נר אפילו לצורך עצמו בליל שבת להשתמש ישראל לאורו אם הגוי מכירו לישראל וכ"ש עבדו ושפחתו כמו אפייה ובישול דאסר ר"י זצ"ל. ושוב כתב אבא מארי זצ"ל שר"ת זצ"ל התיר מים שהביא גוי בשבת דרך רשות הרבים

לביתו של ישראל אף על פי ששאבם מבור שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה דהוי רשות היחיד דאורייתא ואע"פ ששאב והוליך בשביל ישראל ומדקדק מההיא דכל כתבי דנקט מילא מים לבהמתו ולא קא תני לעצמו ודוקא לבהמתו אסור להשקות לפי שהוא נהנה ממלאכת שבת שאינו יכול להוריד בהמתו לבור להשקותה אבל אדם שיכול לכנוס בבור ולשתות בהיתר דמטפס ועולה מטפס ויורד, הרי אינו נהנה ממלאכת שבת שעשה הגוי בשבילו וכפי זה נראה דכל דבר שהיה הישראל יכול לעשות בחשיכה בלא נר אלא שהיה בא לו בקושי ועל ידי הנר בא לו בקל שמותר להשתמש לאור הנר שהדליק הגוי בשבילו כמו מים דלעיל וכן עשבים שליקט גוי בשביל ישראל שמעמיד בהמתו עליהם היכא דלא קיימא בתרי עברי דנהרא כדפירש ר"ת זצ"ל. ומעתה הדין חלוק היכא שאין יכול כלל להשתמש בלא נר כי אם על ידי גוי אסור לישראל להשתמש לאור הנר שהדליק עבדו או שפחתו הגוים ואעפ"י שהדליקו לצורך עצמם, והיכא שהישראל יכול לעשות חפצו ולהשתמש מה שהוא רוצה בלא נר אלא שהיה בא לו בקושי בלא נר מעל ידי נר מותר להשתמש לאור הנר שהדליק הגוי ואפילו לצורך ישראל, ואפילו היכא שאינו יכול כלל להשתמש כי אם על ידי נר שאסור דוקא שאינו מצטער בגופו אבל אם מצטער בגופו ואי אפשר לתקן שלא יצטער בלא נר היה נראה להתיר אפילו לומר לגוי להדליק נר לצורכו דאפלו שבות דאית ביה מעשה במקום צער לא גזרו רבנן כההיא דאע"פ דגונח יונק חלב בשבת דפר"י זצ"ל דפליגא אההיא דאבא שאול דפרק חרש (קי"ד א') דאמר התם נוהגים היינו שהיינו יונקים מבהמה טהורה ביו"ט דמ"ס התם דמפרק כלאחר יד אסור בשבת במקום צער והלכה כרבי מרינוס דמתיר אפילו בשבת וצער רעבון הוי צער כדפי' בתוס' וכן משמע בההיא דאבא שאול פ' חרש דמשני דאיכא צער ולא משני דאיכא חולה משמע שבריאים היו, וצור יאיר עינינו בתורתו לבל נכשל בדבר הלכה. ושוב ראיתי שרבינו אבא מארי זצ"ל כתב דאינו מותר אלא בצער דחולי ועליו יש לסמוך וחבירי חילקו לי דגבי שתיית מים אינו נהנה מן ההבאה בשתייה אבל בהדלקת הנר הוא נהנה מן הראייה, לכך אין לדמותו.

סימן פו

שמעון שנשא את לאה והכניסה לו לנדוניתה שוה ה' מאות אם לא נשבעה על כתובתה פסק מורי רבינו מאיר זצ"ל שדברים הידועים שהיו של בעלה הראשון צריך בעלה השני להחזיר ליורשי בעלה הראשון כיון שמתה אבל זוזי וכיוצא בהם שאין אדם יכול לומר שהיו של בעלה הראשון אם היתה בחיים היתה נשבעת שהם שלה ולא של בעלה

ונאמנת דאימור מציאה מצאה ותלינן בהכי כדאמ' פרק הניזקין (נ"ב ב') גבי עמרם צבעא ע"כ דברי מורי רבינו מאיר זצ"ל. ואינו מבין דהא תניא בפרק חזקת הבתים (נ"ב ב') וכן אשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה עליה להביא ראיה ואינה נאמנת בשבועה ואפילו מתה על יורשיה להביא ראיה כך פסק רשב"ם זצ"ל ואנו שאנו שותין מימיו של רשב"ם זצ"ל בשעת מעשה נסמוך על דבריו ושם מיירי באלמנה שמינוה ב"ד אפטרופא שכך כתב רשב"ם זצ"ל פ' חזקת הבתים וז"ל אבל אשה דשביחה לה מילתא חשיבות הוא לה שמאמינים לה ב"ד לעשותה אפטרופא בשל יתומים וגם משבחים אותה בני אדם על כך ובקושי גדול תאמר על שלהם שהוא שלה וסלקא דעתך אמינא דליהמנה קמ"ל עכ"ל. הא למדת שאינה נאמנת לומר מציאה מצאתי ונ"ל דאפילו מציאתה ליתומים ואע"ג דאמר שמואל (כתובות צ"ו א') מציאת אלמנה לעצמה אפילו כשהיא ניזונית הני מילי בשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית אבל אם היא נושאת ונותנת בתוך הבית מציאתה ליתומים אם אין לה כלום לעצמה או אפילו יש לה מעט ועתה אומרת על הרבה שהיא שלה בענין דאין שייך לומר מעיסתה קמיץ שאם לא כן יש לחוש שתגנוב משל יתומים ותאמר מציאה מצאתי וכן מפרש רבי יוסי במילתיה דרבי יוחנן בירושלמי פרק מציאת האשה דנראה התם טעם אחר יש באשה מהו טעם אחר אמר רבי אמי משום קטטה ר' אסי לא אמר כן אלא שלא תהא אשה מברחת משל בעלה ותאמר מציאה מצאתי הגע עצמך שנתן לה אחר מתנה קול יוצא למתנה ואין קול יוצא למציאה, וכתב רבינו אבא מארי זצ"ל שהשיב רבינו ברוך ב"ר יצחק זצ"ל מרגינשפורק בשם גאון אדם שמצא מציאה אחיו השותפין חולקין עמו ופר"ח זצ"ל כן פרק מי שמת כל' בתרא והביא ראייה מירושלמי וכשר הדבר לדון כן. ואפילו אם בא לידו על ידי הדחק כדפליגי ר' עקיבא ורבנן פ' מציאת האשה (ס"ו א') והביא מירושלמי דאלמנה שכתבתי לעיל וכתב דה"ה לאחין השותפין דמאי שנא כמו כן יכול להבריח מן השותפות ולומר מציאה מצאתי ולעניין העסק שאומר שלקח מאחרים כ"כ ק"ו הדברים ומה אם היו אונאות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם צריך להביא ראיה ואינו נאמן בשבועה בכאן שאין לו שום צד זכות לא כ"ש שאינו נאמן בלא ראייה ואם עשה בצינעה הפסיד לעצמו ואם לא תאמר כן לקתה מדת הדין שיכול להבריח כל מה שירצה ויאמר עיסקא אחרת היתה לי. ורבינו אבא מארי זצ"ל הביא מירושלמי דר"י מי שמת כמו כן וכתב על דא אנא סמיך בשעת מעשה וה"ה כאן שאיני רואה שום חילוק ביניהם וא"ת כל אפטרופא כמו כן נאמר כן נראה לי דכן הוא דכל אפטרופא שאין לו כלום לעצמו כל עיקר וניזון משל היתומים דינו כן ואין לירא דלמא מימנע דאין

אדם מבריח עצמו מן התשלומין ובעי למיתן בגין דיתקרי מהימן כדאיתא בירושלמי פ' הניזקין ואם חפץ לפרוע אם יפשע בגין דיתקרי מהימן כ"ש בשביל מציאה דלא שכיחא לא נמנע בגין דיתקרי מהימן וע"כ נראה כמו שזו האשה החזיקה בממון בעלה אחר פטירתו ולא נשבעה על כתובתה כל הממון של היתומים וחייב הבעל להחזיר ליתומים כל מה שקבל ממנה כמו קבל מן האשה דלא מהימנא ליה יעשה פירוש לפירושה ויחזיר לבעלה כיון דלית ליה מגו כ"ש כאן שאינה נאמנת בשום ענין שאפילו אם נתכוונה לגזול מן הממון ושינתה אותו וקנאתו בשנוי מעשה לא עדיף ממציאה שהיא של היתומים כדפי' לעיל. וקשה דבפר' הכותב כתבו התוס' (פ"ח ב' ד"ה לאפוקי) וז"ל מעשה בא לפני ר"ת זצ"ל באשה שהושיבה בעלה חנונית ומינאה אפוטרופא והיתה נושאת ונותנת והרבה מעות בבית ואומרת לבעלה שאינם שלה ולא השביעה בחיי בעלה דהלכה כרבי שמעון כל זמן שאינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה, ובפ' חזקת הבתים (נ"א ב' תד"ה קבל) כתבו וז"ל אם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת לומר לא שלי הם ולא של פלוני הם דהא אמר לקמן וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית ואמרה שלי הם עליה להביא ראיה ולא מהימנינן לה במגו דאי בעי אמרה שהיא נפקדת משל אחרים מעתה קשיין אהדדי דברי התוס' שבפ' הכותב ודפ' חזקת הבתים, וגם צריך לידע וכי אם אלמנה תתפוס כל נכסי בעלה יותר כמה וכמה מכדי כתובתה, ולא תתבע כתובתה לעולם נניח לה כל הנכסים ולא נשביענה אין זה נכון כלל אלא כל היכא שנכסי בעלה בידה ויכולה ליקח מהם מה שרוצה ולא יודע אינה נאמנת אפילו בשבועה לומר של פלוני הם דהוי כטמונים והיכא דמינה אפטרופא והושיבה חנונית על דבר ידוע ונושאת ונותנת בהרבה, בזה פסק ר"ת זצ"ל דאין להשביעה ולכאורה צריך שיודע בברור שיש בידה משל אחרים דאי לאו הכי אימור מציאה מצאה והיא של הבעל ואומרת של אחרים הוא אם לא שאין לתלות במציאה דלא שכיח אלא גבי אפטרופא דיתמי דאין להחזיקו בגזלן דאכיל ושתי מדיתמי כמו שמינוהו או אבי יתומים מסתמא נאמן הוא ולכך תלינן התם במציאה ולא בעלמא.

סימן פז

כתב ה"ר יחזקאל בפסקיו וז"ל צ"ע אפקדון בלא שטר או מוחכרת ומושכרת בלא שטר אם בכור נוטל בו פי שנים עכ"ל.

סימן פח

עוד כתב צ"ע ממשכונו של גוי דלא קני ליה אפילו שלא בשעת הלוואתו עכ"ל.

סימן פט

לשון הר"ר יחזקאל אמר רב פפא (קדושין נ' ב') באתרא דרובא מקדשי והדר משדרי סבלונות ומיעוט מסבלי והדר מקדשי אם שלח הסבלונות בעדים חיישינן שמא לשם קידושין שלח וה"ה במחצה על מחצה אבל רובה מסבלי והדר מקדשי לא חיישינן ור"ח מפרש דאפילו הכי חיישינן ונראה דאפילו למעוט דמיעוטא חייש ר"ח דמדמי ליה לגוסס ומגוייד עכ"ל.

סימן צ

מלחוות דעי זחלתי ואירא מחסרון גמרא וסברא, ואיך אפתח פי לפני רבותי אלופי התורה, מורי ה"ר יונתן ובני ישיבתו. אכן לקיים מצותו אכתוב דעתי החסרה כי כתוב בכתב של עדות השבועה שנשבעה מרת יוכבד שלא הניח לה בעלה אחר מותו כשיעור כתובתה ולא נשבעה שעתה אין לה כדי כתובתה או שמא הרווחה ממה שהניח לה בעלה יותר מכדי כתובתה ונטלתו וזה הנשאר בידה הוי מותר כתובתה ע"כ נראה לי שאין ממש במתנתה כפי דברי רשב"ם זצ"ל שפירש פ' מי שמת (קמ"ג ב') אמתניתין דאם אמרה ראו מה הניח בעלה השביחה לעצמה, ופי' כגון דלא שקלה מזוני דאי שקלה מדוע תנן אלמנה ניזונית מנכסי יתומין מעשה ידיה שלהן עכ"ד ואחר כך פי' דאם הניח בעלה נכסים מועטין שאין בהם כדי כתובתן, והשביחתו סתם שלא אמרה ראו מה הניח, תטרוף כתובתה והמותר ליורשיה אף ע"פ שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה עכ"ד וכפי זה היתה צריכה לישבע שעתה אין בידה יתר על כתובתה וגם מכל מה שהרויחה אחר מיתת בעלה שהיה של היורשין אפילו לפי' ריב"ם זצ"ל שלא נחלק עליו אלא באשה יורשת שמכל זה לא לקחה וכיון שלא נשבעת כך איך תגבה כתובתה, ויש לתמוה על פי' כיון שהוא עצמו פירש תחלה דהיכא דשקלה מזוני מעשה ידיה שלהן איך תטרוף כתובתה מן השבח והתנן אין האשה גובה כתובתה מן השבח ומה שהרויחה באלו מעות הוי שבח כדמוכח בזוזי דרב ספרא ונראה לי טעמא דלגבי כתובתה אע"ג דלא אמרה ראו חשיב כאלו אמרה ראו כדאמר רבא רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני, ופי' שם רשב"ם זצ"ל דכל מאן דהוא כמו רב ספרא אע"ג דלא אמר לעצמי אני משביח כמאן דאמר והשביח לעצמו וה"ה כאן דהוי

כמאן דאמרה ראו והיכא דאמרה ראו הוא עצמו פירש בתחלת דבריו דאפילו השביחה אלף השביחה לעצמה א"כ הוא הדין בסתם לגבי כתובתה לכן פי' דתטרוף כתובתה והכל לפי שטתן אבל לפי' ר"י זצ"ל דלא מהני ראו אלא באשה יורשת ואין לה כח לגבות כתובתה בלא ב"ד ולעולם הוי הממון בחזקת היורשים עד שישביעוהו אף כאן אינה גובה כתובתה כי אם ממה שהניח לה בעלה ולא ממה שהשביחה ועתה בשעת הגבייה לא נשבעת כמה יש לה או כמה לקחה משל היתומים אחר מיתת בעלה ולכך לא ידעתי מה תגבה ואפילו אם היתה נשבעת כך אין לה לגבות כתובתה כי אם ממה שהניח לה בעלה ומה שהשביחה אחר מיתת בעלה מזה אינה גובה כתובתה לפר"י זצ"ל ומעתה אפילו היו עדים שהיורשין מחלו לה השבועה לא תועיל כיון שאין לה לגבות מן השבח כך נ"ל לפי עניות דעתי הפחותה והחסירה אנכי הצעיר והנבזה חיים אליעזר בן רבי יצחק נב"ה.

סימן צא

א אנוסים שהעידו שראו בעודם אנוסים פלוני נהרג אשתו מותרת.

ב **האנוסים** שחזרו, והעידו כשחזרו שבעודם בין הגוים ראו את הח"ר שמעון בן ה"ר יעקב הרוג מוטל לפני פתח ביתו, נראה אפילו אם יתברר שאכלו נבילות לתיאבון שנאמנים כיון שאתה חזרו והם כשירים בברור, עתה מעידים האמת ולא בעינן בהא תחלתו בכשרות כי אם היכא דבעינן עדות בכשרים וגזירת מלך היא אבל הכא לא בעינן עדות רק שנדע שכך הוא האמת כמו שאומר עתה ואפילו אם בעודו אנום לא היה נאמן אפילו במסיח לפי תומו כאשר הביא מורי הר"ר יחיי' מדברי רבינו אבי העזרי זצ"ל דרפיא בידיה אם ישראל פסול מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה עכ"ל נראה דזהו משום כיון דהוא יודע ענינו שאפילו למי שאין אנו מאמינים בתורת עדות להתיר אשה נאמן לנו במסיח לפי תומו ולכך הוא מסיח לפי תומו כדי שנאמין לו והוא מתכוין לקלקל וכן כתב אבא מארי זצ"ל בכמה מקומות בשמו דגוי מסיח לפי תומו כשר הוא והוא שאינו יודע בטיב ישראל כלל, ואע"ג דאשכחנא דישראל מסיח לפי תומו כשר בדבר שאינו נאמן להעיד כההיא דפ"ב דכתובות (כ"ו א') דאמר זכורני כשאני תינוק ומורכב על כתיפו של אבא וכו' והעלהו רבי לכהונה על פיו וההיא דאמר (ב"ק קי"ד ב') פעם אחת נשבינו אני ואמי לבין הגוים ויצאתי לשאוב מים ודעתי על אמי וכו' והשיאו רבי לכהונה על פיו אלמא דלא אמרינן הכי התם ישראל כשר הוא ואינו חשוד לקלקל ולעדות הוא פסול מגזירת מלך שהתורה פסלה קרובים ואדם קרוב אצל עצמו ואמו או שמא אין לחלק

כך משום הכי רפי' ביד הגאון אבל כאן שהוא מעיד עתה אחר שחזר מה שראה בסורו ועתה אומר האמת אע"פ שבשעת ראיית העדות לא היה כשר נראה דנאמן כיון דלא בעינן עדות כשר דאפילו היא עצמה נאמנת לומר מת בעלה היכא דלא אמרה בדדמי וכן פר"י זצ"ל פ"ב דגיטין (כ"ג א' ד"ה ה"ה) דגרסינן התם ה"ה אע"ג דלא חזר ונתפתו והא דאמר ביש נוחלין (קכ"ח א') היה יודע לו עדות עד שלא נסתמא ונסתמא פסול לעדות שאני הכא גבי גט דאפילו האשה עצמה נאמנת תדע דאפילו סומא מעיקרא קאמר הכא אלא סומא אמאי לא עכ"ל, אלמא כיון דלא בעינן כשירי עדות ואפילו פסולים נאמנים להעיד בתורת עדות בפני נכתב בפני נחתם כ"ש דלא בעינן תחלתו בכשרות ה"ה כאן כיון דאפילו פסולים נאמנים להעיד בתורת עדות שמת בעלה ואפילו היא עצמה היכא דלא אמרה בדדמי דלא בעינן תחילתו וסופו בכשרות וליכא למיחש הכא דילמא אמר בדדמי כיון דשעת מלחמה והיה עם הב"ה וכאשר כתב מורי הרב ר' אשר מדקאמר תלמודא (יבמות קט"ו א') ההיא דנפל עלינו גייס נפל עלינו לסטים הוא מת ואני נצלתי נאמנת התם כדרב אידי דאמר אשה כלי זיינה עליה ולכך לדידה לא הוי שעת מלחמה וכן כתבו התוס' ר"פ האשה שלום (שם קי"ד ב') וז"ל זימנין דמחו ליה בגודה או ברומחא וכו' והיא יראה לעמוד עד שימות לפי שזורקין חצים ואבני בליסטראות ואינם מתכוונים על מי יפיל אבל לקמן גבי נפלו עלינו ליסטין נאמנת לומר נהרג שעומדת שם עד שימות ולא אמרה בדדמי עכ"ל אעפ"י שעל גוי המסיח לפי תומו נהרג איש פלוני בגזירה לא הייתי סומך ואמר בדדמי לחד לישנא דאעפ"י שאינו ירא כלום לא נטר עד דמיית ואמר בדדמי וכדפי' תלמודא ריש פירקין אמר רבא מ"ט דמלחמה כו' כיון דשלום בינו לבינה נטרא וחזיא אבל גוי מאיזה טעם נאמר דנטר וחזא ולא אמר בדדמי מ"מ כאן יש לומר דנטר וחזא כי מעיקרא היה דעתו לצאת ולחזור ונתן דעתו כדאמר ס"פ ד' אחין בשלמא גיורת כיון דדעתה לאגיורי מינטרא נפשה וגם כאן נטרה כדי להעיד מיהו איני יודע מאיזה טעם נאמר שבברור היה דעתו לצאת כי מטעם הוכיח סופו על תחלתו כתב אבא מארי זצ"ל בתשובה לרבותינו שברינוס זצ"ל, על הריבה שנאנסה בגזירת וורנקן וורט שאין נראה לו וז"ל מיהו לא נהירא לי להתיר מטעם יוכיח סופו על תחלתו דהא בבן נצר ואדם דעלמא לא שרינן מטעם יוכיח סופו על תחלתו דהא דחופים יצאו או על ידי פדיון או שברחו ולא אמר יוכיח סופם על תחלתם שלא נתרצו להנשא וכן נראה בעיני דאפילו בעלמא לא קיימא לן יוכיח סופו על תחלתו אלא היכא דמוכח כדאמר בשחיטת חולין (ל"ט ב') עכ"ל אבא מארי זצ"ל ואי משום שבאונס המירו כך אומנותו של יצר הרע ועוד שמורה הר"ר ידידיה זצ"ל כתב שיש עדים שאכלו לתיאבון נבילות ומה שהשיב

לו מורי הר"ר אשר שלא אכלו נבלות אלא מחמת יראת מות, שכיון שהמירו הוצרכו לילך בחוקיהם שלא יהרגום כדאמר פרק נערה (נ"א ב') והא קא ממטי להו מחמת יראה והא קמשלמי להו גירי' מחמת יראה אין נראה לי משם ראיה דהתם הוצרך הוא לאמטויי להו נהמא ולאשלומי להו גירי שזהו צורך הליסטין אבל כאן אם יעידו עדים שאכלו נבלות כששום גוי לא ראה מזה אין לומר דמחמת יראה קעברו, מיהו אם לא היה מעידה להדיא שראוהו מת מוטל על הקרקע אחר שיצתה נשמתו אלא בסתם היה אומר נהרג לא היה להתיר לפי פשוטה של הבעי' שיסתפק אם עד אחד אומר בדדמי אבל עתה שמעידים ראינוהו מת מוטל על הקרקע מסכים אני למה שכתב מורי הרב ר' אשר זצ"ל וגם ליכא מאן דפליג על מה שכתב מורי הרב ר' עזריאל דהא דבעינן מת וקברתיו דוקא כשאינו מעיד עדות ברורה אבל היכא דמעיד עדות ברורה ראיתיו מת אחר שפסקה המלחמה בעדיות הללו שראוהו מת מוטל לפניהם אחר שנהרגו עם הב"ה ולהם היה שלום ליכא מאן דפליג דמהימן עכ"ל וכן נראה גם לי ומוסיף אני עליו דאפילו אם לא פסקה המלחמה וגם לא היה המלחמה היה נאמן בעדות ברורה שהיה מת מוטל לפניו כאשר כתב רבינו שמחה זצ"ל והר"ר נתן ב"ר שמעון זצ"ל לרבינו אבי העזרי זצ"ל בתשובה אחת וז"ל וגם על המתים שמצאן הרוג ושוב אחר מותו שני ימים ראהו צף על שפת הנהר אין לך קברתיו גדול מזה ונאמן אף בשעת מלחמה עכ"ל וכן נראה דבר פשוט שאין אנו חושדין את העד שמעיד עדות אחד אלא שהוא אומר בדדמי שאם היינו רוצים לפרש הטעם מחמת דעד אחד משום מילתא דעביד לגלויי לא משקר הכא נמי לא משקר או דילמא אפילו משקר סמכינן אאשה דוקא דדייקא מחמת שיש רגלים לדבר ששעת מלחמה היה א"כ לפי או דילמא אפילו אי משקר סמכינן אדייקא ויהא גוי נאמן ואין זה נראה וגם התוס' (קט"ו א' ד"ה טעמא) לא פירשו פן וז"ל טעמא דעד אחד נאמן משום דמילתא דעבידא לאגלויי לא משקר הכא נמי לא משקר ולא יאמר בדדמי כיון שהדבר יהי' גלוי או דילמא טעמא משום דדייקא ומנסבא והא נהי דלא אמר בדדמי האשה לא דייקא וסמכינן עליו יותר ממה שאומר מת על מטתו דליכא רגלים לדבר אבל אין לפרש דטעמא דעד אחד משום דדייק ואפילו אמר בדדמי נאמן, דהא אפילו דייקא האשה למה היה לו להיות נאמן יותר ממה שאמר מת על מטתו הרי פי' שבוודאי אין אנו חושדין אותו שאומר אפילו בדדמי אלא איזו טעם עיקר טעמא דלא משקר וע"כ אפילו כאן משמע לא דייקא מחמת דסני ליה נאמן או דילמא משום דלא דייקא והכא אע"ג דוודאי לא אמר בדדמי כיון דשמא לא דייקי משום דסניא ליה לא מהימן, וכפי דבריהם או עד אחד במלחמה אע"ג דאמר בדדמי לא מהימן דהא סלקא בתיקו וכן פי' רבינו שמחה

זצ"ל בתשובתו וז"ל ולפי ראות עינינו לא חיישינן דאמר בדדמי אלא דוקא מפני עגונה אבל עדים או עד אחד שבאים להעיד אומר עדות ברורה שהדברים כהוייתן אם ראוהו מגוייד יאמרו ראינוהו מגוייד ולא יאמרו נהרג אלא אם כן ראו יציאת נפש ואשמעינן מתניתין אפילו ראוהו מגוייד אין מעידין כלומר אין מקבלין ב"ד עדותן מיהו למאן דבעי דרישה וחקירה באשת איש אם יאמרו ראינוהו שנהרג יחקרו שמא מאומד אתם עדים ראיתם אותו מגוייד או במלחמה דאי הוי לן למיחש אפילו בעדים דאמרו בדדמי מאי איבעיא לן עד אחד במלחמה ליבעי אפילו שנים ומאי האי מילתא דעביד לאגלויי לא משקר הוא סבור שאומר אמת שהרי גם האשה עצמה משקרת אעפ"י שהחמרת עליה בסופה כשיתגלה דמשקרה וה"פ דבעיין עד אחד במלחמה מהו טעמא דעד אחד דמהימן בעלמא בשעת שלום וסמכו בדבר שבערוה על עד אחד משום מילתא דעבידא לאגלויי לא משקר ועיקר סמך שסמכו חכמים בעד אחד משום האי טעמא דאשה דייקא ומנסבא בעד אחד הלכך לא חיישינן כיון דעד מעיד שמת במלחמה דילמא אמרה בדדמי ולא תידוק בדמנסבא או דילמא עיקר סהדותא בעלמא משום דסמכי אאשה דייקא והכא לא תידוק והא דלא פשוט מהרוגי תל ארזא נראה שהעד לא העיד שנהרג אלא שמצאן הרוגים והכירם והיינו כמו קברתים וגם בההוא עדות דבדקום ביתר בתוספ"ת שעיקר הברייתא אין כתוב וקברתים אלא שהתלמוד מפ' וה"ה במתניתן וגם על המתים שמצאן הרוגים ושוב אחרי מותו שני ימים ראהו צף על שפת הנהר אין לך קברתיו גדול מזה ונאמן אף בשעת מלחמה עכ"ל הר"י.

סימן צב

כתב ר' שמחה זצ"ל על היבם שיבם אשת אחיו הבכור שמת בחיי אביהן ואחר זמן מת אביהן ובאו לחלוק האחין ותבע היבם חלק אחיו המת שיבם את אשתו והאחין טענו ראוי היה לכן לחלוק בשוה לפי שיטת יש בכור לנחלה משמע דהוי מוחזק בנכסי האב והוי כאילו בא בהרשאה מכח אחיו המת ועומד במקומו ורק מה שחשוב ראוי לגבי אחיו המת חשוב נמי אצלו ראוי, כגון נכסי אבא דאבא אבל נכסי אבי המת והיבם הוי מוחזק ולא חשבינן ליבם כאלו הוא בן המת דלהוי לגביה נכסי אבא דאבא תדע דאמר אביי התם (בכורות נ"ב א') לא שנו אלא בשבח ששבחו נכסים בין מיתה לייבום וכו', ונראה דההיא מיירי בנכסי האב שיש לאחין בהן חלוקה ומדפליג אביי בשבח ש"מ דבגוף השדה שקיל יבם פי שנים בנכסי האב ודוחק הוא לדחות דההוא מיירי כשמת האב בחיי הבן שמת וזכה הבן מחיים בגוף השדה דא"כ בשבח נמי ליזכי דארעא דידיה

משבח, מאי שנא משאר נכסי המת שהשביחו אחר מיתה דשקיל ליה יבם וקרקע זו אצל האח שמת הוי כמו בין ייבום לחלוקה דשקיל פי שנים עכ"ל ובסוף התשובה כתב וז"ל אבל כיון שה"ג פירשו דנכסי האב הוי ראוי ליבם ועשו אותו כאלו הוא בנו של אחיו המת לפי דבריהם מה שאומר פ' יש בכור (שם) לאתויי נכסי אבא דאבא משום בכור נקט ליה ולגבי היבם הוי נכסי האב כמו נכסי אבא דאבא דחשיב כאלו הוא בן אחיו המת והא דאמר אביי לא שנו אלא בשבח וכו' צריך לומר כיון שלא נתברר חלקו בחייו ולא השביח בחייו הוי אצל היבם כמו ראוי ואינו נוטל עכ"ל ולי נראה ראיה דהיבם הוי כמו בנו של הבכור מדתנן פ' מי שמת (קמ"ד ב') האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע, ורמינהו שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו, ומוקי שמואל מתניתן ביבם שאינו נוטל בראוי כבמוחזק, וכגון ששמח עמו שבעת ימי המשתה ולא הספיק לפורעו עד שמת ואם היה היבם חשוב כבא בהרשאת אחיו ועומד במקומו אז היה לו ליטול השושבינות כולו כאשר היה עושה אחיו המת אם היה קיים אלא ודאי היבם חשוב כבן אחיו המת ולכך לא שקיל דהמת לא הוחזק בשושבינות אלא ראייה היתה לו וגריעא ממלוה דשמא יבא לידי גבייה לעולם כדפי' התוס' וההיא דפ' יש בכור דאמר אביי לא שנו נראה דלא מיירי בנכסי אבי המת עצמו והיבם אלא בנכסי המת עלמו ואע"פ שהיבם כשמיבם זוכה בגוף נכסי המת בשבח שהשביחו נכסים אחר מיתת המת קודם שייבם הרי ראוי למת ולא הוחזק בו המת כדאמר פרק יש נוחלין (קכ"ד א') דשבח הוי ראוי ואין הבכור נוטל בו פי שנים ואפילו ר' לא פליג התם אלא משום דכתיב פי שנים מקיש חלק בכור לחלק פשוט אבל גבי יבם קודם שיבם פשיטא שלא יזכה כשיבם בשבח ששבחו נכסים אחר מיתת המת דודאי ראוי גמור הוא, ואמת שהסוגיא מיירי בנכסי האב מדמפליג בין קודם חלוקה אכן מיירי שהאב מת קודם הבן שמת וסבירא לאביי דמשעה שייבם היבם הרי קם וזכה ומיהו גם בנכסי המת לא שקיל היבם בשבח שהשביחו קודם שיבם מטעם דפרישית.

סימן צג

גרסינן ס"פ עד כמה בבכורות כל הבכורת אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו ונשאל על טהרותיו ומפרש התם טעמא הרואה את קדשיו דאי בעי אתשיל עלייהו, ומעשרותיו דאי בעי שדי ביה מומא בכולה עדרי, ונשאל על טהרותיו דחזו ליה בימי טומאתו, ופירש"י זצ"ל וז"ל ורואה את טהרותיו ואינו נחשד לומר על טמא טהור דאם טמאות הן מה יפסיד הא חזו ליה בימי טומאה ובחולין קא מיירי דאי

בתרומה תרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאה, וז"ל התוס' (בכורות שם ל"א א' ד"ה דהא) וא"ת תרומה טמאה דלא חזיא לאדם וכי לא יהא נאמן וכן כל שאר איסור והתיר דאמרי' ריש הדר דצורבא דרבנן חזי לנפשיה. וז"ל מורינו רבינו מאיר מה שאומ' התו' דמשמע טעמא דחזי ליה בימי טומאתו הא לאו הכי לא מהימן אפילו יחיד מומחה דומיא משל עצמו דבכור מוקמינא ביחיד מומחה ופ' הדר (ס"ג א') אמר דצורבא מרבנן חזי לנפשיה ועוד דמעשים בכל יום דתלמיד חכם חזי לנפשיה כל מיני איסורא שבעולם ופ"ב דנגעים פי' רבינו שמשון זצ"ל דכל היכא דלא איתחזיק איסורא חזי לנפשיה לאפוקי כל הני דהכא דאיתחזק ולאו בידיה ועל כן אני אומר לפי זה היכי דנשחט עוף או בהמה בבית ת"ח ומסופקים אם הוא רוב אם לאו דלא מצי חזי לנפשיה, דהא איתחזק איסורא ולאו בידו עתה לגמור השחיטה דהא כבר שהה הרבה ואיכא שהייה, וכן כל כיוצא בזה ואין העולם נוהגים בו אמנם נ"ל דבכל איסורא שבתורה צורבא מרבנן חזי לנפשיה דלא חשיד לאכול דבר האסור ואפילו בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם (חולין ה' ב') בדבר מאכל דמכוער יותר מדאי שגופו יהנה מן האיסור כ"ש דלא חשידי להתיר דבר דאסור במזיד ולאכול, ודוקא בכור חשידי כהנים כדתנן לקמן פרק כל פסולי המוקדשין (ל"ה א' ב') ומסקינן בגמ' דלא חיללו בין חבר לעם הארץ דכמו עם הארץ חשיד לגרום לו מום חבר נמי לא מהימן דלא פלוג. והיינו טעמא דאפילו אם מטיל בו מום ואוכלו נהי דעבר בלאו דכל מום לא יהיה בו מ"מ אינו אוכל דבר האסור מדאורייתא דמדאורייתא משרא שרי ועוד התם חשידי טפי משום טורח מרובה ויציאה מרובה שיצטרך לטרוח ולהוציא עליו ימים רבים על הספק דשמא לא יהא בעל מום לעולם וגם בשביל תקלה חשידי להטיל בו מום ואינו רשאי להמיתו או לכונסו לכיפה כמו שפי' התוס' לעיל וצריך ע"כ להתעסק בו וכן במעשר בהמה צריך להתעסק עד שיפיל בו מום הוי לן למימר דחשיד' כמו בבכור אי לאו טעמא דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה, ועל טהרותיו נמי הוי לן למחשדיה כיון דמדאורייתא מישרא שרי אפילו איסורא דרבנן ליכא אלא פרישו' בעלמא שקיבל עליו חיישינן דילמא מיקל בהו אי לאו טעמא דחזו ליה בימי טומאתו ותדע דמשום הכי אחמור בהו רבנן יותר מבנדה שהיא בכרת מדאורייתא, דאמר פ"ק דנדה כל לבעלה לא בעיא בדיקה ולטהרות בעיא בדיקה ועוד חומרי טובא ואין לי לפר' אבל בכל איסורים כיון דאינו מפסיד כי אם האיסור לא חשידי לאכול האיסור וקל להבין עכ"ל מורי רבינו מאיר זצ"ל. ואני העני בדעת איני מבין דגם גבי בכור אמאי אינו נאמן דאי בעי שדי ביה מומין קודם שיצא לאויר העולם כדרב יהודה דשרי פ"ב דלקמן, ואם אינו בקי, כדרב יהודה יקנהו לגוים דשרי למי שאינו

בקי כדר' יהודה כדפירשו התוס' ומנדרים דאינו מתיר נדרי עצמו כדתנן פ"ב דנדרים אע"ג דאי בעי לא הוי נדר אין ק' דהא אי בעי מיתשל ויהא נאמן מהאי טעמא כמו על קדשיו דנאמן מטעם דאי בעי הוה מיתשל עלייהו כדאמר ס"פ עד כמה, ואין זה קשיא דפ' אלו נדרים יליף לה מקרא דלא יחל דברו ומן השחיטה שכתב מורי דאינו נאמן והלא איבעי מעיקרא שחיט ליה שפיר ושמא הפי' דודאי לא חשיד שום חכם להתיר את האסור ואע"פ שמפרק הדר דאמר התם צורבא מרבנן לנפשיה איני סבור שיש ראיה דאפשר לו לתקן הסכין אם הוא פגום ואפילו משומד אוכל נבילות לתיאבון אם בדק ישראל סכין ונתן לו מותר לאכול משחיטתו אלא דלא טרח לתקנו אם הוא פגום וישראל טרח ובחמצו של עוברי עבירה אמר פרק קמא דשחיטת חולין (ד' א' ב') שמותר מיד אחר הפסח מפני שמחליפין וכ"ש ישראל דלא שביק התירא ויטרח לתקן הסכין, וגם מנדה שפי' התוס' פ"ב דנדה(כ' ב' ד"ה כל) שאדם רואה דמי אשתו ודקדקו בו ממתניתן דנגעים דתנן התם פ"ב כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו, כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו, ולא קתני התם כל הדמים אדם רואה חוץ מדמי אשתו ש"מ שאדם רואה דמי אשתו ע"כ דברי התוס', וגם מזה איני סבור שיש ראיה לשאר איסורים, דלמה יהא הוא נאמן כמו שהיא בודקת וסופרת לעצמה ועוד דמספק יפרוש, אבל בתרומה טמאה וכיוצא בה שמפסיד הכל לגמרי לא יהא נאמן, מ"מ נראה דחכם נאמן להורות לעצמו, דהא אשכחן פ"ק דנדה בר"ג שהורה לעצמו, מעשה בשפחה של ר"ג שהיתה אופה ככרות של תרומה וגפה חבית של יין ובעי לאוקמי התם חד בקודש וחד בתרומה אלמא שום חכם לא חשיד להתיר את האסור, וגבי בכור יש לחוש דמי שהוא חכם גדול יפקיע במומי כרב ויתיר בחום שיהא נראה לעולם מום עובר והוא מום קבוע מטעם זה לא התיר ר' לרב להתיר בכורות וכן בקדשיו ומעשרותיו ובטהרות כמו כן יחשדוהו שאינו אוכל חולין בטהרה וגם בנגעים יש טעם בזה אבל להתיר את האסור לא חשיד וגם האחרים הרואים לא יחשדוהו, שרוב טעמי איסור והיתר ידועים לרוב חכמים ותלמידיהם. ורבינו שמשון זצ"ל כתב ספ"ב דנגעים וז"ל ועוד תניא בתוספתא נאמן הכהן לומר נגע זה פשה ונגע זה לא פשה אם בהרת קדמה לשער לבן אם שער לבן קדמה לבהרת, ונאמן הוא על נגעי עצמו, ושמא יש לחלק בין היכא דלא איתחזק איסורא להיכא דאיתחזק עכ"ל ומה שכתב מורינו ורבינו מאיר זצ"ל דבכור לא חילקו בין חכם לעם הארץ איני מבין והלא ישראל לא חשידי ומה צריך בקדשיו ומעשרותיו טעמא דאיבעי מיתשל, צורינו יאיר עינינו בתורתו.

סימן צד

כתב רבינו אבא מארי זצ"ל שפשטידא של דגים שאפאה גוי אסורה אפילו העיסה שבקרקעיתה לפי שהדגים שהם בעין נאסרו משום בשולי גוים והעיסה בלועה מאיסורא דרבנן, ובספר המצות כתב וז"ל כתב מורי שרבינו יצחק זצ"ל היה מיקל להתיר לאכול הנזהר מפת של גוים עם שאינו נזהר בקערה אחת ואין לחוש על טעם פת של גוים כמו שלא גזרו על תערובת דמאי עכ"ל. ולא שלגמרי מדמהו לדמאי שא"כ יהא מותר בתערובת כמו דמאי ויאכל לעניים, ומאי שנא יין נסך סתם יינם שאוסר עד ששים ולא מדמינן ליה לתערובת דמאי אלא סברא בעלמא קאמר כיון דאשכחן בדמאי שלא גזרו על תערובתן ה"נ יש לנו לומר שלא גזרו על טעמו מסברא, מ"מ נ"ל שגם לפי דברי ספר המצות עיסת הפשטידא אסורה כאשר כתב רבינו אבא מורי זצ"ל לפי שהיא בלועה מעיקר השמנונית והוי כמו עיסה שנילושה בבצים דאי לאו דקימחא עיקר היינו אוסרים משום בשולי גוים. ותמיה אני כשהספר רוצה לומר פרק אין מעמידין דבשולי גוים מקרא דאוכל בכסף תשבירני וגומר, א"כ גם טעמא היה אסור והואיל וכן אף לפי המסקנא דהו דרבנן יאסר טעמא דתימ' לומר וכי לא ידע מעשים בכל יום אם היו אוסרים טעמא או לאו, וכעין זה אומר התוס' פ' החולץ ביבמות (מ"ב א' ד"ה סתם) שאמר ר"ת זצ"ל דאפילו גרושת חבירו והיא מניקה לא תינשא עד כ"ד חדש משום דמעיקרא כשרצה לומר טעם משום דחסה אפילו גרושה אסורה גם לפי המסקנא אע"פ שהטעם משתנה הדין לא נשתנה וכן פ' הגוזל (צ"ט ב') דפרי' לשמואל מהנותן בגדים לכובס חייב מפני שהוא נושא שכר אימא מפני שהוא כנושא שכר, ותימה וכי לא ידע הספר דין אדם המזיק וכו', ומדברים הנאכלים כשהם חיים או שאינם עולים על שולחן מלכים וצריך ליישב כפי זה.

סימן צה

על הפסק שפסקו שכל מי שיפטר מעולמו קודם חברו שיהיה הכל לנשאר בחיים רבותינו ז"ל אמרו הן הן הדברים הנקנין באמירה שיחשבו הדברים הללו כקנין בעלמא, ואפשר דאפילו דברים שאינן נקנין בקנין אלא במעמד שלשתן או במתנת ש"מ נקנין גם כאן כגון הלוואתי וכיוצא בזה הואיל ונקנין בשום מקום אבל התנה שאשתו תירשנו דהיינו אחד בין האחין דלא קני אפילו בשכיב מרע לכ"ע לא מהני הכא ויהא אינו לשון מתנה שיועיל בש"מ דדוקא יזכה יטול יחזיק יקנה אמר רב ששת פ' מי שמת (קמ"ח ב') דלשון מתנה הן ועת לקצר וכ"ש כאן שמשמע מתוך הטענות שהיה לו אב ומה יוכל

הבן להתנות בנכסי האב ועדיין לא נתנה לו ובשטר מחילה אין כתוב שמחלה הכתובה וז"ל השטר מחלתי להם כל דין ודברים שהיה לי עליהם מחמת כתובתי עד היום הזה וכו' וכל לשון השטר אינו משמע שמחלה הכתובה, ואעפ"י שכתוב בו קנין וקנינא מן רחל וכו' כתב רבינו אבא מארי זצ"ל פ' חזקת הבתים (מ"ב ב') אמר שמואל השותפין מעידים זה לזה ומוקי לה התם בכתב לו דין ודברים וכו' וקנו מידו וכתב שם כי ריב"ם זצ"ל פירש כשקנו מידו קנין גמור בפי' מגופה של קרקע אבל אם קנו בסתם לא מהני וכן פי' ר"ח זצ"ל ור"י אלפס ורבינו יצחק הזקן ואעפ"י שלפי' רש"י זצ"ל ולפי' רשב"ם זצ"ל מהני אפילו בסתמא, הא אלו רבים, ועוד לפי דעת התובע שאומר שמחלה, תימ' איך רוצה להשביעה והא קי"ל כר' שמעון דפרק הכותב (פ"ז ב') דאם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה ואי משום שהיא תובעת אותו החוב לגבותו בכתובתה בדין הויא מחילה כפי דעתו כיון שאינה נוטלת כלום אין כח ליורשין להשביעה ופשיטא הא, ואודות החוב אם כבר בא לידה לא יוכלו להוציאו מידה ואם לא בא לידה אינו סבור שתוכל לגבותו בכתובתה אפילו אם לא מחלה כלל אע"ג דר"י זצ"ל פירש (כתובות פ"ג א' ד"ה לא וע"ש הג"א) דאשה גובה כתובתה ממלוה זהו דוקא מיורשיה היכא דליכא יבם אבל היכא דאיכא יבם יש להסתפק מה שתקנו הגאונים ז"ל דבזמן הזה אשה גובה כתובתה ממטלטלין אם תקנו כר' מאיר דאמר מטלטלי משתבדי לכתובה וא"כ כאן שיש יבם לא היתה גובה דדוקא מלוה שביד אחרים אפילו אם גבו אותה היורשין אחר מיתת אביהם אשה גובה משום דמיד אחר מיתת הבעל היה בידה לישבע וליטול ואין שם תרי חומרא אבל כאן שיש יבם אפילו מלוה שביד אחרים פירש ר"י זצ"ל דחשיב יבם מוחזק וצריך דר' נתן ולא מחמרינן תרי חומרי בכתובה ומתוך כך תחשב מלוה זו ראוי בשעת מיתת בעלה כפרה המושכרת ומוחכרת ביד אחרים בלא שטר שכתב הר"ר יחזקיהו זצ"ל (הג"א ב"ב פ"ח סי' י"א) וז"ל מספקא ליה אליבא דרבנן אם נוטל פי שנים מפרה עצמה כיון שיכול לכפור לו ומדרבי נשמע לרבנן, כמו שלרבי לא שקיל במלוה בלא שטר וכן משבח הפרה ה"ה מפרה עצמה לרבנן, וכרבנן קיימא לן עכ"ל וגם כאן תחשב מלוה זו ראויה הלוה לבע"ד דידה הוא ובשעת מיתת בעלה אין חוב זה משועבד לה דתרי חומרי בכתובה לא אשכחן או אם תקנו הגאונים שמטלטלי בזמן הזה הם ממש כמקרקעי, וה"ר יחזקיהו זצ"ל כתב וז"ל אם היה היורש חייב למורישיו נראה דהשתא לפי תקנת הגאונים דאף מזה גביא כתובתה ואין זה תרי חומרי וצ"ע עכ"ל ולפי דעתי היכא דאיכא יבם אינו גובה וזה אין להבין מלשונו וע"כ אם כבר בא לידה לא נוציאנו מידה, אבל אם לא בא לידה לא נגבנה.

סימן צו

על אשר כתבתי דמדין ודברים סלקא נפשה ולא מחלה הכתובה וצריך לישב דריש פרק הכותב אמר רב נחמן דמגופה של קרקע קנו מידו וכן פוסק אמימר הת' דוקא הת' דאם לא כן הקנין למאי מהני אבל הכא מהני הקנין שאם יש בידם משל אחרים או מלוה שביד אחרים והם יקדמו לגבותם שזכו בהם ולא תוכל לידון עמם על ככה להוציא מידה ודמי להההיא דמי שהיה נשוי (צ"ג א') דאמר שמואל בכותבת בעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה ואפילו הכי גובה עם בעלת שלש מאות בשוה משום דאמרה לה מדין ודברים סליקת נפשאי, ופירש הקונטריס וז"ל מדין ודברים סליקית נפשאי לא נתתי לה חלקי במתנה מה שגבתה לא בשליחותי גבתה שתאמרי לי נטלה זו חלקה אני סלקתי עצמי מלריב עמה ומלמעט חלקה במנה וגברה ידה לגבות חצי מנה בשעבוד שטרא עכשו אני בא לחלוק עמך בנותר שלא סילקתי עצמי מלריב עמך שעבודי ושעבודך שוה עכ"ל וכאן אין נראה שתסתלק באמירה בעלמא בעודה ארוסה דריש הכותב דשניהן נשואות ושוות בשעבוד שדה זו וכן משמע ס"פ מי שהיה נשוי דתנן מי שהיה נשוי לשתי נשים ומכר את שדהו כתבה הראשונה דין ודברים אין לי עמך וכו' ופריך בגמ' וכי כתבה ליה מאי הוי והא תניא האומר לחברו וכו' ואמרו שם התוספות תימא מאי קא פריך והלא לא בא עדיין והוא כמו כותב לה בעודה ארוסה אומר אני דשפיר פירש ר"י דהכא כמו כותב לה והיא נשואה ולא דמי לארוסה כלל דארוסה אם מכרה ונתנה קיים אבל הכא אין יכול למכור אם לאו שתטרוף כל שעה ע"כ לשון התוספ' הא למדת שמן השעבוד אין יכול להסתלק באמירה אלא בקנין, ואפילו הכי לעיל בכותבת בעלת מאתים לבעלת מנה אומר שלא סילקה עצמה אלא מלריב עמה ולא נתנה חלקה במתנה וה"ה בעובדא דידן וממש היא היא.

סימן צז

על שכתבת דמדין ודברים סילקה נפשה והכל כמו שכתבתי לעיל בק"ו מי דמי התם לבעלת שלש מאות כלום אבל לבעלת מנה שכתבה סלקה עצמה לגמרי שלא יפחת חלקה כלום מחמת כתובתה והכא נמי לגבי יורשים דכתבה להו לא יפחת חלקם מירושתם בשביל כתובתה ומשם ראיה להפך ועוד אם באנו למצוא צדדין לחצאים לענין זה סלקה עצמה ולענין זה לא סלקה עצמה א"כ גם לגבי מנה נאמר לענין זה סלקה עצמה בעלת מאתים שאם תקדום ותגבה בעלת מנה שלא נוציא מידה אבל אם לא קדמה וגבתה בעלת מנה לא מחלה כלום בעלת מאתים ועוד בההיא דמגופה של קרקע קנו

מידו נמי נימא דוקא מחלם אחד קנה דאין לו דין ודברים עמו אבל ודאי מאחר דלא נוכל לומר מדין ודברים סליקית נפשאי דהא איכא קנין אין לנו לבדות ולומר דלחצאין סילק עצמו אלא לגמרי אלא הקנה לו כל השדה וכן לבעלת מנה לגמרי מחלה לה וגבי בעלת ג' מאות לא כתבה לו כלום ומשום הכי נוטלת עמה בשוה והכא נמי דכתבה ליורשין לגמרי מחלה להם כל כתובתה כמו לבעלת מנה ועוד אומר אני מסתמא כשקבלו קנין מן האשה אמרה בסתם שמחלה להם הכתובה כי אין דרך לומר בלשון אשכנז כמו שכותבים בשטרות ומצינו בהרבה מקומות שהדיינים מדקדקים כמו אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוי אבל בלאו הכי נראה לי כמו שכתבתי ואפילו לפי דבריך אם העדים יאמרו היא מחלה לגוזרי אין שייך כאן חוזרים ומגידים דלא אתי על פה ומרע לשטרא דאין השטר מעיד שלא מחלה לגמרי אלא שאתה יכול לומר שמחלה לגמרי וגם אתה יכול לומר עכ"ל. ולי נראה כאשר כתבתי ואין להאריך אכן במה שכתב שאם העדים היו מעידים שמחלה לגמרי בזה אני מודה.

סימן צח

פרק אחד דיני ממונות (ל"ב ב') ורבי מאיר האי והיה ביום הנחילו מאי עביד ליה מיבעיא ליה לכדרב יהודה אמר רב שלשה שנכנסו לבקר את החולה וכו' ואיני מבין לא לכתוב ביום אלא והיה בהנחילו מדכתב ביה משפט אורעה כל הפרשה להיות דין וכבר למדנו דדין ביום ולא בלילה מדאיתקש רבית לנגעים אלא א"כ הייתי אומר דעל פי שמיעת לילה ידונו למחר ביום דעד נעשה דיין ולהכי כ' ביום דאין עד נעשה דיין מגזירת הכתוב ואפילו אינו מתכוין להעיד נעשה עד ושוב אינו נעשה דיין והכא פ' שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין פי' רצו בתחלה כשרצה ש"מ לצוות אומר' אנו רוצים להיות דיינין ולדון על פי שמועה זו ולא לשם עדות אנו שומעים כי אם לדון ובזה אינם עושים עדים כלל רצו כותבין ואומר לשום עדות אנו שומעין או אפילו בסתם כשלא אמרו לשם דיינין אנו יושבין נעשו עדים ושוב אין נעשים דיינין ובגיטי נשים ובקידושין אם קרוב רואה הוה ליה כאילו הבעל אומר להדיא איני רוצה כלל שתהיו העדים שלי, ועל כרחו לא יעשו עדים ואין להאריך.

סימן צט

אלמנה התובעת כתובתה בב"ד מיתומים קטנים נראה שאין להגבותה כתובתה לפי שאין לה מזונות דאמר שמואל התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ואין נזקקין

לנכסי יתומים קטנים אלא אם כן היתה רבית אוכלת בהם כרב אסי או לכתובת אשה משום מזונות כר' יוחנן דפ' שום היתומים וכן משמע פ' שום היתומים (ערכין כ"ב א') דכי משני התם לא קשיא דתובעת כתובתה בב"ד כדרב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות ופריך אי הכי איזקוקי נמי לא מיזדקיקנן לה ומשני כיון דאיזדקיקנא להו מעיקרא מיזדקיקנן להו לבסוף וסבורני שפי' כך כיון דמיזדקיקנן לה מעיקרא בלא תביעתה כי היכי דלא ליפסדו יתמי מזוני מיזדקינן לה לבסוף אף עפ"י שכבר תובעת כתובתה בב"ד והפסידה מזונות אבל היכא דלא איזדקיקנא לה קודם תביעתה אלא היא תובעת כתובתה מנכסי יתומים קטנים אין נזקקין להגבותה כתובתה ומזונות נמי אין לה כיון שתבעה כתובתה בב"ד ואי קיימא לן כמ"ד משום חינא נזקקין אז אפילו אם אין מזונות נזקקין.

סימן ק

פ' הנזקין (נ"ה א') ובמרובה אמר עולא יאוש כדי לא קני, והק' ר"ת דבהגוזל בתרא (נ"ה א') גבי פלוגתא דר' שמעון ורבנן בגנב וגזלן אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קנה ותירץ דבכל מקום יאוש קונה לכל מילי רק לענין קרבן שיהיו כשר להקרבה קאמר דלא קני משום דהוי מצוה הבאה בעברה, ותדע דבהנזקין פריך לעולא מגנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' ותני עלה בחוץ כה"ג חייב כרת ואמאי לא פריך מגופא בלא תני עלה אמאי פטור מד' וה' והא לאו דהקדש כי טבח אי יאוש לא קני אלא ודאי יאוש לכל מילי קני רק לענין הקרבה להכי פריך מדתני עלה דבחוץ חייב כרת אלמא ראוי לפתח אהל מועד הוא ואפי' לעניין קרבן קני יאוש. ולרב יהודה דאמר יאוש כדי לא מצי פריך כדפריך ר' יוחנן לרשב"ל דמרובה דאמר התם יחוש כדי קני ופריך ליה ר' יוחנן מגנב והקדיש אימתי אילימא לפני יאוש מי קדוש אלא לאו לאחר יאוש, ואי אמר יאוש קני מאי אריא הקדיש כי לא הקדיש נמי שלו הוא טובח שלו הוא מוכר דדוקא רבי יוחנן פריך הכי התם דאיהו לא סבר כצנועים אבל רב יהוד' ועולא דהכא דתרווייהו סבירא להו יאוש כדי קני אלא של עולה אע"פ שקנאו קודם שהקדישו הוי מה"ב ולרב יהודה לא הוי מה"ב לא קשה להו דאינהו מוקמי לה כצנועים כרשב"ל דהתם אבל ברייתא דתני עלה לא מצו לאוקמי הכי דאם כן פשיטא דחייב כרת ומאי קמ"ל ואי כצנועים אתא לאשמועינן מגופא שמעינן לה כיון דיאוש קונה אי אפשר להעמידה בענין אחר אע"כ הברייתא איירי שהקדישם הגנב ואתא לאשמיענן כר' יהודה ואע"ג דבלא הקדיש פטור מד' וה' אחר יאוש נקט

הקדיש בשביל חיוב כרת ולאשמועינן כרב יהודה וגם מה שהקשה ר"י לפירוש ר"ת דמסיק דמשעת הקדשה אוקמא ברשותיה ואי יאוש קני לעולם והלא משעת יאוש קמה ברשותיה לגיזותיה ולוולדותיה איני מבין והלא התוס' אמרו בסוף שמעתין דאליבא דר' מאיר דקניס לשלם גיזותיה וולדותיה אע"ג דקניא בשנוי אלא דמשעת הקדש אוקמ' ברשותיה וכ"ש דאחר קניית יאוש קניס לשלם גיזות וולדות אע"ג דקניא ביאוש אלא דמשעת הקדש אוקמה ברשותיה.

סימן קא

על הברכות ששאלת אם אדם השכים קודם עלות השחר וברך כל הברכות הקצרות וחזר וישן עד אור הבקר אם יחזור ויברך בקומו בבקר אי לאו לא שמעתי מזה מרבותי, אמנם מקצת כגון לשכוי בינה ושלא עשאני גוי ועבד ואשה היה נראה שלא היה צריך לחזור ולברך וטעם לא ידעתי למה בכל יום תקנו לברך שלא עשאני עבד וגוי ואשה וכי לא יהא די בברכה אחת כל ימיו אכן ברכות כמו פוקח עורים מלביש ערומים זוקף כפופים מתיר אסורים רוקע הארץ על המים, אשר הכין מצעדי גבר שעשית לי כל צרכי אוזר ישראל בגבורה, עוטר, המעביר שינה מעיני אותם ברכות נראה דנתקנו לברכה ביום כשעברה הלילה דלא איברא אלא לשינתא ואפילו אם אדם נעור בלילה יותר מן הראוי קומתו כפופה ואין ערב עליו כמו ביום וכי אם אדם ישן ביום וכשיקיץ יברך כל אלו הברכות או אם יחלוץ מנעליו כשינעלם יברך שעשית לי כל צרכי. וכבר ראיתי כתוב בשם רבינו שמחה כשהיה ישן ביום היה מברך אלהי נשמה וכן נהגתי עד שאמר לי ר' יעקב ב"ר מאיר אם כן בצאתך מן המרחץ ולובש בגדיך תברך מלביש ערומים, ועל כן אלו הברכות לא נתקנו כי אם בהחליף הזמן דהיינו כשיאיר היום שהוא זמן לכל אלו העניינים אבל אם ישן ביום או בלילה כמה פעמים או מפשיט בגדיו וחוזר ולובשן וכל כיוצא בזה לא תיקנו ברכה על ככה ושמא גם שלא עשאני עבד וגוי ואשה אין לברך כי אם כשיגיע זמן קיום תפילין וציצית ושאר מצות ועל כן נראה שכל אלו הברכות אין לברכם כי אם ביום אכן אם אדם משכים קודם עמוד השחר לצאת לדרך או ללמוד ואין דעתו לחזור ולישן קודם היום שמא באותה שעה יברך, ולבי מגמגם בכך אם נהוג עלמא כשמשכימים לסליחות פעמים כשמסיימים הסליחות קודם שיעלה עמוד השחר מתחילים הקהל לברך אותן ברכות בעוד לילה ועל נטילת ידים שמברכין באותו פעם אחר סיום הסליחות לא הבנתי כל ימי וכי כשהוא משכים לסליחות ונפנה ונוטל או אינו נפנה ונוטל וכי לא יברך על נטילת ידים כשהולך להתפלל סליחות ואם ברך למה

יברך שנית וכן אשר יצר וכי אין לו לברך מיד כשנפנה אלא ימתין עד שיסיים הסליחות ויאור היום וכבר שאלתי את מורי רבינו מאיר זצוק"ל עד מתי מברכין על הנקבים דאין זה דומה לברכת המזון שמברך עד שיתעכל המזון שבמעיו דהיינו עד שירעב כי לשם הוא נהנה מן המזון שבמעיו כל זמן שאינו רעב אבל כאן אינו כן ולא שמעתי ממורי הקדוש זמן לזה וכאן אם ימתין לברך אשר יצר עד סיום הסליחות ופעמים שהוא שליש הלילה או יותר על מה יברך ובכל יום פעמים כשאדם עומד בבקר ממיטתו אינו צריך לנקביו ואם צריך לקטנים ולא לגדולים, לרבינו מאיר שכתב בספר המצות משמו שלא היה מברך אשר יצר על הקטנים על מה יברך ואם יברך תחלה אשר יצר כשנפנה ובסיום הסליחות יחזור ויברך על מה יברך וכבר ברך, ומתוך המנהג היה נראה שכך נתקנו לברכם בכל בקר, וטעם לא ידעתי ועל מה שרבינו מאיר היה נוהג שלא לברך אשר יצר על הקטנים אין תימה כל כך כי למה אין מברכין אשר יצר על הרוחות וכיחו וניעו וצואת החוטם ואי אפשר לאדם בלא זה ואם היה כך שנתקנה ברכת אשר יצר בבקר אפילו אם באותה שעה אינו ממשמש בנקביו לא ידעתי אם שייך לומר שנתקנה לפוטרו בכך כל היום וכל הלילה כמו שכתבתי בשאר ברכות לעיל וכמו שכתב מורינו ורבי' פרץ זצוקל"ה בספר המצות קצר בברכת התורה שאנו מברכין בבקר ואנו פטורין בה כל היום וכל הלילה עד יום המחרת והוא תלה הטעם עבור שהיא ברכה מיוחדת לתורה ואיני מבין והלא ברכת תפילין וציצית היא מיוחדת להם וצריך לברך בכל פעם ופעם, ובסידור רבינו שלמה ראיתי שכתב וזה לשונו אבל אברכת נקבים לאחר שיברך שחרית אינו צריך לברך כל היום כולו כל שעה שאדם נפנה צריך לברך אשר יצר את האדם אפילו לקטנים עכ"ל ולא הבנתי דקשיא רישא לסיפא אם לא שסיפא מיירי אם לא ברך שחרית או בא להשמיענו אפילו לקטנים, ושמא רוצה לומר שאין לברך שחרית אלא אם שימש נקביו ואז שוב יפטר בזה כל היום אבל אם לא שימש נקביו לא יברך ואז צריך לברך בכל פעם וצריך ליתן טעם מאי שנא, ומיד אחר זה כתב שרבינו יעקב בר' יקר אמר לו אם אני עומד לעסוק בתורה לאלתר או לילך לבית הכנסת או להוציא בפיו שום דבר שבקדושה אז אני מברך על נטילת ידים ואשר יצר, אבל בשעה שאני יושב ובטל איני חושש לברך על נטילת ידים אלא אשר יצר לחודיה לפי שצורך הנקבים עכ"ל ואני מגמגם ליישבה אם לא כאשר כתבתי וחמותי ז"ל הגידה לי שרבינו אבא מרי זצ"ל היה רגיל כשהיה עומד בלילה לנקביו בכל פעם היה נוטל ומברך, ומורי רביני מאיר זצוקלה"ה היה נוהג כמו שכתב רבינו שלמה שהיה נוהג רבינו יעקב ב"ר יקר ותמהתי אפילו כשלא היה

דעתו ללמוד או להתפלל למה לא ברך על נטילת ידים והלא צריך לברך אשר יצר והוא דבר שבקדושה ושוב ראיתי שהקשה כן מורי רבינו פרץ זצוקלה"ה.

סימן קב

כתב לי מהור"ר עובדיה שיש בתשובות מורינו ורבינו הר"ר אביגדור כהן צדק זצ"ל ששמע מפי רבינו שמחה זצ"ל שהיה מסופק אם יכולין להתיר לאשה נדר שהקים לה בעלה ובפ' נדרים משמע להדיא שיכולים להתירו לה, שכתב (נדרים ס"ט א') על בעיא אם נשאלים על ההיקם יש מפרש' אשה שנדרה והקים לה בעלה ואין מובן דלמה לא יתירו לה כמו לכל אדם נדרו ושמא מה שנסתפק רבינו שמחה משום דתנן בסוף נגעים כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו, רבי יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים ופירש רבינו שמשון וז"ל שבינה ולבין אחרים נדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבינה יכול להפר ולא בעי חקירת חכם להכי נקט שבינה ולבין אחרים משום דבעי חקירת חכם עכ"ל ולמה לא אמר ונדרים שהקים לה אם יכולים להתירם על ידי חקירת חכם ושמא טעם שלא יוכלו להתירם לפי שנודרת על דעתו שכל זמן שהוא ירצה יתקיים הנדר ולא תתירנו ע"פ חכם ושמא כאלו נדרה בפירש שלא להתירו על פי חכם כי אם על פי בעלה.

סימן קג

על ריבה שנאנסה בת כ' שנים ושהתה ביניהם תשע שנים ויצאה ונשאת לכהן נראה אע"ג דביאת גוי פוסל אפילו באונס, כדפר"י ס"פ ד' אחין דביאת זר פוסלת אפילו באונס וה"ה ביאת גוי לר' ישמעאל דקרא דבת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה בתר קרא דכת' לאיש זר כתיב ועלה קאי מ"מ כאן היה נראה להתיר שכבר נחלקו רבותינו הקדמונים בדין הארוסות שרבינו אבא מארי זצ"ל דמה אותו לנחבשה ולא הודו לו רבינו יהודה כהן בן רבינו משה כהן ורבינו דוד בן רבינו שאלתיאל ורבינו משלם בן רבינו דוד וזה אשר כתב רבינו יהודה כהן כי בשעת המלחמה לא אסרו חכמים כי אם כהנות כדמוכח בעיר שכבשי' כרכום (כתובות כ"ז א') ואפילו ירושלים שבאו על עסקי נפשות כדאמר' כל דלא קטיל לקטלו ונשי ישראל לא נאסרו אלא בהורהנו ונחבשו על ידי נפשות בין למ"ד בנגמר דינם בין למ"ד בלא נגמר דינם כיון שעומדת ליהרג מתיאשו מן החיים ומתרצות להם ואולי ינצלו ועל ידי ממון נמי במקום שיד אומות העולם תקיפה על עצמן כיון שהורהנה ונחבשה בדין מתיאשת מלצאת ומתרצה להם כי הם בעיני עצמם

כשפחה המכורה לחלוטין אבל הורהנה ונחבשה שלא כדין מותרות, כהנהו נשי דגנבי גנבי ואסתר תוכיח שהרי היתה מותרת למרדכי וכ"ש אלו בנות מחוטבות שתחת חרב לטושה פיתיום בפיהם ולבם נכון למרום ומעת שפתום בפיהם להאמין בקברי הגוים ולא היו רשאין ליגע בהם כי דתי הגוים למאנס אחת דתו להמית מעתה בנות השלל וההרג לא נאסרו כדאוכחנא מעיר שכבשוה כרכום ומירושל' ואחרי כן לא הורהנהו ולא נחבשו אלא היו שומרים אותם שלא יברחו עכ"ל הרי פירש להדיא דלא חיישינן לנאנסו ולפתוי נמי לא חיישינן אפילו בקטנה דמנטרא נפשה כמו שכתבו התוס' פ' אלו נערות (ל"ז א' ד"ה שבוי') וז"ל שבויה מנטרא נפשה וא"ת והא בקטנה נמי דלא מנטרא נפשה דהא אינה יודעת לשמור עצמה קאמר רבי יהודה דבקדושתה קיימא דקתני במתניתן יתרות על בנות ג' שנים ויום אחד. וי"ל דקטנה לגמרי אינה מוסרת עצמה לביאה וכשהיא מוסרת עצמה לביאה קצת היא בת דעת ויודעת לשמור עצמה עכ"ל ולא מצינו שחילק התנא בין בת ג' שנים ויום אחד לפחות מכאן אלא בשעת פדיון אבל בשעת שבייה לא חילק שאפילו נשבית בת יום אחד אין חילוק דלעולם לר' יהודה בקדושתה קיימא ומנטרא נפשה מדפריך מגיורת אשבויה ומשני גיורת לא מנטרא נפשה שבויה מנטרא נפשה משמע שבויה דומ' דגיורת שמיום לידתה היתה בין הגוים ומחזקת עצמה באמונתם ואוכלים בפת בגם ושותים יין משתיהם, משום דאי אפשר אם לא יודע לה כשתהא קצת בת דעת שהיא יהודית מזרע יהודים ומנטרא נפשה ואפילו לרבנן דאמרי אין לה קנס ולאו בקדושתה קיימא דוקא בשבויה שהיא מסורה ביד שבאי לכל חפצו דשבאי כולהו איתנהו ביה, אבל שאינה מסורה ביד השבאי לאנסה אלא צריך דעת עצמה לא מצינו בשום מקום איסור כזה, תדע דהא נפדית יתירה על בת ג' שנים ויום אחד אינה מוסרת עצמה לביאה ולמה אין לה קנס לרבנן כשאינה כי אם בת ג' שנים ויום אחד ולא יותר אלא כיון שביד השבאי היא מסורה מיד כשתובעתה מתרצה שאל"כ וכי קטנה בת ישראל ששהתה בבית גוי יחידה יום או יומים או ששגרוה בעגלה או בקרון מעיר לעיר על יד גויה בלא שומר ישראל תאסר לכהונה שמה נתפתית לגוי ואין לחלק כאן שמחזקת עצמה גויה לא מנטרא נפשה כאשר כתבתי לעיל דשבויה דומיא דגיורת מנטרא נפשה ואפי' רבנן לא חשו כי אם בשבויה כדקתני נפדית אבל שאינה שבויה ואינה צריכה פדיון לא מצינו שהחמירו בה כלל. וכאן משמע ששב' ולקחהו לא נאסרה דלאו ראויה לביאה הואי ואחר כך אין לאסרה מטעם שכתבתי וגם יש להעמידה כאן בחזקת התיר לכהונה והתוס' אמרו פ"ח דכתובות כי מוקי לה תלמודא באשת ישראל שקבל בה אביה קידושין כשהיא פחותה מבת ג' שנים ויום אחד וא"ת ונוקמה בחזקת

היתר לבעלה וי"ל דאנוסה קלא אית לה אבל היכא שספק אם נבעלה אם לאו נאמר ודאי לא נבעלה דנוקמא אחזקתה כמו בשני שבילין היכא דלא באו לשאול בבת אחת ותלמודא מדמה כהנת לב' שבילין פ' האשה שנתארמלה (כ"ז א') גבי מחביאות אי לאו מטעם כשבאו לשאל בבת אחת דמי וכאן אין שייך זה ודוקא בשבויה דלא מוקמינן לה אחזקה דשבאי כולהו איתנהו ביה, ורבינו אבא מרי זצוקלה"ה כתב שהשיב רבינו אבי העזרי שהיה מעשה באשת ישראל שהלכה מרצונה בין הגוים ושהתה שם ג' ימים ביניהם עד שהוציאוה אחר כך על ידי שוחד והתיר' רבינו יואל אביו לבעלה ונראין הדברים ואפילו לבעלה כהן היה מתירה. כי בזה המעשה ליכא למיחש לאונס כאשר כתב רבינו יהודה כהן כדפי' לעיל שאם לא כן אשת כהן שנכנסה יחידה לבית גוי ושהתה שם תיאסר לבעלה, ואעפ"י שכ' בספר המצות דדוקא על ייחוד דישראל אין אוסרין אבל בייחוד דגוי אוסרין דגוי וודאי בעל, זהו דוקא בשהלכה עמו למקום סתר כדי לזנות אבל כאן נוקמא אחזקתה לומר שמעולם לא נתרצה לביאה לשום אדם כמו שכתבתי וגדולה מזו מתיר ה"ג אשה לבעלה אפילו אם ראו דרך מנאפים ששוכב עליה בין רגליה עד שיראו כמכחול בשפופרת אעפ"י שרוב השוכבים כן מכניסים מוקמינן אחזקתה ונראה לפי הסברא דכ"ש כאן, ודוקא בשבויה החמירו דכולהו איתנהו ביה. ורבינו דוד בן רבינו שאלתיאל כתב לרבינו אבא מארי זצוק"ל וז"ל לפרש"י דבכרכום של אותה מלכות אינם רוצים להשחית את העיר וכשכובש עיר סמוך לממשלתו שומרה והיא לו למס עובד כ"ש כשטינפום במים טמאים ולא נגעו בהן ואפי' לכהן מותרת לפרש"י ואפילו לפר"ח ור"ת דמפרש איפכא דבכרכום של מלכות אחרת יראים מחיילות הבאים ממקום אחר וממהרות ומותרות ואותה מלכות אסורות לפי שאינם יריאים שיבואו עליהם ועושים כל רצונם הכא בנידון זה היו יריאים אחר שטינפום ולא באו עליהם דרך זנות כי שמרו אותם לצורך בעלים דרך אישות כאשר העידו כמה וכמה שהיו בבית ארמלתא אחת עכ"ל. הרי רוצה להתירה ואפילו לכהונה ואם בשבויה חשו מטעם שכתבתי וגם מזלזלים בהם שאינם שומרים אותן לשם אישות כאלו ששומרים אותם לשם אישות כדפרש"י בפי' חומש גבי רבקה בתולה ואיש לא ידעה פרש"י לפי שבנות גוית משמרות עצמן במקום בתולים ומפקירות עצמן ממקום אחר העיד הכתוב על רבקה שטהורה ונקיה היתה מכל וכל, ואעפ"י שגיורת יתירה על בת ג' שנים ויום אחד פסולה לכהונה לכ"ע זהו עבור שרובן אין שומרות עצמן לשם אישות אבל האנוסות חשובות בעיניהן שומרים אותן לשם אישות ועוד שהגיורת מפקרת עצמה ממקום אחר כדפי' רש"י ובאנוסות לא חשו

לה כלל ואפי' רבינו אבא מארי זצוקלה"ה כתב בתשובתו, שאם תמעך באצבע לפני הנשים ותראה בתוליה שהיא מותרת אם הראה הכנסת עטרה שיש בה השרת בתולים.

סימן קד

קיימא לן כרבי יהודה דהאומר זה בני ממזר נאמן ואפילו הוחזק בו שהוא בנו כדשלחו לו בני אקרא דאגמי לשמואל (ב"ב קכ"א א') היו מוחזקים בו שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור ומסיק דלרבי יהודה נאמן ואפילו שלא במקום בכורה נאמן לפסול את בנו כדפרישית. ואינו מבין דרבי יוחנן לית ליה דר' יהודה פרק יש נוחלין דאמר אין האב נאמן לומר על תינוק בין הבנים בכור הוא וא"כ מאי טעמא קאמר ר' יוחנן התם אמר זה בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן, עבדי וחזר ואמר בני נאמן מאי טעמא דמשמש ליה בעבד. ואם לא חזר ואמר בני משמע שאנו מחזיקים בדבריו הראשונים ויהא עבדו, ולמה וכי אותו אינו יכול לומר איני עבדו והא דמשמשנא ליה שאני בנו או שכירו, וגם אם לא משמש ליה כלל כגון שהוא אלם וחגר וסומא נחזיקנו עבד על פיו, ואולי מיירי בצריך הכרה דרבנן דרשי יכיר לכך ומדרבנן נשמע לרבי יהודה שאם אמר בני וחזר ואמר עבדי נאמן ומלשון הברייתא דמייתי התם דקתני היה משמשו כבן ובא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן משמע שהורגל לשמשו זמן גדול, ואם אותה ברייתא ור' יוחנן כרבנן א"כ לר' יהודה נאמן אפילו אם כמה ימים אמר בני וחזר ואמר עבדי וזה אינו נראה לי כלל דהא ר' יהודה מיכיר דריש וכשאמר בני הרי כבר הכירו לאחרים שהוא בנו ואיך עתה כשאומר עבדי יהא נאמן להכחיש דבריו הראשונים. ונראה דוקא במוחזקים בו שהוא בנו או בכור אבל מפיו לא שמעו שאמר שהוא בנו בזה אומר רבי יהודה דנאמן, ומ"מ מדברי ר' יוחנן ולשון הברייתא משמע דאפילו אמר בני דנאמן לחזור ולומר עבדי לרבי יהודה כדפר"י לעיל, ושמא ר' יוחנן והברייתא שלא בתורת עדות אמר בני הואיל ולא נתכוין להכירו לאחרים ובכי האי גוונא לרבי יהודה נאמן כשלא אמר תחלה בתורת עדות, והגדה זה בני כי אם שהעולם שמעו שקרא תדיר בני. וגם איני מבין טעמא דר' יוחנן דאיך נדרוש מיכיר שיהא נאמן לומר עבדי אפילו יהא נאמן לפוסלו בצריך הכרה מיכיר כרבנן דהיינו שנאמן לומר אינו בני אבל האיך יהא נאמן לומר שעבד בא עליה ועוד והא רבי יוחנן סבירא ליה הלכה גוי ועבד הבא על בת ישראל הילד כשר כמו שהוכיחו התוספות ביבמות, וגם לר' יהודה איך יהא נאמן לומר זה ממזר שמא גוי ועבד באו עליה דהולד כשר אפילו באשת איש כדפסיק' פ' החולץ (מ"ה ב') ואפילו בעיר

שרובה ישראל סמוך מיעוטא דגוים לחזקת צדקות ישראל ואיתרע לה רובה, ואפילו יהא פלגא ופלגא יהא ספק.

סימן קה

א זה אשר שאלתי למורי נכדי ז"ל

ב **לנכדי** מורי, דבשי עם יערי, בחבורה ארי, אחוה את דברי ריש בבא קמא (ב' ב') שמקשים למה לי קרא דבאלה תנגח והא ליכא לאוקמא בשן ורגל דכתיבי ונראה לומר דה"א דמיירי בקרן דיש הנאה להזיקה כגון מחזרת דלקמן וכיוצא בה אבל באין הנאה להזיקה כי אם כוונתה להזיק ליפטר להכי צריך קרא דבאלה תנגח.

סימן קו

אבל במחוברת (ב"ק ב' ב') אימא כולה מועדת היא נראה לפרש דאתיא מהנך, וליכא למפרך שכן דרכו להזיק דאיכא למימר תלושה תוכיח וליכא למימר דיה כתלושה דעיקר הלימוד ילפינן מהנך, וכעין זה אמר רב לקמן דיליף אבנו וסכינו ומשאו מבורו ושורו ואעפ"כ מחייב בו את הכלים דעיקר הלימוד יליף משור ובור אינו כי אם מסלק פירכא של סברא שכוונתו להזיק ובעלי חיים, ואמת שהתו' גמגמו בסברת רב מ"מ איזו שיהיו לרב נאמר כאן.

סימן קז

לא ט' כתיבי לא יו"ד כתיבי (ב"ק ג' א') נראה ליישב הך סוגיא לפירוש הקונטריס דסתם בור עשרה והכי פירושא ודאי סתם בור עשרה אבל אם לא היה כתוב בור אלא עשרה להדיא או לישנא דמשמע מיניה עשרה ה"א כי היכא דחייב (אט' במיתה חייב) בעשרה אמיתה חייב בתשעה אנזקין דמה לי קטליה כולה ומה לי קטליה פלגא ומ"מ הוי ט' תולדה כיון דלא כתיבי להדיא, אבל השתא דכתב בור גזירת הכתוב הוא דוקא בור חייב לא שיח ומערה וכי היכי דממעטינן שיח ומערה ממעטינן נמי ט' דלא איקרי בור, ומשני הא לא קשיא והמת יהיה לו אמר רחמנא ומיניה מרבינן שיח ומערה וט' לא מצינא לרבויי דקים להו לרבנן דעשרה עבדי מיתה, ט' נזקין עבדי מיתה לא עבדי ומעתה גלי לן והמת יהיה לו דבור לאו מעוטא היא וכי היכי דלא ממעטינן שיח ומערה מבור לא ממעטינן נמי ט' ומעתה הוה לי כאילו כתוב עשרה ואית לן למימר סברא דמה לי קטליה כוליה ומה לי קטליה פלגא וכי היכי דחייב בעשרה גם אניזקין חייב נמי בט' אניזקין,

ופריך סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לניזקין כיון דאי לא כתב אלא והמת יהיה לו הוי מרבינן אפילו ט' למיתה דהא בכל ענין שימות יתחייב אפילו בט' ובפחות אלא מדכתב בור ממעטינן ט' ממית' דבעינן בור ראוי להמית לחייב על המיתה ודוקא ממיתה ממעטינן ט' ולא מנזקין, ומעתה הוו ט' אב לנזקין דנפקי מקרא מוהמת יהיה לו דהא אי לא כתב בור אלא והמת יהיה לו הוו ט' אב כמו עשרה בין למיתה בין לנזקין דוהמת יהיה לו משמע בכל ענין שימות אפילו בט' ואפילו הוזק דמה לי קטליה כוליה ומה לי קטליה פלגא והשתא נמי דכתיב למעוטי ט' ממיתה מ"מ מנזקין לא אימעט דבכל ענין שיוזק בראוי להזיק חייב מקרא דוהמת יהיה לו, והוי נמי אב לנזקין כמו עשרה.

סימן קח

ס"פ המניח (ל"ד ב') דתני ר' אבוהו קמי דרבי יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר וכו' לפר"י איני מבין מה פי' את"ל משנה וכי רבי יוחנן אינו יודע שרבי שמעון מחייב מקלקל בחבורה ובהבערה אעפ"י שרבותינו בתוספ' לא יכלו למצוא להדיא משנה, מ"מ ר' יוחנן בברור היה יודע כי בכל מקום פשוט דבר זה לבעל התלמוד, ורציתי לומר דרבי אבוהו תני ברייתא דידיה אמתניתן ור"ל דתני' דברייתא דקדק בו ממתניתן דהוא דומיא דשורו וא"כ סתם לן תנח כר' שמעון ויקשה לרבי יוחנן דאמר הלכה כסתם משנה והוא סבירא ליה כרבי יהודה ואמר ליה רבי יוחנן פוק תני לברא דאין להעמיד המשנה במקלקל ור' שמעון אלא במתקן איירי דשורו דומיא דידי' מה הוא מתכוין לחמס אף שורו נתכוין לחמס דהוי מתקן גמור וקמ"ל לפר"ת דלעיל בשמעתתין דחשיב דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור או לפר"י דחשיב מיתה ותשלומין לחד ואם תימצא לומר דלא איירי במתקן גמור אלא במקלקל אז מיירי בצריך לכלבו ולאפרו כדמסיק וכר' יהודה כדפרשב"ם.

סימן קט

בשמעתתא דפי פרה (ב"ק כ"ג ב'), פי פרה כחצר המזיק דמי וכו' פירוש היכא ששטח פירותיו בשדהו והלך ולא שמרם ואם בהמת ראובן היתה נכנסת לשדהו ומזיקתו ברגל פשיטא שראובן חייב, שאין אדם חייב לשמור עצמו ברשותו כמו שפירשו התוס' אבל עתה שאכלתם ולא הזיקתם עד אחר שבאו לפיה ואם יחשב כחצר המזיק יפטר כי הניזק חייב לשמור פירותיו שלא יבואו לחצר המזיק ולזה יש ראיה ואין להאריך וסברא פשוטה נראה וכי אם בהמת ראובן מגלגלת עמיר של שמעון משדה שמעון לשדה ראובן

ושוב אחר יום או יומים או שעה או לאלתר אכלתו שם וכי בזה יתחייב ראובן בטוב יאמר ראובן לשמעון פירך ברשותי מה בעי ולא יתחייב שן אלא היכי דשימר פירותיו כראוי דאין שייך לומר מאי בעי ריפתך בפומיה דכלבאי כגון כלב בחררה שבביתו וטמונה בגחלים ותוך חנות וצידי רחבה וכיוצא בהם שאין דרך בהמות לבא שם לאכול ופשיטא מסוגי' התלמוד מדלא אוקי כשחתר אלא בשביל הגדיש אבל על החררה היה חייב אפי' לא שימר כלל ש"מ דאין בעל החררה חייב לשמור חררתן שלא יכניסנה הכלב לתוך פיו דפי פרה כחצר הניזק דמי, ופרי' ואי כחצר המזיק דמי שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה נוכל לומר כפי' התוס' או נאמר והלא שן דחייב רחמנא דומא דר"ה ומדכתב ובער בשדה למעוטי דשל הרבים ומשני לא מיעט רשות הרבים אלא מן התולדו' ופריך הא מובער מיעט דלא משכחת בתולדות ומסיק דשוי צילמי או דפסעי פסועי ופשיט מהמשסה שהיה לו לשמור עצמו שלא תכנס ידו לפי הכלב ואם המשסה הכניסו על כרחו מה לי בזה פשיטא אם אדם אחד היה מכניס פירותיו לחצרי בלא רשותי ואכלתו בהמתו אני פטור וכן גם כאן והשתא אתי שפיר דמייתי הכא מעיזי דבי תרבו שדעת רב יוסף לומר דפי פרה כחצר הניזק דמי ולא בעי למיגרר ואמר לי' אביי דילמא כחצר המזיק דמי ובעי למיגרר. ואתה מורי אדר, וכפרי עץ הדר, ובשמי קדם דר, אותנו יאדר, בתורתו ויראתו.

סימן קי

פ"ק דב"ב (ז' ב') בעא מיניה ר' אלעזר מר' יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון, או לפי קירוב בתים הם גובים, ופסק ר"ת דלפי שניהם גובין כך כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל ואין נראה הפ' שבית השוה מאתים ליתן כפל מבית השוה מנה כי פשיטא שהבתים אין החיילות לוקחין ובכרכום של אותה מלכות אין באים להשחית ולחבל את העיר אלא שומרה והיא למס עובד כדפי' הקונטריס פ"ב דכתובות (כ"ז א'), ונראה דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דלא כל העיירות ראוית לחומה וריגנשפורק אינה ראויה לחומה שכבר יש לה חומה ומגדליה מסוגרת סוגרה ואם העירונים תובעים מה שאין צורך הוא גזילה ולא רצה והוי כמו שיירא דפרק הגוזל בתרא (קט"ז ב'), ונראה לי דכאן אין שייך דין שיירא דשיירא שבמדבר אם לא פשרו עם הגוים ודאי יטרפנה ויפסדו הכל אבל כאן אם יאמרו לעירונים לא ניתן לא יקחו אשר להם לא ממון ולא בתים אלא מחמת שכפופים להם בעוונותינו שרבו, הם יריאים שישנאו אותם וירע להם בכמה דברי' מחמת כן צריכים לקיים צוים וליתן מה שאומרים אין בזה דין שיירא לחשב לפי ממון,

וגם כאשר כתבתי שאין הפירוש לפי קירוב הבתים שיגבו משום הבתים אלא בעל הבית הדר קרוב לחומה יתן לפי ממונו כמו הרחוק אלא שהקרוב לחומה יתן יותר מליטרא שלו מן הרחוק לפי שבתחלת כניסתו לעיר שוללים בתים הקרובים ולוקחים כל אשר מוצאים ונראה שאם יש בתים על עצים הראוין לישרף אם יציתוה ויש בתים של אבנים שאין ראוין לכך שהראוין יתנו יותר לפי שדרך חיילות להציח העיר באש כשכובשים אותה וגם אם יש לבעל הבית הקרוב לחומה ממון חוץ לעיר ואפילו בעיר במקום שאין לו ליירא מן החיילות הכובשים אין צריך בשביל כך להרבות לחומת העיר ואפילו הוא קרוב מעתה הא דאתינן עלה לפי הנראה שאין העיר צריכים לחומה וגם אפילו אם לא היו ממלאים רצון העירונים בנתינה זו, סבורני שלא היו לוקחים להם לא ממונם ולא בתיהם כי נראה לי שאין להם כח זה עליהם מחמת ממשלת הדוכוס אלא שהיו שונאים אותם ועושים להם חמסים, ואם כן הוא אז אין בעלי בתים חייבים להציל את ממונם של האחרים כדי שיתנו המס מן הבתים, ואם גם הבעלי בתים יריאים בעבור זה לא יתנו מבתיהם כי אם מממון שיריאים להפסיד, כמו שיירא שהיתה מהלכת במדבר שמחשבין לפי ממון שיש להם אצלהם ולא לפי ממון שיש להם בבתים אבל אם ח"ו שהיו יראים גם מן הנפשות מחמת שנאת העירונים אז מחשבין אף לפי הנפשות. ונראה שאפילו אין כאן סכנת נפשות אלא ספק דמחשבין כן כי שיירא המהלכת במדבר ולא שכרו תייר נראה שאין שם כי אם ספק סכנת נפשות. ועוד כתבתם כי העירונים צריכין ליתן למלך מאושטרייך בשביל סחורתם ובשביל יינם זה נראה דבר פשוט שגזילה גמורה הא והוי ממש כמו שיירא וכי הקהל או שאר אנשי העיר שאינם סוחרים ולא יין להם חייבים ליתן ממונם על כך בשביל הסוחרים ובשביל יינם, ורבינו אבא מארי זצ"ל כתב פ' הגוזל בתרא וז"ל ורבינו אליעזר בר' שמואל זצ"ל ממיין כתב פר' נדרים אמר ר' לא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא כשהמלך משוה מידותיו על כל בני מלכותו אבל אם משנה למדינה אחת לא הוי דיניה דינא כדתנן בגיטין (נ"ה ב'), לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה ומפרש דין סיקריקון דאגב אונסא גמר ומקני ואי לאו משום דאניס לא קני אעפ"י שמצות המלך היתה ובמלכי ישראל לא אמרינן דיניה דינא כדאמר בסנהדרין (כ' ב') לא נאמר פרשת מלך בשמואל אלא ליראם ולבהלם אבל המלך אסור ככל שכתוב בפרשה ואפילו למ"ד מלך מותר בו היינו דוקא באמור בפרשה ולי נראה דלא אמור דיניה דינא אלא דוקא בקרקעות במשפטים שהם תלויים בקרקעות כגון מכס שאומר לא יעבור אדם בארצי אם לא יתן מכס וכדאמר בחזקת הבתים (נ"ה א') באריסת דפרסאי עד ארבעין שנין, ואמרינן נמי דיהיב טסקא ליכול ארעא וגם כרגא אקרקף דגברא שאומר

לא יהא בארצי אם לא יתן כך וכך והיינו טעמא דדיניה דינא שהארץ שלו היא ואין רשאי אדם שיעמוד בארצו אם לא במצותו אבל אם קוצב על מלכות ושכבשו בגילה כי ההיא סיקריקון דגיטין או אדם שאינו חפץ בארצו לאו כל כמיניה למיגזליה למלכי ישראל אין דיניה דין שארץ ישראל אחד ואחד ואינה של מלך אבל באומות העולם כך דינם שכל הארץ למלך, וה"ה בכל הדיוטות שאם קצבו שאל יהנה אדם מארצם אלא בקצבתם שדינם דין ושמואל קמ"ל דבכל הארץ למלך היא והיינו דאמר בהגוזל בתרא, דקטלי דיקלי וגשרי גושרי שהדקלים והקרקעות שלהם עכ"ל רבינו אליעזר ממיין שכתב רבינו אבא מארי זצ"ל באור זרוע פרק הגוזל בתרא וכאן אין העיר של העירונים על כן אין דיניהם דין ולאו כל כמינייהו להטיל על היהודים ליתן מם להציל סחורתם ויינם וגריעי טפי הרבה ממלכי ישראל שאין דיניהם דין ואם היו היהודים צריכים ליתן למלך להציל סחורתם ויינם לא היו נותנים להם כלום נמנא שהם משנים ליהודים מלעצמם והואיל וכן אפילו לר"ת שאינו תולה בקרקעות אין דיניהם דין, ובפ' חזקת הבתים כתב רבינו אבא מארי זצ"ל דדינא דמלכותא דינא פי' רבינו שמואל לעיל כל מסים וארנונות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותא, דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו הלכך דין גמור הוא עכ"ל ובהגוזל בתרא פירשתי עכ"ל רבינו אבא מארי זצוק"ל. וגם אין שייך כאן שאין שום אדם מקבל ברצון ליתן ממונו להציל סחורתם ויינם של העירונים ולבנות חומות ומגדלים לעיר שאינה צריכה כל כך וכ"ש שהיהודים לא קבלו כלום עליהם מרצונם לשנות מנהג אבותיהם הקדושים ומנהג כל ישראל שאנו יודעים ומכירים דהא קמן קודם שנכנסו הערונים למבוי של היהודים לשמור הבתים לא נתנו מן הבתים אם העירונים לא רצו להאמין היהודים בשבועה ובזה כפו אותם ליתן כרצונם אין זה דין, ועוד כי אני הייתי ברצונם כשיצאו מצרפת ונתוועדו כל הקהלות למגנצא ומורי הרב רבי מנחם מוירצבורק ומורי הרב ר' היילמון ומורי הר"ר אשר וכל הגדולים שהיו ברינום וראשי הקהלות כי הוצרכו ליתן מס גדול למלך ל' אלף ותבעו בעלי מטלטלין ליתומים מן הקרקעות כי ברצונם נהגו שאפילו יש לאדם כמה בתים שוים כמה אלפים אינו נותן מס מהם ושמעתי באותה שעה שמורינו ורבינו מאיר זצ"ל אמר אפילו אם היו חייבים ליתן מס מן הקרקעות לא היו חייבים ליתן כי אם רביע שווים מההיא דפיאה טבין חמשין דעברין מחמשין דלא עברין ומפי מורי לא שמעתי כי היה תפוס אבל מפי מורי הרב ר' שלמה זצ"ל שמעתי כן בהיותי בפרגא ועתה אומר [מלפיל] (צ"ל מפי קרובי) שיש בעירכם פסק של מורי רבינו זצ"ל שפסק לכם כשיתנו מן הבתים לחומת העיר ומגדלותיה שאין ליתן מכל בית כי אם שיכול ליהנות משכירותו

אם ישכירנו לאחרים, ואם זה אמת תמהתי מאד שאתם כתבתם לי לפסוק לכם ופסק רבינו הקדוש בידכם, אמנם לפי דעתי העני נראה שמדינא אין ליתן מס כלל מן הבתים אפילו אם יש לאדם כמה בתים כמו שנוהגים ברינוס כדמסיק רב הונא בריה דרב יהושע פ' חזקת הבתים כשחל חיוב המס חל על כל ממונו של אדם והמלך מוחזק בו ולא האדם שהוא שלו ובידו, והוי ליה ראוי ואין הבכור נוטל פי שנים אע"ג דלית הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע כדמסיק מ"מ כן הוא האמת דהיכא דנתחייב הטסקא ומית ולא פרעיה ראוי הוא ואין הבכור נוטל בו פי שנים וכן כתב מורינו ורבינו אבא מארי וז"ל כתב רבינו ברוך ב"ר שמואל מארץ מו"ן ר"ח זצ"ל מהא סוגיא שמעינן דהיכא דהוי עליה עיסקא ומית ולא פרעיה ואישתארו נכסי משעבדי לטסקא או לזולתם אע"ג דפרקינוהו להני נכסי בתר דמית כראוי דמי ואין הבכור נוטל בהם עכ"ל. כתב רבינו שמשון בשם ר"ת ור"י וזה לשונו א"כ בטלת ירושת בנו הבכור דבשלמא גבי כתובת אשה וב"ח אע"ג דנכסי בעל משועבדים לה ונכסי לוה משועבדים למלוה מ"מ אין ירושת בנו הבכור מבוטלת משום דמלוה ואשה מחוסרי גובייגא וצריכ' אדרכת' ושומא דבי דינא אבל למס המלך קרקע שוה אלף זוז משועבדת למכר מועט והקרקעות עיקר הם של מלך וכבר הוא מוחזק ולא מיחסר גובייגא עכ"ל ונלע"ד דאפילו לא הגיע עדיין זמן הטסקא ליתן אלא שכבר הותחלה השנה שחייב ליתן בה טסקא מתחלת השנה כבר נשתעבד הקרקע למלך עד שיפדנה בטסקא, וכן משמע מדמשני דיהיב טסקא ומית ולא משני דמית קודם שהגיע זמן טסקא ש"מ דכיון שהותחלה השנה שחייב בה טסקא מתחלת השנה הוא משועבד למלך והוי ראוי לגבי בכור ושל מלך הוא ולא שלו וכי אם גוי יאמר ליהודי ביתי זה יהא שלך אם תתן לי טסקא ביום פלוני ועד אותו זמן הוא בחזקתי שלא יצא מחזקתו עד שתתן לי הטסקא או אפילו במטלטלי אם היה מתנה כה"ג וכי היה ליהודי ליתן מס מזה והלא שכירות הפועלים אין נתנים מהן לפי שאינה משתלמת אלא לבסוף אע"פ שאם היה רוצה הפועל היה חוזר בו מיד דפועל חוזר בו אפילו בחצי היום והיה המשכיר צריך ליתן לו שכירותו כי זה הוא סוף מלאכתו וכיון שחזר בו אעפ"כ כיון שלא עשה כן אינו חשוב שלו ליתן מס מזה ה"ה או כ"ש כאן ובמטלטלים אין שייך לומר כן דלאו בחזקת המלך וברשותו הם ויכול בעלם להצניעם ולהשמיטם ועל כן אע"פ שמלוה ראוי לגבי בכור כדפסיק רב פפא פ' יש נוחלין, דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה מ"מ לאו בחזקת המלך היא אלא בחזקתו וחל חיוב המס עליו דשלו היא ולא של אחרים, ואין להשיב מכתובה דאשה גובה מן הקרקעות כי זה תלוי במה שסומכים הנשים עליו כמו משלי וחבלי וכל הני דפרק האשה שנפלו דכך תיקנו חכמים או משום

חינא או מטעם אחר שהרי גם מן המלוה היא גובה אעפ"י שהיא ראויה לגבי בכור ומ"מ מן הקרקעות אין מס מטעם שכתבתי ואפילו היכא דיהיב טסקא ומית שמא קיימא לן כאמימר דלא היה מחלק, לפי שהקרקע לעולם עומדת ברשות המלך ושל המלך היא ואע"ג דלא הוי זביני דהדורי זביני וגם כל אדם מוכר כל קרקעותיו זהו כיון שאין המלך יכול מדינא לסלקו שהרי מזומן ליתן לו טסקא שלו כשיגיע זמנו והוי כמשכיר בית לחברו ומכרו או הקדישו דהשוכ' דר בו ואין כח ביד המשכיר למכור או להקדיש כחו של השוכר אעפ"י שעדיין לא הגיע זמן פרעון השכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף. וז"ל ריב"ם מיהו כל זמן שלא עבר הזמן אסור לקנות קרקע חבירו מה שיש לו מן הגוי בטסקא אע"פ שאינו שלו ממש מ"מ כל זמן שמשלם לו הטסקא אין ביד הגוי לסלקו מן הדין ומשום הכי שלו הוא, ומכאן אנו דנין לבתים וקרקעות שלנו שיש לנו מן הגוים כאלו הם שלנו ממש כל זמן שאינו יכול להוציאו מן הגוי מן הדין עכ"ל, וזהו ממש כמו שכתבתי שדומה לגוי המשכיר בית לישראל ומ"מ הכל מודים שהבתים צריכים ליתן מהם טסקא למלך מה שקורין בלשון אשכנז גרונט רהט, יש בית שנותן ז' פ' או י' או ח' דהיינו כל בתים שלנו לא שלנו הם אלא בחזקת המלך וברשותו אעפ"כ יש לנו כח למוכרם כמו שלנו ממש אבל אין הבכור נוטל בהם פי שנים אפילו יהיב טסקא ומית אי קיימא לן כאמימר שאינו מחלק בין שנה זו לשנה הבאה ומדינא אין ליתן מס מהם אבל מן החובות וכתבים פסולים שיש לנו מן הגוים אעפ"י שאין הבכור נוטל בהם פי שנים כדפסק רב פפא פרק יש נוחלין. וזה אשר כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל שפירש רבינו שמואל דכרב פפא קיימא לן דההוא בתראה דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה ואפי' בשטר בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ואי תפסי עליה משכון אפילו לרב פפא בכור שקיל פי שנים דקיימא לן ב"ח קונה משכון עכ"ל. וכיון שתלה הטעם בזה דב"ח קונה משכון נראה דבמשכונות שיש לנו מן הגוים אין הבכור נוטל פי שנים דסבור אני דקיימא לן כת"ק דר' מאיר פרק כל שעה (ל"א ב') דישראל מגוי לא קני משכון וכן כתב אבא מארי זצ"ל פ"ק דבבא מציעא בשם האלפסי דקיימא לן כל פלוגתא דלא איפסק בה הילכתא להדיא הילכתא כת"ק, וא"כ ישראל מגוי לא קני משכון ואין הבכור נוטל פי שנים לא בחובו ואפילו בשטר ולא במשכונות שיש לנו מן הגוים ולא בבתים כפי מה שכתבתי ומס מן המלך מן הדין אין ליתן מן הבתים אפילו יש לאדם כמה בתים, ומם העירונים שמשימים על העיר עבור שצריכים ליתן למלך להציל סחורתם ויינם או לבנות חומה לעיר שאין בה צורך כל כך שבלא זה יש לעיר חומה ומגדלים אין זה דינא, ואם היהודים הדרים צריכים ליתן מחמת שיריאים מן העירונים הדרים חוץ לעיר לא יתנו

כלום שהרי אינם דרים ביניהם ואין יריאים מהם והדרים בעיר כיון שאם הערונים היו תובעים מס סתם לא היו נותנים מן הבתים מה שתבעו העירונים מן הבתים לא מעלה ולא מוריד דלא דינא אם לא שיש לירא שאם הקהל היו אומרים לעירונים מן הבתים לא ניתן לכם כלום אז העירונים היו לוקחים להם הבתים, או צריכים ליתן להציל בתיהם ואפילו הדר חוץ לעיר ויש לו בית בעיר אז יש לו לירא מהפסד ביתו יתן גם הוא. ורחמן מלא רחמים יצילנו מעונש הדין, ואשר עם לבבי כתבתי בעזרת שם קדשו לאמתו.

סימן קיא

אחד שמת ובחליו לא רצה לצוות כי לפי דעתו לא היה מסוכן עד שהפצירו בו וצוה ואמרו לו למי אתה מצוה ממונך שבכאן המופקד ביד פלוני? ואמר לאמי והממון כבר היה ביד המלך כי כששמע המלך שחלה ולא היו יורשין והיה לו ממון מופקד ביד איש מאנשי המקום שלח ולקחו, ועתה בטוחים שהמלך יחזירו אם יבואו יורשים, נראה דהאם זכתה בממון במתנת שכיב מרע אם יחזירו המלך ואע"ג דאינו יכול ליתנו במתנת בריא ולא למוכרו דגזל ולא נתייאשו הבעלים מ"מ במתנת ש"מ קנה המקבל למ"ד אמלוה שיש לו ביד אחרים דאין בריא יכול להקנותם לאחרים אלא במעמד שלשתן ובש"מ מהני כי אמר הלויתי לפלוני הלכך זכתה אמו וכל ש"מ הוי מצוה מחמת מיתה ואין צריך להזכיר מיתה אלא במתנת ש"מ במקצת או בבריא ואע"ג דאשה גובה כתובתה במתנת ש"מ דאפילו מירושה דאורייתא גביא ממטלטלי בזמן הזה מתקנת הגאונים כ"ש ממתנת ש"מ דרבנן דגביא מ"מ כיון שהממון ביד המלך אינה גובה כי ראוי הוא ולא מוחזק ואע"ג שממלוה שביד אחרים גובה כדאיתא פרק הכותב אע"ג דלגבי בכור הוי ראוי ואינו נוטל בה פי שנים כדפסיק רב פפא פרק יש נוחלין התם פר"י דכיון שיש ביד האשה מיד לישבע וליטול הויא לה מוחזקת וזה אין שייך כאן, אכן אם שייר שלא צוה לאמו כי אם הפקדון ולא שייר דברים שהיו לו כמו שמשמע קצת מתוך הכתב, אז לא זכתה וינתן ליורשין ולא לאם ולא ליורשיה.

סימן קיב

על האשה שרואה מחמת תשמיש, ומראה אותו דם משונה משאר דם ראייתא אם לא ראתה אלא אחר זמן דהיינו כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה אין לחוש כלל וכן כתב בספר המצות ואפילו אם ראתה תוך הזמן, כיון שדם זה משונה במראיתו משאר דם ראייתה היה נראה לומר דהוי ספק ספיק' דכיון דאין אנו בקיאין במראה דמים שמא אין

זה ממראה ה' דמים ואפילו בא מן המקור טהור, ואת"ל שהוא ממראה ה' דמים שמא מן הצדדים בא, ואעפ"י שרבינו אבא מארי זצוקל"ה כתב בשם ר"י דחתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן ונתערבה בשאר חתיכות של שומן שאין להתירה מטעם ספק ספיקא שבכל אחת נאמר שמא זו לא נתערבה ואת"ל שהיא נתערבה שמא היא שומן, כי מיד כשתאמר את"ל שהיא שנתערבה הרי היא אסורה מן התורה וחייבין עליה אשם תלוי, ועל כן היא נחשבת כודאי של איסור, מ"מ כאן שבאשה עצמה יש ספק ספיקא יש להתיר כגון אשה שיש לה וסת דאמר רבי יוחנן פרק כל היד (ט"ו א') שבעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה ואפילו בילדה דבזיזא למיטבל מטעם ספק ספיקא דאימור לא ראתה ואת"ל ראתה אימור טבלה וכן פ"ק דכתובות בלא מצא דם שרי תלמודא שמא תחתיו שמא אינו תחתיו ואת"ל תחתיו שמא באונס ופ"ק דשחיטת חולין (י"א א') כתבו התוס' דבהמה שנטרפה בסרכות שאין בקיאין לבודקם יש להתיר גבינות שנעשו ממנה שמא אינה טריפה, ואת"ל טריפה שמא אחר תיקון הגבינות נטרפה. וכאן אם לא קנחה שיעור וסת אלא תוך זמן יש תלתא ספיקא שמא דם טהור הוא ולא ממראה ה' דמים ואת"ל שהוא ממראה ה' דמים שמא מן הצדדין בא ואת"ל מן המקור שמא אחר התשמיש בא, ומעתה כמו שאנו מתירין אותה לשני מטעם ספק ספיקא, שמא אצבעו לא יביא דם, ואם יביא שמא מן הצדדין בא ואם ת"ל מן המקור שמא אחר התשמיש בא, כן נתיר גם לראובן מטעם תלתא ספיקי. וא"ת וכשבדקה תוך זמן שבעלה באשם תלוי ולמה והלא ספק ספיקא הוא שמא מן הצדדין בא ואת"ל מן המקור שמא אחר תשמיש בא ומספק ספיקא אין אשם תלוי בא, סבור אני שאין לתלות בצדדין כי אם כשרואה מחמת תשמיש וכ"נ וכשבודקת תחלה ואח"כ מצאה טהור שמוכחא מילתא שהשמש הביא דם זה אז יש לתלות בצדדין שהשמש הביאו מן הצדדין אבל כשבודקת אח"כ ומוצאה טמא או בלא תשמיש כשבודקת ומוצאה טמא אין לתלות כלל בצדדין שאל"כ כשקינחה שיעור וסת למה בעלה בחטאת ניחוש לצדדין ויהא באשם תלוי וטובא איכא כה"ג. ואם יש לומר שאין זה ספק ספיקא אשר כתבתי ספק אם הוא ממראה ה' דמים ואת"ל שהוא, שמא מן הצדדין, דמ"מ אין כאן כי אם ספק טמא ספק טהור, מ"מ יש כאן ספק ספיקא, ספק טמא ספק טהור, ואם הוא טמא שמא אחר תשמיש בא, ומה שתוך זמן בעלה באשם תלוי זהו דוקא שבדקה ואחר כך מצאה טמא ויודעת בברור שנפתח מקורה אכן אינה יודעת אם בשעת תשמיש נפתח או אחר כך, ואם יש לומר סברא זו אין להתירה בלא טבילה. אכן לפי עוני דעתי נראה דכמה הוכחות יש לזה שיחשב ספק ספקא כאשר כתבתי ואי משום שרוב דמים מן המקור ואין לתלות בצדדין א"כ למה מותרת לשני ואם

יש לומר שרוב דמים ממראה ה' דמים הם זהו הבאים מן המקור וכאן כיון שהוא משונה משאר דם ראייתה יש לומר שטהור הוא או מן הצדדין כי אכן שמא יש לומר שמש עכרן וברישׁ המפלת דאמר ר' יוחנן בשל ד' מיני דמים ד"ה טהורה, לא נחלקו אלא שהפילה ואינה יודעת וכו' ושם פי' התוס' דלרבנן רוב חתיכות לאו של ד' מיני דמים הם, ונראה דלאו דוקא חתיכה דה"ה ראתה דם ואבד דאין סברא לומר דשאר דמים נעשה חתיכה וד' דמים אין נעשים חתיכה, והא דאיפלגי בחתיכה משום דבאפשר לפתיחת הקבר בלא דם פליגי כדמסיק, ומ"מ גם בדם פליגי כדי ליישב דברי ר' יוחנן דלעיל דאמר בג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב למעוטי הך ונראה להוכיח דבתרתי פליגי ע"כ פליגי בפתיחת הקבר מדנקט חתיכה סתם דמשמע אפילו ירוקה ולבנה כדמפרש בברייתא ואי לא פליגי אלא בפתיחת קבר לימא הכי המפלת חתיכה טהורה ורבי יהודה מטמא כי לכאורה אין שום חידוש במאי דקתני אם יש עמה דם טמאה אלא לאשמעינן דוקא שיש דם בפנינו ואנו רואין שהוא טמא ואם לאו שנאבד גם הדם טהורה דרוב דמים לאו ממראה ד' מיני דמים הם דליכא למימר אדרבה משום הכי נקט דם דאפילו נאבד גם הדם טמאה דרוב דמי המקור ממראה ד' מיני דמים הם שאם נאמר כן לא יתיישב דברי ר' יוחנן שאמר לעיל בג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב למעוטי מאי ושמא ר' יוחנן מדקדק מדקאמר אם יש עמה דם ולא קאמר אם היה עמה דם ושאר מיני דמים שכיחי טובא כההיא דר"פ השוכר את הפועלים דאייתו לקמיה דר' אלעזר ב"ר שמעון שתין מיני דמי וטהרינהו לכולהו וכן משמע ריהטא דשמעתתין ס"פ כל היד דשכיחי טובא, וטובא קילות מצינו בדם נידות ברואה דם מחמת מכה אפילו תוך ימי נידותה טהורה ופסקו התוס' דמסתמא דרבנן וכיון דמרגישות במכה אפילו בשעת ווסתה לא חיישינן שמא גם נידות מעורב בו. לבקש דבר הקב"ה שוטטנו ותרופ' לא מצאנו כי חשכו עינינו ומטומטם לבנו וערלה שפתינו ובמחשכים ישכונו, אכן מדברי רבותינו נוחי נפש למדנו על האשה שקנחה אחר תשמיש ומצאה דם, ואין מראיתו דומה לדם נידות ובעלה יש לו חולי האבן וכשהוא מיגע עצמו במשא או בהילוך דם יוצא מאמתו שחור או ירוק כמראה אתרוג וכיוצא בהם, נראה דאם שהתה כדי שתרד מו המטה ותבדוק ואחר כך בדקה דאין לחוש לכלום ואין לתלות שבשעת תשמיש היה דם וכ"כ בס' המצות ואפילו אם תוך הזמן בדקה אם העד לא היה בדוק לה אין לחוש דשמא מעלמא אתי ואפילו אם מגופה אתי שמא מן הצדדין בא, ומטעם זה היה להתיר אפילו נמצא על עד שלו אם העד לא הי' בדוק לה ואפילו בעד בדוק יש להתיר כאן מספק ספיקא שמא אינו ממראה ה' דמים ואת"ל שהוא, שמא מן הצדדין בא ומראה שאר דמים שכיחי טובא כההיא

דריש פרק הפועלים דאייתו לקמיה דר' אלעזר ב"ר שמעון שתין מיני דמין וטהרינהו לכולהו וכן משמע מהני דשמעתי' דס"פ כל היד דשכיחי טובא, ומצינו שהקילו רבותינו בדם נדות הרואה דם מחמת מכה אפילו תוך ימי נדותה טהורה ופסקו התום' דווסתות דרבנן וכיון דמרגשת במכה אפילו בשעת ווסתה לא חיישינן שמא גם נדות מעורב בו וסוגיא דריש המפלת דאמר ר' יוחנן בשל ארבע מיני דמים ד"ה טמאה, בשל שאר מיני דמים ד"ה טהורה לא נחלקו אלא שהפילה ואינה יודעת מה הפילה, ושם פירשו התוס' דלרבנן רוב חתיכות לאו של ארבע מיני דמים הם, ונראה דלאו דוקא חתיכה דה"ה ראתה דם ואבד, דאין סברא לומר דשאר דמים נעשו חתיכות וד' דמים אין נעשין חתיכות והא דפליגו בחתיכות משום דבאפשר לפתיחת קבר בלא דם פליגי כדמסיק ומ"מ גם בדם פליגי כדי ליישב דברי ר' יוחנן דלעיל דאמר בג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב למעוטי הך ונראה להוכיח דבתרתי פליגי דע"כ פליגי בפתיחת הקבר מדנקט חתיכה סתם דמשמע אפילו ירוקה ולבנה כדמפרש בברייתא ואי לא פליגי אלא בפתיחת קבר לא ליתני אם יש עמה דם דלכאורה אין בו שום חידוש אלא לאשמעינן דוקא שיש דם בפנינו ואנו רואין שהוא טמא אבל אם גם דם אבד טהורה דרוב דמים לאו מד' דמים הם, שאם באנו לומר אדרבה בשביל זה נקט דם שאם נאבד גם הדם טמאה לא יתיישב דברי ר' יוחנן, ושמא ר' יוחנן מדקדק מדקתני אם יש עמה דם ולא קתני אם היה עמה דם ואעפ"י שרבינו אבא מארי זצוק"ל כתב בשם רבינו יצחק דחתיכה שהיא ספק של חלב ספק של שומן ונתערבה באחרות אין להתיר הפורשת מטעם ספק ספיקא שמא אין זו שנתערבה ואת"ל שהיא שנתערבה שמא היא של שומן, שמיד שתאמר שהיא שנתערבה יש כאן איסורא דאורייתא שהרי חייבים עליה אשם תלוי וע"כ היא נחשבת כוודאי של איסור, מ"מ כיון שבאשה עצמה יש ספק ספיקא יש להתיר דא"ר יוחנן בפרק כל היד (ט"ו ב'), אשה שיש לה ווסת בעלה מחשב ימי ווסתה ובא עליה ואפילו בילדה דבזיזא למיטבל אימור לא ראתה ואת"ל ראתה אימור טבלה, והיא גופה איני מבין האיך נאמר אימור לא ראתה כיון דיש לה ווסת ועבר ווסתה ואפילו ווסת דרבנן דומה שהיה להחמיר אם שהה בחוץ שנה או יותר דרוב נשים רואות בכל חדשים ורובא וחזקה רובא עדיף וכ"ש שאין כאן חזקה שהיא חזקה העשויה להשתנות ואם שלא התיר ר' יוחנן אלא שלא שהה זמן גדול בחוץ אין משמע בו כלל, אבל אם נאמר דרוב דמים לאו ממראה ד' דמים הם כדפרישת לעיל ניחא דאיכא כנגד רובא וחזקה גרועה מסייע לרוב ד' דמים ואפילו הכי בחדא ספיקא לא שרינן לפי שאינו רוב טוב כמו שאמרו התוס' על חתיכה, ואעפ"י ששורפין התרומה על רוב שאינו טוב לפי שריעותה בא מגופה כאן נתיר משום

ספק ספיקא ופ"ק דכתובות שרי תלמודא בעל ולא מצא דם שמא לא תחתיו זינתה, ואת"ל תחתיו שמא באונס אע"ג דאונס לא שכיח ואית ליה קלא, ופ"ק דשחיטת חולין כתבו התוס' בהמה שנטרפה בסרכות שאין אנו בקיאין לבודקו להתיר הגבינות שנעשו מחלבה דשמא אינה טריפה ואת"ל שהיא טריפה שמא אחר כך נטרפה ומיהו אפילו לא היה אלא חדא ספיקא היה נראה להתיר מטעם נשחטה בחזקת היתר עומדת ויש להעמידה בחזקת היתר אעפ"י שהספק נולד בה קודם שנשחטה כמו שהוכיחו התוס' פרק אלו טריפות (מ"ג ב') גבי חוששין שמא הבריא דפ"ד אחין דקאמר התם ואילו גבי גרושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא קתני, מאי טעמא אמר רבא אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק, אלמא דמהני חזקת היתר לספק שנולד בה בעוד שהיתה אסורה ולא הותרה לשוק וגבי חוששין שמא הבריא אמרו התוס' משום דשכיחי טובא לא אמרינן הכי אבל גבי טריפות דכשרות שכיחי טפי יש להתיר ואפילו בשר הבהמה שנטרפה בסרכות יש להתיר מהאי טעמא אם לאו שנאמר כשיש סירכא בפנינו אז יש להחמיר דרוב הסרכות טריפות, ולא ידעתי ראיה כי משמע מן התוס' דבההיא דבא וניקב בני מעים אפילו אם היה ספק בזה שנולד בה קודם שחיטה היתה בחזקת התיר אעפ"י שיש נקב בפנינו ומ"מ לא דמי לגמרי וק"ל, ומ"מ הרי התוס' סוברים ספק ספיקא יש להתיר הגבינות ולמה לא נתיר גם הבשר מטעם שכתבתי אלא יש לומר כשיש סירכא בפנינו יש להחמיר לפי שרוב הסירכות טריפות ואפילו הכי מתירין הגבינות ומיחשב זה ספק ספיקא שמא אינה טריפה אעפ"י שיש סירכא בפנינו, ה"נ גבי אשה אפילו אם רוב דמים ממראה ה' דמים נתיר מספק ספקא שמא זה הדם אינו מה' דמים ואת"ל שהוא מה' דמים שמא אחר תשמיש בא אם לא קנחה כשיעור וסת אלא תוך הזמן, וא"ת למה בעלה באשם תלוי כשבדקה תוך זמן, והלא ספק ספיקא הוא שמא מן הצדדין בא ואת"ל מן המקור בא שמא אחר תשמיש, ואספק ספיקא אין אשם תלוי בא, סבור אני שאין לתלות בצדדין אלא כשראתה מחמת תשמיש ובודקת קודם ואחר כך מצאה טהור שמוכחא מילתא שהשמש הביא דבר זה ואז יש לתלות שמן הצדדין הביאו לפי שאינו מגיע למקור כר' יוחנן דאינו משמש אלא בבית החיצון ובזה ניחא לי בכמה דברים בנמצא דם בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה וכן בשעת עברתן מלאכול בתרומה, ולמה לא נתלה בצדדין אלא כדפרישת ואפילו נמצא על שלו דודאי היה בשעת תשמיש יש כאן ספק ספיקא שמא אינו מה' דמים ואת"ל מה' דמים שמא מן הצדדין בא, וכבר כתבתי שאפילו אם רוב דמי המקור ממראה ה' דמים צריך לומר וכפי זה אפילו אם קנחה כשיעור ווסת יש לומר

כן וא"כ למה בא בעלה בחטאת אלא נראה שאין בעלה בחטאת אלא כשבודקת אחר כך ומצאה טמאה ויודעת וודאי שמקורה נפתח ובתוך כך יש אשם תלוי ומצינו שחכמים הקילו בדם נדות דאתמר (נדה ס"ד ב') בעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם דר' יוסי מטהר אימור איתרמי ליה כדשמואל אע"ג דשמואל לא שכיחא ומורי הרב ר' סעדיה כתב לי תשובה ומורי רבינו מאיר זצוק"ל אלא יפלא בעיני למה לה כל אלו בדיקות הללו ולבדוק פעמיים ולאחר תשמיש הא אמרינן כל לבעלה לא בעי בדיקה לא אמרו אלא באשה עסוקה בטהרות ואמר מהו שתבדוק אשה לבעלה ואמר לא תבדוק ומה בכך א"כ לבו נוקפו ופורש ואפילו אשה שאין לה ווסת למה תחמיר לזלזל את עצמה בדבר שאסרו לה חכמים לעשות כיון דמדאורייתא בעינן עד שתרגיש בבשרה אלא דרבנן אסרו אפילו רואה כמו כתמים והם אמרו והם אמרו הם אמרו היכא דמשכחה דם אסורה, והם אמרו שלא לבדוק, מאיר בר ברוך זלה"ה עכ"ל מורי רבינו מאיר זצוק"ל ואיני מבין כל הבודקת ומצאה טמא בעלה בחטאת וכמה ענינים שאפילו אם אינה מרגשת נעשית נדה ודאית, ובהיותי בנאוישטט דברתי בזה עם מורי הר' עובדיה והשיב לי שפי' עד שתרגיש בבשרה כלומר שמצאה דם בבשרה אפילו אם אינה מרגשת ביציאתו כגון דם הנמצא בפרוזדור שחייבים עליו ביאת מקדש אעפ"י שלא הרגישה בו ביציאתו מן המקור וא"כ אז אם הוחזקה צריכה בדיקה, הנראה בעיני כתבתי בסייעתא דשמיא ומ"מ איני רוצה שיסמכו עלי עד שיראו כתבי זה לרבותי וחליתי פני רבותי לקרות כתבי זה בישוב הדעת ולהשיבנו דעתם, ושלום לרבותיו ולתורתם ולישיבתם כנפש תלמידם.

סימן קיג

אשר על הר האלקים חונה, אליו אפנה, ושוכן סנה, ירבה זרעו בלי להמנה, הוא מורי הרב ר' חיים בן מורינו ורבינו יצחק אור זרוע זצוק"ל, הנה אירע מעשה באשה אחת שבא בעלה ממדינת הים כדי להשלים עמה ואמרה לשכנותיה שלא היתה רוצה לטבול וגם לא היתה יכולה אליו והראת' להם חלוק מלוכלך בדם אכן אינה לבושה בו וזה נעשה ביום ג' ובערב שבת טבלה וכשנודע הדבר לשכנותיה היו מרננות עליה והשיבה חלילה לי לעשות דבר מכוער כזה, ומה שאמרתי שלא לטבול מחמת כעס אמרתי לפי שלא הרגשתי יישור דרכיו, והחלוק מלוכלך שהראיתי לכם לא מדם נדות היא, אלא מכה יש על גופי שממנה נתלכלך והראיתיו לכם כדי שלא תפצירו בי לטבול, ועתה תורני מה אדין בה אם נדמה מעשה זה לאמרה טמאה אני (כתובות כ"ב א') וכו' ונתנה אמתלא לדבריה דנאמת ואם זה נקרא אמתלא שתלתה בכעס והא דשמואל לא עבד

עובדא בנפשיה אם החמיר על עצמו הוא אבל לאחרים שרי כמו שמשמע לשון עובדא בנפשיה, ואם אמתלא דלאחר מעשה מועלת וההיא דעמדה וקדשה את עצמה אם נקרא זה אמתלא דלאחר מעשה ומה שהראתה להם חלוק מלוכלך אם יש לדמותו להוחזקה נדה בשכנותיה כי רש"י פירש שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני עכ"ל ולא ידעתי אם רוצה לומר לו בשעת דוקא וגם בגדי נדות דקאמר אם רוצה לומר בגדי נדות המבוררות כגון ששכנותיה בדקוה והכירו שהוא דם נדות ובאותו חלוק ראוה אבל במעשה זה שלא ראוה לובשת החלוק מלוכלך וגם עתה בימינו שאין הבחנה בין דם נדות לשאר דם אם נאמנת לומר שנתלכלך ממקום אחר וכ"ש שהראתה להם מקום על גופה שממנה חלוקה רגיל להתלכלך וכן היה משמע מלשון ר"י זצ"ל דנאמנת לומר דנתלכלך ממקום אחר דפי' (כתובות ע"ב א') גבי אי דלא ידע נסמוך עלה ובעידי ממון אם הלכה כר' מחבירו או כר' יוסי דנימוקו עמו, וראיתי בה"ג שפוסק כר' יוסי מטעם שלא תנעול דלת מידי דהוי אדרישה וחקירה דלא בעינן מטעם זה כדיני ממונות, משה בר' יוסף יבי"ן ושע"כ.

סימן קיד

מדברנא דעמיה בוצינא דנהורה בריך דוכרנך לשלם הרב ר' חיים. הנה אני מוסיף אליך שנית על דבר הזקוקה למשומד שנשתמד בשעה שנתקדשה כדברי רבותינו הצרפתים וקצרת דבריך אלינו שלא פרשת לנו אם הכריע מורינו רבינו אביך בספרו כדברי המתירים אם לא כי טעמם לא הבינו וטעם האוסרים מבורר דמשומד ישראל מקרי כמו שכתב רש"י בתשובה, והא דפריך שלהי הגוזל קמא (ק"י ב') אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה התם מיירי בנעשה מוכה שחין לאחר מיכן דומיא דהנך דלעיל מיניה שהמותה אינה בעולם ובנדון שלפנינו איכא למימר מדלא התנתה גמר' ומקנה נפשה ושמא אסקא אדעתה שיעשה תשובה.

סימן קטו

א **ומה** שכתבת בבעייתי נר של שבת שרבינו שמשון כתב דהדלקת נר הוא קבלת שבת היינו משום דסלקא אדעתיה הדלקת נר בשבת חובה, ואין מברכין עליה אבל אותם שמברכין שמא הברכה קבלת שבת הוי מידי דהוי אההיא דתפלת השחר (כ"ז ב') דרב צלי של שבת בע"ש אמר ליה ר' ירמיה מי בדלת פירש רש"י ממלאכה אמר ליה אין בדילנא.

ב **ועל** כף חולבת שאינה בת יומא שתחבוה בקדירה של בשר דהשתא התבשיל מותר מטעם נותן טעם לפגם אבל על הכף אם חזרו ותחבוהו מי בעי ס' או לא דבשלמא בשל חלב פשיטא דבעי ס' להתירו כשהיא בת יומא אלא בשל בשר מאחר שנאסרה הכף מי בעינא ס' או לא או שמא לא נאסרה הכף אלא לכתחלה כמו שהיתה מעיקרא משום נותן טעם לפגם דאסור לכתחלה, ואגב אורחא אלמד לכל הפחות קשיא אחת שקשה לי פ"ק דבבא קמא, חומר באש מבשור שבשור אינו מועד מתחלתו, ואם פלגי נזקא קנסא קשה אדרבה חומר בשור טפי דאיש מדינא חייב ושור אחמירו עליה בפלגי נזקא, משה בן הר"ר ברוך יש"ב.

סימן קטז

א **שואל** כהלכה ברחבה וארוכה הוא הר' משה ועל דבר הזקוקה למשומד כתב רבינו אבא מארי זצ"ל בשם הגאונים דכל היכא דנשתמד קודם נישואי אחיו המת שאינה זקוקה לו ולא בעי חליצה מיניה דנישואין הראשונים מפילים וההיא שעתא לאו אחיו היא ואתה כתבת כי טעם האוסרים מבורר, דמשומד ישראל מקרי ולא היא שכך כתב בספר המצות אומר רבינו אליעזר ממיץ שאם היה עבריין במזיד באחת מכל מצות האמורות בתורה ולא עשה תשובה אינו חייב להחיותו ולא להלוותו דכתיב וחי אחיך עמך וכתב מאחד אחיך וכיון שעבר במזיד יצא מכלל אחוה עד שילקה דתנן פ' אלו הן הלוקין (כ"ג א') ונקלה אחיך לעיניך אחר שלקה הרי הוא אחיך אבל קודם לכן אינו אחיך, ואע"ג דתניא בע"ז (כ"ו ב') לכל אבדת אחיך לרבות את המשומד, דוקא לענין אבדה נתרבה להחזיר לו את שלו ואין ללמוד מזה ליתן לו משל אחרים, ומה שר' אמי (גיטין מ"ו ב') רוצה לפדות משומד אוכל נבילות לתיאבין לפנים משורת הדין היה עושה וגם ברבית היה אוסר להלוותו אבל משומד להכעיס מותר להלוותו ברבית שהרי גם ברבית כתיב כי ימוך אחיך וגומ' אל תקח מאתו נשך ותרבית, והא דאמר בסנהדרין (מ"ד ב') חטא ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, דוקא לענין דברים דלא כתיב בהו אחוה כגון לענין קדושין וגיטין כדאמר ביבמות פרק ראשון (י"ו ב') גוי שקדש בזמן הזה חוששין לקדושין עכ"ל, ומעתה גם לענין ייבום לא תיזקק למשומד, דאחים כתיבי והא לאו אחיו הוא, ואעפ"י שאין כל כך ראיה מכאן כי דוקא בשאין הפסוק מדבר באחוה ממש אלא שקורהו אחיו מחמת שאחיו הוא במצות שייך לומר כן אבל כשמדבר באחוה ממש כמו גבי ייבום אין למעט משומד מטעם דלאו אחיו מקרי וכתיב הלא אח עשו ליעקב ופ' כיצד (כ"ב א') דממזר זוקק, וכיון דלענין ייבום פטר ה"ה משומד דנראה דבר

פשוט דפטר דדוקא מי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית תנן פ' כיצד דלא פטר, ולפי דברי הגאונים היה לנו לומר מדלא זקוק מיפטר נמי לא פטר אם היה טעמם מטעם זה דלא מקרי אחיו ושמא עיקר טעמם כמו שכתבו בתשובתם דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואין זה דעת רבנן שתיזקק למשומד אבל משומד שקידש אין לומר אדעתא דרבנן מקדש ודעתם שלא יחולו הקידושין בו כיון שהוא משומד והיא יודעת שהוא משומד ומתקדשת לו יודעים שניהם שאין דעת חכמי ישראל כן ואעפ"כ מיקדשה, ומה שכתב רבינו אליעזר ממיץ שר' אמי שרצה לפדות משומד אוכל נבלות לתיאבון לפנים משורת הדין רצה לעשות לא הבנתי שהרי מלכל אבדת אחיך נתרבה משומד וקאי על והשבותו לו דמרבינן מיניה אבדת גופו ומטעם זה שמא יהא מצוה להחיותו.

ב והדלקת נר הויא קבלת שבת ואין נראה שיהא תלוי בברכה אלא בהדלקת הנר הבא לכבוד שבת דהיינו נר שלפני השולחן וכן כתב רבינו אבא מרי זצ"ל דהדלקת אותו הנר הוי קבלת שבת.

ג ומן הכף השיב ר"ת להרב ר' יוסף דאורלניש להיתר. העלוב חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

סימן קיז

כתב לי הר' עובדיה שראה בצפנת פענח בשם רבינו אליעזר ב"ר נתן האשה שטבלה ולא הטילה מים תחלה לא עלתה לה טבילה דבעי רבא (נדה מ"ג א') זבה שנעקרו מי רגליה וירדה וטבלה מהו ולא איפשטא וספיקא דאוריית' לחומרא וכתבתי לו תמיה אני אם יצא מפי הגאון מעולם דאותה בעיא היא לטהרות ומשום מעיינות הזב וה"ה רוקה שנתלש בפיה אבל לבעל אפילו אם אחר טבילתה נגעה במעיינות הזב אינה נאסרת לבעלה ואי משום שצריכה לעצור עצמה ולא יהיה אותו מקום ראוי לביאת מים מידי דהוי אקמצה שפתותיה (ספ"ח מקואו'), לזה אין ראיה מאותה בעיא, דלאו בהכי איירי.

סימן קיח

השיב רבינו שמחה זצ"ל, גלגל עיני החביב חבר הנאה ר' חייא בן הר"ר תנחום לולי מרוב חשק האהבה לא הייתי נזקק בפעם הזאת לדבר הלכה דשמעתת' בעי צלותא שאין דעתי צלולה ויפה כונת במתנה על מנת להחזיר שאין מקבל מתנה חייב באחריותה כי ידעת שהייתי תמיה כמה פעמים מאיזה טעם אדם יוצא באתרוג שנתן לו חברו על מנת להחזיר אפילו ביו"ט ראשון ואינו יוצא בשאולה, מה בין זה לשאולה, וחלקנו שאולה

חייב באונסין ואכתי של שואל הוא, אבל מתנה על מנת להחזיר של מקבל הוא ואינו חייב באונסין, ומצאתי לי סעד בפרשב"ם פרק יש נוחלין (קל"ז ב'), ועל מתנה על מנת להחזיר כתבתי בקונטרסין לפי מיעוט דעתי אני סבור אעפ"י שאין אשה מתקדשת במתנה על מנת להחזיר אם נתנה לו אשה מתנה על מנת להחזיר ובשעת חזרה קידשה באותה מתנה מקודשת מדאמר רב נחמן ביש נוחלין שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזרהו לי, הקדישו והחזירו הרי זה מקודש ומוחזר אמר ליה רבא לרב נחמן מאי אהדריה אלא אמר רב אשי אם אמר על מנת שתחזירהו הא אהדריה אי אמר על מנת שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר דמשמע טעמא דהקדשו דלא חזי ליה ולא נתקיים התנאי הא חזי ליה כגון שחזר ומכרו לעצמו כיון שמחזיר ליד הנותן וחזי ליה קיים תנאו והוי מתנה דמה לי מכרו לעצמו מה לי מכרו לשמים ואפילו הכי הוי חזרה אי הוי חזו ליה וכיון דאם חזר ומכרו לעצמו הוי חזרה כשחזר וקדשה בו כאלו חוזר ומוכרו לה ומקודשת עכ"ל. ואולי יש חילוק דשואל אינו רשאי להשאיל לאחרים ואפילו אם נתן לו רשות להשאיל לכל מי שירצה אינו רשאי להשאילו למודר הנאה מן השואל אבל במתנה על מנת להחזיר אינו כן דשל מקבל היא ולא של נותן ובשואל אם המשאיל הדיר את השואל הנאה מנכסיו שוב לא יהא השואל רשאי להשתמש בחפץ השאול ובמתנה אינו כן וסתם שאלה שלשים יום ואחר כך צריך להחזירה ובמתנה אם ירצה לעכבה שנה או שנתיים יעכבנה בידו על כרחו ואם המשאיל הפקיד או הקדיש נכסיו חפץ השאול בכלל ואין חפץ הנתון בכלל ונראה דאע"ג דבשאלה פטרנו מתה מחמת מלאכה במתנה על מנת להחזיר לא יפטר דלא החזירה את"ל שצריך להחזיר לו החפץ בטובו כמו שהיה כשנתן לו, אכן נראה קצת שאם נשכר חפץ הנתון ועדיין שמו עליו יחזירהו ונתקיימה המתנה מה שאין כן בשאול ומה שכתב רבינו אם בשעת חזרה קידשה באותה מתנה מקודשת, איני מבין דגם בשאול אם השאילה לו חפץ ובשעה שהחזירה לה אמר לה הרי את מקודשת לי בחפץ זה מקודשת כמו בגזל דידה היכא דשידך כדאמר פ"ב דקידושין ופי' הר"ר חיים ב"ר משה זצ"ל מנאוישטט בתשובתו הטעם כיון דשדיך ומודיע לה לקדשה בגזל דידה הרי היא מתרצה למחול לו הגזל כדי לשוב לקבלו הימנו לשם קידושין והוי כגזל דאחרים לאחר יאוש דיכול לקדש עכ"ל, וגם בשאולה נאמר כן ומיהו לפי דברי רבינו יש חילוק דגבי מתנה אפילו אמרה בפירוש איני פוטרו מלהחזירו לי מקודשת ומ"מ נראה שאעפ"י שבשאלה אם מתה מחמת מלאכה ואחר כך נאבדה הנבלה חייב לשלם דמי הנבלה ולא יותר דעל מיתתה פטור במתנה על מנת להחזיר אם מתה ונאבדה שנתבטלה המתנה לגמרי וחייב לשלם לו כדמעיקרא כיון שלא נתקיים

התנאי בטלה המתנה ומה לי תנאי זה ומאי לי תנאי אחר אם נתן לו מתנה על מנת שיעשה דבר פלוני היום ונאנס ולא עשאו וכי לא נתבטלה המתנה, ובההיא דיש נוחלין דאמר רב אשי אם אמר על מנת שתחזירהו ולא אמר לי הרי זו מקודשת ומוחזר למה לא נלך בתר אומדנא כמו בההוא דזבין נכסי אדעתא למיסק לארעא דישראל.

סימן קיט

א זה שלח לי מורי הרב ר' שלמה זצ"ל.

ב **מה"ר** חיים לעולם יחיה כחשקי החתום, המודיעך כי אני נבזה ומסובך ברוב תוגות וצרות ואיך בא לי גודל לב לסתור מה שכותבין לי אך אונס גדול לבי מאד מאד אכן ובכל זאת מצות מורי אשמור לכתוב אמת כי גם הבעל שהכניס שום ומכר הוא בעצמו בלא אשתו מקחו בטל לאלתר כמו בהכניס שום משלה וכדפרי' ומכרו שניהם דקאמר היינו או הוא או היא כמילתיה דאמימר (ב"ב נ' א') איש ואשה שמכרו אי נמי מכרו שניהם ולקח תחלה מן הבעל דמצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ונראה דטעמא דהכניס שום משלו לא משום שבח בית אביה דהא לא שייכא אלא בהכניסה שום משלה אלא טעמא כיון שהכניס שום בשעת החופה הוי כהקנה לה מעיקרא ולפיכך המכר בטל וב"ח אינו גובה וכל מה שתיקן לה אחר החופה מסתמא לא אמר בהקנה לה מעיקרא אלא בבגדי חול ואפילו יש כמה מיני בגדים אבל בתכשיט ובגדי שבת מוכח בירושלמי דבעל חובה גובה דלא חשיב כהקנה מעיקרא אלא תתלבש ותתקשט כל זמן שאינו צריך למכור ולכך גם ב"ח גובה אף אם ידוע שאף אחר החופה הקנה לה מעיקרא אך דינו בבגדי חול, וכל זה אינו מלבי אלא מתשובות רבינו הקדוש הבנתי ואם מורי ידידי לא שלח לכבודך התשובה אם רצונך אעתיקנה ואשלחנה לך, ותושליו ותושקט נצח עם תורתך וישיבתך כחשק העלוב חיים בר' מכיר תנב"ע. מיהו מלשון רבינו אבא מארי זצוק"ל משמע שאין חילוק כי דקדק מההיא דהגוזל (ק"ב ב') אחד המקדיש את נכסיו ואחד המעמיד את עצמו אין שמין לו לא בכסות אשתו ובניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלין חדשים שלקחן לשמן ומסיק ר' אבא דנעשה כמי שהקנה להו מעיקרא ונ"ל דאפילו תכשיטין ובגדי שבת דהא תחלה כשרצה הספר לפרש הטעם משום איבה לא היה חילוק בין בגדי חול לבגדי שבת א"כ גם במסקנא לא יהא חילוק וכעין זה אמר ר"ת פ' החולץ (מ"ב א' ד"ה סתם) על מינקת חברו ומעוברת חברו שאפילו גרושה שאינ' חייבת להניק לא תנשא, דמעיקרא כשהספר רצה לומר הטעם משום דחסה לא היה חילוק בין גרושה לאלמנה גם לפי המסקנא, אעפ"י שטעם המסקנא לא שייך בגרושה

וכן נאמר גם כאן ואפילו בכלים שקנה לה אחר שנישאת דומיא דבניו אכן מה שכתב מורי שמוכיח בירושלמי שמתכשיטין ובגדי שבת ב"ח גובה, לא יכולתי ליישב וגם איני יודע אם מוכיח בירושלמי שיש חלוק בין מה שהכניס לה בשעת החופה, בין מה שקנה לה אחר כך, וצ"ע.

סימן קכ

גט שיש חלק למעלה בגליון קודם התחלת הגט כשיעור שיטה ואוירה למה לא יחשב יכול לזייף, זה שאל הר' אברהם שי' ב"ר שמחה ז"ל ונראה דאין לפוסלו מדתנן פרק המגרש (פ"ג ב') חתמו עדים בראש הדף פסול משמע דאם לא חתמו היה כשר ולא נפסל בשביל החלק וכן הדין נותן שהרי באויר שיטה שבין הגט לעדים אינו נפסל שאינו יכול להזדייף לפי שאין למידין משיטה אחרונה (ב"ב קס"ב א') כ"ש שאין לומדין משיטה שלפני התחלת הגט או השטר ואדרבה סתם גט יש בו ריוח למעלה וכשאין בו ריוח למעלה הוצרכו התוס' לדקדק פרק המגרש להביא ראיה להכשירו וצ"ע.

סימן קכא

א לשון רבינו אבא מארי זצ"ל העתקתי מכתיבת יד אחי.

ב **מעשה** בא לידי בג' אחין שירשו בתים וקרקעות מאביהן והלכו ב' אחין ומכרו חלקם קודם חלוקה קודם שהוברר חלקם מכרו מה שיש להם באותם קרקעות ובאותם בתים ונסתפקתי בעבור פי' רשב"ם שפירש ביש נוחלין ונתתי את לבי על הדבר ונראה בעיני שהמכר מכר וראיה לדבר מר"פ המוכר את הבית (ס"ב ב') דאמר רבה פלגא דאית לי בארעא פלגא פלגא בארעא דאית לי רבעא פרשב"ם ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפת ומכר ראובן חלקו לאינש דעלמא וכתב לו כן פלגא דאית לי בארעא כלומר החצי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך פלגא כלומר חצי השדה מכר ולא שייר לעצמו כלום, אבל אם כתב לו פלגא בארעא דאית לי, ריבעא זבין ליה רביע השדה מכר לו דהיינו חצי חלקו דהכי קאמר ליה החצי אני מוכר לך מקרקע שלי עכ"ל. והא הכא לא חלקו ולא הוברר חלקו בזה השדה ואפילו הכי הוי מכר הא למדת אחין שירשו קרקע מאביהן ומכר כל אחד חלקו קודם חלוקה שפיר דמי ואעפ"י שיש לומר דוקא שותפין שנשתתפו בכסף וקנו שדה בשותפות התם הוא דמצי למכור משום הואיל דבכספים קנה, אלים כוחיה, אבל יורשים שירשו מאביהן ולא היה מעולם חלק מבורר לעצמו לא קרקע זו ולא בכסף שנקנה בו הכי נמי שאינו יכול למכור עד שיחלוקו ויתברר חלקו,

לא מיסתבר לי למימר הכי דמאי מהני שהיה לו חלק בכסף הא משעה שקנו השדה בשותפת לא הוברר חלקו כהאי שדה ואפילו הכי מוכר יורש נמי אע"ג דלא חלקו מוכר מה שיש לו בזו הקרקע. ותנן (גיטין מ"ב א') מי שחציו עבד וחציו בן חורין ואמרינן עלה בירושלמי אמרוהו כר' דאמר אדם משחרר חצי עבדו או כדברי הכל בעבדים של שני שותפין ועמד אחד מהן ושחרר את חלקו והא הכא לא אתברר חלקו ואפילו הכי משחרר מה שיש לו באותו עבד, אעפ"י דדילמא שאני עבד דלא אפשר לברר שאינם יכולים לחלוק את העבד על כן יכול לשחרר ולמכור מה שיש לו בו, אבל בתים וקרקעות דאפשר לחלוק הכי נמי דאין יכול למכור עד שיברר חלקו, הא לאו מילתא, דק"ו דהשתא עבד שאינו יכול לחלוק ולברר ואפילו הכי מוכר, בתים וקרקעות שיש להם לחלוק ולברר דין הוא שיוכל למכור, ותו דעבד נמי יכול בגוד או אגוד, ותו דבפ"ק דקידושין (ז' א') ובזבחים א"ר יוחנן בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה קדושה ואינה קריבה, והא התם למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אין אדם מקדיש דבר שלב"ל כדמוכח פ' אעפ"י (נ"ח ב') גבי המקדיש מעשה ידי אשתו, ולא אמרינן יד הקדש על העליונה ותו דאין תמן יד הקדש על העליונה דהא בהמה קדושה ואינה קריבה ודחויה מעיקרא היא ואין כאן ריוח להקדש כלל אלא משום דהכי דינא שיכול להקדיש מה שיש לו באותה בהמה אעפ"י שלא חלק ולא איתברר חלקיה הכא נמי יכול למכור מה שיש לו באותם בתים וקרקעות אעפ"י שלא חלק ולא איתברר חלקיה, ותנן (רפ"ה נדרים) השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר, רבי אלעזר בן יעקב אומר זה נכנס בתוך שלו וזה נכנס בתוך שלו ואמר רב אשי אמר זעירי מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה כדי חלוקה דברי הכל אסור, והא התם האי חצר לא אתברר חלק של כל אחד ואחד ואפילו הכי אסור כל אחד ואחד על חבירו וכי תימא ששניהם אסרו זה על זה והא פשיטא שכל האחין יכולין למכור כל מה שירשו אעפ"י שעדיין לא חלקו דלא דמי למכנסת שום לבעלה שאם מכרו שניהם שהבעל מוציא מיד הלקוחות ת"ש מסיפא היה אחד מהם מודר הנאה מאחד מהם לא יכנס לחצר והא התם דאחד הוא דאסר על זה המודר והוא אסור לכנס לחצר ודוחק לומר דמתוך דנאסר בשאר נכסים נאסר נמי בהא, דבשלמא שאר נכסים אוסר עליו שכשם שיכול למכור יכול לאסור אבל חצר השותפין אם אינו יכול למכור קודם חלוקה הכא נמי שאינו יכול לאסור עליו אלא ש"מ הואיל ויכול לאסור יכול נמי למכור הילכך איתברר ליה אחין שירשו בתים וקרקעות יכול נמי כל אחד למכור חלקו שיש לו בהם אעפ"י שעדין לא חלקו ולא הוכר חלקו הלכך נראה בעיני דלית' לדרבינו שמואל מה שפירש ביש נוחלין

(קכ"ו א') בההיא דרב הונא דאמר בכור שנטל בפשוט ויתר, מאי ויתר רב פפי משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה מאי טעמא קסבר אין לבכור קודם חלוקה ומאי דאתי לידיה אחיל אידך לא אחיל רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים כולן קסבר יש לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו, ופרשב"ם דבכור שנטל חלק באחד מן השדות באחד מאחין ויתר כלומר הרי מחל חלק בכורה וטעמא כדאמר לעיל ואם אמר איני נוטל ואיני נותן, רשאי דכיון דמתנה קריה רחמנא ואיהו לא בעי לה לא הוי מקבל ולא יזכה בה קסבר אין לו לבכור קודם חלוקה כדכתיב לתת לו עד דאתי לידיה דמקבל מתנה הלכך האי שדה שבא לידו חלקו ממנו והיה לו לזכות בו בחלק בכורה והא שעת חלוקה היא קרינן ביה לתת הלכך מצי אחיל ליה אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דעד שעת חלוקה לא זכה בהם וכל שכן בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה שלא הוברר חלקו ומיהו אם מת קודם חלוקה, לא שנא בכור לא שנא פשוט בנו יורש עם האחין ונוטל חלק אביו כשיבואו לחלוק דלא גרע היכא דמת האב ואחר כך מת הבן דבן הבן הוא יורש מהיכא דמת הבן בחיי האב שבן הבן יורש כדכתיב ובן אין לו עיין עליו אבל קודם חלוקה אין לו למכור לא האב ולא הבן, יש לו לבכור קודם חלוקה אע"ג דחלק פשיטות אין לו דהתם כתי' לתת משעת שמת האב הוא ראוי לתת לו הלכך בבכור תליא מילתא דבשעה שירצה יזכה בחלקו. כדאמר לעיל בכור שמיחה מיחה הלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירצה דהיינו דבר שלא בא לעולם ואנן סהדי דכי היכי דאחיל בהא אשדה אחיל בכולהו וכיון דיש כח בידו לזכות יש כח בידו ליתן ולמחול והוי מחילה עכ"ל. הרי פי' להדיא דאין הפשוט יכול למכור קודם חלוקה בין למאן דאמר אין לבכור קודם חלוקה בין למ"ד יש לבכור קודם חלוקה ולא נהירא לי כמו שהוכחתי לעיל שיכול למכור ולשחרר ולהקדיש קודם חלוקה ולאסור בקונם ומה שאין בכור יכול למכור קודם חלוקה למ"ד אין לבכור קודם חלוקה היינו משום דמתנה קרייה רחמנא ומה מתנה עד דמטי לידיה אף חלק בכורה עד דמטיה לידיה ואעפ"י שמת אביו לא זכי ביה עד דמטי לידיה דאי בעי אמר איני נוטל יכול אבל חלק פשיטות לאו בדידיה תליא מילתא דאפילו עומד וצווח איני יורש ואיני חפץ באותה ירושה על כרחו הוא יורש ואם מת יעקב וצווח ראובן איני יורש ואתי בעל חוב דראובן אפילו בתר דצווח טריף לחלקו ומודר הנאה מראובן אסור ליהנות מאותה ירושה ואילו היה שור המועד ונגח חייב לשלם מעליה מאותה ירושה כי ירושה רחמנא זכי ליה ובעל כרחו הוא זוכה הילכך מוכר שפיר דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו כשם שבידו של היורש לחלוק וליטול חלקו כך לוקח דידיה הבא מכחו יחלוק

ויטול חלקו דלא גרע מבא בהרשאה שכופה לחלוק. ואומר אני שרשב"ם חזר בו גבי ההוא דזבין נכסי דידיה ודפשוט וכו', אתי לקמיה דרבא אמר לא עשה ולא כלום ובההוא עובדא איפלגו רב פפי ורב פפא ופרשב"ם יש מפרשין חלק בכורתו לחלק פשיטותו ואין זה לשון התלמוד, ועל כרחי אני זקוק לפרש שמכר כל הנכסים שני חלקים שלו ושל אחיו פשוט עכ"ל. אלמא מדמוקי האי עובדא בחלק פשוט ולא אוקמיה בחלק פשיטות יכול בטוב למכור מיהו ראיה אין לי משם שהוא כתב אין זה לשון התלמוד הא אי הוי לשון התלמוד הוי מוקי לה בחלק פשיטותו כסברתו מיהו רבותינו כתבו בתוס' של ר"י אומר ר' דלא מיירי הכא אלא בחלק אחיו וחלק בכורה וה"פ מר סבר לא עשה ולא כלום, בפלגא דהיינו חלק אחיו ומר סבר בכולהו חלק אחיו וחלק בכורתו אבל חלק פשיטותו פשיטא שמוכר כדמוכח לעיל דמסיק ולר' דאמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטי לידיה אף חלק בכורה אע"ג דלא מטי לידיה ופרשב"ם מקש חלק בכורה לחלק פשוט דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק בכורה והזכירם בתיבה אחת דהוי מצי למיכתב חלק אחד על אחיו מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה דכל ראוי שבעולם הבן יורש מאביו דהא לא מקריא ירושה מתנה דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא אע"ג דלא מטא לידיה כדמוחזק דמי אף חלק בכורה נמי עכ"ל. הא למדת דהוי מוחזק בחלק פשיטותו מיד כשימות אביו אע"ג דלא מטא לידיה הלכך הואיל ומוחזק הוא יכול בטוב למכור, וכן עשה ריב"ם בתוס' מבבא בתרא שפירש לפני ר"ת וז"ל מר סבר לא עשה ולא כלום בפלגא בחלק אחיו ומר סבר לא עשה ולא כלום בכולהו בחלק אחיו וגם בחלק בכורתו אבל בחלק פשיטותו פשיטא עשה ומה שעשה בק"ו אינו נראה דפשוט קודם חלוקה אמאי לא ימכור כל זכות שיש לו בירושה וכן נראה למורי עכ"ל ומורי שכתב היינו ר"ת שיש בידינו שפי' לפני ר"ת. אבא מארי זצ"ל. מכתיבת יד אחי העתקתי ואיני יודע אם כיון להעתיק לשון אבא מארי זצוק"ל. וצ"ע כי תנן בבכורות פרק מעשר בהמה (נ"ו ב') האחין השותפין קנו מתפיסת הבית חייבין ואם לאו פטורין חלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון, ופטורין ממעשר בהמה, וסבור אני שפי' רש"י פ"ק דשחיטת חולין (כ"ה ב') קודם שחלקו הממון של האב וכח האב על הממון עד שיחלוקו ולכך פטורן מן הקלבון דהוי לי אב ששוקל על בניו שהוא פטור, ופ' יש בכור אמתני' דאין היבם נוטל בשבח אמר אביי (נ"ב א') לא שנו אלא בשבח נכסים ששבחו בין מיתה לייבום ופי' רבינו שמחה הטעם כיון שלא נתברר חלקו בחייו ולא השביח בחייו הוי אצל היבם כמו ראוי ואינו נוטל עכ"ל וצריך

טעם למה גוף הנכסים לא יחשב ראוי כמו השבח מ"מ שמעינן מינה דעל שלא חלקו לא זכו בנכסים ממש כמו בחלקו וחזרו ונשתתפו.

סימן קכב

ראובן עשה צינור לגגו וכשיש מטר סוחף מקלח צינורו מימיו על גג שמעון שכנגדו זה אשר כתב מורי ה"ר חיים ב"ר משה זצ"ל יוסף ושמעון שכינים והגביה שמעון קרקע חצרו ועשהו מודרן וכל הגשמים יורדין דרך חצרו לחצר יוסף נ"ל דאפילו אם היה שמעון חייב להרחיק היזקו זהו דוקא השופכין ששופך בידו דהוי כגירי דיליה אבל עבור מי גשמים אינו חייב לעשות שום תקנה דבשעה שהגביה חצרו לא היו גשמים ומה שאחרי כן באים הוי כשרשי אילן הבאים אחר כך דקיימא לן כר' יוסי (ב"ב כ"ה ב') דעל הניזק להרחיק עצמו עכ"ל. וזה אשר השיב לי מורינו הרב ר' אביגדור כהן צדק זצ"ל אבל גשמים היורדין לתוך חצירו ושותתין והולכין משם לחצר חברו אינו יכול למחות דהיינו דר' יוסי דאמר זה נוטע בתוך שלו אעפ"י שלבסוף מתפשטין השרשין ומוקי לבור לא איכפת הואיל ומעיקרא בדידיה עביד עכ"ל. הרי לפי דברי שניהם אינו חייב להסיר צינורו המקלח מי גשמים לבית חבירו ואיני מבין איך נפרש (שם כ"ו א') מאי דאמר רב יוסף לרבא בר חנן לקוץ דיקלי דהוי לי אמיצרא דפרדיס. משום ציפרא דיתבי אדיקלא ונחתי ומפסדי בפרדיסא שמשמע אע"פ שכבר נטע הדקלים צריך לקוצם משום גרמא בנזקין דאסור ולא דמי לאילן ובור שמתיר ר' יוסי דהתם האילן שהוא נוטע אינו מזיק ולא גורם היזק אלא שרשין הגדלים אחר כך אבל כאן מעשה ידיו דהיינו המודרין והצינור הם גורמים ההיזק ויצטרך להסיר כמו דקלי דרבה בר רב חנן וזה הכלל לקרות גירי דיליה כל היכא שמעשה שלו היזק מיד אם סילוק ידיו אם יבא המזיק לאלתר הוי גירי דיליה וכן סולם לשובך מיד כשהניחו סמוך לשובך מזומן לבא היזק אם תבא נמיה וכן קורקור וכל הנך דמתניתן ויהא כן פי' (שם כ"ב ב') זימנן דבהדי דמנח לי' קפצה ולא כמו שכתוב בתוס' שמקרב אותה בידים מיהו לא הבנתי מנא ליה לרב יוסף לאוקמי מתני' אילנות לאילנות והא לשדה חברו סתם קתני וגם אמאי אמר אלנות לגפנים לא יזכור גפנים יאמר אילנות גבוהים לאילנות נמוכים בעי טפי ומתוך כך רציתי לומר דדוקא אילנות לגפנים בעי טפי משום דפעמים מחבשי בהו טובא כדאמר שמואל לאריסיה למחר אייתי מקורייהו ומ"מ כיון דעדיין לא הכחישו כל כך לא היה רב יוסף אומר לקוצם אי לאו משום ציפרי דמפסדי ליה וניחא שבשביל גרמא שכבר עשה לא יצטרך לקוץ ולא דמי לקורקור ולרקתא, דהתם מעשה מאומנים המקיזים בכל יום וכן הנהו

דנפצי כיתנא הוא הגורם ועל כן יכול למחות בידם שלא לעשות עוד. ושוב אמר לי מה"ר פסח ששמע משם הרב ר' יונה מספרד שפי' גירי דיליה כאשר כתבתי ומסייע מילתיה מהיזק ראיה שאם פתחו חלונות לחצר חברו צריך לסותמו אפילו הוא באופן שבעצמו לא יראה ואחרים יבואו ויראו דרך אותן חלונות וגבי לא יסמוך אדם כותלו סמוך לכותל חברו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות משום דושא דוקא אמרו התוס' כי מיד מונע הדושא ומחמת כן נקרא גירי דיליה הרי ע"כ הפי' כאשר כתבתי.

סימן קכג

שאל הרב ר' עובדיה יין שיש בו תולעים דקיימא לן שמותרים אם הורק מכלי אל כלי אם יש לאוסרם והשבתי לו מדאמר רב הונא ס"פ אלו טריפות לא לישפי אינש שיכרא בציבתא באורתא דילמא קא פריש ממנה לציבתא והדר קנפיל למנא והא עבר משום השרץ השורץ על הארץ, משמע דאי לא פריש לציבתא שרי, ועוד אמרינן התם מניין לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן ואינו נמנע וע"כ אינו פירושו שמניח פיו לתוך בור שיח ומערה ושותה דתניא פ"ק דע"ז (י"ב ב') לא ישתה אדם לא מן הנהרות ולא מן האגמים לא בפיו ולא בידו אחת ואם שתה דמו בראשו מפני סכנת עלוקה אלא פירוש שוחה ושותה מהם ששואב בידיו מן הבור ושותה ואפילו הכי שרי.

סימן קכד

א **שאל** הרב ר' אברהם אחד שנשבע לא לך ולא לך ולא לך אם קיימא לן כר' שמעון דאמר עד שישבע לכל אחד ואחד וכן סתם מתני' דפ' האיש מקדש (מ"ו א') התקדשי לי בזו ובזו דמוקי לה כר' שמעון, או אם הלכה כרבי יהודה דאמר פרט הוי דבכל מקום ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה כדאמר פ' מי שהוציאוהו (מ"ו ב') וכן פ' שבועת הפקדון (ל"ח א') מוקי התם מתני' כר' יהודה ההיא דגזילה ואבידה וההיא דחטין ושעורין א"כ הוי ליה מחלוקת ואחר כך סתם באותה מסכתא ואם כן הוה לן למיפסק הלכה כר' יהודה דלא בעינן עד שישבע לכל אחד ואחד מ"מ זה איני מבין דבכל הפסקים בספר אלפס הביא בקידושין התקדשי לי בזו ובזו משמע דכן הלכה וכן פסקים יש לי דפסק בהתקדשי לי כר' שמעון א"כ אז לא היה כר' יהודה והשתא יורני במי הלכה ונפקא מינה לעניין מעשה שנעשה כאן שנשבע אחד לא לך לא לך לא לך ואם הותר לאחד מהם הותר לכולם ואם הלכה כר' יהודה דהוי שבועה לכל אחד ואחד אז לא הותר כולו דלגבי כל אחד הוי שבועה לחוד ואם הלכה כר' שמעון דלא הוי שבועה עד שישבע לכל אחד

נמצא דהוי חדא שבועה וכשהותרה מקצתה הותרה כולה, כדאמר בנדרים פ' ר' אליעזר אומר (ס"ו א') פותחין לאדם כו' קונם שאיני נהנה לכולכ' הותר אחד הותרו כולם לכן יורני כי יש לנו צורך לעשות הלכה למעשה.

ב **והשבתי** דבפ' ר' אליעזר פותחין, סתם לן תנא כר' שמעון דתנן התם שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד ואמר בגמרא מאן תנא אמר רבא ר' שמעון היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד, וכתוב בפי' צריכין פתח לכל אחד ואחד דכיון שאמר קרבן לכל אחד ואחד לא נדר אחד הוא ואינו מתבטל כולו במקצתו עכ"ל. וכיון שסתם לן הכא בנדרים כר' שמעון קיימא לן כוותיה ומיהו גם לר' שמעון פעמים שהותר כולו פעמים לא הותר כולו דבאותה משנה עצמה קתני שאיני נהנה לזה ולזה ולזה הותר הראשון הותרו כולם הותר האחרון האחרון מותר וכולם אסורין ובפ' ד' נדרים (כ"ב ב') ראה אותם אוכלין תאינים וענבים ואמר להם הרי הם עליכם קרבן נמצא אביו או אחיו ביניהם או שהיו עמהם אחרים בית שמאי אומרים הם מותרים ומה שעמו אסורים וב"ה אומרים אלו ואלו מותרים ומייתי בגמרא מתני' דפ' פותחין שר' עקיבא אומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו, אמר רבה דכ"ע היכא דאמר בשעת חרטה כמו בשעה שנדר כגון אם בשעת הנדר אמר כולכם אסורים, וכן בשעת חרטה אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא, או אם בשעת הנדר אמר פלוני ופלוני ופלוני. אסורין וכלל אביו עמהם וכן בשעת חרטה אמר אילו הייתי יודע שאבא עמהם הייתי אומר פלוני ופלוני ופלוני אסורין ואבא מותר כ"ע לא פליגי דכולו אסורין דמאחר שלא החליף ושינה דבריו אינו נראה עקירת דבר, לא נחלקו אלא היכא ששינה והחליף דבריו כגון שבשעת הנדר אמר כולכם ובשעת חרטה אמר פלוני ופלוני או להפך אמרי ב"ה ור' עקיבא מאחר שהחליף נראה עקר נדרו והותר מקצתו הותר כולו וב"ש לא שני להו ואסרו בתרווייהו, ורבא אמר איך שאמר בשעת הנדר בין אמר כולכם בין אמר פלוני ופלוני בזה אינו תלוי אלא בזה תלוי האיך אמר בשעת חרטה, אם אמר בשעת חרטה אילו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר כולן מותרין, לא נחלקו אלא שבשעת חרטה אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא דב"ש סברי כר' מאיר דאמר תפוס לשון ראשון דאמר כולכם אסורים ומה שאמר אחרי כן חוץ מאבא ולא כלום דבתר לשון הראשון אזלינן שאמר אילו הייתי יודע אומר כולכם ובאותו לשון אביו עמהם, וב"ה ור"ע סברי כר' יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס הלכך אהני ליה מה שאמר ואבא מותר אף ע"ג דלבסוף, ואם תלאן זה בזה כגון שאמר פלוני ופלוני הותר הראשון

הותרו כולם הותר האחרון הוא מותר וכולן אסורין, הותר האמצעי הימנו ולמטה מותרין, הימנו ולמעלה אסורין, ופלוגתא דב"ש וב"ה אתיא אפילו כר' יהודה כגון שלא אמר פלוני ופלוני אלא אמר פלוני פלוני דבין לשמואל בין לר' יוחנן דפ' שבועת הפקדון לא לך לרבי יהודה כללא הוי.

סימן קכה

עוד שאל כתב שעל גבי הכותל פלוני בן פלוני לוי וכשקוראין אותו בשבת רואה בכותל וקוראו וכן נהגו החזנים לכתוב שושביני החתן בכתב ובשבת קוראן בתורה מתוך הכתב למה לא יאסר מטעם שמא ימחוק ושמא יקרא בשטרי הדיוטות, והשבתי כי רבינו אבא מארי זצוקלה"ה פסק, הלכה כר' אחא דפ' שואל (קמ"ט א') דשרי לקרות בכתב שעל גבי הכותל דמדלי, ודלא כרבא דאסר לקרות לאור הנר אפילו גבוה שתי קומות, ובתחלת הסוגיא פריך למ"ד לשמא ימחוק לא חיישינן מדרבא א"כ טעמא דרבא שמא ימחוק וא"כ יאסר אפי' ביום השבת ללמוד בספרים שמא ימחוק הטעיות, ובערובין פ' בתרא (ק"ד א') דאסר התם לנשים לשחוק בתפוחים ובאגוזים פר"י דשמא מתוך טרדתם ישכחו שבת וישוו גומות במתכוין א"כ גם כאן מתוך טרדתו בהלכה ישכח שבת וימחוק ושמא לא גזרו אלא במקום שיוכל לבא להפסד ודמי לשטרי הדיוטות, לא נגמר.

סימן קכו

אודות ר' נפתלי שתפס את חתנו בידי גוים ואחר כך פשרו עמו במ"ד ליטרא והוא מסר מודעא אם קודם הפשרה מסר המודעא נראה דאין כאן בית מיחוש דכיון דאחר כך פישר איכא למימר דאגב זוזי גמר ומגרש וכן השיב רבינו ישעיה זצ"ל לרבינו אבא מרי על אחד שנשא אשה ושהה עמה ג' שנים ולא יכול לבא אליה אם יש לכופו ליתן גט וכתבת אלי כי תפסו את הבחור ונתנוהו בכבלי ברזל ושמוהו בבית הכלא ואחר כך הוליכוהו תפוס לעיר אחרת לבית יהודי שהיה גדול בעיני הדוכס וגזם עליו ליסרו אם לא יתן גט ובתוך אותה תפיסה נתן גט ונותן גט ובוכה מצוה לכתוב ובוכה וכשראה שאין לו תקנה אחרת כי אם ליתן גט בקש שיתנו לו מעט מעות ונתנו לו, אם הגט מחמת כפייתו כשר ותינשא בו אם לאו. את אשר בלבבי אודיעך, לא מבעיא אם יש לה תנאה וטענה ברורה שאין יכול ליזדקק אליה והכל מבקשים תפקידם והיא רוצה עונתה ואין לה טענה גדולה מזו שאין אדם רשאי לעגן את אשתו בעונתה ואם הדירה מתשמיש שבת אחת יוציא ויתן כתובה ובשהוי עונתה אמרו חכמים רוצה אשה בקב ותפלות מעשרה קבין וכו',

וזאת שנתעגנה ג' שנים הדין עמה שתצא אלא אפילו בלא כל זאת אם היא מורדת על בעלה ואינה חפיצה בו אעפ"י שאינו דין מכח ההלכה לכוף את בעלה ליתן לה גט מ"מ גאוני הישיבה של בבל מזמן סבוראי שהיו אחר ההודאה תקנו שיכופו את הבעל ליתן גט למורדת מיד וכן כתב בה"ג וכן כתב רב האי ורב שרירא וכל הגאונים שיותר מג' מאות שנה היה בימיהם שנתקנה זו התקנה ואין לזוז הימנה וכן כתב רב אלפס ואין מי שיוכל לעקור תקנת ב"ד הגדול שבבבל הלכך גיטה של זו כשר ואין לפרכס עליו וכ"ש שיש לה טענה גדולה שאינו יכול ליזקק אליה וכיון שנתרצה ליתן אפילו על ידי עשוי גטו גט דיש כאן מצוה לשמוע דברי חכמים תקנת ב"ד הגדול, וטענה גדולה שיש לה ועוד שיש כאן גם נתינת ממון דאמר בחזקת הבתים (מ"ח א') דאגב זוזי גמר ומקני ותלוהו וזבין וכן בתלוה וקדיש משמע דהיכא דאיכא מתן מעות אמר התם דהוו קדושין דאגב מתן מעות גמר' ומקנה נפשה אי לאו משום דעשה שלא כהוגן מפקעינהו רבנן לקידושין עכ"ל. וכן גם כאן יש לנו לומר דאגב זוזי גמר ומגרש ואיך יוכלו עידי מודעא להעיד דידעי אונסא שראוהו תפוס שמא לא רצה לגרש בלא מעות מרובה וכן בזביני אם תלאוהו למכור שדה זו במנה וזה ראו העדים ומסר מודעא, מודע' מבטל המכר דאגב זוזי יתירי גמר ומקנה וע"כ אם מסר מודעא קודם שנתפשרו עמו במ"ד ליטרא ואחר כך נתפשרו עמו אין זו מודעא ואפילו אם אחר ההפשרה מסר מודעא קודם שנתנו ליד נאמן ברצונו איכא למימר דמחמת כן מסר המודעא שאם לא יהיה בטוח מן המעות כרצונו לא יהא גט אבל אם יתנום ליד מי שהוא ירצה ויהיה בטוח כרצונו יהא גט וכשעשוי בו בטלה המודעא דמחמת חבת המעות גמר ומגרש ולכתחלה כשמסר המודעא לא בשביל שלא יהא חפץ לגרש אלא בשביל המעות ואפילו אחר שבאו המעות ליד מי שצוה איכא למימר מחמת שהיה ירא פן יעשו שום פטפוט על ידי גוים או יהודים בשום טענה שהנאמן לא יהא רשאי ליתן לו מעותיו מיד עשה מודעא או שמא (מעיקרא) מעיד היה בדעתו שרוצה על ידי מודעא זו לכופם ליתן לו יותר אחר גט זה שיתן לה אחר מודעא לא בשביל שאינו מגרש ברצון וכל כוונתו להוציא מעות מהם אבל בגרושין חפץ הרבה ומעתה איך יוכלו עידי המודעא לומר ידעינן באונסיה שלא גירש ברצון אדרבה שמא הוא חפץ יותר לגרש ממה שהיא חפיצה להתגרש אלא שפטפט להוציא מעות מהם וכשראה שלא היה יכול להוציא מהם יותר גמר ומגרש בלב שלם שהוא חפץ יותר להיפטר ממנה ממה שהיא חפיצה להיפטר ממנו, כך יש לנו לומר כיון שאנו רואין שנתן עיניו בממון אדם שכופין אותו להוציא והוא אומר לא אקח כל ממון שבעולם שאגרש את זוגתי כי היא חביבה לי כנפשי בזה יועיל מודעא אי העדים יודעים באונסיה

אבל בכה"ג לא תועיל המודעא כלום ויכול להיות אפילו אם הטעוהו שנדרו ליתן ממון כמו שתבע וכשגרש לא נתנו לו כלום שהגט כשר מטעם זה כיון שתבע מעות שמא אינו חפץ בה כלל מחמת קטטה שביניהם וכדי שיפטר ממנה גמר וגירש ולא על מנת שיתנו לו לומר אם לא יתנו לא יהא גט שאינו רוצה להיות קשור בה אלא גמר ומגרש לגמרי ליפטר ממנה, והא דתניא פ' מצות חליצה (ק"ו א') חליצה מוטעה כשרה גט מוטעה פסול היינו כשמתנה על מנת שתתני לי מאתים זוז והטעם דבחליצה אין תנאי משום דאי אפשר לקיומה על ידי שליח כדמפרש פ' המדיר (ע"ד א') אבל במקום שלא התנה וכבר היה בטוח במעות לגמרי שהיו ביד נאמן שהוא בחר וגירש בלא התנאי, אם אחר הגרושין היה אומר אבי המגרש לנאמן אל תתנם לו אלא תחזירם לי, שאין רצוני ליתן לו כלום היה הדין עמו דמשטה אני בך עבד ליה כרב פפא דמצות חליצה ואעפ"י שבשעה שנתנם לנאמן אמר תן אלו המעות לפלוני כשיגרש הא קיימא לן דתן לאו כזכי דמי, ואעפ"י שגלה בדעתו שאינו רוצה ליתן גט בלא מעות הא קיימא לן כאביי (גיטין ל"ד א') דגילוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ואע"ג דרהיט בתרייהו משום דאיכא למימר אשור הבו לה כי היכי דלשלים צערא דההוא גברא, כן גם כאן איכא כי היכי דלישלים צערא לקטטה שבינו לבינה ובין אביה חפץ לגרשה אפילו לא יבואו המעות לידו לעולם. ועל חסרון הוי"ו איני רואה לפוסלו דהא יחזקיה יש מקומות שנכתב בלא וי"ו וכן בנימין שהוא מלא כאשר נכתב בחשן המשפט אם היה כתוב בגט חסר וכי בזה היה נפסל הגט ואפילו אם לא כתב כלל שמו בגט אלא כתב בן איש פלוני מגרש אשתו נראה דכשר כמו בבן איש פלוני עד דכשר אפילו לר' מאיר וכן בשם הבעל לר' אליעזר אם כתב בן איש פלוני מגרש אשתו ולא הזכיר. שם הבעל המגרש ויודע שאין לאביו שום בן אלא הוא הוי שפיר מוכיח מתוכו וכשר הכא נמי כיון שידוע שאין לאביו בן אחר ששמו אליה כשמו של זה המגרש לא מלא ולא חסר הגט כשר והוי שפיר מוכיח מתוכו, ומיהו בבן איש פלוני עד צ"ע אם לא נכשיר אלא היכא דאין לפלוני בן אלא זה העד, ונראה דמי שהולך מאשתו בלא רשות ומרחיק שלא יוכל לבא תוך שבת אחת שכופין אותו להוציא אם היא תובעת עונתה דמה לי אם הדירה מתשמיש שבת אחת מה לי אם הרחיק שאינו יכול לבא לביתו תוך שבת אחת כיון שאין לה פת בסלה. והיא גופה תמיה כשהדירה שבת אחת מה ריוח יש בזה שכופין אותו להוציא הלא כשיוציא אז צריכה להמתין מלהנשא ג' חדשים משום הבחנה ובמוך אסורה לשמש לפי' רש"י (יבמות י"ב ב') דפירש ג' נשים מותרות לשמש במוך ושאר כל הנשים אסורות אלמא בשביל תאוה כגון אם אינה חפצה בצער לידה ורוצה ליתן מוך כדי שלא תתעבר אסור וכן יהודית

דביתהו דר' חייא (קדושין י"ב א') ששתתה כוס של עיקרין ורצתה לאסור עצמה עליו למה לא נתנה מוך אלא ש"מ אסור ומיהו לפי' ר"ת יקשה זה וצ"ל שהוא לא היה עושה ומיהו כיון שהוא מותר לפר"ת שמדמה אותה לעקרה א"כ כששתה כוס של עיקרין וכי פירש הימנה ולא מצינו שום חסידות בדבר זה ומתוך כך שמא נראה פי' הקונטריס וא"כ שאסור במוך המדיר מתשמיש שבת אחת מה מרויחה כאשר כתבתי לעיל ומתוך כך היה נראה שכיון שהדירה פעם אחת וכלו ימי נדרו כיון שכבר הדירה פעם אחת היא צריכה להית כפופה לו ביותר לפי שיריאים שיחזור וידירנה ואין דר עם נחש בכפיפה אחת ולכך כופין אותו להוציא ודמי לאיני זן ואיני מפרנס דאמר רב (כתובות ע"ז א') יוציא ויתן כתובה ואפילו שמואל מודה כגון זה לפי שהיא בושה בכל פעם לבא לב"ד לתבוע עונתה מה שאין כן במזונות ואם הוא כן זה שברח ממנה. ועיגונה כמו שפיר' מדינא כופין אותו להוציא, וסבורני דגם באיני זן ואיני מפרנס אפילו אומר כבר אני רוצה לזון ולפרנס יוציא ויתן כתובה לרב מטעם שכתבתי וא"כ הוא זה שלמד מלאכת בורסקי והוא מן הכופין אותו להוציא בין שהיה עד שלא נישאו בין משנשאו למדו אפילו אם יאמר לא אעסוק עוד במלאכה זו כופין אותו להוציא נמצא כפי דבריו אלה אם כנים הם בדין כפוהו וכ"ש שמתוך כתבכם משמע שלא כפוהו גוים כי אם לבא לפני מורי הר"ר אליעזר וקהלו לנורנבערק שאין כאן שום עשוי ועוד רבותינו שפסלו את הגט וכי אם פשטה ידה וקבלה קידושיה מאדם אחר וכי היו מתירין אותה לראשון בלא גרושין שני ולמ"ד דאסורה אפילו על ידי גרושי שני ודאי לפי דעתי העני' קים לי ברבותי שלא היו עושין כן, ור' יוחנן אמר לרשב"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה והואיל וכן הרי היא ספק פנויה ואסורה למגרש ייחוד פנויה אסור לדידן ודמי להיא דפ' מצות חליצה (ק"ו א') דאמר ליה ר' חייא בר אבא השתא מינך איפסלה חלוץ לה חליצה מעלייתא כי היכי דתשתרי לעלמא כי כלל לא נוכל לכופה לחזור להתקדש לו דאפילו אם כמורדת לא היינו כופין לאלתר להוציא כאן כופין אותו להתירה אם אינה חפיצה להתקדש לו וכן כתב רבינו מאיר מספרד זצ"ל וזה מקצת לשונו אבל בספק איסורים או בספק זיקה כייפינן ליה למיתב גט או למיחלץ לאלתר דנהי דמהני ספיקא לאיסורא אבל לעגוני לאתת' כי היכי דתנסיב על כרחה למ"ד לא ניחא לה בגוי' לא מהני ספיקא עכ"ל. ואכתוב מקצת ראיותיו וז"ל והוי דינא כי הנך דאתיין מחמת טענה דכפינן ליה לאפוקי לאלתר הכא נמי כיון דספק קידושין הוא ובעיא קידושי אחריני וקאתי מחמת טענה דדילמא לא איקדשה ליה מעיקרא ולא ניחא ליה השתא לאיקדושי לה אין לך טענה גדולה מזה דאין האשה נקנית אלא מדעתה וכי תימא דילמא שאני הנך דאתיין וודאי בהדיא אמרינן

בבאה מחמת טענה בסוף הבא על יבמתו דמיירי במי ששהת' תחת בעלה ד' שנים ולא ילדה וקא בעיא למיפק מיניה כי היכי דתנסיב לאחריני משום דבעי' חוטרא לידה ומרא לקבורה וכייפינן ליה וההיא ליכא לאוקמיה אלא בטענת ספק חדא מדלא קא פליג בחד מהנך עובדי דהתם דמיירי בבאה מחמת טענה בין היכא דאית ליה לבעל בנים להיכא דלית ליה, ש"מ דאע"ג דאית ליה בנים וליכא למימר דאינו יורה כחץ אלא בטענת ספק היא באה דילמא זכיא לאיתנסבי לאחריני ומסקנא התם כי האי וודאי כייפינן ליה ועוד אפילו היכא דלית ליה לבעל בנים וקא טענה איהי דאינו יורה כחץ כיון דהא כייפינן ליה לאו מטעמא דהשמים ביני לבינך כייפינן ליה דניתא למשנה ראשונה אלא מטעמא דבעי' חוטר' לידה ומרא לקבורה כייפינן ליה ע"כ טענת ספק היא דנהי דקים ליה ביה דאינו יורה כחץ אלא בנפשה מי קים לה אי בת אולודי היא דתזכה לאיתנסב' לאחריני ע"כ טענת ספק היא ואפילו הכי כייפינן ליה והרי דברים ק"ו ומה התם שבא בטענת ספק להוציא מנישואי ודאי כופין להוציא הכא שבא בטענת להוציא מקדושי ספק אינו דין שכופין אותו להוציא עכ"ל הרי פסק שכופין וכך נראה ויש כאן מצוה לשמוע דברי חכמים וגמר ומגרש ועוד דל כל זה מהכא אם היא מורדת ואינה רוצה לשוב אליו כופין אותו להוציא כאשר כתבתי כמו שהשיב רבינו ישעיה כמו שכתבתי לעיל ואני ראיתי את מורי רבי' מאיר זצ"ל שדן בו הלכה למעשה שצוה לבעל ליתן גט בלא כתובה וגם הוא לא יקח מכל אשר לה אלא מה שהכנים משלו, ורבו המורדות אז שלח למורי הר"ר ידידיה שהיה בשפירא ולשלשלת הקהילות להתועד יחד ולתקן שהמורדת תפסיד גם מה שהכניסה ותצא ריקנית אבל לא ידעתי אם פשטה אותה תקנה וע"כ נ"ל שיכופו אותו ליתן גט שני וטוב לו שיעשה בלא כפיה.

סימן קכז

א זה אשר כתב הר"ר מנחם בן הקדוש ר' אברהם

ב **מגדל** וראשו בשמים בנוי לתלפיות גולות עליות לגולות תחתיות לאמוץ רפיון ידים, מילתא דפשיטא וקשוטא דאגב זוזי גמר ומגרש שהרי בעת הפשר' היה חלוץ ממסגרו ונתפייס ברצי כסף ואיזה אונס ידעו בו עידי המודעה אחר כך ואע"ג דפרפי' פח"ה (מ' ב') אי דגט ומתנה גילוי מילתא בעלמא הוא ולא בעינן ידיעת אונס היינו טעמא משום דלא מקבל מידי אבל בנדון זה כיון דקבל זוזי הוי כמודעא דזביני וצריכים עדים להכיר באונסו ועתה מה אונס קרהו אחר הפשרה אך שביקש למצוא תואנה להרבות מחיר ועוד הנה בשעת כתיבת הגט אמר כי מרצון נפשו הוא מגרש ואפילו אם לא אמר בפירוש

הריני מבטל המודעא שמסרתי מ"מ מחמת אמירתו זאת נתבטל והדעת נותנת כי לכך תקנו בתופסי גיטין לכתוב צביתי ברעות נפשי בדלא אניסא כדי לבטל אם מסר מודעא שהרי מאחר שמצוה המגרש לסופר לכתוב גט כתיקון חכמים וכלשונם הרי אמר להדיא לכתוב לבטל המודעא. הנה עינינו רואות כל שטר מתנה ומכר שכתוב בו בטול מודעי בלשון שטרות אפילו אם מסר מתחלה כל מודעא שבעולם הרי הן בטלות אעפ"י שאין המוכר מבטלם להדיא אלא שמצוה לכתוב שטר כתיקון שטרות הרי הוא כאלו בטל הכל וכן כתב להדיא בספר אביאסף בפח"ה אחר שפירש כל חילוקי מודעות וז"ל לכך נכון לשאל המוכר ולומר לו שיצוה לכתוב שטר בכל שופרי דשטרי ומעתה הכל בטל וא"כ בנדון זה מאחר שאמר עם הספר צביתי ברעות נפשי הרי ביטל הכל ותלמודא דפריך אי דגיטא ומתנה וכו' לפי שלא היו נוהגים לכתוב לשון זה בגיטין שלהם ופ' המגרש איננו ולכך בנדון זה אם מסר מודעא בסתם שאמר לעדים דעו כי אני אנוס בנתינת גט זה והנני מוסר מודעא בפניכם הרי בטלה ואפילו אם אמר לעדים הוו יודעים שאפילו אם אבטל המודעא הזאת לא תבטל כי מחמת אונס הוא מ"מ לא מהני מידי כי לא נביא הוא שידע אם יבטלנו מחמת אונס או מרצון לבב וכן כתב גם כן באביאסף משום תשובת הגאונים והתשובה ההיא ישנה בידי בספר תשובת הגאונים והיא על בן משוחרר שמכרוהו יורשי המשחרר כי אמרו שאביהן נאנס בשחרור והביאו ראיה לדבריהם וז"ל דאי לא תימא הכי הא דתנן כופין אותו עד שיאמר רוצה אני מאי מהני לה יכול למימר לעידי מודעא אף ע"ג דמבטלנא לה להאי מודעא לא ליבטל אלא לאו הכי הוא כיון דבטלה בטלה ע"כ לשון התשובה. ואע"ג שלא הביא ראיה אלא מגט המעושה בדין מ"מ יש ראיה לנדון זה דאפילו אם אמר המגרש לעדים הוו ידעי שאפילו אם אבטל המודעא לא תבטל, מ"מ בטלה היא אם לא שידעו העדים שבשעת הביטול אנוס הוא ולכך נראה בנדון זה דמהני שפיר בטול הנכתב בגט דאפילו אם אמר להם קודם צווי הכתיבה אנוס אני זהו לפי שלא נתרצה עדיין בקבלת הממון אבל כשצוה לכתוב הגט שיש בו בטול מודעה שמא עתה נתרצה בממון כי ראה שאין יכול להרבות עליו עוד ונתרצה בלבבו לגרש בלב שלם כאשר אמר לכתוב בגט. ובספ' ס"ע פי' רבי' שמחה בלשון תיקון שטרות שתקנו לכתוב בגט מודעי דמודעי כגון שמסר מודע' ונתגלה לאנס ובא לכופו לבטלה ועתה הוא אומר דעו כי מחמת אונס הוא מבטלה ולכך אני מוסר מודעא זאת שניה בפניכם אם ידעו העדים בשעת הבטול כי מאונס מבטלה אינו בטל ואם לאו אעפ"י שידעו מתחלה באונסו אינו כלום גם זה ראיה והוכחה לנדון זה ובר מן דין הדעת נותנת אפילו היה כאן עשוי כי בדין היה מאח' שכבר מרד בתשמיש ומזונות והלך לו לרומי ועתה אעפ"י ששב

ממרדו לפנים הרי מחשבתו הרעה נכרת מתוך מעשיו כי למד בורסקי כי אמר להתפרנס מן המלאכה ההיא ברומי הרי שב למרדו והוא מן הכופין להוציא מאחר שדעתו לעגנה שנית כאשר עשה בשכבר, ואע"ג דמשמע לכאורה במורד במזונות ושב ואמר הרי זן דסגי בהכי מדמסקינא אמילתיה דרב עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ולא משני אם נכפוהו עתה לזון מחר ישוב וימרוד ולכך כופין אותו להוציא מ"מ שמא כל זמן שלא שב למרדו לא חיישינן אבל בנדון זה דקל לשוב לקלקולו ובשלמא גבי מזונות מהני כפייה, וחם ישוב למרדו נשוב לכופו לשלם כל המזונות שלא נתן משעת מרדו אבל מורד מתשמיש לא, ועוד אם יברח מעבר לים כאשר הראה להראות מחשבתו מאין נכפיהו, ורבינו שמחה כתב בתשובה על אחד שהכה את אשתו ונתפייס עמה וז"ל ואם לא יעמוד הבעל בקיום השלשה ויוסיף להכותה ולבזותה אנו מסכימים להיותו מנודה בב"ד העליון והתחתון ויעושוהו ע"י גוים לתת גט ולצוותו עשה מה שישראל אומר לך כי כן הסכמתי עם חבירי שיהא גט מעושה בדין אפילו לשמואל דאמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון, הני מילי מזונות שיש בידינו לעשות תקנה לדבר שיורדין לנכסיו וזנין אותו אבל במקום שאין לעשות תקנה לדבר לא עכ"ל. ועוד האריך הרבה וכן נראה נמי בנדון זה שמן הדין היה ראוי לעשותו לכופו ליתן גט וכתובה ק"ו שלא כפוהו אך פייסיהו ברצי כסף עד שנתרצה והנה הקשה התוס' לפרש"י דפירש דמאיס עלי שכופין להוציא מהא והועילו חכמים בתקנתן שאמרו גט מעושה בגוים פסול הלא אכתי תפקיע עצמה מבעלה בטענת מאיס עלו ותירצו במאיס עלי אין לה כתובה וכו' משמע דכל עיקר התקנה דגט מעושה דפסול הוא משום כתובה ובנדון זה לקח המגרש כתובה ולא נתן לטהר השרץ בעזרת יושב על חוג הארץ.

סימן קכח

תנן האיש מקדש בו ובשלוחו ואמרינן בגמרא מצוה בו יותר מבשלוחו וא"כ בשחיטה ובהפרשת חלה נאמר בו ולא יעשה שליח לשחוט בהמתו ולהפריש חלה מעיסתו וגם לא ידעתי איך ראובן יברך על שחיטת בהמת שמעון או על הפרשת חלה מעיסה שאין הוא מצווה לשחוט בהמה זו ולא להפריש חלה מעיסה זו וגם מאי שנא הפרשת חלה שיכול לקיים מצותו ע"י שליח מכל המצות תפילין וציצית סוכה ולולב ואכילת מצה ושמא שחיטה והפרשת חלה אין מצוותן אלא שתתקן העיסה מדכתיב גבי תרומה גם אתם אשמעינן שעיקר מצותה רק לתקן העיסה וליתן חלה לכהן, וכן שישחט הנשחט וכן קידושין עיקר המצוה שתהא לו אשה מקודשת וכן בגירושין ובהפרשת תרומה ושחיטת

קדשים ובקביעת מזוזה ועשיית מעקה אבל בתפילין וציצית ואכילת מצה וסוכה ולולב אין שייך שליחות, אכן צריך ליתן טעם מאי שנא חליצה דלא איפשר לקיומה ע"י שליח מגט ושמא דבעינן חליצה דומיא דייבום או שמא דכתיב וחלצה נעלו מעל רגלו ודוקא בקידושין מצוה בו יותר מבשלוחו שאין השליח נהנה מן הקדושין כלום ואדרבה נפסד שנאסרת עליו אבל בשחיטה והפרשת חלה וכיוצא בהם לא יהא מצוה בו יותר בשלוחו כאשר נהגו כל רבותינו וכל העולם אעפ"י שבקיאים בהלכות שחיטה נותנים לחזן לשחוט וכן יהא גם בהפרשת חלה וללמד את בנו תורה, שבתחלה משכירים מלמדים ואין האב עצמו מלמדו וכן יהא גם במילה שאפילו האב אומן יכול לכתחלה לומר לאחר למול ואעפ"י שבמילה אין המוהל נהנה גם אבי הבן אינו נהנה והרי הם שוים ובכל אלה יוכל השליח לברך אכן בקידושין איני סבור כלל שיוכל השליח לברך ולקדש את האשה אם לא שהמשלח עומד אצלו ושומע ויוצא בברכת השליח שאפילו אם היה מקדשה בעצמו היה חבירו מברך בשבילו ומוציאו שכן כתב רבינו אבא מארי זצוקלה"ה שאם ראובן מניח תפילין או מתעטף בציצית חברו מברך בשבילו, שכן שנינו כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא וכן בהדלקת נר חנוכה אם ראובן מדליק נרותיו של שמעון כדרך שרגילין העולם כשיש אלמנה בבית אומרת לאחד מאנשי הבית להדליק נרותם בשבילם, סבורני שלא יברך אלא אם כן יעמוד משלח בצדו ויצא בברכתו.

סימן קכט

וראובן ושמעון שהיו מסובין בסעודה ובא להם שנוי יין לראובן יין אחד ולשמעון יין אחד ולא זה שותה מיינו של זה סבורני שלא יוכל אחד מהם להוציא את חברו בברכת הטוב והמטיב אעפ"י שברכת היין מוציאו זהו בשביל שאם המברך בא לשתות מיין חברו לא היה צריך לברך בורא פרי הגפן שכבר ברך על שלו אבל כאן שאם המברך בא לשתות מיין חברו צריך לברך הטוב והמטיב כי שנוי יין הוא לו א"כ האיך יוציא את חברו כשבעצמו אינו יוצא. ונסתפקתי אם ראובן ושמעון מסובין ושותין כל אחד מיינו ושוב מושיט ראובן לשמעון את כוסו לשתות מיינו אם שמעון יברך הטוב והמטיב כיון שגם ראובן נהנה מזה המין או כיון שאינו שנוי יין אלא לדידיה לא קרינן ביה הטוב לי ומטיב לחברו ובברכת בפה"ג עצמו יש להסתפק, אם בא לו יין תוך הסעודה שלא היה סבור כלל שהוא בא לו בשעה שברך בפה"ג ולא נתכוין לפוטרו ולא היה סבור כלל לשתות יין אם צריך לחזור ולברך וכן בפת בברכת המוציא כי רבינו אבא מארי זצוק"ל כתב גבי שחיטה בההיא דשחט מאה חיה וכו' (חולין פ"ו ב') וז"ל אבל ברכת

כסוי ודאי חוזר ומברך אעפ"י שברך בשעת כיסוי דחיה כדאמ' בירושלמי פרק בתרא דברכות המכסה את הדם אומר אקב"ו על מצות כסוי הדם, אעפ"כ כשיחזור וישחוט את העוף ויבא לכסות את דמו חוזר ומברך על מצות כיסוי הדם, דבשלמא על השחיטה אינו חוזר ומברך כשחוזר ושוחט את העוף משום דבשעה שברך על החיה כבר העוף היה בעין וברך על שניהם אבל הכא כשברך על מצות כיסוי הדם דחיה אכתי אין דם העוף בעולם שיפטר בזו הברכה ואם כה"ג אירע ששחט חיה וכסה דמה וחזר ושחט חיה ודאי אומר אני שחוזר ומברך על מצות כסוי הדם עכ"ל. וסבורני אעפ"י שכתב כשברך על כסוי דחיה אכתי אין דם העוף בעולם לאו דוקא שאפילו אם היה בעולם רק שלא ידע בו כלל ה"ה שאינו נפטר בברכה אחת וכן משמע בלשונו שכתב בתחלה כשברך על שחיטה דחיה כבר העוף היה בעין וברך על שניהם משמע שהיה דעתו לברך על שניהם ובהלכות ברכת המוציא כתב רבינו אבא מרי זצוק"ל והיכא שברך ברכת המוציא ועד שלא טעם הימנו שום אדם נפל ונאבד אם צריך לחזור ולברך פעם שניה בזה יש בירושלמי דפירקין ר' זריקא אמר ר' זעירי בעי ההיא דנסיב תורמוס' ומברך עליה ונפל מנוי מהו מי מברכינן עליה זמן תנינות מה בין זה לאמת המים אמרי תמן לכך כיון דעתו מתחלה הכא לא לכך נתכוין מתחלה פיר' הלכך ספיקא אם צריך לברך אם לאו תני ר' חייא אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס א"ר חייא בר הדא אמר' ההוא דנסיב פוגלא ומברך עלוי והוא לא אתי לידיה צריך לברך עלוי זמן תנינות אמר ר' תנחום ברבי יודן צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שלא להזכיר שם שמים לבטלה עכ"ל הירושלמי. ופי' מורינו ורבינו יהודה ב"ר יצחק שרוצה לומר מדתני ר' חייא שאין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס שאם יפרוס קודם ברכה שמא תפול הפרוסה מידו ויצטרך לחזור ולברך ונמצא ברכה ראשונה לבטלה היתה, אבל אם אינו צריך לחזור ולברך אז היה יכול לפרוס קודם ברכה ואם תפול מידו יפרוס אחרת בלא ברכה אלא ש"מ שצריך לחזור ולברך וה"ה לפוגלא וכל דבר לבר מאמת המים שעל כרחו לכך נתכוין לכתחלה. ונראה בעיני לפשוט לפי פי' זה שחין צריך לחזור ולברך דקיימא לן כר' תנחום ב"ר יודן שצריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כי פשיטא דזיקוק זה אינו כלום דאפילו ברך קודם שיפרוס כ"ש שיש לחוש שיבא לברכה לבטלה ותו דאין זה ברכה לבטלה הואיל ובשעת ברכה מחייב לברך הלכך מסתברא טעמא דר' תנחום עכ"ל אבא מארי זצוק"ל, ואני העני בדעת איני יודע להבין פירוש הירושלמי אם בשעה שנסיב הפוגלא לא היה דעתו לאכול כי אם מה שבידו ולא יותר ועל כן נסתפק ר' זירא אם נאבד זה מידו כך ישאל אפילו אכלו אם יכול לאכול יותר בלא ברכה כיון כשברך לא

היה דעתו על זה כמו בכסוי שפסק רבינו אבא מארי זצוק"ל דאעפ"י שברך בכסוי ראשון צריך לברך בכסוי שני ושמא לא נשאל בזה הענין כי כיון שלא היה בדעתו לאכול כי אם זה שבידו אם היה אוכלו, ושוב נמלך לאכול יותר פשיטא שהיה צריך לחזור ולברך כיון שאכל על מה שברך ולא נתכוין לפטור בברכתו יותר והויא דומיא דאמת המים שאם היו נשארים מים הראשונים לפניו היה שותם ולא יותר וכשברך לא היה דעתו לפטור אלא אלו אבל עתה שנפל מידו אין צריך לחזור ולברך כי לעולם היה דעתו לאכול והרי לא אכל כלום כי מאד אני מגמגם אם כשברך על פוגלא היה בדעתו לאכול יותר ובעבור שנפל מידו פוגלא שהיה בידו כשברך יברך שנית אעפ"י שנתכוין לברך על שניהם וכי גם בעופות נאמר כן אם יש לפניו ב' עופות ומברך על השחיטה, על שבידו ומתכוין לפטור בברכתו את שניהם ואם נפל עוף שבידו מידו או מת קודם ששחטו יצטרך לברך על השני פעם שנית על השחיטה אפילו אם לא היה בדעתו לאכול אלא פוגלא שבידו בזה יש להסתפק כאשר כתבתי. ורבינו יהודה שירליאון כתב בתוס' ברכות (ל"ט ב' ד"ה והלכתא) וז"ל ויש בני אדם שאין רגילים לחתוך את הלחם כלל עד אחר ברכת המוציא ולא ישר בעיני שחושבו הפסק שמאחר לחתוך הלחם ושהה בין ברכה לאכילה אלא חותכין ואין מפרידין את פת הפרוסה מן הלחם עד אחר ברכה עכ"ל. ואולי נוכל לומר שזה טעמו של ר' חייא שאם יברך ואחר כך יפרוס הוי הפסק וצריך לחזור ולברך וכן גבי פוגלא כיון שנפל מידו מה שבידו בשעת ברכה וצריך עתה ליקח אחרת הוי הפסק ור' תנחום בר' יודן יסבור גם הוא שצריך לחזור ולברך אכן אין נראה לו שיזכיר שם שמים רק אומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחושב זה ברכה כמו בריך רחמנא מריה דהאי פתא (ברכות דף מ' ע"ב) אכן צריך ליישב אם הפירוש כך איך מדמהו לאמת המים דאין שם הפסק כלל ושמא כיון שהיה בדעתו לאכול מה שבידו ונפל מידו אעפ"י שנתכוין בשעת ברכה לאכול גם את זה שנשאר הוי כמו היסח הדעת כמו חתיכת פרוסה מן הפת שחשבו ר"י הפסק אעפ"י שנתכוין לאוכלה ועלה ברך והיא גופא צריך עיון אם דוקא חתיכת הפרוסה תחשב הפסק או אם שהה בין ברכה לאכילה כשיעור חתיכה גם זה יחשב הפסק ואפילו אם יהא כך הפי' נראין הדברים ק"ו אם אפילו מה שברך עליו ונתכוין לברך עליו כשהה מועט יחשב הפסק כ"ש דבר שלא נתכוין לברך עליו כלל שלא יצא בברכה שברך על מה שבידו ונראה קצת דוחק לפרש כן ומ"מ אם נאמר כאשר כתבתי דגם ר' תנחום יאמר שצריך לחזור ולברך ומחשיב בשכמל"ו ברכה ומיירי שלא היה דעתו לאכול אלא פוגלא שבידו ולכך צריך לברך שנית על מה שלא היה דעתו כשברך, אז אין הוכחה שיהא הלכה כר' תנחום, אלא צריך לברך שנית על מה שלא היה

דעתו כשברך, ודוגמת זה מצינו בתרומה שכתב רבינו אבא מרי ז"ל בתשובה אחת דתניא במס' דתרומות (תוספתא הובא בריש פ"ה דמעשר מ"ה) התורם את הגורן צריך שיכוין את לבו על מה שבצדדין ועל מה שבתוכו, התורם את הבור צריך שיכוין את לבו על מה שבחרצנים ועל מה שבזגין, התורם את הגת צריך שיכוין את לבו על מה שבגפת אם לא כיון תנאי ב"ד שיהי' תרומה על הכל עכ"ל הברייתא ומתוך כך פסק על חררה שלקחו מן העיסה קודם הפרשת חלה ובשעת הפרשה לא היה דעת המפרש לפטור החררה שלא ידע בה ופסק שהחררה עודה בטבלה וכן גם כאן לא יפטר בברכה אלא מה שדעתו עליו כשמברך ונראה דבשביל כן תפס ר' זעירא בבעייתו תורמוסא ור' חייא בר הדא פוגלא ולמה לא תפסו דבריהם בלחם אלא שאין דרך זה שלא יהא דעת המברך לאכול אלא פרוסה המוציא כר' זירא (ברכות ל"ט ב') דבצע בשבתא אכולא שירותא ומתוך כך אפילו בחול לא יברך אלא בשעה שהוא פורס שמא בשבת כי בצע אכולא שירותא ויאכלו המסובין אותה פרוס' יצטרך לברך שנית, אבל כשהוא מברך כשהוא פורס כל המסובין יושבין כשמברך אדעתא דכולהו בצע להאכילן מפרוסת המוציא ולכך דעתו על הככר, אבל אם היה פורס ואחר כך מברך, כשפרס לא ידע בכל המסובין שבאים להסב בשעת הברכה ולא בצע אלא אדעתא דנפשיה וכשיאכיל המסובין מפרוסת המוציא ויצטרך הוא בעצמו לפרוס' אחרת יצטרך לברך שנית, ואעפ"י שבשעה שמברך דעתו על כל הככר כיון שמתחלה בצע לאוכלה בעצמו יש לחוש שאם נתיר לו עתה לאכול מפרוסה אחרת בלא ברכה אעפ"י שמתחלה לא בצעה אלא אדעתא דנפשיה ולא לאכול יותר כי אם אותה פרוסה, לפי שבשעת הברכה דעתו על כל הככר א"כ גם כשיברך בשעה שהוא פורס שאין דעתו אלא אותה פרוסה יאכל אחרת בלא ברכה, ואם יהא הפירוש כמו שכתבתי לעיל דרבי תנחום יודה לר' חייא בר הדא אלא שמחשב בשכמל"ו ברכה אז לכ"ע צריך לחזור ולברך ושמא בזה לא קיימא לן כר' תנחום להחשיב זה ברכה אבל לשון צריך שיאמר שאמר ר' תנחום מגומגם קצת שהיה לו לומר אומר בשכמל"ו, אכן שמעתי ממורי רבינו מאיר זצוקלה"ה, שאומר שאם לפעמים היה מזכיר שם שמים לבטלה היה אומר לאלתר בשכמל"ו, וכפי זה אז ר' תנחום לא אתא לאפליגי אדרבי חייא בר הדא אלא מודה שצריך לחזור ולברך ומחמת שברך והזכיר שם שמים לבטלה צריך לומר בשכמל"ו, אבל תימא כיון שברכה ראשונה היא לבטלה ולא שנייה ויאמר אחר ברכה שנייה בשכמל"ו וכבר שהה אחר הראשונה הרבה, ושמא מיד כשנפלה פוגלא מידיה יאמר כן ומעתה יהא גמר הפסק כאשר כתבתי לעיל שאם ברך המוציא אומר בפ"ה ובא לו תוך סעודתו לחם או יין שלא היה סבור כלל שאם בא לו יצטרך לברך עליו, וא"כ

מה שכתבו רבותינו שאם אדם יושב בסעודה ועומד מסעודתו והולך על שולחן אחרים ונותנים לו לשתות או לאכול אין צריך לברך כי לקבעיה הדר, וכפי דבריו כיון שברך בביתו על שולחנו לא ידע בזה כלל ולא אסיק אדעתיה שיבא לידי כך וצריך לברך וכן אדם שוחט בהמות או עופות ותוך כך הביאו לו עופות לשחוט שלא היה דעתו עליהם כלל כשברך ולא הוי לי' לאסוקי דעתיה כלל שיביאו לו יברך שנית עליהם. וצורנו יתברך ויתעלה, יאיר עינינו בתורתו להעמידנו על האמת והישר.

סימן קל

פרק בכל מערבין (ל"ד ב') נתנו במגדול ונעל בפניו ואבד המפתח ערובו ערוב, ופריך בגמרא אמאי הוא במקום אחד וערובו במקום אחר הוא, מדקדק ר"י והלא סתם מגדול שבגמ' מגדל הוא של עץ וכן מוכח מדקאמר הכא במגדול של לבנים מכלל דמעיקר' היה סבור דבשל עץ איירי ותנן שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות, ותירץ דמשמע לו במגדל גדול דמחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש וכן נראה שמדקדק התלמוד מדקאמר נתנו במגדל ולא אמר בתיבה, ועוד תירץ דיש בנין בכלים מדקאמר פרק חבית האי מאן דעייל שופתא בקופצא דמרה חייב משום בונה ואמר שם אין המרה רחויה למלאכתו בלא יד ובזה מיחייב משום בונה כשמתקן כלי שאינו ראוי למלאכה בלא יד ועושה לו יד אבל אי שובר מנעול של תיבה או של מגדול אין בזה משום בנין ובמסקנא דמוקי לה במנעל וקטיר במצתא ובעי סכינא למפסקיה ולא מוקי לה בלא קטירא שמא יש לומר שדוקא לחתיכת חבלים אין עיקר תשמישו של סכין לפי שדרך להפקיעם גם להתירם אבל מנעול של עץ שדרך לסגור בהם תיבות ומגדלים כיון שאי אפשר לפותחם או לשבר בלא חתיכה עיקר תשמישו של סכין גם להם כמו ללחם ולבשר שעיקר תשמישו של סכין לכל דבר שאי אפשר בלא חתיכה ולכך ניטל גם להם וכפי דבריו אלה יתקיימו דברי רבינו אליעזר ממיין שהתיר לשבר מנעול של תיבה בשבת כשנאבד מפתחה וצריך לאוכלים שבה.

סימן קלא

פ' כיצד הרגל (כ"ד ב') יליף רבי טרפון לחייב קרן בחצר הניזק נזק שלם מקל וחומר דשן ורגל ולא ידעתי למ"ד פלגא ניזקא קנסא מה שייך ללמוד מקל וחומר לקונסו יותר מקנס שקנסתו תורה דשן ורגל חייבין מדינא, עוד שם לומד מפץ בשרץ בקל וחומר מפכים

קטנים, ותמהתי איך לומד טומאת גב במפץ מטומאת אויר דפכים קטנים, נימא דיו וכפי סברת התלמוד איך שייך לומר מוקף צמיד פתיל יוכיח דטהור במת לפי שגבו טהור.

סימן קלב

רש"י פרק כל הכלים (קכ"ה ב' וע"ש תד"ה הכל) דבעשיית מחיצה אפילו אם בא להתיר לטלטל אין בה משום תיקון אהל והביא ראיה דרב ושמואל הוו יתבי בההוא חצר נפל גודא דביני ביני, פירוש שהיתה מחיצה בין שני חצרות ונפל', אמר להו שמואל נגידו גלימא התם אהדרניהו רב לאפיה, ופריך ושמואל למה ליה למיעבד הכי והא אמר שמואל זה מטלטל עד עיקרא של מחיצה וכו' וכפי דעת המקשן דלא מסיק אדעתיה דלצניעותא עביד כדמשני אלא היה סבור דלהתיר לטלטל עשה היה לו להקשות והא הכל מודים דאין עושין אהל בתחלה בשבת אלא ודאי משמע דשרי, וגבי דופן שלישי של סוכה דמשמע פרק מי שהוציאוהו דחשיב עשיית אהל בזה מודה רש"י שהרי בה מתקן כל הסוכה להכשירה ויהא שם סוכה עליה וכן בחצר כה"ג אם היו לה ג' מחיצות והרביעית פרוצה לר"ה אם היה מתקנה היה בה עשיית אהל, אבל כותל שבין ב' חצירות שאינו עשוי אלא לצניעותא, אפילו אם עשאו להתיר לטלטל אין בה משום עשיית אהל.

סימן קלג

פרק כיצד הרגל (כ"ו א') ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בארבעה דברים שור שחייב בכופר אינו דין שחייב בארבעה דברים, הקשו התוס' (ד"ה אינו) מה לאדם שכן מועד מתחלתו ותירצו נזקי אדם מנזקי אדם יליף ונראה פירוש דלא יליף חיוב שור מאדם אלא הכי יליף שכל ד' דברים הם בכלל נזק גבי אדם המזיק, ומעתה כל המזיק חייב לשלם כיון דגלי לן בחד דוכתא דבכלל נזק הם.

סימן קלד

במרובה (ע' ב') באומר זרוק גניבתך לחצרי ותקנה לי חצרי ופריך מכי מטי לאויר חצרו קניא מתחייב בנפשו לא הוי עד שיניח, והקשו התוספות מה בכך כיון שהקנין בא בין עקירה להנחה יפטר שעקירה צורך הנחה היא כדר' אבין דאמר הזורק חץ מתחלת ד' לסוף ד' וקרע שירים בהליכתו פטור, ושמא י"ל דגבי גניבה לא ניחא ליה דתנוח שאינו מתכוין אלא להקנות לו הגניבה באויר חצרו ואם תשרף או יפריחנה הרוח לחוץ לא איכפת ליה ולענין שבת לעולם לא מיחייב עד דניחא ליה דתנוח ומורי הרב ר' שלמה

ז"ל השיב לי השתין ורק חייב חטאת אע"ג דלא איכפת ליה בהנחתו ושמא י"ל דהתם רוצה שיניחו ולא שיפריחם הרוח שיתחייב משום זורה כי רבינו אבא מארי זצוקלה"ה כתב שיש בירושלמי (פ' כלל גדול) רקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה.

סימן קלה

א **במסכת ידים** (פ"א מ"א) מי רביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים מחצי לוג לג' ולד' מלוג לה' ולמאה ר' יוסי אומר ובלבד שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית, מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים, אריסא דמי רביעית נותנין אף לשנים לא קאי ר' יוסי, אבל לא ידעתי אם קאי דוקא אסיפא דסיפא דקתני מלוג אפילו לק', או אי קאי גם על סיפא דרישא דקתני מחצי לוג לג' לד' אם גם שם בעינן שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית ולכך צריך אפי' לג' חצי לוג ולא סגי ברביעית ומחצה כדי ששנים הראשונים יטלו רביעית וישאר לאחרון רביעית שלם או שמא לא קאי אלא אסיפא דסיפא דקתני מלוג ועד לק' ובהא דוקא בעינן שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית, דחיישינן משום שכבר נטלו מהם צ"ט ולא ישאר לאחרון אלא מים הדבוקים בדופני הכלי וכשיטה הכלי כדי להטיפם ממנו כשיפלו אותן הטיפין על ידיו לא אתו מכח גברא והוי ליה כמטה חבית על צדה דפסול התם ר' יוסי כי מה מועיל שתופס הכלי בידו ואין ידו משמשת אלא מעשה עץ כאלו הכלי תלוי ביתד או בחבל שיציאת המים מן הכלי אינם יוצאים מכחו, ומטעם זה יפסול במציעותא, וכפי זה שאני אומר א"כ אפילו בכלי מלא מים שהאדם תופסו בידו ושופך מן הכלי על ידי הנוטל עד שיגמור כל נטילתו אין זה כח גברא שאין ידו משמשת אלא מעשה עץ והוי כאלו הכלי מוטל על הכותל או שמא כיון שתחלת שפיכת המים מכחו ועדיין תופס הכלי בידו לא הקפידו החכמים, וקרוי הכל כחו, ומלשון רשב"א משמע שבעינן שהאדם יסייע לשפוך המים וז"ל אבל במניח בין ברכיו שברכיו מסייעות לשפוך היינו כח גברא עכ"ל רשב"א שכתב בפירוש המשנה דתנן (ספ"א דידים) מטה חבית על צדה ונוטל ולא דמי להא דאמר רב פפא פ' כל הבשר האי אריתא דדלאי אין נוטלין הימנה לידים, דהתם כששופך מן הדלי לצינור וכשהמים נופלין מן הצינור על ידיו אין זה חשוב מכח גברא, אבל הכא שהאדם עצמו הטה החבית אפילו הלך וישב לו אחר כך והחבית שופכת מים כל היום כולו מחמת הטייתו כח גברא הוא, מ"מ בעינן כח שופך (וא"כ כיון שיישב דברי רב פפא), ולפי זה התירוץ אעפ"י שהת"ק מכשיר בק' שמא אפילו לא בעי כח גברא, מ"מ בעינן כח שופך, וא"כ כיון שיישב דברי רב פפא כרבנן אז אין לנו ראיה שהלכה כרבי יוסי כי בספר המצות כתב

שיש ללמוד כיון שרב פפא תפס דבריו כר' יוסי שהלכה כר' יוסי, ולפי דברי רשב"א ז"ל יכול להיות שהלכה כת"ק וא"כ מה שעושין שוקת וקובעין אותה בכותל ויש לה ברזות ומושכין הברזות ונוטלין ממנה לידים היה מותר כיון שתחלת יציאת מים מן השוקת בכח גברא כמו מטה חבית על צדה, ושמא יש לחלק, דבמטה חבית על צדה מעשה הגברא שהטה עדיין קיים ומחמת אותו המעשה עדיין המים יוצאין אבל במשיב הברזא מן השוקת אין מעשהו מועיל כלום ליציאת המים שיוצאים עתה בכח שני ומ"מ מה שכתבתי לעיל שמטה הכלי להטיף טפי מים המנו על ידיו אפילו רבנן יפסלו כיון שגם תחלת יציאת המים מן הכלי לא אתו מכחו ואפילו רבנן לא מצרכי להשאיר רביעית לאחרון דלא גזרו כולי האי. ובתוספתא קתני מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים, ובתוספתא קתני מי רביעית נוטלין לידים לאחד ולא לשנים מחצי לוג לג' ולא לד' מלוג לה' ולא ליוד ולא לק' מוסיפין על הראשונים ולא על השניים דברי ר' מאיר, ר' יוסי אומר מי רביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים מחצי לוג לג' ולד', מלוג לה' לי' ולק', מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים, כיצד נטל את הראשונים ושפשף ונמלך ונטל את השניים ואין בהם כדי שיגיעו לפרק הרי זה מוסיף עליהם, ושמא יש לפרש דלר' מאיר אין נותנין מרביעית לידי השני אע"ג דמשירי טהרה קאתו משום גזירה דפרישת לעיל ועל כן מוסיפין על הראשונים לשני, אבל הוא עצמו שנטל ושפשף ונמלך ליטול שניים מחמת שהסיח דעתו אין שייך גזרה זו ולכך אין צריך להוסיף על השניים כיון דמשירי טהרה קאתו שנטל מהם תחלה לשם נטילה אלא שהסיח דעתו אפילו אם היה בכלי רביעית ונשפך מקצתו אין זה קרוי משירי טהרה קאתו כיון שלא נטלו מהם תחלה אלא נשפכו שלא לצורך נטילה, וכאן הרי נטל מהם לשם נטילה אלא שהסיח דעתו וקרוי שפיר משירי טהרה קאתו. ור' יוסי נותנין מי רביעית לידים לאחד אף לשנים סבר כיון דליכא אלא שני נוטלין ולא גזרינן גזירה דלעיל, ולכך אין מוסיפין על הראשונים, ומוסיפין על השניים וודאי אם נשאר בהם כדי שיגיעו לפרק אין צריך להוסיף דמשירי טהרה קאתו כיון שנטל מהם לשם נטילה אלא שהסיח דעתו אבל אם לא נשאר בהם כדי שיגיעו לפרק והוא סבירא ליה דמים הראשונים נטמאים מחמת הידים נמצא אם היה ניטל אילו ולא היו מגיעים עד לפרק היו מטמאים מחמת הידים, ואם יביא מים אחרים ליטול עד הפרק יטמאו גם הם מחמת אלו, ולא יטהרו ידיו ועל כן מוסיף עליהם עד שיהא בהם כדי רביעית להגיע לפרק, אבל ר' מאיר סובר שמים ראשונים אינם מיטמאים מחמת הידים דאמר בפרק שני (מ' א') נפל שם ככר של תרומה טהור א"כ אפילו אין בהם כדי שיגיעו לפרק אין צריך להוסיף עליהם אלא

יטול באלו עד מקום שיגיעו ויביא מים אחרים ויטול עד לפרק ואין זה נוטל לחצאין דאמר ר' ינאי (גיטין ט"ו ב') ידים אין טהורות לחצאין דשם פירש הקונטריס שנטל חצי הפרק ונוגב וחוזר ונוטל חצי האחר שפי' כשהספר מתרץ שם הכא במאי עסקינן דאיכא משקה טופח וז"ל כשנטל חציו השני לא ניגב הראשון לגמרי דעדיין משקה טופח עכ"ל, אבל בענין שכתבתי אין זה קרוי לחצאין ולכך מוסיף לר' יוסי שאם לא היה בכלי כדי ליטול עד הפרק אז נטמאו הידים ומים אחר שמביא מיטמאים מחמתו, אבל כשיש בכלי כדי ליטול עד הפרק אף על פי שלא נתן כולם בבת אחת על ידו אין אומר כן שהרי אפילו אם רביעית בכלי וכי דוקא צריך שישפוך בבת אחת שיגיע עד לפרק איך יכוין זה כשיש לוג בכלי ובאים מאה ליטול מהם הדבר שצריך לצמצם המים ואי אפשר שמחמת צמצומו לא ישפוך אחד מהם פעם ראשונה על ידו כדי להגיע לפרק ולא פחות אלא בזה לא הקפידו חכמים. דרך קצרה לר' מאיר מוסיפין על הראשונים בהראשון מרביעית ולהשני ליטול משיריו צריך להוסיף עד שיהא בהם רביעית אף על גב דמשירי טהרה אתו משום גזירה דלעיל וגם רבי מאיר בעי כח גברא שתחלת יציאת המים מן הכלי מכח גברא כדפירש רשב"א בהטה את החבית אבל בנמלך אין צריך להוסיף על השניים כלל ואפילו אם אין בהם כדי ליטול עד הפרק שהרי אין הראשונים מטמאין את הידים ויטול עד מקום שיגיעו ויביא מים אחרים ויטול בהם עד הפרק, ור' יוסי אומר אין מוסיפין על הראשונים דמשירי טהרה קאתו ולכך אין צריך להוסיף שיהא בהם רביעית, אבל מוסיפין על השניים כיצד וכו', דלרבי יוסי ראשונים מטמאים את הידים ולכך אם אין בהם כדי להגיע לפרק מוסיפין כדפרי' לעיל ובעבור שאין מוסיפין דרישא וסיפא שוין הוצרך לפרש כיצד.

ב **תניא** בתוספתא מגופת חבית שתקנה לכלי נוטלין ממנה לידים ופרש"י בפ' כל הבשר (ק"ז א') שתקנה. חקקה לקבל רביעית ואע"ג דמעיקרא לאו להשתמש לתוכה עבידא ואין חללה עשויה לתוכה עכ"ל, ולפירושו הא דתנן בפ"ק דידים אין נוטלין ממגופת חבית היינו שאינה מקבלת רביעית וא"כ פשיטא דאפי' כל כלי שבעולם אם אינה מקבלת רביעית אין נוטלין הימנה, הלכך מפרש ר"י דמגופת חבית אפילו מחזיק רביעית אין נוטלין הימנה כדתנן במתניתן משום דאינה כלי שאין לה בית מושב, ותיקנה היינו שעשה לה בית מושב שתוכל לישב מאליה שלא תשפך, כל זה כתב רבינו אבא מארי זצוקלה"ה. ולע"ד שמא יש ליישב פירוש הקונטריס כגון אם נשאר חצי רביעית בכלי שנטלו הימנו וכיון שאלו מים אתו משיורי טהרה יוכל לשפכם לכלי אחר וליטול ידיו בהם אע"פ שבזה הכלי לא היה בו רביעית, קרויין משיורי טהרה אתו כיון שנטלו מהם

שאינו תלוי בכלי אלא בנטילה שנטלו מהם, שהרי אם היה בכלי רביעית ונשפך מקצתו אם הנשאר בכלי קרוי אתו משיורי טהרה כיון שלא נטלו ממנו כי בזה נסתפקתי לעיל וא"כ שאינו תלוי להיות קרוין אתו משיורי טהרה אלא בנטילה שנטלו מהם, ולא בכלי אז חצי רביעית הנשאר בכלי שנטלו הימנו אפילו אם ישפכם לכלי אחר נוטלין מהם דהא אתו משיורי טהרה ומ"מ צריך שהכלי יחזיק רביעית שאם לא כן אין שם כלי עליו ונקט במתניתן מגופת חבית אין נוטלין הימנה לפי שאינה מחזקת רביעית וגם החקק שחקק בה כבר לא לשם קבלה נחקק, אבל כלי אחר שהתחיל לחקקו כדי להשתמש בתוכו וחקק בו כדי לקבל חצי רביעית אם היה יכול לשפוח בתוכו חצי רביעית דאתא משיורי טהרה, וליטול הימנה ואע"ג דלא נגמרה מלאכת כלי זה לקבל טומאה כמו דחק קפיזא בקבא (חולין כ"ה א') מ"מ לענין נטילה הוי כלי, אבל במגופה לא מהני כיון שתחלת חקיקתו לא היתה להשתמש בתוכו ולהשלימו לרביעית, וכן משמע לשון הקונטריס שפירש תיקנה חקקה לקבל רביעית, ואע"ג דלאו להשתמש לתוכה עבידא ואין חללה עשויה לתוכה, ומ"מ בין לפירוש הקונטרי' בין פירוש הר"י שתולה הפסול שאין לה בית מושב משמע דכלי שיש לה בית מושב ותוכו מחזיק רביעית כשר לנטילה אעפ"י שאינה עשוי להשתמש בתוכו אלא לשם כיסו. ומ"מ לפירוש ר"י למה נקט מגופה היה לו לומר כל כלי שאין לו בית מושב אין נוטלין הימנה ושמא בא להשמיענו אע"פ שתחלת תיקונו היה לשם כלי אם יתקן לו בית מושב כשר, אבל אם תחלת תקונו היה לשם כלי ולעשות בו בית מושב אע"פ שעדיין לא תיקן לו בית מושב כשר לנטילה כמו שכתבתי גם לפירוש הקונטרס. אבל רבינו שמשון פירש מגופה לאו לתשמיש לתוכה עבידא אלא כיסוי לחבית, ולפירושו לא ידעתי למה תפס מגופה היה לו לומר כל כיסוי הכלים, ושמא מגופה אינה עשויה כי אם לכסוי, אבל כסוי כלים פעמים שרגילים להשתמש בתוכו ולכך כשירים.

ג **תניא** בתוספתא החמת והכפישה אעפ"י שפחותין נוטלין מהם לידים, ופירש ר' שמשון (פ"א דידים מ"ב) ובלבד שיחזיקו רביעית דאמר פרק כל הבשר דכלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנו לידים. ולא ידעתי מה חילוק יש ביניהם לשאר כלים שכתבו רבותינו רבינו אבא מארי זצוק"ל וספר המצות שכל כלי שניקב בכונס משקה אפילו מחזיק רביעית למטה מן הנקב אין נוטלין ממנו לידים. ועוד כתב בספר המצות שאם ניקב במוציא משקה אם מחזיק רביעית למטה מן הנקב נוטלין הימנו דרך הנקב ולא דרך פיו שאין שם כלי עליו למעלה מן הנקב.

ד **מים** שהנחתום מטביל בהם את הגלוסקין פסולין וכשהוא מדיח בהן ידיו כשירים (פ"א דידים מ"ה), ובתוספתא כשהוא נוטל ידיו ונותן על גב ככרות אם נשתנו מראיהן פסולין ומדנקט מדיח ונוטל משמע דכשירין אעפ"י שנתכוין להדיח ידיו או ליטלן מדלא נקט הטביל ידיו ונתן על גבי הככרות, ועוד מדקתני בתוספתא אם נשתנו מראיהן פסולין אם ידיו נקיים ויפים ואינו מטבילן במים כי אם ליתן מים על הככרות, איך ישתנו מראיהן מזה, ושמא מחמת שמשמש בככרות וטח פניהם במים אי אפשר אם לא ידבק מן הבצק בידיו, וכשיחזור ויטבילם במים לטוח שנית את הככרות ישתנה מראיתם מחמת כן, ומ"מ מדנקט מדיח ונוטל ולא נקט מטביל ידיו במים או נוטל מן המים בידיו וטח בהם פני הככרות היה נראה שאפילו אם מדיח ידיו או ניטלו כיון שאינו מתכוין בשביל ידיו אלא לנקותם שלא יתלכלך הככרות דכשרין ורבינו משה בר' חסדאי פירש מדיח בהם כדי לצנן אבל הידים הם נקיים עד כאן לשונו, ולא הבנתי החילוק יפה.

סימן קלו

לוי קנה רביעית קרקע מקצתו (צ"ל מזקינתו), ומכר חלק י"ד שהיה לו באותו קרקע מקדם לחמיו, ועל אותו חלק י"ד יש בידו שטר ואחרמתא מן הקהל.

סימן קלז

אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא (כתובות צ"א א') הלכתא אחד בחייו ואחד במותו יש להן כתובת בנין דכרין ודוקא אחר מיתת האם כדפירש בתוס' בכל הספרים גרסי' באים בניה של זו אחר מיתת אמן ובבני שניה איירי דאי בבני ראשונה פשיטא דאחר מיתה ולא היה צריך לפרש, ושנייה דנקט לאו משום דיוקא דהא איכח שקלי, לזה לא הוצרך דפשיטא דשקלי דבהא לא שייך אנצויי למ"ד אמוחלת כתובתה לבעלה דאין לה כתובת בנין דכרין ואין שייך בזה אנצויי שיפסידו גם האחרות ואטו אם לקחה הראשונה בחיי בעלה מנכסי בעלה כשעור כל כתובתה וכי עדיין יגבו בניה כתובת בנין דכרין, הא ליתא דהוי כאלו לא כתב לה אביה כלום שהרי מה שכתב לקחה וכן במוכרת אי לאו דזוזי אנסוה וכן אם אבי הראשונה כתב לה ואבי השנייה לא כתב לה פשיטא שבני הראשונה יטלו ולא בני השנייה אי לאו משום דלא פלוג רבנן, וכן גם כאן אם השנייה תגבה מה שכתב לה אביה ותוציא, מה יאמרו בניה ולא שייך אנצויי אלא ביורשי השניה ולא בשנייה עצמה לפי שהכניס אחר מיתת אמה חולקין נכסי האב ביניהם, ואלו נוטלין

יותר מאלו, ושמא לא הוצרך לאשמעינן דיש לה אלא בשלא נשבעה ומתה ומשום הכי נקט לאחר מיתה דאי בחייה יש בידה לישבע ופשיטא דיש לה מטעם דפרישית.

סימן קלח

א **אחלה** פני מלכי ויוצרי לחנני ברחמיו ולעזרי, בלימודי ובסברא ליישרי וגם לשאול כהלכה למורי נכדי הר"ר שלום שיחי' לעולם בטובה כפולה, ובשמחה ובגילה, אהא כתלמיד המרגיל ואית ליה רבה, אכן אני בא לאיש עשיר כהלך אל שער המלך, לישאל ולימלך.

ב **אחרי** שבני נח מוזהרים על הגזל האיך אנו אומרים בחג הסוכות לגוי תביא לנו ערבה ונותנין מעות לערטילאי אחד על ככה והרי הוא גוזלו. ואם לא היינו קונים ממנו לא היה עושה כלל, וכן יש לתמוה על הנהו אוונכרי דאמר להו רב הונא (סוכה ל' א') לא תגזזו אתון מיהו לשם כבר הגוי מוחזק בשדה והיא בידו כבר, ובית שאנס גוי מישראל שכתבו רבותינו פרק הכונס (תו' ב"ק נ"ח א' ד"ה אי, ח"מ סי' רל"ו ס"ח) שאם קנאו ישראל צריך להחזירו לבעליו למה לא יחשב כאבדה ששטפה נהר שאפילו אם בעלים מרדפים אחריהם באין יכולין להציל ואומר בפירוש איני מתיאש נעשה כצווח על ביתו שנשרף כדפר"י זצ"ל באלו מציאות (כ"ב ב' ח"מ סי' רנ"ט ס"ו) וכן כתב בספר המצות ולבי מגמגם אם לא נחלק בין מקרקעי למטלטלי וז"ל התשובה מה מאד יקרו עלי דברי דודי חמודי מה שכתב איך אנו אומרינן לגוי, להביא ערבה והרי הוא גוזל ואם לא היינו קונים ממנו לא היה עושה כלל עכ"ל, מאן לימא לן שלא היה לוקח אם לא היינו קונים הלא יכול למכור לגוים לעשות מגריפות לחביות או לעשות סוכה לצל, ולא שייך כלל לפני עור אלא היכא שאין יכול ליקח כלל כי אם על ידו כמו בתרי עברי דנהרא כדדייק תלמודא (ע"ז ו' ב') מדקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, ומה שכתב מבית שאנסו גוי למה לא יחשב כאבדה ששטפה נהר הפלא ופלא אטו גזילה חשובה אבודה מכל אדם כמו שטפה נהר הא אינה אבודה משום אדם כי אם מן הנגזל וא"כ למ"ד בסתם גזילה לא מייאש ואפי' למ"ד דמייאש לא מהני בה יאוש שלא מדעת כמו באבודה מכל אדם דלאו משום יאוש שריא אלא מגזירת הכתוב אשר תאבד ממנו ויאוש נפקא לן משמלה כדפר"י והא דאתינן עלה בית שאנסו גוי כל כמה דלא שמעינן דייאש, אית לן למימר דלא אייאש דבקרקע אין מתיאש בקל כי יבא יום שימצא בדין או במעות מועטין, והואיל וכן אף בשולחנות ואיצטבלאות ימצא בתוכו והכל יקח, ועל פירוש אינו מכניסו לקיום אשר כתב בשם רבינו מאיר זצ"ל נראה להחמיר וכן כתב בספר המצות בשם רבינו משה שאין

להחשיב שאין מכניסו לקיום אלא כוסות ומשפך וכיוצא בהם, משמע מדבריו דלגינים מכניסו לקיום, ומה שהביא ראיה רבינו מדמני לגינים בהדי מכניסן לקיום, מאן לימא לן דלגינים דברייתא הם לגינים שלנו שמוליכין בדרכים ורבות פעמים אין משתהה בתוכו זמן מרובה, הא מה שאנו קוראים קנקנים אין עליהם דין קנקנים של הברייתא כי שלהם היה של חרם ואיני יודע חילוק אם יש להחמיר בלגינים מחמת שלפעמים משתהה בתוכו מעת לעת כאשר כתבתי אם כן גם בקנקנים שלנו פעמים ששהה בתוכו מעת לעת, ומדברי רבינו משה שכתב שאין להחשיב אין מכניסו לקיום אלא כוסות ומשפך וכיוצא בהם, משמע שבשאר כלים ראוי להחמיר שלום בר ברוך זלה"ה.

סימן קלט

ראובן ושמעון אחים ולשמעון בן ובת ושם הבן יחצאל ושם הבת דינה, ושמעון מת קודם הגזירות ויחצאל וזוגתו נהרגו ביום הרג רב ולא הוי להם בנים מעולם, ודינה ובעלה גם הם נהרגו ולהם בת ונאנסה, ועתה ראובן אומר שהוא זוכה בכל נכסי יחצאל, שהוא אומר שכל מורישיו נהרגו קודם הוא, זה איני מבין מהו פי' שמורישיו מתו קודם לו אם יורשם בחייו גם יורשם בקבר לבד אמו שאינה יורשת בקבר להנחיל לאחין מן האב צ"ע ועוד הוא תובע מורישי אשתו שהוא אומר שמורישי אשתו נהרגו קודם לה והיא נהרגה בחיי בעלה וירשה והוא יורש בן אחיו, בזה נ"ל שלא כיון דקיימא לן כב"ה פרק מי שמת (קנ"ח א') דנכסים הנכנסים ויוצאים עמה דהיינו נכסי מלוג בחזקת יורשי האשה וכ"ש כאן שמא היא מתה קודם מורישיה ואין הבעל נוטל בראוי ואפילו בנכסי צאן ברזל יחלוקו כרשב"ל משום בר קפרא, וכן פסק האלפסי וכן כתב אבא מארי זצ"ל. ועוד תובע ראובן נכסי דינה וכל נכסי בעלה הראוי ליפול לו ממורישיו עד מלאת כתובתה לפי שהוא אומר שמורישי בעלה נהרגו קודם לו ואחר כך בעלה ואחר כך היא. גם בזה נ"ל דלא כיון דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכאן שלא היתה יכולה לגבות כתובתה מיתמי בלא שבועה אינה מורישה כרב ושמואל בפרק כל הנשבעים (מ"ח א') כדפר"י לר' יוחנן דאמר בחזקת יורשי הבעל ופי' דנכסים בחזקת' הוא טעם לדבר כלומר בחזקת מי שהיו עד הנה יהיו גם עתה למה לי תיפוק ליה דאין אדם מוריש ש"ל ויש לומר לפי שהנכסים בחזקת הבעל אינה מורישה א"כ גם כאן שאלו הנכסים באו לבעל מכח חזקת מורישיו בחזקתו הם ולא בחזקתה ושייך לומר כאן אין אדם מוריש שבועה לבניו ועל כן נראה שבנכסי אשת יחצאל ומורישיה ובנכסי מורישי בעל דינה אין לו כלום ועוד דשמא

בעל דינה מת קודם מורישיו ואין האשה נוטלת בראוי ונכסי קמי יתמי רמו ומאיזה כח יוציאום מידם בגביית כתובתה בלא ראיה המוציא מחבירו עליו הראיה.

סימן קמ

ואודות האנוסה, לבי קטן מהכיל אורך כל טענותיהם אך נראה וכן הוא שאין אחד מהם יכול לומר ברי לי שהמירה אחר מות אביה או קודם, אך חזקה שייך לטעון כאשר טען העמידנה על חזקתה שבשעה שנולד הספק לא המירה ושייך לומר כן כדפי' ר"י פ"ק דכתובות (ט' א') אהא דגרסינן התם אי נמי באשת כהן דליכא אלא חדא ספיקא, וא"ת אמאי לא מוקמינן לה בחזקת היתר לומר שזנתה קודם שנשאת לו וי"ל דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאוקמה בחזקת בתולה עד השתא, והשתא הוא דנבעלה ולא דמי למקוה שנמדד ונמצא חסר דהתם איכא למימר חסר ואתאי חסר ואתאי, וא"כ גם כאן היה לומר העמידנה בחזקת צדקת עד אחר מות אביה ואמה דגם שם לא לפנינו נבעלה אלא קודם שנכנסה ואפילו הכי מוקמינן לה אחזקתה וה"ה כאן אך אין חזקתה מועיל לזכות אחרים, כגון היתום הזה לפי דעת האפטרופא כפירוש הקונטרס בפ' המדיר (ע"ו א') דפירש אהא דגרסי' התם רישא מנה לאבא בידך ולא מהני חזקת האשה לגבי האב, ועוד אפילו היה כך שזכתה בנכסים ואחר כך נשתמדה מ"מ לא זכה היתום מיד באלו הנכסים מכחה, כי מה ירושה יכול לירש בחייה וכן משמע מתשובת רבינו שלמה זצ"ל שכתב אבא מארי זצוקל"ה וזה לשון התשובה, וששאלתם משומד לע"ז שהפקיד פקדון ביד ישראל קרובו, ותבעו המשומד לאחר זמן ולא רצה להחזיר לו ומת המשומד וקרוביו הקרובים לירושה תובעים הפקדון וגם השליח שהביאו ליד זה מביא עדים גוים שנתן לו המשומד אותו ממון במתנה לאחר זמן. דעתי נוטה שאין בדברי שליח כלום שאין עדות גוים עדות והראוין ליורשו אם הפקדון בעין ואין לזה עדים שתבעו המשומד בחייו זכו הקרובים בממון וראוין לירש שלא מצינו שבטלה ירושה מן הרשעים דכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר וכ"ש שהם יורשים כשרים יכין רשע וילבש צדיק, ואם שלח בו יד ראובן בחיי המשומד או שיש לו עדים שתבעו הימנו ואמר אני זוכה בו אין לך שליחות יד גדול מזה, נראה בעיני שאין כח ביד הדיינים להוציאו, דאתמר (ב"ק קי"ט א') ממון מסור רב הונא ורב יהודה חד אמר מותר לאבדו ביד לא יהא ממונו חמור מגופו דתניא המינין והמסורים מורידין לבור ולא מעלין למדנו שגופו הפקר וכ"ש ממונו, וחד אמר אסור לאבדו דלמא נפיק מיניה ברא מעליא דכתיב יכין רשע וצדיק ילבש ומשומד לע"ז מין הוא וגופו הפקר וממונו כל טעמי מסור יש בו בין לאיסור בין להתיר, וכיון דלא

איפסק הלכתא לא כמר ולא כמר זכה בחיי המשומד מן ההפקר ואין לנו כח להוציאו ואם לא שלח בו יד בחיי המשומד אין כאן זכיה עכ"ל רש"י. מכאן למדנו שאין קרובי המשומד זוכים בממון מיד כשנשתמד עד אחר מותו אז יורשין אותו שאם זכו בו מיד כשנשתמד האיך זכה בו הנפקד מן ההפקר ואלו הנכסים הם בחזקת ראובן וה' אחיו שהם אומרים זה הממון שאנו דנים עליו אנו וודאי יורשים ואת המשומדת ספק אם אתה יורשה אם לאו, שאם נשתמדת בחיי דינה אין את יורשת מקנסא אם יש לך לקונסך, ואם נשתמדת אחר מות דינה או אם אין לקונסך, את יורשת, נמצא בזה הממון יש לנו טענת ודאי ולא טענת ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי כמו (יבמות ל"ז ב') ספק ויבם שעל חלק טענת וודאי ולא טענת ספק באים לדין אם הספק בן הראשון אין ליבם בחלק זה כלום ואעפ"כ קורא אותו ודאי כיון שהוא ודאי יורש והספק ספק יורש וכן גם כאן ואעפ"י שבספק ספיקא מוציאה האשה כתובתה מיד בעלה כדמשמע בפ"ק דכתובות (ט' ב' ד"ה אי) כמו שהוכיח שם ר"י מהא דתנן התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות ואיכא מאן דמפרש התם מקח ממאתים אבל מנה יש לה ואמאי אית לה מנה אע"כ דבספק ספיקא לא מפסדינן כתובתה משום הכי אית לה דהא ספק ספיקא היא ספק מקודם שנתארסה ואת"ל אחר שנתארסה אימור באונס ; אא"א דבספק ספיקא נמי מפסדי כתובתה אמאי אית לה מנה, מ"מ כאן נראה שמספק ספיקא לא נוציאו מיד יורשי שמעון ודאי ונתנה ליד המשומדת שגופה הפקר וכ"ש ממונה כאשר כתב רבינו שלמה בתשובתו ואעפ"י שכתב אבא מארי זצ"ל בשם האלפסי ור"ח שפסקו שממון מסור אסור לאבדו ביד מדבעיא לן פרק הכונס עשו תקנת נגזל במסור ואסיקנא בתיקו ש"מ דכ"ש דאסור לאבדו ביד ע"כ דבריהם. ואומר אני העני שיש לפרש אותה הבעיא כדפרישת שם שאין המסור יודע מה הפסידו דומיא תקנת נגזל באשו שאין המבעיר יודע במה הפסיד הניזק כך פר"י והשתא נאמר שמבעיא ליה במסור שעשה תשובה והשתא כשבא לדין בפנינו אסור לאבד ממונו ומבעי' ליה משום דדינא דגרמי הוא ומעתה האיך נוציא מיד אלו שיש להם זכות בו מספק ספיקא שמא אין לקונסה ואת"ל יש לקונסה שמא לא נשתמדה עד אחר מות אביה ואמה ונעמידנה בחזקת המשומדת וכל הקודם בהם יזכה בהם, כי זה פשיטא שעתה אין ליתנם ביד המשומדת שהיא גדולה וטועה אלא כל הקודם בהם לא נוכל להוציאו מידם כדברי רבינו שלמה וגם היתום הזה לא זכה בהם בחייה כמו שכתב רבינו שלמה וסברת אמת היא אם לא שיחזיק בהם ודאי אם היה לה בן היה יורש מכח זקינו, כדברי רבינו שמחה מכח אבוה דאבא, אבל בזה

היתום אין שייך זה דאדרבא באלו ראובן וחברתו שייך לומר כן ואם ממון מסור אסור לאבדו ביד האיך ניתן ממון זה ליד היתום שאין לו זכות בו ודילמא נפיק מיניה זרעא מעליא דגוי הבא על בת ישראל הולד כשר ואפילו למיעוט כי האי ניחוש שלא להוציא ממון מחזקתו, אך מ"מ נראה שיש לחברו ביד ראובן והיתומים שהוא בא מכחם.

סימן קמא

א לשון מורי רבינו מאיר זצוק"ל.

ב **הנה** לשלום מר לי מר, וריחי נמר ומתמרמר ומה אומר אחרי אשר הפך ישראל עורף אל המוסר וטוב לרע המיר, בנינו עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר (ב"ק קי"ז א'), מה התוא הזה כיון שנפל למכמר שוב אין מרחמים עליו כך ממון של ישראל כיון שנפל ליד גוים לא אחי ולא מרחמי וכ"ש היכא דיד ישראל באמצע דנראה להם היתר גמור ומצוה להשמיד להרוג ולאבד, מה אשיב לכם רבותי על המקרה והמאורע הרע הזה, אין דינו מסור בידינו בלתי לשם לבדו, ומאן סליק לעיל לדעת במה יתכפר לו לאלכזנדר. העון הזה, וקרוב בעיני שיש להחמיר עליו יותר מישראל האומר לשלוחו ישראל צא והרוג את הנפש ואע"ג דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים (קדושין מ"ג א') מיחייב מיהת בדיני שמים בדינא רבה למר ובדינא זוטא למר, והני מילי התם משום דקרוב לודאי שלא יעשה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, אבל ע"י גוים נ"ל דברי היזקא והוי ליה כשולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן ומסר ליה גווזא וסולתא וחייב אפילו בדיני אדם כאילו עבד איהו גופיה בידים כי הערלים שמחים לאיד כאשר יגילו בחלקם שלל כשיש להם לילך על יהודי ומי הרשהו לתפוס את בעל דינו בידי גוים אפילו לפי דבריו שהוא אומר שלא רצה אלא להכריחם למשפט והלא אפילו למשכנו אינו רשאי כדתנן בפ' המקבל (קי"ג א') המלוה את חברו לא ימשכננו אלא בב"ד וכו' ואפילו שליח ב"ד מנתח נתוחי ותו לא וכ"ש שאינו רשאי לתפוש את עצמו וההיא דפ' המניח (כ"ז ב') דעביד אינש דינא לנפשיה הוכחנו מההיא דפרק המקבל דה"מ בחפץ המבורר שהיא של ראובן, ושמעון מחזיק בו עביד ראובן דינא לנפשיה ונכנס לבית שמעון ליטול את שלו, וכן מוכחת כל השמועה דבההיא איירי, וכבר בא מעשה לפנינו בשמעון שהיה חייב מנה לראובן ופסקו מקצת רבוותא שרשאי ראובן למשכנו בחובו בכל מקום שימצא משל שמעון משום דעביד אינש דינא לנפשיה וכתבנו להם לא תתלו בוקי סריקי כרב נחמן דא"כ עשיתם את רב נחמן טועה בדבר משנה בההיא דמקבל ואפילו מקרא נמי לא קרי דכתיב בחוץ תעמוד וגו' והשתא בנדון זה נראה בעיני

שטעון כפרה כמו רוצח גמור שהרג ביד ודמי לכבש עליו בתוך המים או לתוך האור וכמאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליו בדקא דמיא (סנהדרין ע"ז ב') וקטליה בכח ראשון, דגיריה דיליה הוי, ועוד חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו כ"ש על גופו שאינו מניח לתפוס עצמו וא"כ כשרדפו גוים אחריהם לזה נתכוונו דאי קיימי לאפייהו קטלינן להו והיינו טעמא דמחתרת (סנהדרין ע"ב א') וכיון דאריה ארבא אמצרייהו פושע הוא מזיק הוא וגיריה דידיה ננהו, ואשו משום חציו ובלא שום עדות כי אם על פי עצמו, נראה לי דצריך כפרה כמו רוצח שהרי ברוח מצויה היזקו באשו ברזל תבא נפשו וילקה בחסר ויתר, ויתבזה בפומבי ובסתר, ובגלות, בנע ונד ינתר, עד יענה בפניו כחשו ובקלסתר, כולי האי ואולי יעתר, וביום חרון השם יסתר, יום ישים כאשם נפשו ועל פשעו יכבס עם נתר וישחיר פניו בתעניות שנה או שנתים ולכל מה שתטענוהו אתם רבותי יותר, דעתי מסכמת להוסיף ולא לגרוע להיות סותר, ותשפעו רוב שלומים ותנוחו בתר כנפש סר למשמעתכם מאיר בר ברוך שיחיה.

סימן קמב

א **אדם** שחבל בחברו והלך זה והפסידו ממונו לפני גוים בשעת זעמו, לא ידעתי מהיכן בא זה הלשון שעת הזעם, ואם תקנת הקהילות היא לפוטרו, אפשר שתקנו שלא ילקה על מה שמסר את חברו כי יחם לבבו אבל מלשלם ההפסד שהפסיד לחברו דבר פשוט הוא שלא פטרוהו כי לא בא להפקיע ממון ולהקל על דבר המסירה אלא להחמיר, אמנם נ"ל דישומו דמי חבלתו כל ה' דברים או מקצתו, דזימנין דאיתנהו לכולהו וזימנין דליתנהו אלא למקצתן כדאיתא פ' החובל, ואם נראה שיגיעו דמי חבלתו להפסידו שיפסידו במסירה פוטרין את המסור דנהי דאין דנין דיני קנסות וחבלות בבבל הא אמר בב"ק פ"ק (ט"ו ב') דאי תפס לא מפקינו מיניה, ואעפ"י שפי' ר"ת אי תפס המזיק עצמו דוקא נ"ל שהדברים ק"ו דאפילו ממון המזיק שהוא בעין בידו נתנו לו רשות לתופסו ולא מפקינן מיניה עד דאזיל בהדיה לארעא דישראל כ"ש לא נפיק מיניה ממון של עצמו בשביל גרמא שגרם להפסיד דכל מסור לא מיחייב אלא מקנסא, כמו שמוכיח בירושלמי פרק הגוזל בתרא בנדון זה בק"ו, רואה אני שלא נוציא ממנו ממון דלא מיחייב בשום דוכתא אלא משום קנסא ומדרבנן הוא והכא כלל וכלל לא כיון דדמי חבלתו הוין הפסד מסירתו והוא תפוס ואם דמי חבלתו פחות ינכה דמי חבלתו והשאר ישלם אעפ"י שבשעת הזעם היה כך נ"ל. אמנם יבדק אם תקנת הקהילות לפטור לגמרי בשעת הזעם כדי לקנוס

המכים ולמונעם שלא יעשו עוד על תקנת הקהלות, איני חולק דהפקר ב"ד הפקר במיגדר מילתא, ושלום מאיר בר' ברוך זלה"ה.

ב **תמיה** אני שמורי בתחלה החשיב גוים גיריה דיליה דאריה ארבעי אמצריה, ובשולח את הבערה ביד חש"ו ומסר ליה גווזא וסילתא חייבו כמו רוצח גמור, ובמסור כתב שאינו כי אם דינא דגרמי ונ"ל מה שאמרו קדמונינו שבשעת הזעם קבל המוכה לגוים ואין בזה דין מסירה אפילו אם יפסיד כל אשר לו, ראייתם מפ"ק דגיטין (י"ד ב') מר' דוסתאי ברבי ינאי דאמר טב רמו ליה והרי לשם מחמת יראה צוה להכות את הכשר וחכם גדול ולכופו ולהחזיר ממון של אחרים בידם שלא כדין כ"ש כיון שבעוד זעמו עליו ויראה שמתוך זעמו מוסיף בקטטה נגד המכה עד שיכנו או שמא כיון שהמכה הרשיע להכותו ואינו נפסד בזה ומורא שמים אין עליו ועשה נחת רוח ליוצרו לעבור בפן יוסיף ובל יוסיף ועבר ושנה והותרה לו, יש לירא וקרוב לודאי שיחזור ויכנו ומתוך שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו וכ"ש על גופו כאשר כתב מורי יבא שמא לשפיכות דמים שמותר לקבול לגוים ואפילו אם יפסיד כל אשר לו מחמת כן. ואם המכה רגיל בכך אפילו לקצוץ ידו אם יוכל לעשות עם הגוים יעשה דרב הונא קץ ידא ואפילו אם עדיין לא הכהו אלא הולך להכותו שמא היה מותר להורגו, כההוא דאמר מחונא ומחינא ושמטיה רב כהנא לקועיה (ב"ק קי"ז א') ופירש בס' המצות משום דהוי כבא במחתרת ואפילו שם דאין נראה שצריך לומר אין אדם מעמיד עצמו על ממונו דכנגד המלכות שיקחו ממונו לא ילחם כ"ש כיון שהולך להכות את חבירו, ואין אדם מעמיד עצמו על גופו ומתוך כך שמא יבא לידי שפיכות דמים שמותר לכל אדם לשמוטי לקועיה, ומעתה גופו הפקר ממונו לא כ"ש למ"ד שממון מסור מותר לאבדו בידו, ואפילו למאן דאסר כאן להציל את הנרדף יפטר המפסידו כרודף שהיה רודף אחר ושיבר כלים של כל אדם דפטור ולא מדינא אלא שאל"כ אין לך אדם שמציל את חברו מיד הרודף (ב"ק קי"ז ב') וגם כאן כיון שזה המכה ודאי יכה מותר לכל אדם להגיד לשופט ולצוות ולתופסו ואפילו אם יפסיד מחמת כן כל ממונו וכעובדא דרב כהנא דשמטיה לקועיה להההוא גברא ואין דומה שהיה בא לידי הריגה הנמסר כאשר כתבתי שכנגד המלכות לא ילחם וגם רב לא תלה בזה אלא קרא מקרא דבניך עולפו שכבו ושמא היה נראה לו שהנמסר יבא לנקום עצמו מן המסור ומתוך כך שמא יבואו לידי שפיכות דמים ועל כן החשיבו כמו רודף והרגו ועל כן נראה שכל אדם הרגיל ומועד להכות דינו כמסור המועד למסור, אכן אם באקראי בעלמא הכה ומתחרט שניכר לעולם שלא יוסיף עוד בדבר הרע הזה אז ודאי אסור להורגו או להפסיד ממונו דגם במסור כתב המיימוני עשה המסור כאשר זמם יראה לי שאסור

להורגו ועל כן נראה שבעוד זעמו של המוכה עליו ואם לא יתקרר דעתו בקבלתו לגוים לא יוכל להעמיד עצמו מלנקום הוא עצמו או קרובו אשר יחם לבבו ומתוך כך יש לי לירא שהמכה כבר הרשיע יקל בעיניו להכותו עוד ויבא מתוך כך לידי שפיכות דמים, לא מבעיא שהמוכה עצמו מותר לקבול לגוים אלא מצוה לכל אדם להגיד לשופט פלוני הכה את פלוני ועוד הולכים בכעסם תעשה כך שלא יוסיף לעשות עוד ואם מתוך כך השופט יעליל עליו ויקח לו את כל אשר לו פטור המגיד שאל"כ אין לך אדם שיציל את חברו מיד מכהו כרודף שהיה רודף אחר רודף אחר ושיבר כלים של כל אדם ודאי אם היה יכול להצילו באחד מאבריו היה לו לעשות כרב הונא דקץ ידא או שמא יותר טוב שיגידו לשופט ויפסידו ממון ממה שהיה מחסרו אחד מאבריו והא רפיא בידיה אם המכה הוא אדם שרגיל תדיר להכות ושנה ושילש ועודנו הולך בשרירות לבו, ומתוך מעשיו ניכרים מחשבותיו ברור שיכה את מי שלא יעשה רצונו, מצוה מן המובחר לכל בן ישראל להגיד לשופטים ולמושלים ולבקשם שימחו בידו, ואם מתוך כך יעלילו עליו ויקחו כל אשר לו אין על המגיד פשע, וכל מי שעוסק בפסולים או בגויה או בכל דבר שיכול לבא מזה פשיעה לקהל אם הקהל התרו בו שלא לעשות ולא השגיח, יכולים להגיד לגוים פלוני עוסק באלו ענינים מכוערים ואם לא עשה כן רק פעם אחת וחדל אז ודאי אסור להגיד, אכן אם הקהל באו מחמת כן לידי עלילה ואפילו יחיד שבא מחמת כן לידי עלילה שסבורין הגוים שהוא עשה זה המעשה וידוע להם בוודאי שיהודי אחד עשה כן אכן אינם יודעים מי עשהו ובאים להעליל על זה אתה עשית מותר לו לומר לגוים פלוני עשה ולא אני, ואפילו אם העושה לא נתכוין לרעה אלא לדבר מצוה כעובדא דרבינו יצחק שמל גרים ומתוך כך באו הקהל לידי עלילה, והמעשה כתוב באור זרוע וכבר כתבתי מזה.

סימן קמג

א **אני** שאלתי את מורי הר"ר יצחק זצ"ל אם הלש מצת מצוה ואינו מתכוין לשמרה לשם מצוה והעומד עליו מתכוין אם תועיל כוונתו, כי דמיתיו ליושב ומצפה דפ' השוחט. והשיבני וז"ל מוצא מקור מים חיים מה"ר חיים כל הפורש ממך כפורש מן החיים, הארז אשר בלבנון שלח אל החוח, נרפש ונדלח, היושב במחשכים ונעלח, כנחויים בגוזן חבור וחלח, ומה לאשר לא חותל ולא הומלח, נגד טהור קדש ממלח, ושמן הטוב רטוב ולח, זית רענן יפה פרי, אשר לבו כלב הארי, ומה לאשר מכלי אל כלי הורק לנגד לפיד וברק

בן אבינועם, אשר מנעוריו, עוד בו טעם, כעמון ומואב יהי' קופא על שמריו, ויהי נועם, ד' עלי אבי עם אחד ורועם, לבקרים זרועם, ואור זרועם.

ב **אדני** שאל אם מועיל יושב ומצפה במצות של מצוה בפסח בחש"ו הנה רבינו יוסף טב עלם ייסד בסדר אלהי הרוחות חש"ו אין לשין דלמא ישגון, ואע"ג דאפיה ישראל בר דעה לא ינהגון, וכתב רבינו שמואל מפלזייא בפירושיו שחבר על אותו סידור שיש גורסין דאפייה אע"ג שעיקר השימור באפייה מ"מ בשעת לישה בעינן שימור גדול, ואחר כך כתב והא פשיטא שטעון שימור בשעת לישה וכתב בשם ר"ת מאוריליינש דגורס שחסר תיבת דאפי ישראל אע"ג דגבי גט מועיל עומד על גביו לכתחלה ובשחיטה בדיעבד מ"מ לכתחלה הזהירו משום חומרא דחמץ, ועוד שנוהגים לעשות תדיר חמץ ולא ישימו על לבם, ולפי שיטת הלכה משמע דשעת לישה בעינן שימור לשם מצה לפי שאז מתחיל שימור חימוץ כמו שפירש התו' גבי כי מפניתו בפי' וא"כ לא שייך כאן כלל עומד על גבו כיון שצריך שימור גם לשם מצה ולא דמי לשחיטה וגם שמוכיח מתוך מעשיו שמשגיח במה שעומד על גביו מזהירו כמו שחלקו התוספ' בהלכה ראשונה עכ"ל. ולפום חורפיה לא חש להבין דעתי כי לא שאלתי אם יועיל עומד על גביו יזהיר את הלש וילמדנו לשומרו מחימוץ, כי אם כך שאלתי אע"פ שהלש בודאי אינו מתכוין לשם מצת מצוה מ"מ כיון שהעומד שם מתכוין לכך שפיר דמי דלא בעינן כוונת העושה אלא כוונת השומר כמו גבי טבילת כלים שאומר הספר פ' השוחט דיושב ומצפה אימתי יתלש גל של ארבעים סאה ויפול על הכלים והוי כוונה מעליא וכן בטבילת נדה אמרינן התם אילימא דאנסה חברתה ואטבלה כוונת חברתה כוונת מעליא היא.

סימן קמד

ועוד שאלתיו כיון שבחור שבין יהודי לארמאי פוטר פלימו (פסחים ח' ב') מלבדוק שלא יחשבנו הגוי בכשפים, מעתה אנו שיש לנו שפחות גויות בבתינו היה לנו לפטור מלבדוק כי מטעם כן אמרו רבותינו שעתה אין לאבלים לכוף מטתם שיאמרו הגוים והגויות שבבית שאנו מכשפים. והשיבני וז"ל ועל בדיקת חמץ שאנו עושים בפני השפחות ואין אנו נמנעים פן יחשבנו בכשפים, לא דמי כלל לחור שבינינו לבין הגוי שהגוי יבא עליו בטמניא (צ"ל בטרוניא) להתגולל ולהתנפל עליו שכשף על הגוי אבל בבתינו אין לחוש והאיסור ידוע להם וגדולה מזאת אנו עושים שאנו שורפים חמץ בפניהם והם תופסים בזה עונש גדול ולא דמי לכפיית המטה שאין לו סמך במקרא

והדבר זר להם ובוודאי אם היה לנו לחוש לכשפים בבדיקת החמץ היינו נמנעים כמו שנמנעו בארץ פרובנצא מלהכשיר התנור מפני חשד הכשפים.

סימן קמה

על אשר כתב האיך כוסמין שבולת שועל חטין ושעורין ושיפון מצטרפין לחלה, והלא אשה אחת מקפדת עשאוה כשתי נשים ואין מצטרפין להפריש מזה על זה. ואני אומר דא ודא אחת היא ומצטרפין בבלול ואין מצטרפין בנשוך. ושותא דמר לא ידענא ואנא תיובתא מותיבנא עכ"ל. וגם בזה לא השגיח לאשר כתבתי כי ר' שמשון כתב במשניות (פ"ד דחלה מ"א) שתי נשים שעשו ב' קבין ונגעו זה בזה אפילו הם ממין אחד פטורין ואין מועיל לא נשיכה ולא צירוף סל, ור"י כתב וכן כתב אבא מארי זצ"ל משמו דחטין וכוסמין מצטרפין בנשוך ושעורין ושיבולת שועל ושיפון מצטרפין בנשוך, אבל בבלול כל ה' מינין מצטרפין יחד, וכל זה שאלתי כיון דאשה אחת מקפדת עשאוה כשתי נשים ואין מועיל לה נשיכה ולא צירוף סל א"כ שעורין ושיפין איך מצטרפין בנשוך והלא כפי הנראה כל הנשים מקפידין שלא לערב קמח שעורין בקמח שיפון ללוש יחד.

סימן קמו

ועוד כתב לראות באור זרוע שחבר הקדוש והצדיק אבא מרי זצ"ל אם נוהג איסור בנטילת המרה כי טרם בואו לארץ הזאת היה בעיניו פליאה אם חיות תלוי במרה כי החלאים ממנה באים כדאמרי' (חולין מ"ו א') כזית כבד במקום מרה ומלשון רבינו שמשון משמע דאסורה וגם ראיתי בהגהה דה"ר ר' אליעזר ממיץ מתוך דאין ללמוד מן האיילים דאין להם מרה דהיינו רביתייהו וגם פעמים רבות נשאלתי על תרנגולת שלא מצאו לה לב ונבהלתי שיש בריה יכולה לחיות בלא לב מכח הטבע ואמר לי שבודאי מצאו פעמים רבות, וגם על דם טוהר מצאתי תשובות שהוא בכלל חומרא דר' זירא והביאו ראיות אך לא מוכרחות, והמיימוני אומר שגם הגאונים החמירו עליו, וזוגתי אומרת כי אביה הגדול לסוף ימיו הזהיר לבני ביתו לשמור בצנעה למען כי בצרפת היו תופסים מצות ושטות להחמיר גם בבשר עוף בחלב אם יש לאסור בהנאה, כי המיימוני מתיר ולדברי התוספו' אין להקל כלל, ונסתפקתי אם יש לדונו בסתם ואחר כך מחלוקת, גם על היבום המיבם ראיתי תשובת גדולות אם יורש חלק אחיו המת בנכסי אביו שחי בשעת ייבום או אם הוא ראוי ואינו כתוב בתוספ' ביבמות ואולי בכריתות כתבוהו גבי בעל ולא הורגלנו

בדין זה ביען כי לא היינו נוהגים בייבום כלל בצרפת. יצחק העלוב בן הרב רבינו אליה זלה"ה, ע"כ אשר כתב לי.

סימן קמז

א תשובת מורינו רבינו מאיר זצוקלה"ה.

ב **הוזקקנו** לישב בדין ארוסה שתבעה לארוס לבא לבית אביה לאסוף ולכנוס, והשיב אבי הארוס בהרשאת בנו להשיב קבלתי עלי להביא את בני שמה וכן עשיתי לאחר שקידש בני על יד שלוחו וחמיו פסק בשעת השידוכין להלביש בני כראוי ולהשכיר לו מלמד חשוב וכאשר היה אצלו שנה החזירו אצלי ולא ידעתי מה היה לו ולא פירש בשלום בני ובשלומי, ובני נתבטל מתלמודו והוצרכתי לפרנסו בדוחק גדול חמשה שנים ופללתי רבים לבקשו לתת לבני הצאותיו כאשר נדר, ואני החתום מטה מעיד שכמה כתבים שלחתי לרחם כי היה שרוי בערום וחוסר כל ולא השגיח להשיב דבר, ושוב נודע לנו במכתב שאינו חפץ בדיבוקו כלל כי אם בפרידה, כי לא מצא חן בעיניו שלא היה כרצונו, ועתה טוען אבי הבן אני עשיתי את שלי ושלחתי בני שמה והוא בייש את בני שאפילו הייתי חפץ שהי' הולך שמה לא היה הולך וגם ירא לגור ביניהם שכמה בני אדם התרו בו שלא לשוב שם כי שמענו מפי משרתיו שאם יבא שמה יעשו לו היזק בגופו אם לא יגרשנו על כן בני אינו רשאי כלל לבא שמה אך אם ישלח בתו ארוסתו לכאן יכניסנה כמשפט הבנות.

ג **ועוד** טען אבי הבן שאר אמתלאות שאין בנו יכול לילך שמה ונלאיתי לכותבם, ועל פי הדברי' האלה פטרנו את הארוס מלבא שמה ועל פי ראיות גמורות פסקנו זה הדין כדגרס בתוספות פרק בתרא דכתובות (קי"א א') ג' ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל, בד"א שהיה מיהודה ואירס אשה מיהודה, מגליל ואירס אשה מגליל, אבל אם היה מיהודה ואירס אשה בגליל, מגליל ואירס אשה ביהודה כופין אותה לצאת שעל מנת כן נשאה, ובירושלמי גרס איפכא והכי איתא התם בד"א שהיה מיהודה ונשא אשה בגליל, מגליל ונשא אשה ביהודה אבל אם היה מיהודה, ונשא אשה מיהודה מגליל ונשא אשה מגליל כופין אותה לצאת אני פלוני מיהודה ונשאתי אשה מיהודה כופין אותה לצאת מגליל אין כופין אותה לצאת ואני פלוני מגליל נשאתי אשה בגליל כופין אותה לצאת, ולכאורה סתרי אהדדי התוס' והירושלמי, ויש ליישבם וה"פ דתוס' בד"א שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה אין כופין אותה לצאת למלכות אחרת אע"פ שהאשה מגליל, כיון שארסה ביהודה אינו יכול לכופה לצאת משום דלא מצי למימר בלאו הכי

אין זה מולדתך מה איכפת לך אם אדור הנה או במלכות אחרת, דמצית למימרא כבר הורגלתי כאן ולא אזוז ממקום שקדשתני, אבל אם היה מיהודה וארס אשה בגליל וכו' אפילו אם הלך וקדשה בגליל סתם כופין אותה לצאת ליהודה, והא דקתני שעל מנת כן נשאה ולא קתני שעל מנת כן קדשה כיון דבקידושין איירי י"ל להשמיענו רבותא דאפילו אם אחר כן נשאה באחת משאר המדינות כגון בעבר הירדן כופין אותה לצאת ליהודה מתי שירצה שעל מנת כן נשאה על דעת קידושין הראשונים וכיון דבשעת קידושין הראשונים ביהודה היה דר הוי ליה כאלו אתני שתלך אחריו ליהודה וא"כ כשנשאה סתם במקום אחר הוי ליה קידש על תנאי וכנסה סתם ואפילו לרב פ' המדיר לא בטל התנאי דאפילו אם לא יבטלנו לא הוי בעילת זנות. ובירושלמי ה"פ שהיה מיהודה ונשא אשה בגליל פירוש שהלך ונשא שם דהא כיון דהנישואין היו בגליל אין כופין אותה לילך ליהודה לאחר זמן לאחריו אבל אם היה מיהודה ונשא אשה ביהודה והיא מגליל ושוב מרדה ושבה אל בית אביה בגליל כופין אותה לצאת משם ליהודה כיון דנשאת לו ביהודה. אני פלוני שמיהודה כו' פי' כך הוי רגילים לכתוב ולחתום עדים בשעת נישואין לפי שיש מקומות שאין כותבין כתובה ישתכח הדבר באיזה מקום נשאה ואפילו במקום שכותבין כתובה פעמים שתטמין כתובתה ותאמר שנשאת לו בגליל לפיכך כותבין אנא פלוני שמיהודה וכל לישנא דשטר, עד שכותבין ונשא אשה מיהודה כופין אותה לצאת אחריו ליהודה מגליל אין כופין אותה לצאת פי' אבל אם כתבו אני פלוני מיהודה ונשא אשה בגליל אין כופין אותה לצאת מגליל, וכן יש לפרש אני פלוני מגליל וכו' כדפרישת והשתא לא סתרי אהדדי התוספת' והירושלמי וא"כ בנדון זה בין אם מקומו ומקומה היו כמו יהודה וגליל בין אם הוו כמו יהוד' ויהודה אין כופין אותו אלא אותה כיון דלא נשאה שם במקומה כדפרישת ואפילו הלך ואירסה במקומה, וכ"ש האי שלא אירסה שם אלא על ידי שליח ואע"ג דלבסוף הלך שם, ההיא שעתא לאו שעת אירוסין אלא שעת נישואין היה ואע"ג דבשעת נישואין פסק האב לשולחו שם הרי שלחו והחזירו בבושת אל אביו ואזלינן בתר אומדנא דמוכח וכן דעת רוב העולם שכל מי שהיה שולח בנו אצל חמיו אדעתא שיהא שם בכבוד ולא בבזוי ושיקיים חמיו את תנאיו והרי לא קיים ואדעתא דהכי לא פסק כדאמר פ' נערה (מ"ז א') כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה הבעל בדברים הללו, ופר"ת זצ"ל בנשאת וטעמא משום דשמין באב ולא עלתה על דעתו אלא שתהנה בתו ופסק ר"ח ור"ת הלכה כת"ק ה"נ לא פסח אלא על מנת שיהנה בנו ושיהא מיתדר ליה והא לא אתדיר ליה כדאמר פ"ב דקידושין (נ' א') ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל סליק ולא

איתדר ליה ואמר כל דסליק אדעתא למיתדר ליה והא לא איתדר ליה, מיהו מהאי טעמא לא היינו כופין אותה לילך אחריו אלא טעמא אחרינא שכופין אותה לילך אחריו דכיון שהארוס עצמו לא פסק אלא האב פסק שלא במעמדו איכא למימר דלא שמע מה פסק אביו ואפילו אם הגדיל אחר כך לא נתרצה ואין לומר הבן מתרצה במעשה אביו משום כיבוד דאדרבה איפכא פ"ב דקידושין (מ"ה ב') דאיכא למ"ד שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן וטעמא פירש"י משום דאם בקידושי בתו בכל דהו ניחא ליה טב למיתב טן דו, אבל הבן אינו מתרצה דגברא דייק ונסיב ושרינן בלא גט מהאי טעמא כ"ש דלא נימא איפכא לכופו להוציא מהאי טעמא דבן מתרצה במעשה אביו ואי כפינן ליה הוי ליה גט מעושה ועוד אמרינן אההיא דירושלמי (כתובות כ"ח ב') הפוסק מעות לחתנו כו' תשב עד שתלבין ראשה שפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפילו רבנן מודו והיינו בגמרא דידן אילימא לאב איפכא מיבעיא ליה דהואיל ובמעמדה התנה הוי ליה כאלו בעצמה התנית, אלמא דבתו לא חשיבא כאלו קבלה התנאי עליה אלא א"כ התנה במעמדה א"כ ה"נ י"ל הכי וקל למבין. ואע"ג דלבסוף נתרצה במעשה אביו במאי דחזינן נתרצה ובשאר תנאים דילמא לא נתרצה לתקוניה שדרתי ולא לעוותי ואע"ג דהלך שם לסוף ההיא שעתא לאו שעת פיסוק הוי ועוד מה בכך שהולך שם שמא לנסות עשה אם ימצא קורת רוח וחן בעיני חמיו ובארוסתו ולא מצא וכי בשביל שהלך שם בין קידושין לנישואין איבד זכותו ובמה שפסק הדבר תלוי בו בזה יש ממש כגון כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכו' הן הן הדברים הנקנין באמירה, אבל על בנו מה שתלוי בבנו אין פסק שלו לא מעלה ולא מוריד כמו על אדם אחר ושמא נתרצה הבן לא אמרינן כדפרישת, ואפילו שמא נתרצה האב לא אמרינן כדפסקו כל הגאונים דהלכתא כרבינא וכ"ש דשמא נתרצה הבן דלא אמרינן ולא דמי להא דאמר פ' הכותב (צ' א') קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימא אלמא דדעת בן כמעשה אביו שעל מנת כן קיימא דאדרבא משם יש ראייה דהא מסיק בגמרא לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת לית לה אלמא אע"ג דלכל מילי תנאי כתובה ככתובה דמי להא מילתא לא הוי ככתובה לאו כל כמיניה דאביו לפסוק עליו אא"כ נתרצה והא דמנה ומאתים יש לה משום דאפילו לא כתב לה מעולם חייב לה דאסור להשהותה בלא כתובה ואדרבה תמה ר"י מאי אריא כתב לה אפילו לא כתב לה נמי ותירץ דמשום רבותא נקט לא מבעיא לא כתב לה דאית לה אלא אפילו היכא דכתב לה בקטנותו סד"א ואע"ג דאביו כתב לה תוספות להוי עיקר כתוספת קמל"ן דמקצת יש לה ומקצת אין לה ה"נ אע"ג דפסק האב לקדשה שייך שם במאי דנתרצה בקידושין נתרצה ולא במלתא אחריתי ולא דמי כלל להא דאמר ב"פ בתרא

דכתובת (ק"ח ב') הפוסק ממון לחתנו ופשט לו את הרגל אדמון אומר יכולה לומר או כנוס או פטור הכא הרי חפץ לכונסה כשתבא למקומו וכיון שארסה ולא נשאה שם יש לה לבא אחריו ואע"ג שפר"ת בס' הישר דכל ההיא מילתא דג' ארצות לנישואין לענין כפיית האיש אייריי שאם נשאה באחת מארצות האלה והוא מקום דירתו אין כופין לצאת משם וכ"ש אם נשאה באחת מארצות מקום מולדתה ודירתם שיפה כח האשה יותר ואינו יכול להוציאה משם ומפרש ההיא דכתובות ג' ארצות לנישואין וכו' אם האיש מיהודה והאשה מגליל ונשאת ביהודה שהוא מקומו אין מוציאין האיש ממקומו ליילך אחריה לגליל דכיון דיהודה וגליל הן ב' מלכויות ואין שיירות מצויות מזו לזו ואינו יכול לידע מנהג אנשי מולדתה אין כופין אותו להניח מקומו כיון דשם נשאה, אבל אם נשאה בגליל כופין אותו לצאת מגליל שעל מנת כן נשאה. ואם האיש והאשה ממקום אחד ביהודה אע"ג שנשאה בגליל כופין אותו לצאת ואפילו מעיר לכרך ואם היא מעיר והוא מכרך או מכפר ושניהם ביהודה ונשא' בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו כיון דשני המקומות אינם שוים והוא נשאה בעירו אבל אם מקומותיהם שוים כרכים או עיירות כופין האיש לעזוב מקומו אע"ג שבמקומו נשאה, והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל עולה עמו ודרכו לחזור אחר אבידתו ועוד האיש יכול ליילך לראות את קרוביו כשירצה מה שאין כן באשה כל כבודה בת מלך פנימה וההיא דירושלמי מפרש ר"ת שהיה מיהודה ונשא אשה בגליל מגליל ונשא אשה ביהודה אם היה מיהודה ונשא אשה בגליל אין כופין אותו ליילך אחריה בגליל אבל אם היה מיהודה ונשא אשה מיהודה, כופין אותו לצאת מגליל ע"כ פיר"ת שפירש דמייריי בכפיית האיש. רש"י פי' דבכפית האשה מייריי וכן שאר כל הגאונים ושוב מצאתי בספר רבינו משה אבן מיימון זצ"ל כרש"י וז"ל, וערי ישראל לנישואין ג' ארצות הן יהודה ועבר הירדן וגליל, איש שהיה מארץ אחת ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמה לארצו או תצא בלא כתובה שעל מנת כן נשאה ואע"ג שלא פירש אבל הנושא אשה באחת מן הארצות והוא מאנשי אותה הארץ אינו יכול להוציאה לארץ אחרת אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ עכ"ל. ואחרי שרוב הגאונים דבכפיית האשה אייריי מי יעבור על דבריהם לכופו להוציא ודאי היכא דהבעל היה בא לכוף את האשה הואיל ונפיק מפומיה דר"ת דמספיקא עבדינן לחומרא. ע"כ העתקתי מתשובת מורי רבינו מאיר זצוקלה"ה. ואני הצעיר בעניות דעתי כתבתי ליישב התוספתא והירושלמי ופי' התוספת' אם מיהודה וארס אשה בגליל כופין אותה לצאת שעל מנת כן נשאה ואפילו אם נשאה בגליל כיון שלא גלה דעתו בשום צד שרוצה לדור בגליל שהניח נכסיו וביתו ביהודה והיא יודעת זה

ועליו מוטל לפרנסה ולעסוק בעבודת הארץ ובמשא ומתן ושמא לא יעלה בידו במקום שלא הורגל ואינו ניכר ודאי על דעת כן נשאת לו לילך עמו ליהודה ולדור שם עמו. ופירש הירושלמי כשהיה מיהודה ונשא אשה בגליל כגון דעקר לסיכיה ומשכניה ומכר נכסיו וביתו שביהודה והלך ונשא בגליל אז ודאי גלי דעתיה שלדור בגליל הלך ונשא שם ואין כופין אותה אבל מיהודה ליהודה אפילו בכי האי גוונא כופין אותה לצאת ומשום הכי נקט בתוספתא אירס כי בשעת אירוסין אין דרך למכור נכסיו ולילך למקום שמארס, וסיים שעל מנת כן נשאה כלומר נישואין דומיא דאירוסין. ובירושלמי נקט נשאה שדרך קודם נישואין למכור נכסיו ולילך לדור במקום שישא. ועל פי זה דנתי לכוף כלתו של הר"ר יעקב לילך אחר בעלה למדינתו כאשר כתב המיימוני, וסיום תשובת מורי מצאתי אחר כך הנני מעתיקה וזה לשונו. וכבר נעשה ששלחו ממידבורק לצרפת אצל מורי הר"ר שמואל ב"ר שלמה זצ"ל שהבעל היה חפץ לכוף את אשתו לילך אחריו ומורי היה חולה באותה שעה שלא היה יכול לכתוב והראני תשובת ר"ת וציוני להעתיקם להם וחתם עליה דכיון דהוי פלוגתא דרבוותא עבדינן הכא לחומרא והכא לחומרא ודקדק כירושלמי. ונראה דיפה כח הבעל מכח האשה דגרם התם הוא רוצה לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות, היא רוצה והוא אינו רוצה אין כופין איתו לעלות אלמא משמע דיפה כח הבעל מכח האשה ודלא כר"ת ותו דבגמרא דידן פ' בתרא דכתובת תנן, דכופין אותו לעלות כמו שכופין אותה לעלות. וי"ל דההיא איירי בזמן שבית המקדש קיים דאז הוי מצוה טפי לדור בירושלים מבארץ ישראל, וההיא דתוספתא בזמן הזה. ועוד חוקרני לעיל דאפילו פסק הבחור בעצמו לבא שמה אחריה שגם חמיו פסק לו כמה עניינים ואינו מקיים נראה שבטל לגמרי מה שפסק החתן לבא שמה ויכול לומר אבא שמה ואם תבא אלי אכנסנה דהוי ליה כאלו לא פסק כלום ואם לא פסק אין כופין אותו השתא נמי אין כופין אותו, ואפילו אדמון מודה בהא לרבנן שתצא ממקומה לבא אחריו או שתשב עד שתלבין ראשה, דע"כ לא פליג אדמון אלא היכא שאינו חפץ לכנוס כלל כדמשמע לישנא דאמר תשב עד שתלבין ראשה וכן מוכח מדברי אדמון עצמם דקאמר, מה אני יכול לעשות כלומר וכי יש לי לישב עגונה אבל הכא תלך אחריו ולא תתעגן ואפילו אם ת"ל דאדמון פליג נמי בהא, וכי תימא לאשמעינן רבותא טפי דאפילו כהאי גוונא דלא בעי לעגנה לגמרי כופין אותו כמו בנדון זה, י"ל משום רבותא דרבנן נקט דאפילו כי בעי לעגנה לגמרי הדין עמו, ומ"מ בין שהוכחתי דפלוגתייהו איירי כגון שבא לעגנה לגמרי ואינו חפץ לכונסה כמו שמשמע לישנא דמתניתן כדפרישת נהי דהאדמון פליג נמי בכיוצא בו כגון בנדון שלפנינו הא אמרינן

בגמרא דהלכה כמותו ולא כיוצא בו ופר"ח דאפילו בדין הדומה לו אין הלכה כמותו אלא במאי דאיירי ביה בהדיא במתניתן ותו לא הוה הבו דלא לוסיף עלה כי ההיא דפ' כל הנשבעין (מ"ח א') דאין אדם מורישׁ שבועה לבניו ומסיק עלה נמי הבו דלא לוסיף עלה וטעמא רבה איכא דדוקא היכי דבעי לעגנה מסתבר טעמא דאדמון אבל הכא מאי חזית דדמא דידך סומק דילמא דמא דידיה סומק טפי, ועוד דרגלים לדבר שכל הימים שהיה שם היה מתרשיל והולך תדחה היא מפניו דטלטולא דגברא קשה מדאתתא, ויש מרבותינו שכתבו שיש לכופו ללילך אחריה אפילו ממדינה למדינה או לגרש דכל כבודה בת מלך פנימה, ולא ידענא מאי האי והלא גם בימי חכמי התלמוד היו יותר כבודות וצנועות מעתה, ואפילו הכי אמרינן דכופין אותה לצאת היכא דהיה מיהודה ונשא אשה בגליל וכ"ש אי חשיבו מקומו ומקומה כיהודה ויהודה דכופין אותה, ועוד כתב דבושתה דאיתתא מרובה מגברא ולכך כפינן ליה ולא לה לביישה שתלך אחריו למקום רחוק גם זה פליאה בעיני הלא בימי חכמי התלמוד הוה שייכא הא מילתא ואפילו הכי לא אשגחו רבנן ואמרו דכופין לה כדפרישׁ' גם מה שכתבתי דעולה עמו ואינה יורדת עמו הלא חמיו פסק לו ממון גדול ובאותו ממון יאכילנה וישקנה וילבישנה כחשובות שבמשפחתה ועוד אם יספיק לדברים השוין שבבנות משפחתה אע"ג דלא יספיק כמו שהיה לה בבית אביה צריכה לקבל כדאמר פ' המדיר (ע' ב') במספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים וכו' עד לא צריכה דרגילה בהו בבי נשא וקא מגלגלא בהדיה דאמרה ליה עד האידנא דלא אדרתן וכו' ופר"ח אע"ג דאינה יורדת עמו ה"מ בדברים משפחתה שוות אבל הנך דברים קטנים דרגילין בהו בבי נשא לפי שהוא עשיר אבל בני משפחתה שאין להם עושר אלא כמו שיש לבעלה אין רגילים באותן דברים קטנים יש לה להתגולל עמו כי הויא בהדיה וכשאינה עמו יש להתנהג בה בממונה כמו שהיתה בבית אביה, ועוד חוזרני לפרש התספתא והירושלמי בענין אחר וה"פ דתוספתא, בד"א שהיה ביהודה ואירס ביהודה לא מיבעא נשאה כמו כן ביהודה שאין כופין אותו לצאת משם אלא אפילו נשאה במקום אחר ושוב חזרה ליהודה אין מוציאין אותה משם דבתר אירוסין אזלינן ואיכא למימר דהנשואין על דעת הארוסין אבל אם היה מיהודה ואירס בגליל פי' שקידש על ידי שליח ששלח שם לקדשה לא מבעיא אם נשאה ביהודה או בעבר הירדן ושוב חזרה לגליל שכופין אותה לצאת ליהודה אם הוא חפץ לדור ביהודה שהוא מקום הארוסין ועל מנת כן נשאה סתם שתחזור למקום הארוסין כשארצה אלא אפילו נשאה בגליל כופין אותה לצאת ליהודה כיון דבשעת הארוסין היה ביהודה ולא הלך הוא בעצמו שם לקדשה ומסתמא אדעתא דהכי קדשה שתלך אחריו למקומו כי היא טפלה לו

ונגררת אחריו ולא הוא נגרר אחריה, וההיא דירושלמי יש לפרש מתני' כשהיה מיהודה ונשא אשה בגליל פי' הלך שם קדשה ונשאה ואפי' קדשה סתם לחוד אע"ג דלא נשאה עדיין אין כופין אותה לצאת והא דנקט ונשאה לאשמעינן דאיירי כגון שהוא בעצמו הלך שם דומיא דנשואין שאי אפשר לעשות על ידי שליח, ובתוספתא קתני אירס משום דאיירי ששלח אצלה שליח וקדשה סוף דבר אין לכופו לילך אחריה אף לפי תשובת ר"ת יכול להיות דאין לכופו, כיון שלא הלך שם וקדשה אלא קדש על ידי שליח דילמא כה"ג חשיב כמו היה ביהוד' וארס ביהודה דאין כופין כדאיתא בתוספתא וכ"ש לפי דברי שאר כל הגדולים שמפרשים ההיא דכתובות בכפיית האשה ואין כופין דקאמר מטעמא לעיל, מה ענין תבע לחלוץ אין נזקקין לו שהביאו רבותינו לכאן וחוזרים אצל הגדול למכפייה דפ' החולץ דהתם המסרב אינו חפץ לא לחלוץ ולא לייבם אבל הכא הרי חפץ לכנוס במקומו, וכאן אין לו לילך אחריה כדפרישת א"כ למה יכפוהו אשר לא כדת אפילו אם היתה באה מחמת טענה בעינא חוטרא לידא ומרה לקבורה, הא אמר אנא הא קאימנא ומזומן לכנוס, כלום חלקו חכמים בין ענייה לעשירה. מאיר בר ברוך שיח'.

סימן קמח

לפר"ת (חולין ק"י ב') שפירש שהכבד פשיטא שמותר לבשלו אחר מליחה עם בשר שהרי נהגו לבשלו אחר צלייה. אינו מבין והתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת וכתב בספר המצות וז"ל פירוש אינה נאסרת כשמבושלת לבדה בקדירה שטרודה תמיד לפלוט ואפילו שלוקה לגמרי שמסתמא היה לגמור פליטתה ואעפ"כ הואיל ויש בה רוב דם פולטת תמיד ואינה בולעת לעולם וכן הלכה עכ"ל, ומעתה יש לתמוה וכי על ידי מליחה תפלוט יותר מעל ידי בישול, ומצלייה שמא אינה ראיה כי על ידי צלייה מתקשה גוף הכבד שהוא דם ומועיל כמו חליטה בחומץ. ועוד איני מבין שמואל דאמר כבד שחתך עליה בשר צלי רותח אסור לאוכלה, וכתב אבא מרי זצ"ל דמיירי אפילו נצלה כל צרכו וא"כ איך יהא מות' לבשל בשר אחר מליחה שמליחה וצלייה שוין לדברי רבותינו וכן הקשה לי בני שיחיה, ועוד איך יהא מותר לבשל כבד עם הבשר ואפילו לבדו ואפילו לאחר שנמלח למה לא נחוש לדם הכנוס בסמפון ומיירי כשהסמפונות שלמות ולא נחתכו מדקאמר תלמודא דלמא פי הקנה חוץ לקדרה הויא ואפילו כשצולין הכבד צריך לחותכו שתי וערב וחתוכא לתחת ועוד לפר"ת שפירש בעובדא דרב זריקא וינאי בן ר' אמי דקריבו ליה קניא בקופיא, ואכלו שיודעים היו שהכבד לא נמלחה והריאה והלב

נמלחו שכמה דברים היו עושים להראות דבר חידוש לתלמידים א"כ מאי קאמר רב אשי התם דילמא חלטיה ליה מעיקרא למה לא מלחוהו, ושמא להודיע דחליטה מהני.

סימן קמט

ר"ת הביא ראייה דמין במינו בששים מריב"ל שסובר כל איסורין שבתורה בששים ואפילו במינו הביא סעד לדבריו מזרוע בשלה המבושל עם האיל ע"כ דהזרוע בטל ברוטב מטעם סלק את מינו וכו' רוטב המובלע בזרוע ונסחט בטל בזרוע מהאי טעמא, וסברא זו אמרו התוס' גבי כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב, אכן לדברי הרב ר' ישעיה מטראני אין שייך לומר כן.

סימן קנ

מה נעשה מנידה שאחר חפיפה לובשת בגדים והולכת למקוה למה לא יהו בגדיה כמפשלת בנה לאחורה שאמרו התוס' שלאו דוקא בשעת הטבילה אלא אפילו קודם הטבילה חיישינן שמא היה על בנה דבר החוצץ ונדבק בה ואע"ג דהשתא ליכא, אימור בדרייני נפל, השיב מורי נכדי אשר כתב מורי על הנשים שלובשות בגדים אחר חפיפה ודומות למפשלת בנה וכו' נראה דיש לחלק סתם תינוקות מטפחו' בטיט ובעיסה ומדביקים בגוף האשה וחוצץ אבל בגדים למאי ניחוש אין רגילות על הבגדים דבר לח הנדבק בגוף האשה, וכנים ופרעושים אין נדבקים בגוף, והמים נכנסים ביניהם ולא חייצי כמו טבעות שהם רפוים דלא חייצי דדוקא אדוקי חוצצין עכ"ל.

סימן קנא

לבנות בית הכסא בחצר השותפין, נראה דאין לדמותו לכביסה דאמר ר' יוחנן משום רבי בנאה פ' ח"ה (ז' ב') שותפין מעכבין זה על זה חוץ מן הכביסה שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על גב הנהר אע"ג דהאי טעמא שייך נמי הכא שאין דרכן של בני אדם להתבזות לילך לצרכיהם לרשות הרבים דסבור אני דווקא כביסה שאינו מחזיק בגוף הקרקע עצמה ואינו מקלקל בזה החצר דאם היא מכבסת עתה כאן אם יצטרכו למקום זה תכבס במקום אחר באותו חצר ואפילו כי הני תשמישי יכול למחות בידו כמו העמדת תנור וכיריים ובהמות כמו שפי' רשב"ם שגם אלו אינם תשמישים קבועים כל כך, אבל לחפור ולבנות בניין קבוע לא, מדלא קאמר ר' יוחנן רבותא וכעין זה דקדק ר"י אהא דתנן באיזהו נשך (ס"ד ב') המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם, והתיר להשאיל לו סוסו או

כליו מדלא קתני לא ישאיל לו סוסו או כליו חנם וכן יש לדקדק גם כאן ובלא שום ראיה לא מצינו שהתירו חכמים לקלקל גוף הקרקע מהאי טעמא. והבנין שעל הדרגא נראה שאפילו על ביתו אינו יכול לבנות אם לא שיפתחנו לרשות הרבים כדתנן פ' חזקת הבתים אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו ומפרש רב הונא בגמרא (ס' א') חדר שחלקו לשנים ועליה אפתאי אבל להוסיף מבינתים לא, וכן כתב רבינו אבא מארי בפי' ועבור הבנין שכבר נבנה תחלה אני סבור שאינם צריכים לסתור לא לזה ולא לזה, ראובן אין צריך לסתור בניינו לפי שהוא אומר שכבר נכתב בשטר חלוקה לאביו שיש לו כח לחדשו ולשנותו ולהגביהו ובלבד שלא ירחיב יותר מרוחב בנין הישן ולפתוח חלונות מן הבנין לכל צד אשר יחפוץ. הרי הוא טוען ברי לי שכך נכתב השטר ונחקרה העדות בב"ד והוי ליה כמו (ב"ב מ"א ב') קמאי דידי זבני מינך ואם החזיק בבניינו משעה שבנאו ג' שנים נאמן מגו דאיבעיא אמר אנא זבנתה מינך, ואפילו אם לא החזיק ג' שנים נראה שזכה שהרי כאן לא בא להחזיק בקרקע של חברו כלום כי אם רבוי דיורין והוי ליה כמו אחזיק להורדי דפ"ק דב"ב (ו' א') ששם פירש רש"י וז"ל כל חזקות הללו דשמעתתין אחזיק וכו' אינן חזקות ג' שנים דלא שייך ג' שנים אלא חזקת קרקעות שמחזיק בשדה חבירו, ואומר לו לקחתיו ממך אבל הכא בחזקת תשמישין בעלמא איירי שמשתמש בשל חברו ובשעה אחת משתמש בפניו ושותק הויא חזקה כדמוכח מהא דאמר ואי חבריה בטינא לאלתר הויא חזקה וכו' וכן גם כאן אם היה טוען אנא זבנתא ממך נאמן אע"ג שלא החזיק שלש שנים ומיגו דאיבעיא למימר הכי נאמן לומר שכך נכתב שטר לאביו וגם אין שמעון צריך לסתור שבנה ההוא דזבנה ליה אם החזיק ג' שנים דטוענין ליורש וללוקח וגם ראובן כמדומה אני שמודה לו בזה שכמו שהוא יכול לשנות ולהגביה ה"ה שכנגדו, אבל בנין שעל הדרגא צריך לסתור אם מחה לו בתחלת הבנין אבל אם לא מחה בתחלת הבנין אלא אחר שבנאן ונשתמש בו נראה שאין צריך.

סימן קנב

על הקנסות של שידוכין קשה בעיני לדין דהא על הבושת אין דנין בבבל דלא שכיחא ולית בה חסרון כיס. והשיב מורי נכדי, מאי דכתב מר על הקנסות של שידוכין נראה מכולן דלא הוי אסמכתא והוו כשאר תנאים שנעשו בקנין שדנין אותן בבבל ולא דמי לבושת דממונא ואעפ"כ אין דנין בבבל משום דלית בה חסרון כיס דהתם לא שעבד עצמו מתחלה להתחייב אבל הכא הוי מרצונו ששעבד עצמו מתחלה להתחייב אם יחזור בו

ודמי להודאות והלוואות דעבדינן שליחותייהו וצריך לדקדק אם הקנס של האב או של הבן דתרווייהו מתביישים והבן סמוך על שולחן האב. ומורי נכדי כ' לי נראה דהוא של הבן דהא אית לי צערא ובושת לבן שחזר בו חמיו ובמידי דאית ליה צערא לא קפיד האב כדמסיק פ' החובל (פ"ז ב') וכי קאמר תלמודא החובל בבניו ובבנותיו של אחרים קטנים יעשה להם סגולה, משמע הכל אפילו בושת מכיון שלא פירש הספר כמו שפירש בהחובל בבתו דאייר' בשבת ועוד נ"ל דלא קרא זה כלל רווחא דאתי מעלמא כמו מציאה או כמו אחרים שחבלו בו דהכא על ידי ששעבד עצמו לישא בתו ולהתחייב בשאר כסות ועונה בא לו, ולא דמי למציאה אלא לחבלה דלא באו על ידי משא ומתן שלו אבל כאן על ידי ששעבד עצמו להתחייב הקנס אם יחזור בו נתחייב שכנגדו כשחזר בו, ולא הוו רווחא דאתי מעלמא אלא בעושה סחורה ומרויח בה. ושלום למורי כחשק עבדו שלום ב"ר ברוך זלה"ה. ולי נראה שצריך עיון ולא עמדתי עדיין על סוף דעתו.

סימן קנג

נראה שבני העיר כופין זה את זה לעשות מקוה כיון שפר"ת (שבת ס"ה א') שאין לטבול בנהרות מההיא דמפצי מעתה כולם צריכים למקוה והוי ליה כמו לחי וקור' למבוי דתניא בתוספתא דב"מ פ' הבית והעליה שכופין בני המבוי זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי ולמה והלא הוא יכול לומר לכשתתקנו לחי וקורה אבטל לכם רשותי שבמבוי ונמצא שאיני נהנה מלחי וקורה שלכם כלום ובההיא ברייתא נמי תניא כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנות להם ספר תורה נביאים וכתובים, וה"ה מקוה שכולם צריכים ולא דמי לחמש גנות המסתפקות מים ממעיין אחד ונתקלקל המעין כולם מתקנים והעליונה אינה מתקנת עמהם, דהתם אחר שתקנה העליונה לעצמה אינה נהנית בזה כלום שיתקנו התחתונות ואדרבה היא מפסדת בזה ועוד למה ראובן יתקן דבר, אבל דבר שהוא שמירה לכל הגנות תניא בתוספתא כופין בני הבקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ לפי שהם שמירת כל הבקעה כדתנן ס"פ בית כור שחריץ ובן חריץ עושין שמירה לשדה הלכך אין האחד יכול לומר אני אשמור לעצמי ולא דמי להההיא דב"ב השותפין (ה' א') דרוניא אקפיה לרבינא מד' רוחות ומסיק דאי לא גלי רוניא אדעתא דניחא ליה לא הוי יהיב כלום אע"ג דבעי נטירותא דע"כ התם אי לא גלי דעתיה הוי אמינא דלא בעי שום נטירותא כי לא היה נפסד הרבה, ומשום קיבורא דאהיני לא היה מקפיד דאי הוי בעי נטירותא בוודאי אע"ג דלא גלי אדעתיה חייב כדמשמע פ' כיצד הרגל (כ' ב') דמייתי מינה ראיה לדר בחצר חברו שלא מדעתו דחייב לו אע"ג דלא

גלי דעתיה שניחא ליה בהנאה זו כיון שנהנה בוודאי מדמייתי עלה ממתני' דאם נהנית משלמת מה שנהנית ולשם לא גלי דעתיה בעל בהמה כלל שניחה לי' בהנאה זו שאכלה בהמתו מתוך הרחבה וכן גבי מקיף אם היה ודאי נהנה אע"ג דלא גלי דעתיה שניחא ליה היה חייב וכן משמע דמייתי תלמודא מינה סתמא וגבי רוניא לא היה צריך גילוי דעת כי אם דחשיב נהנה והוי ליה זה נהנה וזה חסר דפשיטא דפטור, וכן משמע מההיא דחמש גנות שכולן מתקנות עם העליונה כיון שהתחתונות נהנות בזה כשיצטרכו להשקות יהיו להם מים צריכים לסייע להם וכן כאן גבי מקוה.

סימן קנד

האיש שגירש את אשתו ואירע כך שלא מחלה כתובתה ונשא אחרת ונתן לשנייה כל מטלטלין במתנת ברי כדי שלא תוכל הראשונה לגבות כתובתה מהם כדפי' ר"י שמתנת ברי מפקעת שעבוד כתובתה מן המטלטלין ושוב עשה פשרה עם אשתו הראשונה והיה נושא ונותן בכל הנכסים כמו כל איש השורר בביתו, אך אין עדות שאשתו שנייה החזירה לו המטלטלין שנתן לה ושוב נתן לאשתו פעם שנית במתנת ש"מ כל אשר לו ומת בלא בנים, ועתה אחיו תובעים את האשה שכל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא אפילו במתנת בריא כמו שפסקו המיימוני וספר המצות. נראה שכאן מתנה ראשונה שנתן לה ודאי למתנה גמורה איכוון, ולא לעשותה אפטרופא דאל"כ תגבה אשתו הראשונה כתובתה ומה הועיל ודמי לשטר מברחת משיעבוד כתובת אשה ובעל חוב שפסק ר"ת שקנו כיון דאי לא קנו הואי משתעבד וודאי למתנה גמורה איכוון וה"ה או כ"ש כאן, ומה שנשא ונתן אחר כך בנכסים בזה לא החזיק דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו אפילו היכא דלא אכיל פירי כי הכא שנתן לה במתנה דקנתה ואין הבעל אוכל ומה שנתן לה שוב במתנת שכיב מרע בזה לא ביטל את הראשון אם באו לידו נכסים אחר שנתן לה מתנה ראשונה כאשר היא טוענת ואוספינהו לה ולאותן נכסים אין לומר שעשאה אפטרופ' אם אינם מגיעים יותר מכתובתה דכיון דבידה לישבע וליטול צריכים היורשין לכבדה ולא היה צריך לעשותה אפטרופא, אלא ודאי למתנה גמורה איכוון, ונפקא מינה שלא תשבע וגם שתגבה השבח שישביחו אחר מיתתן ואפילו אם הנכסים מגיעים יותר מכתובת' אם אין ידוע שנתנו לו במתנה אלא קנאם ועשה חיל מנכסים הראשונים שנתן לה, שלה הם דכל מה שאדם מסגל ממעות של חבירו הוי לבעל המעות כדמוכח פ' מי שמת (קמ"ד א') בעובדא דרב ספרא דשבק אבוה זוזי ועבד בהו עסקא ואי לאו דגברא רבה הוה דלא שביק גרסיה וטרח לאחריני היה כל הריוח

ליתומים והואיל וכן היא נאמנת בלי שבועה לומר שנתן לה מתנת ש"מ מתנה גמורה ולא לעשותה אפטרופא מיגו דאיבעיא אמרה המותר על כתיבת' שלי הוא שהרויח בעלי מנכסי והיתה נאמנת בלי שבועה דקיימא לן כאבא שאול פרק הניזקין (נ"ב א') דאמר מינהו אבי יתומים לא ישבע ואפילו אם היתה צריכה שבועה הרי עד אחד שמעיד שנתן לה מתנה גמורה ולא לעשותה אפטרופא מסייעה ופוטרה מן השבועה כאשר פסק ר"ת רבינו שמחה ורבינו אבא מרי זצ"ל ואין זה הדעת שטר כאשר טען ראובן דעדיף הרבה מתנאי היו דברינו דפ"ב דכתובת (כ' ב') דקיימא לן התם כרב הונא בריה דרב יהושע דחד נמי למיעקר סהדותיה קאתי כ"ש שהוא מעיד לקיים משמעות השטר ולבטל הלכתא בלא טעמא.

סימן קנה

כד הוינא בשמעתתא דמורדת (כתובות ס"ד א') לא מסקינא מינה אפילו כדמסיק תעלה מבי כרבא אכן בזו האשה שכתבתם מכל אורך הדברים לא הבננו שמורדת אלא לפי שמאיס עליה ודבר זה עלה בידינו מרבותינו ז"ל דכל היכא דאמרה מאיס עלי כופין אותו להוציא לאלתר בלא כתובה ותוספת. אכן מה שהכניסה תטול וכן דן מורינו רבינו מאיר זצ"ל כמה פעמים ולבסוף בהיותו בנורנבורק פירש לקהלות הקודש שבריינוס שתיקנו שאפילו מה שהכניסה לו לא תטול, ואיני יודע אם פשטה תקנה זו ובנדון דידן שרוצה לדמותו לבעל פוליפוס (שם ע"ד א') לפי דעתי אין נראה כל כך מדאמר רב יהודה אמר שמואל (שם) ריח החוטם במתניתא תנא ריח הפה ואם יש לדמות כל הריחות לא אצטריך שמואל לאוסופיה על מתניתא אכן כיון שהוא מוכה שחין כפינן ליה להוציא ולפי דעתי אפילו אינו מוכה שחין אלא בראשו ולא בגופו אם היינו בקיאים לידע שהוא מן כ"ד מינים שהתשמיש קשה להן ומפני שחמקתן נ"ל פי' שמחמת התשמיש נימוק בשרו שבמקום השחין ופעמים בא לידי סכנה שאל"כ וכי אם הוא מוכה שחין בידו או ברגלו ויקשור בגד על מכתו בשעת תשמיש לא יוציא עד שיהא כל גופו מלא שחין ולא נדע שיעור כמה יהא מוכה שחין שיוציא, ומחמת שאין אנו בקיאין לידע אם הוא מכ"ד מינים שהתשמיש קשה להם אין בידי לכופו ליתן כתובה אבל יוציא על כרחו מתקנת רבותינו הגאונים כי נראים הדברים דמאיס לה מתוך העדיות וטענת עצמו.

סימן קנו

משכון שמסר הלוה ביד נאמן שבחר המלוה ועל פי המלוה ולא רצה המלוה להלות פרוטה אחת עד שהודיעו הנאמן שהמשכון בידו, ועתה נאבד המשכון בדליקה נראה אם הדבר ידוע שנאבד באונס שלא הפסיד הלוה כלום ואפילו אם היה בידו דמדרבי יצחק לא קני ליה אלא להיות עליו ש"ש ושלא בשעת הלוואה ולא להתחייב באונסים כפי' הקונטריס וכדפ"י התוס' שם פ' האומנין (פ"ב א') וגם מדשמואל (שבועות מ"ג ב') דאמר אבד קתא דמגלא וכו' ופסק ר"י כוותיה ואפילו בדלא פי' מפסיד שוה המשכון הא נמי לא הוי אלא אם נאבד בגניבה ואבידה ולא באונס כדפירש התוס' התם, וכאן שהמשכון היה ביד השליש נראה אפילו אם פשע בו השליש שאין המלוה מפסיד בכך כלום מידי דהוי אמסר רועה לברזיליה דפרק הכונס (נ"ו ב) שפירש רבינו אבא מרי זצ"ל דאפילו לדברי ר"ת שפירש הא דאמר (ב"מ ל"ו א') כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד, דווקא לענין דלא מצי למימר את מהימנת לי בשבועה ולא הם אלא אם פשעו ואין להם מה לשלם בעל הבית חייב לשלם ה"מ התם דרוב פעמים אינו מוסר לאשתו ובניו אלא שומר בעצמו אבל הכא רועה ודאי מסר לכתחלה לברזיליה אין להקפיד על הרועה כלום כ"ש כאן כיון שהלוה עצמו מסרו לשליש שאין לו כלום על המלוה וגם כיון דשמואל לא איירי אלא כדפי' כמו שאמרו התוס' ונראה להם שכנגד שוה המשכון אפילו לא פירש חשיב כפירש ה"מ כשהמשכון ביד המלוה אבל ביד השליח אדרבה חשיב בלא פירש כך נראה לי.

סימן קנז

מה אומר אחרי שבעוונותינו רבו המחלוקות בישראל בכל המקומות ואין איש שם על לב שכתבתם רבותי מה"ר מנוח וה"ר יצחק מעשה אחד על הגט ועל אחד כתב סיגנון אחד ואיך נעמוד מעתה על האמת להתיר או לאסור זאת האשה, ועל כל זאת אציע לפניכם דברי לפי דברי שניכם ומחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, מה שכתוב בכתב ה"ר יצחק שהבחור נתחרט על שאמר לגרש אלא שעמדו עליו קרוביו ודחקוהו וגם מה"ר מנוח דחק אותו לגרש אם אין האשה חפצה בו לא נפסל הגט בכך כמו שכתב רבינו ישעיה מטראני לרבינו אבא מארי זצ"ל המורדת על בעלה ואינה חפצה בו אע"פ שאינו דין מכח הלכה לכוף את בעלה ליתן לה גט מ"מ גאוני הישיבות של בבל מזמן רבינו סבוראי שהיו אחר הוראה, תקנו שיכופו את הבעל ליתן גט למורדת מיד וכן כתב בה"ג וכן כתבו גם רב האי ורב שרירא וכל הגאונים שיותר משלש מאות שנה היה

בימיהם שנתקנה זאת התקנה ואין לזוז הימנה וכן כתב גם רב אלפס ואין מי יוכל לעקור תקנת ב"ד הגדול שבבבל עכ"ל. אבל אם היא היתה חפצה בו אז וודאי שלא כדין עשו אותו אך שאינו מרגיש מתוך דבריך שלא עשו לו שום דוחק אלא דברים אמרו לו לגרש ובנחיצה ואין זה עישוי וכן כתב רבינו אבא מארי זצ"ל כיון שאם היה רוצה לסרב על דבריהם אם היה רוצה ולא אבה שאין זה עישוי ודבר פשוט הוא היכא דליכא אונס צער הגוף ולא אונם ממון אלא שמדברים לו ויכול לשמוט אין זה אונס, ועוד כתב בכתבך שאחר שניתן הגט ליד שליח להולכה אמר הבחור בפני ה"ר יצחק כשעושין לו אונס ואמר אינו מגרש איני מבטל גט זה בטל עכ"ל הכתב, ונ"ל כיון דלא ביטל אלא בפני ה"ר יצחק לבדו ולא בפני שנים איני מבטל כדפר"י פ' השולח (ל"ב ב') דאפילו רבי מודה דבפני אחד אינו מבוטל וגם הלשון שכתבת איני מגרש זה אינו כלום כמו פסול הוא אינו גט שלא אמר כלום כדאיתא פ' השולח (ל"ב א') ומה שאמר איני מבטל גט זה בטל איני יודע פירוש זה הדבר אם גט זה קאי אדלעיל על איני מבטל א"כ מה שסיים בטל ושמא קאי אלמטה גט זה בטל וזה לא אפשיט ואם היה אומר זה בפני שנים לא הייתי פוסל את הגט ולא מכשירו לינשא בו עד שיתן גט אחר אבל עתה שלא אמר דבר זה אלא בפני ר' יצחק לבדו אין זה כלום, וגם מה שכתבת שמה"ר מנוח לקח גט מיד הבעל ונתנו ליד השליח נראה כיון שעשאו הבעל שליח להולכה אין צריך שיקבל הגט מידו כדתנן בפ"ק דגיטין (י"ג א') תנו גט זה לאשתי ואמר התוס' אי גר' תן גט זה אתיא כר' מאיר או אפילו כרבנן וכגון שאינו מוסרו בידו וכן השיב רש"י האשה שמנתה שליח במקום אחד בפני עדים ואמרה בפניהם הריני ממנה את פלוני שבמקום פלוני שליח לקבל גטי והודיעו את השליח ונתרצה ששליחותו הוגנת ונעשה שליח עכ"ל, אלמא רק שנדע שברצונו עשה שליחותו נעשה שליח וכן כת' רבינו אבא מארי זצ"ל כיון שראובן גילה בדעתו שחפץ לקדש את אשה אחת והלך שמעון וקדשה לראובן בלי ידיעתו בממון ראובן או בממון שמעון שזיכה לו מקודשת, והודה לו רבינו שמחה מכל אלה שמעינן רק שאמר לו הולך גט זה לאשתי אינו צריך שיקבלנו מידו אך מה שכתבת לאחר מיכן שאחר שבאו השליח והבעל למקום האשה גם שם הי' מבטל לא פירשת באיזה לשון בטלו, או בפני כמה בטלו או אם בפני השליח עצמו בטלו, וגם כתבת לא נתן השליח הגט לאשה המתגרשת כי מה"ר מנוח צוה עליו שימסור הגט ליד הבעל שימסור לה הבעל בעצמו ולא רצה הבעל כלל וצוה לנדותו באותה העיר כמו כן כל זה לא תועיל אלא היה מוסיף לצעוק ולבטל והיה קובל לבני אדם שאשתו שולחת אליו שהיא חפצה בו ואינה חפיצה כלל להתגרש וגם אני חפץ בה אם יש לי להפסיד כל הממון איני רוצה

לגרש, לאחר שבועיים שלח מה"ר מנוח נדוי על השליח שיחזור למקומו עם הגט וגם את האשה הוליך אביה לשם והבעל כמו כן הלך לשם והיה מבטל בכל לשונות שמתבטל השליחות על כל זאת צוה מה"ר מנוח לשליח ליתן הגט לאשה אע"פ שהשליח כמו כן היה לשם וגם שהיה מבטל ע"כ לשונך בפי אלו הדברים מה יש לנו עוד צדקה לצעוק וא"כ הוא שבטלו בפני השליח או בפני שנים שלא בפני השליח פשיטא שלא תנשא, והיא אשת איש גמורה ובניה שתלד אם תנשא על פי גט זה הם ממזרים אם היה כך כמו שכתב ר' יצחק אבל מה"ר מנוח לא כתב המעשה כך, אמנם על פי דבריו שהוא כתב אחר שנכתב הגט הלך ר' יצחק אצלו ואמר לו נלך אצל הבעל שיעשה שליח להולכה והלכו ועשה שליח להולכה את שמואל ב"ר יעקב הכהן ובטל כל מודעות ואמר שמרצון נפשו צוה לכתוב הגט בלא שום אונס ואמר כך בפני שניהם ובפני הקהל שהיו שני מנינים ועוד, ומסר הבעל הגט מידו ליד שמואל הכהן ואמר אני עושה אותך שליח להוליך גט לאשתי במקום שהיא תהיה עד שתקבל הגט מידך ולבסוף שלחנו אחר האשה והשליח שתתגרש כאן לוולדמיר וגזרנו עליו שיהא מגרש בעצמו ולא רצה וגם בעיר חולם גזרנו לשגר אחריו שיהא בעצמו מגרש ולא רצה וכשמרד על דברינו אמרנו לשליח תעשה שליחות הבעל כאשר צוה אותך ומסר לה הגט ואמר בפני נכתב ובפני נחתם וקבלתו בפנינו במעמד ראש הקהל החשובים והמבינים, ואיני יודע למה לא רצה הבעל בעצמו לגרש מ"מ אם לא בטלו בפירוש קיימא לן דגילוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא כאביי מ"מ דעתי שגם לפי דבריו צריך לדקדק ע"כ נראה לי שזו האשה לא תנשא עד שתעמדו על ברור הדבר איך היה המעשה ותכתבו לרבותינו.

סימן קנח

א זה אשר שלח לי הר"ר משה כהן ז"ל.

ב **ראובן** טען על שמעון מקום שהעמדת תיבתך אין לך ולי אלא דריסת הרגל לבד וכן חלקנו הבית בינינו וגם הוספנו לך בחצר שלשה פעמים כנגד אותו דריסת הרגל, ושמעון משיב אדרבה הבית נחלק כך בינינו שיש לי להעמיד באותו מקום כל מה שארצה ובלבד שאניח לך דרך שלא אעכב לך מדריסת הרגל וכשתרצה להכניס חבית למרתפך אך יש לי לפנות תשמישי משם. הדין הוא כאן ששמעון אומר שכך נפל לו הגורל אם יש עדים לשמעון שהחזיק ג' שנים בהעמדת התיבה בלא מחאה הואי חזקה דתנן כל חזקה שיש עמה טענה הוי חזקה ואם אין לו עדים או שטר אחרי שמוחזקים שניהם בדריסת הרגל צריך להסיר התיבה ואם יאמר שמעון ראובן יודע שכך נפלה הגורל והחלוקה אז ראובן

יקבל ברכה שאינו כך, ול"נ שאפילו החזיק ג' שנים לא הוי חזקה דתנן ס"פ חזקת הבתים (נ"ז א') ואלו דברים שאין להם חזקה היה מעמיד בהמה בחצר חבירו ומסיק רבינא בגמרא דשותפין לא קפדי אהעמדה ואפילו החזיק ג' שנים לא הוי חזקה ואפילו לרב נחמן אמר רבה בר אבוה דבחצר קפדי אהעמדה, הכא שאין לו אלא דריסת הרגל שמא חשיב כרחבה דאהעמדה לא קפדי, הלכך אפילו החזיק כמה שנים בהעמדת התיבה לא קני ואין צריך להאריך כאן מהאי דאחזיק להורדי (ב"ב ו' א') דפירש ריב"ם דכל היכא שאינו בא להחזיק בגוף הקרקע אלא בתשמיש בעלמא אין צריך להחזיק ג' שנים דהכא בשותפין עסקינן.

ג **טענה** שניה שמעון טוען על ראובן יש לי פתח אחד פתוח מחצרך לחצר של כולנו ושלא ברשותינו לכך תסתום אותו, וראובן משיב בעוד שהיה הבית של חמותי עתה שלנו, אמרה לפתוח פתח מחצרי לחצרה ואפילו מן היורשים שחלקה להם חמותי הבית ששמעון קנה חלק אחד מהם במחילתם הוא אצלי כ"ש שהיה משל חמותי. הדין שראובן יביא עדים שהחזיק ג' שנים באותו הפתח והדין עמו כיון שהיא חזקה שיש עמה טענה אם בא מכח היורשים ומחילתם צריך להביא שהחזיק מכח היורש קצת ובימי שמעון שלש שנים שקנה מן היורש עכ"ל הר"ר משה ז"ל. ולי נראה דאפילו לפי דבריו שחמותו אמרה לו לפתוח פתח לחצרה בזה לא מחלה לו דריסת הרגל בחצרה כי יכולה לומר אמרתי לך לפתוח פתח לחצרי כשארצה חזור וסותמו דלא עדיף מסייע לו להושיט לו צרורות כשפתח חלונו לחצרו דאמר בירושלמי פ' לא יחפור יכילנא למימר ליה מגחך הוינא בההוא גברא פי' משחק הייתי בך לפי שסתרת כותלי בלא רשותי לאחר שהייתי גומר בנין חלונך שתסתור בנינך וכן גם כאן אע"פ שברשות ועל פיה פתח יכול לומר בזה לא מחלתי לך דריסת הרגל בחצרי ולא לפי דעתי, ולא יקשה מזה הירושלמי על רב ענן דפ' חזקת הבתים (מ"א א') דאמר התם והא אחזיקי לי ופי' התם הקונטריס והא אחזקי שבניתי כותל על פיו ובמצותו וכיון שעל פיו עשיתי וגם החזקתי או יומים והיה כותל שלי בקרקע שלי והוא לא מיחה אלא ידע ושתק הרי חזקתי חזקה שיש עמה טענה ע"כ. משמע שכיון שעל פיו עשה אינו יכול לומר משחק הייתי בך מיהו מלשון הקונטרס שפירש וגם החזקתי יום או יומים משמע קצת שאין די במה שעשה על פיו אלא שגם החזיק יום או יומים בקרקע שלו ואפילו אם לא נאמר כך יש לחלק כי כאן היה לו לירא אחר שיבנה הכותל לא יהיה ניכר גבול קרקעו עד היכן לפי ששטפם נהר ולכך לא היה לו להניח לבנות כותלו בקרקע אלא ודאי אחיל ליה אבל כאן שהוא דבר הניכר לעולם יכול לומר משחק הייתי בך כמו ההיא דירושלמי ואפילו אם מחלה לו

דריסת הרגל בפי' כאשר טען איני יודע במה קנה שלא יוכל לחזור בהם שסבור אני שקיימא לן כרבנן דר' אליעזר דס"פ המוכר פירות (ק' א') דאין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק אלא בשביל של כרמים לחוד דהואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך ופירשו שם התוס' דוקא שביל של כרמים שאינו עשוי כלל אלא להילוך אבל שאר דרך עשוי קצת להשתמש בו דבר אחר ואין הילוך מועיל עד שיחזיק ויעשה שם תיקון. וגם משם נ"ל ראיה שאפילו אם היורשים אמרו לו בפירוש אנו מוחלין לך דריסת הרגל אינו כלום כי ר"י פירש ביש נוחלין ובכמה מקומות שאין מועיל כלום כשאדם אומר לחברו אני מוחל לך קרקע שלי עד שיקננה לו וכן גם כאן אף על פי שבתשמיש שאין שייך קנין מהני מחילה כדפי' ר"י אההיא דאחזיק להורדי ולנטפי דאין צריך טענה ומדלא מיחה ג' שנים מחל לו דאין שייך קנין בכי האי גוונא, ובמחילה בעלמא קני עכ"ל, ה"מ התם דאין שייך קנין וכל התיקון שהיה לו לעשות עשה אבל כאן שייך חזקה ותי' כדפרישת לעיל לא מהני מחילה אלא קנין ואפילו מהני בעי תיקון כי התם אבל הילוך בעלמא לא קני כרבנן דר' אליעזר וכמעשה הראשון שכתבתם שלא החזיק בהעמדת התיבה אפילו אם ראובן לא החזיק בדרך אלא בהילוך, כיון ששמעון החזיק במה שהוסיפו לו בחצר כנגד הדרך קנה ראובן הדרך אעפ"י שלא החזיק בו כדאמר שמואל פ' בית כור האחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהם קנו כולם ואין להאריך אבל אם שמעון לא החזיק בשלו גם ראובן לא קנה הדרך בהילוך לחוד ויכולין לחזור בהם כי אחין שבררו חלק לכל אחד צריכין חזקה כדאמר רב אשי ריש ב"ב כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק. ועוד כתב הר"ר משה כהן ז"ל שעיין בשטר שביד יורשי הבית שכתוב בו, אני פלוני ופלוני ירשנו הבית ממרת פלונית שהיא חמותו של ראובן והיה לה רשות לתת לחתנה ראובן לפתוח דלת ועוד שנמצא שטר לאחד מהם שחמותו של ראובן נתנה חלק מן הבית במתנה לאותו פלוני הרי נתברר ששלה היה והלכו דברי שמעון שטען לא היה הבית של חמותו של ראובן כי לא נשבעה על כתובתה וראובן הביא עדים שאמרה לו חמותו לפתוח הדלת עכ"ל גם בזה אין נראה לי דבריו כי העדים לא העידו על ירשנו שאין העדים החתומים על השטר מעידים על כל מה שכתוב בשטר אלא על המעשה שנעשה בפניהם כדפרי' פ' בתרא דגיטין והביא ראיה מפ"ק דכתובות (כ"ד ב') שאין מעלין משטרות ליוחסין, משום הודאת היורשין אם היורש שמכר לא היה כאן יכול לטעון בשעה שנתנה לך רשות לפתוח הפתח לא נשבעה על כתובתה עד אחר כך ואז הגבינוה הבית בכתובתה, נמצא שאין מתנתו מתנה כמו עשה סימן לאחד בפרק שני דייני גזרות (ק"ט א') דאי טעין חזרתי ולקחתיה הימנו נאמן.

סימן קנט

א **כלתו** של ראובן טוענת על חמיה שבחיי בעלה היו לה תכשיטין וגם קישורי הראש וג' רבעים זהב ותכשיט של זהב וד' סקוט שעל תכשיט (צ"ל והוא משיב כי הג' רבעים זהב וד' סקוט שעל התכשיט) שלי הם ולא היו משלכם אלא שהשאלתים לכם בחיי בני והם שלי, ועוד תובעת מחמיה כתובתה מנכסי בעלה שנפלו בחייו אחרי מות זקנו וחמיה היה אפטרופא באותם נכסים ועדיין הספרים בידו וגם קרקע שקנה ממעות בעלה, וראובן משיב כל הנכסים שנפלו לבני אחר זקנו הוא לקחם בעצמם ונתנם לידי מרצון נפשו כי כבר היה גדול באותו פעם ואחרי כן נטלם ממני כאשר נתנם לי וגם כשהשאתי את בתי אז אמר לי בני שהייתי לוקח ממעותיו לצורך נשואי אחותו כל מה שהייתי צריך וכן עשיתי והשאר הכל לקח בעצמו וגם הספרים שבידי לקח בני כנגדם מעות כדי חלקו והקרקע קניתי במעותי ולא בשלו.

ב **אודות** ג' רבעים של זהב וד' סקוט ששוקל התכשיט שהוא אומר שהשאילם להם בחיי בנו והם שלו אם אין להם עדים שהיתה מוחזקת בהם וגם אין דבר זה ידוע שהיו בידה בחיי בעלה ואחר מות בעלה כאשר טענה אז נ"ל שהוא נאמן לומר ששלו הם אפילו שוויים עדים וראה מגו דאיבעי אמר לא באו לרשותכם אלא שלי הם ומעולם לא יצאו מידי לרשותכם ובשבועה ואין נראה לי כלל לומר שהשאלתי טענה גרועה היא כמו טעיתי שאין נאמן לומר טעיתי אפילו במיגו כמו שאמרו התוס' פ"ק דגיטין (י"ד א' ד"ה ולא) כי דבר הווה הוא שאדם משאיל תכשיטין לכלתו, אבל אותם ג' רבעים משמע מלשון הטענות שאינם תכשיט ואם הוא כן נ"ל שבאותם ג' רבעים טענה גרועה היא כיון שאינו טוען הפקדתי אלא השאלתי כי מה שאלה שייך בחתיכת זהב או זהב טחון לצורף מה שאלו אם לא להראות בו בשולחני או להשכון וזה אינו הווה להשכון זהב אז נ"ל שבזו הטענה אינו נאמן, אפילו על ידי מגו אבל אם היה טוען הלוותי לו כדי לעשות הימנו תכשיט זו היא טענה טובה ונאמן במגו אפילו כנגד יתומים קטנים כמו שהוכיח ריצב"א מעובדא דרבה בר שרשום פ' חזקת הבתים (ל"ב ב') דמשמע דקטנים היו דקאמר לכי גדלו ואם היה לו מגו היה נאמן ואם יש לה עדים שהיתה מוחזקת בזהב ובתכשיט אפילו אם העדים יודעים של מי היה רק שראוה מוחזקת בהם ובידה וברשותה סתמא דמילתא כל מה שאדם מוחזק בו אנו מחזיקין אותן שהם שלו כדמוכח בנסכא דרבי אבא (ב"ב ל"ד א') אך צריך לידע איך היא אומרת שבאו לרשותו כי זה אינו מפורש בטענות אם היא אומרת שחטפום לה או הפקדתי' בידו וגם הוא לא פירש האיך באו לידו ואני אפרש לכם אם אין עדים שבאו לידו בתורת פקדון או גזילה אע"ג דהשתא שוויים ראה

נאמן מגו דאיבעי אמר לקוח הוא בידי ובתורת קנין בא לידי מעיקרא כדמוכח פ' חזקת הבתים (מ"ה ב') בשמעתתא דאומן ואע"ג שלא היה יכול לטעון לקוח הוא בידי מן הבעל כדתניא בפ' אלמנה (מ"ו ב') ביבמות המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור ופי' התוס' שנראה להם כפר"ח דאין המקח קיים כלל אפילו שעה אחת. וכאותה ברייתא קיימא לן דמינה פסק התם רב נחמן כרב יהודה, וכן פסק רבינו אבא מרי זצ"ל פ' הגוזל וז"ל לא שנא כלים שהכניסה עמה לא שנא כלים שהכניס לה בעלה כולהו לא מצי בעלה לזבונינהו עכ"ל מ"מ הזהב שאינו תכשיט היה יכול לטעון לקוח הוא בידי מן בעלה אם לא ראו אותו בידה אחר מות בעלה ואפילו אם ראו אותו בידה אחר מות בעלה יהא נאמן מיגו דאיבעי אמר ראיתי שתפסת בחיי בעלך והתכשיט והזהב לכתובתך או למזונות וממך קניתים שהרי פסק ר"ח בפ' אלמנה ניזונת (צ"ו א') כמר בר רב אשי דבין לכתובה בין למזונות מה שתפסת תפסת, מיהו הרבה קשה בעיני לסמוך על זה המגו דשמא הטוען לא היה בקי לטעון כך ולא היה יודע פסק ר"ח ואפילו היה יודע כיון ששאר רבותינו חולקים לא היה רשאי לטעון כך ואפילו לפר"ח אין בידי ראיה שכה"ג היה נאמן לומר לקוח הוא בידי כי היתומים יאמרו אחר מיתה תפסה ובפ' הכותב (פ"ד ב') בעובדא דבקרא משמע אי לא הוי ליה מגו לא היה נאמן לומר מחיים תפיסנא וכן גם כאן, ע"כ נראה לי שאם שווי' ראה ואפילו אם אין עדים רואין אותו בידו בשעת תביעתו בב"ד אם בפעם אחרת ראו אותו אצלו בעדים ואמרה לו כלתו החזירם לי וטען כמו שטען עתה או טענה אחרת כיוצא בה שראוי לעכבו ואין ראוי להחזירו לפי אותה טענה חשיב ראה כך פר"י בתשובתו והיא כתובה באור זרוע בפ' המקבל ואם הוא כך אז אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי כל התכשיט וצריך להחזירם ואפילו לא שווי' ראה אם יש קול בעיר ואומרים העולם שאלו התכשיטים הם בידו אינו נאמן לומר שאולים הם בידכם מיגו דאיבעי אמר אינם בידי או שאינו טוען ברצון להכחיש את הקול כדאיתא בעובדא דרבה בר שרשום (ב"ב ל"ב ב' ל"ג א') כדפי' שם ר"י אכן על הזהב שאינו תכשיט היה נאמן לומר לקוחה היא בידי מבעלך אם לא ראוהו בידה אחר מיתת בעלה ועל זה יש לו מגו דאם היה טוען ראיתי לו אבל אם נשבעת על כתובתה אז נ"ל שהוא נאמן מגו דאיבעי אמר לה לקוחה בידי ממך אחר שנשבעת אם בשעה שנשבעת עדיין לא שווי' ראה וגם לא היה קול ואם יש עדים שראוה אותו בעלה ואין עדים שהגבוה אלו העניינים בכתובתה אפילו נשבעה על כתובתה יוציאו היתומים מידו התכשיט אם טוען הלויתיו לא השאילתיו שיאמרו אלו התכשיטין לא הגבהנוה בכתובתה אם לא ראום בידה אחר שנשבעה על כתובתה אבל אם לא שוי' ראה וגם אין קול אז וודאי נאמן מיגו דאי בעא

אמר החזרתים למי שנתנם לו דקבל מן האשה יחזיר לאשה ואם יש עדים שבתורת פקדון באו לידו או אפילו אם אין עדים על כך אך יש עדים שחטפם ובעל כרחם לקחם תו לא מצי למימר לקוחים הם בידי כך פי' התוס' פ' הכות' בעובדא דבקרא. ואודות ירושת זקנו נ"ל אפילו אם שויה ראה כיון שיכול לטעון לקוחים הם בידי כמו שהוא טוען שלא היתה גובה כתובתה מהם שכך פסק הרב ר' יחזקיהו פרק יש נוחלין (קכ"ג ב') שמפרה המושכרת או מוכחרת ביד אחרים אין הבכור נוטל פי שנים דהוי ליה ראוי ונ"ל דהוא הדין שאין האשה גובה כתובתה מהם דהוי ליה ראוי ואין כח בידי לדמותו למלוה שאע"פ שאין הבכור נוטל פי שנים אשה גובה בכתובתה כדפסק ר"י, דשמא מלוה חשיבא מוחזק טפי מטעמא דמעות יהב ומעות שקל או שיעבוד ועל כן נראה לי שאינה יכולה להשביעו על אלו הטענות כיון שאין לה דין כתובה עליהם ודאי נ"ל שהיתומים יכולים לטעון עליו אם ירצו עבור אלו הדברים ולא היא. וצורנו יתברך למען שמו הקדוש יצילנו מעונש הדין אכי"ר ושלום.

סימן קס

א זה אשר השיב לי הר' יצחק בר' מרדכי ז"ל.

ב **מה שכתב** מרי וזה לשונך נראה דהנותן מתנה למת זכה בו יורשיו מכחו, כההיא דסנהדרין (מ"ח א') מותר המת ליורשיו ואם בנחלה דאורייתא זוכה ומזכה ליורשיו על ידי משמוש כ"ש בדעת אחרת מקנה, ופ' מי שמת (קמ"א ב') לא משמע הכי גבי פלוגתא דרב הונא ורב נחמן דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה ורב ששת אמר א' זה ואחד זה קנה ואמר רב ששת (קמ"ב א') מנא אמינא לה דתניא גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר, החזירו הכל ואח"כ מת בנו או הפילה אשתו החזיק בשנייה קנה בראשונה לא קנה אלמא עובר אית לי' זכיה אע"פ שהפילה ודחה אביי ירושה הבאה מאליה שאני אלמא דעובר אית ליה זכייה לענין נחלה לגבי דעת אחרת מקנה לית ליה זכייה וצ"ע ואע"ג דרבא אמר התם שאני התם דמעיקרא רפיא בידייהו לאו משום דסבירא ליה הכי אלא מהכא לא תיפשוט, וכן פי' ר"ש בההיא שמעתתא ההיא דרבא דיחוי בעלמא ולא משום דסבירא ליה הכי וגם מלשון רבינו שמואל משמע דלא הוי כ"ש בדעת אחרת מקנה דפי' גבי הא דתנן תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא אלמא עובר לית ליה זכייה וק' לרב ששת ופי' ר"ש וכ"ש בדעת אחרת מקנה דלית ליה, ואם דעת אחרת מקנה עדיף מנחלה דאורייתא, לא הוי פריך לרב ששת מידי, וזו אינה תשובה שהרי רב ששת הביא ראיה

לדבריו מגר שמת שהיא נחלה דאורייתא ולפי זה פר"י, ודחי אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא דילמא איהו מת ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב מכל אלו יש להוכיח שאפילו אם נאמר עובר אית ליה זכיה בנחלה דאורייתא בדעת אחרת מקנה לית ליה זכיה. ובפרק מי שמת הלכתא המזכה לעובר לא קנה אע"ג דבנחלה דאורייתא קנה כדמוכח ההיא ברייתא דגר שמת ובזבזו ישראל וכו' וה"ה מת אפילו אם נאמר דאית ליה זכיה בנחלה דאורייתא בדעת אחרת מקנה נאמר דאין זכין למת ואפילו בנחלה דאורייתא מצינו דלית ליה זכייה גמורה דתנן פ' מי שמת (קנ"ז א') נפל הבית עליו ועל אביו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורש האב אומר הבן מת ראשון ואחר כך מת האב וב"ח אומר האב מת ראשון וכו' ואמאי לא יגבה בעל חוב אפילו אם מת הבן בחיי האב אחרי שכבר מת האב ואחר כך יקנה הבן בקבר ויגבה בעל חוב בחובו אלא ש"מ דלית ליה זכייה ולעניין נחלה דוקא זוכה להנחיל דוקא ולא לשאר דברים. ומזה אין ראיה כי אפילו נכסים שקנה ומכר בחייו אם לא כתב לו דקנינא לא משתעבדי ואלו הנכסים שקנה אחר מותו לא שעבדם לו וצ"ע הא דאמר שמואל ב"ח גובה את השבח פ"ק דב"מ (י"ד ב') ואפשר היכא דדעת אחרת מקנה דלית ליה שום זכייה אפילו להוריש לבניו וכן משמע קצת פ"ק דגיטין (י"ד ב') גבי הוליך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו תנא חדא יחזרו למשלח ותניא אידך יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו ומוקי להו רב זביד הא והא בש"מ הא דאיתיה למקבל בשעת מתן מעות והא דליתיה למקבל בשעת מתן מעות ופרש"י הא והא בש"מ דהוליך דידיה כזכי דמי, ואפ"ה היכא דליתיה למקבל בשעת מתן מעות לא זכה ואם מת אית ליה זכיה אמאי לא זכה, וגם מזה איני רואה שום ראייה דלמא אין דעתו ליתן כלל, וגם מלשון ר"י משמע דמת לית ליה זכייה דפי' גבי הא דאיתא למקבל ופי' ר"י אע"ג דמת מקבל בחיי נותן ולא קני אלא לאחר מיתת הנותן אפילו הכי קנו יורשין דדעת נותן כך הוא כיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות שיזכה המקבל לאחר מיתתו או הוא או יורשיו ואפילו לא נולדו יורשי המקבל עד אחר מיתת הנותן קנו כי דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו למקבל בשעת נתינת ש"מ ואמירתו ואם מת יש לו זכייה היכא דדעת אחרת מקנה למה דחק ר"י לפרש דדעת הנותן דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות וכו' דדברי ש"מ ככתובין משעת אמירתו אמאי לא פירש דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות דעת הנותן שיזכה המקבל אחר מיתת הש"מ כמו שאר מתנות דיליה דלא קני אלא אחר מיתת ש"מ אלא ש"מ דלית ליה זכייה, וגם זה קל למבין לדחות וגם פ' מי שאחזו תניא הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה אינה זקוקה ליבום

וכו' רשב"ג אומר נותנת לאביו או לאחיו ומסתמא הלכה כת"ק דלא קים לן כרשב"ג אלא כל מקום ששנה במשנה דוקא ואם מת אית ליה זכיה לזכות ויורשיו יזכו מכחו, ואפילו רשב"ג לא אמר אלא דקאמר לי וליורשי קאמר אבל מת לית ליה זכיה, וגם זה קל למבין לדחות, וההיא דסנהדרין דמותר המת ליורשיו בס"פ נגמר הדין הרי פליג עליה ר' מאיר ואמר הרי זה לא יגע, וגם תנאי טובא פליגי עליה וקצת הסוגיא מוכחא התם שקבצו לצורך תכריכי המת ודעת הנותן דמה שיצטרך המת יהא למת והמותר יהא ליורשיו נמצא שהיורשין לא זכו מכחו אלא מכח הנותן, וזחלתי ואירא פן יהיו דברי ללעג לפני אדני לכן כתבתי בקוצר וגם יראתי לעבור על צווי מורי שכתב ודעתך הודיעני ושרא לי מרא ושלום אדוני ותורתו וישיבתו וכל הנלוים עליו יגדל נצח כעתר עבדך נרצעך תלמיד תלמידך יצחק ב"ר מרדכי זכרונו לחיי העולם הבא.

סימן קסא

א זה לשון רבינו אבא מרי זצוקלה"ה.

ב **ברוך** תהי' התורה הקדושה, הגומל חסד לאביונים, המוציא מזולל יקר, אשר העמידני על רגלי בתורתו הקדושה, יתום גרוע כמוני, וזכני חנון ורחום צורבא דשמעתתא ברוך הוא וברוך שמו ויהי רצון מלפניו שלא תמוש מפי ומפי זרעי ומפי זרע זרעי עד עולם אא"א סלה. העתקתי מכתיבת ידו הקדושה. זה אשר השיב לי מורי הרב ר' מתתיה בן רבינו יצחק זקנו. גודר פרץ, ויודע לטהר שרץ, יסוד הארץ פרי צדיק הר"ר חיים בן מורנו ורבנו הר"ר יצחק לחיים יוחק, וזרעו והוא יגדל ואני הצעיר באתי להשיב לפי חסרון דעתי אשר בי על מה שהקשה על דברי רבינו יצחק דאמר שומר אבידה לא יפטר מליתן פרוטה לעני שהאבידה בביתו רק בשעה שמוטפל באבדה לשוטחם מדקאמר פרוטה דרב יוסף לא שכיחא (נדרים ל"ג ב') דאיכא למימר דלעולם מפטר אף שלא בשעת טיפול ואפילו הכי גבי מודר הנאה לא שכיחא פרוטה דרב יוסף שהרי אינה מאחרה בביתו אחרי שהוא מכיר בעל האבדה כאשר הוכחת דמיירי שמכיר בעל האבדה אלא מריצה ביד ואינו מאחרה בידו אבל שאר שומרי אבידה שאינם מכירים בעל האבדה עד שיתן סימנים ומשהים האבדה בביתם איכא למימר דפרוטה דרב יוסף שכיחא משום דמפטר אף שלא בשעת טיפול, ומתוך חסרון דעתי לא הבנתי שפיר קושייתם דמחזיר לו אבידתו משמע כמו שהיה מחזיר האבידה לאדם אחר שלא היה מודר הימנו ולאדם אחר היה מחזיר לו וטורח לחזור אחר האבידה ואפילו לא היה בעיר בעל האבידה והיה שומרה בביתו עד שיבא בעל האבידה דמי לא עסקינן נמי גבי מודר הנאה דבעל

אבידה אינו בעיר וצריך המוצא לשומרה בביתו עד שיבא, ואי אצטריך ליתן פרוטה לעני בשעה שהאבידה בביתו שלא בשעת טיפול א"כ הוי פרוטה דרב יוסף שכיחא ונראין הדברים דכך הוא מדקאמר פרוטה דרב יוסף לא שכיחא, ולא קאמר פרוטה דהאי מודר לרב יוסף לא שכיחא משמע דבכל מקום לא שכיחא דהכא איכא שהות כמו בעלמא כדפרישת, ומה שהבאת ראיה מהולכי לדבר מצוה (סוכה כ"ה א') דפטורין בין ביום ובין בלילה ממצות סוכה אף בשעת חנייתן ומעובדא דרב חסדא ורבה בר רב הונא דעוסק במצוה פטור מן המצוה אע"ג שאינו צריך להניח מצוה ראשונה לעשות מצוה שניה שהרי הולכי לדבר מצוה היו יכולים לעשות מצות סוכה בשעת חנייתן וגם רב חסדא ורבה בר רב הונא אחר קיום מצות סוכה ללכת למצותן, לפי שכלי נ"ל דטעם דטרידי שפי' נכון כי לפעמים טרידי כל כך להילוך מצותן דלא דכירי מצות סוכה ואי מיחייבת במצות סוכה כשזוכרים מצות סוכה רמי אנפשיה כל כך מצות סוכה לבל ישכחו אותה עכשיו כיון דעתה בא עליה חיוב סוכה שישכחו ללכת לדבר מצוה אחרי שאין המצוה שהולכים לעשות מוכנת, ואי מיחייבת ליה מחיוב סוכה אתה מראה להם להניח מצוה ראשונה שהולכים לעשות אחרי שהתחילו ללכת לדבר מצוה טרם שהגיע זמן אכילה ושינה בסוכה אסור להם להניח להם מצוה ראשונה שהיה עוסק בה בשביל מצות סוכה והוי כמו אפשר למעבד שניהם שאין לו להניח ראשונה בשביל השניה ולא דמי לאדם שיש לו אבידה בביתו או ציצת בבגדו דליתא טירדא כמו הילוך לדבר מצוה וכן משמע דלא פטירי הולכי לדבר מצוה אלא בשעת הליכה אבל אם כבר הלכו עד מקום המצוה דלא טרידי בהילוך יותר לא פטירי מסוכה אי אפשר להם לעשות לתרווייהו מדקאמר הולכי משמע בשעה שהולכים דאי לא תימא הכי כל איש שהוא בעירו וטרוד לילך להקביל פני רבו או נשיא יפטר מסוכה היכא דאפשר לקיים את שניהם, אלא ש"מ דוקא הולכי דטרידי בהילוך פטירי, וכן התלמידים שכבר באו לבית רבם, תו לא טרידי ואפשר להם לקיים את שניהם דמה לי כשהתלמידים הולכים ללמוד לבית רבם וכבר הם בבית רבם לרב שלומד בביתו ולומדים בביתם דלא מפטרי מתפלה, רק ר' שמעון בן יוחאי וחביריו דתורתם אומנתם ואי מצלו היו צריכים להניח תורתם. ומה שהקשה לפטור עוסק במצוה בשעה שהוא מטפל בה פשיטא מה לי מצוה ראשונה מה לי מצוה אחרת ולמה יש לו להניח מצוה ראשונה ולעסוק במצוה שנייה דלמא אצטריך קרא להיכא שהשנייה עוברת דאם לא יעשנה השתא לא תבא לידו עוד, ואי הוי מתעסק במצוה שנייה היה יכול לחזור ולעסוק במצוה ראשונה ואפילו הכי קא ממעט קרא דכיון שאם היה רוצה לעסוק במצוה ראשונה היה צריך להניח מצוה ראשונה השתא אין להניח

מצוה ראשונה בשביל מצוה שניה כיון דאי אפשר לו לעשות שניהם יחד. מה שהקשת על מה שדקדק ר"י דשומר אבידה לא מפטר מכל המצות בשעה שהאבידה בביתו דאטו אדם שיש לו תפילין בראשו וציצית בבגדו יפטר מכל המצות, דהאי דיוקא דלא צריך דמילה תוכיח, דהוו קיום מצוה ולא מפטר מן המצות כיון שאינו מתעסק במצוה נראה לפי שכלי דשפיר אצטריך האי דיוקא והק' ר"י דלא מיפטר אדם שיש לו אבידה בביתו מטעם דטריד דאי מיחייבת ליה בשאר מצות רמי עליה חיובא שאר מצות שישכח שיש לו אבידה בביתו ויאבדנה דאטו אדם שיש לו תפילין בראשו יפטר מהאי טעמא מכל המצות דשמא יטול תפילין מראשו משום דרמיא אנפשיה טרדא דשאר מצות והשתא לא דמי למילה דאי אפשר לעשות עצמו ערל משום טירדא דחיוב שאר מצות ומה שהקשית דתימא הוא איך המלוה על המשכון יחשב שומר שכר כשאין המלוה צריך מן המשכון דמה מצוה עושה בתפיסת המשכון נראה לפי שכלי דתפיסת המשכון אף בשאינו צריך מן המשכון להשתמש בו גורמת לו מצות המלוה דאי לא הוי ליה משכון לא היה מלוה לו, ואי לא דמי טפל במשכון לשוטחו שלא יתקלקל ולא ישווה כנגד הלוואה לא היה מלוה נמצא שהשטיחה עושה המצוה ומפטר דפרוטה דרב יוסף, ומה שהקשת דלמה שומר אבידה יחשב שומר שכר משום דמיפטר בשעה ששוטחה מליתן פרוטה לעני הלא בשכר טורח שטיחה מיפטר והוי כאומן שנוטל שכרו דלא חשיב בשביל זה שומר שכר לא הבינותי שפיר קושיית' דאטו אם אדם היה שוטח מלבושו של חבירו בביתו של חבירו יפטר מליתן פרוטה לעני אלא למה מפטר כששוטח אבידה מליתן פרוטה לעני אלא בשביל שעוסק במצוה א"כ המצוה גורמת לו ליפטר ומה שהקשית מאין בין המודר (נדרים ל"ה ב') דמודר הנאה מחבירו מלמדו תורה והרי הוא נהנה המלמד מן התלמוד מפרוטה לעני דאותה פרוטה שכיחא שהרי שוהא בלימודו הרבה ובכל שעה שלמד מיפטר מליתן פרוטה לעני, ותיקשי אפילו לרבה לפי' ר"י בתוס' שלנו הקשו הקושיא ותירצו דאפילו אם מיירי בנכסי התלמיד אסורים על המלמד דוקא נכסי התלמוד אסורים ולא גופו וכאן המלמד אינו נהנה אלא מגוף התלמיד שמלמדו תורה וגורם לו ליפטר מפרוטה דר' יוסף א"נ דא"כ יחרוש לו שדהו וכל מלאכה יעשה לו, ועוד נ"ל דלא קשה דמסתמא בשעה שהיה לומד לחברו היה לומד לעצמו ובלא התלמיד היה מפטר באותה שעה מפרוטה דרב יוסף, ומה שהקשת במאי פליגי רבה ורב יוסף נראה דאפילו כשבא העני ופרנסו המחזיר פליגי, דלרב יוסף שומר שכר הוא והאבדה פוטרתו מטרדת עושה המצוה שאם היה רוצה לא היה מפרנסו ומתנה בעלמא קא יהיב ליה וניחא ליה ליתן פרוטה לעני ליפטר מעונש המצוה אע"ג שנותן לעני הפרוטה, ולרבה פרוטה דרב יוסף

לא שכיחא וליכא דאגת עונש בשביל שעה אחת שהוא שוטחה וע"כ צ"ל דאפילו לא פטר עצמו מליתן פרוטה לעני חשיב שומר שכר מטעמא דפרישית דאי לאו הכי לוקמה ההיא דהמודר ומחזיר לו אבידתו לכ"ע כשנכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר ובכה"ג לא פטר עצמו מליתן פרוטה לעני דהיא גופא לא בא אלא להשמיענו דהמדיר מחזיר לו אבידתו.

סימן קסב

נראה לפי שכלי שהפסק לר"ת כך הוא שאין הבעל יכול להשביע את אשתו כשמינה אותה אפטרופא וגם אין יורשי הבעל יכולים להשביע מאשר היתה נושאת ונותנת בעוד בעלה חי כל זמן שאינה תובעת כתובתה דהלכה כר' שמעון מטעמא הראיות שהביא ר"ת פ' הכותב (פ"ח ב') אבל ממה שהיתה נושאת ונותנת אחר מיתת בעלה קמי יתמי צריכה לישבע משום דמורים התירא דטרפה קמי יתמי וההיא דחזקת הבתים (נ"ב ב') דאשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית, דעליה להביא ראיה מתוקם שהיתה נושאת ונותנת קמי יתמי דומיא דאחין וכן משמע דקאמר התם, וכן אשה וכו' ותלמודא פריך מאי וכן אשה וכו' מה לי אחין מה לי אשה ומשני מהו דתימא דמהימנא משום דשכיחא לה מילתא קמ"ל דהפך הסברא דאדרבה שהורע כחה ויש לחוש שמא משקרא לפי שמורים התירא מגרושה לפי שמורים התירא לפי שטרחה קמי יתמי ואיכא למיחש טפי דקא משקרא וכה"ג אשכחנא בכמה מקומות שקמ"ל היפך הסברא וכן נמי אשכחן פ"ד דזבחים (מ"ג א') גבי הא דקאמר התם קומץ פיגול שהעלה על גבי מזבח פקע פיגולו ממנו, דקאמר התם ה"מ אבר אבל קומץ דמפר' וכו' והשתא ניחא פסק של רבינו מאיר על מכונו שפסק שהאשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית אם היתה נשבעת שהיתה נאמנת היינו דוקא במה שהיתה נושאת ונותנת בחיי הבעל אבל ההיא דפ' חזקת הבתים דאשה שהיתה נושאת דעליה להביא ראיה, היינו במה שהיתה נושאת ונותנת אחר מיתת הבעל וגם מה שהקשה מפרק הכותב דמעשה בא לפני ר"ת באשה שהושיבה בעלה חנונית והיתה נושאת ונותנת במעות הרבה והיתה אומרת לבעלה שאינם שלה ולא השביעם ר"ת בחיי בעלה וגם דאין היורשין משביעין אותה, והקשית מההיא דחזקת הבתים דכתבו התוס' לשם וזה לשונם אם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת לומר שלי הם ולא של פלוני הם דהאמר לקמן וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית עליה להביא ראיה ולא מהימנא במיגו דמצי למימר אני נפקדת משל אחרים, השתא לא קשה פסק של ר"ת למבין כי פסק של ר"ת מיתוקם שהיתה נושאת ונותנת

בחיי הבעל וההיא דחזקת הבתים וההיא דחזקה מיתוקמא כדפרישת, וכן נמי לא קשיא וכי אם אלמנה תתפוס כל נכסי בעלה יותר מכמה וכמה מכתובתה ולא תתבע כתובתה לעולם לא נשביענה, גם זה עתה לא יקשה כי ודאי אם היתה תופסת ונושאת ונותנת לאחר מיתת בעלה קמי יתמי משביעינן לה אף אם לא תתבע כתובתה אבל אם לא היתה נושאת ונותנת קמי יתמי משביעינן לה אף אם לא תתבע כתובתה אבל אם לא היתה נושאת ונותנת קמי יתמי רק בחיי בעלה אין משביעין אותה אם לא שהיתה תובעת כתובתה ואם כן אם לא נשבעה על כתובתה ונתנה ממון לבעל ומתה ולא נשבעה צריך הבעל להחזיר ליורשי בעל הראשון כל מה שנתנה לו שכל הבא מחמתה לא עדיף מהאשה עצמה דאין אדם מוריש שבועה וכו' ודוקא כגון שאמרה האשה הממון שלי או של אדם אחר ואין אנו יודעים מי הוא כה"ג אינה נאמנת וצריך הבעל להחזיר כאשר פירשתי אבל אם אמרה של פלוני הוא שאנו מכירין אותו נאמנת דאין אדם חוטא ולא לו. ושלום למר ולתורתו ולמו' ה"ר יצחק בנך שיחיה ולידיד נפשי איש כלבבי ה"ר עמיס בה"ר יצחק הכהן שיחיה, והצור יצליחך בתורתך מני העלוב תל' מתתיה בן הרב רבינו יצחק זצוק"ל.

סימן קסג

א וזה אשר השיב מורי הר' יצחק בן הרב ר' אליהו זלה"ה.

ב **פלגי** מים לב מלך, נשלחים בכל פלך, להשקות עשיר והלך, מו' ורבינו הארז אשר בלבנון שלח אל עבדו ותלמידו החוח, נרפס ונדלח, המלח לא הומלח, וחתול לא חותל, מבלי דעת גלה וטולטל, ולא כעמון ומואב הקופאים על שמריהם, ולא הורקו מכליהם, ואני פרעוש והדיוט קופץ בראש, אדון בקרקע לפני רבותי שברצונם משוגותי יתקנו וימחקו, לענין שאלתא דשאילנא אישתקד מן קדם ה"ר חיים על הגוים שיש להם דריסת הרגל במבואותינו, וכתב רבינו מאיר שלכך נהגו בצורת הפתח לסלקם לא הורשיתי להשיב את האריה אחריו עד שבאנו לשמעתתא ומתוך ההלכה נראה דדריסת הרגל לא אסרה רק תשמיש ואין להם תשמיש במבואותינו ואם היה להם לא היה מסתלק רק בדקה, ומה שנהגו בצורת הפתח ולא בלחי בלבד שמא היינו כמו שכתב מי שיש ליזהר אולי יש להם דין חצר משום דבעינן בתים וחצרות פתוחין לתוכן גם שמא יתקלקל צורת הפתח דאידך גיסא ולא ישאר רק קנה מכאן וקנה מכאן, וקיימא לן דבעינן צורת הפתח בכל עקמומית וכבר שלחתי כתב גדול לפני פורים אל חברי לתתו בריגנשפורק ליד קרובי הר' חיים לשגרו לו והארכתי הרבה בדברי רבותינו להעמיד דברי רבינו.

ג **ולענין** שאלתא דשומר אבידה שדחק ה"ר חיים לקיים דברי הקדמונים והלא גם ר"י זצוק"ל דחק בכל מקום ליישב דברי רש"י והקדמונים ואשר כתב בפלוגתא דר' אמי ור' אסי באינו מכיר בעל האבידה כדבריו כן הוא אך בזה לא יחשב לא שכיחא דשכיחא ושכיחא שרואה פרת חברו רצה בין הכרמים וכן החזירה וברחה וכן באבידת קרקע ורבות כאלה ועוד דבכל הספרים גרסינן אי משום פרוטה דרב יוסף פרוטה דרב יוסף לא שכיחא, ולדבריו לא היה לו להזכיר ב' פעמים פרוטה והיה לו לפרש לא שכיחא דידע ליה, ועוד וכי הם גזירות דרבנן דלא גזרו בלא שכיחא בדבר זה כיון שאירע אפילו לא יארע לעולם למה יחזיר ויהנה פרוטה, ומה שכתב רבינו אביך זצ"ל דהיכא דיכול לקיים שניהם איצטרך קרא אדרבה דעת התוספת להעמיד הפסוק באין יכול וסד"א כיון שבאה לו מצוה עוברת כגון ק"ש וסוכה ופרוטה לעני שיניח כתיבת תפילין ושיטוח אבידה והקבלת רבו עד שיקיים העוברת ואחר כך יקיים מצות שהיה עוסק בהם ועל אותו דרך שכתבו התוספות דאי מטרדי בעוברת משתלי הני דעסקו בהו כבר ואת"ל דרבנן גט ארקתא דנהרא עסקינן בסוכה תחלה כיון שקיימו מצות סוכה בלילה ראשונה שהיא חובה וגם יוכלו לקיים כשיגיעו למקום הדרשה יכולין לישן חוץ לסוכה כיון דאי מיהדרי אסוכה הוו מפסדי הדרשה ודוקא טירדת הדרשה אבל טרדת הסחורה לא מיקרי טרדה ליפטר רק בשעה עסק הסחורה כגון הולכי דרכים ביום ליפטר ביום דוקא אבל טרדה דמצוה אף שלא בשעת עסק המצוה וכן משמע לשון הגמרא דקאמר בלכת דידך הוא דמיחייבת כלומר היכא דאפשר לקיים כגון פסוק ראשון אבל לישן בסוכה אינו יכול בשעת הליכתו אבל בלכת דמצוה פטור לפי שצריך כוונה בתפלה ואי אפשר לקיים שניהם ובהדיא מחלק שם בין טרדה דרשות לטרדא דמצוה ומתוך כך פסקו דאנן שאין אנו מתכוונים לעולם חייבים בק"ש והפוטר עצמו מחזי כיוהרא וגם פסקו שעושי מצוה פטורין ביום ובלילה שלעולם צריכים לשמור ומה שהקשה למה יחשב שומר שכר בשביל הפרוטה ואומנים לא חשיבי ש"ש מחמת טורחן, לא דמי דאומן ושוכר מוצאים תמיד אומנות ובהמה להרויח ולהשכיר, אבל אין מצוי מצות אבידה הלכך כשטורח להחזיר לו משתכר פרוטה אי מתרמי עני בשעת שטיחתם, ורבה אמר לך נהי דמפטר לא מקרי הנאה, ולא חשש לפרש הטעם ושמא משום דניחא ליה לקיים וחי אחיך או משום דלא שכיחא וגבי מודר הנאה פליגי בין לרבה בין לרב יוסף מר סבר אפילו לרבה לא יחזיר אחריה אע"פ שבאותה הנאה אינו נחשב ש"ש טורחו מבטל אותה הנאה אבל במודרין אשכחן אסרינן דריסת הרגל גם ויתור ומר סבר דאפילו לרב יוסף דחשיב ליה שומר שכר ואין טורחו מבטל הנאת הפרוטה לענין מודר לא יניח מלהחזיר משום דלא

שכיחא וקל להבין למה לא מפלגי בין נהנה ללא נהנה ממעין ושופר יפה חלקו התוספות דבהרף עין יכול לטבול ולתקוע דמן התורה די בתקיעה אחת ור' אבוה תיקן שלשים קולות משום דספיקא דגנח ויליל או כמו שחלקו דההנאה אינה מגוף מעין ושופר רק משום המצוה אבל באבידה ההנאה באה מגוף האבידה ששטחה. ומה שהקשה ממלמדי מדרש הלכות ואגדות דהתם יפטר מלמיתב ריפתא לעניא בשעת לימודו אי מתרמי ליה וממילא לא רצה להקשות כי היא מצוה נגמרה אבל ציצית ותפילין שייך משמוש ופירוד כי צוציתא דארמאי ואותם תוספת שהזכירו מזוזה דעתם משום דשייך שימור בנקיות מחזירים וצואה וגם צריך מימים ימימה והמלוה על המשכון דחשיב שומר שכר לא מחמת מצות הלואה אלא מחמת שימורה ושיטוחה כמו באבדה ממש באינו צריך למשכון משום שומר שכר לרב יוסף ולמסקנא אף בצריך למשכון להשתמש בו איכא מצוה כששוטחו ושומרו, ונא אל תקל לתלמידים כי מקום יגיד להם ורובם תורתם שלא לשמה גם אינה אומנתם גם עוסקים בעיון ולא בגמרא, וצא ולמד מאותו ששלח המדלית קברין בקסרין שלחתיך ללמוד וכו' משמע שלא כעס רק על קבורת המת דאפשר להתקיים באנשי המקום.

ד **ושלא** לשמה הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא כי ר"ת אומר שני עניני שלא לשמה יש, חד אסיר וחד שרי ואני הדיוט ופעוט אומר דכל שלא לשמה חד הוא וכולם עבירה אז אותה עבירה הותרה שסופה לבא לידי מצוה כמו מציל אשה בנהר ומפקח גל בשבת וכן משמע בנזיר שמדמה אותה למעשה דיעל, אבל מי שמקשה ערפו לעולם לא יעשה מצוה נוח לו שלא נברא.

סימן קסד

ולענין שאלתא דגירסא דס"פ ארבע' אחין (ל"ד א') שהקשו האיך יכול קטן לעשות שליח לקדש, כמדומה שראיתי בדברי רבינו משה מאיורא דהא דאמר כל מילתא דלא עביד לא מצי משוי שליח ה"מ שלא יועיל השליחות עד שעה שיוכל לעשות דלא עדיף שליח ממשלח, הלכך הקטן יעשה שליח שיחולו הקידושין כשיגדל וצריך להוסיף כגון שהגיע לכלל פעיט דמתנתו מתנה ובשעת גדלותו היה בידו לבטל הקידושין דחלים בכה"ג ואולי מי שהיה בידו פנאי היה מוצא דוגמתו בתלמוד אך לגורס דגרס מתוך שלש לאחר שלש יהיה מיושב הא דפריך והא אין אשה מתעברת מביאה ראשונה ולא מתרץ בנבעלה כבר, ורבינו מאיר זצוקלה"ה תירץ מדקתני בשעת כניסה לחופה א"כ בתולה היא דבעולה אין לה חופה רק ביאה גומרת בה כדאמר בירושלמי דאלמנה בע"ש צריך

לבא עליה מבעוד יום ומתחלה רצה לומר תירוץ אחר משום דנערה המאורסה אין בה כרת וחזר בו, ובפרק החולץ (ל"ו א') רש"י והתוס' מחקו גירסת הספרים דגרס בשלמא תחלוץ תוך ג' ותנשא תוך ג' לא, ופעם אחת שהיה לי ללמוד אותה נראה לי רבינו מאיר בחלום אחר פטירתו אמרתי ללבי אפשר שגאון זה שלא זכיתי לראותו מעולם נראה לי בחלום והשבתי ללבי אולי יש לישב הגירסא שמחקו כי רבינו מאיר היה רגיל בכך וסתרתי מכח קושית הגירסא חדשה וקימתי הישנה אך אין כתובתי אצלי לכתוב עתה וצ"ע ובע"ה ב"ה כשאגיע שם אתיישב בדבר וכשקבע בית מדרשו במגנצא והושיט לי שרביטו אשר לא כדת בעונתה הלכתי להקביל פניו פעמים לראות אם יסכים לדברי ולא זכיתי למוצאו פנוי כי נטרד בראשונה על דבר תפיסת בנו ובשניה על יציאתו מן המקום ויראו רבותי על קושיא שהקשיתי מקדם לרבנן דר' ישמעאל (יבמות ח' ב') למה כתב שעטנז להקל בהעלאה תיתי מכ"ש דלבישה לרב' שפי' דכולהו משעטנז נפקא מב' שעטנז חד להפנאה וחד לשוע טוי ונוז אבל הלשון משמע יותר כפי' הקונטריס משעטנז דלבישה הכל כמו שכתב' התוס' שעטנז דהעלאה שלא תאמר דוקא בלבישה אסר ב' מינים אבל בהעלאה עד דאיכ' ג' מינים דאיצטרך למכתב בגד למעט כלאים דלאו בגד דגבי לבישה לא כתב בגד וכיון דכתב בגד גבי העלאה הוי אמינא כלאים עם בגד כדדריש ר' יאשיה כלאים עם כרמך לכך כתב שעטנז למילף מלבישה דב' מינים אסירי ואין זה דוחק אי רב' כר' יאשיה דהלכה כמותו וכרבנן קיימא לן פ' התכלת וברפ"ק (ג' א') דפריך ליתני אוסרות ופי' בקונטריס דפוטרות משמע אי בעי מייבמי, מקשים העולם מה מתריץ אי תנא אוסרות ה"א מיחלץ חלץ פי' צריכות לחלוץ מה תירץ מקושייתו טפי עדיף שיטעו להחמיר מלהקל לכך פי' הק' דפריך ליתני אוסרות לישנא דקרא לא תקח לצרור ונ"ל הדיוט ליישב פי' הקונטריס דלעולם ידע תלמודא שאין לטעות לא להקל ולא להחמיר כדקתני בסיפא חלצו ב"ה מכשירים נתיבמו ב"ה פוסלים אך פר"י משום דאורחיה דתנא לאשמעינן אגב אורחיה ברישא מידי דידעינן מסיפא כמו בריש ברכות ובריש ב"מ ועל זה תירץ אחרי שאין לטעות חידוש דהתירא עדיף גבי מניינא למעוטא (שם) הוק' לדעתי הקטן כי התוס' פירשו דמחד מניינא לא הייתי ממעט כלום דהוא אמינא דלא תני להו לפי שאינו בצרת צרה כמו למעוטי מסור ומפגל דתחלת ב"ק וא"כ מאי קאמר חד למעוטי כו' וחד למעוטי והא ממנינא בתרא איכא למעוטי טובא ואי גם ליכא אלא חד למעט ניחא וצריך לדחוק דבכה"ג ליכא למיתני לפי שאינו בצרת צרה נראה דצריך לכל חדא חד מיעוטא וגם מניינא קמא מהני למעוטי חדא אחרי שגילה מניינא תניינא דאיכא למעוטי מיניה גבי שאין צרה אלא מאח לא יהיב טעמא לקרא

אלא לומר דגם ט"ו עריות הנשואות לנכרי לא מיתסרן וכן דעת התוס' ורש"י, מה שכתבו התוס' בפלוגתא דרבי יוחנן ורשב"ל (יבמות י"א א') גבי לא יבנה וגבי בית אחד הוא בונה נ"ל הדיוט כמה דוחקים חדא שמוחקים הספר דגרס בעשה וגם בפ' החולץ מוחקים הגירסא או צ"ל דלמסקר הדרשה דב' יבמות אינה צריכה ועוד אותה דרשה דכל שאינה לחליצה אינו עולה לייבום אינה בתלמוד ולמה יש לנו לבדות דרשה בלא משמעות מקרא דדוקא כל שאינו עולה ליבום וכו' משתמע מאם לא יחפוץ וגו' והא קמן דחרש ושוטה מייבמין ואין חולצין והתוס' (מ"ד א' ד"ה כל) תירצו בדוחק משום דפומייהו כאיב להו ועוד דקאמר מ"ד בכרת כרשב"ל אפילו היה סובר כר' יוחנן היה לומ' בכרת כיון דלא משמע ליה ניתוק דלא יבנה בביאה אלא בחליצה, ודחק רבינו משה מאיוורא לתרץ דעבדינן פטורה בביאת חברתה כמו בחליצת חברתה ורבינו פרץ פירש כי היכי דרבי יוחנן מוקי ניתוק דלא יבנה גם באחין גם בצרה כמו כן מוקי הניתוק גם בביאה ורשב"ל מוקי הניתוק לכל הפחות דאפשר. ועבדכם ותלמידכם לדעתי הקטנה נ"ל דברי רבינו יוסף דאנבנריט שפי' גיד הנשה (צ"ח ב' ד"ה רבא) גבי טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו משום דלאו דנבלה ניתק לעשה בגיעולי גוים. נ"ל עשה ולא כר"ת שמעמידו במין במינו או בדליכא כזית בכדי אכילת פרס הא לאו הכי לקי דכיון דאהדרי אהדרי, כמו בתזבח ולא גיזה, והרב ר' יצחק מכבי חילק דהתם הגיזה לא הוזכרה בפסוק רק תזבח משמע הא גיזה כדקיימא קיימא אבל תעבירו באש ולא יבנה שהוזכרו בפסוק חשיבי ניתוק אע"ג דצריכי לגופיהו מה שהם כתובים בלשון לאו ועשה ולא בלשון כרת בלא יבנה ובלשון לאו בגיעולי גוים ובזה תתיישב גירסת רש"י. מה שהקשו בשיטת ר' פרץ למה לי בית חלוץ לומר שאינו חולץ ב' בתים תיפוק ליה מלא יבנה דכיון שאינו יכול לבנות השנייה דכל שאינו לייבום אינו עולה לחליצה, לא קשה דאם היה צריך לחלוץ ב' בתים לא הייתי קורא בשעה שאינו עולה לייבום דהא עולה לייבום קודם שחלץ לחברתה ואיצטרך דרשה דכל שאינו עולה לייבום לייבמה אבל אחר שגילה לך הכתוב דאינו צריך לחלוץ ב' בתים קמא בשנייה אינו עולה לייבום וא"כ גרס שפיר גבי בא על יבמתו וחזר ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה חד אמר בעשה דחשיב ניתוק הא דאפקיה בלשון עשה לנתוקי מכרת ומ"מ לאו נמי איכא כדי שלא יקשה ההיא דפר"ג והזכיר העשה לפי שהעשה דבית אחד הוא בונה מגלה לנו דלא יבנה מיירי גה בב' צרות דאם יכול לבנות שתים איך תדרוש כיון שלא בנה לזאת אי אפשר לבנות שתים רק זו אחר זו ואין צריך למחוק ובא הוא אע"ג דחלצו באחין דוקא נקט חלצו משום ר' יוחנן דאמר אחין בעשה כו' הוא וכן היה דעת רש"י.

סימן קסה

ולעניין שאלתך על דברי רבינו מאיר שפסק דאשה שלא נשבעה על כתובתה ולא היתה אמודה והכניסה לאחר דבר שאינו מסוים ומתה דלית דין ולית דיין דלא מפקינן משני אפילו הכניסה לו יתר מכתובתה דאימור מציאה מצאה או נתנו לה דמציאת אלמנה לעצמה אפילו בניזונית מיתמי וכיוצא בדבר ונהי דנעשית אפטרופא וקשה לך דבפ' חזקת הבתים פסקו דאם נושאת ונותנת בבית עליה להביא ראיה, נ"ל העני בדעת דלפי תחלת דבריו שבא לחלק בין דברים הידועים שהם משל בעלה הראשון לדברים דלא מסיימי אך צ"ל דבאינה נושאת ונותנת בבית דוקא פסק דלא מפקינן משני, אבל שוב כתב ועוד נ"ל דאפי' בדברים הידועים שהיו לבעל הראשון דבאחד כיוצא בזה מפקינן בעדים וראיה היינו משום שאין לו טענה על המוריש אבל זאת איכא למימר בכתובה עכבתם ולא מפקינן משני כי מתה ואף שבועה אין צריך ליורשי בעל ראשון דאין נשבעין על טענת ספק רק בשותפין ע"כ רוב לשונו לפי טעם זה אף בנושאת ונותנת בבית פסק כן ולא תקשה דנושאת ונותנת דהתם אינה באה בטענת כתובתה אלא אומר שלי הם ובלא כתובה או של פלוני הם ואין נדון זה דומה לנדון זה ולפי דעתי הקטנה כל אשה שידוע על הברור שלא נשבעה על כתובתה כל נכסיה בחזקת יורשי הבעל אפילו זוזי ומתנתה אינה מתנה אפילו אינה נושאת ונותנת בבית ולא תלינן במציאה ובמתנה מספק ולא דמי לאפטרופא כמו שחלקת והכי מרגלא בפומייהו דרבותינו שבצרפת וכן פשט רוב סידורי ספרים, ומה שהקשית על מה שפסק ר"ת דאשה שהושיבה בעלה וכו' דאין הבעל ולא היורשים משביעין אותה, איני מבין מה קשה כי ר"ל שלא ישביעוה שלא הטמינה עד שעת גביית כתובתה אבל אם בא לגבות ישביעוה שתביא גלוי וטמון או אם רוצים לסלקה ולתת לה כתובתה ישביעוה על הכל ונחלקו גדולים בדבר אם תוכל לעכב הכל במזונתיה ונהגו רבותינו שלא תעכב רק לי"ב חדשים, ועל שראיתי בארץ הזאת שמשביעין אותה בב"ד בנקיטת חפץ תמהתי כי היא משנה שלימה (גיטין ל"ד ב') נמנעו מלהשבועה, אך חוץ לב"ד משביעין כשמואל בלא נקיטת חפץ, ורבותינו שבצרפת נהגו להחרים שתאמר האמת, דלא חמיר כל כך אם תעבור אחר כך וכן משמע בתוס' ושלום לרבותי ותורתם כנפש תלמיד תלמיד תלמידכם ומשרתם ונרצעם יצחק העלוב בן הר"ר אליהו זלה"ה.

סימן קסו

א שוב שלח לי זה.

ב **אחרי** שובי נחמתי אשר כתבתם איך פסק ר"ת על אשה שהושיבה בעלה חנוונית שלא ישביענה לא הוא ולא יורשיו כתבתי שלא תשבע עד שעת גביית כתובתה כי כן הדין אך לא נתתי ללבי עיקר קושייתך כי לפי פסק ר"ת תוכל לומר של פלוני הם ולמסור לו בלא שבועה ובפ' ח"ה כתבו התוס' בנושאת ונותנת בתוך הבית דאין נאמנת לומר לא שלי הם ולא של פלוני הם על דבר זה מצאתי בשם רבינו פרץ כי נחלקו בני דורו על ר"ת מחמת קושיא זו והשיב דדוקא באלמנה דטרחא מורי' התירא אבל התוס' משמע בחיי בעלה לאלמנה, ויש ליישב ולחלק דדוקא בנושאת ונותנת בנכסים עם בעלה אבל המושיב אשתו ומאמינה אינו משביעה עד שעת גביית כתובתה ויכולה לומר של פלוני הם ולתתם לו בעל כרחו של בעלה, וגם מה שכתבתי שכת' שעטנז בהעלאה לג"ש דבשני מינין מיחייב אין להקשות דרבנן דר' ישמעאל בעי מופנה משני צדדין דגם בכאן מופנה משני צדדין מדלא כתב בהדיא שוע טווי ונוז כמו שכת' התוס' וגם מה שתמהת למה יחשבו שומר אבידה ומלוה על המשכון שומרי שכר כיון שלא נהנו והלא פסקו גדולים דמוכרי מלבושים לאחרים שאבדו בחזירתם מן השוק חייבין לשלם בההוא הנאה דאי מתרמי להו קונים מוכרים ומרויחים כאשר התנו להם כך וכך מן הליטרא אע"פ שלא מכרו ולא קבלו שום שכר וראייה מס"פ המפקיד גבי חנווני דקאמר בההיא הנאה דאי מתרמי כו', מה אאריך ואכניס תבן לעפריים וכשפים למצרים רק אשתחוה אפים ואקוד ואכרע על ברכים, למול יפעת הוד מחניים שלום יצחק העלוב בן הר"ר אליהו זלה"ה.

סימן קסז

א שאילת הרב ר' יצחק בן הרב ר' שלום זקנו של אבא מארי זצ"ל ששאל מרבינו קלונימוס זצ"ל.

ב **הנני** שואל מאת גאוניי, ראובן למד לפני משה ולוי השאיל ספרו למשה, ומשה השאיל הספר לתלמידו ראובן לפלפל בו הלכה בביתו של ראובן וחייב משה לאביו של ראובן ממון ועיכב אביו של ראובן אותו ספר בחובו ואינו חפץ להחזירו למשה, ועוד חרק שן וגיזם אביו של ראובן על משה ואומר לו אמסור אותך בידי גוים ומשה היה ירא ממנו וכתב לו שטר שהשכין לו הספר ועתה לוי תובע ספרו ממשה ומשה קובל על אביו של ראובן ואומר מעולם לא השכנתי בידך אלא לראובן בנך, והייתי משאיל לחזור בו הלכה, ומה שכתבתי משום יראה עשיתי ויורני המורה אם חייב להחזיר לו הספר אם לאו שהרי הלוואה היתה קודם לכן קודם לקיחת הספר אלא בשביל שראה שלא היה למשה מה לפרוע לו עיכב הספר ולא נתן הספר בשעת הלוואה, אי איכא לדמוי להא דאמר בהגוזל בתרא (קט"ו א') אבימי בר נאני חמוה דרבינא הוי מסיק בההוא גברא זוזי

כו' ומסקנא הימוני הימניה כי היכי דהימניה מעיקרא ומסקינא הילכתא כרב כהן וכ"ש הכא שעומד וצווח שאף באחרונה לא נתן לו אלא מפני היראה, ועוד לא ישאיל שום אדם ספר לחברו ולא יהיה לו במה ללמוד ואור ישראל יסכים עמך. ועוד מנהג פשוט במקום הזה אדם נותן פרקמטיא לחברו היום שוה זקוק וחברו מקבלו הימנו בזקוק וחצי ולוקחים ופורעים ומוחלין זה לזה ויורני המורה אם יעיז פעם אחר ויאמר איני רוצה לפורעך אלא כמו שהי' החפץ שוה בשעה שקבלתי ממך כי רבית היא שאתה לוקח עלי יותר אם שומעי' דבריו או לא, חדא משום נעילת דלת בפני לווין אם שייך לומר הפקר ב"ד הפקר, ועוד שלא להוציא לעז על הראשונים, והשיבני מורי ר' קלונימוס ב"ר יהודה הדין האמת והשלום.

ג **תשובה** יצחק ב"ר שלום זצ"ל. אימוץ ברכה, במימי הבריכה, שמורה וערוכה, פרופה וכרוכה, אאריכה לראש הבחור המפולפל ר' יצחק החבר בן הרב ר' שלום מור ואהלות על משכבו ואשיבה לו על שאלותיו אשר שאל כפי קבלותי מרבותי ולימודי אשר לקלקתי ולא כמלקלק מן הים כי לא הגעתי לחסרם ופן אראה לפניו כוהות אשיבהו דבר על אשר כתב מנהג פשוט במקומכם ליטול פרקמטיא שוה היום זקוק, בזקוק וחצי בחוב ולוקחין ופורעין ומוחלין זה לזה אין נכון לעשות כן דרבית גמור הוא דאמר רב נחמן כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור, ושנינו (ב"מ ס"ה א') מרבין על השכר ואין מרבין על המכר כיצד ומסקנא אם לגורן ביי"ב זוז אסור ואין לומר זהו מפני שאומר המוכר בפירוש אם מעכשיו בכך וכך ואם לגורן ביותר אבל בסתם מותר שהרי אמר רב פפא טרשא דידי שרי שכראי לא פסיד כו' ומסקנא אמר ליה רב ששת דרב אידי לרב פפא מאי חזית דאזלת בתר דידן זיל בתר דידהו אילו הוו להו זוזי שקלי כדהשתא וכו' ואמרינן בסיומא לית הילכתא לא כטרשי פפונאי ולא כחבירי נרשאי אלמא בין בסתם בין בפירוש אסור ואשר כת' יש לחוש לנעילת דלת יוטרקו ויונעלו, ואשר כתב שלא להוציא לעז על הראשונים חס וחלילה להוציא לעז על הראשונים אשר טובה צפרנם מכרסם של בנים כי הראשונים לא היו עושין בדבר שיש לו שער או שיצא לו שער ושמא היו עושים בדבר שאין לו שער במעט יותר שגם אם היה מוכר מעתה פרקמטיא זו שבוע או שבועיים היה נוטל דמים אילו אבל פרקמטיא שדמיה קצובים וידועים ומפני אגר נטר לוקח שוה זקוק בזקוק וחצי רבית גמור הוא וגם א"ת הואיל וענין מכר ולא דרך הלואה אבק רבית הוא, אפילו הכי כאן הואיל וזה הקונה לא נתן האיך יעלה על לב שב"ד יוציאוהו מלוקח למוכר אם כבר נתנו היינו אומרים אבק רבית אינו יוצא בדייני ממלוה ללוה ומי יאבק באבק אש וגפרית במטמוט אשר הם מועטים ומתמוטטין ולא

עולים וקשה היא הרבית שהזכיר בו יציאת מצרים להבין ולהבחין ולהפרע מהם. ואשר שאל על ראובן שהיה לומד לפני משה ולוי השאיל לו ספרו כו' כך דעתי נוטה שאין ממש בטענת משה שאומר דלא כתב לו השטר אלא מפני היראה דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא ועוד כי מודה הוא שכתב לו השטר ומה בכך אם מפני היראה והא קיימא לן (ב"ב מ"ח א') תלויה וזבין זביניה זבין וכל המוכרים מפני דוחק מעות עושים, ועל הגיזום אשר היה מגזמו הא אמר פ' כל הנשבעין (מ"ז א') עביד אינש דגזים ולא עביד ואפילו היה זה חושש שמא יעשה זה בגיזומו לא היה לו להציל עצמו בממון חברו ומתחלה העוה לעשות שהשאיל ספר לראובן בביתו לפלפל בו הלכה שהרי אין השואל רשאי להשאיל ושמא לוי המשאיל נתן לו רשות לדבר וכאשר אבי ראובן היה מעכב הספר למה היה לו לכתוב לו שטר משכונא על הספר אז היה לו להשמיע במרום קולו בבית הכנסת כדי להחזיר הספר ללוי ולא להשכינו לו בשטר ולנעול דלת בפני משאילי ספרים וגם אבי ראובן לא עשה כהוגן לגמול רעה תחת טובה שעשה לו משה טובה והשאיל לו ספר לבנו והוא עכבו, ושכתב ימנעו ולא ישאילו ספרים, מפני שעשה שלא כהוגן לא ימנעו ממצוה הזאת שהרי אמרו רבותינו פ' נערה שנתפתתה (נ' א') הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד זה הכותב חומש נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים וכל הרוצים לדמות מעשה זה להוא מעשה דאבימי בר נאני דגנב ופרע בחובו אין הנדון דומה לראיה דההוא באיסורא עשה וזה בא לידו בהתירא ושליחות יד צריכה חסרון ידעתי לבעל הלשון יתרון, ובא לתהות על הריק והחסרון, ובאף ויכתב בספר זכרון, וכן הוא אומר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי השם ולחושבי שמו, ושם תמצא לעד קלונימוס ב"ר יהודה. ואיני מבין כי אם אבי ראובן ידע שהספר היה של לוי והשאילו למשה מה מועיל שכתב לו שטר משכונתא על מה שאינו שלו ומה שחילק הגאון בין היכא דאתא באיסורא לידיה להיכא דאתא בהתירא לידיה לא ידעתי מאין ועל מה סמך אבי ראובן כאשר כתב זקן אבא מארי זצ"ל שההלואה מקודם היתה ואפילו אם היה מלוה לו עתה עליו והיה משכין לו ספר השאול בידו ללמוד בו ויודע המלוה שכן הוא נראה שחייב להחזירו לבעליו וכי ראובן שהפקיד חפץ ביד שמעון והשכין שמעון אותו החפץ ללוי ויודע לוי שהוא פקדון ביד שמעון לא יהא שייך בזה תקנת השוק ואפילו לא ידע המלוה מ"מ למה יהא בזה תקנת השוק אם מעיקרא לא על דעת כן ועל משכונו זה הלווהו יחזירו בחנם והואיל וקודם יאוש אתא לידיה.

סימן קסח

על מה שטען שרגילים כשהקהל צריכים מעות לוים אותם מישראל ומעמידים לו גוי ערב ובזה מתירים ליקח רבית, נראה דעת הראשונים שהרגילו בו משום דדינה דגוי בתר ערבא אזיל ונמצא שאין הישראל הלוה חייב לישראל המלוה כלום, ואם היה הגוי הערב נפגר לא היה יכול ישראל המלוה לתבוע מישראל הלוה כלום ואפילו אם יש לו עדים שהלום לו מידו לידו כיון שעל הגוי הערב סמך ואע"פ שלא התנה לדון בדיני גוים מסתמא להתירא נתכוין, וכעין זה כתב רבינו אבא מארי זצ"ל בישראל שיש לו משכון מיד גוי ומשכנו לישראל אחר במה שמושכן לו דמסתמא להתירא נתכוין ומסתלק מן המשכון לגמרי שאם המלוה ירצה לא יחזירנו ללוה ונמצא שאין הלוה חייב למלוה כלום, וכתב בשם ר"ת ור"י דהכי בעי למעבד עובדא ויש לגמגם בכך מדתנן באיזהו נשך (ע"א ב') מלוה אדם מעותיו של נכרי מדעת הנכרי ולא מדעת הישראל ותניא התם כיצד ישראל שלוה מעות מן הגוי ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור, ואם העמידו אצל גוי מותר ומוקי לה רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא ברי דרב איקא דאמר ליה גוי לישראל ראשון הניחם על גבי קרקע והפטר ומשם נטלם ישראל השני ואמרו התו' הא דלא משני תנם ובזה תיפטר ממני משום דכיון כשבאו לידו מתחלה היו באחריותו של ישראל לעולם מקרו מעותיו של ישראל אפילו אחר שפטרו עד שיניחם על גבי קרקע והיה נראה לומר דכ"ש כאן מכל מקום נראה דיש לחלק דהתש לעולם מקרי מעותיו של ישראל ואם היה ישראל מלוה מעותיו לישראל אחר כדי ליתן רבית לגוי וגם הקרן מ"מ כיון שכל זמן שהמעות ביד ישראל הלוה הם עדיין של ישראל ראשון נמצא הרבית שהוא נותן מאותם מעות לגוי על פי ישראל ראשון כאלו נותנו לישראל המלוה דכל מה שהוא נותן על פיו כאלו נותנו לידו כנותן מנה לפלוני ואקדש אני לך (קדושין ו') ונראה דאם הגוי היה נפגר קודם שנתנם לו ישראל שני שחייב ישראל השני להחזירם לישראל הראשון דדוקא אדעתא דידיה אפקרינהו וכעין זה השיב רבינו אפרים ואין שייך כל כך לומר כאן מסתמא להתירא איכוון ונסתלק מן המעות לגמרי כי למה יסתלק כדי שיתן ישראל השני רבית לגוי אדרבה יאמר ישראל ראשון לשני אל תתן לו שום רבית ותאמר לו שכך דיננו כיון שקבלת המעות מידי אין לך ליתן לו שום רבית, גם ממני לא יוכל לתבוע כלום כי פטרני ואם יעליל עליך בשביל זה לא אפקיר מעותי לגמרי אלא אם ישכחם הגוי או יפגר החזירם לי בלא רבית ולמה אפקירם לגמרי והלא אין לי שום ריוח בזה וגם הפסד איני רוצה לקבל מזה ובשביל שאתה תתן לו רבית בהתיר לא אפקיר מעותי, אבל כאן

שהוא מתכוין להרויח לו וליטול רבית וגם הלוה מתכוין ליתן רבית שניהם מתכונים להתיר ודומה זה לגוי שבקש מישראל תלוה לי מעות ותשגרם לי על ידי ישראל שזה מותר כאשר כתב רבינו אבי העזרי אע"פ שאין שליחות לגוי אם אמר ראובן לשמעון היה שלוחי ולוה לי מעות מגוי ברבית ועשה שמעון כן מותר שמעון ליקח הרבית מראובן ולתתו לגוי שהרי יש שליחו' לישראל ונעשה שמעון שליח של ראובן ולא של הגוי והוא אינו לא מלוה ולא לוה אלא ערב עכ"ל וגם כאן נעשה ישראל הלוה שלוחו של המלוה לקבל אלו המעות מידו לצורך הגוי ואף ע"פ שאינו דומה כי כאן לא זכה הגוי באלו המעות לעולם דאין לו שליחות ולא זכייה מ"מ ישראל הלוה כשקבל המעות מן המלוה קבלם מן ההפקר, ומה אם הגוי אמר לישראל תלוה לי מעות ואותם מעות שאתה מלוה לי השליכם לים ובזה אתחייב לך וכן גם כאן כשהמלוה נותן המעות ליד ישראל הלוה מפקירם לגמרי, והגוי לא מחמת שזה הישראל עושה שליחותו מתחייב לו אלא עבור שעשה כאשר אמר מתחייב לו ולא דמי למה שכתב רבינו אב"ה דהתם אם לא אמר ראובן לשמעון היה שלוחי ואין שליחות לגוי והגוי אינו מפקיר מעותיו הרי כאלו אמר לגוי איני רוצה להיות שלוחך לקבלם לצורך שמעון נמצא שהוא חייב לגוי ומה שנותן אותם אחר כך לשמעון הוא ניהו דמלוה לו, וכן ההוא דאיזהו נשך, כאשר כתבתי לעיל וכי אם הגוי אמר לראובן תלוה לשמעון מעות ואני אתן לך רבית דכה"ג שרי אפילו בישראל ואחר כך אומר הגוי לשמעון אותו רבית שנדרתי לראובן עבורך הילך אותם ותוליכם לו אבל איני רוצה שתזכה אתה בהם כלל ולא יהא אחריותם עליך כלל וכלל, וכי עבור שאין שליחות לגוי היה זה אסור כלל אין נראה לאסור דבר זה.

סימן קסט

ומה שטוענים עליו שעשה בנינים בביתו וכשבאה דליקה נפלו אותם בנינים על בית הכנסת ונשרפה בית הכנסת בגרמתו נראה דפטור דהוי כסולם לשובך דפרק לא יחפור (כ"ב ב') דהוי גרמא ופטור לכ"ע וכיון שהמילדת הדליקה הוא פטור דאפילו שלח ביד הפיקח הפיקח חייב והוא פטור ואפילו אם היה יכול להציל (ב"ק נ"ט ב') כיון שלא בפשיעתו נדלק זה האש לכתחילה אע"פ שעתה כשביתו דולק היה יכול להציל שלא תישרף בית הכנסת ולא הציל פטור שלא נתחייב בשמירת גחלת זו שלא בא בפשיעתו אלא בפשיעת המילדת כדאמר רבא בפ' כיצד (כ"ז א') הניח גחלת על לבו ומת פטור, על בגדו ונשרף חייב, ומסיק התם דשורו כממונו ופי' התוס' לעיל בשמעתתא דאשו דמיירי שבעל השור עומד שם אצל שורו ואינו צריך להסיר גחלת מעל שורו כי סומך על תשלומי

המניח אלמא אעפ"י שיכול להציל ולא הציל חייב המניח ואפילו במקום שכלתה גחלת של המניח כגון אם נשרף עורו של השור ונפלה לה גחלת המניח, ועתה אם היה בעל השור מכבה העור לא היה נשרף כל השור אעפ"כ חייב המניח ואע"פ שאדם חייב יותר לשמור שלא יזיק אחרים משלא יוזק הוא מאחרים כדפי' התוס' פ' כיצד, זהו בשלו אבל בגחלת שאינו שלו אפילו אם פשע בה פטור כמו הזורק חץ והיה תריס בידו וקדם הוא עצמו וקבל דפטור דגרמא הוא וכופף קומתו של חברו לפני הדליקה היכא דלא מטיא ליה כלל כי אם בכפיפתו דחייב, לשם עשה מעשה בגוף הממון.

סימן קע

אחד שקדש אשה וקודם הארוסין יותר משנה נכפת פעם אחת ושוב לא נכפית עד שנתארסה, נראה דאין שייך שם כאן ידע ונפייס אע"פ שהרבה בני אדם ראו וידעו שנכפית קודם הארוסין איכא למימר דהמקדש לא ידע דחזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו כך יש לומר מכח חזקה זו דלא ידע אם נכפית מעולם וחזקת הגוף ליכא הכא, ועוד שבכאן עודה ארוסה ומנה לאבא בידך הוי ולא מהני חזקה פרש"י זצ"ל (כתובות ע"ו א') וברי דידה לפר"י זצ"ל לאביה ועוד כיון שהוא אומר שלא ידע או כסבור הייתי שנתרפת כיון ששהתה כל כך זמן ארוך קודם הארוסין נראה דנאמן אפילו בלא שבועה בלקוחה היא בידי דרבה בר שרשם (ב"ב ל"ב ב') דנאמן אפילו בלא שבועה כדפר"י זצ"ל בפ' ח"ה אפילו שנשם מכחיש הקול כ"ש כאן שאינו מכחיש הקול ולא דמי למרחץ שבודקת ביד קרובותיה דהתם ליכא למיתלי במידי דודאי בודקת ובודאי יש בה מום זה אבל הכא לא דאפילו אם שאל לקרוביו שמא לא הגידו לו כלום לפי שתלו בזה שנתרפת או ההיא שעתא חולשא בעלמא הוא דנקיט לה ובוודאי לא הגידו לו דחזקה דא"כ מ"כ ודמי לשומא העומדת בפדחתה סמוך לכפה דבראשה דזמנין מתחזיא וזמנין לא מתחזיא דתלינן דלא חזי לה לא הוא ולא קרובותיו דלא אמרינן ראה ונפייס דחזא א"כ ומ"כ, ונ"ל דמיירי אפילו בעיר שיש מרחץ ובדקה ביד קרובותיו לא אמרינן ראה ונפייס הוא כי קרובותיו לא חשו להגיד לו כיון דקטנה היא ואין לה שיער וזימנן לא מתחזיא לכן נראה דאין לה כתובה אבל בלא גט אין להתירה דספק קידושין הם מיהו נראה דכפינן לה לקבל גט וכעין זה כתב הרב ר' מאיר מספרד זצ"ל אבל בספק אירוסין או בספק זיקה כפינן ליה למיתב גיטא או למיחלץ לאלתר דנהי דספיקא לאיסורא אבל לעגנה לאתתא כי היכא דתנסיב בעל כרחה למאן דלא ניחא לה בגויה לא מהני ספיקא ע"כ, ואכתוב מקצת ראיותיו וז"ל והוי דינא כי הנך דאתיין מחמת טענה דכייפינן ליה

לאפוקה לאלתר הכא נמי כיון דספק קידושין הוא ובעיא קידושין אחריני וקאתי מחמת טענה דדלמא לא אקדשה ליה מעיקרא ולא ניחא לה השתא לאקדושי ליה אין לך טענה גדולה מזו דאין האשה נקנית אלא מדעתה וכי תימא דילמא שאני הנך דאתיין בטענת וודאי, הא בהדיא אמרינן בבאה מחמת טענה בסוף הבא על יבמתו דמיירי במי ששהתה תחת בעלה עשר שנים ולא ילדה וקבעי למיפק מיניה כי היכי דתנסיב לאחריני.

סימן קעא

פלוני בר פלוני נפטר לבית עולמו והניח חיים לכל ישראל והניח אשה וילדיה והנה היורשים תובעים ירושת זקינם ועתה קרובי היתומים אומרים ומבקשים ללומדים שיורו להם אחרי שידוע לכל הקהל ולכל בני המלכות מכירי אביהם שהם יורשי זקנת אביהם אם יש להם להחזיקם בחלקם המגיע להם מה שמוחזק בו ביד אביהם הבית והספרים ואחרי שידוע לכל בני המדינה שלא הוחזקה יד דוד אביהם מעולם לקנות לא בית ולא ספרים אלא הכל היה נקרא על שם זקנתם ועתה יורו רבותינו כדכתיב לעיל או אם יש למנות להם אפטרופא לחובת היתומים לטעון עכשיו בעוד דוד אביהם מוחזק בנכסיהם הן במקרקעי הן במטלטלי, ואם נראה לרבותנו להעמיד להם אפטרופא עכשיו שלא ידחו אותם למצוא אפטרופוס על פי רחוקים, וגם יורו רבותינו אחרי שדוד אביהם גדול והיתומים קטנים ודוד אביהן משיב אין אני צריך להשיב לכם כלום כל זמן שלא ימנו לכם אפטרופוס לזכות או לחובה אבל אין ממש בדבריך כי אין בידי כלום לא מנכסי אמי ולא מנכסי יתומים, אדרבה ליתומים יש בידם מנכסי אמי קרקעות ומטלטלין ולכשימנו להם אפטרופוס אשיב להם לכל אשר יתבעו אותי ואטענן עליהם ותודיענו על פי מי יש למנות להם אפטרופא, ועוד תורנו אם נראה לכם שאני יכול לעכב שלא ימנו להם אפטרופוס אלא על פי הגדולים ושלא יהיו נוגעים בדבר הממונים לקרובי היתומים אומרי' איך תאמר שיש משלו ביד היתומים והם קטני קטנים ועוד אומר את מי שיודעים שטוב להם בין קרוב בין רחוק שיהפוך בזכותם כל הצורך אותו יקחו לאפטרופא אם הוא הדין ודוד אביהם משיב אמת הוא כי אין ליתומים אמנם קרוביהם מחזיקים בנכסים לצורך היתומים, הן אני בלא הייתי חסר לב ופתי, ולחם ושמלה אין בביתי ולולי שה"ר חכים אל שמ"ו הרב ר' יונתן נוגע בדבר לא הייתי פוצה פה ומצפצף לדון בעירו ואפילו כאן אי לא נקיטנא רשותא מיניה והרמנא דמורי הרב אמינא שאפילו אם ר' נהוראי החזיק בבית בחיי אמו דמפקינן ליה מן הבית כיון דאית ליה לקטן חזקת זקינתו בזה הבית דהאי קטן שלו הוא תובע כדרבי אבין ריש הגוזל בתרא בעובדא דר' ירמיה ופסק

אבא מרי זצ"ל בשם רבינו חננאל זצ"ל כוותיה ודלא כר' אבוהו ורבינו שמשון זצ"ל כתב שם דאפילו היה ר' ירמיה בתוך הבית ובחזקתו היה עומד דמפקינן ליה מיניה ה"נ כיון שיש לקטן זה בזה הבית חזקת זקינתו מפקינן לר' נהוראי מהאי בית ולכשיגדיל הקטן זה יביא עדיו וידון עמו ולא מוקמינן ליה השתא אפטרופא לטעון והספרים נ"ל אי לא שוינוה ראה מגו דיכול לומר אינ' בידי כלל ובשבועה אי טעני ליה טענת ברי אם היתומים אינם אצלו ולא טרח קמייהו ולא הוי מאותם הנשבעין בטענת שמא לומר לקוחים הם בידי ובשבועה אבל אי לא טעני ליה ברי נאמן ואפילו שבועת היסת לא בעי וכן כתב ר"י זצ"ל בתשובתו והיא כתובה באור זרוע בפ' המקבל בשמעתתא דהמכיר כליו וספריו ביד אחר אבל אי שויה ראה כדפר"י זצ"ל בסוף אותה תשובה עצמה אפילו אין עדים רואין אותו בידו בשעת תביעה בב"ד אם בפעם אחרת ראו אותו אצלו בעדים וטען מה טיבו אצלך וטען אתה מכרתו לי או טענה אחרת כיוצא בה שראוי לעכבו ואין ראוי להחזירו לפי אותה טענה דחשיב ראה ואין לו מיגו שיכול לומר החזרתיו לך אז נראה לומר דאין נאמן לומר לקוח בידי ודאי אם היה אדם אחד שלא היה רגיל להשאיל לו היה נאמן ולא מפקינן ליה מיניה אע"ג דשויה ראה כיון שנמסר לו שלא בעדים דדוקא אומן אין לו חזקה אבל אחר יש לו חזקה כה"ג כפרשב"ם זצ"ל דפירש דאפילו המפקיד אצלו דנאמן לומר לקוח אבל זה ר' נהוראי הוי בו שחלק ולא היה כלל משתדל בנכסי אמו והיה לו חזקה בדברים שאין עשוים להשאיל ולהשכיר כספרים העשוין להשאיל ולהשכיר כדברי ר"ת ז"ל וכן דן ר"י זצ"ל כדבריו אין לו חזקה ומפקינן להו מיניה, ומסברא נראה דבנדון זה אפילו רש"י ז"ל יודה, ושלום כחשק העלוב חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן קעב

א **ראובן** ושמעון שכרו בית בשותפות וחזרו והשכירו חדר אחד בבית לוי והחדר של לוי עומד למטה סמוך לשער בכניסתו ועתה טוענים ראובן ושמעון על לוי שעושה להם היזק כי כל גוי הבא ללות ברבית פוגע בו בתחלת כניסתו ולוה הימנו ולא יניח שום גוי לעלות אצלם עד בלתי השאיר לו שריד, ולכן הם רוצים שישב אצלם למעלה ולוי משיב אני השכרתי חדר זה לדור בו כאשר דרתי בו עד הנה וראובן ידע שכך דרכי לישב בחדרי ולישא וליתן בתוכו כי הוא היה תחלה בזה הבית ושכרתי חדר זה ממנו תחלה ולדעת כך שכרתיו גם עתה וגם שמעון שנשתתף עם ראובן שתק עתה ואם היה מוחה בו בתחלת הזמן הייתי שוכר חדר במקום אחר.

ב **תשובה** נראה דלא מצי מעכבי עליה מלישא וליתן בחדרו דשכירות הוי כמכר וחשוב כאלו מכרו לו זה החדר זו השנה כאשר הוכיחו התו' פ' איזהו נשך (ע"ג ב' ד"ה השתא) ופ' אעפ"י (נ"ט ב' ד"ה שדה) דאין אדם יכול להקדיש ולמכור מה שמושכר ביד אחרים, ומעתה אינם יכולים לומר לא השכרנו לך חדר זה לישא וליתן בתוכו דאין קנין למחצה כמו שכתב רבינו שמשון זצ"ל פ"ק דב"ב (ו' א') גבי אחזיק להורדי אחזיק לכשורי ואע"פ שלא הקנו לו כאן בחליפין, הרי קנאו בכסף ובנעל בפניו דלא בעי למימר ליה לך חזק וקני ואעפ"י שעתה באים לידי הפסד אינם יכולים לומר אדעתא דהכי לא מכרנו לך חדר זה כדמוכח פ' לא יחפור (כ"ג א') גבי תאלי דרב יוסף דאם היה חזקה לנזקין לא היה יכול לגרשם משם אעפ"י שבא לידי הפסד בקלקול הפירות. חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה, אבל אם אין רוצה לישב בחדרו אלא במקום המיוחד לכולם, אז ודאי יכולים לעכב עליו כר' יוחנן פ' ח"ה דאמר בכל שותפין מעכבים זה על זה חוץ מן הכניסה, סליק.

סימן קעג

כל הספיחים אסורים חוץ מספיחי כרוב (פסחים נ"א ב') פי' בקונטריס אסורים אחר הביעור, וכרוב אין לו ביעור ששרשו קיים כל החורף ואינו כלה לחיה שבשדה והקשה ר"י א"כ למה לי קרא דלא נאסוף תיפוק ליה מולבהמתך ושמא מה שפי' הקונ' לאחר הביעור דספחים כי ספיחים הגדלים בשביעית מתבואה שנקצרה בששית וחבטו מהם ונפלו לתוך השדה וחזרו וצמחו בשביעית ומחמת שאין תבואות בשדות שלא נזרעו ממהרים הספיחים לכלות לחיה שבשדה וביעורם בשביעית ולא נפקא לן מקרא דולבהמתך דההוא קרא איירי בשמינית אלא מולא נאסוף שפירושו לא נאסוף לקיים לבערם בשביעית כשכלה לחיה שבשדה ומשמע לרבי עקיבא דקאי לא נאסוף על לא נזרע מידי דבר זריעה דהיינו ספחים ולרבנן קאי לא נאסוף על תבואת הכרם וכיוצא בו ומה שאינו גוזר כי אם בספיחי כרוב ולא בלוף שוטה והנדנה דהנהו לא דמו לזרעים, ומאי דפריך פ"ק דמנחות (ה' ב') אמנחת העומר שכן מתרת חדש ומשני בשביעית כר' עקיבא דאמר ספחים אסורים כי בפסח של שביעית כבר כלו כל ספחיה שכבר עבר זמן ביעורם והוצרך לבערן ולהפקירן ומחמת מיעוטן כבר נאכלו ובזה יתיישב פי' הקונטריס.

סימן קעד

ישמח מורי וגאוני, קדוש ישראל יתן לאל ידי להעתיק ולהתבונן בתשובת רבינו יצחק ב"ר שמואל, כתב שאילת אחי אינו עכשיו בידי אבל נ"ל ששאל על יהודי אחד ששלח יין לחברו על ידי גוי וכשהיה שולח היין מן הגגית שדורכין בה היה שולח בתערובות יין וענבים וחרצנים וזגים ושאל אם נחשב המשכה עשיית המעיין וא"ת שתחשב המשכה קשה לו אם כן גם בלא עשיית המעיין בפוס (צ"ל בפינוי) הענבים והחרצנים והזגין תהא תחיבת רגלו בדריכתו חשובם המשכה כי אי אפשר בתחיבת רגלו בלא מעיין במקום הרגל. והנני משיב לו כי מתחיבת הרגל אין שום ראיה כי לשם אין מתכוין לשם המשכה כלל אבל מנוטל בידו ונותן לתוך התפוח יש לדקדק שאין זו המשכה כי כל הנטלים והנתנין לתפוח זהו כעין עשיית מעיין שהזכרתי וזה כמה שנים שהוקשה בעיני מה שמשמע מפי' רש"י והר"ר יהודה ב"ר נתן תלמידו שהיה חושבה רש"י המשכה כי פי' התחיל לימשך נוהגת עשויה מדרון משעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון שנתפנה מן הענבים קרוי יין ופי' בגת פקוקה ומלאה פקוקה שלא יצא ממנה יין ומלאה שעומדת על מילואה שלא נמשך היין אפילו בתוכה אלא במקום שנסחט עומד וגם הריב"ן פי' בענין זה לפני רבינו שיחיה והילך לשונו ופסק שלו, הלכה כמשנה אחרונה כרב הונא (ע"ז נ"ה ב') דיין כיון שהתחיל לימשך עושה יין נסך ואם גת פקוקה ומלאה היא כגון אנו שדורכין בגיגית ואין כאן המשכה נראה לומר שאין נעשה יין נסך אבל תולה להחמיר ממנהג שבידינו ואין רוצה לומר לא איסור ולא היתר ואם מפנין החרצנים שבגיגית אילך ואילך כדי שיכנס היין באמצעית כדי לשלותו נראה לר' דאין המשכה גדולה מזו ועושה יין נסך עכ"ל ותימה כי כל הנוטל בידו ונותן לתפוח עושה גומא בתוך הדריכה להיות היין מונח בה בלא ענבים ומשמע שכעין זה מתיר רב הונא כל זמן שלא התחיל לימשך וא"כ איני חושב דבר זה המשכה, ושמא הם יעמידו המשנה בעשיית גומא בפינוי האשכלות וענבים אבל כשמפנה הגת גם בשולי הגומא החרצנים ואין נשאר שם בשולי הגת אלא יין ועל אותו מנהג אומר שנהגו להחמיר ולכך לא רצה לומר רבינו בדבר לא איסור ולא היתר, גם על זה נפלאתי כי לא ראיתי ולא שמעתי שום אדם שהיה מחמיר חומרא זו ורבינו יעקב מ"כ היה אומר דר"ח לא גריס ומלואה ולגירסתו לא מצינו כלל איסור אלא בהמשכה לבור ולא בהמשכה לגת עצמה ועוד היה רבינו יעקב אומר דאפילו גרסינן ומלואה הכי להוי פירושא בגת פקוקה שאינה עכשיו אפילו מתחלת לימשך ומלואה שעדיין לא המשיכו הימנה בשום פעם כי אעפ"י שהצריך פקוקה ואוסר שאינו פקוקה שנמשכת עכשיו עדיין היינו סבורים להתיר אותה שהמשיכו הימנה

כבר ופקוקה כיון שאינה נמשכת אם לא היה אומר ומלואה ואם היה אומר ומלואה ולא היה אומר פקוקה הייתי מתיר מיד כשמתחיל היין לצאת דאכתי מלאה חשיבי, להכי אצטריך תרווייהו למימר פקוקה ומלאה וכדברי רבינו יעקב שלא היה אוסר אלא בהמשכה חוץ לגת, ראיתי נוהגים במדינה הזאת כל הימים בחיי רבינו וגם עכשיו ואין נוהגים ליזהר ממגע גוי עד שנותנים הגרגותני בתוך הטמא לסנן אעפ"י שמפנין לכאן ולכאן קודם נתינת הגרגותני, וגם כשנוטלים משם מלא כוס או קנקן בתערובת יין וענבים אין חושבין אותו המשכה אבל אם היו נוטלים משם יין הרבה ורוצים ליטול מלא חבית או מלא גיגית בתערובת ענבים ואין חפיצים לסננן אלא להשהותו בחבית נראה שבהמשכה זו יש לו לעשות יין נסך אבל אם ממלא גיגית לפי שעה מן היין שבגת כגון זה שהגוי דורך ונותן בלא סינון לכלי אחר כדי שלא יצטרך ישראל לטרוח רק בסינון שיסנן באחרונה את הכלי והיינו יכולים להחמיר בו אפילו בדיעבד יותר מבמלא ממנו כוס או קנקן שהוא דבר מועט ואין נראה כל כך בתחלת המשכה שהרי לא יעשה שאר המשכה מן הגת בלא סינון כמו שעשה בזה הכוס גם מנהג לא ידעתי בזה מ"מ לא אעניש בלא ראיה את המיקל בדיעבד להתיר במקום הפסדא ושעת הדחק והמחמיר ליזהר בתחלה תבא עליו ברכה וגם בלא כוס וקנקן בתערובת מועט אי נמי שנוהגים הכל היתר היה נראה בעיני לאסור והלואי שהיו נוהגין להחמיר בדבר לאסור בהמשכה בתערובת מועט בלא גרגותני כי כשהתחיל לימשך דרב הונא משמע שמיד כשהיה נמשך ויוצא מן הגת נעשה יין נסך קודם שהגיע לגרגותני שעל פי הבור ומנין לנו שהיה מסתנן כלל ביציאתו מן הגת קודם שיגיע לגרגותני אבל אין בידי לאסור אחר שנוהגים כולם להיתר מימי רבותינו נוחי נפש וכמו שנוהגים בשלהם נוהגים גם בשלי כשקונין לי יין, וצורנו יצילנו מכל מכשול חטא ועונש וידריכנו בנתיב מצותיו לקיימם במאמרם אבל נתינת גרגותני לסנן חושבין המשכה, אמנם כשיש גיגית גדולה רחבה וענבים והחרצנים והזגין משתקעין למטה והיין נקי מרובה למעלה מהם ורגילין לטלו בלא נתינת גרגותני אותה נטילה ודאי נחשבת המשכה כשנוטלים היין משם להריק לכלי אחר להפרידו משם ואע"פ שנוהגים כאן להקל כאשר כתבתי ולוקחין גתות בעוטות שלא בדריכת הרגלים אלא כשבוצרים הגוים בכרם נותנין העצים והמקלות על הענבים בתוך הגיגות הקטנות כדי שיכנסו בהם ענבים הרבה וגם יהא נוח יותר לדרוך אבל בזה נזהרים היטב שאין דורכים ברגלים על ידי גוי וכבר היו בני אדם מסביבות עיר מיץ שהלכו לארץ אשכנז והיו דורכים גתותיהם על ידי גוים וקבלו בני המלכות שביניהם לרבינו יעקב וכעס ביותר על המקילין המקלקלין מנהג קדושים וכשרים ואמר לנדותם אם לא ישמעו שלא לעשות

עוד ואולם מתוך הלכה לא שמעתי שמיחה בידם כיון שלא היו מקילין בנתינת גרגותני לתוך הדריכה כי גם במדינה מעשים בכל יום שאין נזהרים ממגע גוי קוד' המשכה של נתינת גרגותני אך דבר מגונה ומכוער ביותר אם ידרוך גוי יין של ישראל כי פעמים שימשך ולאו אדעתיה ויתנסך אחר המשכה ע"י גוי שדורך וגם כל הרואים אותו דורך לא ידעו כי קודם המשכה דוקא דורכים על ידו ויעשו גם הם כן אחר המשכה אבל בבעיטת עצים ומחלות שאמרתי לא יבא לידי קלקול כי אין רגילות כל כך להמשיך עד אחר דריכה, ואני הייתי מוסיף על דברי רבינו כי שמא גם מתוך הלכה יש לאסור לכתחילה ולומר שכשאסרו במשנה אחרונה לדרוך עם הנכרי בגת משום דרב הונא קודם המשכה אסרו לכתחלה גזירה אטו אחר המשכה מדקתני אין דורכין ולא מפליג ואע"ג דלא גזרו בדורך עם הנכרי דצייר לידיה אטו לא צייר וזה ימים רבים ששמעתי מפי הרב ר' יוסף ב"ר משה מטרוש על המנהג שנוהגים עכשיו שלוקחים גתות בעוטות בעצים ובמקלות כמו שמביאים אותם מן הכרם וגם פעמים שיש יין הרבה על גבי ענבים הרבה בגיגית הגדולה שדורכים בה וכשהולכים היהודים לקנות יין ודומה להם שלא נגע בהם הגוי אין חוששין שמא המשיך כבר מן היין, אעפ"י שהיה אפשר שהיה ממשיך ונוטל ממנו על ידי גרגותני ולא היה ניכר כי היה חושש משום דגרס בירושלמי על מתניתן דלוקחין גת בעוטה והוא שלא העלים ישראל עיניו יש לחוש שמא המשיך וכשנאמרו לי הדברים לא היה לי ירושלמי דע"ז בידי ותמהתי האיך אפשר שתחוש המשנה בהעלמת עין שמא המשיכו גוי הא אפילו התחיל לימשך אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור כפי משנתינו דפ' ר' ישמעאל שהיא משנה ראשונה ואפילו ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר, ואמנם אם היה כן בירושלמי על דרב הונא שהי' חושש שמא המשיכו גוי בהעלמת עין היה דומה לפרש ומלואה שידוע שלא התחיל עדיין לימשך ולאחר שבא ירושלמי לידי עיינתי בו וראיתי שכתוב בו הלכה לוקחין גת בעוטה מן הנכרי אע"פ וכו' וכן תני ר' חייא רביה והוא שלא העלים ישראל עיניו ממנו ועוד כתוב שם אבל דורכין עם הנכרי ומסייעין אותו ולא יתעלם מעיניהם נתעלם מעיניהם נעשה יין נסך ועל כן היה דומה קצת להחמיר שלא ליקח גת בעוטה מן הנכרי היכא דהעלים עיניו מיניה דחייש' להמשכה ומי שאוסר בירושלמי שהוא מסודר על המשנה נראה שאינו סובר כמו המשנה אלא כר' הונא כי לפי המשנה אין לחוש להמשכה אי נמי סובר כמו המשנה אלא שחושש לחזרת גרגותני לגת מיהו בהדיא קתני עד שיתעלם מעיניהם נעשה יין נסך משמע דבמגע גוי קאמר דנעשה יין נסך כרב הונא ואי קאי אמתניתן אז יהא פירוש ההוא יין נסך דמתניתן דקתני אין נעשה יין נסך עד שירד לבור ואם הוא כן שסוברת אותה ברייתא כרב הונא

ואפילו הכי מתיר לדרוך לכתחלה קודם שהתחיל לימשך בלא צייר לידיה א"כ בטלו דברי שכתבתי למעלה שהייתי מוסיף על דברי רבינו לאסור מתוך הלכה לכתחלה מה שאסר מתוך המנהג ואע"פ שהיה דומה לחוש להחמיר כאשר כתבתי מחמת הירושה יש לסמוך על מנהג רבותינו להתיר אותם ענבים מעוכות כמו שמביאים אותם מן הכרם בלא יהודי כי יש לומר שלא אסר הירושלמי אלא בגת שרגילות להמשיך ממנה אבל מאותם אין רגילות להמשיך אלא באקראי וכל כמה דלא חזינן לא חיישינן ואפילו בגיגיות גדולות שדורכין בהם וחשיבי כגת אין לנו להעניש למקילים ליקח מן הגוים ואינם חוששין שמא המשיכו הגוי כיון שדומה להם שלא המשיך, ואעפ"י שהיה יכול להמשיך קצת שלא היה ניכר והמחמיר תבא עליו ברכה והמקל לסמוך על מנהג הנהוג מימות רבותינו לא הפסיד ומכאן ואילך יהא כל אדם זהיר שלא לפרוץ גדר ומנהג אבות, ולא ידרוך עוד יין על ידי גוי ואם ישנה עוד ראוי לקנסו ולגזור על יינו משום יין נסך, ובני שיחיה אמר לי כי יש לפרש ההיא דירושלמי בגת שהתחיל לימשך ובצייר לידי דנכרי כעין פירוש שאני מפרש במילתיה דינוקא דשית שנין וה"פ דורכין עם הגוי בגת ביין של נכרי אפילו אחר שהתחיל לימשך דניסך דרגל לא שמיה ניסוך לאסור בהנאה ומותר לישראל לדרוך באותה דריכה עם הנכרי ואפילו בשכר לפי שמותר בהנאה, עד שיתעלם מעיניהם נעשה יין נסך כי יש לחוש שמא שהה עד שהכניס ידיו מקושרות ושכשך אבל בלא צייר לידיה אפילו בשעה שאינו מעלים עיניו אין התיר לכתחילה דלמא מהדר ישראל אפיה ומנסך ולאו אדעתיה אי נמי בצייר לידיה לא מתסיר בהעלמת עיניו אבל בלא צייר לידיה חיישינן בהעלמת עין אבל בלא העלמה לא חיישינן לדידיה אע"ג דלא צייר לידיה וחולק על תלמוד שלנו שאינו מוצא היתר אלא בצייר לידיה, ולפי פירוש זה יוכלו דברי שהוספתי על דברי רבינו להתקיים וגם לא יקשה הירושלמי על המנהג שאין חושש שמא המשיך דירושלמי נמי לא חייש להכי אלא בהתחיל להמשך וחייש לשכשוך ושלום יצחק ב"ר שמואל.

סימן קעה

על התלמוד שהורה שלא להלוות על בגדי כומרים שבהם מזמרים לפני ע"ז ואומרים שהם משמשי ע"ז כשם שתקרובת ע"ז אמרינן כעין פנים כך לענין משמשי' אמרינן כעין פנים להבדיל בין טומאה לטהרה מה בגדי כהונה קדש אף בגדי כהונה משמשים הוו אבל לענין איסורייהו נאמר לקמן. והורה שלא לישא וליתן באידיהן של גוים יום אידם בלבד כדשמואל (ע"ז ז' ב') אמנם כי כן מפורש במס' ע"ז אבל רוב ישראל נהגו לישא

וליתן באידיהן של גוים ואין לנו לאסור עליהם מוטב שיהיו שוגגים ואל יהו מזידים לפי שפרנסתם תלויה בסחורתם, ורוב ימות השנה יום אידם הם אותם ששנינו אלו ימי אידיהם או ימי לידה או ימי מיתה ונמצאו אסורים רוב ימות השנה מלישא וליתן עמהם ונמצא שבסתם כולהו עוברים ונושאים ונותנים במזיד. ואם יש שמקשה דא"ר יוחנן נהגו העם בחרובי כר' נחמיה, איתביה רשב"ל ור' יוחנן בנות שוח וכו' עד משום דאמר להו במקום איסור וכו' אלמא כיון דאסור אף ע"ג דנהגו אית לן למיסר ולא דמי הא מילתא למעשר דחרובין דאין להם הפסד בדבר ולא אתי למיעבד דאמרי מה לי לעשר לשעבר מה לי לעשר להבא אבל הכא כיון דפרנסתו כלה, אתא למיעבד, אלא איכא לדמוי להא מילתא להא דאמר ליה רבה בר חנן לאביי (ביצה ל"א) אין מטפחין ואין מספידין ואין מרקדין בי"ט והא קחזינן דקא עבדי הכי ולא אמרינן ולא מידי אמר ליה ולטעמיך הא דאמר רב וכו' אלא הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין לא שנא דאורייתא לא שנא דרבנן דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא וכו' ועוד אין לנו לאסור עליהם שבשעת הדחק יש לנו לסמוך על ר' יוחנן דתנן (חולין י"ג ב') שחיטת נכרי נבלה ומקשינן וניחוש דילמא מין הוא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין מינין באומות והא קא חזינן דאיכא אימא אין רוב אומות מינין סבר לה כי הא דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן גוים שבחוץ לארץ לאו עובדי אע"ז הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם ואנן בח"ל אנן וכיון דאין עובדם ע"ז אין לנו לאסור שלא לישא וליתן עמהם ביום אידם וכן משמשי ע"ז אין לנו לאוסרם שמשום ע"ז אין אסורים עד שיעבדו שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים בכלים שנשתמשו לע"ז הכתוב מדבר יכול עשאום ולא גמרום גמרום ולא הביאום, הביאום ולא נשתמשו בהם יכול יהו אסורין ת"ל אשר אבדו שם הגוים, וכיון שגוים שבחוצה לארץ אינם עובדי ע"ז אע"פ שעובדים אינה נחשבת ע"ז וודאי ע"ז עצמה אסורה ע"ז של נכרי אסורה בין נעבדת בין שאינה נעבדת.

סימן קעו

פעם אחת הגביה העגלן ביינו של ארכובות העגלה שקורין לימונש כדי להוציא סוסו מתחת המשוי ובאותה שעה היה היין מקלח מחבית לגיגית כדרך שמפרקין יין מעל העגלה ולא סייע יהודי עמו להגביה הארכובות ואמר ר' כחו שלא בכוונה לא גזרו והוא מותר בין כלי שעירה ממנו דבכחו שלא בכוונה לא גזרו ביה רבנן כלל וכלל דלא נתכוין להריק אלא לפרק הסוס מן המשוי שעל גבו ולא דמי להא דאמר גוי אדנא וישראל אכובא חמרא אסיר דהתם בכוונה הוא, ואפילו נתכוין לשם יין שיקלח יפה זה היה מעשה

ואמרו ביינו של אחר כחוש הוא והוי כגוי אדנא דכוליה חמרא דנפיק מכח גוי קאתי ונתן ר' חילוק בין מה שקלחה החבית על ידי הגבהת הגוי בין המותר שנשתייר בחבית שבחוץ אסור שבפנים מותר ומצא ר' סייג לדבריו גוי המערה מחבית לבור, קילוח היורד משפת החבית לבור אסור והוינן בה דגו חביתא נמי ליתסר תרגומא כח גוי דרבנן הוא דאסור ההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן ההוא דגואי לא גזרו ביה רבנן והא דאמר רב הונא נצוק חבור לענין יין נסך במערה יין כשר לתוך יין נסך שהקילוח מחבר הכשר והנסך כאחד אבל גבי כח גוי בעלמא קיימא לן כרב ששת דליכא מאן דפליג עליה, ואם שפך הגוי מן הכלי אפילו בכוונה מה שנשאר בכלי מותר בשתיה ואם שלא בכוונה שפכו אף השפוך מותר, קטופי קטיף מפסיק ראש העליון של ניצוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי הגוי ואם נגע מקמי דליפסוק ראש העליון תו לא מהני ליה קיטוף דאי אסר ליה בניצוק וסבירא ליה דניצוק חיבור מ"ר נ"ל שקצת טעות סופר יש בתשובה זו, הכי אמר רב יהודאי גאון הנשבע בארון שיש בו ספר תורה כנשבע בספר תורה עצמה, בנרתק שיש בו תפילין כנשבע, בתפילין עצמן, בתיבה שיש בה ספרים כספרים עצמן דמי ובלבד שיגע בהן בשעת השבועה ותיק הספר כיוצא בו בין לשבועה בין להציל מפני הדליקה בשבת דתנן מצילין תיק הספר עם הספר וכו' הלכך ראוי לו לקיים שבועתו.

סימן קעז

גוי מלג תרנגולים בלא ראיית ישראל ואין נוצה נמצאת בכלי שני מ"מ יש ספיקא אם אחר שמלג בכלי ראשון עירה הכל לכלי שני אך הגוי יודע עניין יהודים ומליגתם. תשובה, אני רגיל לדקדק מתחלת שחיטת חולין (ג' א') שמתיר רבא יוצא ונכנס לכתחלה גבי שחיטת כותי אעפ"י שיש בו חזקה שלא נשחטה כ"ש במליגה דאיכא חזקת היתר שהרי כבר נשחטה ומותר לאכול כמו שהוא בלא מליחה וצלייה אם ישראל יוצא ונכנס, שיש לו להיות מותר ליתן לגוי למלוג, מאחר שהוא יודע שיאסר במלוגה בכלי ראשון או בעירוי החמין על התרנגולת מכלי ראשון הואיל שכבר הורגל בבית יהודים כ"ש דאי עבד כי הכא שיש לו להיות מותר וכ"ש שהיהודים בבית אבל לא זכר לומר ליהודים לעיין בעוד שהיה בכלי מיהו נראה שיש לתלות בשכחה ועוד כאן שהיהודים היו בבית היה סבור הגוי שנותנים לב על הדבר ולכך לא אמר להם לעיין זהו לפי שסבור שיחשדוהו ביותר אבל זה נ"ל פשוט אם אדם אומר לגוי ולא תחוש עוד לומר לעיין שמותר לכתחלה ביוצא ונכנס וכשר ואפילו בהדחת בשר שהוא בחזקת שלא הודח יש להתיר בענין זה ומכל מקום האפרוחים האלו אל תאסור מספק ואפילו היה הספק קרוב לאיסור כמו להיתר

כ"ש שיש כאן ספק קרוב להיתר יותר כי מה לו לגוי להכניס עצמו לקלקול שמא ירגישו ויצטרך לשלם ולא עשה אלא מחמת שכחה התחיל לעשות מלאכתן שלא אמר להם ועורכי הדברים מוכיחים שהנוצה והמים בכלי שני ואפילו אם יש סברא לומר שמלג בכלי ראשון כדרך הגוים ונזכר ועירה בכלי שני והשתא הוי ספק קרוב לאיסור כמו להיתר לומר בחזקת היתר עומדות כיון שנשחטו ועוד לא אפשר שלא נמצאת מעט נוצה בכלי ראשון מכל הטעמים האפרוחים מותרים ושלום יצחק ב"ר שמואל זלה"ה.

סימן קעח

על בשר שנפל בציר הבשר אסור והשאר מותר כך קבלתי ולא ידעתי טעמא מאי, דאם לא גמרה פליטתה מאי טעמא לא אמרינן כבולעו כך פולטו לעולם וכבר שאלתי זה לרבינו ולא השיבני ואעפ"כ נראה בעיני ולא אמרי' כבולעו כך פולטו אלא במקום שבשעת פליטתו נופל לארץ אבל כשהוא נופל כולו בתוך הציר לא ואם גמרה כל פליטתה מציר ואחר כך נפלה לתוך הציר לפי שעה שלא נשרת שם יום או לילה אין בידי לאסור רק כדי קליפה, יצחק ב"ר אברהם תנצב"ה.

סימן קעט

א **יהודי** היושב תחת השר ותפשו שרוצה ממנו ערבות שלא יברח או רוצה לתופסו ומ"מ כל מה שיש ליהודי השר מוחזק בו ובא אצל יהודי חברו ואומר לו תערבני בכך וכך נגד השר שלא אברח מארצו ואם אברח אני פורע לך כל ההפסד שיבא לך על ידי או קרוביו ואחיו אמרו לו תערב קרובנו נגד השר בכך וכך ואנו נהיה ערבים לך מכל מה שתפסיד על ידו אם יברח מן השר ונאות לו לערב וכתבו לו שטר ערבות, אנן חותמי מטה ערבים קבלנים אם יברח פלוני מקרקע השר שלו שנשלם לו כל ההפסד שיבא לו לערב שערבו על ידו ולא היה שם קנין באותו השטר ובאים לומר קרובי הנערב מן השר כיון שאין שם קנין זהו כמו ערב שלא בשעת מתן מעות ואין שם חיוב.

ב **ונראין** הדברים שהוא ערב בשעת מתן מעות כיון שהשר הוא מוחזק עתה בו ובכל מה שיש לו ועל ידי ערבות של זה מניחו ליכנס לנכסיו א"כ כשעת מתן מעות דמי, ומכח שהערב חייב לשר כמו כן אלו שערבים לו להחזיר הפסדו חייבין ואפילו אם לא תדמה לערב דבשעת מתן מעות מ"מ דינא דמלכותא כך הוא דאפילו בלא קנין גובה מן הערב וכמו שהשר מוציא מן הערב בלא קנין שכך דיניהם, כמו כן זה הערב יוציא הפסדו מן הקרובים שערבו כנגדו ולא יוכלו לומר לא היה שם קנין כיון שעיקר ערבות בא מכח

שאין שם קנין ולא עוד לא יהא אלא דינא דגרמי שזה בורח וגורם לזה להפסיד ויודע היטב שהשר יכריחנו ויגבה ממנו הערבות הכל והרי הוא כמו ערב דב"ד שאין צריך קנין ואין נראה לחלק בין הבורח שודאי חייב לשלם הפסד של ערב, ובין קרוביו של בורח שנכנסו בערבות לערב זה שהרי גם הם חייבין מדינא דגרמי שעל ידו נכנס הערב בערבות נגד השר וכשבורח הנערב גורם הפסד לערב כי אלמלא ערבות של קרובי הבורח לא היה נכנס לערבות נגד השר וכ"ש אם אותם הקרובים הערבים סייעוהו לבורח ועל ידיהם ועל עצתם ברח, וכל זה הענין דין מסור לחייבו בהפסדו של נמסר, וכ"ש כאן שזה עשה טובה שלא יתפסנו ולא יגזול כל מה שיש לו ושם נפשו וממונו תחתיו ועל ידו נצול אין לך שעבוד גדול מזה ובוודאי שעבד נפשיה, ועוד לא גרע ממוכר קרקע לגוי במצר חברו דמשמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסיה דאתיא ליה מחמתיה ועוד דמזקנים אתבונן דרבינו יעקב עשה תקנה אחת באגרת המתחלת מי משלנו אל מלך ישראל וכתב על כל בן ברית איש ואשה גזרנו באלה אשר יתערב נגד השרים היושבים תחת שלטון משיקוע שום אדם ואם ח"ו יעבור על גזירתנו גזרנו על המתערב שלא יפפצצו ועל כל בני ברית גזרנו שלא להושיב ב"ד על ככה, אך על היהודים היושבים תחת השלטון לא גזרנו שלא לערבם, ומשם אני למד שצריך לפצות כל המתערב עבור חבירו ובא לו הפסד על ידי הערבות בדיניהם שמקבל בדבורו נגד השר והם אינם יודעים ואינם חוששין לשום קנין, עוד אומר אדם גדול שיושבי קפוניא אומר' שיש חרם לפצות הערב שבא לו הפסד מערבתו ושמע כן מיושבי שלייזר והעוזר יהיה לנו לעזר. תשובה זו שסיימתי העתקתי מתשובה שנעתקה מכתיבת יד של הרב ר' משה תק"ו זצ"ל.

סימן קפ

עמודי שמים ירופפו ונאספו הרועים, ממושכנין בגדים וטלאים עניי הצאן מלהשקות ועל כי שגגת תלמוד פן לזדון יעלה אשיחה ואחוה אפי' בדברים שאין צריכין לפנים להצהיל פנים ולשמח לב עלב הנשאל בדין שמיטת כספים בזמן הזה דדינא על הדינים לפתוח פה לאלם, כלום פרוזבל היה לך ואבד כדמסיק פ' השולח (ל"ז ב') אמר רב יהודה אמר רב נחמן נאמן אדם לומר פרוזבל היה לי ואבד מאי טעמא כיון דתקינו רבנן פרוזבל לא שביק היתרה ואכל איסורא כי אתא לקמיה דרב אמר ליה כלום פרוזבל היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם הוא ומדמסיק טעמא משום דלא שביק היתרה ואכל איסורא ש"מ שאדם נאמן בלא שבועה ובזה הושוי כל יודעי דת ודין וכן פסק ר"ת בספר הישר שהוא נאמן בלא שבועה לומר פרוזבל היה לי ואבד ומטעם זה פסק רבינו מנחם וורדימס

שנאמן המלוה בלא שבועה לומר על יד גוי הלויתיך בהיתר רבית ולא מיד ליד דלא שביק וכו' כמו בשחיטת כותי דכשרה מטעם זה כשבודק סכינו ונותן לו ואם יעלה על לב איש לפלפל לפי שאין לנו עתה בי דינא דסורא הא ליתא דיפתח בדורו כשמואל בדורו וגם רגלים לדבר דהלכה כר' אליעזר בן יעקב דב"ד מכין ועונשין שלא כדין ואפילו בזמן הזה כדכת' הן לענוש והן לשרוש ועוד דרבנן דבי רב אשי מסרי מילי אהדדי ועוד דהלכה כרב נחמן בדיני דאמר אי איישר חילי אקיימינה ומסיק אע"ג דלא כתב פרוזבל כמאן דכתב דמי. כך מסקנא דשמיטת הלואה. אך בערבות אף בלא פרוזבל אין הלוה נשמט מן הערב דדמי להקפת חנות ושכר שכיר דאין שביעית משמטתו וטעמא לפי שנאמר שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו והנך לא הלווהו וכן תנן פ' בתרא דמסכת שביעית בכל הנך עד שיזקוף עליו במלוה אף כאן הערב לא הלווהו וכ"ש בערבות שכנגד הגוי שאין שביעית משמטתו כדמסיק פ' חזקת הבתים (ל"ה ב') הבא מחמת הגוי הרי הוא כגוי ולא קני אלא בכספא כך הבא מחמת הגוי כו' אין שביעית משמטתו וכ"ש בערבות כפרנית דלא שייך ביה טענת שמיטה כדתנן במסכת שביעית מלוה כפרנית אין שביעית משמטתו, דלא קרינן ביה לא יגוש ומטעם זה אם אדם מחויב לחברו שבועה אין שביעית משמטת השבועה ודלא כפרש"י דפירש וזה דבר השמיטה אפילו הדיבור משמט ופרש"י דבור זה חיוב שבועה ולא נהירא דלא שייך שבועה אלא על הכפירה לא משמטת כל שכן השבועה שעל הכפירה הלכך צריך לפרש אפילו דבור כלומר אם אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו כיון דבדיבור אמר משמט אני. והב"ה ממרומו, ישפות שלומו על דייני ישראל הדנין דין לאמיתו ויזהירו כזוהר הרקיע כאות הצעיר אביגדור ברבי יעקב זק"ן שמ"ר.

סימן קפא

והא דאמרו רבותינו הראשונים דכבד אם דבוק לעוף ונתבשל בו דאוסר כל העוף ואת כל שנתבשל עם העוף מפני שדם סמפונותיו יוצא ונבלע בעוף אשר דבוק בו וכיון שדם סימפונותיו אסור רואין כאלו הכבד כולו אסור וקים להו לראשונים שאין בעוף ששים בכבד לבטלו כדאמר נמי גבי כחל שלא לבשלו עם הבשר שהכחל היתר והחלב שבו אסור ואמרינן כי משערינן בכוליה כחל משערינן ולא במאי דנפק מיניה, ה"נ בכולהו כבד משערינן וכיון דאין בעוף ששים גנד הכבד נעשה עוף כולו חתיכה של איסור אבל אם אין הכבד שלם אלא חציו או פחות או יותר ויש בעוף כדי לבטלו בס' העוף מותר

וכל שנתבשל עמו וכ"ש אם הכבד תלוש ואפי' שלם הוא נאסר לבדו דקים להו דאין בכבד ס' לבטל הדם וכו'.

סימן קפב

השבתי על אחד שנשא אשת חמיו וכבר נתעברה הימנו, נראה שיוציא דכיון שהירושלמי (בתוס' יבמות כ"א א' ד"ה ומותר) אוסרה ואמרו רבותינו שדורות האחרונים גזרו עליה היא שניה גמורה ואפילו אם יש היכר שאינה חמותה כאשר כתבו בכתבם מה בכך והלא אם אמו שניה ואין לה הפסק ואסורה עד מאה דורות למעלה אע"ג דאיכא היכר טובא בין אמו לאם אם אם אמו אלא דלא נאסרה משום דהרואה סבור שהיא אמו אלא שאם תתיר אם אמו יתיר גם אמו אע"ג דכתי' להדיא איש אשר יקח את אשה ואת אמה יסברו שגם אשת חמיו שאינה אמה הכתוב קוראה אם משום שהיא בת בעלה כעין שמצינו בענה שהכתוב מינהו עם בני שעיר והוא בן צבעון משום שהיה בן אשתו ובתמר כתיב כי כן תלבשנה בנות המלך ואמרו רבותינו שלא היתה בת דוד ומקודם היתה אמה מעוברת הימנה מגוי וקורא אותה בנות המלך עבור שנתגדלה בביתו וכן יסברו הטועים שגם אשת חמיו קורא הכתוב אם אשתו אעפ"י שאינה בתה ממש, ואם תתיר זו יבא להתיר גם זו. ונראה שזהו טעם הירושלמי שאמר אשת חמיו לא ישא מפני מראית העין וא"ת תורה היא דוד נשא את רצפה בת איה ע"כ ומהיכא תיסק אדעתין שתאסר מן התורה שהוצרך להביא ראיה מן רצפה בת איה אלא מטעם שכתבתי. ונראה דמה שהזכיר הירושלמי מראית העין פי' אם יראו שתתיר אשת חמיו יתירו גם חמותו ואינו פירוש שיסברו שהיא חמותו כי אפילו אם יש הכירא טובא שאינה חמותו כגון שאשתו בת שלשים שנה ואשת חמיו אינה כ"א בת י"ב אע"פ כן אסורה, וכן משמע מדרצה לאוסרה מדאורייתא ואין זה כחורגה הגדילה בין האחין דפ' משוח מלחמה (מ"ג ב') דהתם לא אסר אלא גדילה אבל אינה גדילה בין האחין שריא ה"ה גדילה שניכר שאינה אחותו כגון שהיא יותר זקנה מאם האחין התם לא אסר לה אלא משום שיסברו שהיא אחותם ולזה מסיק התם דלא חיישינן אבל משום שמא יתיר ג"ז חיישו' והתם אין שייך לומר שיסברו שבת אשתו קורא הכתוב בתו ואם תתיר חורגה יבא להתיר אחותו אעפ"י שכתב להדיא בת אביך דכתב קרא אחרינא בת אשת אביך מולדת אביך וגם דורות הראשונים לא חשו לאוסרה מטעם שכתבתי לעיל, ורבותינו שהיו בדורות שאחריהם חשו לבד ואסרוה, וחורגה אפשר שלפי דבריהם תאסר ומ"מ כיון שלא מצינו להדיא שאסרוה אין לנו לאוסרה דאין למידין גזירות חכמים זו מזו כמו שהביאו התוס'

מן הירושלמי פרק קמא דשבת (י"ד א' תו' ד"ה תנא) וכיון שרבותינו גזרו על אשת חמיו מטעם שאמרנו הרי היא שניה ואין לה כתובה לא פירות ולא מזונות ולא בלאות. ופ' אעפ"י (ס' ב') פוסק רב נחמן בשם שמואל דהלכה כר' מאיר בגזירותיו ואסור לאדם שישהה את אשתו שעה אחת בלא כתובה והכא היא מרגלה ליה וקנסו אותה בכתובה ואפילו אם היה רוצה לכתוב לה לא שבקינן ליה כמו בשניה דברייתא ועוד דבר פשוט שאם היה אדם עובר על תקנת רבינו גרשם מאור הגולה זצ"ל והיה נושא שתי נשים שהינו כופין אותו להוציא כ"ש העובר על גזרת רבותינו חכמי התלמוד וע"כ נראה שיוציא. העלוב חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

סימן קפג

בפלוגתא דרבה ורב יוסף בשומר שפר"י זצ"ל דאין שומר אבידה פטור מפרוטה דרב יוסף כל זמן שהאבדה בביתו כי אם כשמתעסק בה לצורכו מדאמר תלמודא פ' אין בין המודר (ל"ג ב') פרוטה דרב יוסף לא שכיחא ואיני מבין דפלוגתייהו דר' אמי ורב אסי דפליגי התם אמתני' דהמודר הנאה מחברו מחזיר לו אבידתו חד אמר לא שנו אלא שנכסי מחזיר אסורין על בעל האבידה דדידיה קא מהדר ליה אבל נכסי בעל האבדה אסור אמחזיר לא דקא מתהני מפרוטה דרב יוסף וחד אמר אפילו נכסי בעל אבדה אסורה אמחזיר מחזיר דפרוטה דרב יוסף לא שכיחא התם ע"כ פליגי כשהמחזיר בשעה שמוצא האבידה מכיר את בעל האבדה ולאלתר יחזירנה לו ולהכי קאמר דבזמן מועט כזה לא שכיחא דאם אין המחזיר יודע בשעת מציאת האבדה של מי היא על כרחו יגביהנה וכשיכריז ויבא המודר ויתן סימנו ע"כ יחזירנה לו ולכך אפילו יפטר מפרוטה דרב יוסף כל זמן שהאבידה בביתו לא שכיחא התם כדפי' רש"י זצ"ל. פי' דהולכי לדבר מצוה פטורין מן הסוכה אפילו בשעת חנייתן וכתבו התוס' וז"ל, וכן משמע בגמ' דקאמר הולכי לדבר מצוה פטורין בין ביום ובין בלילה משמע אעפ"י שאין הולכים אלא ביום דאי בדאזלי ביממא ובליליא אפילו לדבר הרשות פטורים כדקתני בברייתא ועוד עובדא דרב חסדא ורבה בר רב הונא דגנו ארקתא דנהרא, ותימה אם יכולין לקיים שניהם אמאי פטורים דאטו אדם שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו ומזוזה בפתחו מי מיפטר בכך משאר מצות עכ"ל ושמא אין זה ראיה דפשיטא בשעה שאינו עוסק במצוה כלום אלא מקיימה שבכך לא יפטר מכל המצות ומילה תוכיח שכל ישראל יש עליהם מצות מילה ודוד אמר עליה מזמור כשנכנס לבית המרחץ וראה עצמו ערום מכל המצות ונזכר שהיתה מצות מילה בבשרו ואמר מזמור למנצח על השמינית, אלמא שזהו קיום מצות

תפילין שבראש וציצית שבבגדו ואעפ"כ חייבין בכל המצות, אבל כשהתחיל לעסוק במצוה ולא גמר עסקו כגון שהולך ללמוד תורה או לשמוע דרשה או להקביל פני רבו אפילו בשעת חנייתו ואפילו הגיע למקום שרוצה לילך והתחיל ללמוד כל זמן שלא גמר לימודו הוא פטור מכל המצות וכן משמע מלשון אבא מארי רבינו זצ"ל שכתב וז"ל והא דתניא כותבי ספרים תפילין ומזוזות ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת פטורים מק"ש ותפלה ומכל מצות האמורות בתורה דברי ר' יוסי הגלילי שהיה ר' יוסי הגלילי אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה היינו דוקא בשעת כתיבה ובשעת מכירה וקנייה אעפ"י שהיה יכול באותה שעה להושיט פרוטה לעני או לומר לו קח פרוטה זו פטור אעפ"י שהיה יכול לקיים את שניהם לזה אצטריך קרא אבל בשעה שהוא כותב תפילין ומזוזות שאינו יכול באותה שעה להתפלל או להניח מפני שמתבטל מכתיבה, להא לא אצטריך קרא דמסברא הוא פטור כיון שאינו יכול לקיים שניהם דאמאי יניח מצוה שעוסק בה ויעסוק במצוה אחרת וכן ר' חסדא ורבה בר רב הונא דהוו גנו ארקתא דנהרא אע"פ שהיו יכולים ללכת לסוכה משום דהואיל שהיו הולכים לדבר מצוה ועדיין לא הגיעו לשם הוי כמוליך בהמת אבדה להשקותה דפטירי מליתן פרוטה לעני עד שישקנה כך הם שבאו לשמוע הדרשה ולהקביל פני ריש גלותא פטורים מן הסוכה עד שישמעו הדרש' ויקבילו פני ריש גלותא אעפ"י שהיו יכולים ללכת לסוכה עכ"ל אבל התוס' כתבו דהכא נמי דהוו גנו ארקתא דנהרא דאיירי בכה"ג דאי מטרדי בקיום מצות סוכה הוו מטרדי ממצותן עכ"ל ועתה צריך ליתן טעם למה יניח מצות סוכה וילך לשמוע הדרשה ולמה לא ילך לישן בסוכה ולא ישמע הדרשה דהעוסק במצות סוכה פטור מלשמוע הדרשה ולהקביל פני רבו ואם היה כך שהתחילו לילך לשמוע הדרשה ולהקביל קודם החג שעדיין לא התחילו במצות סוכה הוי ניחא אבל כבר התחילו לקיים מצות סוכה מאיזה טעם יצאו מן הסוכה לקיים מצוה אחרת או נאמר כמו שיכול לצאת מן הסוכה לילך לדבר הרשות מתשבו כעין תדורו שכך פירשו התוס' וז"ל הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום כל זה נפקא מתשבו כעין תדורו שכשאדם הוא בביתו אינו נמנע מלצאת לדרך עכ"ל וכ"ש שמותר לצאת מן הסוכה מטעם זה ולילך לדבר מצוה ואחר שכבר התחיל לעסוק בדבר מצוה ולילך ללמוד או לשמוע דרשה הוא פטור מכל המצות עד שילמוד או ישמע הדרשה, ואפילו אם אינו ירא להפסיד מצותו אם ילך לקיים מצוה אחרת או יתן פרוטה לעני, כאשר כתב רבינו אבא מארי זצ"ל דאי כמו שכתבו התוס' שלכך הוו גנו ארקתא דנהר' דאי הוו טרידי בקיום מצות סוכה הוו מטרדי ממצותן א"כ אפילו לדבר הרשות נמי כגון

אם היו באים לקנות סחורה והיו יראים אי מטרדי בקיום מצות סוכה ילכו הסוחרים ויפסידו יפטרו מטעם תשבו כעין תדורו שבשביל כך היו ישינים חוץ לביתם אלא כאשר כתב רבינו אבא מארי ז"ל כן נראה וכפי זה בחורים ההולכים ללמוד תורה פטורים מכל המצות כל זמן שהם בבית רבם כרב חסדא ורבה בר רב הונא שהיו פטורים כל זמן שלא שמעו הדרשה ומ"מ אם ירצו לברך על הציצית ועל התפילין יכולין, מידי דהוו אנשים שפסק ר"ת זצ"ל שהנשים יכולות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא ולהכי יוכלו להוציא בתקיעת שופר את החייבים ולא אמרינן דלא אתי הפטור אפילו מדרבנן ויוציא את החיוב דכל ישראל עריבים זה בזה וכדאמר בר"ה דכל הברכות אעפ"י שיצא מוציא, וכפי מה שכתבתי יכול להיות דשומר אבידה יפטר מפרוטה דרב יוסף כל זמן שהאבידה בביתו, שהרי התחיל לעסוק בה להחזירה ולא גמר עסקו המוטל עליו, מידי דהוי אשבתא דריגלא שביום השבת לא היה מוטל עליהם לעשות כלום דלילך בדרך אין יכולים אעפ"כ גנו ארקתא דנהרא. ופר"י זצ"ל שאינו פטור מפרוטה דרב יוסף כל זמן ששומר האבידה בביתו אלא בשעה שעוסק בה לשוטחה וכיוצא, איני מבין למה יחשב שומר שכר על שמירתה שמזה אינו נוטל שום שכר אלא שכר פעולתו שמוליכה להשקותה או לשוטחה והלא האומנים אינם נעשים שומרי שכר מחמת שכר טרחם אלא בההיא הנאה דקא תפיס לה אאגריה, ולפי איבעית אימא דפ' האומנין דמוקי לה כר' מאיר דאמר שומר שכר כנושא שכר וכדמחליף רב' בר אבוה התם משום דלהנאתו לכך הוא אצלו אע"ג דשקיל אגר טרחיה הוי שומר שכר, וכן שוכר אבל הכא אינו שומרה בשביל פרוטה דרב יוסף ולכך לא יחשב שומר שכר, ופ' ראוהו ב"ד אמר רבא המודר הנאה מחברו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וכן המודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה ואמאי והלא הוא נהנה בטבילה זו פרוטה דרב יוסף וכן התוקע מהנהו פרוטה דרב יוסף ובנדרים תנא המודר הנאה מחברו מלמדו מדרש הלכות ואגדות ואמאי והלא מהנהו פרוטה דרב יוסף ועוד וכי רבה לא יחשבו שומר שכר אפילו אם נהנה מנה או יותר כגון בשעה ששוטחה בא עני שהיה צריך ליתן לו מנה וכיוצא בזה א"כ יחשב אז שומר שכר ועוד וכי המוהל או המטביל עבד חברו דנהנה פרוטה דר' יוסף יחשב שומר שכר על העבד, והקובע מזוזה בבית חברו יחשב שומר שכר על הבית והרבה כיוצא בזה אלא בכל הני מודה רב יוסף דאינו נהנה כי אם מן המצוה ולא מן המעין והשופר וכן כולם לכך גבי שמירת אבידה דהשמירה היא המצוה וממנה תהנה ולכך הוי ש"ש ורבה מדמה הך לכל הני ואומר דאין הנחה זו שכר המצוה אלא מגזרת המלך הוא פטור, וכפי זה אז יש ראיה מההיא דנדרים דהלכה כרב יוסף דהוי מצי

לאוקמי פלוגתייהו דרב אמי ורב אסי בדרבה ורב יוסף ומוקי כ"ע כרב יוסף ופליגי אי שכיחא ש"מ דהלכה כרב יוסף ולא יהא עתה ראיה מדפסק תלמודא בבבא בתרא רבה ורב יוסף הלכה כרבה לבד משדה ענין ומחצה ואע"ג דבכולא תלמודא קאמר כמו שהוכיח ר"י זצ"ל מההיא דגיטין הכא שאני דרב אשי דהוא בתרא סבר כרב יוסף שהרי הוא סדר התלמוד והוא מוקי פלוגתא דרב חמי ורב אסי דפליגי בשכיחא וכ"ע סברי כוותיה, ולכך לא כלל אותו בהדיה שדה ענין ומחצה משום דרב אמי ורב אסי סברי כוותיה דרב יוסף ואפילו אם היינו אומרים דפליגי בדרבה ורב יוסף חד מנייהו סבר כוותיה דאי תרוייהו כרבה מאי טעמא דמאן דאמר אין מחזיר מ"ש ממעין ושופר. וגם מה שהביא ר"י זצ"ל ראיה דהלכה כרבה מדמסיק סתמא דתלמודא פ' האומנין מחוורתא מתניתין דלא כר' אליעזר ולא מוקי לה במלוה ואין צריך למשכון דלכ"ע מצוה קא עביד לא ידעתי מה מצוה יש בשמירת המשכון בזה יש מצוה כשמשתמש במשכון ופוחת בכך מחובו כעין דתנן התם אבא שאול אומר מותר להשכיר משכון של עני לאחרים ופוחת תמיד מן החוב מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים וכשהוא בעצמו משתמש בו סבר ר' אליעזר דלאו מצוה קא עביד אבל כשאין צריך למשכון אין שום מצוה בשמירת המשכון ובשביל שעשה מצוה בהלוואה לא יחשב שומר שכר על המשכון דמה ענין זה לזה. וכפי סברא זו שאין מצוה בשמירת המשכון אז גם רב יוסף הוי מצי לאוקמיה פלוגתייהו דר' אליעזר ור' עקיבא דס"פ האומנין בדשמואל ובשומר אבידה דכ"ע שומר שכר הוי דמצוה קעביד אבל בשמירת המשכון דלאו מצוה קעביד הוי שומר חנם, ופליגי בדשמואל אלא דסתמא דתלמודא דהיינו רב אשי דהוא בתראה לא מסתבר ליה לאוקמא פלוגתייהו בדלא שוי משכון שיעור זוזי דסתם מלוה על המשכון בדשוי שיעור זוזי מלוה ומסיק דרבה תנאי היא וכר' אליעזר ודרב יוסף ככ"ע ויסבור רב אשי דבשכר שימוש הוי שואל כרב יוסף דאלו מציאות וכרב הונא דהמפקיד ולא יהא בזה הלכה כרב נחמן, אלא כרב אשי דהוא בתראה ומתחלה כשהספר רצה לומר דבשומר אבידה קא מפלגי לא שיהא מצוה בשמירת המשכון אלא בצריך למשכון ולכ"ע מצוה קא עביד ומסיק דבצריך למשכון ופליגי אי מצוה קא עביד ואעפ"י שלשון הספר דקאמר בצריך למשכון משמע דעד עתה איירי באין צריך זה אינו אלא גם מתחילה לא היה יכול להיות אלא בצריך אלא דסתם התלמוד לא חשש לפרש כיון שבמסקנא צריך לפרש. וכן צריך לומר לפי' ר"ח זצ"ל שגורס במלוה צריך למשכון ועל כרחיה מתחלה דאמר בדרבה ורב יוסף קמפלגי ידע כמובן דבצריך למשכון איירי דהא המלוה על המשכון קתני ומוקי לה במשכנו בשעת הלואתו ואם לא היה צריך משכון אלא שהיה מאמינו בלא משכון ואע"פ כן לקח

משכון למה יחשב כשומר אבדה דהשתא ודאי לא עביד שום מצוה בשמירת המשכון אם לא שהיה משכירו לאחרים ופוחת ושמא גם לגירסת רש"י זצ"ל נאמר שכך היה דעתו תחלה אלא שלא חש להאריך ולפרש כיון דבמסקנא לא קיימא הכי וכה"ג יש פ' המקבל יתומים אמרו אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח דמיירי באפותיקי כדפי' ר"י זצ"ל ואעפ"כ לא פירש התלמוד עד במסקנא דקאמר הכא במאי עסקינן כגון דשויה ניהליה אפותיקי.

סימן קפד

אי לאו דמסתפינא הוי אמינא שמותר ליקח ביצים מן הגוי בי"ט ואין לחוש למיעוט ביצים שנולדו היום דניזל בתר רובא ורוב הביצים לא היום נולדו ובאיסור ביצים אזלינן בתר רובא שכתב בס' המצות אההיא (ביצה ז' א') דבדק בקינא של תרנגולת ולא מצא בה ביצים ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת ומוקי לה תלמודא בדאיכא זכר דודאי יצתה מאתמול רובה וחזרה דכל שתשמישו ביום יולד ביום אבל אי ספנא מארעא אסורה דשמא בליל יו"ט נולדה ודוקא בדק אבל לא בדק מותרת דאזלינן בתר רובא ורוב התרנגולת יולדות ביום.

סימן קפה

תוספת שבת ויום הכפורים וימים טובים דאורייתא וכתב בספר המצות דשיעור תוספת לא נתפרש והרב ר' אברהם בר' עזריאל זצ"ל כתב בס' ערוגת הבושם שיש בירושלמי שצריך להוסיף שתי שעות דהיינו אחד מי"ב חלקים דכ"ד שעות ליל שבת ויומו יליף לה משביעית שמוסיפין חדש לי"ב חדשים ותמיה אני שכל העולם אין נוהגין כן. ונראה לי שכך הפירוש אם יקבל עליו שבת בערב שבת מי, שעות ולמעלה חל עליו שבת מחמת שכבר קבל עליו תוספות שבת אבל קודם אפילו קבל עליו אינו חל דאטו אם היה מקבל עליו שבת בערב שבת מעלות השחר ורוצה שכל היום יהא תוספתו וכי יקבל עליו שבת כל יום ששי ואין הירושלמי מדמהו לגמרי לשביעית כך נ"ל.

סימן קפו

משתשקע החמה הוי בין השמשות ופר"ת זצ"ל מסוף שקיעה, ונ"ל דכשאין החמה נראית יותר בראשי ההרים הוי סוף שקיעה מדאמר פ' במה מדליקין (ל"ד ב') רבי נחמיה אומר כדי שיהלך משתשקע החמה חצי מיל פי' זה הוי שיעור אורך בין השמשות אמר

רבי חנינא הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיעורו של ר' נחמיה ופי' התוס' לא שירד הטובל מראש הכרמל, אלא הוא עומד על שפת הים ורואה חמה בראש הכרמל ומשירד ויטבול ויעלה הוי לילה אלמא דכשאין החמה נראית בראש הכרמל הוי סוף שקיעה.

סימן קפז

שאלתי לרבותי כיון שהקורע בחמתו בשבת וחמתו שוככת בכך חייב (שבת ק"ה ב') דכיון דמייתב ליצריה חשיב מתקן א"כ אמאי מותר לבעול לכתחלה בשבת, אי מקלקל בחבורה הוא והלא בזה הקלקול הוא מייתב ליצריה, ויש לחלק דמייתב ליצריה בכבוי זה ואינו כן.

סימן קפח

ועוד שאלתי שיהא מותר בי"ט לרעב לאכול פירות מן המחובר כמו לינק מבהמה טהור' שהתיר ר"ת לרעב, ומעתה אם תלשן הגוי יהו מותרין כיון שאין הישראל נהנה ממלכת הגוי כמו מים שהביא גוי דרך רשות הרבים שהתיר ר"ת מטעם זה.

סימן קפט

כתב רבינו אבא מארי זצ"ל חביצה דאמר רב יוסף (ברכות ל"ז ב') אי אית בה פירורין כזית מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ דקיימא לן כרב ששת ורבא דאפילו פירורין שאין בהן כזית מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ, וכדפ' רבא והוא דאית ביה תורית' דנהמא פירוש שיש בהן תואר לחם שלא נשתנו מראיתם על ידי בישול, ונראה לפי זה דגם במצה יוצא בה ידי חובתו שכן כתב בספר המצות דגמרינן להו מהדדי מג"ש דלחם לחם דבברכת המזון כתוב שלא נימוח דאין בישול אחר אפייה והיכא שנשתנה מראיתן שאין להם תואר לחם שאין מברכין עליהם המוציא לחם מן הארץ, לא משום שהבישול מבטל האפייה שאפילו אם היה שורה בצונן ומרוב שרייה היה נימוח ונשתנה מראיתו שלא היה לו תואר לחם לא היו מברכים עליו המוציא ולא היו יוצאים בו ידי חובתו בפסח, ומעתה קיימא לן דאין בישול אחר אפייה ומותר ליתן בשבת פת אפוייה לתוך תבשיל רותח לכל הפחות בכלי שני (כאשר כתבו בשמו אבא מארי זצ"ל) ודלא כרבינו אליעזר ממיין זצ"ל שאסר מטעם דקיימא לן כר' יוסי ואפילו בכלי שני אסר כאשר כתבו בשמו אבא מארי זצ"ל וספר המצות.

סימן קצ

האשה שבעלה המיר והניח חובות ביד הגוים וקצת מטלטלין בידה, ואחר כמה שנים חזר ורוצה להוציא כל הממון שהרויחה מידה, נראה שאין לו כלום זכות במה שבידה כי כשנשתמד והיא תפסה הנכסים לזכות בהן לעצמה זכתה בהם מן ההפקר שכך השיב רבינו שלמה זצ"ל שהעובד ע"ז מין הוא ומורידין אותו וגופו הפקר ממונו לא כל שכן כמו מסור. וכתוב כיון דלא איפסק הילכתא להדי' כמ"ד (ב"ק קי"ט א') ממון מסור אסור לאבדו ביד לא מפקי' מיד התופס דשמא קיימא לן כמ"ד מותר וכן גם כאן זכתה מן ההפקר ואפילו אם לא נתכוונה לזכות בו מ"מ החובות שהיו ביד הגוים כשקבלתם מן הגוים לא זכה בהם המשומד ואפילו בישראל כשר אם ראובן מקבל חוב של שמעון מיד הגוי לא זכה בו שמעון עד שיבא לידו כדאמר באיזהו נשך (ע"א ב') גוי שלוה מישראל ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי וכו' שפסק ר"ת זצ"ל שאינו אסור אלא בנטל ונתן ולא בהעמידו אצלו ומעתה אין לו שום תביעה עליה אלא במה שקבלה מן הגוים ואם נשארו מטלטלין בידה והיא מכרתם וטוענת שפרעה לו כשיעור שהניח בידה וזה שבידה מן החובות לא יוכל להשביעה כדפסק ר"ת זצ"ל פרק הכותב וכ"ש שהיא תאמר אכלתי והוצאתי למזונותי ולפרנסה ואעפ"כ אין מעשה ידיה שלו דקיימא לן כרב הונא דמזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה והכא תהוי לה איבה ואיבה כדאמר פ' האשה רבה (צ' ב') אמציאתה והא דלא אמר התם ההוא טעמא נמי אמעשה ידיה שמא ליתן טעם אפילו לרשב"ל, ואפילו לרשב"ל דמעשה ידיה עיקר לא תיקנו כלל מעשה ידיה למשומד ומעתה הרי היא כאדם דעלמא שהיה לוקח מעות של המשומד ונושא ונותן בהם שכל הריוח לעצמו כרב ספרא דלא שביח גירסא וטרח לאחריני ואע"ג דלא אמר ראו כמאן דאמר דמי ואעפ"י ששבחו נכסים מחמת נכסים כדפירש רשב"ם זצ"ל.

סימן קצא

זה אשר שאל ה"ר יחיאל הכהן, יודיעני מורי אפטרופוס של היתומים טוען על ראובן שאשתו שהיתה אלמנת אביהם הכניסה לו בנדוניא יותר ממה שהיה בכתובתה מבעלה הראשון ועוד שלא נשבעה על כתובתה וטוען על כל הנדוניא והאשה אינה רוצה לישבע כי נפלה קטטה בינה ובין בעלה, ועוד אומרת שאינה זכורה מה שהוציאה שלא לצורך ועוד אומר ראובן אחר שיש בידי לברר וכן היא מודה שהכניסה לו יותר מכתובתה הויא גזלנית ואינו רוצה להאמינה בשבועה. ועוד תודיעני כי אשתו של ראובן מורדת

בו ואומרת שאי אפשר לה כלל להיות עמו מפני כמה דברים שעשה לה ואי אפשר לה לפרש והוא תפס כל הנדוניא. ומה"ר אליעזר זצ"ל הנהיג בזה המלכות להחזיר כל הנדוניא אפילו תפס כאלפסי וכרבינו מאיר זצ"ל והוא היה ראש המלכות ומנהיגו, והודיעני אם יש לעשות כאשר הנהיג הזקן אי לאו ועוד הודיעני על שטר אחד שנראה לרוב בני המדינה שהוא מזויף מכח כמה דברים אכן אין בירור שהוא מזויף אם יש להגבות בו. מים קרים, נקיים וברים, דבריך הברורים, חברי ידיד נפשי מה"ר יחיאל הכהן, ואמת כי עתה לבי בל עמי ואעפ"כ לא אמנע מלהשיב לך כי אהבתך נפלאת עלי, על דבר האשה שכתבת, מורי רבינו מאיר זצוקל"ה השיב אלמנה שנשאת ומתה ולא נשבעה על כתובתה ליורשי בעלה הראשון, שכל דברים הידועים שהיו של בעלה הראשון צריך בעלה השני להחזיר ליורשי הראשון אבל דברים שאם היתה בחיים היתה נשבעת שהם שלה לא יחזיר, משמע מתוך דבריו שמשביעין אלמנה שנשאת, אבל יש תשובות בידי שפסק רב צמח גאון ושאר גאונים כיון שנשאת בלא שבועה ומסרה הממון לבעל השני הרי היא גזלנית ופסולה לשבועה, אכן לפי עניות דעתי הפחותה איני דן כך, כיון שהיתה סבורה לעשות בהיתר לתפוס בכתובתה ואם תשבע שאין לה כי אם כדי כתובתה יכולה לישבע אחר שנשאת אבל אם יתברר שהכניסה לו יותר מכתובתה, לא תשבע דגזלנית היא וכגון שידוע שמה שהכניסה לו יותר מכתובתה היה של בעלה הראשון שאם לא כן תוכל לישבע שמציאה מצאה ולא לקחה משלהם ואפילו אם היא מודה לו, לא תחוב בהודאה לבעל כמו קבל מן האשה יחזיר לאשה דאע"פ שלכתחלה אין מקבלין פקדונות מן הנשים שמא גנבו מ"מ יחזיר לה אם קבל דשמא נתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בו אכן לעניות דעתי כתבתי בתשובה אחת שאינה יכולה לומר מציאה מצאתי כיון שהיא נושאת ונותנת בבית בכל הנכסים ואפילו אם מצאה מציאה היא של היתומים ובזה אין להאריך עתה כיון שהיא מורדת. ומורי הר"ר אליה הנהיג במדינתכם כאלפסי וכרבינו מאיר ז"ל וצריך להחזיר לה כל מה שהכניסה לו וא"כ דברים הידועים שהיו של בעלה הראשון יחזיר ליתומים אם אינה רוצה לישבע שהמותר על כתובתה מצאה או באה לה ממקום אחר או שהדבר ידוע שאינה יכולה לישבע על כך, ודברים שאינם ידועים שהיו של בעלה הראשון יתן ביד נאמן כי שמא אם היו בידה היתה מעכבתם בלא שבועה כיון שאינה רוצה לישבע או אינה יכולה לישבע ונפסלה לשבועה עבור שהכניסה ממון היתומים לבעלה היתה אומרת מה שהוא בידי שלי הוא שניתן לי או מצאתיו אחר מות אביכם ואם היתה כשרה לישבע היתה נשבעת ופטורה לפי דברי רבינו ועכשיו שהיא פסולה תתפוס בלא שבועה כי היא תוכל לומר מה שהיה של

בעלי הראשון אני תופסת בכתובתי והשאר מצאתי ונמצא שהיא כופרת הכל ואין עליה אלא שבועה דרבנן ותקנתא לתקנתא לא עבדינן, ואעפ"י שאינה יכולה לגבות בכתובתה כלום בלא שבועה מ"מ היא כופרת הכל ואין עליה שבועה דאורייתא, אבל אם היא מודה בעצמה שמה שיש בידה משל בעלה הראשון הוא על היתומים ולא תוכל לגבותו בכתובתה לפי שהיא מודה שכבר נפרעת מכתובתה היה הדין מתוך שאינה יכולה לישבע משלמת דדוקא בשבועה דאורייתא אמרינן הכי ולא בשבועה דרבנן ואפילו לפי דברי שאינה יכולה לומר מצאתי וצריכה ליתן הכל ליורשין זהו בשביל תקנה כדפירשתי לעיל בתשובה אחת. ובשביל זה לא נחשיב אותה גזלנית כי היא סבורה ששלה היא ותשבע ותגבה הכל בכתובתה והמותר תחזיר ליורשין ומעתה ליתא למה שכתבתי לעיל שהיא פסולה אם הכניסה לו יותר על כתובתה אם לא שהכניסה לו יותר על כתובתה מנכסים הידועים שהיו של בעלה הראשון.

סימן קצב

בברכות פרק כיצד מברכין (ל"ז ב') תני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה ופר"י והא תניא חייב ומשני התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר מעשיה מוכיחין עלה עשאה בעבין חייבת כלימודין פטורה ופירש שם הקונטריס עשוי לכותח אין אופין בתנור אלא בחמה בעבין עריבה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גליא דעתיה דלחם עשאה, בלימודין כנסרים בעלמא שלא הקפיד על עריבתן ודומה לו במועד קטן עושין לו לימודין לוחין לבור של יין לכסותו עכ"ל וכתבו התוס' בברכות וז"ל בלימודין פטורה אעפ"י שהיא עיסה כיון שאין העיסה מתוקנת כהלכתה ואינה עשויה ללחם אינה חייבת בחלה עכ"ל ואיני יודע פירושו אם דוקא כשאפאה בחמה פטורה א"כ למה נקט עיסת כותח אפילו אם עשאה לאוכלה אפאה בחמה פטורה דאין לחם אלא האפוי בתנור או באילפס לר' יוחנן, ואם הפי' אם בא לאפות ממנה מעט בתנור ולאוכלו ועל זה אומר בלימודין פטורה כיון שאינה מתוקנת כהלכתה ואינה עשויה ללחם, אבל אם עשאה בעבין גלי דעתיה דללחם עשאה ואעפ"י שעשאה מתחלה כדי לעשותה סופגנין חייבת אבל לאפותה בחמה חייבת כמו תחלתה עיסה וסופה סופגנין שאעפ"י שעשאה מתחלה כדי לעשותה סופגנין חייבת, אבל כשעשאה מתחלתה בלימודין דלאו ללחם עשאה ועל מנת לאפותה בחמה הוי כמו תחלתה סופגנין וסופה סופגנין כיון דאין העיסה מתוקנת כהלכתה לא מיחייבה כדאמר ר' יוחנן לקמן דניטל מורסני מתוכן וחוזר לתוכן דפטרה מתניתן משום דאין זו דרך עיסה אלמא דאינו מתחייב עד שיעשה דרך עיסה וגם לא

ידעתי מה פירוש מעשיה מוכיחים עליה בלא הוכחה בעריבה וכי אינו יודע בעצמו אם ללחם עשאה אם לאו, ושמא עריבתה שפירש בקונט' אינו פירוש עריבות ככרות ותיקונו אלא כשגומר גילגול עיסתו אז הוא עריבה שלשה בה, והוי ההיא עריבה כמו מירוח בכרי והוא גמר מלאכתו לחלה, אכן לשון בעבין אינו משמע כן ושמא גם בגמר גלגולו שייך כן שאינו חושש לקבצה ונעשותה גוש אחד אלא מניחה לישכב מפוזרת בעריבה שלש בה לעשות לוחין ולא ככרות נאות ואם היינו יכולין לומר שבעיסת כותח אין גמר גלגולה עד שיעשנה ככרות ואם יעשנה בעבין עשאה כעיסת לחם ואפילו דעתו לעשות כותח ולאפותה בחמה חייבת דהוי כעושה עיסה לאפותה סופגנין דחייבת וכעיסת ניב"ליש ורי"שולש שאמר ר"ת דחייב' בחלה אעפ"י שעשה אותה כדי לבשלה ואם יעשנה בלימודין לא עשאה עיסה כתיקונה והוי כתחלתה סופגנין וסופה סופגנין ופטורה, והא דאמר בירושלמי עיסת כותח חייבת שמא תימלך לעשותה חררה יהא פי' כשגלגלה ולא עשאה ככרות ואם באותה שעה היה רוצה ליקח מעט לאפותה אכילת קבע שאסור משתתן מים עד שתתגלגל וכן גם כאן עד שתתקן ככרות בעבין בלא חלה אסור ופי' שמא תמלך לעשותה חררה לבונה כלומר היא תמלך לעשות מקצת עיסה זו לבונה שאינה יודעת עדיין כמה תעשה לבונה ואיזה תעשה לו שמא תימלך לעשותה חררה לבונה ומתוך כך תעשה כולה בעבין ותתחייב כולה אפילו המותר על החררה וכן האפיה ההיא איתתא דבעי למיעבד אצלות איטרי ואיטרי יהא פי' כותח וכיוצא בו ואפילו אם העושה עיסה להקדישה יפטר מן החלה שאינו עושה לאוכלה אלא לאחר הקדישה שאינה שלו ומשולחן גבוה קא זכי. ושמא אפילו לפי' רבינו שמשון יש חילוק בין סופגנין לכותח דהעושה עיסה לכותח אינו אוכלה כדאמר באלו עוברין הנח לכותח הבבלי דליכא כזית בכדי אכילת פרס אבל העושה עיסה לאפותה סופגנין ובאכלכם קרינן ביה ולכך תתחייב. וכפי זה לא היה צריך הקונ' לפרש דעיסת כותח אופין בחמה שאפילו אם אופין אותה בתנור תיפטר מהאי טעמא דלאו לאוכלא עביד והוי כחלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן למכור בשוק אעפ"י שאפאן היו פטורין אי לאו משום שמא ימצא קונים שיקנום לאוכלם לאלתר ולא יקדישום כדמפרש בירושלמי.

סימן קצג

ונסתפקתי דהעושה עיסה ליתנה לגוי אחר שתאפה אם תתחייב בחלה, דכי היכא דממעטינן עיסת כלבים בספרי זוטא מעריסותיכם, שלכם חייבת ושל חיה אינה חייבת הכי נמי נמעט של גוים כדדרשינן ביום טוב לכם ולא לגוים לכם ולא לכלבים אלמא

כי הדדי נינהו ושמא לאו מעריסותיכם דריש ליה דפ' ראשית הגז (קל"ה ב') מסיק עריסותיכם כדי עיסתכם, אלא מכולה עריסותיכם דריש ליה עיסה העשויה לאכילת אדם דהיינו כעכין ולא העשויה לאכילת כלבים דלא קפיד בה ועושה כלוחין לכות' וא"כ העושה עיסה ליתנה לגוי שעושה ללחם וכעכין תתחייב, ושמא יש לדמותה לעושה עיסה להקדישה דלאו לאוכלא איהו עביד לה ותיפטר. וכאשר כתבתי לעיל שכשאינו עושה העיסה כתיקונה לעורכה ככרות נאות ומתוקנות לאכילת אדם אין שם עיסה עליה להתחייב בחלה, הכי איתא בירושלמי וז"ל הירושלמי איזוהי עיסת כלבים רשב"ל אומר כל שעירב בה מורסן מתני' אמרה כן בזמן שהרועים אוכלים ממנה ופעמים שאין רועים אוכלים ממנה. פירוש כשעירב בה מורסן הרבה ר' יוחנן אמר כל שעשאה גלוסקין פי' ייפה אותה ועשאן דקה וחלקה. והא דתנן אם אין הרועים אוכלין ממנה ר' יוחנן אמר שעשאה כסאין (ס"א כסמין) לח עב וגסה ותנינן עשאה גלוסקא חייבת בלימוד' פטור פי' עב גסה בשעת גילגול עכ"ל ה"ר ר' משה ב"ר חסדאי שכך כתב הירושלמי ופירושו ולפי זה הפירוש אז בעבין ובלימודין לא קאי על עריבת הככרות אלא על גילגול העיסה כשעושה דקה וחלקה ניכר שלאכילת לחם לאדם עשאה וכשעשאה עבה וגסה לאו לאכילת לחם לאדם עשאה ואינה קרויה עיסה וא"כ העושה עיסה שלא כתיקון לאכילת לחם לאדם אעפ"י שהיא עבה לאו עיסה היא ופטורה מן החלה וזהו מה שכתב רבינו משה בר מימון העושה עיסה לייבשה בחמה או לבשלה פטורה מן החלה דהיינו כשעשאה עבה וגסה ולא דקה וחלקה וכשעשאה דקה וחלקה שראויה לאכילת לחם אדם אפילו עשאה כדי לבשלה וליבשה תתחייב ושמא דרשת הפסוק כך הוא תרימו תרומה ראשית עריסותיכם שתהא ראויה ומתוקנת להיות ראויה ללחם שהוזכר תחלה מלחם הארץ תרימו תרומה ראשית עריסותיכם. אכן לכותח אפילו אם עשאה דקה וחלקה כדי לעשות לכותח תיפטר דלאו לאוכלה עביד לה שאין בכותח כזית בכדי אכילת פרס.

סימן קצד

פרק קמא דסוכה (ח' ב') תנו רבנן סוכה רקב"ש פטורה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה, מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשויה לצל, ופי' ר"ת לצל לאפוקי אם עשאה מעזיבה כדי להגן מן הגשמים כי אז היתה פסולה כדתנן פ"ב (כ"ח ב') ירדו גשמים מאימתי מותר לפנותה משתסרח המקפה משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ואם איתא יכסנה יפה יפה ולא תסרח מקפתו ולא יפטר

ממצות סוכה. ותנן בתענית (ב' א') מאימתי מזכיר גבורות גשמים ר' אליעזר אומר מי"ט הראשון של חג ר' יהושע אומר מי"ט האחרון של חג אמר ר' יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג למה הוא מזכיר והיינו טעמא כדתנן לקמן פ"ב ואם יכול לכסותה עד שתהא נצלת מן הגשמים למה אין הגשמים סימן ברכה בחג, והא דתנן לקמן (כ"ב א') המעובה כמין בית אעפ"י שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה לאו דוקא כמו בית ממש אלא שאין הכוכבים נראין מתוכה ולעולם אינה נצלת מן הגשמים עכ"ל. רבינו אבא מארי זצוק"ל שכתב באור זרוע. ולא הבנתי דלקמן פ"ב (כ"ה ב') א"ר אבא בר זבדא חתן והשושבינים וכל בני החופה פטורין מן הסוכה ופריך וליעבד חופה בסוכה אמר רבא גזרה משום צער חתן דסוכה אינה מרווחת וחתן בעי מקום מרווח לכנוס כל בני החופה, ועתה כמו שהקשה ר"ת לענין גשמים יעשה סוכה המצלת מן הגשמים אם היא כשרה וקשה גם כאן יעשה סוכה מרווחת כחדר שעושה בו חופה. ועוד גרס התם (כ"ו א') רבא שרא ליה לרב אחא ברדלא למגני לחוץ לסוכה משום סירחא דהורצאה פירוש קרקע לבנה שהיו מטיחין בה רצפה של סוכה משום נוי והיתה מסרחת. ל"א עפר שקורין בלעז ארזלא שמדובקת בגופה של ערבה ומצטער מחמת סוכה הוי רבא לטעמיה דאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה. ואיני מבין ללישנא קמא לא יטיח רצפת הסוכה באותה קרקע לבנה ואם כבר הטיח יסיר או יעשה לעצמו סוכה אחרת דקיימא לן כחכמים (כ"ז ב') דאמרו עושין סוכה בחולו של מועד ודוחק לומר שדווקא בי"ט שרא ליה ולא בחול המועד, ועוד הלא ר"ת מתיר לפרוס סדין תחתיה מפני הנשר שלא יהו עלין וקסמין נושרין על שולחנו וא"כ גם מפני הגשמים יפרוס שטיחי עורות על שולחנו שלא תסרח מקפתו ולא יפנה הסוכה. ושמא י"ל התורה התירה לעשות סוכה מפסולת גורן ויקב ומינה ילפינן דכל גדולי קרקע כשירים לסכך בהם ד' על ד' אי לאו משום גזרת תקרה דאתי למימר מה לי לישב בסוכה המסוככת בנסרים מה לי לישב תחת תקרת הבית אם היא בנסרים מקורה וההיא ודאי פסול מדאורייתא דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל השנה וגם אם סוכה המצלת מן הגשמים פסולה, איך יאמר מה לי נסרים מה לי תקרת הבית והלא תקרת הבית מצלת מן הגשמים וסוכתו צריך לעשותה שלא תציל מן הגשמים אלא התורה לא חייבה לעשות סוכה כמין בית להציל מן הגשמים ומן החמה ולרוחב כל בני החופה ושיהא נוח לחולה לישן כמו בבית שהרי מגרנך ומיקבך כתיב דהינו פסולת גורן ויקב ובאלו אי אפשר לסכך להציל מן הגשמים הרי שהתורה התירה לעשות סוכה שלא תציל מן הגשמים ולא נראה לחכמים דוקא פסולת גורן ויקב שהרי דרשו להכשיר לסכך בכל דבר שגידולו מן הארץ ומעתה גם אין לדרוש דוקא שלא

תציל מן הגשמים ומיהו כעין שעשה הרב ר' שמעון גיסו של ר"ת כיסה יפה מנסרים שאין בהן ד' על ד' ותיקנה במסמרים נאים זה וודאי אין נראה להכשיר משום גזרת תקרה שהרבה בני אדם מסככין בו ואדרבה בנסרים שהם אפילו פחות מג' רוחב עתה רוב העולם מסככין, ושמא בימי חכמי התלמוד לא היו נוהגים כן ויש להחמיר שלא לסכך בהם.

סימן קצה

א **העושה** סוכה או לולב לעצמו יברך שהחיינו (סוכה מ"ו א') אעפ"י שיכול לעשות מתחלת השנה ובלבד שיעשנה לשם חג, ומעתה העושה ציצית לעצמו או תפילין למה לא יברך שהחיינו וגם בציצית בעינן טויה וצביעה לשמה ומסתמא גם העשיה, ושמא מחמת שאין זמנה קבוע מזמן לזמן אע"פ שלילה לאו זמן ציצית הוא מ"מ לא נראה לחכמים לברך זמן אלא בדבר חדש או מצוה הבאה מזמן לזמן בשנה לכשיגיע זמנה אי אפשר כלל לבטלה אבל ציצית לאכסויה לא חייבה רחמנא.

ב **וגם** לא ידעתי מנלן שצריך לברך על קיום המצות שהחיינו מן התורה כאשר כתב רב ניסים גאון, וגם לא ידעתי כי היכי דאמר (כתובות פ"ו א') מי שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו למה לא נעשה כן גם בתפילין, ושמא יאמר אין גופו נקי.

סימן קצו

בסוכה (כ"ז א') אמר רבי אליעזר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה וחכמים אומרים אין לדבר קצבה, ומפרש טעמא דרבנן תשבו כעין תדורו מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, ומעתה איני מבין למה לא נאמר מה דירה איבעי אכיל בדירתו אי בעי אכיל חוץ לדירתו בחצרו או בגגו אף סוכה כן, ורב חסדא ורבה בר רב הונא דגנו ארקתא דנהרא בשבתא דריגלא משום דשלוחי מצוה הוו ולא אמרו טעם זה לפי שהם לא היו רגילים לעשות כן כל ימות השנה שלא היו ישינים אלא בביתם אבל האדם הרגיל כל ימות השנה פעמים רבות לאכול חוץ לביתו גם בסוכה לא ינהוג אלא מנהג דירתו.

סימן קצז

פרק ארבעה אחין ביבמות (כ"ו ב') אמר רבה בר רב הונא אמר רב ג' אחיות יבמות שנפלו לפני ב' אחין יבמין זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואמצעית צריכה חליצה משניהן אמר ליה רבה מדקאמרת אמצעית צריכה חליצה משניהם קסברת יש זיקה וכו' יש ספרים דגרסי מדקאמרת זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת קא סברת יש זיקה, ופי' הקונטריס דל"ג ליה טעמא שאם לא היה אומר ואמצעית צריכה חליצה משניהם אלא היה אומר ואמצעית חולצת משניהם אז מתוך שהיה קשה רישא לסיפא כמו שמקשה הספר עתה אי הכי קמייתא נמי, הייתי צריך לפרש דסבר אין זיקה וחליצה פסולה אין צריכה לחזור ומאי משניהם דקאמר בסיפא פי' מאחד משניהם והאי דקאמר ברישא זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ולא קאמר אחד חולץ לכולן משום דאפי' למ"ד אין זיקה וחליצה פסולה אינה צריכה לחזור מ"מ היכא דקיימא חליצת ראובן חליצה כשרה לא חליץ לה שמעון לכתחלה ופסולה אפילו למ"ד אין זיקה שהרי רוצה הספר לקמן לומר אפי' למ"ד אין זיקה חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה ואעפ"י שבמסקנא ליתא אלא חלץ לבעלת הגט נפטרה צרה זה יהיה אמת דלכתחלה לא שבקינן למיעבד הכי וא"כ אם היה שונה זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואמצעית חולצת משניהם הייתי צריך לומר מחמת קושית הספר דפריך אי הכי קמייתא נמי שפי' דבריו דאין זיקה וחליצה פסולה אינה צריכה לחזור ומאי משניהם מאחד מן שניהם, אבל עתה שאומר אמצעית צריכה חליצה משניהם ע"כ סבר יש זיקה וחליצה פסולה צריכה לחזור ברוך נל"ך.

סימן קצח

הן גרס' פ' במה אשה לא תצא אשה וכו' עד ולא במחט שאינה נקובה ופריך בגמרא (ס' א') למאי חזי ותרגמה רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה והדר פריך בשבת למאי חזי ופי' רש"י והלא אסור לחלק לה שערה בשבת ומשמע שאם היה מותר לחלוק שערה בשבת היה מותר לצאת בה בשבת כי כל דבר שאדם צריך לו לצורך גופו תכשיט הוא לו כמו סייף ואלה ורומח לרבי חליעזר שתכשיטין הם לאיש שאם יצטרך להלחם בהם ובס' המצות כתב וז"ל ואותם לולאות של משי הקבועות באבנט מותר לצאת בהם יחף הואיל וראיות לקשור בו אחד מראשי המכנסיים התלויות למטה להגביהן מן הארץ כמו שהוא מנהג עכ"ל הרי שהתיר לצאת באותן רצועות אפילו בשעה שאינו קושר בהם ראשי המכנסיים מטעם שראוית לכך ודוקא כשמוליכו בדרך להוליכו הוי תכשיט אבל אם היה מוליך הרצועה בידו לא נתיר מטעם שראוי לקושרו

באבנט ולקשור בו ראשי המכנסיים דהשתא מיהא כשתופסו בידו לאו תכשיט הוא ובכל התכשיטין גזרינן דילמא מישלפי ומחוי ואתי לאתויה ד' אמות בר"ה וכן סייאנא דהיינו כובע דפ' תולין (קל"ח ב') שפי' רש"י שהוא אסור היכא דלא מיהדק משום דזימנן נפיל מרישא ואתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים כל זה לפי שאינו תכשיט אלא כשמוליכן כמו שדרך להוליכן אבל כשתופסו בידו שאין דרך להוליכו בו אסור וכהאי גונא לאו תכשיט הוא ומ"מ מחט שאין נקובה שצריכה לחלוק בה שערה ומוליכתו כדרך שמוליכתו תדיר תכשיט הוא ולא משאי וכן לולאות שבאבנט, ומטעם זה שמא יש להתיר מטפחת הקשורה כחגור ומוליכה לקנח בה פיו וחוטמו, ור' יוחנן ור' ינאי שיצאו במוך שבאזנם (שבת ס"ה א') משמע התם ואפילו בדלא מיהדק אם קשור באזנו שרי ולמה לא חיישינן דילמא נפיל מאזנו ותלוי כך קשור באזנו ויוליכנו בו ד' אמות כי כלל אין סברא שהיה קשור באזנו כך שלא יפול מאזנו, וכן במוך שהתקינה לנדתה והוא שקשור לה בירכותיה ואיך יהא קשור שלא יפול לחוץ ותוליכנו כך כשהוא תלוי בירכותיה שקשור בהם אלא אפילו אם תוליכנו כך אין זה משמע כיון שצורך גופה הוא וגם באזנו אינו פי' שתחוב באזנו אלא תחבו בשערותיו אצל אזנו שכשיצטרך לו לקנח ולהוציא לחה שבאזנו יעשה כמו קיסם שבאזנו ואירא שבאזנו ודוגמא שבאזנו וכל הני דפ"ק אלא כמו שהפי' שם כן יהא פירוש גם כאן.

סימן קצט

בני שתחיה כאשר כתבת כן הוא כי רבינו אבא מארי זצוק"ל כתב דתרווייהו אירי בחולי, וגם לפר"ת היה קשה לי למה אסרו פירות הנושרים והלא בשביל צער רעבון מותר לו לאוכלו מן האילן דהוי נמי מפרק כלאחר יד ונמצא שאינו נהנה בנשירתו ואפילו אם גוי היה תולשן בשביל ישראל יותרו כמו אדם שהבאו בשביל ישראל בשבת שמתיר ר"ת ומעתה יותרו ביו"ט אכן לא ידעתי לחלק בצעריה כמה יהא גדול צערו שנאמר במקום צער לא גזרו כי עקיצת פרעוש חשיב צער שכשעוקצת אותו מותר לצודה וכפי הענין צער רעבון גדול הרבה מזה והוקשתי א"כ אדם שאין לו מה יאכל יאמר לגוי לבשל דאמירה לגוי שבות ובמקום צער לא גזור, וגדולה מזו מצינו (שבת ס"ט ב') במהלך במדבר ואינו יודע מתי שבת שעושה בכל יום די פרנסתו אעפ"י שבודאי מחלל שבת התירו. וע"כ נראה לפי עניות דעתי דודאי במקום שהיה אפשר בענין אחר כמו ההיא דאבא שאול (יבמות קי"ד א') דאין כלל סברא לומר שלא היה להם לאכול ולשתות כלום כי מה שהיו יונקים כה"ג אין להתיר בשבת משום צער לפי שעה שימתין עד שיוכל לאכול ולשתות

במקום אחר ואפילו הכי בי"ט שרי דהא אפילו אם יש לו לאכול ולשתות די יכול לאפות ולבשל כמה מינים להתענג בהם והיא גופה תמיה למה לא היו חולבים בידים וישתו ואעפ"י שחליבה אסורה ביו"ט זהו משום דאפשר מאתמול אבל כאן לכאורה לא היה אפשר מאתמול כי לא ידעו אתמול שיהיו צריכים לכך והוי ליה כמו שחיקת תבלין היכא דלא ידע מאתמול מאי קדירה בעי לבשולי דשרינן בריש ביצה (י"ד א') אלא לא היו להם כלים לאלתר והיו יונקים משום שמחת יו"ט לפר"ת וכן בהרקדת קמח דשרינן על ידי שינוי אגבא דפתורא אע"ג דאפשר מאתמול ולמה יאסור ר"י לינק דהיינו מפרק כלאחר יד במקום רעבון ומאי שנא משחיקת פלפלין והרקדת קמח ובספר המצות דכל דבר אוכל נפש מותר לעשות בי"ט על ידי שינוי אפילו בדבר שאינו מפיג טעמו, ואפשר לעשות מבעוד יום. ומתוך כך היה נ"ל להתיר בשבועות לעשות טוורוג מחלב הקפוי להשים אותו בשק כלאחר יד. אכן מה"ר עובדיה הקשה לי מאי שנא הרקד' שצריכה שינוי וראיתי בתוס' ביצה והתירו הרקדה אפילו בלא שינוי ומ"מ הא דאתינן עלה עובדא דאבא שאול שהיה שינוי היה לו להיות מותר אפילו שלא במקום צער רק להתענג וע"כ צריך לומר דצערא דקאמר תלמודא התם לאו דוקא צער גמור אלא היה מצטער בזה שהיה תאב להתענג ולא היה רוצה להמתין שעה עד שהיה מוצא דברים אחרים לאכול ולשתות או היה תאב לחלב רותח לפר"י דומיא דזה מתיר ר' מרינוס בשבת והא דנקט גונח שדרכו לינק חלב רותח כי איך יאמר מצטער מותר לבשל על ידי שינוי הא ליתא או יאמר מצטער מותר במלאכה על ידי שינוי גם זה אינו שאין לומדין דברי חכמים וגזירותיהן זו מזו כמו שהביאו התוס' מטהרות פ"ק דשבת (י"ד א' תו' ד"ה תנא) בשמעתתא דשמונה עשר דבר כי הכל לפי הענין עשו כפי מה שהיה נראה להם מ"מ לפר"י מה שהתיר אבא שאול בי"ט מתיר רבי מרינוס בשבת וע"כ דאבא שאול מותר בי"ט אפילו בצער רעבון כדפי' וזה מותר לר' מרינוס אפילו בשבת והילכתא כוותיה. ועתה בשבת היה מה"ר סעדיה כאן ודברתי עמו מזה כי רציתי לומר דלא שרינן שבות במקום צער אלא להסיר מעליו דבר המצערו כמו מפיס מורסא להסיר ממנו ליחה המצערתו וכן צידת פרעוש וכיוצא בזה אבל לתקן או להביא על ידי גוי מאכל ומשקה לא שהרי רבותינו הקדמונים נהגו איסור לחמם בית החורף בשבת ומעשה היה שחוממו בית החורף בשבת ולא רצה רבינו אבא מארי זצוק"ל לאכול בה ואכל בחוץ וכן עשה מורי הרב ר' אביגדור כהן צדק. ולמה לא נאמר אמירה לגוי שבות ובמקום צער לא גזור, ושמא שם יכול לסלק צער הצינה על ידי כסות יתר וכמדומה לי שראיתי בפירוש אלהי הרוחות לכל בשר שכתב הר' ר' שמואל דפלייש בשם רבינו יום טוב שהיה מתיר לישב בבית החורף שחיממו גוי

בשבת דקיימא לן (שבת קכ"ט א') חולה שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה והם חולים אצל צינה ולפי דבריו אפילו לומר לגוי לחמם מותר ואינו יכול לחלק שפיר אבל לומר לגוי לבשל שיאכל הרעב שנפשו קצה בלחם הקלוקל מותר. ומ"מ כאן בעירנו סומכים רובם על דבריו ויושבים בבתי חורפות שמחממים גוים בשבת אכן אין אומרים להם לחממם ושתיקה יפה לנו. ומ"מ כאשר כתבתי תחלה לפר"ת פרות הנושרין או שתלשן גוי לצורך ישראל יותרו שאם היה רוצה לאוכלן משל האילן ממקום חיבורן מותר דמפרק לאחר יד הוא נמצא שאינו נהנה ממלאכת הגוי וכן חלב שחלבו גוי לצורך ישראל בי"ט מותר, וסבורני דאיסור פירות וחלב מטעם נולד כיון שעתה עומד למה שלא היה עומד תחלה כי בעודו מחובר אינו עומד לאכילה כלל והוי ליה כמו גרעיני תמרים וקליפי אגוזים דחשיבי נולד ואין איסורן מחמת מלאכת הגוי ואתי ליה שפיר כי רש"י פ' אין צדין (כ"ד ב') גבי גוי שהביא דורין לישראל אם יש במינו במחובר אסור פירוש מדלא לקטינהו מאתמול אקצינהו והוי כמו גרוגרות וצמוקין דאפילו ר' שמעון מודה בהם ולא הבנתי וכי הישראל היה לו ללקט אתמול בגנו של גוי או בכרמו ואדרבה נאמר שהישראל סומך על הגוי שיתלשם ויביאם לו והוי ליה גמרו בידי אדם שאין בו מוקצה, אבל אם נאמר דחשיב נולד אתי שפיר, ונושרין אינם נולד כי כבר עומדין לכך וגבי יונק בשבת לא ידעתי מה צריך כלאחר יד והלא חולב אדם עז לתוך הקדרה ביו"ט (שבת קמ"ד ב') מיהו רבינו אבא מארי זצוק"ל כתב שרבינו חננאל פסק הלכה כר' יוחנן דפרק חבית דאסר או שמא יניקה חשיב כלתוך הקערה. ואם חלב הוי נולד לא ידעתי איך מותר לינק ולחלוב לתוך הקדירה והלא נולד אסור, בשלמא לפרש"י דריש ביצה שפירש נולד לא הוי ידע מאתמול דלהוי דעתיה עלוהי הכא הוי דעתיה עלוהי אבל לפי' ריב"א שפירש נולד הוי שעומד עתה למה שלא היה עומד מתחלה א"כ אז הוי חלב נולד ואפילו פרה העומדת לאכילה ולא דמי לביצה כי תרנגולת העומדת לאכילה אם ישחטנה ימצא ביצה במעיה ויאכלנה אבל חלב שבדדי הפרה אם ישחטנה לא ימצא חלב כי מאיסורא קמייתא (צ"ל מיסורי המיתה) כלה חלבה כמו שאנו רואים בעינינו ורבינו אבא מארי זצוק"ל כתב למורי הרב ר' חיים ב"ר משה לנאוישטט שמיירי בבהמה העומדת לאכילה ומדמה חלב לביצה ולא הבנתי ומ"מ כדבריו כן הוא שהרי רב ושמואל מתירים לחלוב לתוך הקדירה, ולפום ריהטא דברי אבא שאול ור' מרינוס בבהמה העומדת לאכילה ובשבת מחשבי אבא שאול כבורר דהשתא לאו לאכילה עומדת או בנולד ור' מרינוס לא חשיב ליה הכי או שמא אפילו אי חשיב נולד ובבורר במקום צער דגונח לא גזור אבל לאסור יונק שהוא מפרק כלאחר יד מטעם שמא יחלוב בידים בזה יודה אבא שאול ור' מרינוס דאפילו

בשבת שרי. ולשון הגמרא אינו מוכיח כן ואפילו יאסור יהא הלכה כר' מרינוס וא"כ במקום רעבון מותר שבות דאית ביה מעשה כ"ש שבות דלית ביה מעשה ועוד עתה שאין לנו ר"ה אלא כרמלית היה נראה להתיר כה"ג כמו תכשיטי נשים שהתירו רבותינו מטעם זה כיון שכלל לא יוכל לבא לידי איסורא דאורייתא ורבא באיסור הוצאה לא גזר גזירה לגזירה פ"ק דשבת (י"א ב') גבי לא יעמוד אדם בר"ה וישתין וכו' ובעי תלמודא בכרמלית מאי ואמר רבא היא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה. ודמאי שהוא גוף האסור שרינן לעניים ולאכסניא, מיהו לא מלאני לבי להתיר אלא היכא שאין לו מה יאכל במקום שיש לו מקצת מאכל כי דעת רבותינו נוטה לאסור איסור לומר לגוי לשבר תיבה שנאבד מפתחה והמאכל בתוכה, וכפי דברי יהא מותר וגם לומר לגוי להסיר דף התנור להוציא הטמון מותר. ואתה בני תוכתר בכתר המלוכה מפי אדון המלוכה. ושלום העלוב חיים אליעזר בן רבינו יצחק נב"ה.

סימן ר

פרק הגוזל קמא (ק"ז א') אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ופליגא דר' חייא בר יוסף דאמר ר' חייא בר יוסף ערוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב ופי' שם בקונטריס אמלוה הוא דכתיב ולא אפקדון דעקרינה ליה מפרשת פקדון ומוקמינן ליה אפרשת מלוה דאם כסף תלוה את עמי אבל בפקדון מחייב כופר הכל כדמסיק מאי שנא מלוה כדרבה וגבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי אבל בפקדון מעיז ומעיז ומחייב כופר הכל ע"כ פירושו ושמא ר"ל דבמלוה כיון שעשה לו טובה אפילו בגונא שאין חברו מכיר לו בשקרו כמו בבנו וכיוצא בזה וכן בשואל שעשה לו טובה שהשאיל לו, וכן בשוכר שהשכיר לו בהמתו ובשומר שכר ששכרו לשמור ושביק לכ"ע ואגרי לדידיה כדאיתא ר"פ האומנין אבל שומר חנם שלא עשה לו שום טובה דוקא במקום שחברו מכיר בשקרו בעינן הודאה במקצת אבל אם אין חבירו מכיר בשקרו אפילו כופר הכל חייב ולא פליגי אלא בשומר חנם וכיוצא בו וההיא דסלע הלויתני עליו ושתים היה שוה כיון דמקיים לוה דמלוה תומת ישרים תנחם להאמין לו משכונו אין לו פנים להעיז וההי' דמנורה וכן דעשר גפנים איכא לאוקמה בשומר שכר וההיא דשני שוורים קשורים מצאת לי חבירו מכיר בשקרו כך צ"ל גם לפי' ריב"א וההיא דכל הנשבעין (מ"ה ב') דפריך אלא שבועת שומרין פי' דשואל ושומר שכר שעשה לו טובה ובעינן הודאה היכי משכחת וכו' וההיא דחזקת הבתים (ל"ו א') דאמר שמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן מיגו דאי בעי אמר לקוחין הן

בידי מגנב שאינו מפורסם דעשו בו תקנת השוק א"נ כיון דבנהרדעא משלמין לרועה הוי כאלו שטרא מסייע ליה דמעיז כהאי דפי' שנים אוחזין (ד' ב') וההיא דשואל דבעי ר' חייא בר' יוסף בשואל ושומר שכר הודאה במקצת בהדיה נאנסו לא קשה מידי כדפי' ומה שאומר כי כתוב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב ולא אשאר שומרים הוא דכתיב משום דרבה דמייתי איתמר אמלוה אבל בכל מקום שעשה לו טובה הוי כמלוה וכפי דברי יתקיים פי' רש"י ששומר חנם חייב אפילו כופר הכל דקיימא לן כר' חייא ב"ר יוסף כמו שכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל.

סימן רא

פ' כיצד מעברין (נ"ח ב') אין מודדין אלא מן המומחה, פר"ח לשון מיחה ומחה אל כתף כלומר שימדוד נגד העיר ולא ילך לצדי העיר למדוד שמא יש שם מישור וקרקע חלקה ולפי זה יציין תחומי העיר וכנגד העיר שמא יש הרים וגאיות, שצריך להבליע ולקדר או למדוד מדידה יפה. ולא הבנתי דלפי זה יצטרך למדוד מכל העיר על פני כולה שאם ימדוד מן אמצעיתה שמא יש בצידיה הרים וגאיות, ולעיל אמרנו היה פגום אחד יוצא מן העיר בקרן מזרחית דרומית רואין כאלו פגום אחריו יוצא בקרן מזרחית צפונית ומותחין חוט עליהם ומודד משם ולהלן. ושמא נראה פירושו שר"ל אם ילך לצדה וימדוד ברוח מזרחית ודאי לפי זה יציין כל אותו הרוח אכן יש לחוש שלפי ציונו ישים טבלה בקרן מזרחית דרומית ומקרן הטבלא ימתח חוט לקרן טבלה שבמערבית דרומית וכל רוח דרומית לא ימדוד ושם יש הרים וגאיות, שצריכים קידור או הבלעה.

סימן רב

ראובן שהתנה עם שמעון להלות לו ע"י גוי בפשוט רביעי לשנה וגם שמעון יש לו ליתן מהם מס לבד הרבית, ושמעון התנה שלא להאמין המשכון לראובן אלא ליתנו לשליש שהשליש יתננו לשמעון כשיפדנו, אומר אני שלא עשו כהלכה אלא רבית קצוצה היא אחרי ששמעון לא הקנה המשכון לגוי ולא נסתלק מראובן כאשר כתבו רבותינו אלא הוזקק ראובן ליתן המשכון ליד שליש בתנאי של שמעון, וכ"ש אם היה מתנה עמו להחזיר המשכון ליד הלוה עצמו שלא נסתלק, אמנם בלא תנאי אם היה חוזר ראובן ומפקיד המשכון אשר השכין לו הגוי ליד שמעון איכא למימר דעשו כהלכתא דלא שביק היתרא ואכיל איסורא אבל בנדון שהוזקק ראובן להפקיד המשכון ביד שליש מחמת

התנאי שהתנו לפני השליש אומר אני דרבית היוצא בדייני' היא ומחזיר השליש לשמעון המשכון בקרן. ושלום סעדיה בר' שניאור זלה"ה.

סימן רג

עוקר הרים וטוחנן, שליו בתורתו ושאנן, מן השמים יחונן, מורי קרובי ה"ר ר' סעדיה ובנדון זה נראה היתרא דהוי ליה כאלו שמעון השאיל משכון לגוי שילוה עליו מראובן לצורך עצמו ולא להלותם לשמעון, ומה אם שמעון היה אומר לראובן זה הגוי מבקש ללות מעות ממך ברבית ואני רוצה להשאיל לו משכון אבל איני רוצה להאמין לך המשכון לשומרו בידך אלא תנהו ליד נאמן שאם לא יפדהו הגוי אפדהו בעצמו זה דומה היתר וכן גם כאן, וגם כאן נסתלק מן הלוה לגמרי שאם יאבד המשכון מן השליש לא יוכל ראובן לתבוע את שמעון לומר פרעני חובי כי לא הייתי שומר על משכון זה שלא האמנתו לו אלא לשליש כי שמעון אומר איני חייב לך כלום אלא לגוי שהלוני, וגם אם הגוי יפגר ויאמר שמעון לשליש משכון שבידך ידעת שהשאלתיו לגוי ועתה שנפגר הגוי החזיר לי אבידתי וראובן יאמר לשליש תן לי משכוני שידעת שהלותיו עליו נראה שב"ד פוסקין להחזיר לשמעון ולא לראובן שהוא של שמעון ולראובן לא נשתעבד כלל כי אם שהמשכון גורס שהגוי צריך לפרוע לישראל שלא יחזיר לו המשכון עד שיפרענו כי ישראל מגוי לא קני משכון, וסבורני פי' לא קני שלא נשתעבד לו כי אפילו ישראל מישראל לא קני משכון לגמרי להיות שלו כמו שהוכיחו התוס' שאינו חייב אלא בגניבה ואבידה ולא באונסין א"כ לא קנאו אלא שנשתעבד לו ונעשה עליו שומר שכר כמו שפי' התוס' הטעם ס"פ האומנים (פ"ב א') וא"כ ישראל מגוי לא קני משכון כרבנן דפ' כל שעה (ל"א ב') אפילו לא נשתעבד לו אלא שכופהו לפרוע לו שלא יחזיר לו המשכון עד שיפרענו ואעפ"י שמשכונו של גוים נקטינן להו לגובייא שאם לא יפרענו אנו מוכרין אותו וגובין דמיו זהו דוקא משכון שהוא של גוי עצמו דבענין אחר לא יוכל לכופו לפרוע אבל כאן שישראל השאיל משכונו לגוי ויוכל המלוה לכוף את הגוי לפורעו שישראל המשאיל יתבע מן הגוי משכון שהשאילו ויצטרך על כרחו לפדותו להם להחזירו למשאיל לאו לגובייא שקליה אלא לכוף את הגוי שיפרע כדפרי' וגם לא נשתעבד לו כדפי' דישראל מגוי לא קני משכון. היה נראה הדין שהשליש יחזיר המשכון לשמעון ולא לראובן וזה היה דין אם ישראל השאיל משכון לגוי שהגוי ילוה עליו מראובן לצורך עצמו אכן בהאי עובדא שלוה המעות לצורך ישראל ולא יוכל המלוה לכוף את הגוי לפדותו שהמשאיל לא יתבענו כי המשאיל הוא החייב א"כ יש לנו לומר לגובייא

שקליה שאם לא יפדהו ימכרנו המלוה מ"מ ישראל המשאיל יאמר לא השאלתיו לגוי אלא בדין תורה שלא ישתעבד לך אלא לשומרו עד שיפדהו ועכשיו שנפגר הגוי ובברור לא יפדהו ולך לא נשתעבד החזירהו לי ומה בצע אם תשמרהו אתה לעולם פרעון לא יהא לך, וגם למוכרו ולגבות חובו הימנו לא תוכל כי לא נשתעבד לך וע"כ נראה שב"ד היו מחייבין השליש להחזיר המשכון לשמעון ומטעם זה אפילו אם נתן הגוי המשכון ליד ראובן ולא לשליש היה נראה דין שהיה צריך להחזירו לשמעון בחנם ושמעון לא יפרע לראובן כלום כי משכונו לא נשתעבד לגוי כלל דגוי מישראל דברי הכל לא קני אפילו היה משכינו לו כ"ש שלא השכינו לו אלא השאילו לו ואעפ"י שהגוי שוב הלוה לשמעון מעות שלוה מראובן על אותו משכון לא נשתעבד לו וכ"ש שלא על המשכון הלווהו וא"כ הרי הפסידו של מלוה כאשר כתבתי ואין שמעון חייב לראובן כלום. וכפי דברי אלה מה שכתב ר"ת שאין המלוה חייב להחזיר המשכון אם נפגר הגוי וגם המלוה לא יוכל למוכרו ואעפ"כ שרי ליטול רבית שהישראל חייב רבית לגוי והמלוה יאמר ללוה לא אוציא המשכון מידי עד שיפדנו הגוי תתבע אתה משכונך מן הגוי שהשאלתו לו הואיל והגוי קיים והוא בפנינו נמצא הלוה צריך לפדותו מן הגוי והגוי לא יפדהו מן המלוה אבל אם נפגר הגוי אז נראה כמו שכתבתי לעיל שהיה חייב המלוה להחזירו בחנם ללוה. ומ"מ בזה אם שייך דר' נתן בגוי אי נוציא מן הלוה קרן ורבית שהוא חייב לגוי ונותן אותו למלוה, ולזה לא ידעתי עתה ראיה וכפי דברי אז יתקיים פסק של מורי ה"ר שמריה משם הר"ר חזקיה זצ"ל שהמלוה צריך להחזיר המשכון ללוה אכן לא יטול אלא רבית בינוני ולא כמו שהתנה הגוי לא ידעתי מנין וגם אם הגוי קיים שיכול המלוה לומר ללוה תתבע את הגוי שיחזיר לך משכונך אינו יכול לכוף את הלוה להחזירו לו כאשר כתבתי. אכן אם הגוי הלך לו ואיננו נראה דהוי כמו נפגר, ואמת שרבותינו לא כתבו כדברי ר"ת ור"י וע"כ לא אומר לך מורי לדון דברי כי קטנך עבה ממתני ואתה מאיר עיני, ועשה הנראה בעיניך, ואודות המס נראה כאשר כתבת, ומה שכתבתי שישראל מגוי לא קנה משכון מ"מ נראה דהמלוה הוי שומר שכר על המשכון שבידו שהשאיל ישראל לגוי להשכין לו דבההיא הנאה דתפיס ליה אדמיה ונוטל רבית והוי ש"ש ועדיף מאומנין. ולב עלוב תרנן בדבריך שהם כחצים השנונים וזאת תחינתי לפני כבוד מורי שתבא תדיר כלי למשש, ולא בושש בדברים האלה ואהי' כשולה דגים מן הים בשר חי וקים. ופ' הפרה (מ"ט ב') משכונו של ישראל ביד הגר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו ומאי טעמא כיון דמיתגר פגע שיעבודיה ואמרו התוס' אפילו אם משכנו שלא בשעת הלואתו דקני ליה מ"מ לא הוי ליה עליה אלא שעבוד

כיון שהיה יכול לפדותו ולסלקו בזוזי וא"כ ישראל מגוי דלא קני אפילו שעבוד לית ליה כאשר כתבתי.

סימן רד

במסכת מקואות פרק ה' מעין שהוא כנדל ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר בו בכל שהוא. פי' רבינו שמעון היה עומד שאותו המעין לא היה מימיו זוחלין אלא עומדין ורבה עליו שהרחיב מקום עמידתו והמשיכו במקום הרחבתו עשה זוחלין שוה למקוה לטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין מאחר שעיקר מקום המעין אינו זוחלין ורבינו משה ב"ר חסדאי פי' פירוש אחר, היה עומד שגדר בפניו וריבה עליו מים שאובין והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן במקום שיהא עומד בלא המשכה צריך מ' סאה ואשבורן. ולמעין להטביל בו כלים קטנים בכל שהוא ודוקא במקום שדרכו לילך שם מטהר בתורת מעין ולא מן הצדדין והכי קתני והמשיכו משום שהיה עומד שגדר בעדו, אי נמי עומד בבור שנובע מן המקור ולכך צריך המשכה בו קודם המשכה היה דינו כמקוה חסר שהמים שאובין פוסלים אותו. ולפי פירוש זה אז מקואותינו אעפ"י שהן מעין שנובעין מן המקור כיון שהם בבור ואינם נמשכין מים שאובין פוסלין בהם. ורבינו שמחה כתב שבמקוותינו אין מים שאובין פוסלין בהם דתנן פ"ק, למעלה מהן מי מעין שמימיו מועטין שירבו עליו מים שאובין משמע בתחלה ותנן פ"ה מעין שהוא מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא עכ"ל. ובמשנה שלפני כתוב שרבו ואפילו אי גרסינן שירבו עליו שמא פי' כגון שאותו מעין אינו עומד אלא נמשך.

סימן רה

א בשמעתתא דשלשה על שלשה (שבת כ"ו ג')

ב **אמר** לפני רבינו שמשון שפי' בשתי וערב אין סברא לחלק בין הראוי לארוג ממנו בגד גדול לאינו ראוי אלא לשלשה על שלשה דחזי לעניים ולעשירים וראוי להצטרף לבגד גדול ומשום ו' יליף שפיר ק"ו, א"כ היכא בעי למילף שלש על שלש שאין שתי וערב שלו טמא וסברת ר"י אין לו וכן לפי' ה"ר פורת, וגם הלשון אי הכי מיושב לגמרי וגם אלא כתוב בספרים אלא שלשה על שלשה דחזיין בין לעניים בין לעשירים וכו' איני יודע מאי אלא וממאי הדר ביה וגם איני יודע מאי פריך ואימא לרבות שלש על שלש בשאר בגדים למה לא נאמר מאי צמר מין בהמה דקה ונאכל ומטעם זה אין לרבות שאר

בגדים כמו צמר גמלים ויש להעמיד הרבוי בצמר לשלש על שלש, ועוד איני מבין מה שאומר רבינו שמשון שאין לחלק בשתי וערב בין הראוי לבגד גדול לשלשה על שלשה והא תניא בת"כ והוא הביאה פ' י"א בנגעים יכול יהו מטמאין בכל שהוא פי' שתי וערב ת"ל בגד מה בגד מיוחד שיש בו שלש על שלש אף כל כדי לארוג מהם שלש על שלש בשתי וערב ואפילו כולו של שתי ואפילו כולו של ערב ע"כ הברייתא. ומעתה כל כמה דלא רבי שלשה על שלשה דמטמא בנגעים ואין מטמא אלא בגד שלש גם שתי וערב לא יטמא אלא הראוי לבגד שלם מהיקשא דברייתא. ושמא יש לפרש שהיקשא ואימא לרבות שלשה על שלשה כך היה דעתו שמהיקשא דת"כ אין שתי וערב טמא אלא הראוי לבגד גדול אי לאו דרבוי' והבגד ולהכי אצטריך והבגד לרבות שלשה על שלשה ומשני ולאו ק"ו הוא וכו', פירוש דאי לא היה כתוב אלא בגד היה בגד שלם ומאי בגד שלם כלומר שאין דעתו לארוג יותר כי אם לעשותו כך ובלבד שיהא בגד דהיינו שלש על שלש דחזי לעניים דבקרא לאו עשירים כתיבי אלא בגד סתם ולא ארוג כל שהוא דלא איקרי בגד ומעתה כל שתי וערב הראוי לארוג שלש על שלש טמא מהיקישא דת"כ ומעתה נימא ק"ו השתא שתי וערב הראוי לשלשה על שלשה טמא לפי שיכול לארוג הימנו בגד שלם של שלשה על שלשה אעפ"י שאינו בגד שלם מיבעיא ופריך אי הכי פי' אם אתה מחשיב זה ק"ו אעפ"י שלפי הסברא בעודו שתי וערב היה חשוב יותר שראוי למי שצריך בגד של שלשה על שלשה אי הכי שלש על שלש נמי בק"ו אלא לא תימא ששתי וערב הראוי לבגד גדול חשוב יותר משלשה על שלשה ואין ללמוד ק"ו אלא משתי וערב הראוי לשלשה על שלשה שגם הוא חשוב יותר מתוך הסברא כאשר אמרת אלא שלשה על שלשה חשוב יותר מכל שתי וערב אפילו הראוי לבגד גדול כסברת ר"י ודוקא שלשה על שלשה דחזיין בין לעניים בין לעשירים ולא שלש על שלש ופר"י מי דחקך לומר סברא זו שהיא תמוה ששלשה על שלשה חשוב יותר משתי וערב הראוי לבגד אין זה אלא שאינך יכול ליישב רבויא דוהבגד בענין אחר, שאם אין אתה לומד שלשה על שלשה אלא מק"ו דשתי וערב הראוי לשלשה על שלשה א"כ גם שלש על שלש תלמוד כן ורבויא דוהבגד למה לי אימר לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ושלש על שלשה ליתיה בק"ו משתי וערב הראוי לו כמו שלשה על שלשה שיותר סברא לומר ששלשה על שלשה חשוב יותר משתי וערב הראוי לבגד גדול כיון שעל כרחין אנו צריכין לומר אחת מן הסברות כדי ליישב רבויא דוהבגד וידע בטוב שכתב בצמר ופשתים ולא רצה לרבות אלא נוצה של עזים שהוא מן בהמה דקה ונאכל ומשני הא כתיב צמר ופשתים למעוטי גם נוצה של עזים ע"כ דאי כדקאמרת ליכתוב והבגד צמר

ופשתים וגו' למה לי דכתב והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים כל הני בגד למה לי וע"כ צריך לפרש כן דעיקר המיעוט מבגד יתירי דאי לאו הכי האיך נפרש תרי מיעוטי והא לא כתיב צמר או פשתים אלא חד זימנא. ולרבא דאמר שלשה על שלשה לר' שמעון בן אלעזר בשאר בגדים אית ליה נפקא ליה מבגד דאי לבגד שלם אם כן לכתוב רחמנא בנגעים ותיתי שרצים מינייהו ולא נאמר סברת ר"י שהייתי אומר לעולם לא יארע נגע בבגד אלא וודאי מקל וחומר אתי ואי לא היה כתוב בשרצים אלא בגד וגם בנגעים לא הוי כתיב אלא בגד ולא והבגד אז הייתי אומר ע"כ דבגד דנגעים לשלש על שלש דבגד שלם ושלשה על שלשה אתי' בק"ו ואז הייתי מפרש בגד דשרצים בגד שלם וא"כ למה כתיב והבגד אלא לגלות כל היכא דכתיב בגד שלש על שלש בכלל ומעתה מבגד דשרצים אפילו אי לא כתיב אז הייתי יודע ששלש על שלש בצמר ופשתים מטמא ומעתה בשרצים או למה לי ע"כ לשאר בגדים ואביי לית ליה זו הסברא דגלי בנגעים וה"ה לשרצים. ואי לא כתיב שום מיעוט הייתי מעמיד רבוי דוהבגד לשלשה על שלשה בצמר ופשתים ולא בשאר בגדים דקאי בצמר ופשתים וירבה צמר ופשתים ומדכתיב מעוט ש"מ ששלשה על שלשה יש לרבות בק"ו משתי וערב, ומעתה שיש לדרוש ק"ו זה והוי שלשה על שלשה בכלל בגד ומעתה בכל מקום הוו בכלל בגד, וע"כ והבגד אתא לרבויי שלש על שלש בצמר ופשתים ונמעט בשאר בגדים שלשה על שלשה ובגד שלם ואי לא כתב אלא חד מיעוטא וידענו שיש לדרוש ק"ו זה הייתי דורשו גם לשלש על שלש ורבויא דוהבגד הייתי מעמיד לשלשה על שלשה בשאר בגדים כפי הסברא כתב מיעוט שני למעוטי גם משלש על שלש, וידענו מעתה שאין לעשות ק"ו משתי וערב הראוי לשלש על שלש ששלש על שלש אינו חשוב כשתי וערב הראוי לו ויש לעשות ק"ו משתי וערב הראוי לבגד גדול. לא הייתי כהלכה כשכתבתי זה אלא העתקתיו מדף שכתבתי עליו לפני כמה שנים ושם נכתב בבלבול ולכך צריך עיון.

סימן רו

פרק הגוזל בתרא (קי"ו ב') שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה ועמד אחד והציל הציל לאמצע, ואם אמר להם אציל לעצמי הציל לעצמו ובתוס' קתני ואם התנה עמהם בב"ד מה שהציל הציל לעצמו וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל דסוגיא דשמעתת' משמע אפילו שלא בב"ד ושמא הא דקתני התנה עמהם בב"ד היינו במקום שהיו יכולים להציל להדיא שלא ע"י הדחק אבל במקום שלא היו יכולים להציל שלא ע"י הדחק מהני אמירה דידי' אפילו שלא בב"ד עכ"ל. ואיני מבין פירושא דשמעתתין מה

הציל את שלו דוקא, או אם הציל אפילו ממון אחרים, ונראה שלא היה מבורר איזה הוא של זה ואיזה הוא של זה אלא קנו סחורה בשותפות וכדמוקי לה רמי בר חמא דבשותפים עסקינן כי אין לפרש אע"פ שכל אחד מוליך סחורתו לבד קרוין שותפין כהפסד הגייס דלעיל מינה התם ובהגוזל תניא בהדיא שיירה שהיתה מהלכת ועמד עליה גייס לטורפה ונתפשרו עמהם מחשבין לפי ממון [1] אלמא כל שיירא לגבי הפסד גייס שותפי נינהו וא"כ מאי קאמר רמא בר חמא הכא בשותפין עסקינן אלא אין שותפות ההפסד כלום אלא שותפות הממון מקודם ועל כן הציל לאמצע כי דרך שותפין לטרוח אחד בשביל חברו אבל אם כל אחד מכיר את שלו אפי' לא אמר הציל את שלו לעצמו ולא לאמצע ובזה תתיישב ברייתא דתוספ' דלא פליגי אסוגיא דהגוזל דתניא התם שותפין שמחלו להם מוכסין מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו, ושמא הפירוש שאחד מהן בקש מן המוכסין למחול להם קצת מן המכס והניחו שליש או רביע מה שמחלו מחלו לאמצע ולא יוכל לומר לעצמי הצלתי אבל אם אמרו בשביל פלוני מחלנו פי' שאמרו חלקו מחלנו מה שמחלו מאלו לו וכ"ש אם בקש מן המוכסין תמחלו לי חלקי מה שמחלו מחלו לו ולא לאמצע, ודאי אם שאל המלך המס כבר ונשתעבדו בשאלתו שערא בכדא לכך שכך השיב ר"י וז"ל כששאל המלך מס אפילו שערי דכדא נשתעבדו משמע בלשונו שבשאילת המס תלוי ולא דמי להא דאמר בחזקת הבתים דיהיב טסקא או כרגא ומית דהתם החוק קצוב על האיש וקרקעותיו ואין צריך שאילה וגם חק ולא יעבור ליתנם בכל שנה מה שאין כן במס ולכך לא נשתעבדו אלא כששאל המס ולא תחלה שהרי אם קודם המס יתן כל אשר לו לאוהביו הדרים במדינה אחרת לא יתן כלום למס ועל כן אם שאל המלך מס ונשתעבד כל ממונו לכך ליתן כל אחד מזקוק שלו כאשר יפול ושוב המלך רוצה לפוטרו ושיתנו הם חלקו או לפוטרו מחצי חלקו אין כח זה ביד המלך שרשב"ם פ' בפרק חזקת הבתים (נ"ד ב') וז"ל דינא דמלכות' דינא כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקיו ומשפטיו הלכך דין גמור הוא עכ"ל זהו דינים וחוקים שהנהיג הוא ושלפניו כל הימים אבל כאן שבא לפטור את החייב ולהרבות על האחרים כמו שפוחת לזה אין זה דין וזה לא קבלו עליהם

[1] [כתב רבינו אבא ונתפשרו עמהם ואין זה הלשון בברית' ולפי לשונו משמע דקודם שנתפשרו היה יכול אחד לפשר לעצמו אם לא שהתנו יחד תחלה כדקתני בההיא ברייתא רשאין החמרים להתנות כל מי שאבד לו חמורו נעמיד לו חמור אחר וכן כאן אם התנו שכל אחד יפשר לעצמו אבל אם לא התנו למה יוכל לפשר לעצמו ושמא יאמרו לו אם אתה לא תפשר ויראו שכולנו נעמוד נגדם לא ילכו מעלינו ולא יעשו לנו כלום אבל אם אתה תפשר יעמדו עלינו, ומ"מ בשביל זה אין נראה כלל שבשביל דבר זה לא יפשר לעצמו.]

אבל אם הדבר ידוע שאינו מוסיף עליהם בשביל מה שפוחת לזה אלא לוקח מהם כמו שהיה לוקח אם זה לא היה כאן, סבורני לפי עניות דעתי הפחותה לפוטרו ודלא כרבינו שמחה, וע"כ כן הוא שאם באנו לומר ששערי דכדא נשתעבדו למס קודם ששאל המלך את המס א"כ אם אחד יצא מן העיר יצטרך ליתן מס עמהם שכבר נשתעבד כל ממונו ואין זה מנהג בכל הקהלות צ"ע. ומטעם זה נ"ל מה שאומר העולם שכל ממון שלא ראה פני המלכות אין חייבין ליתן ממנו מס לפי שזה הממון לא נשתעבד למלך זה וגם לא אקרקפא דגברא מנח וא"כ כל הבא לדור במדינת המלך ואומר לו אם תרצה ליקח ממני קצבה זאת ולא אתן מס עם הקהילות שוב נראה דאין הדין עמו שזהו דינא דמלכותא שכל הדרים בעיר ישאו יחד בעול המסים והוא רוצה לשנות זה הדין ומתוך כך יכביד עול האחרים שאם היה זה נותן עמהם היה נופל לו ליתן יותר ממה שהיה נותן עתה למלך וזה לא קבלו בני מלכותו עליהם שאין זה דין הגון ואינו דין וכן משמע שאם הקילו האנדיסקי על אדם שאינו פרדכס לא יועיל.

סימן רז

הבית והעליה של שנים וקרקעית העליה שהיא תקרת הבית לא ידעתי מה לדון בה כי לפי הנראה אם בעל הבית רוצה לסותרה וליקח אבניה ועציה ועפרה לעצמו לא יוכל שהרי לא יהא קרקע לבעל העליה ואם בעל העליה רוצה לסותרה וליקח אבניה ועציה ועפרה יקח שהרי יש גג העליה לתקרת הבית וא"כ אם בעל העליה רוצה לבנות על קרקעית עליתו שהיא תקרת הבית לא יוכל בעל הבית לעכב עליו לומר אתה מכביד על כיפתי כי מה איכפת ליה ואי משום שמא יפול ויזיק לי בזה וודאי על הניזק להרחיק עצמו דלאו גירי דידיה הוא וצ"ע ולשאול לרבותי. ור"ת פי' הבית והעליה דאין על התחתון לתקן התיקרה ולפי' נראה בשל עליון היא ואפילו נפלו והזיקו פטור מלשלם כדתנן פרק הבית והעליה (קי"ז א') הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטורים מלשלם ואפילו בכותל נוטה איירי דקתני סיפא נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו תוך הזמן והזיקו פטור מלשלם וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל נתנו לו ב"ד זמן שראוהו שהיה נוטה הא למדת דאפילו כותל נוטה אם נפל פטור מיהו אם לא הפקיר כותלו נראה לחייבו.

סימן רח

ראובן חייב לשמעון ארבעים ליטרין הלייש וכשתבעו נדר ליתן לו הוצאת שנה וליטרא מעות מזומנים שימתין. לו שנה ומשכון נתן בידו שבכלות השנה יפרענו מ' ליטרא. נראה דזהו אבק רבית כדמשמע ריש איזהו נשך (ס"א ב') דקאמר אמתני' דהרי חיטך עשוית עלי ע"כ רבית דאורייתא קצוצה, מכאן ואילך אבק רבית ואינה יוצאה בדיינין דכר' אליעזר קיימא לן ואעפ"י שלשם לא קצב ליתן לו וכאן קצב, כיון דשלא בשעת הלוואה קצב אלא כשתבע חובו הוי אבק רבית שכך כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל שכתב רבינו משה ב"ר מיימון וז"ל שהמלוה את חברו ולאחר זמן תבע את חובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שאפרע לך חובך הרי זה אבק רבית, לפי שלא קצץ בשעת הלוואה שנאמר לא תתן לו בנשך עכ"ל הרי כתב בהדיא שאין זה אלא אבק רבית וכן גם כאן, על כן אם כבר גבה הרבית מאותם מ' ליטרין אין הדיינין מוציאין אותם מידו, ואם יאמר הלוה מה שנתתי לך תזכה לי בקרן ודאי אם לא היה לו משכון היה כן אבל עתה שיש לנו משכון לא נוציא המשכון מידו כרב אשי דפ' איזהו נשך דאמר כל סלוקי בזוזי אפוקי ממונא הוא וכן כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל שכתב המיימוני כרב אשי.

סימן רט

גרסינן בפ' המקבל (ק"ח ב') לאשה ליתמי ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא ופי' רש"י שותף שמכר חלקו לחברו בשדה שהם שותפים בה אין לנו לסלקו משום דינא דבר מצרא ולומר אי אתה בחלק חברך אלא כאחד מן המצרנים ויקחוה עמך אלא כיון שלא נתברר חלקו הרי הוא כשכן בכולה עכ"ל הרי פי' דשותף עדיף ממצרן שהוא יקנה ולא המצרן וכ"ש לפי' ר"ח שפירש שותף שקנה בזולת בקרקע זה כ"ש אם הוא שותף בזה הקרקע דלית בה משום דינא דבר מצרא, ועשית הישר והטוב דידהו טפי עדיף עכ"ל הרי פי' אם הוא שותפו של המוכר בקרקע אחרת ולא בזו שמכר קודם למצרן ומשמע מלשונו שאפילו אם קנה המצרן צריך ליתנה להשותף שפי' ועשית הישר והטוב דידהו טפי עדיף. והא עשיית הישר והטוב אלוקח שדיה רבנן כמו שהביא רש"י מדאמר זבין לגוי גוי לאו בר ועשית הישר והטוב הוא וא"כ כאן רוצה לומר שהמצרן צריך לעשות הישר והטוב וליתנה לשותף וכ"ש כאן שלא נתנה נתברר עדיין חלק המוכר ומה מצרנות יש ללוקח מעתה אם הוי מצרן בצפון שמא כשיחלקו יפול חלקו בדרום דהילכתא כר' יוסף דמציאה מעיילנא לך בנכסי דבי בר מריין ופ' איזהו נשך (ס"ח א') אמר רב אשי מאי משכנתא דשכונה גבי ופי' רש"י אין לך שכן קרוב ממנו ואם בא הלוה למוכרה אין בבעלי

מצרא שכן טוב לקנותה כזה אלמא מחמת שהוא בכולה קודם לכל המצרנים, וגבי שותף פרש"י פ' המקבל כמו שלא נתברר חלקו הרי הוא כשכן בכולה וא"כ הוא כמשכנתא ועדיף ממשכנתא שהרי יש לו חלק בכל משהו שבקרקע זו ואין יכול לסלקו בדמים כמו במשכנתא וגם באיזה צד יכוף אותו לחלוק בזה הענין שיפול כל הכותל הבית הסמוך ללוקח לגורלו ואם לא יפול לו אלא חצי הכותל או חצי החדר וירצה הלוקח לסתור את הכותלים והחדרים לחברם לביתו ימחה השותף בידו ויאמר קא מרעת לאשיתאי וכיון שעדיין לא ניחא תשמישתיה אלא שירצה לתקנו שיהא ניחא ולשותף הוא ניחא השתא ואפילו לתקן לא יניח השותף למצרן אם יש לו הפסד מועט כזה כאשר כתבתי. ורשב"ם כתב דאין לפשוט קודם חלוקה ומתוך דבריו משמע שאין שותף יכול למכור חלקו כל זמן שלא נתברר שזהו חלקו, ואמת כי רבינו אבא מארי זצוק"ל חלק וכן כתב בשם ר"י ובשם ריב"ם שכתבו גם כן בשם ר"ת ונראה דזהו דוקא כשהמוכר קרקע שיש לו ודאי חלק בה אבל כאן הסמוך לקרקע של המצרן שמא אין למוכר שום חלק שם אלא בצד האחר אם יפול גורלו שם ובזה יתקיימו דברי רשב"ם ובזה יורו רבותינו דנראה שבזו קרקע הסמוכה למצרן אין לו כח לא למכור ולא להקדיש ודמי למסותא דפ"ק דב"מ (ו' א') דמסיק התם כיון דאינו יכול להוציאו בדיינין דהקדשו אינו קדוש וה"נ זה החלק הסמוך למצרן אין יכול עתה בשעת המכר להוציאו בדיינין כי שמא לא יעלה לגורלו וע"כ אין מכר שלו מכר ויסתלק המצרן ויקנהו השותף.

סימן רי

בשמעתתא דאותיות נקנית במסירה (ב"ב ע"ז א') פירש התוס' דכל הנך מסירות דשמעתין צריך לפרש בשק מלא שטרות שאין דרכו להגביה דאי לאו הכי היכי מיקני במשיכה ובמסירה הא אמרינן לקמן דברים שדרכן בהגבהה אין נקנין אלא בהגבהה עכ"ל והדין עמהם כי כולה שמעתתא מיירי שמקנה לו גם גוף הקלף, כדאמר רב פפא צריך למכתב ליה קני לך איהו וכל שיעבודיה ועל כן משיכה או הגבהה עם המסירה, משיכה או הגבהה בשביל גוף הקלף ומסירה בשביל האותיות דמילי נינהו ואין שייך בהם לא משיכה ולא הגבהה אבל אם היה רוצה להקנות לו רק השיעבוד ולא גוף הקלף לזה אין שייך כי אם מסירה ולא משיכה ולא הגבהה, והוי כמקנה בהמה באפסר שאול או שאומר לו קני הבהמה ולא האפסר ואתי שפיר גרס' הרשב"ם דגריס הלכתא אותיות נקנית במסירה דלקנות החוב ולא גוף הקלף נקנית במסירה ולקנות גם גוף הקלף צריך משיכה ומה שהביא ר"ת מסוף פ' זה בורר דאמר ליה רבא לרב נחמן כמאן כר' דאמר

אותיות נקנית במסירה שם פי' כך האיך אתה מאמינה בלא שבועה לכל הפחות אם היתה אומרת שקנאתו במסירה היתה צריכה שבועת היסת והשיב לא מבעיא קלתיה ואז אפילו שבועת היסת לא בעיא שכך פסק ר"ת לרב האי גאון דאין משביעין היסת אלא היכא דאיתא דררא דממונא כגון מנה לי בידך למחר אמר תנהו לי נתתיו לך או אפילו אם טען לויתי ופרעתי אבל אם אמר מנה לי בידך ואמר אין לך בידי אין משביעין אותו שבועת היסת וכן דן רשב"א, כן כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל ואינו פי' כמאן כר' ולא כרבנן דפשיטא דעל זה לא היה תמיהת רבא דודאי אותיות נקנית במסירה אלא פי' כמאן כר' ולדברי ר' אפילו שבועה לא בעי אע"ג דאיכא דררא דממונא שהרי השטר בידה והוא כתוב בשם המפקיד וא"ל אי בעית קלתיה ואפילו אם נראה דוחק לפרש כן למה היה לו לומר שאין כר' לא היה לו לומר אלא האיך אתה מאמינה בלא שבועה או נאמר שרבא ודאי שאל אני רואה שאתה דן כר' ורב נחמן היה לו להשיב וודאי כר' אני דן אלא שידע שעדיין ישאל לו תשביענה ועל כן השיב לו אי בעיא קלתיה ומה שכתוב בספר לא אי בעיא קלתיה אינו פירוש לא אין הלכה כר' אלא פירוש איני דן בזה כר' דא"כ היתה צריכה שבועה אלא טעמא דידי אי בעית קלתיה ומעתה אתיא אפילו כרבנן והרבה יותר דוחק פי' ר"ת פרק איזהו נשך (ס"ו ב') דאמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי וכו' עד אמ' רבא ובעינא לאותביה אונאה ואודיק חזיתן איילונית שפי' רבא לא הבין דברי רב נחמן וכפי הבנתו בעיא אותוביה אונאה ורב נחמן השיבו מאיילונית לפי דעתו של רבא ולא האמת, ולאידך לישנא דזה בורר דגרס לא הימנה רב נחמן ואמר ליה רבא והא אי בעי קלתיה ודקדק ר"ת למה לא אמר כמאן דלא כר' לשם דן כר' אלא שלא רצה להאמינה בלא שבועה וע"כ הקשה לו והא אי בעיא קלתיה והשיב לו כיון דאיתחזיא בבי דינא אי בעי קלתיה לא אמרינן, אי נמי ללישנא קמא שאל לו כמאן כר' לידע אם ישיב לו טעם אחר כמו שהשיב אי בעי קלתיה דגם רבא אסיק זה הטעם ודחייתו שפיר אדעתיה אבל ללישנא בתרא פשיטא דלא כר' דן ומזה לא הוצרך כלל לשאול כי כלל לא אתיא כר' לפי דעת ר"ת ורב נחמן דלא הימנה נראה כדפירשתי לעיל. ורשב"ם הוכיח מכאן דאפילו שבועה אין צריך ושמא אין זה הוכחה כדפרי'. וההיא דמי שמת (קנ"א א') אימיה דרב עמרם חסידא הוי לה מלוגמא דשטרא כי שכבה אמרה להוין הני לעמרם ברי אמרו ליה והא לא משך משמע הא אם משך קני, ושם לא היה מסירה שלא מסרה לו מיד ליד וגם לא באו לידו בחייה והי' נראה להם שהחוב אינו נקנה בדברי ש"מ [2] כדפי' התוס' ואמרו

[2] [כי כיון שהחוב לא נקנה לו באמירתה היה לו ליקח השטרות ולהביאם לביתו או למשכנם לרשותו להודיע שגוף הקלף מקנה לו והוא גם הוא נתכוין לקנותו אלא כיון שלא עשה כן לא חשש ע"כ אלא לקנות החוב.]

אפילו גוף הקלף לא קנה כיון שלא משך גלי אדעתיה שלא לקנות גוף הקלף נתכוון כי אם החוב וגם היא לא נתכוונה להקנות לו גוף הקלף כי אם החוב א"כ גוף הקלף שלנו ולא יוכל לעכב עלינו מלגבות בו והשיב להם דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואפילו החוב קנה. וצ"ע הם אמרו והא לא משך והוא השיב כמסורין דמו היה לו לומר כמשיכה דמו אי דוקא משיכה קאמרי אלא אמסירה קאמרי דלא מסרתו לו וההיא דגט פשוט (קע"ג א') פלוגת' דאביי ורבא אתיא כפשטא ותרווייהו סבירא להו אותיות נקנות במסירה. ושטרות של גוים וחותמיהן של גוים דעל ידי זה השטר משתעבדים נכסי גוי הלוה לישראל המלוה מדינא דמלכות' גם הם יקנו במסירה כמו שטרות של ישראל. ונראה דאם הפקיד ראובן שטרות של גוים ביד שמעון והקנם ללוי במעמד שלשתן דלא קנאן לפר"ת דפוסק דאין אותיות נקנות במסירה דלא עדיף ממעמד שלשתן ממסירה, ואפילו לפי' רשב"ם אין נראה דמעמד שלשתן יועיל באותיות שאין שום קנין מועיל אלא מסירה והיא גופא תימה למה מסירה תועיל כי כמו שמשיכה והגבהה אין שייך בהם שאינו בא לקנות גוף הקלף אלא האותיות ואפי' כתובים על הקלף שאל"כ גם מסירה לא תועיל בידם אלא כיון שמסרם לו והם בידו לגבות בהם קנאם, ודמי למסירת מפתחות שקנה הבית במסירת המפתחות לפי' רש"י ואפי' ר"י יודה כאן שאין שייך כאן קניין אחר כמו בבית ששייך בו חזקה ואפילו הוא נעול ומסר לו מפתחות ומכיון שהוא כבר מונע מיד כל אדם מליכנס בו קנאו לפר"י שבנעל לבד קונה בלא תיקון מנעול מהאי טעמא ומעתה אין שייך כלל להזכיר באותיות מעמד שלשתן. וגם מה שר"ת אומר שהמסירה מועלת בלא כתיבה כל זמן שלא חזר נראה כמו כן דכן הוא שאם גבה החוב קנאו מידי דהוי אמוכר פירות דקל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לרב נחמן ומודה דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה, וכמדומה לי שכך השיב לי מורי הרב ר' שמריה ז"ל.

סימן ריא

וישראל שנתן לגוי שטרות של גוים ואמר לו לך לוה מישראל עליהם ברבית נראה לאסור ואעפ"י שהשיב ר"י דמותר לעשות כן במשכון התם הוא שאין לישראל שום צד חובה לגבות הרבית מישראל חבירו כי אם מן המשכון שהשכין לו הגוי אבל כאן שאין זה המשכון שוה כלום כי אם לכוף את ישראל הלוה ליתן לו רבית והמלוה מוטלת על ישראל הלוה שעל כרחו צריך לפדות השטר לכך אסור ליקח רבית מהלוואה זו כי לא היה הישראל מלוה לגוי על שטר זה כלום כ"א שיודע שישראל הלוה על כרחו יפדהו ומתכוין ליקח רבית ממנו וכן השיב ר"י וז"ל היכא דאמר ישראל לגוי לך ולוה מנה

מישראל וכל מה דיפוק לך מדינא עלי והמלוה אינו יודע שלצורך ישראל לוה אותם נ"ל דזה אינו דומה לשליחות כלל דאפילו היה אסור כשעשה את הגוי שלוחו אין לי לומר שהיה רשע ועשה את הגוי שלוחו אלא היה דעתו שילוים הגוי לצורך עצמו ויחזור וילוים ואפילו פירש בהדיא בפני עדים שעשאו שליח ולא דמי לחומרא דאמר בסיפא (ב"מ ע"א ב') כי שם שני הישראלים המלוה והלוה יודעים בדבר ומתכוין המלוה ליקח רבית הבא מכחו של ישראל ע"כ יש להחמיר עכ"ל וכ"ש כאן שהשטר אין שוה לו כלום כ"א לכוף את ישראל ליקח רבית. וכיון שפירשתי לעיל שאותיות נקנית במסירה ואין קנין אחר מועיל בהם מה צריך לכתוב קני לך איהו וכל שיעבודיה נראה דאי לא כתב איהו והי' הקלף על המוכר יאסור הנאתו על הקונה ובלא זה יאמר לו אל תביא קלף שלי בפני בית דין תנהו לידו ולכל הפי' המלוה לחברו כך וכך שיתן לו מן הריוח הוצאה כל זמן שהמעות בידו איני רואה היתר אלא כשאחריות המעות על הנותן, אבל כשהאחריות על הלוה אסור ורבית גמורה היא. ובפ' איזהו נשך חלקו התוס' על הריב"ן שכתב דמותר ליתן עסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון דמקבל הנותן יוקרא וזולא, וכתב שם מורינו ורבינו אליעזר זצוק"ל נראה כי היכי דכל אחריות על הנותן שרי אפילו לקצוץ דאין כאן מלוה אלא פקדון ושכר מעותיו הוא נוטל, ובתוספ' דשרי להשכיר מעותיו לשולחני משמע דמחזירם בעין ה"ה אפילו אם הוציאם כיון דאחריות על הנותן אלא נראה דאורחא דמילתא נקט דאין הנותן מקבל אחריות כשהמקבל מוציאם וכן כתב ר"ת בתשובה, שרי ליתן עסקא בקצבה בכך וכך לשנה ובלבד שיקבל עליו הפסד כפי מיעוט קצבתו ודבר זה תלוי בשומת בעלי עסקא וכן אומר שהתיר מורינו הרב ר' אביגדור כץ עכ"ל. הרי כולם מודים כשהאחריות על המקבל שאסור ומה שכתב מורינו ורבינו דבתוספ' מתיר להשכיר מעות לשולחני משמע דמחזירם בעין ה"ה אפילו הוציאם עכ"ל. בזוזי דרב חייא משמע אפילו אם אחריות על הנותן אסור דקאמר תלמודא התם (שם ס"ט ב') הוא סבר מאי שנא ממרא ולא היא מרא הדרה בעיניה וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל מרא הדרא בעיניה אותו כלי עצמו חוזר בעין ואינו הלוואה אצלו בדמים ואין אחריותו עליו אם נאנס או נשבר מחמת מלאכה הלכך אין שכרו רבית אבל זוזי לא הדרי בעינייהו עכ"ל משמע אעפ"י שאין אחריותו על המקבל כמו מרא, כיון דלא הדרי בעינייהו ואסור וכל שכן לפי תירוץ שני ואם תמצא לומר הדרי בעיינהו מרא ידוע פיחתא שניכר פגמו שהוא נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה, זוזי לא ידוע פחתייהו נמצא שכרו חנם ורבית עכ"ל רבינו אבא מארי זצוק"ל. ונ"ל שכתב לשון הקונטריס ולפירוש זה אפילו אחריות על הנותן אסור ורבינו אבא מארי זצוק"ל הביא התוס' וז"ל

תניא בתוספ' פ' המוכר פירות, משכיר אדם מעותיו לשולחני להתלמד בהם ולהתנאות בהם ולהתעטר בהם נגנבו או נאבדו חייב באחריותן, נגנבו או נאבדו באונס הרי זה כנושא שכר, נשתמש בהם אסור משום רבית ואם עשה כן בהקדש הרי זה מעל. פירוש דוקא להתלמד ולהתנאות ולהתעטר שאינו מוציאם ואינו עושה בהם שום סחורה ואינו מרויח בהם דוקא כה"ג שרי להחזיר לו אותם מעות עצמם ולא הרויח בהם כלל אבל כשנשתמש בהם והרויח בהם אעפ"י שלבסוף באו לידו אותם מעות עצמם והחזיר לו אותם מעות עצמם אסור משום רבית הואיל ונשתמש בהם שהרויח בהם ודרב אחא נמי הכי הוי שהוציא השוכר ונשתמש בהם הלכך אע"פ שאותם מעות עצמם באו ליד השוכר ואותם עצמם החזיר לרב אחא אפילו הכי הואיל והרויח בהם אסור משום רבית כן נראה בעיני אני המחבר עכ"ל רבינו אבא מארי זצוק"ל. ולא ידעתי ליישב זו הברייתא כפי תירץ שני דכל היכא דלא ידיע פחיתייהו הוי רבית ושמא לשולחני ידיע פחיתייהו כיון שהכל רואים אותם קלי להו משום עינא בישא כההיא דאלו מציאות (ל' א') נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגור לא לצורכו ולא לצורכה משום דקלי לה משום עינא בישא, או לפני השולחני יד הכל משמשת בהם ומחמת כן נפחתים ומתיישנים כאשר אנו רואים בעינינו כל יום, אבל דרב אחא השוכר היה מוליך אצלו בכיס וכשהיו בני אדם רואים אצלו כיס מלא מעות מחזיקים אותו עשיר ומקיפים לו.

סימן ריב

לכאורה הא דתני פ' האשה שלום (קי"ח ב') אין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא ולא מתה אחותי שאכנס לביתה ואין האיש נאמן לומר מת. אחי שאייבם את אשתו אין נראה הפירוש שאומר כן להדיא שאייבם את אשתו שאילו אמר כן להדי' אפילו כל אדם שהיה מעיד בלשון הזה אני מעיד שפלוני מת והתירו לי את אשתו פשיטא שלא היה נאמן, ועדיף מתנו לי כתובתי והתירוני להנשא ובמת אמרינן לא ישא את אשתו וכ"ש מת אחי דלא ייבם את אשתו דזימנן דרחמא ליה וכן הוא לה או לכל הפחות שווים וקצת תימה מה הוצרך לומר שאייבם את אשתו. ושמא משום דיכול לייבמה על כרחה אינו נאמן כלל ולא דמי למת דאינו יכול לשאנה אלא מדעתה ולהכי נקט שאייבם את אשתו כלומר והוא אינו מעיד בב"ד אלא אחי מת ואינו מסיים שאייבם אלא התנא שנה כן, שלא היה יכול לשנות מת אחי סתם דאם יש לאחין בנים נאמן ועל כן דאפילו אם אמר מת אחי ואינו רוצה לחלוץ דאינו נאמן דיש לחוש שאין פיו ולבו שוין ויבם אותה על כרחה ואפילו אם יש אח גדול הימנו שמא יש לחוש לכך ולא מסתבר לומר שאם יש

אח גדול הימנו נאמן ולהכי נקט שאייבם את אשתו, או שמא להכי נקט שאייבם דאם היו לו אחין אפילו קטנים הימנו היינו מתירים אותה להם ולא לו כמו מת דהוא ניהו לא ישא וא"כ גם האומר מת אחי תותר בחליצה לאחרים ותאסר לו ליבמה. אבל תימא איך תותר בחליצתו אם אינו נאמן לייבמה שאין אנו מאמינים לו שמת ואינה עולה לייבום. מיהו צ"ע במת לא ישא את אשתו אמאי לא סמכינן אדייקא לדידיה כמו לאחריני. ושמא כיון שהנושאה מעיד לא דייקא, וכן מה שכתב רבינו שמחה דאינו נאמן אפילו לחלוץ ביש לו אשה כל מה שדקדק הגאון כך הוא, כי כיון דלייבם לא יוכל דלא דייקא גם בחליצתו לא תותר, אכן עתה שגזר הגאון שלא לישא ב' נשים ופשטה גזרתו בכל ישראל נראה שנאמן לומר מת אחי שאחלוץ, כי כיון שיודעת שכלל לא יוכל לייבם דייקא, ואם תמות אשתו אחר עדותו נראה להתיר לו יבמתו דבשעת העדות דייקא והותרה וא"כ מדאורייתא עולה לייבום וכן לחליצתו מה שאין קודם גזירת הגאון שאעפ"י שהיה לו אשה היה יכול לייבם, וכן היו רגילים מעשה באחד שייבם י"ב יבמות וטובא כי האי גוונא ומתוך כך לא דייקא כדפירשתי אם מרגשת שרוצה לייבמה שאינה עולה לייבום לא תותר בחליצתו ומ"מ על גוף העדות שאינו מעיד כי אם שראה על המצבה פלוני מת לא ידעתי אם זה עדיף משטר.

סימן ריג

כתב בספר המצות שכתב ר"י בתשובה אחת שהוא ור"ת לא היו מברכין על הגפן בליל פסח עד אחר כוס רביעי ולאחר טיבול ראשון אינו מברך בורא נפשות, וגם כתב אע"פ שהגדה נחשב היסח הדעת לענין נטילה לחזור ולברך על המאכל לא יחשב היסח הדעת כמו שאומר במס' יומא דבר עם פלוני והפליג נוטל שתי ידיו ואינו חייב לחזור ולברך ברכת המוציא עכ"ל. ואני ראיתי את מורי רבינו מאיר זצוק"ל שברך אחר טיבול ראשון בורא נפשות ואחר כוס ראשון ברכה אחת מעין שלש וכן אחר כוס של ברכת המזון וכן כתב רבינו שמשון בתוס' ערבי פסחים. ואני סבור שאפילו לפי דברי ס' המצות שלא תחשב הגדה היסח הדעת יש לברך אחר טיבול ראשון בורא נפשות כי שמא ישהה בהגדה עד שיתעכל היין בטיבול ראשון במיעיו נמצא שלא ברך אחריו וכן אחר הכוסות יברך מהאי טעמא וכן אמרו התוס' סברא זו פרק ערבי פסחים צריך לסיים.

סימן ריד

המעמר לא ידעתי פירושו אם פי' רק שיאסוף שבלים יחד ולא יקשרם לאגודה אחת הוי מעמר או לא הוי מעמר עד שיקשרם יחד להיות אגודה אחת ולשון עומר היה נראה שאינו קרוי עומר אלא כשנקשרו יחד כי שבלים המקובצים יחד ולא נקשרו להיות אגודה אחת איני סבור שיקרא עומר וכן משמע מלשון המיימוני שכתב וז"ל אין עימור אלא בגידולי קרקע המקבץ דבילה ועשה הימנה עיגול או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בז' עכ"ל. וכפי זה אם קבץ פירות יחד ולא עשאו גוף אחד אין זה מעמר ואם כן המקבץ ביצים יחד אין זה עמור ואפילו אם יש עמור שלא בגידולי קרקע, והא דקאמר רבא (שבת ע"ג ב') האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר, סבור אני שמקבצים המלח ממשרפות המים ודוחקים אותו יחד שנעשה חתיכה אחת ושמא אפילו בלא דחק רק שמשימים הרבה זה על זה נעשה חתיכה אחת שאנו רואים כמה חתיכות במלח קשות עד שצריך לכותשן אבל רבינו אבא מארי זצוק"ל פסק כרבא שיש עמור אפילו שלא בגידולי קרקע וכן כתב גם בשם רבינו אליעזר ממיין ומתוך כך פסק שאם נתפזרו לאדם ביצים המותרים בטלטול אסור לקבצם יחד. ובספר המצות כתב וכן כתבו התוס' מדתנן פ' המביא בביצה (ל"ג ב') מגבב אדם עצים מן החצר ומדליק, שאין עמור אלא כשלוקחם ממקום גידולם ומקבצם יחד ושמא מה שמגבב מן החצר אין זה עמור אלא כעין עמור שבולים שמקבצם כדי שיהו יחד ולקושרם יחד או שישכנו יחד שלא יפזרם הרוח, וגם שלא ידרסו ברגלי אדם ובהמה כשהם מפוזרים ובקל נאבדים בכמה ענינים כשהם מפוזרין כל שבולת בפני עצמן אבל קסמין שבחצר שאינו מקבצם אלא כדי להדליקם לאלתר, אינו מקבצם אלא שטורח לו להדליק כל קיסם או לזרוק כל קיסם לבדו למדורה ולא בשביל תיקון הקסמין ושמירתם מקבצם אין זה מעמר וכפי זה לפי רבותינו שפוסקין שיש עימור שלא בגידולי קרקע אסור לקבץ ביצים ופירות שנתפזרו יאסר לקבץ לדברי הכל ונאמנים עלי דברי רבינו משה ב"ר מיימון שאין נקרא עמור עד שיעשם גוף אחד.

סימן רטו

התופר שתי תפירות אמר ר' יוחנן (שבת ע"ד ב') והוא שקשרם וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל וכן כתב בס' המצות שמדקדק רבינו אליעזר ממיין, למה אין תופר שתי תפירות חייב גם משום קושר שהרי אינו מתחייב אא"כ קושרן, ופוסק מכאן שאינו נקרא קשר של קיימא אא"כ עשה קשר על גבי קשר, ואיני מבין למה לא נעמיד כגון שצריך להתיר

קיום הקשר והתפירה שמשום קשר לא יתחייב ומשום תפירה יתחייב אלא שמע מינה דגם משום תפירה לא יתחייב כה"ג. ובקשר גופא איני יודע איזה קשר פטור אבל אסור כי לפירש"י (שבת קי"ב א') שפירש פטור אבל אסור בדרבנן ופירש תלמיד חכם הרצועה שכורך סביב רגלו אינו כורכה בחוזק ואינה מהודקת יפה ושומט לפעמים נעלו בלא התרת קשר משמע דוקא כה"ג שיכול להיות שזמן ארוך וכמה ימים לא יבא לידי התרה שהרי שומטו ונועלו בלא התרת קשר דוקא כה"ג פטור אבל אסור אבל היכא שבברור יצטרך להתירו אחר יום או יומים מותר לכתחלה, אכן מדלא אשכח תלמודא (שם) היתרא לכתחילה אלא כדבני מחוזא פירוש שקושרין הרצועות סביב מנעליהם ורגליהם בדוחק וצריך להתירן ערבית ש"מ שאין מותר לכתחלה אלא היכא שצריך להתירו ביום שקושרו, וגם לפי' ר"י (בהגמ"י פ"י משבת וב"י א"ח סי' שי"ז) שפירש בדרבנן שתלמידי חכמים כורכים אותן בדוחק וקושרים ואין חולצים מנעליהם אלא בלילות של שבת לפי שלומדים כל הלילות של חול ושוכבים מעט בלבושיהם הלכך פטור אבל אסור וא"כ אעפ"י שבברור צריך להתירו משבוע לשבוע אסור ואיני יודע אם רוצה לומר דוקא משבוע לשבוע או אפילו אם צריך להתירו אחר יום או יומים יאסר ואם הוא כן שאינו מותר לקשור לכתחלה אלא שצריך להתירו בו ביום אז איני מבין ראית ר"ת (מנחות ל"ה ב' תד"ה משעת הנחה) שהביא שאין צריך לקשור קשר תפילין בכל יום מפרק המוציא תפילין דמסיק התם דחדשות לא יכניס היינו שיש בהם רצועת ואינם מקושרות ופי' הקונטריס דטעמא דחדשות לאו משום ספק קמיע הוא אלא משום קשר דקשירה אב מלאכה ואסור לקשור בשבת קשר של קיימא עכ"ל. ודקדק ר"ת אם צריך לקשור קשר של תפילין בכל יום לאו של קיימא הוא ועתה אם הוא כך שכל קשר שאין צריך להתירו ערבית ליום קשירתו פטור אבל אסור א"כ קשר של תפילין שאין צריך להתירו עד למחר שיגיע זמן הנחתו יאסר מדרבנן ויחשיך עליהם שהרי לא התירו להוליכן פחות פחות מד' אמות אלא בסכנת גוים ובסכנת ליסטין מכסן ולא התירו לעשות איסורא דרבנן וא"כ גם לא יתירו לקשור קשר האסור מדרבנן אלא יחשיך עליהם ואי משום דהתם יש לגזור שמא יוליכם ד' אמות ויבא לידי איסורא דאורייתא גם כאן בתפילין כיון שמצא מהם הרבה יחד שמא לא ימצאו בעליה אלא לזמן ארוך ולא יותר קשרו עד אחר חדש או שנה והוי קשר של קיימא, ובלא כל זה וכי לא יהא יותר טוב שישמרם בחיקו דרך כבוד ויחשיך עליהם ממה שיקשור קשר האסור וכ"ש כאן שיכול לבא לידי איסורא דאורייתא אם יחשב קשר של קיימא היכא שאינו צריך להתירו אלא לזמן מרובה. אכן סבורני שפי' רש"י שאינו קרוי קשר של קיימא אלא שאינו חושש להתירו עולמית, אבל אם

צריך להתירו אפילו לזמן מרובה לא הוי קשר של קיימא. ומ"מ שמא יכול כאן לבא לידי איסורא דאורייתא שלא ימצאו בעליהן לעולם ולא יחוש להתיר קשרם לעולם ומ"מ נראה כאשר כתבתי שאפילו אם אין לחוש שיבוא לידי איסורא דאורייתא לא היה להתיר קשר האסור מדרבנן אלא יחשיך עליהן וישמרם בחקו דרך כבוד.

סימן רטז

פרק מי שמת (קמ"ג ב') תנן וכן האשה שמת בעלה שהשביחה את הנכסים, השביחה לאמצע ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת מה שהשביחה השביחה לעצמה, פי' רשב"ם השביחה לעצמה והוא דלא שקלא מזונה דאי שקלה הא תנן אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן הלכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהן כדי כתובה אם אמרה ראו שהניח לי בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשיה מלהשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף השביחה לעצמה אבל אם השביח נכסים סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשיה אעפ"י שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה עכ"ל ומה שפירש דאם נתעצלו ב"ד או יורשין מלהשביע מה שהשביחה השביח לעצמה ולא נהירא לר"י דמנ"ל הא אלא לעולם הוו בחזקת יורשיה עד שישבעוה והכא מיירי דוקא באשה יורשת ולא בכתובתה דאין לה כח לגבות כתובתה בלא ב"ד עכ"ל רבינו אבא מארי זצוק"ל, מיהו נראם דוקא שהשביחתו סתם ולא נתכוונה לזכות במעות שהניח לה בעלה לעצמה בהגבהת אבל אם הגביהה מעות או כסף שהניח לה בעלה בכתובתה אז נראה שזכתה בהם ואם תקנה בהם סחורה או תלוים ברבית כבר זכתה בהם משעת הגבהה ושלה הם מאותה שעה ומה שהרויחה בהם אחר כך הרויחה בשלה ושלה הוא כל הריוח, וכעין זה כתב רבינו אבא מארי זצוק"ל בראובן שנתן מעות לשמעון לקנות לו בהם סחורה ידועה והלך שמעון וקנה בהם סחורה אחרת וטוען של עצמו קנאו ולכך שינה וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל וז"ל בשלמא אם שמעון הגביה ארנקי של ראובן כדי לזכות בהן לעצמו ולפרוע לו מעות אחריני שפיר דאיכא למימר מההיא שעתא זכה בהן וכי קני בזוזי דידיה קני כי ההיא דס"פ המפקיד אבל הכא דלא הגביה ארנקי תחלה כדי לזכות בה ולא זכה בה מעיקרא אישתכח דכי זבין בזוזי דראובן זבין והיכי זכי באותה סחורה, מיהו יכולני לומר דההיא שעתא דקאמר ליה למוכר טול אלו מעות בסחורתך ומכוין למזכי לנפשיה בההיא שעתא הוי שליחות יד ובההיא שעתא זכה בהו וזכה נמי בסחורה עכ"ל וכן גם כאן אפילו אם לא הגביהתה המעות לגבות בכתובתה קודם קניית הסחורה או קודם שהלוותם ברבית מ"מ הואיל ובשעת קניית הסחורה או בשעת הלוואה

מתכוונת לקנות הסחורה לעצמה או להלוותם ברבית לצורך עצמה בההיא שעתא זכתה בהם ואין לחלק בין גזילה לגביית חוב כי רבינו אבא מארי זצוק"ל רוצה לומר שכח ביד המלוה לגבות חובו מנכסי הלוה על כרחו של הלוה ואפילו שלא בב"ד שכתב בפ"ק דב"מ (ט' ב') תנן היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחברו תנה לי נטלה ואמר זכיתי בה זכה בה וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל מכאן יש ללמוד שאם ראובן חייב לשמעון חוב הידוע ואמר ראובן לשמעון טול מנה זה וזכה בו ללוי שאני חייב לו וקבל שמעון המנה מיד ראובן בשתיקה ולאחר שקבל אמר לעצמי זכיתי בו בעבור החוב שאתה חייב לי זכה שמעון במנה ונאמן לומר לעצמו זכה בו שהרי נכסי ראובן לגבי שמעון ולוי כהפקר הם לפי החוב שחייב להם עכ"ל א"כ ר"ל ששמעון יכול לפרוע מנכסי ראובן אפילו על כרחו של ראובן ובלא ב"ד, ה"ה כאן א"כ לפי דבריו אז כל הריוח של האלמנה, אבל א"כ למה בההיא דמי שמת צריכה לומר בב"ד ראו מה שהניח לי בעלי כדאיתא בירושלמי א"ר לא אם אמרה בב"ד מה צריך בב"ד היא תאמר אני תופס אלו המטלטלין או מחזקת בקרקעות בשביל חוב כתובתי אפילו על כרחכם ושלא בב"ד ותשביח לעצמה, ותנן נמי בפ' גט פשוט (קע"ג ב') המלוה את חברו ע"י ערב לא יפרע מן הערב תחלה וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה כדאמר רבא פ' יש בכור וכדרב חנן בריה דרב ייבא (שם קע"ד א') דסלקיה לההיא גברא מנכסי לוה דאחתיה לתוכו ההוא דיינא מטעם זה דלא יפרע מן הערב תחלה א"כ הלוה שאמר למלוה איני רוצה לפורעך מאלו הנכסים או עדיין לא אפרעך לא יוכל המלוה לזכות בנכסין על כרחו עד שיתבענו בב"ד ואז שליח ב"ד ימשכונו ולא הוא והדין נותן כי למה ימשכונו על כרחו הוא יאמר אני בטוח לפייסך שתמחול לי או קרובי ואוהבי שיראו דוחקי ויפרעו עבורי או למענם תעשה ותמחול לי ומטעם זה אנו מחשיבים פורע חובו של חבירו מבריח ארי מנכסיו כדאמר בירושלמי (בתו' כתובת ק"ח א') מפייסנא הוינא ליה והוי מהדר משכוני, וע"כ נראה דאם המלוה משכן את הלוה שלא בב"ד לא זכה באותו המשכון בחובו ואם נאנס מידו יפרע מן הלוה כל חובו וכפי זה זו האלמנה אפילו אם הגביהתה הארנקי קודם קניית הסחורה הריוח של היתומים ואפי' אם נאמר שבקניית הסחורה זכתה בסחורה כי כשזכתה בסחורה ומשכתה מיד המוכר נתכוונה לקנות לעצמה ולגוזלה, מ"מ ברבית לא תזכה כלל וגם בסחורה אין נראה שזכתה כיון שלא נתכוונה לגזול אלא לגבותה בכתובה וזה אינה יכולה לעשות עד שתתבע את היתומים וא"כ בזו הסחורה לא זכו לא היא ולא היתומים ובזה צריך עיון, מ"מ כן הוא כאשר כתב ר"י שכל השבח של היתומים ואפילו אם אינה ניזונית מן היתומים כר' ספרא דמסיח התם רבא דוקא רב

ספרא דגברא רבה הוא ולא שבק גירסה ותבע לאחריני וכמאן דאמר ראו דמי אבל אלמנה לענין כתובתה כבר כתבתי בתחלת קונטרסי שלפי' רשב"ם לגבות כתובתה מן השבח כמאן דאמר ראו דמי, אבל ר"י אומר דלעולם הנכסים של היתומים עד שתגבה בב"ד אז כל השבח של היתומים ואין האשה גובה את השבח בכתובתה ולא תגבה אלא מה שהניח בעלה והמותר כל מה שהשביחה באלו הנכסים של היתומים, ומעתה מתיישב לי הירושלמי שהביא רבינו שמחה גרסינן בירושלמי דקידושין פרק האומר חד בר נש קם עם חבריה בשוקא אמר ליה הב לי קיתונא דאית לי גבך אמר ליה הב לי דינרא דאית לי גבך אמר ליה הב לי קיתונא וסב דינרא אתא עובדא קמי דר' מנא א"ל את אודית ליה בדינרא ואיהו לא אודי ליה בקיתונא איזל והב ליה דינרא ע"כ הירושלמי. ומקשינן ולמה לא האמינו במיגו דאי בעי אמר אין לי משלך כלום ומעתה אין זה קשה כי אין נפרעים מן הערב תחלה וההיא דינרא הוא נכסיה דמריה וערב ביה וצריך לתבוע את הלוה ולהעמידו בדין ועד אותה שעה לא יעכב דינר שלו, וכן ההיא דנזקקין לתובע תחלה (ב"ק מ"ו ב') שפי' רש"י כגון שתובע את חברו לדין שהלווהו ואינו משלם לו וזה טוען משכון היה לי בידך ונתקלקל או אבד נזקקין ב"ד תחלה לתביעת התובע עד שיהא ממונו בידו ואח"כ נזקקין לדין המשכון, ופי' ריב"ן וכן רשב"א כגון שיש עדים או שטר וטוענו מנה וזה טוענו תפסת משלי או משכון היה לי בידך ונפחת מדמיו שנשתמשת בו כה"ג נזקקין לתובע תחלה אבל אי ליכא עדים ולא שטר אין נזקקין לתובע תחלה אלא רשאי לעכב המנה על מה שתפס משלו דמתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם כי אמר יש לי בידך שתפסת משלי החזירהו לי תחלה נאמן כדאמר בחזקת הבתים (ל"ו א') הנהו עיזי דאכלי חושלי דנהרדעא אתי מרי חושלי תפיס להו והו' קטעין טובא אמר אבוה דשמואל מיגו דאי בעי אמר פרעתיך דהמלוה את חברו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ופי' דמיירי דוקא שיש שטר לתבוע וכפי מה שכתבתי אין צריך לא עדים ולא שטר דלעולם אין לו לתפוס משלו כלום עבור תביעתן עד שיתבענו תחלה בב"ד ויתחייב לו אבל כל זמן שלא נתחייב לו בב"ד לא יפרע מנכסיו כלום כדין ערב, ומהנהו עיזי לשם אין שייך ערבות כלל, כי העיזי הם שנתחייבו ואדרבה בעליהם ערבים עבורם לשלם מן העליה.

סימן ריז

רבינו אבא מארי זצוק"ל פסק שחדש חוצה לארץ דרבנן ולפי זה אז נראה שבטל ברוב בעלמא ולא בעי אפילו לכתחלה ויכול לבטלה ברוב בעלמא כמו חלת חוצה לארץ דרבה

מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו ופירש רש"י דמותרת אפי' לזרים וכן הסיקו רבינו אבא מארי זצק"ל ורבינו שמחה ורבינו יצחק ב"ר אברהם ואפילו אם אין לבטל החלה לכתחלה מפני גזל השבט חדש שהוא דרבנן יבטלנו לכתחלה. ויש להאריך.

סימן ריח

במס' חלה פ"ק (מ"ד) תנן הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה, פי' רבינו שמשון סופגנין עשויין כספוג אי נמי רקיקין דקין מלשון רקיקי מצות תרגום איספוגין. וזה איני מבין כמה יהיו דקין דלפטרו מן החלה כי לכאורה מיירי בבלילתו עבה דרקיקי מצות כתיב במאפה תנור ושם הוא בלילתו עבה והדובשנין מטוגנין בדבש גם זה א"מ א"כ אז נאפו במשקה בדבש א"כ ר' יוחנן (פסחים ל"ז א') דמוקי לקמן שעשאו בחמה לא קאי אדובשנין שהן נעשין ע"י משקין. ולפירוש ר"ת דהיכא דתחלתו עיסה אפילו עשאן מתחלה כדי לטגנן חייב למה דובשנין פטורין, ודוחק לומר שדובשנין בלילתן רכה. ובספרי זוטא תניא מלחם ולא כל לחם פרט למבושל והסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המשרת, ולעיל בתחלת הפרק הביא רבינו שמשון ירושלמי אי כתיב והי' באכלכם לחם הארץ הייתי אומר כל הדברים חייבים בחלה ת"ל מלחם ולא כל לחם, אי מלחם ולא כל לחם אין לי אלא חטים ושעורין בלבד ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה הכל, וסבורנו שמחשיב חטים ושעורין עיקר לחם שבהם נשתבחה הארץ ארץ חטה ושעורה וכשהוא מרבה מעריסותיכם הכל אינו מרבה הכל אלא מין חיטים ושעורים כדתניא פ' ר' ישמעאל (ע' א') הכוסמין מין חטים ושיבולת שועל ושפון מין שעורין ולית ליה להאי תנא דרשה דרבי ישמעאל דדריש ג"ש נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה מה לחם האמור בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם האמור בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ ובדקו שאין בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין בלבד ושאר כל הדברים אינם באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סרחון. ולר' ישמעאל איצטריך דרשה דמלחם דספרי זוטא למעט מבושל וסופגנין וכו' ולתנא קמא כולהו שמעינן מחד מיעוטא דמלחם ולכ"ע לא מיקרי לחם אלא העשוי מחמשת המינין וגם לא מבושל וסופגנין וכו' ולכך אין אומר המוציא אלא על המחויב בחלה. הלכך לפר"ת כל דבר שתחלת בלילתו עבה ואפאו במחבת במשקה וכן דבר שתחלת בלילתו רכה ונאפה באילפס בלא משקין חייב בחלה כר' יוחנן, לבד דבר שתחלת בלילתו רכה ואפאו באילפס על ידי משקה ובזה אני מסופק כי היכי דלרשב"ל יש חילק בין אילפס לתנור בלא משקה כמו סופגנין וכיוצא בהם שאם אפאן בתנור חייבים והאילפס פטורה

כן גם לר' יוחנן ע"י משחה דוקא באילפס פטורים ואם טגנן בתנור חייבין או שמא המשקה מבטלן מתורת לחם אפי' בתנור או שמא אפילו לרשב"ל סופגנין שאפאן בתנור ולא קאמר מעשה אילפס אלא שדרכן לאפותן באילפס ואם שינה לאופתן בתנור בשביל זה לא יתחייבו והיה נראה דמדרבי יוחנן נשמע לרשב"ל דכי היכי דלר' יוחנן אפייתו בחמה פוטרתן גם לרשב"ל אפייתו באילפס תפטרם. ומ"מ לפי הסברא היה נראה דלרבי יוחנן שהמשקה גורם פטור אפילו בתנור יפטרם, וא"כ מלייתות שלנו שיש כמה כסוים על הבשר וקורין אותן חוביצין שהם מטוגנים בשומן וגם תחתית המוליית' מטוגנים בשומן של הבשר אעפ"י שאופין אותן בתנור יפטרו. אבל איני מבין למה העמיד ר' יוחנן מתניתין דהסופגנין שעשאן בחמה ואמאי לא אוקמי שעשאן במשקין באילפס, וגם רשב"ל דמוקי ברייתא דתני יוצאין בסופגנין שעשאן באור ואין יוצאין בסופגנין שעשאן בחמה כשהיה האור מהלך למן הצד וא"כ למה מחלק בברייתא בין אור לחמה לפלוג הכל באור בין תחתיו למן הצד וגם לא ידעתי אם נאמר כמו שלענין ברכת המוציא בעינן תוריתא דנהמא פי' תואר לחם ומראיתו, כן נמי לענין מצה שלא יצא אלא בלחם שיש בו תוריתא דנהמא ואם כן הוא אז שמא היינו יכולים לומר הא דפליגי ר' מאיר ור' יוסי יוצאין ברקיק השרוי ולא במבושל פי' שרוי אפילו בכלי ראשון רק שלא נתבטל מתוריתא דנהמא ולא במבושל פי' שנתבשל כל כך עד שאין בו תוריתא דנהמא אעפ"י שאין בישול אלא אחר אפיה מ"מ תוריתא דנהמא בעינן וליכא. ואפשר אע"פ שלא נימוח נשתנה מראיתו ממראה לחם, ולר' מאיר לא בעינן הכא תוריתא דנהמא ושמא גם לענין המוציא לא בעינן לר' מאיר תוריתא דנהמא או שמא הוא מחלק בין המוציא למצה, ולפי זה היינו יכולים לומר דאפילו לר' יוסי כי היכי דאין בישול אחר בשול מההיא (שבת קמ"ה ב') דכל שבא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת הכי נמי אין בישול אחר אפייה לענין שבת וכן לענין חלה שאם בישל עם האפוי חייב בחלה, כי הרבה דוחק אם נאמר לר' יוסי כמו שהבישול מבטל האפייה לענין מצה ושבת כן גם לענין חלה והמבשל פת האפוי יפטר מן החלה ואם יש לחלק בין מצה ושבת לחלה לא ידעתי.

סימן ריט

חלקהו לשני ערבים (פסחים נ"ח א') נראה דריב"ל דכולהו בין הערבים דפסח קטרת ונרות הכי פירושם ולאו דוקא חלקהו בשוה אלא שיהא עובר מקצת ערב קודם עשייתן ומקצתם אחר עשייתם ולא מתכשר מדאורייתא בתחלת שבע והיכא דאפשר חלקהו ליה

בשוה כגון בשאר ימות השנה דליכא פסח אחריו ולרבא נראה דאי דרשינן חלקהו אין לחלקו אלא בשוה ולהכי פריך ועתה ניחא דריב"ל ידע כלל מתנית' ומיפרשא לי' שפיר.

סימן רכ

אתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וכו' (שם נ"ט א') א"ת למה יקטיר וידחה והלא אין הקטרה דכפרתן מועלת לו כלום דכיון דנזרק הדם ואי אפשר להקטר האימורין משום עשה דהשלמה הא כשנטמאו או נאבדו מותר לאכול פסחו ושמא רב חסדא סבירא ליה דהיכא דיש למזבח אימורין אפילו בשחיטה עובר משום עשה דהשלמה ולכך אין תקנה בהעלאה והלנה ולכך מוקי לה דוקא בחטאת העוף ור' פפא לית ליה הך סברא. הא כל הלילה ילין והאמר עליה השלם כל הקרבנות ולא מצי למימר שגם איברי התמיד לא הקטיר עד הלילה, דעליה השלם משמע קודם שיתחיל בתמיד של בין הערבים צריך להשלים ואפילו קודם שחיטתו. הכא בי"ד שחל להיות בשבת עסקינן וא"כ מהכא שמעינן שפסח דוחה שבת ומה צריך ג"ש דמועדו לקמן ריש פ' אלו דברים.

סימן רכא

א **בתולה** שנאנסה ביום הרג רב בוורנקוורט והיא ארוסה והארוס נשא אשה אחרת כתב הרב ר' יהודא כהן זצ"ל דאגה בלב איש ישחנה לאחרי' וצערינו נודיע לרבים ואתם תבקשו עלינו רחמים לרבותינו קהלות הקדש אנחנו קובלים שהעבירו עלינו הדרך קצת מחשובי ווירצבורק ופרצו גדר רבינו גרשם מחור הגולה והשיאו את ר' יעקב בר' יואל אשה בעוד ארוסתו מותרת לו כי ידוע לנו ולאחרים שהיא ואחיותיה קמו בהימנותייהו ועשיר מחשובי העיר רצה לתת להם הון רב שיקחנה והיא השיבה איני חפיצה כי מאורסת אני לעברי ועוד ידוע לי ולאחרים שכמה פעמים נסו לברוח ולהמלט ולא יכלו עד עת סייעתא דשמיא, ועוד דנתי לפני רבותי כי בשעת המלחמה לא אסרו חכמים כי אם כהנת כדמוכח בעיר שכבשוה כרכום (כתובות כ"ז א') ואפילו ירושלים שבאו על עסקי נפשות כדאמר כל דלא קטיל ליקטלוהו ונשי ישראל לא נאסרו אלא בהורהנה ונחבשה על ידי נפשות בין למ"ד בלא נגמר דינו בין שעומדת ליהרג מתייאשות מן החיים ומתרצות להם אולי ינצלו ועל ידי ממון נמי במקום שיד אומות העולם תקיפה על עצמם כיון שנחבשה והורהנה בדין מתייאשות מלצאת ומתרצות להם כי הם בעיני עצמם כשפחה המכורה לחלוטין, אבל נחבשה והורהנה שלא בדין מותרות כהנהו נשי

דגנבי גנבי ואסתר תוכיח שהרי היתה מותרת למרדכי וכ"ש אלו בנות מחוטבות שתחת חרב לטושה פתום בפיהם ולבם נכון למרום ומעת שפתום בפיהם להאמין בדברי הגוים לא היו רשאין ליגע בהם כי דתי הגוים לממאנים אחת דתו להמית ומעתה בעת השלל וההרג לא נאסרה כדאוכחנא מעיר שכבשוה כרכום ומירושלמ' ואחרי כן לא הורהנו ולא נחבשו אלא היו שומרים אותם שלא יברחו כדי להחזיקם דעת טעותם, והנה נסו פעמים לברוח עד שמצאו מקום ועתה רבותי שבכל עיר ועיר אם יפה דן קטנכם תהיו בעזרת תחנת הבנות שדמעתן מצויה ואונאתן מרובה והבו דלח אוסיף עלה ואם שגיתי הבינני ואחזור מטעותי ולא אבוש וצורינו ימהר ויחישה להוציאנו מעול דשה ומעשה ומתישא אא"א סלה יהודה בן רבינו משה הכהן שוחר טובכם ושלומכם וסר למשמעתכם.

ב **והרב** ר' משולם זצ"ל הסכים לדבריו וכן העיד עליהם הרבה וסוף כתב כללו של דבר תחלתו וסופו הוכיחו לכשרות וישרות וכמה גוים וגויות סחו כן ויותר לפי תומם ועוד דאיתרחיש ניסא שכמה פעמים נסו להבריחם על ידי גוים לפני נכר שנתנכרו מעשיהם לשמים ולא עלתה בידם כי אם על ידי ישראל וכל פעם ופעם מכינות עצמן לצאת ואילו נבעלו הנבעלות מן הערלים קשה להן לפרוש כאותו שאומר עדי גוברי וכו' ואיתרחיש להו ניסא כלאחותה דברוריה, וכלל כתב רבינו שמחה זצ"ל בכל מקום שסבורות לחזור או על ידי פדיון או על ידי חוזק וכגון שאינו סבורות להשתקע כגון נשי גנבי וכיוצא בהן מותרין, והרואה בכתבי רבינו קלונימוס ב"ר יהודה הבחור זצ"ל דוד רבינו אבא מארי זצוק"ל עסק האנוסות יראה התרות מרובות ובפי' רשב"ם זצ"ל פרק אין מעמידין מוכיח היתר וראיתי כבר שאשת בחור אחד נשתמדה וקדש אחרת ואותה הראשונה שבה ליהודית טרם כנס, וכפוהו הקהלות להוציאה בגט מפני חרם רבינו גרשם זצ"ל מאור הגולה מאחר דאכתי אגידה ביה קמייתא, ומסתפק אני אם קדש אם צריך לגרש ישמור מלכנו שורש וענף, וישמיענו זמירות מכנף הארץ, ושונאינו ינאף באף וחרון וישמרנו ויחיינו ראשון ואחרון, וישלח לנו מבשר טוב בגיל ורון משלם בן רבינו דוד זצ"ל. ואבא מארי זצוק"ל אסרה ותשובתו כתובה באור זרוע, וזה השיב הרב ר' דוד בן רבינו שאלתיאל זצ"ל. ילדות היתה בי שלא קפצתי פי בפני רבותי והעזתי פני במורי הרב ר' יצחק וכבודו וענוותו הכריחוני לענות על רב ואענה חלקי כהדיוט הקופץ בראש ומניינא דר' מן הצד מתחיל, מורי הביא ההיא דפ' האשה דע"י נפשות אסורה לבעלה ופי' רבותינו דאפילו לבעלה ישראל ורוצה לדמות נדון זה לנחבשה ע"י נפשות גם אנו תופסין זה הפי' עיקר דבישראל מיירי כאשר כתב מורי ועוד הוספנו ראיה להביא מפ"ב דע"ז (כ"ה א' ב') דמקשה לשם לא תתייחד אשה עמהם ורמינהו האשה

שנחבשה וכו' ורוצה לדמות ייחוד לעל ידי ממון דלא שם על לב לחלק משום הפסד ממונו אלא היתה סבורה על ידי ממון מותרת דאינה מתרצה לו וגם הגוי אינו בועל דלא הפקירה כי אם על ידי נפשות ומתני' דלא תתייחד אפילו דיעבד אסורה כך רצה לומר אלא ש"מ הא לכתחלה הא דיעבד ולבסוף דוחה דלמא התם משום הפסד ממון מירתת אבל ע"י נפשות לא מירתת ומתני' דלא תתייחד אפילו דיעבד אסורה דיחוד דומה לעל ידי נפשות, שאין ידוע הייחוד ועל ידי ממון מותרת אפילו לכהן דכוותה על ידי נפשות אפילו לישראל אסורה דומיא דלא תתייחד ומדלא מחלק בין כהן לישראל ש"מ דמתני' מיירי אפילו בישראל ויחוד דומיא דעל ידי נפשות כך רצה לומר המקשה ולבסוף מחלק שהרי אינו נפסד בביאתו וכך נמי דומה ליד אומות העולם תקיפה על עצמן דאין מי יודע בדבר. ועוד ראיה מדנקט גבי שבויה אסורה סתם וגבי נחבשה נקט אסורה לבעלה ש"מ אסורה לבעלה אפילו ישראל ועוד ראיה מדקתני לקמן עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שבתוכה וכו' ש"מ דרישא מיירי בישראל ואל תשיבני רישא דקתני האשה שנשבית וכן ב' נשים שנשבו דלא קתני כהנות דעל כרחין בכהנות מיירי מדקתני בזמן שמעידית זו את זו ואי באשת ישראל מי ידעה אם נבעלת באונס או ברצון אלא ש"מ בכהנות מיירי דסתם ביאה פוסלת בה לכך צריך להעיד שלא נבעלה כלל, אך בזה אין נראה לי לדמות נחבשה לנדון זה כי פירוש נחבשה כמו שפי' ר"ח זצ"ל וז"ל פי' כגון שנתחייבו בעליהן ממון לגוים וברחו בעליהן והלכו גוים ותפשו נשיהם וחבשום בבית הסוהר ודכוותא גבי נפשות שנתחייבו בעליהן הריגה למלכות כדאיתא בגמ' והמלך הפקיר נשותיהם ובתיהם כפי' רש"י זצ"ל התם וודאי שהרי ברשות המלך לקחום אבל נדון זה דומה לעיר שכבשו כרכום שהרי באו עליהם בחיפזון ושללו והרגו כך עושים הכרכום כמו שעשו לירושלים מהם הרגו מהם שללו ואעפ"כ לא נאסרו אלא כהנות ויהא פנאי לבעול ודאי מ"מ האנוסות מותרות לישראל ולפי' רש"י זצ"ל דכרכום של אותה מלכות אינם רוצים להשחית את העיר וכשכבש עיר סמוך לממשלתו שומרה והיא לו למס עובד כ"ש כשטינפום במים טמאים שמרום ולא נגעו בהם ואפי' לכהן מותרת לפרש"י זצ"ל ואפילו לר"ח זצ"ל ולפר"ת זצ"ל דמפרשים איפכא, בכרכום של מלכות אחרת יראים מחיילות הבאות ממקום אחר וממהרות ומותרות ואות' מלכות אסורים לפי שאינם יראים שיבואו עליהם חיילות ועושים כל רצונם הכא בנדון זה היו יראים לאחר שטינפום ולא באו עליהם דרך זנות כי שמרו אותם לצורך בעלים דרך אישות כאשר העידו כמה וכמה שהיו בבית ארמלתא אחת, ועוד ראיה דיש חילוק בין נחבשה ברשות ומן הדין לוקחה לנלקחה באונס דגרסינן בפ"ק דכתובות (ג' ב') ומסכנה ואילך נהגו לכנוס בשלישי וכו'

עד לידרוש להו דאונס שרי ולעיל מינה אמרינן האי סכנתא אונס היא כיון דאיכא צנועות דמסרי נפשייהו לקטלא אתיא לידי סכנה ואין נקרא אונס כיון דביד ההגמון להורגן אם אינן נשמעות ועוד ידן תקיפה על עצמן הוא ואפילו על ידי ממון כה"ג אסור כיון דידן תקיפה על עצמן, אלא ש"מ כיון דההגמון לוקחה שלא כדין נקרא אונס אע"ג דאי מסרבי קטלי להו וכל שכן נדון זה ואינו דומה לנחבשה ומה שכתב מורי וז"ל רואה אני שהדברים ק"ו דאשתו של בן דינאי דבעלה נגמר דינו להריגה ואשתו לא נגמרה דינה אלא שתהא הפקר הן לשבי הן ליהרג כו' ק"ו פריכא הוא דגרס בירושלמי על ידי נפשות אמר חזקיהו והוא שנגמר דינו להריגה ר' יוחנן אמר אשתו של לסטים כלסטים אלמא דדין אחד לשניהם ומה שכתב מורי מפרק נערה נשי דגנבי גנבי ומשבוי לסטים אין לדמות לזה, דהך שיטה הכל מיירי שבברור נבעלה רק ספק לנו אם באונס אם ברצון דומיא דהך דאבוה דשמואל בריש שמעתתא אשת איש שנאנסה וכו' וכן דומיא דמלכות אחשורוש דלשם היתה ביאה ודאית וכן משמע מתוך פי' רש"י זצ"ל שגונבין אותן מתחת בעליהן ובאונס באים עליהן ואינן מתרצות לא למלך גדול כאחשורוש ולא להדיוט כליסטים דעלמא כי אינם חפצות בהדיוט אלא במלך כבן נצר כי גם בעליהן הדיוטים נינהו ורוצים בבעליהן הדיוטים משאר הדיוטים, וכל זה מיירי היכא דבברור נבעלה, אבל אם אין ברור לנו הדבר הוי ליה ספק ספיקא שמא נבעלה או שמא באונס, ומה שהבאת מע"ז אשה כלי זיינה עליה וכו' כאשר כתבת מה ראיה לזה וכי היית אוסר אשה לבעלה והלא הספר מתרץ הא לכתחלה הא דיעבד דאין לאוסרה לבעלה והספר קורא אותו אונס ואתה אומר נתרצית מפני הצלת נפשה וזה כתבתי לך גבי ולדרוש להו דאונס שרי דהיכא דנלקחה באונס שריא לישראל. ונ"ל דכל עדות שהתירו גבי שבויה לכהן עד אחד אשה וקרוב התירו גם בנחבשה על ידי נפשות לישראל וכן מצאתי בספר המקצועות וקיימא לן בין הורהנה בין נשי דגנבי גנבי בין נשי דדמין לאשתו של בן דינאי בין עיר שכבשה כרכום בין אשה שהלכה בשביה כיון שעד אחד מעידה שלא נסתרה ולא נטמאת מותרת לבעלה. וכבר דברתי עם הרב רבי יהודה כהן שאחיות אינם נאמנות זו לזו וראיה מבנתיה דמר שמואל (כתובות כ"ג א') דאוקמינוהו לאשבוינהו אבראי האי אמרה נשביתי וטהורה אני וכו' ומדלא באו והעידו זו על זו ש"מ אינה נאמנות וחוזרני בי ואומר אני דאחיות נאמנות שהרי תניא, זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת אחיה ואחיותיה ואביה ואמה נאמנים, ואין לחלק כאשר כתבת בין שבויה לנחבשה כאשר הבאתי מספר המקצועות דמדמה נחבשה לשבויה לענין עדות ואפילו שפחתה מכשרי רב פפא ורב אשי (שם כ"ג ב') גבי שבויה והיכא דשתיקתה אוסרתה נאמנת ולא מצינו

גבי עדות אשה חילוק בין קרובה לרחוק' כי אם ביבמה פ' האשה (קי"ז א') נשים שאינם נאמנות לומר מת בעלה חמותה כו' אבל פסול קורבה לא מצינו, ומה שכתבת שתי קולת לא אשכחן בשבויה גומלת ואחיות תשובה לדבריך חדא דההלכה מסקא (כתובות כ"ד א') מהו דתימא ליחוש לגומלין קמ"ל דלא חיישינן ועוד מאחר שהכשירו כל אחד מה לי חד מה לי תרי כדאמר פר' בתרא דיבמות (קי"ט א') מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת, ועוד אמר התם בנזיר פרק כהן גדול (מ"ח ב') כיון דשרא רחמנא גבי מת מצוה מה לי חד לאו מה לי תרי לאו, ועוד בירושלמי פ"ב גם אתה הזכרתו ר' אמי בשם ר' יוחנן אפילו קרוב אפילו קטן, מיהו מצינו למימר קרוב גדול או קטן שאינו קרוב היינו תרי קולי דאכשר ואע"ג דבגמ' שלנו מעמידו במסיח לפי תומו מכל מקום לגבי שאר פסולים דלא בעינן מסיח לפי תומו דינו כבן לאמו במסיח לפי תומו, דהך קרוב דמייתי בירושלמי זה היה בבן לאמו כדאיתא פ"ב דכתובות (כ"ז ב') רבי חנינא דקרטיגנן משתעי מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו פעם אחת נשבה הוא ואמו וכו' והך דבנתיה דמר שמואל לא העידו זו על זו שלא נשבו יחד במקום אחד אלא זו לצפון וזו לדרום ואם היו השבאין באין לפניהם היו מכירים שלא היו ממקום אחד ולא היו יכולות להעיד זו על זו ומיהו ביחד הביאום לפדותם וכל זה שדנתי לפי דבריכם שדימיתי נדון זה לנחבשה אבל לפי הנראה לנו אין לדמותו לנחבשה אלא לכרכום ואינה צריכה שום עדות ולדבריכם אנו אומרים דאחיות נאמנות ולולי שראיתי מורי ורבותי הרב ר' משולם והרב ר' יהודה כהן ושאר רבותי שכתבו להיתר לא נזקקתי לדבריכם גם לא ראיתי כתב מורי החלוקים בתחלה כשהסכמתי עמהם והיה נראה פשוט בעינינו ובדעתינו אז כן דעתינו עתה ואם שגיתי יבינוני רבותי ועליהם ועל כל ישראל החיים והשלם דוד בן רבינו שאלתאיל זצ"ל.

סימן רכב

א **שלשה** תרכוסי בסיסי רגלי העולם שריגים שרידים מחודדין עמודים, אתיקים ותיקין רבותינו במגנצא המה מורינו ה"ר יהודה וה"ר משה וה"ר ברוך, נחנו אשר על החתום באנו לשאול פי רבותינו כי ראובן תקף את הקהל לדין וברורו להם אפטרופא אחד, והנה ראובן טוען הקהל שאלו מני ליתן להם מס כאשר נתנו למלך ממון הרבה ואמרתי להם אנכי אשבע שאין לי ממון שאתן להם ולא רצו לקבל שבועתי אך אמרו כך וכך ממון יש לך ליתן ולא נקח פחות וגם לא נקבל שבועתך והיה לי משכון של ההגמון כי מעט כסף של ילדי היה בידי ואמרו לעבד ההגמון ליקח המשכון ונכנס בחדרי ולקח משכונות

אחרים עם אותו המשכון, והשיב האפטרופא הקהל באו ביחד ואמרו לא נניח לשום אדם לישבע כי רובם ישבעו אך לפי הממון שנתנו אשתקד ע"פ החרם יתנו עתה כך וכך מן הזקוק כי אין תקנתם להניח לבעלי בתים לישבע כן באו יחד ראשי הקהל וברוו שלשה על פי החרם לומר לכל בעל הבית כפי הנראה להם תן כך וכך זקוק ועוד הנה ראובן זה הודה בפני חשובי הקהל כי ששה זקוקים יש לו וכן העידו חשובי הקהל ורשאין בני העיר לעשות בצורך השעה מלהשביע כל אדם אך זה עשו כדין כפי הודאתו ואיני חפץ לטעון טענה יותר כי רשאין בני העיר לעשות בכל תקנת' כחפצם אך אומר לכם כי הקהל אמרו לראובן זה החזר להגמון משכונו אם מן הדין תפטר נפרע לך ואם לאו יהיה במס שלך ולא רצה ולקח לו ההגמון ומ"מ הוא הודה בפני הקהל שיש לו ו' זקוקים וראובן משיב והלא רציתי לישבע שאין לי וכן עדיין אשבע ואני כך אמרתי שאם היה לי ו' זקוקים כי אתן מחצה ג' זקוקים שאתם שואלים ממני א"כ במה אפרנס בני והביא עדים שהקהל רצו לקבל שבועה ממקצת מן הקהל אלא שנתפשרו שנתנו מה שקצבו עליהם ועתה צועק ראובן למה לא קבלו שבועתי או עדיין אשבע על פי הדברים האלה הורונו רבותינו המשפט בראיותיכם כי מפיכם אנו חיים. אליעזר הקטן ברבי יהודה, קלונימוס בר' גרשם, מרדכי בר' יוסף.

ב **תשובה**. ג' אלה בני נח נוחים לשמים ולבריות, דורשים אתים וגמים חורתים, כריתים ופליתים, שמעתיים סוכותיים יודעי בינה לעתים, באתם לתהות בנו והננו נבעתים מפני שאלתכם ששאלתנו ולא יכולנו לדקדק ולעיין כל הצורך כי השליח לא רצה לעכב הנה, ולכאורה נראה לנו על ראובן שתקף את הקהל לדין על שלא הניחוהו לשבע, והלכו ואמרו לעבדי ההגמון ליקח המשכון כו' נראה לנו שהדין עם ראובן דהא דאמרינן הפקר ב"ד הפקר זהו כשגוזרין דבר על האדם שהוא יכול לקיים ואם הוא במרד ובמעל מפקירים נכסיו כדאמר בהגוזל בתרא (קי"ז א') ובמועד קטן דומיא דכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת הזקנים והשרים יחרם כל רכושו אבל אם יארעו אונס חלילה להפקיר נכסיו דאונס רחמנא פטריה וכ"ש הכא שגוזרים ומחייבים אדם לתת מה שאין לו דאטו רבים גזלנים נינהו חלילה כדאמר בב"ב פרק המוכר פירות (ק' א') ולר' אליעזר רבים גזלנים נינהו בתמיה, ומתוך דבריכם הבינו שהקהל לא גזרו על שום אדם לתת כי אם משלו המיוחד לו ולא משל אחרים וא"כ למה נחייב את ראובן לתת מה שאין לו, והא דאמרינן בהשותפין (ח' ב') רשאין בני העיר להסיע על קיצתן זהו נמי בדבר שהוא תקנת הצבור ויש בידם לקיים הדבר ואי איכא אדם חשוב לאו כל כמיניהו להתנות ולהסיע בלא דעתו כדאמר התם גבי הנהו טבחי וכדתנן נמי באלו מציאות (ל' ב') גבי

אבדה היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל בטל, אם יש שם ב"ד מתנה בפני ב"ד אם אין שם ב"ד בפני מי יתנה שלו קודם ומייתי עלה (שם ל"א ב') עובדא דאיסור ורב ספרא דעביד עסקא בהדי הדדי וכו' ומעתה יש לתמוה מהא דתנן בהגוזל בתרא (קט"ו א' ב') זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש וכו' עד אם אמר לו אני אציל את שלך ואתה נותן לי דמי ייני חייב ליתן לו ומשמע שמועיל תנאם אפילו בלא ב"ד וי"ל דלא דמי דגבי אבדה שהתורה חייבתו לאו כל כמיניה להתנות שלא בפני ב"ד וכן גבי טבחות מילתא דשייכא בה כל בני מתא לאו כל כמינייהו לשנים להתנות לעשות תנאי בלא שאר בני מתא אבל דבר שאין כי אם בין אדם לחברו למה לא יתנה כל אדם מה שיחפוץ, וכי אם ישכור פועל יש לו לילך לפני ב"ד ולעשות תנאי ומדאמר התם בהגוזל בתרא (קט"ז א') בגמרא לימא ליה משטה אני בך מכלל דשלח בב"ד מיירי מתניתן דאי בב"ד היכי מצי למימר משטה אני בך ואההיא דמשטה אני בך יש לתמוה אם אדם עשה תנאי עם חברו לכתוב לו ספר או לעשות לו שום מלאכה יקרה ואח"כ יתחרט ויאמר אני נותן שכירות יותר מדאי ומשטה אני בך אתמהה וצ"ע וגבי עובדא דהנהו טבחי דהשותפין (ט' א') נראה דאפילו בקנין סודר לא הוי מהני תנאם משום דקנין דברים בעלמא הוא וכ"ש הכא שלא יועיל מה שגוזרין על האדם לעשות ולתת מה שאין בידו והא דאמר (שם ס' ב') אין גוזרין גזירה על הציבור אלא אם כן יכולין רוב הציבור לעמוד בה ומשמע הא אם יכולין רוב הציבור לעמוד בה גוזרין אפילו על המיעוט שאין יכולין לעמוד בה, י"ל דההיא לא מיירי להוציא ממון מיד אדם אבל להוציא ממון כי הכא לא ועוד שצווח כנגדם ואומר איני יכול לכנוס בגזרתם, ועוד דהכא בעובדא דקמן אין שום אדם יוכל לעמוד שיתן מה שאין לו, ומה שחלה החרם על יונתן בן שאול והוצרכו לפדותו אעפ"י שלא שמע החרם ולא ידע ולא קבל עליו י"ל שאני התם דאנן סהדי אילו היה שם היה מקבלה, ומהא דאמר בגיטין פרק השולח (ל"ו ב') כי תיקן הלל לדרי עלמא כגון בי דינא דר' אמי ורב אסי דאלימי לאפקועי ממונא אבל כ"ע לא, אין להביא ראיה משם לפי' ר"ת זצ"ל שפסק אין הלכה כך, ועוד דהתם מיירי לענין פרוזבל לאפקועי ממונא לכ"ע אפי' חוץ לעירם הילכך בעינן בי דינא דומיא דרב אמי ורב אסי אבל במקום שאין גוזרין כי אם על בני עירם לא דמי להתם, ומן ההודאה שאומרים ראשי הקהל שהודה בפניהם אינה הודאה בעינינו, חדא שבלשון תימה אמר להם לפי דבריו ועוד שהם בעלי דיניו כל זמן שלא נתנו מס שלהם ואיך יעידו עליו והתניא בחזקת הבתים (מ"ג א') בני העיר שנגנב ס"ת שלהם אין דנין בדייני אותה העיר כו', ודאי אם ראובן גברא דאמיד הוא והקהל עשו תקנם שלא לקבל שבועות מפני תקנת

הקהל יתכן לכוף את ראובן לתקנתם, אבל אי לא אמיד למה ירדפוהו בחנם לקונסו ממה שאין בידו השתא מדידהו יהבינן ליה להחיותו ואת בניו עמו איך יקחו ממנו, ואם אינו חשוד על השבועה למה לא ישבע ויפטר מאחר שצוח מתחלה ועד סוף, ועוד שהקהל רצו לקבל שבועה מאחרים ולמה יגרע מהם ואפילו אם יש להטות הדברים על פי ההלכות לחובתו של ראובן מאחר שהוא דחוק, טוב הוא להקהל ליכנס עמו לפנים משורת הדין ועל זה נאמר למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור כדאמר שלהי השוכר את האומנים כה"ג, ושלום לכם עשרת מונים יהודה ב"ר קלונימוס, משה ב"ר מרדכי, ברוך ב"ר שמואל.

ג **וזה** השיב רבינו אבי העזרי זצ"ל. אני אשר על החתום נ"ל לפי מה שכתבתם שראובן הביא עדים שרצו לקבל שבועות מקצת הקהל אך שנתפשרו וטוען שגם ממנו היו רוצים לקבל שבועתו, אמנם זה הדבר צריך לחקור אם הוברר השלשה מתחלה לקצוב ולא לקבל שבועה, אפילו אם נאותו הקהל שוב לאחר הקצבה לקבל שבועה ממקצת בזה לא הוברר מתחלה לישבע או להתפשר גם זה בידו לישבע ושלא כדין הביאו עליו עבדי השלטון ועדות חשובי הקהל שהודה משהש זקוקים, אינו עדות שהם נוגעים בעדות' ולא שייך הכא למימר דניסלקו כי תרי נפשייהו שהרי תביעתן על כל הקהל, ודאי אם פרעו שנים חלקם קודם אז היו יכולים להעיד, ומה שטען האפטרופא שראשי הקהל הסכימו שלא לקבל שבועות על זאת אשיב אם הוברר טובי העיר מתחלה להנהיג קהלם בכל דבר אפילו יחיד שבררו מה שעשה עשוי בתקנת הקהל ויפתח בדורו כשמואל בדורו, ואע"ג דאמר רבא (מגילה כ"ו) לא שנו אלא שלא מכרו טובי העיר וכו' ואמתניתן קאי דאוקימנ' בשל כפרים מכלל דבכרכים לא מהני טובי העיר אלא כולם ה"מ בסתם אבל אם בררו אפילו בכרכים מהני ואפילו יחיד דגרס' בירושלמי דמגילה פרק בתרא שלשה מבני הכנסת כבני הכנסת ז' מבני העיר כבני העיר מה אנו קיימין אם בשקבלו עליהם אפילו יחיד ואם בשלא קבלו עליהם אפילו כמה, אלא כן אנו קיימין בסתם, משם אני למד דהיכא דבררו אפילו יחיד נמי וכי היכי דמהני ברירה בכפרים הכי נמי בכרך וכיון שכח בידם להפקיע בית הכנסת מקדושתו אעפ"י שיש לכולם חלק בו, כדאמר בנדרים פ' השותפין (מ"ז ב') הריני עליך חרם כו' ושרי למשתי שיכרא כדאמר במסכ' מגילה ה"ה בכל מעשה הקהל מעשיהם קיימים, ופי' במעמד אנשי העיר שעושין בפרהסי' ואין מוחה שאם תפרש שצריכים לומר הן א"כ לא עשו ז' טובי העיר אלא כולם ואפילו בכרכים נמי, ונ"ל שאם אחד מבני העיר מוחה בדבר שרוצים ראשי הקהל לעשות או לגזור חרם אם רוב הקהל מסכימים חלה החרם כאשר אבאר ואם לא הסכימו

רוב הקהל ומיחו אך הראשים אינם יכולים למחות דמה לי לא קבלו מתחלה מה לי בסוף לפי הירושלמי אבל אם הרוב הסכימו והמיעוט מיחו חלה הגזרה עליהם בעל כרחם דגרס' פ"ב דע"ז אין גוזרין גזרה על הציבור אא"כ יכולין רוב הציבור לעמוד בה שנאמר במארה אתם נארים וכו' אי איכא הגוי כולו וקעבר עלה ההוא גברא אותי אתם קובעים ואי לא לא ופ"ק דמס' הוריות (ג' ב') מייתי לה ומסיק התם והא הכא דכתיב הגוי כולו ורובו ככולו שמעינן מינה שחלה הגזרה בהסכמת הרב אעפ"י שאין יכולין לקבלה ומשמע בהוריות אפילו לא הרכין בראשו, ואין להשיב דדוקא בשתיק משתיק כדאוקימנא לעיל מינה דה"מ בהודאה אבל גבי גוזרים גזרה אפי' מוחים הוי עבריינא וקאי במארה וגו', ומכל הני שמעינן שאין צריך לענות אמן אחר גזרת האלה וההיא דפ' שבועת העדות היינו להתחייב קרבן אבל לאו דשבועה מיהא איכא, ובמעשה דגבעונים כתיב ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה וילונו כל העדה וגו' ומשמע מוילונו דלא ניחא להו ולא ידעי נמי בדבר ואפילו הכי חיילה עלייהו שאם בהתירא היו יכולין לעבור על השבועה ולמה לא הרגום כיון שבאו במרמה, וגם במעשה דיהונתן בן שאול לא שמע השבועה וחלה עליו ואמרינן ויפדו העם את יהונתן שפדאוהו ונתנו משקלו זהב ובשילהי מסכ' תענית אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ואית דמפרש התם שהותר שבט בנימין לבא בקהל דכתיב ואיש ישראל נשבע במצפה וגו' עד מאי דרוש, איש ממנו ולא מבנינו הא לאו הכי חלה אפילו לדרא עלמא כההיא דהלל דהתקין פרוזבול פ' השולח דמשמע התם שצריך להמנות ולבטל וכיון שתקנתם וגזירתם קיימת והפקרן הפקר בדבר שתקנת הציבור הוא דכתי' וכל אשר לא יבוא וגו' אם רוב הקהל מסכימים אלא גזרת ראשיהם יכולים מן הדין לכפות את המיעוט להיות ציית לתקנתם ואם הם מחניפים לאוהביהם הקולר תלוי בצואריהם וראוי להם לרחם על עניים כפי הענין שרואים וגם סמך לדבר דגרסי' בפרקין דחסידי דבי נשיאה גזור תעניתא ולא אודעינהו לרבי יוחנן ורשב"ל אמר ליה רשב"ל לר' יוחנן והא לא קבלנן אמר לי אנן בתרייהו גרירא, ויש לדחות דשמא אילו הוו ידעי הוה ניחא להו, והארכתי לפרש לפי שיש מרבותי שהיו אומרים דהא דתניא רשאין בני העיר לקיים תנאם ולהסיע על קצתם ה"מ אם כולם נאותו יחד והוא עמהם ושוב עבר על תנאם דומיא דהנהו תרי טבחי אבל בלא דעתו לא אלימי לעשות, והפקר ב"ד הפקר לא שייך הכא כך היה אומר מורי הזקן ממיין זצוק"ל ואני את אשר עם לבבי כתבתי ואם שגית הורני רבותי וחיים ושלום על כל ישראל, ישראל אליעזר ב"ר יואל הלוי. ורבינו ברוך מצא בספר הישר של ר"ת זצ"ל שפירש כן בבבא בתרא פ"ק דאין רשאין בני העיר להסיע על קצתן אא"כ נאותו כולם.

סימן רכג

ראובן שאמר לשמעון אם לא אקנה לך קרקע שלי קודם חנוכה יהיה ספר זה קנוי לך מעכשיו בב"ד חשוב וכשהגיע חנוכה לא הקנה היה נראה שיקנה לאחר חנוכה דכשאמר עד חנוכה והלוקח התנה כן ונתרצה לו המוכר לאו קפידא הוי דדוק' גבי גט תנן במי שאחזו (ע"ד א') הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד למ"ד יום אם לא נתן תוך ל' יום אינה מגורשת ואמרינן בגמ' קמ"ל דקפידא הוי ונ"ל משום דלרחוקה קאתי ואף על גב דקיימא לן כרב הונא, דאמר לעיל והיא תתן ולא חיישינן לטעמ' דלרחוק' הכא שאני כיון דפירש בהדיא עד ל' יום אמרינן דקפידא הוי נ"ל הטעם משום דלרחוק' קאתי אבל בעלמא אמרינן לזרוזי קאתי והקונה והמקנה שניהם נתכוונו שאם לא יקנה לו קרקע זו שיקנה הספרים אבל אם יקנה אפילו אחר חנוכה אז לא קנה הספרים וקצת היה נראה לי ראיה מפ' ג' דנדרים (כ"ד א') דתניא התם קונם שאני נהנה לך אם אי אתה נותן לי כור של חטים או אם אי אתה נוטל לבנך כו' והתם דוקא אמרינן דלאו לזרוזי קא בעי משום דלאו מלכא אנא או לאו כלבא אנא חבל משמע אם אמר קונם שאי אתה נהנה לי אם אי אתה נוטל היום ועבר היום ולא נטל ולמחר רוצה ליטול דשרי דהכא ודאי אמרינן לזרוזי קאבעי ולא דמי (ב"ב קס"ח א') למי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו דאמר רבי יוסי יתן דהתם כל עיקר הקנין והתנאי לא הוצרך אלא שיפרע לו נגד יום פלוני דאי לפרוע ע"כ יפרע וכן ההיא דא"נ דאם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים דהתם נתכוין לקנות קרקע אבל הכא לא נתכוונו לקנות הספרים כי אם שיהא בטוח שיקנה לו, ונ"ל קצת לדמות ולימא דעדיף מההוא (קדושין נ' א') דזבין נכסי למיסק לארעא דישראל דבכי האי גוונא דברי' שבלב דברים וכ"ש כאן שהוכיח סופו על תחלתו שמעיקרא לא לקפידא איכוון אלא לזרוזי שכשהגיע ערב חנוכה הרחיב לו הזמן שבועים א"כ לכתחלה לא נתכוין לקנות ספריו אם לא יקנה לו עד חנוכה אלא אם לא יקנה לו כלל ומה שאמר עד חנוכה כדי לזרוזי והוי ליה כאילו אמר בשעת הקנין אם לא תקנה לי סתם ולא הזכיר עד חנוכה אבל אם לא ירצה להקנות כלל כי אומר בערב חנוכה הייתי מזומן להקנות ומה שאמר לך השליש להרחיב הזמן לא היה חפצי ובהדיא אמר אי אפשי בהרחבת הזמן ומאותה השעה בטל הקנין נ"ל על תחלת דברים שאמר הייתי מזומן בזה לא נפטר דהא תנא כשהיה מגיע יום י"ב חדש נטמן וכו' ומה היה מרויח הקונה יאמר אני מזומן בפני עדים או בב"ד יאמר כך כי המוכר בית בבתי ערי חומה לא הקנה לו מעכשיו לגמרי אלא אם לא אתן לך מכאן עד י"ב חדש הרי הוא שלך מדמוקי לה (ערכין ל"א ב') כר' יהודה דאמר צד אחד ברבית מותר ולרבנן רבית גמור היא והתורה התירה והשתא ומה

התם שהלוקח לא רצה לקבל אין המוכר פטור במה שאמר אני מזומן כ"ש כאן שהלוקח היה מקבל אם היה בא אצלו ואומר לו מהיום הזה ואילך לא אעמוד בתנאי הראשון שאינו פטור במה שאומר אני מזומן ואינו יכול לומר למה לא באת אצלי שהייתי מקנה לך כי הלוקח סמך על שהרחיב לו הזמן אעפ"י שאמר איני מבקש שתרחיב לי הזמן הנה השליש ארציה קמיה ושתיק ואפילו אם אמר אפשי בהרחב' הזמן מ"מ כיון שלבסוף שתק והלך לו י"ל דניחא ליה דע"כ לא פליגי רשב"ג ורבנן אלא בשתק ולבסוף צווח אבל צווח ולבסוף שתק דלצווחא מהכא ובתר שתיקה אזלינן ואפי' אם היה כך שביטל קנין הראשון וי"ל דהנאה הרווחה זמן הוי כמו קנין גמור שבזה האשה נקנית וכן הקרקע ואיני סבור לחלק בעניני הרחבת זמן כ"ש כאן שלא בטל הקנין כפי מה שכתבתי דלזרוזי קאתי כי אין נראה לי לומר דהמקנה לקפידא מיכוון כי אינו רוצה לעמוד בתנאי זה לעולם אלא עד חנוכה ודאי אם המוכר רצה להקנות בערב חנוכה והלוקח לא רצה לקבל לא היה חייב ליתן לו ע"כ. פי' אחר אפילו אי שמה נתינה כי כך התנה אם העיכוב תהיה מחמתו ואפילו אם הלוקח יאמר לאחר חנוכה אני רוצה לקבל אינו חייב להקנות לו כבר כי לדבר זה ודאי לקפידא איכוון אבל לדבר זה שאם מדעת שניהם ירחיבו הזמן ודאי לאו לקפידא איכוון.

סימן רכד

ראובן שהפקיד פקדון ביד שמעון ומת והניח בן ואחר כך נשתמד הבן, ודאי הממון הוא של המשומד כי מיד כשמת אביו זכה במה שהניח אפילו לדברי הגאונים שפסקו שמשומד אינו יורש את אביו והנפקד לא יחזיר למשומד דאין להחזיר אבידתו ואפילו מטא לידיה אלא ישמרהו אולי יחזור דקיימא לן ממון מסור אסור לאבדו ביד וה"ה ממון משומד דכי הדדי ננהו ותרווייהו שייך בהו טעמא דיכין רשע וצדיק ילבש, מיהו אם שלח בו יד או שזכה בו לעצמו השיב רש"י ז"ל שאין כח בדיינין להוציא מיד כיון דלא איפסק הילכתא להדיא (ב"ק קי"ט א') כמ"ד אסור לאבדו ביד דלמא קיימא לן דמותר לאבדו ביד והוי הפקר ק"ו מגופו ולכך זכה הנפקד בו מן ההפקר אבל לכתחלה אין אנו מתירין לשלוח בו יד וללוקחו לעצמו דדילמא קיימא לן דאסור לאבדו ביד כי יש לפרש כאשר פי' ר"י זצ"ל, והראיה של האלפסי ושל ר"ח שמא יש לדחות דהכי בעי אמימר (שם ס"ב א') אם אחד תפס ממון המסור והנמסר תובעו אי נמי במסור הכשר לשבועה כגון שאנסוהו להראות או להביא ונשא ונתן ביד אפילו שהוא חייב לשלם אינו רשע אלא בן תשלומין בלבד ומשביעין אותו כשאר כל הכשירים, כך כתב רבינו משה

ב"ר מיימון ז"ל בעי' דאמימר כגון שהמסור אינו יודע כמה הפסידו אעפ"י שנשא ונתן ביד משכחת לה שלא ידע דטעניה מרגניתא בכוספסתא, ומעתה אין ראיה לפסוק כמ"ד אסור ע"כ נראה כאשר כתבתי בשם רש"י ז"ל דאי תפס כבר וזכה בו לעצמו או שלח בו יד לא מפקינן מיניה כי גזלו אבל אי לא תפס עדיין לא אמרינן ליה תפיס דדילמא קיימא לן כמ"ד אסור לאבדו ולא הוי הפקר אלא ישמור הממון אולי יחזור ואם לא יחזור וימות יתן אותו לקרוביו הראוים ליורשו כי הישראל יורש את המשומד לכ"ע ואפילו אם יוליד בנים בגיות אין להם בממון זה כלום אפילו אם נתגיירו כי נכרית ולדה כמוהו כך נ"ל אבל לצאת ידי שמים נ"ל אפילו אם שלח בו יד או זכה בו לעצמו צריך להחזיר לקרוביו הראוין לאחר שימות המשומד ועד אותה העת ישמרוהו.

סימן רכה

א **בעל** הבית ששכר סופר אחד לכ"ד ספרים וקצץ עמו לתת לו מקצת הדמים בתחלת המלאכה ומקצת כשיתחיל הנביאים ומקצת בהתחלת הכתובים והנה כתב מקצת החומש ובעל הבית נתפס עם הקהל והוצרך ליתן מס גדול שלא נשאר להם אלא שליש מן המזומן והקרקעות והספרים והנה הסופר אומר אני מזומן לעשות מלאכתי כי ת"ל יש לך עדיין הרבה ובעל הבית אומר כאשר נתפסתי וראית את לחצי פטרתני והסופר אומר לא היו דברים מעולם ובשעה ששכרו היה בעדים ובקנין.

ב **ועוד** הודיעו על אודות ראובן הטוען על שמעון ואומר הנה זוגתי לאה היה לה חוב א' של מ' ליטרא בשותפות כי יעקב בעלה הראשון ז"ל הלוה עמך בשותפות והנה היא הכניסה לי החוב לנדוניא ומיד אחר שנשאת באת אלי ואמרת הנה יש לזוגתך עמי חוב של מ' ליטרא שחציו שלך ואמרתי לך מקבל אתה עליך לעשות לי דין שותף ומודה אתה לי שאני שותף שלך בחוב זה ואמרת כן, והנה לא נתת לי רק יו"ד ליטרין, והשיב שמעון לא הי' דברי' מעולם אבל אמת שאני ויעקב בעלה הראשון של אשתך היה לנו חוב של מ' ליטרא ואותו נפרע ואמרו לי קרובי זוגתך שאותם המעות חצים של זוגתך וחצים של ילדיה היתומים בני יעקב ולאה לא נשבעה על כתובתה. וזו התשובה.

ג **ארי** שבחבורה בא לשאול מי ממערה קטנה דמינערה מלהוציא לאורה כדין וכשורה, אך אמרתי אעלה אליו ההרה ללמוד מפיו תורה אשר הורה בכח וגבורה כדין וכשורה מטיבות' דמר אמינא מה שהביא מורי מהמשכיר בעדים דאין נאמן לומר פטרתי וודאי היכא שכבר נתחייב לו אינו נאמן לומר מחל לי בלא מגו כאשר כתב מורי רבינו מאיר זצ"ל אבל כאן עדיין לא נתחייב כי אם מה שכתב דאי בעי השתא היה צריך דמצי

למהדר ביה אי משכח הסופר לאיגורי כדתני' פרק האומנין (ע"ט ב') השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך נותן לו וכו' אי משכחה לאיגורי וליכא רפס דספינה אין לו עליו אלא תרעומת דשינוי דעת אעפ"י שקנה המשכיר כל השכירות במשיכת השוכר שמשך את הספינה כמו שכתב רבינו שמשון זצ"ל כפי הברייתא דלעיל מינה השוכר את הספינה וטבע לה בחצי הדרך. ומה שפסק ר"ת בפרק הזהב (מ"ח א' ד"ה והא) כשמשך בעה"ב קולמסא של סופר דתו לא מצי למהדר ביה ומיירי דתו לא משכח לאוגורי וכן מוכח ההיא (ב"מ ע"ו ב') דקצרו חציה והניחו חציה ואפילו אי לא משכח לאוגורי נררה לדמות זה לאתא מיטרא הויא פסידא דפועלים דמשום הא לא אצטריך ואפילו אי לא משכח לאוגורי הוי פסידא דפועלים דפר"י אמנם דבר זה תלוי באומד הדעת שאם נשאר לו כך הרבה שעשירים כמותו שיש להם טיפול במותו רגילים לכתוב חפץ כזה אז וודאי אצטריך אפילו לרבנן דר' יהוד' בפ' מציאת האשה (ס"ח א') דאמר אמרינן ענייי' בדעת ועשירים בדעת ה"מ ליתן מן היתומים לבתו אבל לעצמו לא אמרינן.

ד ועל לאה שלא נשבעה על כתובתה אינה צריכה לפנים דנכסי קמי יתמי רמו ואפילו אם קבל שמעון עליו מעות של היתומים מה ערבות הוא זה שנדר לו ליתן של אחרים ואפילו אם נתערב לו לגמרי כיון שלא נישואין הוא הא לא חסרי וצ"ע אם נשתעבד ונ"ל שאם היתומים יתבעו את שמעון על י' ליטרות שנתן לבעל אמן שצריך לפורעם אם היא רוצה לישבע על כתובתה, יש תשובה אחת בידי שכך פסקו רב צמח גאון ושאר הגאונים דאלמנה שלא נשבעה על כתובתה ונשאת דאבדה כתובתה ואינה יכולה לישבע וליטול דכיון דנשאת בלא שבועה ומסרה הממון לבעל הרי היא גוזלת ופסולה לשבועה וכן פסק הר"ר מנחם מגר"מ עכ"ל התשובה, ומיהו איני סבור שכך דנים עכשיו אם לא שיש לה יותר מכדי כתובתה אבל כשאין לה כי אם כדי כתובתה סבורה היא דשפיר עבדה והוי כמו לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. ושלום חיים.

סימן רכו

א **על** ששאלת על אודות הקהל שטענו עם ראובן שתקנו תקנה שכל מי שיבא לדור אצלנו בעיר בתוך שנה שיתן מס למפרע שנתנו בתחלת השנה והנה באת לדור בכפר תוך תחום ובכל יום יש לך משא ומתן בעיר כאחד מאתנו ואנו תובעים ממך מס למפרע לפי תקנתם, וראובן משיב אני יושב תחת שר ולו אני נותן מס גדול ולזה לא סייעו לי אפילו פרוטה אחת ואין לי עסק עמכם, ועוד אני חוץ לעיבור' של עיר ולא היה לי משא ומתן בעיר לכל היותר נגד י' ליטרין ואם לא שבעלי חובותי שהיו חייבים לי מקודם

כשבאו לעיר שלחו אחרי ועשיתי עמהם חשבון ולא התריתם בי מעולם שלא לישא וליתן בעירכם ואני זוכר כבר שהיו יהודים דרים בכפרים בכל סביבותי תחת ממשלה האחרת ונשאו ונתנו כמותכם בעיר ולא נתנו כלום למס והיו לשם הרבה יותר מעתה, גם לי תתנו זה הדין כמותם, והקהל משיבים כי הראשונים מחלו להם מדעת, אנו אין דעתינו למחול לך כי בכל יום אתה הולך עם בני ביתך לבית הכנסת, לשאת עסקיך ולישא עסקיך יש לנו עין ממך שאתה קונה בעיר הן קטן הן גדול, ועוד הקהל טענו על ראובן בתוך השנה של תקנת השכרת בית אצלינו בעיר ורצית לבא להתיישב כאן מיד כשיעבור שנת התקנה ועוד מנינו אותך פרנס עמנו כשהיית בא לעיר, ובתוך כך שאלו מאתנו מס אחר גם זה אנו תובעים, ורחובן משיב מה שהשכרתי בית בעיר מזה נתחרטתי ונשארתי תחת שר שלי כבתחלה ומן הפרנסות הזה התניתם עמי אם לא הייתי בא לדור אצליכם ביום ר"ח כשיעבור שנת התקנה שאז הי' התנאי בטל וכך היה שלא באתי אצליכם ואין לי עסק עמכם וגם אין לכם שום עין ממני כי כל הגוים יודעים שאני דר בכפר שהוא של שר אחר ואינו שייך למלוכה ואתם נותנים מס למלך. ואתה מורי תאיר עינינו ותוציא לאור דיננו, כי עליך השלכנו יהבנו. ושלום כחשק מרדכי בר' אברהם שיחיה.

ב **אני** איני כדאי ששלחתם לי ונראה בעיני שאמת דינו של ראובן שפטור לגמרי, כיון שדר תחת שר אחר וכן אנו רואים בגוים שדרין ביישובן ומסתמא גם הם באים לעיר בכל יום וקונים כל צרכיהם ונושאים ונותנים בעיר כמוהו אעפ"י שהמלך שאל מס מבני העיר אין משתפין בני הכפר עמהם כ"ש היהודים שלא ימירו לרשעים ודעת המלך אינו כי אם ליטול מס מבני העיר ואם הם רוצים יכולים לומר למלך פלוני הדר בכפר אינו נותן עמנו כך השיב לנו מורינו ה"ר מאיר זצ"ל כי אנו חייבים להצילו בממונו אבל לא יאמרו למלך שנושא ונותן בעיר סתם כי אם י' ליטרא ונמצא שאין להם שום עין מחמתו ומה שעושה שם חשבון עם בעלי חובות שהלוה להם מקודם בזה נראה שאין לחייבו כלל וגם אם בעלי היישוב היו רוצים דבר זה למחות נראה שאין יכולים דלא גרע מההיא דלא יחפור (כ"ב א') דאמר מעלמא אתו ולעלמא ליזבנו אפילו אותן י' ליטרין שהלווה בעיר אם לא הלווה כי אם ביום שוק אין בני העיר יכולין לעכב ובלבד שלא ילווה לבני העיר מההיא גופא דלא יחפור, ואפילו לבני העיר נראה שיכול להלוות ק"ו לגוים שבאים ביום שוק ומוכרים אפילו לבני העיר ודינא דמלכותא הוא וכהנהו דקולאי דלא יחפור לא מצינו שחייבום לישא עמהם בעול. ונראה לפי עניות דעתי שאינו חייב ליתן עמהם והם יכולים לומר פלוני הדר בכפר אינו נותן. ומשכירות הבית ומינוי פרנס נראה שתשובה אמת, ואין צריך לברר כ"ד חיים בן הרב ר' יצחק נ"ע.

ג **מטעם** עין אין לחייב שום אדם כמו שהשיב ר"ת זצ"ל דאפילו מחלק המלוה אין ליתן מן הדין רק שבני העיר יכולים לומר למלך פלוני יש בידו משל אחרים וכן משמע מלשון ראבי"ה שכתב בשם ר"ת ואי שייך בכרגא אם רוצה להיות שייך בכרגא מהו אם רוצה והלא על כרחו צריך להיות שייך עמהם בכרגא אלא וודאי מן הדין אינו חייב ליתן עמהם, כיון שאינו רוצה לדור עמהם וכן משמע מהנהו עמוראי דאמר להו רב כהנא (ב"ב כ"ב א') דינא הוא דמעכבי עלייכו וע"כ פי' שלא רצו ליתן עמהם לפי דברי ר"ת זצ"ל ועוד אם באנו לילך אחר העין א"כ מן הפקדונות לא ניתן. ומה שכתב מורינו הרב ר' מרדכי שדנים בשפירא ובריגנשפורק שממה שהלווה בעירם אחר התראה שמזה צריך ליתן טעם לדבר לא ידעתי שאם כן לא משכחת מה שפי' בכרגא כיון שהתרו בו והוא עובר משום דאטרחנהו לב"ד אין נראה כלל דמצו לעכובי עליה מכל הני טעמי נראה דמשום עין אין לחייבו כי אם שהקהל יכולים לומר למלך פלוני נושא ונותן בעירנו ואינו נותן עמנו אבל צדקה ואורחים ושאר עול העיר חייב ליתן עמהם ממה שהלווה בעירם כי בזה אין תקנה במה שיאמרו למלך, סוף דבר נראה לי כמו שכתבת שהשיב ר"י זצ"ל שבשעת מעשה לא רצה לחייב כי אם ליתן מעשר ממה שמרוויח בעירם לקצבתם.

סימן רכז

א **ששאלת** על אודות שנתפסו ביחד וברחת ממנו וגרמת במעשה שיש בו ממש שכעס עלינו השר ולקח ממנו מס גדול מה שלא היה עושה אם היו מתפשרים ואני תובע ממך כל מה שהפסדת לי ולכל הפחות חלק המגיע לך ואם יש לך מעות של בני תחת ידך להלוות ולשאול מהם רבית גם מאלו אני תובע ממך מס המגיע לחלקך גלוי וידוע כשנתפסו לא תפסו טף ונשים מה שנתפסנו עבור ממון בנינו נתפסנו על כן אני תובע ממך חלקך, ושמעון משיב ח"ו לא הפסדנו לכם אפילו פרוטה ורחמי ד' עזרונו אדרבה טוב לכם שנמלטתי כי עין הישוב הכל היה עלי ולולי נמלטתי הייתי מפסיד הכל ומה שאמרת ממון בניך כשנמלטתי נמלט הממון עמי ונסתחפה שדך, ולא שדה הנערים ואיני נותן לך מאומה חדא ועוד קאמר כ"ת ראובן כשנתפסנו נתפס לוי ויהוד' עמי ודברתי אל הגוים שתפסו אותנו אלו עניים אין להם פת לאכול הניחו אותם וזה עשיתי כדי למעט העין ממני, גם מאתכם אני שואל ויען כל העם יחדיו ויאמרו לא שמענו אותך אך הגוים מכירים אותנו שאין בידינו והניחו אותנו ולמה הרעותה לעבדך שאתה שואל ממנו ועוד טוען ראובן היינו יושבים בישוב אחד ועדיין אנו יושבים בו ונדרת לי מס מממון הנערים ועולים תמיד וכבר שש שנים נתת ממנו וגם אתה תן, והשיב שמעון איני נותן לך ממון

הנערים אפילו ממונים הייתם במעמד שעשיתי פשרה עם השר ולא שאל ממני מאומה. מנחם בר' אליעזר, דוד בר' מאיר שיחיה.

ב **כך** נראה בעיני מה שהציל שמעון הציל לאמצע כיון שלא אמר מתחלה לעצמי אני מציל אפי' אמר שמא לא מהני אלא בב"ד כדתניא בפרק הגוזל בתרא (קט"ז ב') שיירה שהיתה מהלכת במדבר ועמדו עליהם גייס וטרפום ועמד אחד והציל הציל לאמצע ובתוספת' דב"מ קתני לה ולא קתני בה וטרפה הלכך אין חילוק בין טרפה ובין בקש לטרפה וזה שהציל הציל לאמצע ובתוס', אוקמא רמי בר חמי בשותפין והכי קיימא לן כי כך פסק ר' אלפס בתלתא השינויין ואפי' אם אמר, השיב ר' שמחה זצ"ל דלא מהני בלא ב"ד מדקתני בתוספתא עלה אם התנה עליה בב"ד ובשם נפשו בסכנה איירי מדקאמר כגון זה שותף חולק וכן פירש רבינו שמחה כמו זה ששם נפשו בסכנה לכן נראה שחייב שמעון לתת עמהם כאלו לא ברח ולוי ויהודה וישששכר גם הם חייבים ליתן מס אפילו אם לא ביקש ראובן עבורם דתניא (תוספתא הובא רא"ש ב"ק קט"ז ד' ובטוש"ע ח"מ סי' קע"ח) שותפין שמחלו להם מה שמחלו מחלו לאמצע והקשה רבינו שמחה פשיטא למי היה להיות כי אם לאמצע ופי' שבקש אחד מהם למחול לו מה שמחלו לאחד מחלו לאמצע, ומה שמסיים שם אם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו פי' שמעצמם אמרו כך בלא פיוס פי' רבינו שמחה זצ"ל מדשבק ליסטים דאיירי בהו לעיל ונקט מוכסים ש"מ דוקא מוכסים שהמכס בידם ובידם למחול למי שירצו אבל לסטים שלא זכו בממון מעולם אפילו אם אמרו לך פלוני אנו מניחים, מה שנשאר נשאר לאמצע עכ"ד וה"ה כאן דאין זה דינא דמלכותא לרושש היהודים וליקח כל אשר להם אלא גזלה וגרע ממוכס שאין לו קצבה ושלום, חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רכח

אשר שאלת על לוי שנשא אשה וסמוך לאחר נישואין צעקה ביללה ואחזוה חבלי יולדה והיה לוי מחזיר אחר רפואה כי אמר שמא כישוף הוא ואחר נח' מזעקת' שבועיים לאחר מכאן ליל חמישי בשבת התחילה אשת לוי לזעוק ולייל כבתחלה, ובשחר עבר לוי הרינוס והביא עמו אשת דוד ועלו שניהם לעליה וזועקת כבתחלה לסוף ירד לוי והרים קולו לשמים ולבריות אני קובל שזוגתי כורעת לילד והלך למגנצא להגיד לקרוביה ולאביה ולאמה על פי אשת דודה שאמרה לו לילך ואשת דודה אמרה עבור שפרסם הדבר לכל קרוביו אמרה לו לילך שטוב הוא שידעו אביה ואמה וקרוביה וגם אשת אחיה שבקיאי' למשמש בבטן אשה לידע אם מעוברת ומשמשה בבטנה ואמרה ללוי

אל תלך במגנצא בברור אין לה וולד בבטנה, ועוד בא עדות שזוגתו של לוי ישבה אצל גויה אחת שאלה לה הגויה למה הלכת לטבילה ואמרה לה לנתקים שבבשרי אמרו לי לטבול ועוד שהבחורים דחפוה עד שפרסה נידה, והנה לוי הוציא שם רע על אשתו שהרה לזנונים טרם נשאת ועד אחר שדוד הבחור אמר לו אין הפשיעה לגמרי של לוי כי גם זוגתו היתה סבורה שהית' מעוברת והנה נידו את לוי בשתי קהילות על ככה ועתה היא תובעת שיכפוהו בשוטי לגרשה וליתן כתובתה ומביא ראיה מפרק המדיר (ע"ב א'), המדיר את אשתו שלא תשאיל נפה וכברה כו' יוציא ויתן כתובה מפני שמוציא שם רע בשכנותיה כ"ש הכא שהוציא שם רע עליה של זנות ולי נראה דאין בדבריה ממש דכל היכא דתני יוציא אין אנו מוציאין בשוטי ולא בנידוי אלא בדברים בעלמא כדברי ר"ח זצ"ל בתחלת המדיר ועוד אפילו אם היה יוצא פירוש כופין כמו שר"י זצ"ל רוצה לומר, ה"מ בעומד במרדו או שהדירה כמו דליתנהו בתשמיש המטה כמו שפירשו התוס' ואי איכא למצוא לו פתח לנדרו למ"ד אין פותחין בחרטה או אפילו למ"ד פותחין בחרטה כגון שאינו מתחרט אבל אם היה מתחרט וקבל עליו שלא לעשות עוד פשיטא שלא נכוף אותו כדמשמע לישנא מפני שמשיאה שם רע בשכנותיה ולא קא תני שהוציא, וגם קתני אם היה טוען משום דבר אחר רשאי משמע שעדיין מדירה ואינו רוצה לחזור בו, ובלא ראיה צ"ל סברא פשוטה וגם כאן כשיחזירה מבטל לקלא דאמרי אינשי קים ליה בקלא דליתיה כי ההיא דסוף כיצד (כ"ה א') דמטעם זה אמר גבי מוציא שם רע על אשתו דלא יחזיר אם כנס לא יוציא, ואין נראה לדחות שלשם איירי שיצא עליה שם רע שזינתה לאחר שנשאת לו ולכך אמרי אינשי כשיחזיר קים ליה בקלא דליתא, דאי לאו הכי האיך היה מחזירה באיסור, אבל כאן שיצא עליה שם רע שזינתה קודם שנשאת ואומר שלא שהתה באירוסין משעה שקידשה עד שאחזוה ציריה וחבלי לידה אף על פי שעדיין יש להסתפק שמא משעה שנתקדשה זינתה וילדה לז' הוה ליה ספק ספיקא, ואת"ל שמא באונס ומותרת מספק ספיקא כדאמר ריש כתובות (ט' א'), על כן אפילו אי לא קים ליה בקלא דליתא מחזיר ובזה לא מבטל לקלא הא ליתא דהא גם לשם היא מותרת לו משמע קלא דבתר נישואין לא מפקינן משום הכי מתרצא ביה דלא יחזיר שלא ימהר לגרש אפילו הכי כשמחזיר' מבטל לקלא ואיהו אם היה כל כך סמוך לנישואיה שאחזום ציריה שבוודאי אם היתה מעוברת קודם הנישואין נתעברה ולא קדשה כי אם בשעת נישואין ואפילו היא זינתה קודם נישואין מותר לו אז ודאי לא היה ראיה משם אם לא ששלח סבלונות ולפירוש ר"ח חיישינן למיעוטא כ"ש באתרייהו רובא מקדשים והדר מסבלי אז אם זינתה לאחר סבלונות היתה אסורה לו ואפילו אם הוא אומר ברי

לי שלא קדשתי שמא לא היינו סומכים על דבריו להתירה אפילו לעצמו. דאם אין לו מגו כמו שיש עדים ששלח אפילו אם לא שלח סבלונות נראה לומר לא מסקי אינשי אדעתייהו אלא לעולם כשמחזירה מבטל לקלא ומשום הכי לא נפקי' ליה שאם לא כן כל אחד שמחרף את אשתו מעין זנות מיד נכפנו להוציא וליתן כתובתה ואפילו אם היה כך הדין שכל המוציא שם רע על אשתו יוציא ויתן כתובה היה נ"ל כאן לפטרו אעפ"י שאדם מועד לעולם ה"מ כשהניזק לא גרם למזיק היזקו אבל היכא שניזק גרם למזיק שהזיקו פטור כמו שהוכיחו התוס' פ' כיצד הרגל מירושלמי (הובא בנמ"י ב"ק כ"ו א') וגם מהלכה דקדרי' וכאן גרמה שהוציא עליה שם רע שאמרה לגויה שלא טבלה כי אם לנתקים ולדחיפות ולמה לא אמרה שטבלה מדם בתולים, ועוד אם כה"ג היינו כופין א"כ כל אחד תגרום לבעלה כה"ג שסמוך לחופתה או לביאת בעלה מארץ מרחק תצעוק כאלו כורעת לילד עד שבעלה יאמר שזינתה כדי שתצא ותטול כתובת' ומצינו בהנהו עובדא שבסוף נדרים שאמר להדיא שנבעלה להנהו אהולי' ושריא רב נחמן משום דנתנה עיניה באחר ומה תועיל, וגם גט המעושה אפילו בדין גוים פסול כדי שלא תהא כל אחת תולה עצמה ביד גוים ומפקעת עצמה מבעלה ומה הועילו עדיין תפקיע עצמה כה"ג לכן נראה לי שכלל וכלל אין כופין להוציא. ושלום למורי ולתורתו ולישיבתו כחשק חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רכט

א **ששאלת** על ראובן שדר בעיר ימים ושנים ובני עירו מרדו במלך רודאלף כי רצה להטיל עליהם מס ולא הורגלו ויצר עליהם עד שכפאום שהוצרכו לעשות כל רצונו והמלך היה חייב לשמעון ד' מאות זקוקים ודחק העירונים של עיר ראובן שהוצרכו לדור לשמעון אותם ד' מאות זקוקים ולא היה להם כסף בעין ועשו חוב עם שמעון לתת לו ט' מאות זקוקים לד' שנים לכל שנה רכ"ה זקוקים ועל זה חתמו ובבטחון טוב וכיון שראה ראובן שהחוב היה טוב ובטוח הלך אל שמעון ואמר לו הניחני להיות שותף עמך בזה החוב ואתן לך חלקי מיד ונתרצה לו שמעון ואמר לעירונים כתבו הכתב בשמי ובשם ראובן כי אני רחוק מכם ואיני יכול לבוא הנה להזמינכם לדין, ואני חפץ שיהיה ראובן או חתני במקומי להזמין הערבים ולקבל הפרעון ולא גלה להם מן השותפות כלום, וראובן ושמעון עשו כתב מן התנאים שביניהם וזה לשון הכתב. בפנינו ח"מ באו ראובן ושמעון ואמרו לנו הוו עלינו עדים מן התנאים שבינינו כי אנחנו שנים עשינו חוב בשותפות והלווינו לעירונים של מקום פלוני כך שחייבים לנו ט' מאות זקוקים כסף צרוף, וכל אחד ואחד

הלווה חצי הממון זה כמו זה ונתנו לנו כתב פסול חתום בחותם וכו' וברנו עמנו את לוי להפקיד בידו הכתב פסול שנתנו לנו הערונים מכח שנינו שלא ימסרנו לשום אחר בלא דעת שנינו, והערונים יש להם לפרוע הממון לד' שנים רכ"ה זקוקים לשנה, וזמן פרעון הראשון יהיה במרחשוון שנת נכ"ל, ואז יפרעו רכ"ה זקוקים ויגיע לכל אחד קי"ב זקוקים וחצי זקוק וכן לכל שנה ושנה באותן ג' שנים שאחריה, ומיד כשיקבל ראובן פרעון של שנה ושנה יתן לשמעון או לשלוחו או ליורשיו או לשלוחי יורשיו או ללוי השליש חלק המגיע דהיינו קי"ב זקוקים וחצי זקוק, ואם ח"ו שלא יתנם ראובן לשמעון או לשלוחו או ליורשיו או לשלוחי יורשיו או ללוי השליש חלקו, קבל עליו לוי השליש שימסור לו כתב הערונים של כל החוב או לשלוחו או ליורשיו או לשלוחי יורשיו עד שיפרע לו ראובן חלקו של אותה שנה וכל ההיזק שיהיה לו על יד האיחור ואז יחזיר הכתב ליד לוי השליש, ואם ח"ו שילך שמעון ויגבה החוב פרעון של שום שנה ואם לא אתן כו' כמו שכתב ראובן וכל מי שיגבה יתן לחברו חלקו על יד לוי השליש והוא נאמן לשנינו לומר פלוני פרוע הוא כל אלו הדברים קבלו עליהם בתקיעת כף שלא לשנות ושלא לחזור וגם לוי קבל עליו בתקיעת כף לקיים המוטל עליהם ככל הכתוב באגרת זאת וגו'. ועתה פרעו פרעון הראשון בחיי המלך ואז מת המלך ונצטרך שמעון לכסף ושלח שלוחו לראובן קודם הפרעון השני, פלוני אני דחוק מאד ואם היית יכול לעשות שהערונים פורעים לנו החוב בבת אחת ולנכות להם מקצתם הייתי חפץ כי אני צריך מאד לכסף, אמר ראובן אני אנסה כי היה סרסור ביניהם כי לא ידעו שהיו לראובן שותפות בחוב ונתרצו בדבר וראובן הביא שליח של שמעון לפני הערונים ונתרצו לתת לו קצבה אחת עבור כל החוב והשליח אומר אם הייתי חפץ הייתי לוקח הקצבה זאת, כי אני יודע אונס שמעון וראובן אמר יצטרכו ליתן יותר ובתוך כך הלך השליח אל שמעון ומיד נתייעצו הערונים שהיו רוצים לדחוק את ראובן עד שיפטור אותו מאותו החוב בקצבה שרצו ליתן לשליח של שמעון ונשבעו מן הערונים יותר ממאתים לבא פתאום לבית ראובן לשלול שלל ולבוז בז אם לא היה פוטר אותם מאותו החוב וראובן ברח לו חוץ לעיר על מבצר כי אמר לא אפול בידם ולשם אתפשר יותר בטוב מכאן ומה עשו רצו לתפוס בניו ובני ביתו וברחו ונחבאו בבית הערונים כאשר מצאו ולקחו מפתח ביתו ושל חדרו ורצו ליקח בניו מבית הערונים שנחבאו שם בחזקה, והוצרך בעל כרחו שלא בטובו לידור להם לפוטרם מאותו החוב עבור הקצבה שרצו ליתן לשליח של שמעון וגרם לו אותו החוב שאף שאר החובות שהיו הערונים חייבים לו ולבניו ולחתניו שהוצרכו לפטור הכל עבור אותו הסכום שרצו ליתן לשליח של שמעון ולולי שנתרצה שלוחו לא היה פוטרם כלל כי

היה מסתכן קודם לכל בכל מה שחננו אלא שסמך על זה שנתרצה לשליח ומיד לאחר שפישר שלח לשמעון פלוני כך וכך אירע לי בא הנה וקח חלקך והשיבו איני חפץ בשום פשרה אלא חלקי מידי שנה בשנה וכתב פסול של החוב היו סבורים שהיא ביד שמעון ולא שאלוהו לראובן כי עדיין לא פרעו כל הקצבה שנדרו לו ובתוך כך נצטרך שמעון לכסף ושלח לראובן ופרע לו פרעון של שנה שניה והרבה יותר והתנה עמו פלוני שאם אזכה בדין מה שאני נותן לך יהיה לפרעון ואם אצטרך להשלים לך הקדמת שנים כמו שהקדמתי לך לפני פרעון שלישי תמתין לי אחר הזמן להשלים לך פרעון שלי ועל כל זה שלח שמעון לשליש וא"ל יש לשמעון פרעון שלישי משלם ועוד שעדין לא הגיע זמנך לזמן הערבים תן לי עד שאמלך בגדולים איך אצא נקי משלישות וסמוך עלי שאקיים באמונתי אם אינך חפץ בזה ארד עמך לדין וכל מה שיגזרו הדיינים אעשה וכל זה לא הועיל והלך וזימן את הערבים וכשידעו הערונים שהערבים היו אוכלים נזכרו שכתב פסול שלהם לא היה בידם וקשקשו האנקות ובאו פתאום לאלפים ולרבבות בחרבות וברמחים על ראובן ועל ביתו והוצרך לידור להם לפוטרם מכל ההיזק או להחזיר להם הכתב פסול והערבים אכלו יותר מק' ליטרא, ובא ראובן ונתן לו משכון לשליש ביותר ממה שהיה חייב לשמעון אפילו אם יתן פרעון רביעי משלם והחזרתי לו הכתב והוא הוצרך לפרוע מה שאכלו הערבים ומקצתם אוכלים עדיין וכל זה גרם לו שמעון אע"פ שראובן היה ציית דינא וראובן עיכב המשכון בידו מדר' נתן עד שיעשה לו שמעון דין ונא מורינו ורבינו הורוני איך אצא נקי משלישות כי נ"ל לפי עניות דעתי ששותף פטור מאונסין כדאמר שמואל בח"ה (מ"ב ב') שותפין שנעשו שומרי שכר זה לזה ואין לדמות כלל למציל עצמו בממון חברו כדאמר רב אשי בהגוזל בתרא (קי"ז ב') אי דאמיד עלי דידי אתן ואי דלא אמיד וודאי אההוא ממונא אתן דזה נראה לעינים דמההוא חוב אתן דאי א"ח אתן מי מעכב עתה על ידם ולמה לא שאלו כפלים מן החוב אלא וודאי אההוא חוב אתן. וגם תבאר לי מורי אחרי שהתנאי היה כך שכל מי שיעשה בזה החוב שום דבר משניהם בלא דעת חברו שהשליש יחזיר הכתב פסול לשני עד שיתקן עוותתו והמשכון שבידי הם במקום הכתב אם חתנם לראובן עד שיפרע לו שמעון ההיזק שעשה לו שזימן הערבים שלא כדין אעפ"י שהיה ציית דינא כי מה שעשה ראובן בזה החוב בלא דעת שמעון היה אנוס וכל שעה היה ציית דינא אבל שמעון כיון להזיק וגרמא בנזקין חייב כי ההיא דרפרם (ב"ק צ"ח ב') וכו', ואפילו למאן דלא דן דינא דגרמי נ"ל אחרי שעשה כל כך שלא כהוגן שידע בטוב שאם היה מזמין הערבים שהיה שולח יד בגוף ראובן ובבניו

שיש לו לפרוע לו כל ההיזק ורשאי ראובן לעכב המשכון וכל מה שיש לו משל שמעון עד שיפרע לו כל היזקו וכו'. אפרים בן ה"ר אברהם.

ב **במקומי** קמתי ולעומתך השתחויתי הכרתי והפליתי מורי ה"ר אפרים שיחי' מקוצר דעתי לא הבנתי במה זכה ראובן בזה החוב כי ר"י פסק שמעמד שלשתן בגוים לא מהני, וכ"ש כאן דאפילו בישראל כה"ג לא היה מהני כי לא אמר להם תנו לו אלא שעשאו שליח לגבות חובו ואם משום שהודה בכתב התנאי שכתוב בו כי אנחנו שנינו עשינו חוב בשותפות והלוינו לערונים של מקום פלוני כל כך שחייבים לנו ט' מאות זקוקים, לא שתהא הודאת פיו גדולה מקנין בטעות דקיימא לן דחוזר וגם כאן סבור שחבירו קנה חצי חובו ולא קנאו והודאה בטעות היא זו אלא וודאי לא קנה ראובן חצי החוב ולא קנאו כלל והודאה בטעות היא זו אלא החוב וכל הרבית שעלה עליו של שמעון היא וראובן לא יקח רק קרן שלו דהך מאתים זקוקים שנתן לשמעון וכן כתב אבא מארי זצ"ל שהשיב ר"י ב"ר שמואל ששאלת בחוב על פה כי האי גוונא שמכר ישראל לחברו בפחות שרי או אסור מי אמרינן כיון דאין מטבע נקנה בחליפין כ"ש באמירה או דילמא מכר הוא כיון דקיימא לן כר' יוחנן (ב"מ מ"ז ב') דאמר דבר תורה מעות קונות מילתא דלא שכיחא היא ולא גזור רבנן אין זה מכר אפילו מדאורייתא דבר תורה אין הלוואה ניקנית במעות אפילו דבר תורה ואפי' בחליפין אפילו אגב קרקע אינה נקנית אם לא במתנת שכיב מרע ובבריא במעמד שלשתן, או במלוה בשטר במסירת האותיות ובכתיבה קני לך הך שטרא וכל שיעבודיה שאין להקנות הלוואה אפילו בחליפין אפילו אינה ממטבע אלא מדברים הנקנין בחליפין דכיון דליכא אלא שעבודא בעלמא אין כח להקנות כדמוכח פ' אעפ"י ופ' מי שמת ואפילו היו המעות בעין לא שייך למימר הכא מעות קונות אלא כשקצת מטלטלין ולא מעות כיוצא בהן עכ"ל לכן נ"ל שראובן לא זכה בזה החוב מעולם וכל הרבית שעלה כולו של שמעון ולא יקח ראובן כ"א ד' זקוקים שנתן לשמעון ומה ששמעון גרם לראובן הפסד וודאי לא טוב עשה וראוי לקונסו אבל נראה לפוטרו מטעם גרמא בנזקין כי כך קיימא לן גרמא בנזקין פטור, ולשני הטעמים שחילק ר"י נראה לדמות מעשה זה לגרמא בנזקין ולא לדינא דגרמי דהוא עצמו לא עשה היזק לחברו וגם בשעת מעשה לא הזיקו ואיני מבין כלל מה שייך מציל עצמו בממון חברו ודאי אם היה ראובן הולך ולקח ממון של שמעון ונותנו להם היה מציל עצמו בממון חברו אפילו בזה היה חייב אפילו אם אנסוהו להביא לדברי רבינו האלפסי אבל כאן אם ברצון היה מציל עצמו בממון שמעון לא יניחנו שמעון ואין שייך כלל להזכיר כאן הלכך נראה לי אני עבדך שכך הדין כמו שכתבתי שראובן יקח ד' זקוקי' שנתן לשמעון ושמעון יגבה מן הגוים

הקרן והרבית משלם ומה שהפסידו ע"י ממון הערבים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כמו כל גרמא בנזקין, ומיהו אם כדי הפסדו יתפוס ראובן לא מפקינן מיניה שכך כתב אבא מארי זצ"ל בשם ספר המקצועות למאן דלא בעי למידן דינא דגרמי אי גרם ליה חוסרנא ותפס מיניה בכדי הפסידו לא מפקינן מיניה עכ"ל. ושלום למורינו ולתורתו ולישיבתו כחשק חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רל

אני צעיר ואלופי הדל ונבזה אישים וחדל ואין מענה לפני גדול כח ולפני שושן איך יענה החוח אמנם ידעתי כי כח מורי הרב ר' מרדכי לחדד תלמידו כי יש לאל ידו להוציא מתוך חשיכה אורה במשנה ובגמרא אשר בידו סדורה ומסכים להלכה כאשר כתב מורי הרב מדנפשיה שנראה לו כי היכי דלקידושין פסקינן פ' יש נוחלין (קכ"ט ב') דתוך כדי דיבור לא כדיבור דמי ה"ה לגרושין וכן פוסק סתמא דתלמודא פ' בתרא דנדרים (פ"ז א') והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי לבד ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש אמנם אין אנו צריכים מזה הפסק בנדון זה כי אפילו אמר בהדיא הרי זה גיטך מעכשיו על מנת כשאעמוד תנשא לי ואפילו אם היה עושה תנאי כפול ומקדים תנאי למעשה והן ללאו היה דעתו שיחול הגט מיד כיון שאמר תנשאי לי לכשאעמוד אז היה דעתו שיחול הגט מיד שאז היה דעתו שאם ימות יהיה גט ואם לא יהא גט אין צריך נישואין לכשיעמוד ומה שכתב מורי דכיון שהגט נחתם ב"ה אין להתיר מטעם ספיקא דרבנן לקולא מטיבותא דמר אמינא דוודאי אם היה כך שהיתה ספק מגורשת היה הדין עמך דהכי מסקינן פ' אחין (ל"א א') דתרי ותרי ספיקא דרבנן ואם זרק לבת אחיו קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה דמדאורייתא צרתה שריא ליבומי דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי אתתא אחזקת היתר ליבם אפילו הכי מדרבנן אסורה ולא מוקמינן אחזקתה וכן בגרושין לפי המסקנא דלא גזרינן אם אתה אומר חולצת מתייבמת וכן פ"ב דכתובות (כ"ב ב') שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא, שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה לא תנשא ואם נשאת תצא ופריך מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, והקשו התוס' שנא ושנא דברישא אוקמה אחזקת פנויה ובסיפא אוקמה אחזק' אשת איש ותי' דמ"מ תרי ותרי ספיקא דרבנן וגם ברישא היה לנו לומר אם נשאת תצא כל זה הוא בספק מגורשת דרבנן החמירו בה ולא רצו להעמידה אחזקת היתר אבל בשביל זמן לא פסלו חכמים את הגט לגמרי כדתנן (גיטין פ"ו א') ג' גיטין פסולים ואם נשאת הולד כשר ואחד מהם יש עליו עדים ואין בו זמן ואפילו אי"ל בנים

לא תצא ור' יוחנן אמר משום אבא חלפתא דמן חיפה לעולם ל"ת וסבור אני דהכי קיימא לן כר' יוחנן לגבי רב ואע"ג דלאו משמיה דנפשיה קאמר מ"מ משמע דאיהו נמי סבירא ליה הכי ואפילו לרב דאמר תצא מ"מ אם נתקדשה לאחר צריכה גט ואע"ג שיש לחוש לחיפוי בת אחותו כמו שהוכיחו התוס' מההיא דפ"ב דגיטין גזייה ויהבי ניהליה מאי ולא כפי' בקונטרס בפ' ד' אחין (ל"א ב') וה"ה בגט מוקדם לרבנן שנכתב ביום ונחתם בלילה דמאי שנא. ותמה על עצמך בגיטין הבאים ממדינת הים אנו מכשירין לכתחלה משום דקלא איתי להו א"כ נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסול לרבנן הלא אם שלח גט משכונה לשכונה ביום והשליח בא בלילה אצל האשה וכי לא יתן לה פשיטא וודאי יתן לה משום דקלא איתי לה ואין כאן לא חיפוי ולא פסידא דלקוחות, אלא היינו טעמא דחיישי רבנן שמא יכתוב בלילה ויקדים זמן של יום עבר שכבר זינתה, והעדים יסברו שנכתב היום ור' שמא לא חייש להכי כך פי' בתוס' אליבא דרבי שמעון (גיטין י"ז א') ולי נראה שזו גם טעמא דרבנן כדפירשתי ומאחר שמן התורה כשר גמור הוא ואפילו רבנן לא פסלי לגמרי לומר שאינה מגורשת כלל נ"ל דהוי דינו כמו תרומה דרבנן דאמר אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה כדפירשו התוס' בפ"ד אחין. ועוד נ"ל אני עבדך דכאן הוי ליה שעת הדחק דקיימא לן כריב"ל (שם י"ט א') דאמר כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק ופרש"י זצ"ל שהבעל הלך לדרכו או נשאה בגט זה וא"כ גם זה הוא שעת הדחק כי מסתמא לשם היה יכול לבוא בקל כדמוכח פ"ק דנידה (ו' ב') לאחר שנזכר אמר כדי הוא ר' אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק אמרו התוס' ודלא כפירוש הקונטריס כשנת בצורת דבהא אפילו רבנן מודו כדלקמן אלא טהרות אפוש ועבוד ועוד נ"ל דאם אינו יודע וודאי שב"ה חתמו כמו שכתב מורי ה"ר ר' לוי שיש עדים שאמרו שהיה יום בשעה שחתמו אלו א"כ הוי ליה ספק ספיקא, ספק ביום ממנו חתמו ואת"ל ב"ה אכתי ספק יום הוא דכה"ג קרוי ספק ספיקא באלמנת עיסה (כתובות י"ד א') לפיר"ת כיון דהוי ספיקא יש להתיר דהא פ"ק דכתובות (ט' א') הוי שרינן אפילו באשת כהן היכא דלא מצא דם אי הוי ס"ס כמו שהקשו בתוס' והלא אפילו באשת כהן איכא ספק ספיקא ספק תחתיו ספק אינה תחתיו ואת"ל תחתיו ספק מוכת עץ ותירוץ מה שתירוץ אבל משמע לי אי הוי ספק ספיקא הוי שרינן וכן משמע סוגית הספר והשתא ומה התם דאם זינתה תחתיו איכא איסורא דאורייתא ואפילו באונס או בישראל אם זינתה תחתיו ברצון איכא איסורא דאורייתא ואפילו הכי שרינן בספק ספיקא כ"ש הכא דוודאי ליכא איסורא דאורייתא ואפילו איסורא דרבנן ליכא כי אם לכתחלה דשרינן בספק ספיקא ואעפ"י שלשם נשאת וכאן לא נשאת מ"מ לשם איכא איסורא על כל ביאה וביאה אפילו

על כל כח וכח וכאן ליכא שום איסורא כי אם שנושא לכתחלה ועוד נ"ל היתר גמור כי משמע מדברי התוס' פ"ב דגיטין (י"ז א') שאפילו בגט היכא דעסוקים באותו ענין שרי שכתב וז"ל וא"ת ר' שמעון דמכשיר נכתב ביום ונחתם בלילה משום דבשעת כתיבה מפסיד פירות ולקמן נמי דמכשרינן אפילו לרבנן נכתב ביום ונחתם בלילה כשעסוקין באותו ענין משום שיש לו קול משעת כתיבה כיון שהעדים מזומנים שם לחתום ומפסיד הפירות כאלו נחתם מאי שנא מגט מאוחר שאינו מפסיד כיון דאינו ראוי לגרש בו וכאן נמי כל זמן שלא נחתם אין ראוי לגרש בו עכ"ל ותירץ מה שתירץ וכן נ"ל אני עבדך דאמאי נפסליה משום פירות אין לחוש אפילו לר' יוחנן אליבא דרבנן דיש לבעל פירות עד שעת נתינה כיון שעסוקין באותו ענין ויש קול אבל אם היה הבעל מוכר פירות הלקוחות דאכתי לא ניתן הגט מסקי אדעתייהו למימר אייתי ראיה אימת מטא גט לידה ואי משום בת אחותו דכיון דכבר נכתב הגט והעדים מזומנים שם לחתום ודאי אין יצרה תוקפה לזנות באיסור כיון שלאחר שעה קטנה יכולה לזנות בהיתר דאפילו גבי יפת תואר (קדושין כ"א ב') למ"ד לא הותר אפילו ביאה ראשונה עד אחר כל המעשים ואפילו למאן דשרי התם היינו דוקא התם צריך שהות גדול אבל כאן לא דשעה קטנה ואיסור גדול לא, ומה שכתב מורי בשם המיימוני דפסילי אפילו עסוקין באותו ענין אם לא נתן טעם לדבריו שמא טעות סופר הוא ויש להיות במקום אפילו אם אין ואפילו אם אינו טעות סופר ודאי ישר הוא וישרים דבריו ומאן יהיב לי מעפריה ונמליי' לעיני אבל אתה מורי יודע כי התוס' באים מכח הלכה ומימיך אנו שותין וכל רבותינו נוהגים ומנהיגים אחרים ומה שכתב מורי דהכי משמע פ"ב דגיטין דבין לר' יוחנן ובין לריש לקיש פליגי ר"ש ורבנן גם בלאלתר פליגי פי' כגון נכתב ביום ונחתם בלילה דבזמן מועט כזה אין לחוש שמא פייס ולעולם באין עסוקין באותו ענין ומה שכתב מורי בפ' ר' אליעזר דמילה (קל"ה ב') מת בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת, דקדק הא אם חלצה אסורה ואע"ג דספיקא דרבנן היא בסוף כיצד (כ"ד א') גרם אם קדמו וכנסו אין מוציאים אותם מידם תני שלא אפילו שניהם כהנים מאי טעמא חליצה דרבנן היא וספק חליצה לא גזרו בה רבנן והקשו התוס' מלקמן פ' החולץ אם אשת כהן אינה חולצת ותיר' דהתם שהחליצה אחר הנישואין דהתם אמרי אינשי קמו בה רבנן במילתיה נפל מעליא הוא דמצרכי לה חליצה ואתו למשרי חלוצה ודאית לכהן אבל הכא שנכנסו לאחר חליצה כל חד וחד אמר קים ליה להאי דלאו חליצה היא ולא אתו למשרי חלוצה ודאית ואע"ג דהתם וודאי חד מינייהו חלוצה ודאית כנס לא יוציא כל שכן הכא דאמרי אינשי קמו ביה רבנן במילתא דההיא שעתא ודאי יום הוא ולא בין השמשות ולא אתי

למשרי לכתחלה נכתב ביום ונחתם בלילה, ואם שגיתי הביני ואל יהו דברי למשא בעיני אדוני ואני איני אוסרה ואיני מתירה עד שאשמע דעת מורי ושלום לתורתו ולישיבתו ולדורשי טובתו כחשק תלמידו ומשרתו. חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רלא

ראובן שנתן כל נכסיו לגד ונפתלי בניו על מנת שאם ימות אחד מהם בלא זרע שיפול חבלו לאחיו, והנה הלך גד ונתן חלקו הגוף מהיום ופרות לאחר מיתה ללוי גיסו נ"ל שאם כתב בשטר לשון תנאי ובדין תנאי שיקרע מתנתו ותעמוד על ירושתו, כיון שהתנה עמו שאין לו כח במתנה זו ליתן ולמכור בתנאי דבית חורין (נדרים מ"ח א') דכל מתנה שאם הקדש אינה מקודשת לאו שמה מתנה לפי' תי' התוספת האחד (ב"ב קל"ד א') שתירץ גבי מתנה על מנת להחזיר ואינו נ"ל לומר מדהתנה והתנאי אינו מועיל דעתו היה כך שיועיל התנאי ושיורי שייר הגוף לאחיו כדאמר פ' המוכר את הבית (ס"ג א') בן לוי שמכר שדהו לישראל וא"ל על מנת שמעשר ראשון שלי ומסקינא כיון דאמר ליה ע"מ שמעשר ראשון שלי שיורי שייר מקום מעשר לעצמו דהכא כיון דלשניהם התנה איך נאמר ששייר הגוף לזה במה שנתן לזה ולא נתן לו כי יש פירות דמה הועיל עדיין יכול למכור דקיימא לן קנין פירות לאו כקנין הגוף ואפילו לגבי נפשיה כ"ש לגבי בריא אבל אי כתב בשטר הלשון כמו שכתב על מנת שיפול חבלו לאחיו אז נ"ל אעפ"י שלשון על מנת אינו כמו אחרייך דקיימא לו כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואחרייך לאו כמעכשיו דמי מ"מ הכא יש לפרש כמו אחרייך כיון דבענין אחר לא מהני תנאי כמו ההוא דבן לוי וקיימא לן דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ואפילו אם היו בהן עבדים והוציאן לחירות דעבד איסורא כ"ש מתנה דלאו איסורא קא עביד ואפי' היכא דאמר אחר לירתי כדמוכח בההיא מעשה דההיא סבתא פ' יש נוחלין (קכ"ה ב') ואהני תנאי שאין יכול ליתנו במתנה ש"מ כדאמר התם לכן נראה לי שזכה ראובן בגוף הקרקע אם כך כתוב בשטר להדיא גוף הקרקע מהיום אבל אם כתוב בשטר סתם מהיום ולאחר מיתה אז צריך לדקדק כי אבא מארי זצוק"ל כתב ס"פ יש נוחלין אהא דאמר רבא בר חנא (קל"ז א') ומודה רשב"ג אם נתנו במתנת ש"מ דלא קנה כיון שכתב לו מהיום ולאחר מיתה דזו היא מתנת בריא שהוא כמתנת ש"מ דלא קנה אלא לאחר מיתה לפר"ת וכבר קדמו אחרי'. ואני לא הבנתי דבריו ואין צריך לדקדק בזה כי מלשונו משמע שכתב בשטר להדיא גוף הקרקע מהיום ומיהו הפירות ודאי לא קנה דאימת קנינהו לאחר מיתה וכבר

קדמו אחרים והנר' בעיני כתבתי ואשר יאמר מורי הרב ר' אשר על זה נסמוך למעשה ודעתו יודיעני ושלום כחפץ חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רלב

שושן אשר הלך אל חוח, לתור ולמצוא לו מנוח, חילי ערבתי ובאתי שחוח, יען כי בידך הכח, הנה הסנה משיב אין בקדקדי מוח, אם נא אריח ממך ריח ניחוח, איך לא אירא עם משה לקרב מנוח, אחרי אשר עיניו וגם לבו אכן לקיים גזירת מלך יבא לאיש הלך כמוני נרצעך אשר על החתום ונראה בעיני, שזאת האשה לא זכתה בתוספ' כיון שלא היה לה סך הרבה כמו שהוסיף לה ואני דן אותו כמו הכותב כל נכסיו לאשתו דלא עשאה אלא אפטרופא אפילו בבריא בעיא היא ולא איפשטא בפ' יש נוחלין (קל"ב א') דנכסי קמי יתמי רמו ולא מפקינן מינייהו מספיקא ומה שכת' התוס' בתחילה אעפ"י שהחתן מוסיף מאה מנה ואין בידו שוה פרוטה נ"ל דמיירי בבחור דאין שייך לומר דברי שיהיו בניו או אחיו מחלקים לה כבוד ואפילו באלמון ויש לו בנים אם אין כדי כתובה והוסיף לה הרבה אין שייך לומר שכשיהיו לה יותר ממה שיש לו עכשיו כיון דהשתא אין בידו אבל אלמון עשיר שיש לו בנים וכתב לה כל נכסיו נראה בעיני דלא קנתה וכן אם אין לו בנים ויש לו אחין לרב עוירא לגרי' אם לא נחלק מחמת חיבת לילה הראשונה ואין נ"ל לומר דדוקא בכותב כל נכסיו ולא יותר אבל כתב יותר ממה שיש לו מוכח מילתא דלאו לאפטרופא נתכוין שאם כך היה לשמואל לומ' הכותב כל נכס' ועוד שכאן שהודה בשטר שיש לו יותר הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ומה שאמר לחמיו שיש לו יותר ביד גיסו אפילו אם אמר לפטומי מילי איכוון, ועוד שאין חמיו נאמן להעיד לבתו ומעתה אפילו אם לא היה בידה אלא שטר הראשון לא זכתה וכ"ש כאן שכתב לה שטר אחר וקבלו קניין פעם אחרת דאפילו לרב אחא (כתובות מ"ד א') אודוי אודי ליה דאי למיחל שעבודיה לא היו צריכים לקבל קנין פעם אחרת דקיימא לן שטרי חוב המאוחרין כשירין אעפ"י שאין שייך לומר כאן אודוי אודי ליה שהעדים שקרים הן כיון שהחתימו פעם אחרת כאשר כתב מורי מ"מ איכא למימר אודי ליה איהו דאיהו גופיה זייפיה עד שהעדי' סבורים שהוא כתב ידו כההוא דאנח ידיה לארנקא שרבא בעצמו היה סבור שהי' חתימת ידן ואפילו אם העדים אומרים אנו מכירים את השטר בטביעית עין וזוכרים המעשה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי דאי לאו הכי מאי טעמא דשמואל אליבא דרפרם דטעמא דשמואל משום דבטל שני את הראשון ואיהו בכל ענין קאמר ולא מפליג מידי ואם נאמר דהכא יודה רפרם דטעמא דשמואל משום דאזיל לשעבודיה

א"כ מנ"ל לרפרם דבעלמא טעמא דשמוא' משום דאודי ליה ולאפוקי מיניה פירי ועסיק כיון דע"כ דשמואל אית ליה טעמא דמחילה כלל. וראיתי שכתב אבי העזרי זצ"ל ולא איתברר לי הלכתא כמאן כרפרם או כרב אחא ומספיקא לא מפקינן ממונא כ"ש הכא דאפילו רב אחא מודה כדפרישת לעיל ומעתה שטר הראשון והשני הוי ליה ש"מ שכתב כל נכסיו לאשתו דודאי לא עשאה אלא אפטרופא אפילו כתב לה מהיום ממש דע"כ לא נסתפק רבא אלא בבריא דהא קאי הוא ויכבדוה מאימתו, אבל בש"מ לא שייך האי טעמא ופשיטא דלא עשאה אלא אפטרופא כ"ש הכא דלא כתב לה בפירוש מהיום והרי הוא כמתנת ש"מ אף כשהגיע השטר לידה לפירוש התוס' בפ' אף על פי (נ"ה ב') ובפ' מי שמת ודלא כרשב"ג אם לא שכתב בשטר בכל לשון של זכות מתקנ' הגאוני' דהוי כמוסיף על מתנתו דא או כמו אף בתוכו וזה הלשון אין רגילים לכתוב בכתובה ומה שכתב מורי מחמת שכתב אחראי איני יודע מנין לך מתנת ש"מ שכתב בה אחריות משום שאם יבא בעל חוב מוקדם ויטרוף ממנה ע"י אפותיקי היא תטרוף מנכסים שקנה לאחר שנתן לה מתנה זו אע"ג שכתב וקנינא משום מנה ומאתים ותוספת הראשון הוא דכתב הכי ועוד אם לא היה כותב לה כל נכסי לא היתה טורפת ממשעבדי דבמתנה אחריו' לאו טעות סופר הוא, ובריש אעפ"י דקאמר מתוספות תנאי כתובה ככתובה לא מני הא ומה שכתב מורי דקיימא לן כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו איני מבין, דבספ"ק דב"מ מוכח דייתיקי מבטל דייתיקי משמע להדיא שכתוב בו זמן ואפילו הכי אינו אלא כשימות ואמרו התוס' באעפ"י ובמי שמת דאין לחלק במתנת ש"מ בין כתוב בלשון צוואה ובין כתוב בלשון מכר או מתנה ודלא כר"ת. ומה שכתב מורי דאין שייך כאן לומר אודוי אודי ליה נ"ל דשייך ושייך כמו שכתבתי ועוד אם נפרש ההיא דריש נערה דאמר שמואל דבטל שני את הראשון או מטעם דאודי או מטעם דמחילה, והלה מה טוען ע"כ אומר הוא שם דבשביל לשון גרוע נמי כיוצא בזה צוה לכתוב שטר אחריות, ועוד הספר כשאומר פשיטא הראשון במכר והשני במתנה כו' ישמיענו רבותא דאפילו בשביל שינוי לשון לא ביטל כ"ע הא ליתא.

סימן רלג

א שאלה זו שייכת לעיל בסי' ר"ה.

ב **רבי** לוי היה כאן ושאלתיו ואמר לי שלאחר כדי דבור דקר' את הש"מ אם מתי יהא גט כו' ומעתה אין צריך לדקדק בזה יותר ומה שכתב מורי אמנם מה שאמר הש"מ תחלה רק שתחזור אצלי לכשאעמוד ולא תנשאי לאחר נ"ל שאותו גילוי דעת הוי כמו תנאי מהיום

אם ימות ודאי מפרק איזהו נשך (ס"ה ב') ההוא ש"מ כו' זה מקצת לשונו מטיבותא דמר איני רואה ראיה משם שכך כתב רבינו שמשון פ' מי שאחזו (ע"ה ב') וזה לשונו אלא אמר רבא אם לא מתי כו' משמע הכא דהלכה כר' מאיר דבעינן תנאי כפול וכן פוסקים ה"ג והא דאמר פ' איזהו נשך (שם) דאמר אי קיימא דידך אנא פטומי מילי לאו לר' מאיר איצטרך דהא בעי תנאי כפול אלא אתא למימר דאפילו לרבנן לא מהני וכן בעל מנת דבע"מ עסקינן בשמעתתא ולקמן נמי אמר בע"מ שתשמשי את אבא ותניקי את בני מילתא דר' מאיר נמי מתני' פ' האומר גבי ע"מ ואין לומר נמי דשמואל ורב שתקי הכי לשופרא דשטרא דא"כ נפיק מיניה חורבה היכא דלא כפל לתנאיה לפיכך צריך ליזהר בכל תנאי שיהא תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה דאי לאו הכי תנאי בטל ומעשה קיים.

ג **והנה** אבי אבי רכב ישראל ופרשיו שאפילו אם היה הבעל אומר אי קיימנא דידי את כיון דלא כפליה לתנאי היה התנאי בטל ומעשה קיים ואין זה מאותן דברים דאפילו תנאי לא בעי כגון שטר מכרחת ובידוע שאם בנו קיים ולא דמי נמי להוא דזבין נכסים דבעי גילוי דעת ולא בעי תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ומעתה איתתא דא דאתינ' לבעלה שריא והירושלמי דפ' האומר שהביא רבינו שמשון הזקן בכל אתר אית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן והכא לית ליה אמר רבי מתנה חומר הוא בעריות יש לפרש כמו ר"ת וגם בספר המצות לא כתב על הירשלמי כ"א פי' ר"ת ומ"ש פי' רבינו שמשון שהיפך הגירסא בכל אתר לית ליה והכא אית ליה ושמא ר"ל חומר הוא בעריות דכי לא כפל תנאו אין הקידושין והגרשון בטלים לגמרי אלא חלים מספק עכ"ל הרי תלמוד בבלי חלוק ואינו סבור כן כאשר כתבתי ועוד אם באנו לילך אחר דברי רבינו שמשון הרי הוא כתב בש"מ לעיל כאומר מעת שאני בעולם בסוף הדיבור ועוד י"ל דבין לר' יהודה ובין לר' יוסי מגורשת לאלתר וזה הפירוש מתיישב לו הרבה אם יש לתפוס כאן פ' של רבינו שמשון ודלא כתלמוד שלנו ולמעלה ולתפוס פי' ר"ת כדי לעגן זאת האשה זה אינו נ"ל אני עבדך וגם ממה שכתב רבינו שמשון גבי אי קיימא דידך אנא דבעינן תנאי כפול ומשמע דאי אמר הבעל אי קיימנא דידי את אין להחשיבו כמהיום ולאחר מיתה ועוד אומר אני כאשר בתחלה דאפילו אם היה עושה תנאי גמור שכשיעמוד שתחזור ותינשא לו ולא לאחר שדעתו שיחול הגט מהיום מאחר שלא הזכיר מיתה כלל בשעת נתינת הגט וגם שהתנה לו שלא תנשאי לאחר. הנה הר' לוי יושב כאן אצלי ומפיו אני שומע וכותב שכך היה מעשה שאמר לש"מ אתה צריך לגרש אשתך בלא שום תנאי אלא לגמרי מעכשיו, והוא השיב אני אעשה כל מה שתאמר רק שתחזור

אצלי לכשאעמוד ולא תנשא לאחר ואומ' הר' לוי לאשה רצונך לחזור ולינשא לו ולא לאחר ואמרה הן ואמר ה"ר לוי לש"מ רצונך מעתה ליתן לה גט גמור מעכשיו ואמר כן ונתן הגט סתם ולאחר כדי דבור ויותר הקרהו אם מתי יהא גט וכו' ואם לא היה ה"ר לוי אומר, אם מתי יהא גט לא היה אומר כלום אלא שותק ואדוני יעשה הטוב בעיניו, ודעתו יודיעני על יד המקדים ובה אדע כי מצאתי חן בעיניו ושלום למורי כ"ה חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רלד

אשר שאלת אודות האשה לא פירשת דבריך אם תבעו ראובן לש"מ והודה על פי תביעתו או מדנפשיה אודי בלא תביעה שאם לא תבעו אלא מעצמו הודה אין בהודאתו כלום דקיימא לן אדם עשוי שלא להשביע את בניו ואפי' רשב"ם וריב"ם זלה"ה לא אמרו אלא אם הודה בממון שהוא בעין שהוא של פלוני זכה הלה אבל במלוה לא אע"פ שרשב"ם ז"ל (ב"ב קמ"ט א') דפי' במלוה משום דמשוי נפשיה עבד לוה למלוה הוא דאמר דאדם עשוי שלא להשביע את בניו לא שייך הכא הרי ר"ת ור"י זלה"ה פליגי עליה ואומרים שיותר יש לנו לומר שאומר אמת במלוה שמשעבד עצמו מה שאין כן בפקדון אמר אדם עשוי שלא להשביע את בניו, ואבא מארי זצ"ל כתב נראה בעיני דאין כאן שום כל שכן דוודאי במלוה הואיל שאינו בעין וא"י לומר החזירנו לי דמצי לאשתמושי עד דהוו ליורשי ופרעי לך ודאי איתי לן הכי אדם עשוי שלא להשביע את בניו אמרינן הכי אבל היכא שהממון בעין ולא מצי לאשתמושי בפקדון חבירו ואמר אחר שהודית לי תנהו לי לא אמר הכי אדם עשוי שלא להשביע כו', ולפי טעמא זה כמו כן שייך לכאן שלא להשביע בניו ואפילו אין היורשין לא טענו הכי אנן טענינן להו ואין שייך לומר אם כמוסר דבריו קיימא אלא כשאומר לבניו אבל אם תבעו אז הדין עם ראובן ומה שאומר שאמר לה בעלה שחייב לו י"ח ליטרין אבא מארי זצ"ל כתב אהא דתניא פ' יש נוחלין (קל"ח ב') שכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני העדים כותבים כו' וכתב אבל אם אין לו עדים שכך אמר ש"מ אפילו להשביעו אין יכול עכ"ל, וכן מוכח פ' הדיינים (מ"ב א') דאוקמא ההיא דר' אלעזר בן יעקב פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו בטוענו גדול ואמר ברי לי ומתניתן דקא סבר פטור בדלא אמר ברי לי ונ"ל הפי' דלא אמר ברי לי שלא ראיתיו אלא שכך אמר לי אבא דאי טעין ש"מ אפילו על טענת עצמו לא היה נשבע, ושלום למורי הרב ולתורתו ולישיבתו כחשק תלמידו חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רלה

א **בקוצר** מילין אכלול טענותי חדשים וישנים כדי שירוץ בו הקורא ולא יטעה בם הרב ברוב טענותינו אני חנוך בן ראובן בן יעקב תובע משמעון בן יעקב שזקנו היה עשיר משופע יותר מו' מאות זקוקים ובא אחד להחזיק בנכסים בלא רשות ובלא דעת ב"ד ובלא דעת המורישׁ באשר שיש לי עדים ונתן לך ממון מורשי זקני יותר מן הראוי לך מ' זקוקים ואותם אני תובע ממך שאבי ראובן היה בכור לזקיני ואני קמתי תחתיו לירש חלק בכורה וחלק פשוטה והמחזיק נותן לך בחלק פשוטה מ' זקוקים יותר מלי ויש לי עדים שאחד מן הפשוטים מיורשי זקיני נטל בחלקו מן המחזיק ק"מ זקוקים כאשר הוא יודה בחרם ולי לא נתן המחזיק אלא פ' זקוקים בחלק בכורה ובחלק פשוטה ומה שכתב שעשה המחזיק חשבון ישר ושנתן לי כל חלקי אינו כן כי בברור מצינו שמעל בשבועתו לפי שיש בידינו שטרי אחרי שבועתו מקוים כהלכתו והעדים עדיין הם בחיים כאשר יודעים כל מדינת אישטפלא וכתוב בשטר שחייב לי כ' זקוקים כסף צרוף למחצית שכר מדין תורת עסקא והוא נשבע שפרע לי כל חלקי ושלא נדר לי שום ריוח והשטר מכחישו לגמרי הן קרן הן ריוח ולא יוכל לכפור לכן אין בשבועתו ממש ועוד אני תובע ממך שמעון שיש לנו שוטה אחד מיורשינו שנפל לחלקו בירושתו זקני ק"מ זקוקים ואתה ואחיך מחזיקים באותו ממון ובשבח שמשביחין הנכסים כי נותנים לאדם אחד י' זקוקים לזונו לפרנסו ולנהלו לכל כושל מן הריוח של אותם י' זקוקים ובמותר אתם מחזיקים בו לרווחתכם ולהנאתכם ואיני רוצה שיהיה עוד בידכם כי איני מאמין לכם כי אם ביד נאמן השוה לנו לפי שהוא מורישי כמורישכם ויש לי חלק יפה בנכסים בחלקי ועוד יש לי עדים שקניתם בית אחד בממון השוטה כאשר יצא עדות וחלקי מן הבית אני תובע ואין מורידין קרוב לנכסי קטן ושוטה.

ב **ועוד** אני חנוך משמונים ספרים שהיו של זקני שוים ט"ו זקוקים חלקי חלק בכורה וחלק פשוט' ומה שאמרת שזקיני נתנם לך במתנה אמנם זקיני נטרף בדעתו קודם פטירתו ובטירוף דעתו ניסת וניפתה לתת להם במתנה ומתנה טמירתא היא כאשר בארתי בעדים שנטרף דעתו ונכסי יתמי קיימי עד שתביא ראיה שהיה שפוי בדעתו בשעת המתנה, באמת יש לי עדים שמורי הר"ר חיים בן ה"ר יחיאל שנעשה אפטרופא לחנוך ובעונותי טרם שטעננו בב"ד נתבקש בישיבה של מעלה והניח חיים לכל ישראל ואם היה יודע שום עול ועוות בתביעת חנוך חלילה לו להשתדל בדבריו לכן ישכיל המורה שיצא הדין לאמתו ולאורו אין בקשה אלא מה שאוכל לברר בעדים שרצה

להשתדל מורי ה"ר חיים בכל תביעות הן על דודי הן עליך, ובע"ה כל תשובותיך ישארו מעל כאשר נברר הכל שעדות ברורה וצחורה.

ג **מה** שאתה תובע ממון השוטה ליתן לך הרי השבתי לך שלא בא לידי ממון גדול וכבר משלו כמו שאתה אומר ואותו עצמו החזרתי למי שנתנו לידי כמו שכת' לעיל ובזה אנו נאמנים אפילו בלא שבועה כמו שכתבתי לעיל, וראיה מההיא דכל הנשבעין כמו שכתבתי לעיל ומה שאמר שקנינו בית במעותיו הרי השבתיך שלא קנינו לו הבית אלא לעצמינו, ומה שאמרת לפעמים שקנינו הבית במעות היינו משום שכבר היו שלו קצת מן המעות שקנינהו אבל אז היו שלנו כמו ההיא דנכסי דבר סיסין כו' אע"ג דהשתא לא הוו דידיה כבר היו שלו כי ההיא נכסי דבר סיסין כו' אע"ג דהשתא לא הוו דידי אלא על שם שעבר קראם על שמו ואמר כך שלא להשביע את עצמנו אבל לעצמנו קנינו כמו שכתוב בשטר הקנין של הבית שכולו נכתב לשמי ולשם אחי ולא לשם אחי הנקרא שוטה והוא לא זכה בו ואפילו אם היו מכוונים לקנות לו לצורכו מאחר דלא אודעיה למוכר ולסהדי דלצורכו קנינהו וראיה מפ' הגוזל קמא הלוקח שדה בשם ריש גלותא וכו' כמו שכתבתי לעיל וכ"ש השתא שלא כוונו מעולם לקנותו לשמו ולצורכו. ומה שאתה תובע ספרים שנתן לי אבא מארי מה לך אצלם הוא נתנם לי לפני מותו כמה ימים ולא היו בחזקת יתמי מעולם שהרי הוא נתנם לי בחייו כמו שהוכיח שכתב עליהם בכתב ידו שנתנם לי במתנת בריא והוא הוציאם מרשותו לרשותי בעודו בבריאותו ובחזקתו, ומה שאמר שאז נטרפה דעתו לא היו דברים מעולם לא נטרף מעולם ואפילו אם ח"ו כדבריך שלא היה מיושב בדעתו ו' שבועות או ח' לפני מותו הרי קודם לכן היה חכם מחוכם איש חיל וכן היה בשעת המתנה ואוקמי אחזקתו וכן מוכיח מתוך כתב ידו שכתב עליהם דברי חכמים ומכל זה איני צריך אפילו להוכחה דמאחר שישנם תחת ידי ומוחזק אני בהם מחיו ועד עתה, ומה שכתב ממתנה טמירתא על דא דליכסוך שעריה דלאו על כי האי גוונא אמרינן דנקרא מתנה טמירתא אלא על כותב שטר מתנה לחברו על קרקע ואמר לסהדי איטמורו וכתבו ולא אמר כתבו בשוקא אבל זה שהוציא ספרים שהן מטלטלין מתחת ידו לידינו לא שייך מתנה טמירתא ומה שאמר שנתן לי יותר מחלקי זה אינו כמו שהשבתי לך כבר שלא נתן לי יותר מחלקי כלל ואין לי דין ודברים עמך מזה כי כבר נעשה לך חשבון בב"ד מדודינו שהיו הנכסים בידו והוא עשה לך חשבון בב"ד ולא עשה לי חשבון מיותר הנכסים ומה שעשה לי ולא לך עשה שבועה ואני האמנתי לחשבון שלו בלא שבועה ומה לי ולכפירתך שאתה כופר שלא ניתן לך אלא פ' זקוקים הרי הוכחתי לעיל שניתן לך כל חלקך ומה שאמר שנתן לפשוט אחד ק"מ זקוקים איני מאמין שנתן

לו יותר ממה שנתן לי כי לא נדרן לי על כך ואפילו אם נתן לו כל כך הרבה ומה אני יכול אחרי שלא ניתן לו יותר ממה שמגיע לי, ומה שאמר להוכיח בשטרך שמעל בשבועה ומטעם זה אתה רוצה להוכיח שלא עשה חשבון ישר כי לא נשבע באמת מאי נפקא לי מינה לא עשה לי חשבון אפילו בלא שבוע' מיותר נכסים שעשה לך חשבון בשבועה ואם ח"ו שלא נשבע לך באמת מה אני יכול מזה, ואדרבה נשבע באמת כאשר יוכיח בע"ה.

ד וזאת התשובה, מה שתבע ממון השוטה ושמעון השיב החזרתיו לך ליד מי שנתנו לו לאו בעל דברים דידי את, הדין עם שמעון שכך כתב אבא מארי זצ"ל מעשה בראובן ששלח מנה ביד שלוחו להפקידו ביד שמעון והחזירו שמעון ליד השליח ונאנס מיד השליח ודן רבינו שמחה זצ"ל וזה לשונו (בהג"א ספ"ק דגיטין כ' כל זה) אם לא בקש המפקיד מן הנפקד לשמור לו המנה אלא השליח מסר לו ואמר לו שמור מנה זה לראובן והחזירו הנפקד לשליח סבורני שהנפקד יאמר למפקיד להד"ם לא הייתי שומר שלך פלוני מסר לי מנה ושומר שלו הייתי ואעפ"י שהמנה שלך היתה לא הייתי חושש של מי היה או שלו או של אחר לא קבלתי שמירת שום אדם עלי אלא מי שמסרו לי שכל שומר שמסר לשומר ואמר שומר הראשון לשני שמור מנה זה לפלוני וכי לא הי' לו להחזירו לשומר ראשון עכ"ל רבינו שמחה זצ"ל. ואבא מארי זצ"ל חלק עליו וזה לשונו ואין נראה בעיני דכיון דהשליח אמר לו לשמעון ראובן שלח לך לשמור לי וקבל שמעון מן השליח כדי לשמור לראובן הרי ודאי קבל עליו להיות נפקד של ראובן לכל דין נפקד דכי אמרינן שומר שמסר לשומר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה היינו שהשומר מסר סתם לשומר אחר גם שהמפקיד לא צווהו ליתן לשומר אחר ולא קבל עליו שמירת שני אלא שמירת ראשון אבל הכא שראובן שלח על יד שלוחו לשמעון שישמור לו וקבל שמעון מן השליח כמו שאמר לו השליח שמור מנה זה לראובן הרי הוא ודאי נפקד של ראובן לכל הלכות נפקד עכ"ל אבא מארי זצ"ל. **מדברי** שניהם נלמד ששמעון דנן לא נעשה נפקד של השוטה מעולם ואם נאנס או נגנב מיד שהחזירו לו לידו פטור לשלם לשוטה וכן נראה אע"ג דקיימא לן כרב דפ"ק דגיטין (י"ד א') מדתני' כוותיה הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי אם בא לחזור אינו חוזר הני מילי כשהוחזק כפרן האי משלח אבל אם לא הוחזק כפרן מצי אמר ליה המשלח לשליח אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ואין לומר ה"מ היכא דבעצמו הפקידו ביד המשלח לשליח אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר אבל כאן שהשוטה לא הפקידו אין שייך לומר אין רצונו שיה' פקדונו ביד אחר דא"כ לא היה צריך להעמיד כשהוחזק כפרן אלא אפילו לא הוחזק כפרן כגון שמצא מציאה משלו או שהפקידו מורישיו בידו ומתו, מעתה אם היה רוצה אותו שהפקיד

ממון השוטה ביד שמעון היה מוציא הממון בדין מיד שמעון דאפילו בשוטה שייך לומר אין רצונו מטעם דלא מהימן ואפילו אם היה אומר זכה וכ"ש שלא אמר לו זכה ולא הולך דכזכי דמי אלא שמור ולא מצינו שיהא כזכי ואפילו אם היה אומר זכה צ"ע אי הוי מהני כיון דשוטה הוא.

ה ומה שטוען שקנו קרקע במעות השוטה והם אומרים שקנאום לעצמם ועד אחד מעיד שאמר לפני הקנין ולאחר הקנין וגם בשעת הקנין שקנו הבית במעות השוטה וכיון שאומרי' שלעצמם קנו א"כ נתכוונו לגזול המעות שיהא שלהם בשעת נתינתם למוכר אעפ"י שאין אדם משים עצמו רשע, אומר אבא מארי זצ"ל דכיון דהיה בדעתו לפרוע המעות וכך הם אומרים עתה שכך היה בדעתם אין כאן רשע כלל דלא תגזול לאינשי על מנת שלא לפרוע משמע להו ונאמנים הם בכך, וודאי אם היו קונים אותו לצורכו היה שלו לספר דגרם בב"מ (ע"א ב') נהי דשליח לית ליה זכייה מיהת אית ליה, ול"ג מדרבנן דא"כ אז היו שלוחים והקרקע נקנית לו כדאמר פ' הגוזל (ק"ב א') הנותן מעות לשלוחו לקנות בהם חטים וקנה בהם חטים דקנה לד"ה ומפרש ר' יוחנן בירושלמי בשעה שאמר לו ליקח בהם חטים לא נתכוון המוכר לזכות בהם אלא לבעל המעות ואפילו אם ת"ל דשוטה גרע מקטן דלא מהני ביה גדול עומד על גביו כדמוכח ההיא דתוספת' (בתו' יבמות ק"ד ב' ד"ה והא הובא) דפסל חליצת שוטה מ"מ בהא לא גרע דהיכי דקטן זכי לנפשיה איהו וכן מוכח (יבמות ל"א א') ההיא דבר שטיא דזבין נכסים דמסיק כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין ולא אמר תחזור קרקע לבעליה הראשון אלא אנו מעמידים ביד הלוקח וכיון דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה לאחרים כמו לקטן ודוקא לר' יוחנן אליבא דר' יהודא אמרי בני מערבא מי הודיעו לבעל חטים שיקנה חטים לבעל המעות כיון דשינה ולאו שליחותיה קא עביד כדפירש"י מיהו כאן שלא נתכוין לקנות לו אלא לעצמם הוי דמי לנותן לחברו לקנות לו חטים וקנה לו שעורין דאמר בירושלמי בשעה שלא קיים שליחותו לא נתכוין המוכר לזכות אלא ללוקח ולמה חולק עמו דקתני אם הותיר הותיר לאמצע והואיל ובאת לו הנייה מתחת ידו אף הוא חולק עמו. וכתב אבא מארי זצ"ל דוקא הכא חולק עמו מפני שלצורך הבעלים נמי קנה אבל היכא דטוען שלא קנה כלל לצורך הבעלים כי אם לצורך נפשיה וודאי ה"נ דקני וכולי רווחא דשמעון היא עכ"ל ואין להשביע על ככה שקנאוהו לעצמם דאפילו רבה שמא יודה כיון דראיה בקיום השטר וקל להבין. ועוד מי יטעון ברי לי שלצורך השוטה קנה אותה, ועל טענת שמא אין נשבעין וכן כתב אבא מארי זצ"ל (בהג"א פ"ט דב"ק סי' ח"י) בבא מעשה לפני ריב"ם זצ"ל מפרגא באחד שנתן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה והלך וקנה לו סחורה

אחרת וטען שקנה לעצמו ולכך שינה ודן שכל הריוח לשליח דגזלן נמי שקיל שבחא כדאשכחנא בההוא דגזל פדנא דתורא דאי לאו דקנסיה רב נחמן משום דהוי גזלן עיסקא הוי שקיל לשבחא ולא כתב שחייב שבועה שלא נתכוון לקנות לצורך בעל המעות ויהיה חצי הריוח שלו או כולו לפירוש האלפס ולפי' ר"ח דפי' דכל היכי דלא יהיב ליה בתורת שותפות אלא בתורת שליחו' הכל לבעל המעות. כל זה כתבתי לפי דברי העד שבמעות השוטה קנאוהו אבל לפי מה שהם אומרים שהמעות היו שלהם לח מיקרו כלל גזלנים.

י ומה שתובע ספרים של זקינו ואומר דכשנתנם במתנה נטרף דעתו ולכך ניסת וניפת לתת המתנה מתוך דבריו משמע שלא היה שוטה כ"כ אלא דמסברא ליה וסבר ואז מתנתו מתנה ואפילו זביננ' הוי זבינא ולא אמרינן מקריב דעתיה לגבי זוזי ואנו מחשיבים אותו בכך יודע בטיב משא ומתן לפי' הרשב"ם זצ"ל ולפי' ר"י זצ"ל יצא בכך מדין שוטה ועוד לא יהא אלא חרש דהלכו אחר כתב ידו במטלטלין כדאיתא פ' מי שאחזו (ע"א א') כיון שכתב נתתי אפילו אם המקבל היה אומר לא נתן חיישינן שמא זיכה לו על ידי אחר כדאמר פ' השולח (מ' ב') אבל כשזה אומר נתתי וזה אומר נתן לי ודאי קנאם.

סימן רלו

א **ומה** שהוא טוען שאין לבן הבן לירש כתובת בנין דכרין דבר זה אין נראה בעיני כלל אעפ"י שזה אמת שאין כתובת בנין דכרין נגבית מן הראוי כמו מזון הבנות דתרווייהו תנאי כתובה נינהו וכדתנן בהדיא פ' מי שהיה נשוי (צ"א א') היו שם נכסים בראוי אינו כבמוחזק ופירש"י שם מותר דינר בשתי הירושות אינן כבמוחזק ואינם נחשבים עכשיו כאלו הם מוחזקים ויש כאן מותר דינר עכ"ל משמע אפילו יש כאן ב' כתובות בלא מותר דינר לא מהני להו ראוי להיות שם מותר דינר כ"ש כשאין שם אפי' ב' כתובות בלא ראוי דלא גבו אבל בן הבן שקם תחת אביו אין זה ראוי ודאי לגבי אחיו בני הבן היה ראוי ואם היה בכור לא היה נוטל בהם פי שנים אבל לגבי אחי הבן הבן המת יורש עמהם בקבר כאלו היה קיים וחולק עמהם בכל מה שהיה מוחזק לאביהם ואם היה הבן שבקבר בכור היה נוטל פי שנים ואחר כך היה בנו קם תחתיו כדאמר בפ' יש בכור (נ"א ב' ב"ב קט"ז ב' ברשב"ם הובא תוספתא) ה"ה כאן ותדע שהוא כך שהרי לר' יוחנן בן ברוקא (ב"ב ק"ל א') אם אמר על בן בין הבנים יירש חצי הנכסים בלשון ירושה דבריו קיימים וקיימא לן כוותיה וטעמא מביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לבניו כל מה שירצו ואם אמר בני יירש חצי הנכסים ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב פשיטא שבן הבן קם תחת אביו ונוטל חצי הנכסים מדאורייתא וה"ה בבנין דכרין שהרי כשרצה

הספר לפשוט פרק י"נ (קל"א א') דר"י בן ברוקא בבריא נמי קאמר מדאמר ליה ר' נתן לר' שניתם במשנתכם כדרבי יוחנן בן ברוקא והודה ר' דלא טרפה ממשעבדי אז לפי מה שרצה הספר עתה לומר הוי כתובת בנין דכרין מדאורייתא והיה בן הבן קם תחת אביו לירושה מעתה אפילו לפי המסקנא דדחי רב פפא אלא וודאי אית לך למימר תנאי ב"ד הוא וחזר בו ממה שרצה לומר שכתובת ב"ד מדאורייתא ור' יוחנן בן ברוקא בבריא נמי קאמר. ומ"מ מעיקר הדין שהיה פשוט לו שבן הבן קם תחת אביו ליורשה לא הדר ומטעם זה פסק ר"ת פ' החולץ (מ"ב א' ד"ה סתם) דמינקת חבירו אפילו גרושה שאין עליה לינק לא תינשא עד כ"ד חדש שהרי לפי מה שרצה לומר הטעם משום דחס' אין חילוק אע"ג דהדר ביה מטעמא מעיקרא דדינא לא הדר ביה, ועוד אם לא היה בן הבן יורש כתובת בנין דכרין מטעם ראוי א"כ מן המשנה יש לידע דלא חיישינן לאינצוי וא"כ היכי קאמר תלמודא אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא דאי אשמעינן כתובה נעשה מותר לחברתה ה"א ה"מ היכא דמית לאחר מיתה יולדת נקיבה היא אבל יולדת זכר היא ליחוש לאינצוי ואפילו בן הבן יורשת כתובת בנין דכרין דעדיפא מכתבין הבנות מטעם אנצוי אע"ג דלאנצוי לא חיישינן ה"מ התם שאלו נוטלת כתובת אמן כמו אלו ומשום דברי' בעלמא שיוכל לומר בן השניה שמתה אחר מותו אתם לא תירשו את אביו יותר ממני שאתם באים ליטול כתובת אמכם יותר על החלוקה אם נטלתי כתובת אמי לא מאבי ירשתי אלא מאמי משום אלו הדברים לא חיישינן לאנצוי כיון שסוף סוף אלו נוטלין כתובת אמן כאלו ולא אתי לאנצוי אבל בת הבן היורשת בין הבנים אם לא היתה נוטלת כתובה אם אביה כמו אחי אביה וודאי אתי לאנצוי חיישינן דאי לאו הכי ישמיענו מר זוטרא דאפילו בכי האי גוונא לא חיישינן לאנצוי כ"ש משום דברים בעלמא לא חיישינן. ועוד יש להוכיח שבת הבן נוטלת כתובת בנין דכרין מההיא דיש נוחלין כאשר הוכחתי לעיל על בן הבן אעפ"י שבת בין הבנו' אינה נוטלת משום דלא כתב אלא בנין דכרין דהכי תיקון רבנן משום דלא פלוג. ועוד יש להוכיח שבן הבן ובת הבן נוטלין כתובת בנין דכרין מלשון משנתינו דקתני יורשי ולשון יורשי משמע אפילו ירתי ירתי דהלכתא כרב ענן ולא מטעמיה ויש לדמות לשון המשנה לשון בני אדם דהא פ' י"ב מדמי תלמודא לשון תורה ללשון בני אדם דבעו מקרו אנשי לבר ברי מבני דן חושים.

ב וזהו דבר פשוט שאם ימות השוטה בלא זרע שכל אחיו מן האב ירשו בשוה כל מה שיש לו הן אם בא לו מחמת ב"ד הן מחמת דבר אחר וכתבין הבנות לא ירתי דכנחלה שויה רבנן כ"ש להא מילתא דכנחלה שויה רבנן ואף לא מימנע מהאי טעמא ליתן לבתו

כבנו כי היכי דלא מימנע מטעם בת בין הבנות ומטעם שמא היא תמות בלא זרע קודם לבעל. השאלה היא לעיל.

סימן רלז

נ"ל שאפילו אם יש עדים שנתן המחלק לשמעון יותר מק' זקוקים ואמר לו היה בידי משל מורישך כך הרבה שזה הוא חלקך אין לראובן עליו כלום ואין ראובן יכול לומר לשמעון פלוני גזלני ונתנו לך (ב"ב נ"א ב') דהא קבל מן האשה אע"ג דלכתחלה לא יקבל דחשדינא לה שמא גנבה אפילו הכי אם גרשה ומתה יחזיר ליורשיה כפרשב"ם זצ"ל ואין הבעל יכול לומר ליורשיה גזלה ממני. מיהו אם יש עדים שהמחלק נתן לשמעון יותר מק' זקוקים ואמר שזה חלקו א"כ כ"ש כשתבע ראובן את המחלק לדין וכפר לו מה שכפר זה הפסידו כולם אם לא חלקו בגורל דקיימא לן כשעלה גורל ואחד מהם דנו כולם אע"ג דקיימא לן (שם ק"ז א') דבטלה מחלוקת היינו דוקא כשטרפה בעל חוב אבל שטפה נהר או אם חלקו כספים ומיגנבי מחד מינייהו, פשיטא דלא שקיל איהי בהדי אידך ה"ה כאן אם חלקו בגורל אבל אם חלקו בלא גורל או אפילו אם המחלק הפיל גורל מעצמו דאין שייך לומר כאן דצייתי אהדדי וגמרי ומקנו אהדדי א"כ מה שנטל שמעון לחלקו לא זכה בו וחשוב הוא כאלו הוא עדיין ביד הנפקד ומה שכופר המחלק הפסידו כולם ומעתה חזינן כשאמר ראובן למחלק השבע ותיפטר אם היה כך שגם ב"ד לא היו מחייבים אותו כי אם זו השבועה א"כ שבועה לאחד שבועה לכולם אפילו אם שאר היורשים לא היו בעיר כדאמר ב"פ מי שהיה נשוי (צ"ד א') גבי הנהו תרי אחי דאית ליה דינא בהדיה חד ולא מצי למימר אם היינו שם היינו מתפשרים עמו דא"כ גם כשיחייבוהו ב"ד שבועה לימרו הכי ואפילו כשהמחלק נשבע שנתן לראובן לא הפסיד ראובן בכך דדוקא בחנווני על פנקסו משבעינן לפועלים שהחנווני לא נתן להם כיון שהם באים להוציא מבעל הבית אבל הכא לא אטו אם א' מהשותפין אמר שנטל מן הנפקד מנה ואמר חלקתי המנה ונתתי נ' לאחד מן השותפין בחלקו והשותף אומר לא היו דברים מעולם דמצי שותף שני להשביע לראשון שלא נתן לו הנפקד חלקו היכא דמעיקרא לא הימני להדדי אדרבא השותף יאמר לנפקד מאי אית לי גבי האי אע"ג דמשתבע לא מהימן לי את הימנת ליה דלא יהבית נהליה באפי סהדי וכי אם היית משליך מעותיך לאיבוד מה היינו יכולים הלכך הנשארים היו חולקים בין שניהם וה"נ שאמר שנתן לאחד מהם ונשבע לו הוא פטור מחלקו ולשני היה צריך לפרוע כ"ה דינר מטעם דפירשתי לעיל. גם נ"ל כך שמה שנשאר יחלקו ביניהם ומה שהמחלק אומר שנתן לראובן ונשבע על ככה

מחלק ראובן הוא פטור ולשאר היורשים צריך הוא לפרוע חלקם ואין ליורשים על ראובן כלום דלאו בעלי דברים דידיה אינון. מיהו בזה צריך עיון אם המחלק יחזור ויטעון על ראובן להחזיר לו כל מה שנתן לו יותר על חלקו כיון שאחיו חולקים עמו כל הנשאר בידם שמא היה צריך ראובן לישבע למחלק כיון דלא קיימא לן כבן ננס ומיהו כיון שלא טענו עתה עבור זה לא נכתוב מזה כלום.

סימן רלח

אשר לו אחוזת הארץ, לגדור פרץ, ויודע לטהר את השרץ, מקשה ומתרץ, מורי הרב ר' מרדכי, מאד תמהתי על חכם כמוך שדימית כתובה לשטר חוב שיש לתלות שלוה הימנה מנכסי מלוג או ממעות שאינם טמונים וכי יש לתלות ולומר שלוה הימנה מנכסי מלוג שהוסיף לה בכתובתה א"כ שדימית לפי דבריך לחוב גמור למה הוצרכו לתקן לכתוב בכתובה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא כי היכי דליגבו מטלטלי מיתמי ולא מלקוחות ומדלא כתב אגב כדפי' ר"ת זצ"ל א"כ בזמן הזה דאפילו מלוה על פה גבי ממטלטלי דיתמי היכי דידוע לנו שאביהם היה חייב לזה כמו שכתב אבא מארי זצ"ל שכך כתב רבינו אבי העזרי בפי' כתובה וגם כל רבותינו שוים בדבר כי סבורני שבשטרי הלוואה אין צריך בזמן הזה לכתוב כך מטעמא דפרישת אלא משום דתוספת כתובה אינו חוב גמור אלא מתנה בעלמא לכך נהגנו למיכתב הכי ומה שכתבת דהילכתא בלא טעמא היא אין ללמוד הימנה א"כ מה אומר הספר פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפטרופא מהיכן פשיטא ליה אם לא מדשמואל שאמר כן באשתו ומה שהבאת ממעמד שלשתן שם פיר"ת זצ"ל דלא עדיף מעמד שלשתן מזכייה גמורה שהרי אפילו זיכה לו לחברו ישראל על ידי גוי זכיה גמורה לא קני ולשם שייך לומר הבו דלא לוסיף עלה כי לא מצינו שעשו חכמים מעמד שלשתן אלא בזכיה ואנו נוסיף מעצמינו ולומר דיהא עדיף מזכיה גמורה אבל כאן אין זה תוספות אלא היא היא וגדול מזה.

סימן רלט

פסק מורי הר"ר שמריה שלי"ו בשם ה"ר ר' יחזקיה זצ"ל למורי הרב ר' ישראל שלי"ו כשהשיא בתו ז"ל ובעת כניסה לחופה שם מכסה על ראשה שהיתה שוה יותר מן הנדוניא ופסק הרב שקנתה מדאמ' (ב"ב קמ"ד א') המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו אעפ"י שהספר מחלק לשם כמה דוקא וגם משם נ"ל ראיה כי מה הוצרך הספר לומר דוקא גדול פשיטא הא גדול קאמר אלא כי היכא דלא נגמר קטן מגדול וקצת סמך משם

לדברי הרב דמדלא קאמר דוקא בית כי היכא דקאמר דוקא גדול משמע דשאר מילי גמרינן מבית וגמרינן נמי בתו גדולה מבנו גדול ומפ' נערה מטיבותא דמר איני מבין שום ראיה ומה שתמהת על מה שכתבתי כיון שלא כתב לה מהיום והלא כתב מן יומא דנן ולעלם ולא ידעתי מאי קשה לך וכי אין אתה יודע שמטלטלין לא קנתה מהיום ויכול למכור וליתן בע"כ והיינו במטלטלין כך כתב אבא מארי זצ"ל שרבינו אבי העזרי מצא כך בתשובת רש"י זצ"ל וכן פסקו התוס' שמתנת בריא מפקעת שיעבוד כתובה ממטלטלי ומה שכתב מן המנהג שהאלמון מוסיף יותר ממה שיש לו, בכתבי הראשון כתבתי שיש לחלק מחמת חיבת לילה אבל אחר כך חשבתי שאין צורך מזה דהא אשתו ארוסה מודה שמואל דבמתנה יהב לה כיון דלא גס בה הכי נמי הא לא גס.

סימן רמ

וששאלת על האלמנה וכן וכו' נ"ל שאין ממש בדברי האשה כי כשמחל השבועה לא יהא עדיף ממה שהיתה מודה האלמנה לכן לקחתי משל אביך כך וכך והוא היה מוחל לה על כרחה של אשתו כדפר"י זצ"ל דבמטלטלי מתנתו מתנה ומעתה תגבה כתובה מן הקרקע וכן משמע מלשון מהר"ם זצ"ל שכתב על מעשה כזה וזה לשונו ועוד אפילו לפי דבריהם שטוען דמיד שמת חמיה ירש אותו בעלה ונשתעבד לכתובה מקרקעי ומטלטלי של חמיה חלק בעלה ולא היה לו כח למחול ולהפקיע שיעבוד כתובתה, זה אינו דה"מ מקרקעי אבל מטלטלי יכול למכור וליתן ולא תגבה מהם כתובה מדלא כתב בכתובה מטלטלין אגב מקרקעי וטעמא הוי משום דא"כ בטלת תקנת השוק ולאו דוקא למכור אלא ה"ה מתנת בריא כמו שכתב ר"י וא"כ כיון דפטרת משבועה והימנה לגבות כל נכסי בעלה הידועים בכתובה ועוד נתן לה במתנה המטלטלין העודפין על כתובה יש לה לתת במתנת בריא להפקיע שיעבוד אשתו מהן עכ"ל ועתה היכי מצי להימנה לגבות מקרקעי אם לא מטעם דפרישית. וקצת איני מבין לשונו שכתב שיש לה לתת במתנת בריא אם ר"ל שהאשה תעמוד במקום בנה או מההוא זה שכתב להפקיע שעבוד אשתו והלא כבר נפקע משעת מחילה ונ"ל עיקר כאשר כתבתי.

סימן רמא

וששאלת על אודות יעקב שמת והניח אלמנה ובן, והבן מחל לאמו שבועת כתובה ובכן זכתה הקרקע ואשת הבן אינה רוצה למחול השבועה ואומר בעלה היורש כבר זכתה בקרקע במיתת אביו ונשתעבדו לכתובה כמו כן ודילמא חמי' צררה אתפס' לחמותו ותנן

פרק מי שהיה נשוי (צ"ג ב') מי שמת והניח ד' נשים ראשונה נשבעה לשניה, ומשמע דאפילו יש שם יורש הפוטר את הראשונה משבועה לא מהני וצריכה לישבע בשביל שעבוד דשניה כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים ואפילו אם היה שם הלוה מודה ואמר לא פרעתי עדיין מ"מ צריך לישבע דלא מהני ליה הודאת לוה לחוב לאחרים שנשתעבדו להן הקרקעות וכן משמע בפ"ב דכתובות (י"ט א') לעולם דקאמר ליה מלוה וכגון בחב לאחרים.

סימן רמב

וששאלת על אודות ראובן ששידך בנו לבת שמעון ונתן ערבון ביד שליש בקניין גמור מעכשיו בב"ד חשוב שאם בנו לא יקדש לזמן פלוני שיתן שליש הערבון לשמעון והנה מת ראובן קודם הזמן ובנו היתום לא אבה לקדש ונ"ל מטיבותי' דמר לא זכה שמעון בערבון חדא דאסמכתא לא קניא אפילו בב"ד חשוב אלא בדלא אניס, ואין אונס גדול ממיתה דאי הוה חי הוי מפייס לבריה בתרקבא דדינרא, ועוד דהקנין לא נגמר בחיי האב (כתובות פ"ב א') דהאומר משוך בהמה זו ותיקני לך מעכשיו ולאחר ל' יום אין הקניין נגמר עד לאחר ל' והכי קאמר מעכשיו יתחיל ואחר ל' יגמר והויא לה משיכה אריכתא כדפי' התוס' כ"ש הכא קנין דאסמכתא, ועוד נ"ל תנאי שלא נגמר מכל וכל בחיי האב לא מהני גבי יתמי כדאמר פ' הגוזל קמא (נ"ד ב') דילמא מדאתית שכיב ר' אבא והתקבלתי דר' אבא לא כלום ובפ' הניזקין (נ' א') שטר היוצא על היתומים אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית אלמא אע"ג דהאב קבל עליו לגבות ממנו מן העידית על ידי דאי לא מהני גבי יתמי ואין שייך לומר מצוה לקיים דברי המת אלא במתנה ולא באסמכתא דאונס, ואעפ"י שהחמירו הגאונים הרבה לחייב את החוזר בו בשידוכין על כי בייש את שכנגדו כל זה לא שייך גבי יתמי, ואם נראה לך שכיונתי יפה דלא זכה שמעון הודיעני אם יש גם לדון בו כההיא דפ' איזהו נשך (ס"ה ב') הלוהו על שדהו ואמר אם אין אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים כו' ומסיק דקנה בדאמר ליה מעכשיו אם מת הלוה קודם ג' שנים אם זכה המלוה כי ר"י פירש שם דעדיפא ההיא אסמכתא משאר אסמכתות הואיל והלוהו. שמעתי ממהר"ם זצ"ל על מעשה כזה דהיתומים פטורים מטעם דאניס והביא ראיה מריש פ"ח דכתובות דמסיק לענין מזונות אונס לא אכלו ואין פנאי להעתיק הכל וכתב דלההיא דהאשה שנפלו לא דמי כלל דהתם אין הקנין נגמר עד אחר שלשי' אבל הכא קנין נגמר מיד מ"ד אמעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש דהוי גט וההיא דאיזהו נשך פרש"י זצ"ל וזה לשונו ואי' אי' מתני דאמר ליה מעכשיו קני אם לא אתן לך

עד ג' שנים דלאו אסמכת' היא אלא קנין גמור שעל מנת מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואוזוליה אוזיל לגביה וזה קבל עליו שאם יחזיר מעותיו עד ג' שנים יקבלם והפירות לר' יהודא לוקח אוכלם ולרבנן משלשים אותם עכ"ל וא"כ לפי זה אם מת הלוה תוך הזמן זכה הלה בקרקע אם היורשים לא יתנו לו מעותיו תוך ג' שנים ושמא גם דעת הר"י ז"ל כך ואפילו אם היורשים רוצים להחזיר המעות צ"ע אם צריך לקבלם כי שמא דוקא לאביהם נדר להחזיר ולא להם ושלום למורי הרב ולתורתו ולישיבתו כ"ד חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רמג

מאד סתמתם דבריכם שלא פירשתם ממה היה לו לשמעון לפטור את ראובן וכפי הדברים משמע שראובן מודה שבנה בנינים שלא כדין אלא ששמעון נדר לפוטרו וכפי שהבנתי מדבריכם אשיב. נ"ל שאם ראובן בנה בית הכסא שלו על קרקע של שמעון ואומר הרשהו עבור שנתן כפלים לבנין הכותל של שניהם נ"ל שהדין עם ראובן שכך פי' ר"ש זצ"ל פ"ק דב"ב (א' ו') גבי אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי וז"ל וכולן אינה לג' שנים דלא שייך ג' שנים אלא בחזקת קרקעות שמחזיק בשדה של חברו ואומר לקחתי ממך אבל הכא בחזקת תשמיש ממך בעלמא איירי שמשתמש בשל חברו ובשעה שמשתמש בפניו ושותק הויא חזקה כמדמוכח מהא דאמר ואי חבריה בטינא לאלתר הויא חזקה וטעמא משום דאמר לא שביק אינש לאישתמושי בתוך שלו תשמיש של קביעות בלא רשותו וכיון שמשתמש זה בפניו ושותק י"ל דנטל רשות או נתן לו ממון ומכר לו תשמיש זה עכ"ל. וגם כאן הוי חזקה לאלתר כי בידוע שאין אדם מניח לחברו לחפור בית הכסא בקרקע שלו ולילך בו יום ולילה ושותק ואפילו אם לא טען שקנאו אלא טוען אמרה לי לעשות משמע מלשון רש"י דלא שבק לאשתמושי אלא א"כ נטל רשות או מכירה מיהא ה"מ היכא שאינו מחזיק בגוף הקרקע אלא תשמיש בעלמא כמו שכתב ריב"ם זצ"ל פרק לא יחפור (כ"ג א' ד"ה והא) אין חזקה לנזקין ואם נתן לו רשות בפני עדים ואפילו לא היה בקנין נ"ל שהיה קונה הואיל שאינו נותן לו כלום אלא תשמיש בעלמא מוחל לו עכ"ל ואפי' לר"י זצ"ל דפי' דמחילה בעלמא לא מהני אלא קנין לאו דוקא לנזקין דהא בההיא דאחזיק להורדא פי' רשב"ם זצ"ל דטוענים שהקנה להם אעפ"י שהייתי יכול לחלוק ולומר דדוקא לכשורי לא אחזיק אלא א"כ טוענים שהקנה להם אבל להורדי גופייהו אפילו בטענת מחילה בעלמא מהני ודוקא לניזקיה לא מהני אלא טענת קנין. מיהו מלשון אבא מארי זצ"ל משמע שאינו רוצה לחלק ועוד הוא בא להחזיק בגוף

הקרקע ובא בטענת קניין אפילו לפי דברי ריב"ם זצ"ל הרי הוא טוען שהקנה לו הקרקע במעות שנתן בכפלים לצורך הכותל והויא חזקה שיש עמה טענה אם היה כך שהיו שניהם חייבים לבנות כותל זה כגון בחצר שיש בה דין חלוקה דקיימא לן (ב"ב ב' ב') היזק ראיה שמיה היזק ובונים את הכותל בע"כ עד ד' אמות כמו שנהגו במקומות א"כ גם כאן כיון שהיה חייב לבנות חצי הכותל באותם דמים שנתן עבורו לבנין הכותל קנה הקרקע אם קנו בכספא באתרייהו מ"ד (קדושין ח' ב') אהאומר לאשה התקדשי לי בככר זה ואמרה לו תנהו לכלב אם הכלב שלה מקודשת אבל אם לא היה חייב שמעון לבנות הכותל זה עמו אז לא קנאו אע"ג דאמר ליה מידי דהוי אתנהו לעני דאינה מקודשת אפילו בעני הסמוך עליה מטעם כי היכי דאנא מיחייבנא ביה איחייבת ביה אף אתה כ"ש הכא דאיהו לא מיחייב ביה מיהו גם אם ראובן לא היה חייב לבנות כותל זה ולא היה בונהו אלא ששמעון הבטיחו לפורעו בקרקע זו ונתחייב שמעון לפורעו שכך פסק מורי הרב ר' מאיר זצ"ל ובראייתו מפ' הגוזל בתרא (קט"ז א') טול דינר בשכרך והעבירני נותן לו שכר משלם ואוקימנא בשולה דגים מן הים דאפסדי כווריי בזווזא א"כ ה"נ כיון שנתחייב לו המעות מה שבנה על הכותל קנאה לקרקע במעות הללו וגם מה ששמעון טוען שאין הכותל יכול לחוץ מפני הריח אין בדבריו ממש דאפילו לפי' ר"ת זצ"ל (ב"ב שם כ"ג א' ד"ה אין) דאין קנין לנזקין דהויא כמו קנין בטעות דוקא בית הכסא דדהו שהיו מגולות, אבל לדידן יש חזקה ואין צריך חזקה ג' שנים כדפריש' ומה שהוא טוען שסותם לו חלונותיו נ"ל כיון שאינו טוען שמחל לו בפירוש או מכר שאין בדבריו כלום אעפ"י שסייעו בבנין כדאמר בירושלמי סייע בהדי והושיט לו צרורות יכול למימר מגחנא הוינא בההוא גברא א"כ הויא ליה חזקה שאין עמה טענה ואינה כלום, ומה שהוא טוען שצואת בית הכסא שלו זוחלת ונוטפת על קרקע שלו ומקלקל את כותלו ומזיק לו הסרחון נ"ל לדמותו להיא דהבית והעליה (ב"מ קי"ד א') דגרסי' התם הנהו בי תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי אפחית מעזיבה דכל אימת דהוי משי ידיה עילאי אזלי מיא ומסקי ליה לתחתון דמסיק התם היכא דפסקיה והדר נפלי על הניזק להרחיק את עצמו. וראיתי בתשובת מורינו הרב ר' אביגדור זצ"ל (ע' הג"א פ"ב דב"ב סי' ח"י וח"מ סי' קנ"ה סכ"א) שפסק מטעם זה על הבאר שסמוך לבית הכסא ויהיב בית הכסא ריחא וטעמא במי הבאר שעל הניזק להרחיק את עצמו ה"ה כאן אם פסקי והדר נפלי לחצרו אבל אי לא פסקי הוו גירי דידיה ועל המזיק להרחיק, ומה שטוען ממי גשמים הנוטפים מגגו על גגו וודאי אם היה טוען מכרת או מחלת לי בפירוש תשמיש זה הויא חזקה אפילו לאלתר ולא בעינן ג' שנים כדפרישת לעיל אבל כאן שאינו טוען כך אלא אומר שאינו כן אלא

נופלין כדין יראו ב"ד אם נוטפים על גגו של ראובן ומי גשמים שנוטפים על גגו של ראובן יסיר ומי גשמים הנוטפים לחצר ר' ברוך ומשם זוחלין על בנינו ומקלקלין אותו גם זה הוא כאשר כתבתי לעיל אי פסקי והדר אזלי על הניזק להרחיק את עצמו ואי לא אלא אזלי להדיא ומוקי, על המזיק להרחיק. ומה שהוא טוען שבנה בנין על הכותל שבנו שניהם והוא מיחה בו ודאי אם הוא כדבריו יסיר הבנין ומה שראובן פתח פתח לשביל וטוען שהוא שלו אם בחזקת שניהם היה הנה לאו כל כמיניה לומר שהוא שלו ויסתום הפתח והחלונות יסתום אפילו אם הם פתוחים לתוך שלו כיון שעומדים כל כך בגובה שיכול לראות בחצר חברו שכך כתב אבא מארי זצ"ל דכפי מאי דקיימא לן הילכתא דהיזק ראיה שמיה היזק אע"ג דאיפשר לאיצנועי כפינן ליה לסלוקי היזק ראייתו עכ"ל אפילו כמה חצירות מפסיקים ביניהם כתב רבינו אבי העזרי שאין חילוק ומפרש אבא מארי זצ"ל כגון דלא בעי איצנועי מבני חצרות המפסיקים ביניהם ומה שאומר שזה גרם לזה להוציא על ביתו י' ליטרות וזה גרם לזה להוציא כ' ליטרין אין ממש בדברים הללו, והעין המעכב החזירים לילך לבית הכסא אם יש נפקותא בהילוכה יסיר ושלום כחפץ חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רמד

הן אני כלא הייתי, בפני הכריתי והפליתי, איש האפרתי, הרב ר' שמואל שלי"ו וודאי כאשר כתבת בשם המיימוני הכי נקטינן וסבורני שכך ראיתי את מורינו זצ"ל שעשה מעשה דבשאלה אין חכם מתיר אלא אם כן חל הנדר וכן משמע הסוגיא (נדרים צ' א') דמנא ליה לרבא דרב אחא בר יעקב סבירא ליה כי היכי דפליגו רבנן ור' נתן בהפרה פליגי נמי בשאלה ועביד כר' נתן ולא כרבנן דילמא רב אחא סבירא ליה כרב פפא דבשאלה ד"ה אין חכם מתיר אעפ"י שלא חל הנדר אע"כ רב אחא דלא התיר עד שחל הנדר ע"כ סבירא ליה דפליגי נמי בשאלה ואע"ג דקיימא לן כרבנן והיה יכול להתיר אעפ"י שלא חל אנסבי' אתתא להודיע דר' נתן בשאלה נמי פליג וגם לעשות ככ"ע ותדע מדלא מסיק וסבר כר' נתן וא"כ כי היכי דאיתותב מרימר איתותב נמי רבא וע"כ קיימא לן כרבא דבשאלה ד"ה אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר ובהפרה ודאי קיימא לן כרבנן דבעל מיפר אע"פ שלא חל הנדר וכן פסק בספר המצות בהפרה כרבנן א"כ בעובדא דידן לא יכלו להתיר עד שנעשה בעל ברית ונתחייב ליתן הליטרא לצדקה ואז ודאי יוכלו להתיר אם מתחרט ואע"ג דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט זהו כל זמן שלא נשאל אבל לכשישאל אין כאן אמירה כלל דהא מבפיך נפקא לן דכתיב בהדי נדר ונדבה. ולא תיקשי האיך

מתחייב על הצדקה לאלתר בבל תאחר דכל זמן שלא נשאל קאי בנדריה ואפילו אם לא נשאל אינו חייב ליתן אלא לפי דברי מורינו ז"ל אבל אני אמרתי למורי זצ"ל שלפי דבריו לא היה לו לתלות במסירה אלא היה לו לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והיינו מפרשים באמירה המועלת בקנין וב"ד חשוב מעכשיו והתוס' כתבו כאשר כתבת ולפי דבריהם הוא פטור.

סימן רמה

ומה ששאלת מהילך אבא מארי זצ"ל פירש דלא הוי הילך אלא היכא שמחזיר לו אותם המעות עצמם שהלווהו אבל אם אמר לו אין לך בידי אלא נ' והילך נ' והם מעות אחרים אין זה הילך וחייב שבועה אפילו לרב ששת והאריך בדבר וכן נ"ל מדקאמר בתר הכי (ב"מ ד' ב') הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות חייב היכי דמי לאו דאמר ליה הילך וש"מ הילך חייב, פי' היכי דמי הא כל כלים וכלים הילך הוא כיון שהם בעין דומיא דקרקעות דלא אסיק אדעתיה עדיין שחפר בה בורות שיחין ומערות אלא ה"פ היכי דמי לאו דאמר ליה הילך אותם כלים עצמם שאתה תובעני.

סימן רמו

והסופר נראה לי דלא הוי שומר שכר על התופס דלא אמרינן (ב"מ פ' ב') בההיא הנאה דקא תפיס לה אגריה וכו' אלא לאו לאוקמה מתניתן כר' מאיר אבל לר' יהודה דקיימא לן כוותיה ואפילו לר' מאיר נראה דלא הוי שומר שכר על התופס שהרי לפי טעמו הראשון דקא שביק כ"ע ומוגר לדידיה או דקא יהיב ליה טפי פורתא לא הוי שומר שכר אלא אמאי דאגריה וגם לפי המסקנא לא הדר ביה מעיקר הדין אלא מן הטעם, ולא דמי להההיא דהגוזל בתרא (קט"ז ב') דתניא התם שיירה שהיתה מהלכת וכו' עד הציל לאמצע ומוקי לה בשותפים אפילו באין יכולין להציל והאי מסר נפשיה והצילה דיש חילוק בין גוף הסחורה לשבח דאיכא למימר דלהכי טרח והציל כי היכי דלישתתפי בהדיה זימנא אחרינא, וכה"ג אמרינן פרק המקבל (ק"ה א') האי מאן דקביל עסקא מחבריה ופסיק וטרח ומלייה לא מצי למימר ליה לבתר דמלייה דרי מהאי פסידא קמא בהדאי וקבל עלך חצי ההפסד ובשכר טול שליש ונמצא פוחת מן הקרן דא"ל להכי טרחת ומליתיה כי היכי דלא ליקרו לך מפסיד עסקא ומדלא אודיעותיה מעיקרא נכלם היית בדבר ואדעתא דמלוי קרנא טרחת עכ"ל אבא מארי זצ"ל שכך כתב המימרא ופירושא ומשמע אם רווח והפסיד הריוח וחזר ומלייה דבהא לא אמרינן משום דלא קרו ליה מרווח בעיסקא

מלייה ודרי ההוא פסידא בהדיה א"כ מצינו דיש חילוק בין קרן לריוח ה"ה כאן נמי דיש חילוק דאיכא למימר דלהכי טרח והציל לאמצע כי היכי דלישתתפי בהדיה כי בני אדם מקפידים שלא יפסידו קרנם אבל אם ימנע מלהשביח הנכסים לאמצע שאין חבירו יכול להשביח כמותו משום הכי לא מימנעי מלאישתתופי בהדיה משום הכי תנן התם דהשבח לאמצע תדע שהרי גם כאן אם הציל יותר מחלקו לא זכה בו ואפילו אמר לעצמו אני מציל כדמשמע לישנא שותף חולק מהו חולק פי' חולק והלא כל מה שיציל הוא שלו הכל ואין לשותפו בו כלום אלא משמע שאם הציל יותר מחלקו בזה לא זכה וכן משמע לשון הקונטריס שפירש ומעכב לחלקו את מה שהציל משמע שאם הציל יותר מחלקו בזה לא זכה מטעם דפרישית וההיא דפ' מי שמת (קמ"ד ב') דאחד מן האחין שנפל לאומנות המלך או שמינוהו גבאי או פילמוסטוס שנפל לאמצע התם לא שייך לומר זה נהנה וזה אינו חסר אדרבה הוא לא נתמנה אלא מכח האחין ופשיטא שלוקחין החשוב שבהן ואם הוא לא היה היו לוקחים אחד מן האחרים הטוב שבהם והוי כמו שלוחם.

סימן רמז

א **לפניכם** מקוה טהרה, ובאתם לשאוב מי מערה, קטנה דמנערה, להוציא לאורה, הדין כשורה, ואיך אוכל פי לפערה, לפני ארי שבחבורה, וכרימון מלא תורה ולית לי לא גמרא ולא סברא, ולאתר שושנים איך יתקרב חזרא, אם בלבי כאש בוערה, על שכתבתם כי בטול תפלה יש לכן לא נמנעתי מלחוות לכם מיעוט דעתי רבותי הר"ר מנחם והר"ר שמואל נ"ל לפי עניות דעתי כי הדין עם לוי אפילו לדברי ראובן ושמעון, דקרו ליה מבוי ולא רשות הרבים כיון שיש ללוי פתח בלא זה לאותו מבוי עצמו יכול לפתוח עוד פתח אחר כדמוכח ס"פ חזקת הבתים (ס' א') דתנא התם לא יפתח לחצר השותפין פתח כנגד פתח חלון כנגד חלון קטן לא יעשה גדול וקאמר בגמרא רמא בר חמא דאפילו כדי ארבע הו' משוי ליה בר תמני אי לאו דשקיל תמני אמות בחצר א"כ הכא שלא שייך האי טעמא בר ארבע מצי לאשוויה אפילו בר כ' ואפילו אם היה רוצה לפרוץ כל חומות ביתו שכנגד אותו המבוי ולעשות פתח מי ימחה בידו וכ"ש שמניח הפסק בין הפתחים וכן שייך לומר גם לרבא שמפרש טעמא משום אצטנועי וכן מוכח ההיא דאחד לא יעשנו שנים ובלא זה אין שייך כאן טעם דמרבה עליהם הדרך לא לפרש"י זצ"ל ולא לפר"י זצ"ל וכיון דאינו מרבה דיורין בתוך הבית מחמת הפתח וגם היה לו לזה המבוי פתח אחד תחלה ועת לקצר.

ב **וטענה** שניה שרוצה לוי לבנות על קרקע שקנה ובזה יסתום חלון של ראובן ושמעון ויתקלקל הדלף והפתח ג"כ בזה נלע"ד שהדין עם לוי שכך כתב אבא מארי זצ"ל פ"ק דב"ב (ז' א' הובא בהג"א שם סי' כ') גבי ההוא דמטי איספלידא האריך הרבה תחלה ובסוף כתב וז"ל והלכתא הלכה כפי' רבינו שלמה זצ"ל דלענין אורה קא מיירי לדברי ריב"ם דין אורה כדין אויר והאחין או השותפין שחלקו כל אחד בונה בשלו וסותם אורה לחברו ומאוד נראין דבריו בעיני עכ"ל אבא מארי זצ"ל והטעם כיון שכל אחד מוכר לחברו בעין יפה מוכר ומה התם שבעל החלונות חשיב כמוכר בעין יפה שיש רשות לכשכנגדו לקלקל חלונותיו כ"ש כאן דלית ליה פסידא למוכר עצמו ועוד נראה לפי עניות דעתי ראיה ברורה מפרק המוכר את הבית (ס"ה א') דאיתמר שני בתים זה לפנים מזה ודריסת פנימי על החיצון לרשות הרבים שניהם במכר פירוש שמכרם יחד לב' בני אדם או שניהם במתנה, אין לו דרך לפנימי על החיצון דכי היכי דלפנימי יהיב וזבין בעין יפה ה"נ לחיצון ואי לא עסקינן התם שכתוב בשטר של הפנימי עם מוצאיו ומובאיו וע"כ צריך להיות כתוב בשטרו דאי לאו הכי לא היה צריך להאי טעמא דמוכר הדבר מדלא כתב ליה דשייר אע"ג דמוכר בעין יפה מוכר ואין לומר דהתם מיירי שלא כתב לו את השטר עדיין כי מיד כשקנו שניהם מן המוכר בקנין סודר או בחזקה נסתלק המוכר ופשיט' ששוב לא יוכל לומר לזה מכרתי בעין יפה יותר מלזה וקיימא לן כאותה מימרא כך כתב אבא מארי בשם רבינו ברוך מארץ יון והרבה יותר מעט שוה בלא דרך לרשות הרבים מבית בלא חלון אחד ודלף.

ג ומה שטענו עבור החצר שבין ביתו של ראובן ושמעון לבית של הח"ר יואל ושל מורי הר"ר יעקב לוי אומר שכל החצר שלו עד ביתו וראובן ושמעון אומרים שכל החצר שלהם עד ביתו של הר' יואל ושל הר"ר יעקב חסר הילוך אדם, שרו ליה מאריה נ"ל שזה דין כמו שמשמע כמה פעמים מתוך דברי שניהם, ואי לאו דידענא בכם רבותי דאתן צנועי ומעלי לא הייתי כותב כלום מזה ונלע"ד אם מפורש בשטר של ראובן ושמעון שהמוכר מוכר להם בית אין להם בחצר כלום פירשו תוך השטר שמכר להם קצת מן החצר אין להם אלא מה שפירשו בשטר ואע"פ שמכר להם מצרים החיצונים מצרים הרבה הרחיב להם כדאיתא פ' המוכר את הבית מטעם אינו כלום מה שאומרים שקרקע הראשונה שלהם. לפי שכתוב בשטרם מיצר מערבי בית של לוי אם הוא יוכיח כאשר אמר בשטר או בעדים שאותו הקרקע נמכר לו ועל החצר השני במצרים של לוי כתוב מצר מזרחי קרקע של ה"ר יואל ומורי ה"ר יעקב ובמצרים של ראובן ושמעון כתוב כמו כן מצר מזרחי מקצתו של בית ה"ר יואל ומ"ו הר"ר יעקב. ועתה אם אין חילוק בין קרקע לבית

א"כ לא פי' תוך השטר עד היכן מגיע חלקו או חלקם וכן במצר מערבי ואפילו שכנגדו ובזה לא דקדקתי עתה כי נראה לי לפי הדברים שכל זה יתברר על פי השטרות ועל פי העדים ויתנו ברכה שיעידו כל היודע מזה כלום וגם המוכר עצמו ואם ח"ו לא יתברר האמת ואם תרצו אז שכתוב הנראה בעיני וגם תאמרו להם לפרש מה היה בימיהם משום קני' דרב' .

ד והחלונות שפתחו אפילו יש להם חלק בחצר ופתחו לתוך שלהם כיון שמאותם חלונות רואים בחצרות של לוי אעפ"י שחצרם מפסיק חייבים לסתום אם לא החזיקו ג' שנים ואפילו אם החזיקו ג' שנים וכיון שלא טענו מכרת או מחלת לנו בפירוש הוי חזקה שאין עמה טענה כך כתב אבא מארי פרק חזקת הבתים ולא יכולתי להאריך ולכתוב להם לשונו

ה וזהו וודאי אמת שאין ללוי לחפור כלום סמוך לכותל אם לא ירחיק כראוי ואמת שבעמוד אין שייך דוושא כמו בכותל הבא מן הצד דקאמר תלמודא פ' לא יחפור דלא שייך ביה היזק דוושא.

סימן רמח

ומה שראובן טוען על שמעון שנעשה ערב וקבלן עבורו נגד חתנו עבור ז' מנקי, אתם רבותי תשאלו את ראובן באיזה לשון אמר לחתנו כי בזה תלוי אם אמר הלווהו ואני קבלן בזה אינו קבלן עד שיאמר לו תן לו ואני אתן לך או תן לו ואני קבלן, ואפילו אם אמר בלשון טוב שנעשה קבלן בכך יש שפטרו ויפטר ומה שטוענים זה על זה מענין מסירה אתם רבותי תדקדקו בדבריהם אם הטוען אומר מסרתני והפסדת לי כך וכך ישבע הנתבע שלא מסרו כך השיב ר"י ב"ר אברהם בתשובה והנה כתובה באור זרוע אבל אם יש עדים שמסרו ואינם יודעים כמה הפסידו ממה שאין המסור מודה הוא פטור ואין הנמסר נשבע ונוטל ואפילו אם אין המסור מחבשו כמו שפי' ר"י פ' הכונס (מ"ב א') ומי לא שכיחו להו עדים כגון שדרים בישוב כתב אבא מארי זצ"ל בשם רבינו אליעזר ממיין שאמר בשם ר"ת ז"ל שיש לו לישבע בפני השלטון שלא דבר לשלטון שום דבר רע המביאו לידי הפסד ואני אומר שאין חילוק בין יישוב לקהל דכל מאן דמסר בצנעה מסר ומה שטען שקרא את אשתו זונה והוא אומר שקרא אותו ממזר יביא עדים וידונו ואם אין עדים אין חייבין לישבע ומה שטען שעבר על החרם אם אין לו עדים אין בדבריו כלום אם יש לו עדים יעשה לו דין ושלום כחפץ חיים בן הרב ה"ר יצחק נב"ה.

סימן רמט

ראובן ושמעון היה להם חוב בשותפות ומת ראובן ונפרע חצי החוב חלק היתומים וחצי האחר זקפו שמעון אם שאר הקהל על השר חלקו אחר זמן בא שמעון אצל השר ואמר לו עדיין אתה חייב לי נ' ליטרא והטעה את השר באותן נ' ליטרא שפרע ונדר לפורעם פעם אחרת והנה היתומים אומר' כיון שמחמת חוב השותפות בא הטעות שחצי הטעות שלהם נ"ל דאין בדבריהם כלום דתנן פ' מי שמת (קמ"ג ב') הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע ואמר בגמרא אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן אז השביחו לעצמן וכתב רבינו שמעון זצ"ל וז"ל מתוך פירוש הקונטריס נראה שרוצה לפרש השביחו מחמת הנכסים היינו מחמת נכסים עצמן שלא לקחו ממון אחר אלא ממה שהוא משביח תיקנוהו מיניה וביה דכי האי גוונא וודאי השכר לאמצע והטעם משום שהרבה יש להם קרובים לקטנים שהיו עושים להם זה שבשבח היוצא הימנו היו מתקנים אותם אבל השביחו נכסים מחמת עצמן פי' שממעותיהם תיקנו והוציאו עליו השכר לעצמן דזה ודאי לא היו עושים שום קרובים להם שהיו מלוין להם לתקן הקרקע עכ"ל א"כ לפי דבריו אפילו השביחו נכסים מחמת נכסים במקום שלא היה להם לקטנים שום קרוב שהיה עושה להם זה, אז השביחו לעצמם, ה"ה בטעות זה שהטעה השר כיון דאין שייך לומר אם הוא לא היה מטעה השר הרבה קרובים יש להם לקטנים שהיו מטעים את השר השביח לעצמו כי נראה שהקרובים לא היו יכולים להטעות את השר כיון שלא נשתדלו עם זה השר בחוב זה מעולם שאם יכולים להטעותו בעלי החוב של היתומים ילכו ויטעו בעלי חובות אחרים שיש להם ואפילו אם היו יכולים להטעותו לא היו מעלים על דעת להטעותו, לכך נלע"ד דהשביח שמעון לעצמו וגם לא היו מכניסים עצמן בספיקא אם נטעה את הגוי לכשיזכור שטעה יהיה לו תרעומת עלינו וגם מטעם זה נראה ששמעון יעכב כל הטעות לעצמו שמא היום או למחר יזכור הגוי שטעה ויצטרך להחזיר לו וכעין זה כתב רבינו אשר זצ"ל כ"ש לפי' ריב"ם זצ"ל שפי' השביחו נכסים מחמת נכסים כגון היתה קרקע בורה כמה שנים והם העלוה שירטון על ידי עידור וזבל, א"נ נטועה כרמים שעתה היא שוה יותר על ידי שהושבחה ואפילו טרחו בגופו זהו נקרא מחמת נכסים וכגון שהי' בתפיסת הבית מעות שהיה יכול לקנות צרכי השבח ולשכור פועלים אבל אם לא היה אלא הם הוציאו בממונם זהו דבר אחר אבל השביחו מחמת עצמן פי' שהגוף לא השביח כלל אלא על ידי ששכרוהו כגון ריחים וטחנו בהם מה שהקטנים אינם יכולים לעשות כ"ש לפי

פי' זה דהכא זכה שמעון בטעות דהוה ליה השביחו נכסים מחמת עצמן, וכן לפי' ר"ת זצ"ל שפירש השביחו נכסים מחמת עצמן כגון מתכת ועשו מהם כלים ועורות לעבדן ומחמת נכסים כגון בוסתני ופרדיסי דשתל מרי בר איסק הכא זכה שמעון בטעם דטפי הוי מחמת עצמן ממתכות ועשו מהם כלים הרי לכל הפי' זכה שמעון בטעות הגוי אפילו אם היה קרוי טעות זה שבחו נכסים כ"ש דאין שייך כלל שבחו נכסים כיון שכבר נסתלקו היתומים ונפרע חלקם ואפילו אם היה עדיין שותפות הראשון קיים סבורני שאין זה השביחו נכסים ודוקא גבי מרחץ וטרח למצוא בני אדם שירחצו בו או ריחים וטחן בהם קרוי השביחו נכסים לפירוש ריב"ם כי מחמת שרוחצים תדיר במרחץ וטוחנים בריחים מתרגלים בני אדם לרחוץ ולטחון שם ויהיה שכרו מרובה וגם מיתבא יתבי אבל כאן מה מתקן החוב הראשון ביה שטעה הגוי אדרבה מתגרעת בזה אם ירגיש הגוי שטעה יעליל ולא יפרע כלום ואם נאמר מחמת שהוא חוב גדול ימהר לפרוע, והשביח הרי הוכחתי לכל הפירושים דהשביח לעצמו. ועוד אומר אני שלפירוש ריב"ם שפירש השביחו נכסים מחמת עצמן מרחץ וטרח למצוא בני אדם שירחצו בו וכן ריחים וטחן בהם ששכר מה שנתנו לו מן הטחינה ומן הרחיצה פשיטא שהוא של עצמו ואין זה קרוי שבח שהשביחו מחמת עצמן דאין באותו שכר ליתומים כלום מידי דהוי אתוקף ספינתו של חברו היכא דלא קיימא לאגרא דאמר פ' הגוזל קמא (צ"ז א') לא יהיב ליה אלא פחתא ולא אגרא דאפילו לא נחת לה בתורת גזלנותא לשנויא קמא וקיימא לן כשני התירוצים כי האלפסי כתב שניהם ואין דרכו לכתוב אלא מה שנראה לו שכך הלכה ואם היתה קיימא לאגרא אז לא היה השכר לעצמו כי אם ליתומים ולא היה שייך לומר השביח לעצמו כי לא היה נוטל לכל היותר כי אם שכר טורחו ואפילו לפי' ריב"ם שפיר' לפי' ר"ת גבי רב ספרא דשקל שכר טורחו כחלק אחיו לשם לא הזכיר התלמוד כלל לשון השביח לעצמו אלא לא שבק ר"ס ויהיב לאחריני ואין בידי לחלק גבי תוקף ספינתו של חברו בין עשה בה מלאכה לעצמו בין עשה בה מלאכה לאחריני דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה ה"נ אין לשינויא קמא בספינה דלא קיימא לאגרא כי כלל לא משמע דפליגי הני שינוי בהכי אלא לעולם אפילו עשה בה מלאכה לאחריני כיון דלא קיימא לאגריה אין לו אלא פחתא וא"ת כיון שעשה בה מלאכה לאחרינה בשכר הרי קיימא לאגרא י"ל פי' דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר וה"נ הני יתומי' שאין להם אפטרופא דבהכי מיירי כדמוכח גבי אי דייני דמשני אפילו קטן מצי נטורי בה וכדמשמע כולה מתני' ושמעתתא לא עבידא לאיגורי א"נ אפילו במקום שלא היה ליה לחלק בזה המרחץ היה כל השכר לעצמו ואילו הכא פ' ריב"ם זצ"ל וזה מקצת לשונו יש חילוק שבכאן מן הדין השביחו

לעצמן הכל אפילו מה שהשביחו בחלק הקטנים משום דהכא כל זמן שלא חלקו יש להם רשות להשתכר בתפיסת הבית עכ"ל וכדי ליישב לשון השביחו לעצמן שמשמע כל השבח פי' כן ואם היה השכר קרוי שבח שהשביחו מחמת עצמן לא היה צריך לפרש כן כדפירשתי אלא ה"פ מה שהמרחץ שוה עתה יותר מחמת שהרגיל בני אדם לתוכו זהו השבח א"כ ה"נ בחוב זה אם היה שותפים הר"א קיים וזה הטעה את הגוי וזקפו עם חוב השותפות היה הטעות שלו ואפילו מה שהשביח חוב הראשון ששוה יותר מחמת שנזקף המעות עמו גם זה השבח לעצמו כדפירשתי לעיל אם היה קרוי זה השביחו נכסים מחמת נכסים וגרע טפי מיורד לתוך שדה חברו שלא ברשות דהתם שמין לו וכו' וכאן כל השבח לעצמו כדפירש ריב"ם זצ"ל משום דהכא כל זמן שלא חלקו יש להם רשות להשתכר בתפיסת הבית ולא חשיב שלא ברשות דמאי איכפת להו לקטנים אם ישתכרו הגדולים בחלקם וכמו זה נהנה וזה לא חסר הוא שהרי בלא זה היו משתכרים בהם עכ"ל ומהאי טעמא דקטנים אינם יכולים להשתכר והוי כמו זה נהנה וזה אינו חסר וגרע טפי משותפים דעלמא דהתם אפילו מחמת עצמן השכר לאמצע ואפילו אמר לא מהני ואפילו פלג בלא דעתיה דחבריה שלא בפני ב"ד בדבר שצריך שמא לא הוי פלוגתא והוי כמו השכר לאמצע כל זה כתב אבא מארי זצ"ל שכך פי' ריב"ם זצ"ל והני יתומים אפילו אם גדולים הם נראה לפע"ד דחשיבי כקטנים לגבי טעות זה ועוד נלע"ד שאם אמר בפני עדים לאחר שהטעה את הגוי קודם שקבל הטעות מיד הגוי לעצמי אקחנו א"כ גלי אדעתיה שאינו רוצה לזכות בו לצורך היתומים כשהשביחו לעצמו השביחו כדפי' רש"י זצ"ל גבי יתומים אם אמרו בפני עדים ואפילו לפי' התוס' דגרס התם בפני ב"ד כאן אין צריך ב"ד כי ר"י זצ"ל פירש התם הטעם דשמא להכי צ"ל בפני ב"ד שיתמצעו ב"ד בדבר ויתקנו לפי הצורך להם ומדלא תיקנו להם ב"ד לחלוק ש"מ שראו שלא היה להם לחלוק ומחלו הכל עכ"ל א"כ הכא לא בעי ב"ד כי אפילו אם יאמר בפני ב"ד מה יוכלו לעשות וכי יאמרו לאפטרופא לך וקח הטעות מיד הגוי ליתומים ויקרא רשע מטעם עני המהפך בחררה ועוד שמא הגוי לא יתננו לו ועוד שמא יזכה בו לעצמו ויהא מה שעשה עשוי ואפילו רמאי נ"ל דלא מיקרי כיון דלא משכח כי הא בדוכתא אחריתי ומהאי טעמא לא מיקרי רשע כי ע"כ משעת זקיפא לא זכו בו וכל הקודם לזכות בו זכה כי מאיזה טעם יזכה בו אי משום שגרם לגוי בדיבור ובמעותיו שיסתלק ממעות הללו כשיתנ' מידו והא קיימא לן דגוי שמוכר נכסים לישראל דאיסתלק מכי מטו זוזי לידיה וזה גרם הישראל בדיבורו ובמעותיו ואדעתא דידיה איסתלק ולאו אדעתא דאחריני ואפילו הכי כל הקודם זכה ולא דמי לחמריה דרב ספרא פרק הגוזל בתרא (קט"ז א') דאמר רב אחא התם כי

אפקריה אדעתיה דארי' אפקריה כמו שפירש רבינו אפרים זצ"ל בתשובה והנה באור זרוע כתב דה"פ הואיל ונעשה לו נס מה שלא נעשה לכל אדם אדעתא דהכי נעשה שיזכה בו רב ספרא ולא אדם אחר וכן כתב אבא מארי זצ"ל פרק איזהו נשך (ע"ב א') ת"ר ישראל שלוה מעות מן הגוי ברבית וזקפו עליו במלוה וכו' וכת' אבא מארי זצ"ל וז"ל ונראה בעיני דדוקא שכתב לו שטר כי זמנו של שטר מוכיח שנתחייב לו קודם שנתגייר ושטר העומד לגבות כגבוי דמי קיימא ל אבל אם חישב עמו על הרבית וזקף רבית על הקרן ואמר לו מעתה אתה חייב לו כך וכך ולא כתב את השטר אינו גובה את הרבית דבעל פה לא אמרינן דמשמע זקיפה הוי כגבוי עכ"ל אבל אני הנקל הייתי סבור שבזקיפה בעלמא אייריי וכתבתי בו בשכבר למורי הרב ר' מרדכי כי אפילו בלא זקיפה לא היה עושה איסור דאורייתא אם היה לוקח גם את הרבית כיון שהרבית עליו קודם שנתגייר ותדע דהא ר' יוסי פליג אסיפא ואומר בין כך ובין כך גובה את הקרן ואת הרבית כדי שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה ובהא מילתא ליכא לפלוגינהו ר' יוסי ורבנן אלא גם לרבנן ליכא איסורא דאורייתא אפילו בלא זקיפא והזקיפא לא מהני אלא לסלק שם רבית מן הגוי, וכי אם אדם היה מטעה את הגוי שחייב לו מנה וזקף לו מאתים ואפילו בשטר ונתגייר הגוי וכי היה מותר לו ליקח הימנו מאתים אחר שנתגייר כפי ראות עיני זאת לא תקום ולא תהיה.

סימן רנ

א **מקור** מים חיים, קרים נקיים, שוטפים נוזלים מנחלים עמוקים מזקוקים, לגרגרותיך ענקים, לכתר ראויים, מרגליות עליות ותחתיות מבהיקים יניק וחכם דורש נמשכים עץ חיים היא מהרר בהררים משדד בעמקים, מורי הרב ר' חיים ואדברה בעדותיך על עסק ראובן ושמעון אשר באו לדין לפנינו ונעשינו מקבלי טענות, ראובן טען שמעון חייב לי ליטרא והשיב שמעון במה נתחייבתי לו יברר וראובן השיב לא אברר האיך נתחייב לי אך יש עדים כשירים שהוא חייב לי, יצו ב"ד שיחרימו על ככה ואמצא עדים והוכשר דבר זה לפנינו והשיב שמעון איני חייב לו אפילו פרוטה ודאי אני חייב פרוטה למאן דהו והשיב ראובן אני אברר בעדים שאני בעל הדבר של אותה ליטרא וטען שמעון על ראובן ראובן תופס משכוני אשר השכנתי בידו עבור י' דינרים שכירות ביתו והוא חייב לי י"ב דינרים עתה יחזיר לי משכונו וי"ב דינרים והשיב ראובן אתם עדים שמודה שמשכוני בידי עבור י' דינרים וי"ב דינרים שהוא אומר שאני חייב לא היו דברים מעולם ומזה יש לי עדים וזה אומר ככה וזה אומר ככה ועוד טוען ראובן העבירני קוני על רצוני

והצרכתי למכור ספרי מחמת דוחקי ובאתי לשמעון והודעתיו ואמר שמעון אם תרצה ליתנם עבור מ"ד ליטרים אמכרם לך כי אני יודע, אדם שיקנם השבתי לו אם הייתי רוצה במ"ד ליטרא כבר היו מכורים ודבר זה יודע יהודה והלך שמעון ומצא כדברי כי יהודה הגיד לו שהאמת אתי ובא אלי שמעון ואמר קרובי אתה וחפץ אני בטובתך סמוך עלי בדבר זה שאמכור ספריך לכל היוקר שאוכל ואתן לך המעות פחות ממ"ד ליטרים לא יגוש לידך וכל מה שאוכל להעלותם הכל יהא שלך ושמעתי לו וסמכתי עליו והנה מכר ספרי עבור ארבעים וששה ליטרים ולא נתן לי אלא מ"ד ליטרים אותן שני ליטרים העודפים אשר קבל עבור ספרי אני תובע ממנו והשיב שמעון כל מה שהיה לי לעשות באות' מכירה עשיתי ואיני חייב לו מאומה ואני תובע ממנו שכר מכירתי אשר מכרתי ספריו כאשר בעצמו מודה והוא נדר לי ליתן שכר ועל זה אני תובע ממנו שני ליטרות שכר על אשר מכרתי ספריו והשיב ראובן לא נדרתי שום שכירות ואיני חייב לו מאומה.

ב **ועוד** טען ראובן אחיו של שמעון זה ארס בתו והיה אח שמעון מרוחק ממני ולא רציתי להשאיל לו שידוכין וערבונות ובקש ממני שמעון להשאיל לו ערבון וכן עשיתי ונדר לי משכוני לזמן שקבענו והנה עבר הזמן ועתה ישיב לי משכוני לשלום, והשיב שמעון ודאי נעשיתי ערב של אחי שאם לא יפצה אחי המשכונות ויחזירם גם לאחרים שהשאילו ערבונות לאחי עלי לפצותם ולהחזירם להם אבל לי לא השאיל הערבון ופלוני ופלוני שהשאילו ערבונות לאחי יוכיחו ביני ובין ראובן אם אני בעל דבר או ערב, והשיב ודאי פלוני ופלוני יוכיחו ועוד טען ראובן גוי אחד בא לביתי ובקש מזוגתי להלוות מעות ועשתה זוגתי סכום עם אותי הגוי והלך שמעון בעקיפין והוציא הגוי מביתי ואילו היה בעצמו מלוה לגוי החרשתי אלא הוא לא הלוה לגוי אלא הוליכו ליהודי והלוהו ובזה הזיק לי ששה דינרים, אותם אני תובע ממנו כי הוא נטלם מידי, והשיב שמעון הגוי תבע ממני להלוות מעות ולא היה לי באותו הפעם מעות והולכתיו עמי לאחת מקרובותי והיא הלותה אותם לגוי ואין לי עסק עמו ולא הפסדתיו כלל, וגם ראובן טען אותו משכון ששמעון מודה שממושכן בידי עבור י' דינרים אותו משכון אם ירשני ב"ד עבור אותם שני ליטרא שקבל מספרי ואותם ששה דינרים שהזקני שהוליך הגוי מביתי ועבור המשכון שהשאלתי לו לשידוכי אחיו ולפי שאנו יודעים שהלוותו שלשה כתרים וכו'.

ג **אני** איני כדאי ששאלתם לי, ברם דעת תלמיד נוטה שצריך לברר או יחרימו והעדי' יאמרו האיך נתחייב שמעון לראובן הליטרא כי יש לי לירא שהוא והעדים סבורים שנתחייב לו ואינו חייב כדברי ר"ת זצ"ל ומה שהביא אבי העזרי זצ"ל מפ"ק דב"מ, דאין צריך לפרש מדקמשני (ו' א') שמא מלוה ישנה יש לו עליו נ"ל דאין ראיה משם דאביי

תירץ מתני' ובימי המשנה ודאי עדיין לא ניתקן שצריך לפרש עד דקניא דרבא (שבועות כ"ט א') ואם יחרימו ויעידו העדים שנתחייב לו והאיך נתחייב לו ויראה לב"ד שלפי העדים חייב אז אינו נאמן לומר פרעתי אם הוא חייב לו בזה הענין שיש לו להסתפק בדבר ואינו יכול להתברר שהוא חייב אם לא על פי ב"ד כדאמר פ"ק דב"ב (ה' א') מד' אמות ולמעלה בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן דוודאי לא פרע משום דאמר מי יימר דמחייבי לי רבנן אבל אם הוא חייב לו בזה הענין שגלוי לכל שהוא חייב אז נאמן לומר פרעתי אחר שיצאתי מב"ד ולא דמי לצא תן לו דאמר פ"ק דבבא מציעא (י"ז א') אם אמר פרעתי והעדים מעידים אותו שלא פרע הוחזק כפרן דדוקא התם הוחזק כפרן הואיל והעיז לעבור בפני עדים על פי ב"ד כדפירש בקונטריס התם אבל הכא איכא למימר אישתמוטי קא משתמיט מיהו אינו כן כדמוכח בההוא סוגיא גבי דשבתאי בריה דרבי מרינוס דכל היכא דאמר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו דהוחזק כפרן ואינו נאמן לומר פרעתי אם לא בשטר ראיה דאיתרע בנפילה, על כן נראה לי כך הדין שיחרימו ב"ד עבור העדות ויפרשו העדים האיך נתחייב שמעון לראובן אותה ליטרא ואם יתראה לב"ד שלפי עדות העדים חייב ליתן לו אז אינו נאמן כלל לומר פרעתי, ואם אין ראובן יכול למצוא עדים אז שמעון פטור בלא שבועה כמו שפסק רבינו שלמה זצ"ל פרק זה בורר (כ"ג ב') ורבינו שמואל זצ"ל פי' פ' גט פשוט (קס"ט א') כך צריך לברר ואם לא ברר הפסיד ואעפ"י שר"ת זצ"ל חולק ופי' דלמ"ד צריך לברר אם לא ברר לא הפסיד זהו דוקא היכא שטען דבר שאינו צריך כגון יש לי ב' כיתי עדים או שטר וחזקה שלא היה צריך כי אם לכת אחת או לחזקה כפרשב"ם זצ"ל פ' גט פשוט למ"ד אין צריך לברר וז"ל כדאי דברי רשב"ג שאין לו להפסיד בשביל שפת יתר עכ"ל משמע דאם לא טען שפת יתר כגון שאמר יש לי כת אחת אם לא ברר הפסיד ואפילו לרשב"ג ובזה יודה ר"ת זצ"ל ואפי' פליג היה מורינו רבינו מאיר זצ"ל נוהג כל מקום שנחלקו הגאונים דלא מפקינן ממונא ושבוע אפוקי ממונא הוא אם לא ירצה לשבע ומה שטוען שמעון על ראובן עבור משכנו, כיון ששמעון מודה שהמשכון ממושכן בבי דינא יתן לו י' דינרין ושוב אינו נאמן לתפוס המשכון עבור שאר תביעות כיון שמודה שחפץ זה לא בא לידו בתורת משכון עבור אלו התביעות כך כתב אבא מארי זצ"ל משום רבינו שמחה זצ"ל והביא ראיה מירושלמי דקידושין פ' האומר מההוא דאמר ליה לחבריה הב לי קיתונא וסב דינר וכו' ואין פנאי לכתוב הכל. ועבור הי"ב דינרים שאמר ראובן שאין חייב וטען יש לו עדים יביא עדים ומיהו אם לא מצא עדים ישבע שאין חייב לו ויפרש האיך אין חייב לו ויפטר כדאמר פרק שבועת הדיינין (מ"א ב') ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי

מאה זוזי דאסיק בך אמר לא פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתו פלוני ופלוני אמרו לא היה דברים מעולם ומסיק רבא דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה ומכאן פוסק אבא מארי זצ"ל כרשב"ג דאין צריך לברר היכא שטען שפת יתר כי הכא שלא היה צריך לומר יש לי עדים ולפי' ר"ת זצ"ל יתיישב מימרא זו כר' ואע"ג שלפי' רש"י זצ"ל ורשב"ם זצ"ל היה חייב אם לא יביא עדים שאיני חייב לו וכתבתי לעיל בשם מורינו רבינו מאיר זצ"ל דממונא היכא דקאי ליקום, ומה שטען שמכר ספריו במ"ו ליטרות ולא נתן לו כי אם מ"ד ודאי גם אותם שני ליטרים יתן שמעון ואפילו אם הספרים לא היו שוים כי אם מ"ד ליטרים כרבי יוסי פ' אלמנה בכתובות (צ"ח ב') דבדבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות וכן פסק אבא מארי זצ"ל ור"ח זצ"ל ור"ת זצ"ל ור"י זצ"ל. ושכר סרסרותו אפילו אם לא נדר לו חייב ליתן לו מה שישומו ב"ד שטרח בכך כדאמרי' (ב"מ פ"ו א') השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חברו חוזר ונוטל מן בעל הבית מה שההנהו ומה שטוען שיחזיק בספר ישאלו את פלוני ופלוני אם יעידו כך שראובן נתן הספר מידו ליד שמעון ושמעון השכין את הספר עבור אחיו, וודאי חייב שמעון להחזיר לראובן הספר בלא דין ובלא דברים כאשר פסק רבינו אלפסי, דבנשא ונתן ביד אין למלוה וללוה כלום אפילו בדלא אמר תן לו ואני אתן לך ודלא כרבינו ברוך זצ"ל מארץ יון כי אבא מארי זצ"ל כתב לפי דבריו לא ייתיישב לגרום ההיא דאמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבל אם יעידו כך שראובן השכיר ספריו עבור אח שמעון ושמעון נעשה ערב אז ראובן יתבע אח שמעון תחלה ואם הוא רחוק ילך אחריו שכך כתב ר"ת זצ"ל וז"ל המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב תחלה אלא יתבע מן המלוה תחלה ואם הוא רחוק ימתין לו או ילך לשם לתובעו ולכופו דלא נחתינן לנכסי ערב דדילמא אי הוי הכא הוי יהיב ליה מטלטלין למלוה עכ"ל שכתב בספר הישר ואם ראובן אינו יכול לכוף את שמעון דלא ציית דינא אז יפרע משמעון אפילו אם לא חבל קנין בשעה שנתערב דערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין. ומה שטען ראובן שהפסיד לו שמעון ו' דינרים בגוי שרצה ללוות מעות אם הוא אמת כדברי ראובן אז מותר לכל אדם לקרות את שמעון רשע אבל אינו חייב לפורעו כלום ופשיטא היא. והמשכון כבר כתבתי לעיל שאינו יכול לעכבו עבור שאר תביעות ושלום לכם כחשק נרצעך חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רנא

א **ראובן ושמעון** ולוי אחים ויהודה וישששכר אחים ויש קרקע בטבריא לראובן ויהודה והלך יהודה ונשאר ישששכר אחיו ובנו זבולון ורוצה ישששכר ובנו ליקח חצי הקרקע של

יהודה ולבנותה מכח אחיהן ואמר ראובן שיהודה מכרה לו וערערו בכך ימים רבים ועתה פשרו ביניהם בקנין שישכר ובנו יקחו הקרקע תוך ג' שנים ואם יבא יהודה תוך ג' שנים הללו ויודה שמכרה או משכנה לראובן או יסרב לישבע ל' יום מיום תבוע ראובן את השבועה מיהודה אז יחזירו ישכר ובנו לראובן או לאחיו שמעון ולוי והנה עבר ישכר ומכר הקרקע תוך שנה ראשונה ותבעוהו שמעון ולוי על ככה לדין עברת על הפשרה שנדרת בתקיעת כף ובקבלת קנין שלא לימכור תוך ג' שנים והשיב ישכר לא מכרתי כ"א השבח שהשבחתי ועדיין נשאר מן הקרקע שלא מכרתי ששוה כך הרבה כמו שהיתה שוה כל הקרקע קודם שהשבחתיה בבנין שבניתי עליה, והודיענו הדין על ככה. ע"כ השאלה.

ב **וזו התשובה**. ודאי אם נתן תקיעת כף שלא למכור תוך ג' שנים ומכר, ראוי לעונשו עונש גדול כי אבא מארי זצ"ל כתב שר"י זצ"ל בשם ר"ת זצ"ל כתב שתקיעת כף חמורה משבועה ואין לה התרה והיה דורש מן הפסוק אבל ראיתי שבכתב התנאים לא הוזכר כי אם קנין שלא למכור וקנין אינו כלום דקנין דברים בעלמא הוא מידי דהוי אקנין לחלוק דאמר רב"ב (ג' א') כי רצו מאי הוי ליהדרו בהו שקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא וכך שוה קנין שלא למכור כמו לחלוק ולכך אין המכר בטל וודאי מן הפשרה היו יכולים לחזור אם הם היו מוחזקים לפי' רשב"ם זצ"ל שפירש בב"ב דבממון לא בעינן תנאי כפול ולפי דברי האלפסי שפסק דבממון לא בעינן תנאי כפול ולפי דברי האלפסי שפסק באם כר' מאיר ובעל מנת כרבנן, אז צריך לידע אם התנו באם או בעל. מיהו התוספ' אמרו בכתובות פ' אלמנה ובגיטין במי שאחזו דקיימא לן כר' מאיר בין באיסורא בין בממונא בין באם בין בעל מנת. ואבא מארי זצ"ל פסק כר' חנניה בן גמליאל וכר' יהודה והסיק דבממון לא בעינן תנאי כפול ולכך אני רגיל לומר דכי האי גוונא כל היכא דקאי ממונא ליקו כי כן ראיתי שדן מורי רבינו מאיר זצ"ל במקום שנחלקו הגאונים כך היה נ"ל אם היו הם מוחזקים אבל עתה שהוא מוחזק לא מפקינן מיניה בשביל כך אבל אם כפלו תנאם אז וודאי נ"ל שהפשרה בטלה ואפילו אם לא מכר בגוף הקרקע כלום כי אם בעל מנת שאם יבא ראובן ויודה שמכר לו שיטול הלוקח עציו ואבניו כ"ש אם מכר גוף הקרקע כגון שמעיקרא היתה שוה מנה ועתה מאתים ומכר חציה שהרי אם יבא ראובן ויודה שמשכנה ליהודה ועשאה אפותיקי לו שקיל יהודה שבחה מיניה אי מסיק ביה שיעור ארעא ושבחה כגון שיוזלו הקרקעות דבענין אחר לא משכחת באפותיקי מסיק ביה שיעור ארעא ושבחה או שמא יודה שמכרה לו ושקיל שבחא מיניה ע"כ לא יוכל לומר עיצי ואבני אני נוטל מידי דהוי אהכסיפה ביד גזלן

והשביחה לוקח בגדר שפרש"י זצ"ל פ"ק דב"מ (י"ד ב') דשקיל נגזל שבחא מן הלוקח אף על פי שאין לו שבח ללוקח מן הגזלן כדשמואל דקיימא לן כוותיה ודאי הוצאה יצטרכו ליתן לו אפי' אם משכנה ומסקי ליה שיעור כוליה שבחא כיון שאין לו על מי לחזור אבל שבח היתר על הוצאה שקלי ע"כ ואפילו אם הם מודים שלא מכרה ולא עשאה אפותיקי אלא כך משכנה דמצי לסלוקי בזוזי דהשתא למישקל שבחא מיניה אפילו מסקי ביה שיעור ארעא ושבחא כיון שאין לו על מי לחזור מידי דהוי אמקבל מתנה מ"מ אם יבא יהודה ויודה שמשכנה להם ויצטרך להחזיר להם הקרקע ע"כ ימכור להם עציו ואבניו ולא יוכל לומר עיצי ואבני אני נוטל כדאמר פ' המקבל (ק"ח ב') ארעא דחד וביתו דחד מרי דארעא מעכב אמארי דביתו ופר"ת זצ"ל (שם תד"ה ארעא) בתשובה אחת המתחלת חזרנו דמעכב עליה שלא יוכל לומר עיצי ואבני אני נוטל ולא למוכרם לאחרים וכן משמע מפרש"י זצ"ל פ"ק דבבא מציעא (שם י"ד ב') שפירש גבי הכסיפה ביד גזלן שהשביחה לוקח בגדר כמו שכתבתי לעיל ואע"ג דמסיק ר' יוחנן פ' השואל (ק"א א') גבי היורד לתוך חורבת חברו שלא ברשות ובנאה ואמר עיצי ואבני אני נוטל דבבית שומעין לו נ"ל דהתם מיירי שלא נגע בגוף הקרקע כלום אלא כגון שמצא חדרים שאינם מקורים וקירם או כיוצא בזה אבל במקום שחפר יסודות בקרקע ובנה על גביהן או ששבר חדרים קטנים ועשאן גדולים דהשתא אי שקיל עיציו ואבניו תגרע הקרקע מכמו שמצאה, התם וודאי אין שומעין לו דהוי כחשא דארעא ומה שחילק בין בית לשדה ולא חילק בבית גופא משום דבעי למינקט מילתא דפסיקא דבכל שדה איכא כחשא דארעא ואפילו מצא גומא חפירה ונטע אילן לתוכה שומעין לו ואפילו מ"ד משום יישוב ארץ ישראל ולית ליה כחשא דארעא ה"מ התם שלא נשתנה גוף הקרקע מכמות שהיה אבל הכא שנשתנה גוף הקרקע ונתקלקל מכמות שהיה מודה דאין שומעין לו ולא יקשה לפר"ת זצ"ל ולרש"י זצ"ל א"כ ה"נ אי שקיל עציו ואבניו מתקלקל שיעבודם וגרע ממה שהיה מקודם שהשביחו אין שומעין לו ויצטרך למכרה להם ולא מצי אמר להו הבו לי גרווא דארעא שיעור שבחאי כיון דלאו לוקח הוא לכ"ע משום הכי התנו עמו שלא למכור דלא ניחא להו שתהא הקרקע ביד אחר שקשה הימנו ולא מצו לאישתעוי דינא בהדיה כוותיה ומטעם זה עבר על התנאי והפשרה בטלה ועוד נ"ל ראיה שאין ממש בדבריו מדאמר פ' חזקת הבתים (מ"ט ב') דאמילתיה דרב הונא דאוקי מתניתן דהניזקין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל באותן ג' שדות למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים דאין המקח בטל כלל כמו שפי' התוס' פ' חזקת הבתים ומנא ליה לדקדק כך למה לא יפרש למעוטי שבח שהשביח באותן ג' שדות דאין המקח בטל לגמרי

לאלתר כמו בג' שדות אלא דהוו כשאר נכסים שהמקח קיים עד שימות או שיגרש אלא ש"מ דשבח שהשביחו הרי הוא כמותם ואעפ"י שר"י זצ"ל אין נראה לו פי' זה מ"מ לא מטעם זה סתרו וראיה גדולה נ"ל מפי' רש"י זצ"ל על כן נראה שהפשרה בטלה.

ג ועוד טענו בית זה היה חורבה ואתה דרת בטבריא אצל הבית, ואנו במקום אחר ושלחנו לך מעות לבנותה וכתבת בכתב כל מה שהוצאת משלנו על הבנין ועשית חשבון בכתב שהוצאת משלנו על הבית מ' ליטרא מאותה תפרע לנו חלקך ואנו ננכה לך שכירות הבית שדרנו בו וגם מה שתאמר על אמונתך שנתת לנו אחר כך פטור אתה כי כן נדרנו בכתב הפשרה שיש לנו להאמינך על אמונתך והוא משיב על אמונתי אני מגיד שאיני חייב לכם כלום ולא אפרש לכם האיך. תשובה נ"ל שיש לו לפרש משום קניא דרבא (שבועות כ"ט א') כי כתב ידו הודאה היא אפילו אם אינו חתום עליו כרבי יוחנן ריש פ' הנושא ומעתה אינו נאמן לומר טעיתי אפילו במיגו דפר"ח זצ"ל ור"ת זצ"ל ספ"ק דגיטין.

ד **ועוד** טען אחד מן האחין על יששכר נתתי לך רבית מידי לידך ג' זקוקי כסף ו' ליטרא הליי"ש ואותם תחזיר לי, ויששכר משיב מזה לא אשיב לך כלום כי כל התביעות שהיו לנו מעולם מזה על זה מחלנו זה לזה בשעת הפשרה כי כך כתוב בכתב הפשרה וכל התביעה מחלנו ואין לזה על זה יותר תרעומת לא משוה זוז ולמעלה ולא משוה זוז ולמטה ואחד מן האחין אומר לא מחלנו כי אם מתביעה של הבית. תשובה נ"ל שגם המלוה משמע מדבריו שמודה שכך היה המעשה אלא שרוצה ליפטר מטעם וא"כ הוא אעפ"י שאינם נאמנים לפטור עצמו מן העדות כדרבא פ"ק דסנהדרין (ט' ב') דאדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע מ"מ ראוי לעונשם ולנדותם ולהחרימם על ככה היו עדים בדבר היו פסולים לעדות ולשבועה אפילו לפי דברי הגאונים שפירשו (כ"ה א') ברבית דרבנן אין הלוה פסול, הכא רבית קצוצה דאורייתא מיד ליד הוא וכ"ש לפי דברי אבא מארי זצ"ל שפירש דאפילו ברבית דרבנן שניהם פסולים ודבריו כתובים באור זרוע מ"מ כיון שאין עדים ישבע המלוה שאינו כך כי ריצב"א זצ"ל השיב שבכל דבריו שייך שבועת היסת ולא מהני טעמא דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן אלא דלא מפקינן בטענת גנובי כמו בטענה שאמר אבל למפטר משבועה לא מהני האי טעמא והתשובה כתובה באור זרוע ס"פ הכונס ולא דמי לגזלן ומלוה ברבית ידועה שפסולים לעדות ולשבועה כמו שפירש התוס' משם הרב ר' יהודה חסיד זצ"ל פ"ק דב"מ (ה' ב' תד"ה דחשיד) במסקנא דחשיד אממונא חשיד אשבועתא לא אמרינן. ושלום כחפץ חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה ומטעם מחילה אינו יכול ליפטר כי המחילה בטילה כדפרישת לעיל.

סימן רנב

והפשרה נראה בעיני כיון שלא קיימא התנאי שהיה לו ליתן המעות בזמן הקצוב ולא נתנה נראה דהפשרה בטלה ולא יכול ראובן לומר הריני כאלו התקבלתי באותו הזמן אע"ג דבפ' מי שאחזו משמע כל היכא דלא לצעוריה קא מכוין דיכול לומר הריני כאילו התקבלתי זהו דוקא מכאן ולהבא ולכך בההיא דנדרים יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם אבל אמר קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה נותן היום לבני כור חטין וב' חביות של יין ועבר היום ולא נתן לא יוכל לומר הריני כאילו התקבלתי אתמול מדלא אשמעינן רבותא, ועוד דהתם הטעם משום דלא איצטריך והכא אנן סהדי דאיצטרך ומה שאומר עתה הריני כאילו התקבלתי לאו משום דלא איצטרך אלא משום שתתקיים הפשרה והא דאמר רב חסדא פ' המוכר פירות אי לאו דאוניתינו לא מצית הדרת בך וכו' התם פסק רבינו ברוך זצ"ל דלא כרב חסדא וכן רבינו חננאל זצ"ל ורבינו שמואל זצ"ל והאלפסי זצ"ל פסקו כרב חסדא ומעתה ממונא היכא דקאי ליקום כפי מה שקבלתי ממורינו רבינו מאיר זצ"ל. ומיהו לפי מה שאמרו התוס' במי שאחזו דקיימא לן כר' מאיר דאפילו בממון בעינן תנאי כפול א"כ הכא אי לא כפליהו לתנאיהו היה התנאי בטל ומעשה קיים, אבל אבא מארי זצ"ל הסיק פ' האומנין דבממון לא בעינן תנאי כפול כדפי' רשב"ם זצ"ל והיה מורי הרב ר' מאיר זצ"ל רגיל לומר דכל היכא דאיכא מחלוקת גאונים ממונא היכא דקאי ליקום, וכפי זה הכא בנדון זה לא מפקינן מיניה מחמת הפשרה כלום ושלום כחפץ חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רנג

כך היה מעשה שהדוכוס לוה מן הקהל מאתים ליטרא ובאותה שעה היה ראובן דר בעיר ונתן חלקו לאותם מאתים ואחר כך יצא ראובן מן העיר לדור בעיר אחרת ואחר כך תבע הדוכוס מס אחד מן הקהל ונכה להם אותם מאתים ליטרות, ועתה ראובן תובע חלקו מן הקהל מה שנתן מאותם מאתים כי אומר זה המס איני חייב ליתן עמכם והקהל משיבים מעת שנתת חלקך מאותם מאתים נתיאשת כי היינו סבורים שהדוכס לא יפרע. היה נראה שאפילו אם נתייאש לא נתייאש אלא אדעתא דדוכס כמו חמריה דרב ספרא דפרק הגוזל בתרא (קט"ז א') דאדעתיה דאריה דוקא אפקריה ופר"י זצ"ל כיון דאפשר שלא יאכלהו האריה כי לפעמים הוא שבע לא אפקריה אלא אדעתא דאריה הכא נמי כיון שפעמים הדוכס פורע לא אייאש אלא אדעתא דידיה ומעתה כשהדוכס תבע המס ופשרו עמו נתחייבו לו מדינא דמלכותא שכך פי' רשב"ם זצ"ל פ' חזקת הבתים (נ"ד ב') וז"ל

דינא דמלכותא דינא כל מסים וארנונות ומנהגים של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותא דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא עכ"ל הרי הזכיר מסים שגם זה הם חייבים מדינא ואפילו לפירוש הרא"ם זצ"ל שפירש דלא שייך דינא דמלכותא אלא בקרקע מ"מ הרי הוא בעצמו פי' וז"ל גם בכרג' דאקרקפא דגברא שאומר לא יהיה בארצו אם לא יתן לי כך וכך עכ"ל. ר"ל דמסים הוו דינא דמלכותא ואין לדמותו למוכס שאין לו קצבה דאמר פרק הגוזל (קי"ג א') דלאו דינא הוא כיון שאינו לוקח יותר מן הרגילות אעפ"י שלא קצב עמהם בפירוש כמו דקטלי דקלי וגשרי גשרי דקרי לי' שמואל דינא דמלכותא בפ' הגוזל אע"פ שאינו קוצב אלא נוטל לפי הצריך ואי אפשר לו לצמצם בקציצת הדקלים שלא לקצוץ יותר מן הצריך ואפילו במזיד קוצץ יותר מן הצורך משום הכי הצורך לא הוי גזילה וה"ה כאן. ואעפ"י כן הוי דינא ה"ה מסים שלנו כיון שאינו נוטל אלא כאשר הורגל אפילו אם לפעמים ישנה להוסיף במס דהוי דינא כפי הצריך ותדע שהרי כל רבותינו ז"ל השיבו בתשובותיהם ושוים בדבר דמסים שלנו הוי דינא ואפי' פרדכס מסייע מתא במסים שלנו שאין להם קצבה בפי' ומתוך כך פסק רבנו שמחה זצ"ל שאם מחל המלך מס לאחד מבני העיר שהציל לאמצע ואם היה לדמות מסים שלנו למוכס שאין לו קצבה אז לא היו שותפין אלא הציל לעצמו שכך שמעתי מהרב ר' מאיר כהן ברוטנבורק שמורינו רבינו מאיר זצ"ל השיב היכא שנתפסו בני היישוב ופשרו כל אחד לעצמו שאינם משתתפים ליתן כל אחד לפי ממונו כי אינם שותפים אלא למסים שהם דינא דמלכותא ולא לעלילות ועוד מעשים בכל יום שלפעמים המלך תופס אחד מבני העיר ולוקח כל אשר לו ואין בני העיר משתתפין בהפסדו ולא דמי לשיירה (ב"ק קט"ז ב') שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה ועמד אחד מהם והציל הציל לאמצע דמוקי לה רמי בר חמא בשותף וקיימא לן כוותיה כדפסק התם שנויא דהתם שותפים גמורים הם וגם דרך לבוא גיים על הולכי מדברות לכך נשתתפו אפילו לאינשי גייס אבל כאן לא נשתתפו אלא שדירתם בעיר היא משתפתן לכך לא נשתתפו אלא לדינא והיינו נמי טעמי דאבולי דמסייע להו איסטרטיגי שדעת המלך על העשירים ועניים טפולים להם כך פירש ר"ת זצ"ל אבל אם לא היה דעתו אלא אאבולי לא היו חייבים איסטרטיגי לסייעם משום דלא הוי דינא אבל היכא דהוי דינא כגון ששם מס על בני העיר כפי רגילתו אעפ"י שאין דעתו על אחד או שנים מבני העיר ופוטרם בפירש הם חייבים ליתן עמהם, הילכך משעה שפשרו נתחייבו למלך מה שנדרו מדינא דמלכותא ומעתה הם חייבים לפרוע לראובן דקיימא לן גזל גוי אסור ואעפ"י שאין הגוי יודע שגזלו כ"ש כאן שידוע לאחרים שגזל שכך כתב אבא

מארי זצ"ל משום רבינו אבי העזרי ז"ל אם הגוי הפקיד או הלווה מעות לישראל ומת הגוי אם ידוע ליורשיו או לאחרים חייב להשיב ע"כ דבריו הרי כתב או לאחרים משמע אפילו אין ידוע ליורשיו רק לאחרים הוי גזל וחייב להשיב ליורשיו ה"ה כאן ואין שייך לומר שהדוכס נתייאש כי יאוש שלא מדעת הוא זה שאם היה יודע שלא פרעו עבורו לא היה מתייאש, ועוד שהגוי לא נתייאש עד שיפטר מנושיו ואין לדמותו לישראל ששלח מנה לגוי על ידי ישראל חברו ושכח הגוי המנה ביד השליח שפסק רבינו אפרים זצ"ל שהשליח זכה בהאי מנה כי המשלח נתייאש הימנו משעה שנתנו לשליח דהתם כיון שהגוי שכח נפטר המשלח ואפקריה למנה אבל אם הגוי לא שכחו אלא תובעו פשיטא שהשליח חייב ליתנו לגוי ואינו יכול לומר למשלח משעה שנתתו לידי נתייאשת וזכיתי בו מן ההפקר כי לא אפקריה אלא אדעתא שיפטר מן הגוי ואפילו בשכח פסק שצריך להחזיר למשלח משום שמא הגוי לא שכחו והיום או למחר יזכור ויתבענו ה"ה בנדון זה דידן שהדוכס לא נתייאש אלא אדעתא שיפטר מנושיו. חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רנד

ראובן טען על שמעון השכנת טס של זהב עבור הצדקה והושלש אותו הטס בידי ושלחה זוגתך אצלי ליתן לה הטס שהיתה רוצה למוכרה ולא אביתי ליתנו לשלוחה והולכתי לה בעצמי ומצאתיך לפני פתח ביתך ואמרת לי תנוהו לזוגתי וכן עשיתי ועתה אתה לקחת הטס מידי זוגתך החזירהו לי ושמעון השיב אם נתת כלום לזוגתי תתבענה לדין ואני לא אמרתי לך מעולם ליתן לה. נראה שאפילו אם לא אמר שמעון לראובן ליתן הטס לזוגתו שחייב להחזירו לראובן שכך כתב רבינו אבי העזרי זצ"ל וז"ל דהמפקיד פקדון לאשה אם טענה אכלתיהו או הוצאתיו בצרכי רואה אני שהבעל משלם שהנשים אפטרופוס בנכסי בעליהן בזמן הזה ונושאות ונותנות והוין שלוחי בעליהן והוית לה כבא בהרשאה דפסקינן (ב"ק ע' א') שליחא שויה ובשליחות בעלה הוציאה ואכלה עכ"ל ק"ו כאן שהמשכון בידו ועוד לא יהא אלא אחר אם היה ראובן מפקיד משכון זה ביד אדם אחר והיה בא שמעון ונטלו מידו פשיטא שהמפקיד היה מוציאו מיד שמעון כדשלח רב הונא בר חייא פ' הגוזל קמא (ק"ח ב') נגנב באונס והוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע ואוקמיה רבא שקדם ונשבע ורצה נשבע פירוש רצה עומד בשבועתו והבעלים יפרעו מן הגנב וקיימא לן הכי כמו שפסק האלפסי ורבינו אבי העזרי זצ"ל, ועוד לא יהא אלא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו, דאמר רב חסדא פ'

הגוזל בתרא (קי"א ב') רצה מזה גובה רצה מזה גובה וכוותיה פסק רבינו אבי העזרי זצ"ל. חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רנה

המסור שמסר את חברו והיה הנמסר יכול להשמט ולא נשמט נראה דהמסור חייב כדתנן פ' הגוזל בתרא (קי"ז א') ישראל שאנסוהו גוים והראום ממון חברו פטור ואם נתן ונשא ביד חייב וע"כ מיירי שהנמסר יכול להשמט דאי לאו הכי הוי ליה כאוקמינהו עלוי ואפילו נשא ונתן ביד פטור כדפטריה רב אשי להההוא דאחויה אחמריה דרב פנחס ודרב משום דמשעה דאוקמינהו עלוי על ידי אונס כמאן דקלייה דמי ואמר התם ואם הראה מעצמו כמו שנשא ונתן דמי ועוד ראיה מס"פ כיצד (כ"ז א') דקאמר התם הניח גחלת על בגדו ונשרף חייב והתם הפירוש אפילו הבעלים עומדים שם ושותקים דמשום דסמכי אתשלומין דידיה שתקי, וודאי מהיזק גופו פטור המוסר אם הנמסר היה יכול להשמט דהוי ליה כהניח גחלת על בשרו דפטור דהיה לו להסירו ולא למיסמך אתשלומין דמניח ה"נ היה לו להשמט, אבל בהיזק ממונו כגון אם תפשוהו והוצרך לפדות עצמו נראה דחייב כי גם מזה אין לו להשמט כי יאמר אם יתפשוני אפדה עצמי והמוסר ישלם ועתה נראה דמשמתינן למוסר עד דקביל עליה כל אונסא דאתי ליה מחמת האי מסירה כדאמר פרק הגוזל (קי"ד א') ישראל דזבין ארעא לגוי אמצריה דישראל חבריה משמתינן ליה עד דקביל עליה כל פסידא דאתי ליה מחמתיה והתם נראה דמדינא היה פטור המוסר דאין לך גרמא בנזקין גדול מזה לשני הטעמים שחילק ר"י זצ"ל בין גרמא בנזקין לדינא דגרמי וכן משמע מדמשמתינן ליה עד דקביל ומה צריך קבלה אי חייב מדינא ואפילו הכי משמתינן ליה כ"ש החי מסור דמשמתינן ליה עד דקביל עליה כל פסידא דאתי מחמת מסירה זו ואפילו בהיזק גופו דאין לך אריה ארבעי אמצר' גדולה מהאי ולא דמי כל כך להניח גחלת על בשרו דהתם יכול להסירו ולא ינזק כלום אבל כאן אי אפשר לו להשמט בלי הפסד אם יפנה מקומו וילך לגור באשר ימצא אין לך הפסד גדול מזה ועוד שמא גם שם ימצאוהו הגוים שמסרו נגדם ועוד כאן הוא בטוח לתקן בממון שלא ינזק בגופו שמא אין לו להשמט וחייב המסור כל נזקיו כך נראה לע"ד. חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רנו

ראובן טוען על הקהל לקחתם לי משכון עבור המס שלא כדין כי אתם ידעתם שאף ע"פ שנשאתי קודם תביעת המס לא ניתן לי הנדוניא עד אחר תביעת המס וזה עצמו הוא ביד אחר במקום אחר ונותן ממנו מס ואפטרופא של הקהל משיב כך המנהג כאן שהממון נגרר אחר הגוף ובמקום שאדם דר צריך ליתן אפילו ממה שיש במקום אחר וגם ליתן מחובותיו אעפ"י שלא הגיע עדיין זמן הפרעון כן תעשה גם אתה ע"כ הטענות. והשבתי וז"ל קטונתי מנוער, ומדעת נבער, לכן לבי יסער, לדבר לפני יושבי שער, מורי הרב ר' יונתן ובני ישיבתו, אכן מדבר המלך ודתו אדון לפניו בקרקע כי נ"ל אני עבדו אם בשעת הנישואין שהיתה קודם תביעת המס אמר חמיו לנפקד במעמד חתנו מעות שיש לי בידך תנם לחתני לזמן פלוני הרי קנאם.

סימן רנז

א **ראובן** טוען על שמעון הנה אני ואתה שותפים בבית העומד ויש לך בו חלק שביעי, והנה בניתי הבית והשבחתיו עד שהוא שוה יותר מכפלים ותן לי חלקך כי ראית שבניתי ביניינים גדולים ושתקת ש"מ שהיה ניחא לך במה שבניתי בבית ושמעון משיב לא אמרתי לך לבנות כלום ומה ששתקתי לפי שהייתי סבור שלא היית תובע ממני כלום כי אם שהיית יושב בבית ע"כ השאלה.

ב **תשובה**. הדין עם שמעון אעפ"י שקיימא לן כשמואל (ב"ב מ"ב ב') דשותף כיורד ברשות דמי לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים ובשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ופר"ח זצ"ל שהשותף שלא טרח נוטל בשבח המגיע לכתפים דהיינו ענבים העומדות לבצר ותבואה לקצר אעפ"י שזה טרח בגופו ובכתפיו עד שהשביחו ובשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע פירוש שאם הוציא הוצאות על שנטעה אין חברו יכול לומר כיון שאינה עשויה ליטע לא היה דעתי לנוטעה ולא אפרע מה שהוצאת דשותף כיורד ברשות ופירוש זה עיקר דלפי זה מתיישבות הגירסות שפי' וא"כ ה"נ שמעון חייב לפרוע חלקו ועוד הרי שמעון מודה דניחא ליה אלא שלא רצה ליתן לו כלום כי אם שרצה להניחו לישב בבית, וכיון דניחא ליה חייב מידי דהוי אהיכא דאמר ליה רבינא (ב"ב ה' א') גלית אדעתך דניחא לך ופרק קמ' דב"ב ופ' השואל דאמר ליה רב להוא דגדר ומנטר ליה גלית אדעתך דניחא לך אעפ"כ נ"ל כאן דהדין עם שמעון שישב בבית כשיעור יציאותיו ואינו חייב לפרוע לו מעות מזומנים כדאמר' בב"מ (קי"ז א') הבית והעלייה של שנים שנפלו ואמר בעל העליה לבעל הבית לבנות והוא אינו

רוצה הרי בעל העליה בונה את הבית ויושב בתוכה עד שיתן לו יציאותיו ועתה בין לרבנן בין לר' יהודה כיון דע"כ ברשותו בנה הבית לעליה משתעבד, ויפרע לו מיד מעות מזומנים אלא יכול לומר לו תשב בבית עד כדי יציאותיך דהא אין ידו על התחתונה ואפילו ביש לו מיירי התם מדקאמר והוא אינו רוצה, ה"ה כאן. ושלום כחפץ חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רנח

ראובן טוען על שמעון תן לי ערבוני לפדות שמשכנתי בזקוק אשר נתחייבתי לך עבור יין שקניתי ממך והיו שוים יותר כפלים מדמי החוב ושמעון משיב אמת שמשכנת לי הערבונות אך לא רצית שהייתי שומר הערבונות בעצמי אלא אמרת בפי' שלא היית רוצה שהייתי שומרם כי אם היית רוצה לתתם לבתי שהיתה שומרת' אצל בגדיה והנה בכלל הערבונות היה ספר אחד אותו מסרת לידי ועודנו בידי, פרע לי חובי ואחזירנו לך ועבור שאר ערבונות אין לך עסק עמי אלא עם בתי והיא אומרת שנגנבו זיל אישתעי דינא עמה ומה שאתה אומר שהערבונות שוים כפלים מדמי החוב יודע אני בברור שאינו כן ושלא היו שוים כדמי החוב כי צויתי לשומם קודם וגם בתי אמרה לי כן לכן פרע לי עד גמירא ואחזיר לך ספרך וזיל אשתעי בהדי בתי עבור הבגדים, וראובן אומר להד"ם אלא לך מסרתי ערבנותי ואין לי עסק עם בתך וכאשר טענתי כן הוא היו שוים יותר כפלים מהחוב, אחרי הדברים האלה נראה דשמעון ישבע שדבריו כן הוא שלא מסר לו ראובן הערבונות, ולא נעשה שומר עליה ויפטר או ישלם לו אם יש מותר בערבונות על דמי החוב דהא קיימא לן כת"ק דפרק האומנין (פ' ב') גבי הלווהו על המשכון דאמר שומר שכר הוי בין הלוהו מעות כו' בין משכנו בשעת הלואתו כו' וחייב בגניבה ואבידה כדפירש ר"י ויתר רבותינו הגאונים ע"ה וכ"ש בנדון זה דלאו הלואה היא ולא עשה עמו גמילות חסדים וכי האי גוונא כתב ר"ת בתשובתו על המלוה לחברו על המשכון ונאנס מידו ישבע שנאנס ויפרענו הלה כל חובו מדאשכחן (ב"מ נ"ח א') בני העיר ששלחו שקליהם כו' עד נשבעין ליטול שכרם וק"ו בן בנו של ק"ו למלוה דאין בו גמילות חסדים דישבע ויטול כל חובו ע"כ ואין לפטור את שמעון מטעם על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד (שם ל"ו א') לומר שאפילו אם כדברי ראובן כן הוא שמסרם לשמעון הרי מסרו לבתו ומעתה אין לראובן עסק עמו הא ליתא דהא פיר' ר"ת (שם מ"ב ב') דלא אמרינן הכי אלא לענין דלא מצי למימר את מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן אלא משתבעי אינהו ופטור הנפקד אבל אם פשעו הם ואין להם מה לשלם חייב הוא לשלם דאי לא תימא

הכי א"כ כל פקדונות שאדם מפקיד לחברו ימסרם לאשתו והיא תאכלם והכי נמי בנדון זה אם היתה הבת יכולה לישבע שבועה שהנפקד היה נפטר בה אם היה נשבע מעצמו והשתא נמי פטורה בשבועה כדפרישת אבל אחרי שהבת מודה שנגנב והיא אין לה מה לשלם דכל מה שקנתה קנה בעלה חייב האב לשלם דהא ליכא למימר ישבע שמעון שמסר לבתו והיא תשבע שלא פשעה ותפטר שהרי היא שומרת חנם ואינה חייבת אלא בפשיעה הא ליכא למימר כלל דא"כ כל שומר שכר יפטור את עצמו מגניבה ואבידה בזה הענין שימסרנו לאשתו ולבניו ולית דין צריך בושש. ועוד נראה לפע"ד דלא אמרינן כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד בפקדון שאין עליו אלא שומר חנם כדמוכח לישנא דתלמודא כל המפקיד וכן ההוא עובדא דפרק המפקיד ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אשלמינהו לאימיה ומותבתינהו בקרטליתא ואיגנוב כו' עד כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד דאיירי בש"ח כמדמוכח התם דפטריה מגניבה וכן עובדא דההוא גינאי כל יומא דהוו מפקדי מרייהו גבי ההיא סבתא וכו' עד איגנוב מרייהו משמע דאיירי בשומר חנם דפטור מגניבה בכהאי גוונא פטור מטעמא דכל יומא הוו מפקדי גבה אבל אי הוו איהו שומר שכר לא אמרינן הכי דלהכי יהבי אגרא לנטורו שמירה מעולה מגניבה ואבדה ואם ימסרנו לשומר חנם אפילו לאשתו ולבניו או למי שזה המפקיד רגיל להפקיד אצלו חייב ועדיף משומר שמסר לשומר דקיימא לן דחייב וכן מצאתי בספר רבינו משה מיימון זצ"ל בפ"א מהלכות שכירות וז"ל שומר שמסר לשומר כו' עד לפיכך אם היה דרך הבעלים להפקיד אצל השומר השני הרי שומר הראשון פטור מלשלם שהרי יכול לומר דבר זה שהפקדתם אצלי או שהשאלתם לי אמש הייתם מפקידים אותם אצל זה שהפקדתי אצלו והוא שלא ימעט שמירתו כיצד ימעט שמירתו כגון שהיה מופקד אצל זה בשכר והפקיד אצל השני בחנם וכו' או שהיה שואל אצלו והפקידו אצל השני בשכר וכו' ואעפ"י שמתוך לשונו משמע דאפילו אם היה שאול ביד הראשון דהשתא חייב בכל דבר (חוץ) ממ"מ והפקדון ביד השני להיות עליו ש"ח דפטור שהרי כתב שהשאלתם לי לא חש כלום דאיירי כגון שכלו ימי שאלתו או שאין לו זמן לימי שאילתו אלא מתי שהוא חפץ מסתלק משאילתו ומחזירה לבעלים דהשתא כיון שהפקידו ליד זה שהבעלים רגילים להפקיד אצלו הוי כאלו החזירו לבעלים עצמם דאם לא נאמר כן תיקשי דידיה אדידיה ויהיו דברי הגאונים סותרים זה את זה בתוך כדי דבור. אבל הנותן שכר לחברו לשמור לו את שלו צריך לשומרו שלא יגרע שמירתו כל ימי שכירתו וז"ל ובנדון זה נראה דאפי' אם היתה הבת אומרת שנאנס המשכון מידה חייב האב לשלם דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס הבא מחמת פשיעה חייב כדפר"י התם

ובפ' הפרה אם לא שהייתם עדים בדבר שנאנס באותו ענין שגם האב לא היה יכול להציל דאז הוי פטור כדמשמ' פ' הפועלים. ומה שראובן טוען שהמשכון שוה יותר מכפלים מדמי החוב ושמעון אומר כו' הרי זה תובע וזה תובע הרי שניהם נשבעים ולא משלמים ושמעון ישבע שאין ברשותו ויכלול בשבועתו שלא היה שוה יותר מן החוב וראובן ישבע שלא היה משכונו שוה פחות מן החוב כן פסק רבינו אלפס וכן כתב ס' המצות משמו אבל אם ישבע שמעון שלא נעשה שומר עליהם כדלעיל ויפטר לא מצי למימר עתה פרע לי חובי וערבונך תבע מבתי ולא מצינו נשבע ונוטל אלא הנך דתנן התם בשבועות ולא דמי לפר"ת לעיל דהמלו' נשבע שנאנס המשכון מידו ויטול כל חובו דהתם הוא מודה שהוא לוה ממנו וחייב לו ואין יכול להכחישו ולומר לא נאנס מידך אבל בנדון זה אם מודה לו שנתחייב לו הרי הוא אומר פרעתיך ונתתי לך ערבונות טובים ושמעון גופיה מודה לו בזה אך שהוא אומר שלא נעשה שומר עליהם ומהאי טעמא נמי ליכא למימר דדמיא להא דגרסינן בירושלמי חד בר נש קם על חבריה בשוקא אמר ליה סב לי קיתונא וסב דינר אתא עובדא קומי רבי מני אמר ליה את אודית ליה בדינריה ואיהו לא אודי לך בקיתונא הב ליה דינרא, דהכא כמו שראובן מודה שנתחייב שמעון כך שמעון מודה שנתן לו ערבונות אך שאומר שליד שלוחו מסרם ולא ליד עצמו ואפילו אם כדברי שמעון כן הוא אין לו לתבוע מראובן כלום אלא מבתו אשר אומרת בעצמו שהופקד אתה מכחו שהרי לא המתין לראובן אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותיו דקיימא לן כר' עקיבא דאמר הכי בפרק האומנין, ודלא כרבי אליעזר דאמר לזכרון דברים נקיט ליה אפילו בהלואה כ"ש בנדון זה, דוודאי לגוביינא נקטי' והנראה לפע"ד כתבתי מאיר ב"ר יקותיאל הכהן ז"ל.

סימן רנט

תשובה כתבת מורי ששמעון ישבע או ישלם לו אם יש מותר בערבונות על דמי החוב דהא קיימא לן כת"ק פ' האומנין גבי הלוהו על המשכון דשומר שכר הוי עכ"ל והנה באת לחייב מה שהמשכון שוה יותר מן החוב מטעם שומר שכר, מטיבותא דמר אמינא דזה אינו דהא קיימא לן כרבה דש"ח הוי כדפר"י, ור' אליעזר ור' עקיבא בדשמואל קא מפלגי ומתניתן כר' עקיבא ומטעם דשמואל לכן ממה נפשך אפילו אם לא ירצה לישבע לא יתחייב בדמי המשכון היתירים על החוב דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ואין חילוק בין אשלמינהו לאימיה בין אשלמינהו לברתיה ולאחד מב"ב אפילו לישבע דאשלמינהו לברתיה אין צריך דדוקא התם שהאם לא ידעא מאי זוזי נינהו דאשלים

לה אי דידיה אי דאחרים בעי אשתבועי דהנהו זוזי אשלים לה אבל כגון שהבת אומרת דהאי ערבון גופיה שראובן השכין לשמעון היה בידה ונגנב נשבעת היא ודיו, ולא מצי למימר אין לי עסק עם בתך דעל דעתה הפקיד וכיון דע"כ מהימנא ליה בשבועה אהא ה"ה באחריתי וק"ל ונראה לי אני עבדך דלפי דברי שמעון ראובן חייב לפרוע לשמעון כל החוב ואין לפוטרו מטעם דשמואל דשמואל לא איירי אלא בדפי' כדפר"ח ור"ת זצ"ל פ' האומנים ואעפ"י שהתוס' אמרו שאפילו בסתמא נמי חשוב בפי' כנגד שוה המשכון ה"מ שמסרו לידו דמצי לאזדהורי ביה שפיר אבל כשמסרו לידו אחר לא קביל עליה כלל שאם יגנב או יאבד מיד האחר שיפסיד מעותיו כנגד שוה המשכון ואע"ג דהכא כ"ש אם יפסיד אביה מעות כנגד המשכון אם יגנב או יאבד דאיזדהר ביה טפי כדאמר ההוא גברא דאשלמינהו לאימיה ומטעם זה פטרו רבא כולהו נשי לאו דינא גמירי ועוד נראה לי שהכא חשיב כפירש להדיא שאם יפסיד המשכון שלא יפסיד המעות שכנגד המשכון כיון שהלוה לא רצה להניח המשכון ביד המלוה דילמא לא מיזדהר ביה שפיר ומאי אכפת ליה והלא אם יפסיד המשכון הוא יפסיד שכנגד שוה המשכון ומן האונסין כך מעט היתה יכולה להזהר כמוהו ומשום רוצה אדם בקב שלו וכו' אין נראה לי כלל לומר ואי משום שהמשכון היה שוה יותר מן החוב לפי דבריו לא רצה להניחה בידו נתן בידו די חובו והשאר נתן ביד בתו ועוד למה השכין לו יותר מן החוב אי הוי דעתיה כדשמואל וכפי דברי אלה הרי שמעון אינו מודה לראובן בכלל ודמי ממש להההיא דירושלמי שהביא מעשה דקיתונא ודנרי ויפרע ראובן לשמעון חובו ממה נפשך וישבע שמעון שכן הוא כדבריו ואם לא רצה שמעון לשבע שלא מסרו לידו אז ישבע שמעון שהפקדון אצלו כמה היה שוה ויפרע אע"ג דהוי שומר חנם מדשמואל ואין זה נשבע ונוטל כי מיד בלא שבועה חייב לפורעם כיון דשמעון לא אודי לראובן במשכון. ומה שכתבת שאם יודה שמעון שהמשכון נמסר לידו שחייב מדשמואל צ"ע בדבר כדפרישת לעיל כיון שהשכין לו יותר מידי חובו ש"מ דלא הוי דעתיה כדשמואל כי יש להסב הדברים, ומ"מ הדעת נוטה כאשר כתבתי, כך היה נראה הדין בהלואת מעות אבל כאן הלואת פירות הוי שומר שכר כר' יהודה דמתני' ת"ק לא פליג אלא במעות מטעם דשמואל אבל בפירות מודו לו וכסתמא דמתני' כל האומני' שומרי שכר בההיא הנאה דקא תפיס ליה אאגריה ה"ה הכא בההיא הנאה דקא תפיס ליה פירותיו ולא דמי להלואת מעות דליכא הנאה במאי דתפיס ליה אמעותיו כי יותר הי' טוב לו שהיה שומר מעותיו ונעשה שומר שכר אכולהו משכונא אפילו מה ששוה יותר מן החוב כמו אומנין דמתניתן דבההיא הנאה דתפיס ליה אגרא הוי שומר שכר אכוליה כלי מדקאמר אלא בההיא הנאה דתפיס כו'

משמע דהדר ביה מטעמא הראשון ואין צריך להם כלל ולכן אין לחלק ביניהם ומ"מ אם ישבע שמעון שהוא כדבריו שראובן אמר בפירוש איני רוצה שאתה תשמרם אלא שבתך תשמרם נראה דלא הוי שומר שכר ואפילו שומר חנם לא הוי כי מאיזה טעם יהיה המלוה ש"ש על המשכון שביד השליש ואם ישבע שמעון שכדבריו כן הוא הדין לכתחילה או אם ישבע ששמעון מסר המשכון לידו ואמר לו תמסרם לבתך אז הוא פטור ואפילו בסתם נראה לדונו כמו אשלמינהו לאימיה דהתם פשעה דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע ובפירוש אמרה לא אמר לי דלאו דידי נינהו דאקברינהו וא"כ לזה לא נתחייבה לשלם לפר"ת זצ"ל ואפילו שומר חנם כה"ג חייב ומה הועיל בשבועתו דאיגנוב והלא איגנוב בפשיעה ואע"פ ששמר אותן בקרטליתא שהיה רגיל גם הוא להשים שם מעותיו. כתב בספר המצות שאפילו ש"ח השומר כספים ושם אותם במקום הרגיל להשים את שלו ונגנב משם שחייב והירושלמי שמשמע לפטור פירש בספר המצות דמיירי כגון ששמן בכיפת אבנים שנשמרו יפה מן הגנבים והדליקה ולדברי ר"ת זצ"ל שהודיעם שהם פקדון אבל לא הודיעם שהם פקדון אפילו פשעו פטור ומה שאמר רבא משתבע אימיה דאותבינהו בקרטליתא ואגנוב אין הפירוש צריכה לישבע שלא פשעה דהא פשעה כדפר"י אלא צריכה לישבע שלא איבדתן בידים דאז היתה חייבת מטעם מה הוי ליה גבי דאתתי' וגם הוצרכה לישבע שנגנבו ואינם ברשותה ומעתה כמו שש"ח יכול לפטור עצמו מפשיעה כה"ג גם שומר שכר יפטור עצמו מגניבה ואבדה כה"ג והטעם דכל היכא דלא אמרינן לאו דידיה נינהו מזדהר בהו מפשיעה כמו ש"ח ולא מגניבה ואבידה כמו ש"ש דחילוק דין הוא בלא סברא שהרי אם היה נותנם לאשתו ולבניו והיה מגיד להם שהוא ש"ש פשוט שהי' פטור ואפילו לאדם אחר שהוא נאמן יותר מן הראשון בשבועה היכא דלא גרעיה לשמירתו כגון שומר שכר שמסר לש"ש היה פטור לכ"ע כי זה החילוק פר"י בין ב' הטעמים בין טעם דאת מהימנת לי בין טעם אין רצוני שיהא כו' וכאן גבי אשתו ובניו אין שייך את מהימנת לי וכו' וגם לא גרע שמירתו ואפילו לא אמר דמזדהר בהו טפי ע"כ כאן אפילו אם יהיה האמת כדברי ראובן שמסרו ליד שמעון אם תשבע הבת שאלו המשכונות של ראובן ונגנבו מיד שמעון פטור ממה ששוים המשכונות יותר מן החוב ושמעון לא בעי אשתבועי כדפי' לעיל ומ"מ מן החוב הוא מפסיד כנגד המשכון כדשמואל אם יודה שמסרם לידו סתם כי איני רשאי מסברתי שכתבתי לעיל להוציא ממון אבל אם ישבע שמעון שכדבריו כן הוא פטור הוא לגמרי כדפרישת לעיל וממה נפשך מיד יפרע ראובן לשמעון חובו וכפי דברי ההוא דהמפקיד מעות אצל חברו לא איירי בשולחני וחנווני דהא מותרים הם וישתמש בהם ובזמן הזה

כולנו כחנוונים כדפסקו הגאונים והיינו שומר שכר דפ' המפקיד (מ"ג א') ולא דין זה נוהג עתה במפקיד מעות מותרות או צרורין ולא בקשר משונה על דעת רב מרי וגם תנא דמתני' מפליג ולא קתני לחברו סתם ומדברי המיימוני שכתבתי אין שום ראיה לאשתו ולבניו דאיהו איירי בש"ש שמסר לש"ח, דהתם גרע לשמירתו וחייב בלא טעם דאמ"ל אבל באשתו ובניו לא גרע לשמירתו לא. חיים בן הרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רס

ראובן טוען על שמעון השאלתיך סוס והודעתיך בשעה שהשאלתיך לך כמדומה אני שהגוים שמשכנו לי גנבו לכך הזהר בו שלא יאנסוהו מידך. והשיב שמעון אתה לא הודעתני כלום, והסוס שלך גנוב הוא ובא אשר לו הסוס ולקחו נראה בעיני וודאי אם היה ראובן אומר שהסוס שלו ולא ידע בו כלל שהיה גנוב אז שמעון היה חייב לשלם ואפילו הוציאו הגוי מיד שמעון בדיני גוים כדאמר בפ' חזקת הבתים (מ"ה א') דאפילו אניס לה בלא אוכפא סתם גוים אונסים הם אשר פיהם דבר שוא ושם אמרו התוספ' דמיירי שהגוי דן עמו בדיני גוים והוציאו מתחת ידו אם כן ה"נ אעפ"י שהוציאו הגוי מידו בדיני גוים י"ל דמינס אנסיה דכאמימר קיי"ל כמו שכתב אבא מארי זצוק"ל משם האלפסי ורשב"ם ורבינו ברוך מארץ יון אבל כאן כיון שראובן מודה שידע שהיה גנוב ישבע שמעון דלא אודעיה ויפטר מטעם דנטירותא דסוס גנוב לא קבל עלויה כדאמר בפ' ארבעה וחמשה (דף מ') שאלו בחזקת תם ונמצא מועד שואל משלם חצי נזק ובעלים משלמין חצי נזק משום דלא אודעיה ופריך תלמודא ונימא ליה תורא שאלי ארי לא שאלי ומשני כגון שהכיר בו שהוא נגחן אלמא דהיכא דלא הכיר בו אמרינן נטירותא דנגחן לא קביל עליה ה"ה כאן כיון דלא אודעיה שהוא גנוב נטירותא דסוס גנוב לא קביל עליה והא דאמר ר' אליעזר התם בסוף פירקין (מ"ה ע"ב) מסר שורו לשומר חנם ויצא והזיק חייב, הוזק פטור ר"ת ל"ג שומר חנם אלא שומר סתם והתם נמי מסקינן סתמא דמילתא דלא אזיל איהו ומזיק אחריני קביל עלויה דאתו אחריני ומזקי ליה לדידיה לא קביל עלויה כיון שהכיר בו שהוא נגחן ואין נ"ל לחייבו מטעם מיגו דאי בעי ראובן הוי טעין איני יודע כלל שזה הסוס גנוב ואינו גנוב דאז היה שמעון חייב משום דסתם גוים אנסים הם משום דהאי ראובן ידענא ביה דלא דינא גמר וסבור היה להרויח בטענה זו יותר. חיים בהרב ר' יצחק נב"ה.

סימן רסא

א **על** שנהגו לשלוח לגוים דגים טמאים וארנביים ולכאורא משמע בסוגיא דכל שעה (כ"ג א') שלכתחילה אסורין בהנאה לכ"ע וזה הנאה חשוב כדמשמע לעיל דפריך והרי גיד הנשה ותנן שולח אדם לנכרי ירך וגיד הנשה בתוכה נ"ל דקיימא לן כר' יהושע בן לוי דלא יאכל לא משמע ליה אלא איסור אכילה ולא איסור הנאה דכוותיה קיי"ל לגבי כולהו אמוראי כדפסק ר"ת. זצ"ל דקיי"ל כוותיה אפילו לגבי ר' יוחנן ואעפ"י שאין לי ראיה מכאן שיהא הלכה כמותו כלפי חזקיה רביה דר' יוחנן מ"מ מכיון דשקלי.

ב מכאן ואילך היה נמחק הכ"י אשר ממנו העתקתי.